https://achterderug.nl

ALS DOOD EN LEVEN KAMPEN,

Door H. S. S. KUYPER. *)

1.) HOOFDSTUK I. — **Twee Conferenties.**

De eerste conferentie werd gehouden in de onderste voorkamer — de spreekkamer — van een groot huis. Het groote huis was een der voornaamste huizen op een breede, deftige gracht, en de gracht was de mooiste van een groote stad in ons vaderland.

In deze spreekkamer stonden een vierkante tafel, vier stoelen, en in een hoekje een fiets. Daar het avond was, waren de luiken gesloten; en daar er twee personen in de kamer waren, was het licht aangestoken.

Een der personen was een heer en de andere een dame — of neen, geen *dame* — ze zou niets op dien titel gesteld zijn — een juffrouw of meisje, zooals men wil. Ze was gekleed in een donkerblauw manteltje en droeg een zwart fluweelen kapothoedje, met zijden linten onder de kin vastgestrikt, een passende omlijsting om haar bleek, ernstig gezichtje.

De heer, die tegenover haar zat, was van rijzige gestalte. Zijn hoog voorhoofd, zijn fijn besneden gelaat met de ernstige, diep-dóórdenkende uitdrukking, doen in hem den man der wetenschap vermoeden. Zijn kleeding, zijn houding, zijn handen, die in fijne buiging op tafel liggen, kenmerken hem als den man van aanzien en beschaving. Dat onbeschrijfelijke, onnavolgbare en toch in iedere uiting merkbare iets, dat den man van *ware* beschaving — d. w. z. beschaving zoowel van het inwendige als van het uitwendige leven — kenmerkt, was zijns. Als hij opziet, en het losse, blonde haar van zijn voorhoofd wegstrijkt, en het volle lamplicht op zijn mooi, manlijk gelaat valt, ziet ge iets aandoenlijk droevigs en onvoldaans in zijn donkere, diepliggende oogen....

„Dus," zeide hij op zachten toon, met kwalijk verholen teleurstelling, „u wilt liever niet komen?"

„Als u 't goed vindt, zou ik er graag eerst nog eens met moeder over spreken," was 't antwoord. „Moeder heeft niet graag, dat ik dien bij.... bij...."

„Ja," zeide de heer, het meisje glimlachend aanziende, „hoe noemt u nu eigenlijk zulke menschen als wij zijn? Heidenen of zoo iets?"

„Ik geloof," zeide zij, verlegen om zich ziende, en toch met grooten ernst, „dat moeder zou zeggen: „menschen, die God niet vreezen." "

„O!.... Maar wat ik zeggen wou, u wilt er dus over denken? En zou er kans zijn, dat uw moeder ja zeide?"

„'t Zou wel kunnen, meneer, omdat u zegt, dat u er op staat een.... een...," weer haperde ze. Ze kon toch van zichzelf niet zeggen een „godsdienstig" meisje!

En weer glimlachte de heer. — „Nu," zeide hij, „ga voort, als 't u blieft, hoe noemt u uzelf nu?"

De aangesprokene was blijkbaar niet op haar gemak door de wending, die het gesprek nam. Als moeder nu maar met haar meegegaan was, die zou alles zoo vrijmoedig en beleefd kunnen zeggen!

En toen, ineens, als om een oogenblik van moed niet ongebruikt te laten voorbijgaan, antwoordde zij:

„We zeggen nooit van onszelf, dat we „godsdienstig" zijn, meneer. Als ik een woord moest bedenken, hoe we ons zelf noemen, dan zou ik zeggen „geloovigen" of — „geloovige Christenen."

„Nu ja, 't kan me ook niets schelen, als u maar niet 't kind den heelen dag achternaloopt met psalmboeken en preeken. Met vroom bedoel ik *echt* godsdienstig." En toen opziende: „Hoort u eens, als u er ernstig met uw moeder over wilt spreken — wat ik billijk natuurlijk — wil ik u de reden vertellen, waarom ik bepaald een *vroom, godsdienstig* meisje bij mijn kind wil hebben en geen ander. Dan kan uw moeder er beter over oordeelen."

„Heel graag, mijnheer."

„Och,.... graag! 't Is de treurigste geschiedenis, die ik u vertellen kan....."

Er was eenige oogenblikken stilte. De spreker trommelde even met de vingers op de tafel.....

„U moet weten, ik heb het ongeluk gehad, een jaar geleden mijn vrouw te verliezen."

Weer eenige oogenblikken stilte.

Toen, met een zucht: „Toen we trouwden, waren we geen van beide „vroom" of „godsdienstig," *ik* ben 't trouwens nooit geweest. Mijn vrouw is 't op 't eind van haar leven geworden door een ziekenzuster, die haar verpleegde. 't Was mij een onmogelijkheid, het òòk te worden. Ik had 't graag gedaan om harentwille. Maar ik kòn niet. Enfin, dat is tot daaraan toe. Toen was ze altijd bezig met 't kind, en ik heb beloofd, dat 't kind godsdienstig zou opgevoed worden. Een belofte, die ik niet zelf ten uitvoer kan brengen. Ten eerste kan ik 't kind niet iets geven, dat ik zelf niet heb. En ten tweede, al kòn ik 't, dan zou ik er nog met mijn studies en mijn praktijk geen tijd voor hebben.

„Nu heb ik al drie van die „vrome" kindermeisjes gehad, maar ik kàn met dat gekwezel niet opschieten! De vorige was een lief meisje, waarvan 't me genoeg spijt, dat ze weg is. Maar die vond 't haar roeping *mij* te bekeeren. Dìt was zonde en dàt was zonde, mijn boeken waren goddeloos, en al zulke liefelijkheden meer. Nu, u begrijpt, daarvoor neem ik geen kindermeisje!"

En toen opstaande: „Dus u wilt er nog eens over spreken en mij dan schriftelijk antwoord zenden? Met kerkgaan en al zulke dingen is u vrij, en uw ideeën over den Zondag zal ik ook eerbiedigen."

Toen namen ze afscheid, en de heer des huizes belde, waarop de knecht verscheen, die het kindermeisje uitliet, erg nieuwsgierig, of ze „kwam" of niet, maar die tot zijn spijt niets kon bemerken, dat hem dienaangaande eenige zekerheid kon verschaffen.

De tweede conferentie werd twintig minuten later gehouden in een gansch ander gedeelte van de stad.

In een der „nieuwe buurten" in een klein eenvoudig gemeubileerd vertrek, waar alles er even helder en netjes uitzag, zat een vrouw van middelbaren leeftijd achter een donkerbruin theeblaadje met witte kopjes te naaien.....

Daar ging de deur open: „Dag moeder!"

„Dag Doortje! — Hé, kind, vertel eens gauw. Ik ben toch zoo benieuwd!"

*) Onder den titel „**Gods vinger**," kwam dit verhaal een tiental jaren geleden voor in „*Hollands Kerkblad.*" Op ons verzoek stond de schrijfster het af voor „*Timotheüs*," en wijzigde het daartoe, waar dit gewenscht bleek. Onder bovenstaanden titel nemen wij deze treffend-schoone geschiedenis nu op, omdat wij meenen, dat het een gezegende uitwerking kan hebben, ze in wijden lezerskring te brengen. Moge de lezing zeer velen tot rijken zegen zijn! [RED.]

https://achterderug.nl

Doortje deed niets liever. Vlug ontdeed ze zich van haar goed, en terwijl moeder een kopje thee voor haar inschonk, zocht ze haar naaiwerk op, en begon verslag te doen van het verhandelde. Het was merkbaar, dat Doortje veel zin in den dienst had; zoo'n aardige meneer — een dokter — zoo'n mooi, groot huis, en alles zoo keurig, en dan één jongetje van drie jaar om voor te zorgen, en honderd vijftig gulden loon met opslag tot tweehonderd gulden. Maar dat andere — moeder moest maar beslissen, ze wist zelf niet, of ze gaan mocht of niet, want 't was toch feitelijk in een ongeloovig gezin gaan dienen. Wat vond moeder er nu eigenlijk van?

„Mijn lieve kind," was 't antwoord, „hoewel ik het geen gemakkelijk geval vind, geloof ik wel, dat je gaan moet. Als die moeder werkelijk tot bekeering is gekomen vóór haar sterven, zal ze ook wel dikwijls gebeden hebben voor haar kind, dat ze in zulk een omgeving achterliet. 't Is haar vurige wensch geweest, dat de opvoeding van 't jongetje zou worden toevertrouwd aan menschen, die God vreezen. En ik vind 't bepaald mooi van den vader, om de opvoeding van zijn kind om die reden toe te vertrouwen aan iemand, wier beginselen lijnrecht tegen de zijne overstaan. Hij weet toch, dat 't kind in 't opgroeien onwillekeurig hoe langer hoe meer van zijn vader zal vervreemden. Ik vind 't een mooi, moedig besluit van dien mijnheer. Hoe meer ik er over denk, Doortje, hoe meer mijn hart neigt om ja te zeggen. Maar laten wij deze zaak voor 't aangezicht des Heeren brengen. Want ga je, dan zul je veel wijsheid en veel genade noodig hebben voor je taak. Een moeilijke taak, kind, die groote verantwoordelijkheid met zich brengt, maar waarin je met 's Heeren hulp tot grooten zegen kunt worden. Doch, zooals ik zeg, ik moet er nog eens ernstig mee bezig zijn, dan zullen we morgenochtend antwoord schrijven."

Ze spraken dien avond over niet veel anders dan over de komende beslissing en Doortjes naaste toekomst. Doortje zou het heerlijk vinden, wat meer te verdienen; dan behoefde moeder niet meer zoo hard te werken. Moeder naaide voor de menschen om in haar onderhoud te voorzien, doch 't viel haar soms wel wat zwaar.

Al de „maar's," al de „vóór's," al de „tegen's," werden gewikt en gewogen, en aan 't eind van den avond, vóór de beide vrouwen zich ter ruste legden, werd de zaak gebracht voor Hem, die luistert, als Zijne kinderen de nooden van hun leven Hem bekend maken, en bij Wien *alle* schatten zijn van wijsheid en geloof en kracht, die zij zoo noodig hebben als licht in het donker van den nacht.

Den volgenden morgen schreef Doortje aan den dokter, dat zij na overleg met haar moeder, besloten had, over twee weken als kindermeisje bij hem te komen.

HOOFDSTUK II. **De man der wetenschap.**

Boven in het groote huis was aan den straatkant nòg een kamer, waar licht brandde: de kinderkamer. Het waren eigenlijk twee kamers en suite, de achterste was donker, èven schemerachtig verlicht door het licht van de voorkamer, waar een jonge vrouw, die tijdelijk den dienst van kindermeisje vervulde, aan een tafel zat te naaien.

Hierheen richtte de heer des huizes zijn schreden, nadat de conferentie in de spreekkamer afgeloopen was.

Heel zacht opende hij de deur en vroeg, of Willie al sliep.

„Jawel, meneer," was 't antwoord, „hij is nog al gauw ingeslapen van avond."

De vader wierp een blik in de achterkamer.

„Wil ik de kaars aansteken?" vroeg het meisje.

„Dat 's goed, ja."

De vader nam den blaker, die een klep had, zoodat het licht slechts naar ééne zijde scheen, en ging naar de achterkamer.

Er stond een wit bedje in, waarin een kind lag te slapen. Hij ging op een stoel er naast zitten en plaatste het licht zóó, dat de kleine slaper er geen hinder van had. Het was een klein, mooi, fijn jongetje, met iets teers en tengers, zoowel in zijn smal, bleek gezichtje met het spitse neusje, als in zijn kleine, magere handjes. Prachtig was de wilde massa glanzend gouden krullen, die verward op het witte kussen nederlagen.

Dat was nu 's vaders hoop, zijn trots, zijn alles! De eenig hem overgebleven schat uit een kort, maar innig-gelukkig huwelijk. Zijn Willie, zijn zoontje, zijn eenige .... Hoe lief had hij dat kind .... het evenbeeld zijner Elisabeth! Hoe ging zijn gansche hart naar hem uit met die liefde, zoo vol van kracht en teerheid tegelijk, waarmede het menschelijk hart „het eenige" liefheeft!

En toen rees voor hem op met plotselinge duidelijkheid het beeld van de vrouw zijner liefde, met haar schier etherische lieftalligheid, haar prachtig goud-glanzend haar, en het trof hem met pijnlijke duidelijkheid, hoe 't kind op haar leek, vooral nú van avond, 't fijne kinderkopje in het aureool van gouden krulletjes. O, indien ....

Maar neen, waartoe die sombere gedachten! Honderden kinderen groeiden er door heen. En hij, de man der medische wetenschap, wien het aan kennis noch geld faalde om 't kind alles te geven, wat noodig was, hij zou immers waken en zorgen dag en nacht, en nacht en dag ....

En tòch ... en tòch ... En Elisabeth dan? ... De smart greep hem weer aan, dreigde hem te verstikken ... het was de smart van haar sterven — die kist — die begrafenis ...

Met een haastige beweging stond hij op en ging naar de voorkamer, om zich te ontworstelen aan de martelende aantrekkingskracht dier sombere beelden ....

„Hoest Willie wel eens 's nachts?"

„'k Heb 't nog nooit gehoord, meneer."

„Klaagt hij nooit over pijn of zoo?"

„Neen, meneer .... Ofschoon laatst over hoofdpijn, als ik mij wel bezin."

„*Hoofdpijn!!* Wanneer?"

„Gisteren, meen ik, op de wandeling."

„Als ik mij *bezin*, — *meen* ik," herhaalde de vader wrevelig. „Waarom vertel je me zulke dingen niet? Ik heb zóó gezegd, dat je op 't kind letten zou. Begrijp je dan niet, dat 't heel onnatuurlijk en verkeerd is voor een kind van drie jaar om over hoofdpijn te klagen?!"

Arme vader! Arme man van de wetenschap! Hoe duidelijk was in den driftigen toon, waarop hij sprak, de groote bezorgdheid over zijn lieveling merkbaar. Ach, had hij al dien angst kunnen nederleggen aan de voeten van Hem, die gezegd heeft: *„Komt tot Mij, allen, die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven."* Had hij, de groote medicus, de beroemde geleerde, voor de folterende pijn van zijn ziel slechts medicijn willen aannemen van den oppersten Medicijnmeester. Had hij slechts kunnen doen, wat Doortje en haar moeder dien avond deden: nederknielen om zijn ziel uit te gieten voor den troon der genade! ... Maar hoe zou hij! Hij, die geen anderen troost in leven en sterven kende dan — zijn wetenschap en zijn arbeid!

„Kom," zeide hij, de deur zijner studeerkamer openende, „maar weer flink aan de studie." (*Wordt vervolgd.*)

https://achterderug.nl

EEN JUBILEUM.

„Vandaag is oude Greta jarig," zei een van de kinderen aan 't ontbijt.

„Ja, ik heb er gisteren reeds aan gedacht," zei mevrouw Daniëls, „en ik heb naar gewoonte een koek voor haar gebakken."

„Oude Greta, wie is dat?" vroeg nicht Emilia, „waarom zal die zoo geëerd worden?"

Nicht Emilia was uit de hoofdstad vandaan en bracht thans voor 't eerst een bezoek aan de landelijke pastorie.

„Dat is een arme, oude vrouw," zei dominé Daniëls. „Mijn vrouw en kinderen gaan op haar verjaardag altijd bij haar koffie drinken, en als ik eenigszins tijd heb, ga ik mee, want ik wil dat bezoek niet gaarne missen."

„Ze heeft al heel, heel lang ziek gelegen," verklaarde de jongste van de meisjes. „Zij lag al te bed, toen ik nog klein was."

„Toen ik nog klein was," lachte moeder, „neen, ze ligt al veel langer; laat es kijken; 't is van 't jaar twintig jaar geleden, dat ze zoo gevallen is, en sinds dien tijd heeft ze altijd te bed gelegen."

„Twintig jaar!" riep Emilia ontsteld uit. „Hoe is 't mogelijk, twintig jaar te bed te kunnen liggen! Ze kan haast haar jubeleum vieren, zooals anderen doen, wanneer ze . . . ."

„Ja, en 't zou bepaald een jubileum zijn, een jubileum over Gods genade, verheerlijkt in een zwak en lijdend menschenkind," antwoordde mevrouw Daniëls. „Ik heb nooit iemand zoo gelukkig het kruis zien dragen; ze is zoo vergenoegd, dat ik me dikwijls schamen moet, als ik er aan denk, hoe ik ontevreden kan zijn over kleinigheden."

„Maar dat is toch interessant," riep nicht Emilia.

„Heel wat meer dan interessant," zei dominé Daniëls ernstig; „het is merkwaardig en het is leerzaam. Ze houdt mij een preek, zoo vaak ik in haar huisje kom."

„U is er anders toch geen voorstander van, oom, dat vrouwen predikant worden!" schertste Emilia, want gisteravond was dat onderwerp ter sprake geweest.

„Zij predikt juist zooals vrouwen moeten preeken," zei oom. „Veel woorden gebruikt ze niet; ze is nooit zoo heel woordenrijk geweest, maar wat ze dan ook zegt, heeft groote waarde."

De dominé zag eens op zijn horloge; hij kon het schikken, dat hij den voormiddag vrij had, en dus werd besloten, dat het heele gezin, met nicht Emilia incluis, het gewone verjaringsbezoek bij oude Greta zou brengen.

„Ze rekent er op, dat we komen," zei mevrouw Daniëls. „Je zult zien, Emilia, hoe netjes en gezellig het bij haar is."

„Bij oude Greta is het altijd netjes," zei kleine Frieda. „Daar hoef je nooit te stoffen of te boenen."

„Een beeld van haar inwendigen toestand," zei mevrouw. „Haar ziel dorst naar reinheid."

Het pad voerde langs mooi struikgewas, waar de wilde rozen op zijn fraaist bloeiden. Kleine Frieda plukte een grooten ruiker, en ze vond het niets erg, dat ze zich daarbij prikte aan de scherpe stekels; 't was immers voor oude Greta.

Nicht Emilia stapte achteraan op het voetpad met de japon hoog opgenomen. 't Zou toch wel interessant zijn, eens zoo'n heilige te ontmoeten, dacht ze. Zij, een jonge dame uit de stad, was nog nooit in een huis van armoede geweest; ze kon zich niet anders voorstellen, dan dat armoede altijd samenging met onreinheid en ongezelligheid, en als er nu nog ziekte bijkwam! Ja, haar beste oom en tante bekeken de zaak natuurlijk door een rooskleurigen bril, en bovendien, die waren gewoon bezoeken af te leggen in de huizen der armen. Maar dat die oude Greta geduldig en vergenoegd zou wezen na een lijden van twintig jaren, neen, dat kon niet waar wezen, dat streed tegen alle gezond verstand. Het kwam haar te binnen, hoe zij zelf verleden winter een paar weken ongesteld was geweest, en hoe ze toen het geduld van haar dokter en van haar huisgenooten had uitgeput. Twintig jaar! Al was het de helft, al was het een jaar, dan had je nog wel recht om ongeduldig en ontevreden te wezen. Vergenoegd? Neen, dat zou ongerijmd wezen; als oom gesproken had van gelatenheid en van berusting, dan zou 't wel dichter bij de waarheid wezen.

Inmiddels waren ze aangekomen. Een zustersdochter van de oude vrouw, die bij haar inwoonde en haar verzorgde, had het gezelschap door het open venster zien aankomen en stond nu buigende in de deur. In het tuintje voor het huis geurden de jasmijnen; de houten treden van de stoep waren helder geboend, en er onder lagen frissche, geurige sparretakken.

Nu traden ze binnen in het vertrek, dat wel ruim, doch niet hoog was. De vloer in Greta's kamer leek wel altijd, of hij pas geboend was; in den haard stonden versche beukentakken op de plaats, waar 's winters het vuur brandde; heldere vensterruiten gaven de zon gelegenheid te schijnen op de eenvoudige maar goed onderhouden meubelen. In den versten hoek stond Greta's bed.

Mevrouw Daniëls sloeg haastig een blik op haar nichtje en merkte met blijdschap op, hoe verbaasd deze keek. Zoo gezellig had ze zich de woning van een arme niet kunnen denken.

Alles wat blinken kon, blonk; zelfs de oogen in het ingevallen gelaat van de lijderes. Oude Greta hief zich op een elleboog op, en strekte de hand uit naar haar bezoekers.

„Dag Greta, daar heb je ons weer," zei dominé Daniëls, terwijl hij de rimpelige hand in de zijne vatte. „Zijne weldadigheden zijn alle morgen nieuw, Zijne trouw is groot. Dàt is van 't jaar mijn groet op uw verjaardag."

En op de beurt drukten allen Greta de hand en zeiden haar een vriendelijk woord. Ook Emilia drukte de hand van de oude vrouw in haar fijn gehandschoende, maar voor de eerste maal in haar leven wist ze niet wat ze zeggen zou, en daarom zweeg ze. Tenslotte kwam kleine Frieda met haar rozen.

„In den tuin bloeien de rozen nog niet van 't jaar," zei ze; „daarom heb ik deze maar onderweg voor u geplukt."

„Dank je wel, mijn lieve kind. Ik hou zoo van die wilde rozen. Die heeft God Zelf gekweekt."

— In den tijd, dat het meisje de koffietafel gereed maakte, ging dominé Daniëls Greta wat voorlezen. Hij koos den drie-en-twintigsten Psalm, en nicht Emilia kreeg een gevoel, alsof dat spotternij was, — zulk een Psalm voor te lezen aan een oude vrouw, die zooveel pijnen leed.

„Mij zal niets ontbreken," herhaalde Greta. „Ja, zoo is het; niets dan goedertierenheid en barmhartigheden ondervind ik elken dag." En de inwendige blijdschap was te lezen op het vermagerde gelaat.

Emilia maakte een ongeduldige beweging met het hoofd, doch het werd door niemand opgemerkt.

„Ja," zei dominé Daniëls, „de Heere heeft u ook in grazige weiden gevoerd, deze twintig jaren, al scheen het van buiten ook soms een woestijn, is 't niet, Greta?"

„Twintig jaar?" Er gleed een glimlach over Greta's gelaat. „Is het al zoo lang? Neen, dat kan toch niet? Zoo lang heb ik toch niet gelegen?"

Na de koffie las dominé Daniëls het vijfiende hoofdstuk van den eersten brief aan de Korinthiërs, dat moest altijd op Greta's verjaardag, en daarop zongen ze samen het lied: „O, daar te zijn, waar nimmer tranen vloeien!"

De heldere tonen stroomden het open venster uit, en oude Steven, een verpleegde van de diaconie, die juist voorbijging, bleef staan en nam de pet af.

Het bleef stil na het lied. Greta lag met gesloten oogen, en een paar tranen zochten zich een weg over haar gerimpelde wangen.

Nicht Emilia merkte dat op. „Ze schreit," dacht ze. „Daar hebben we 't al. De natuur is sterker dan de leer. 't Is ook niet mogelijk, dat een mensch bij zooveel lijden niet eens ontevreden zou zijn."

Doch toen de oude vrouw de oogen weer opendeed,

https://achterderug.nl

was er geen smart of verdriet in te lezen; integendeel, zóóveel blijdschap, dat Emilia verbaasd was.

Zachtjes naderde ze het bed en fluisterde de oude vrouw toe: „'t Moet toch wel hard wezen, hier jaar uit jaar in te liggen met zooveel pijnen."

„Maar de Heere weet immers juist wat ik noodig heb,' glimlachte Greta. „Dacht u dan, juffer, dat Hij mij verdriet wil aandoen? Hij wil mij bij Zich thuis hebben, en daarom reinigt Hij mij. Daar moet mijn lijden voor dienen, en daarom ben ik er Hem zoo dankbaar voor."

Ze waren op den terugweg, Aan den kant van het voetpad stond een oude wilg, half vermolmd van ouderdom, maar uit den wortel waren frissche, groene scheuten opgeschoten.

„De rechtvaardige zal groenen als een palmboom," zei dominé Daniëls, half voor zichzelf. „Ook als hij oud geworden is, kan hij nog vet en groen zijn, om te verkondigen, dat de Heere recht is; in Hem is geen onrecht."

Zwijgend gingen ze een tijdlang voort; niemand sprak meer.

Maar Emilia had iets ontvangen om over nà te denken.

(*Uit het Zweedsch van Anna Öländer.*) A. L.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Reintje. — Phrygiërs. — Aphorisme. — Psalmen. — „Vertreders."

M. te K. vraagt:

1. Hoe komt de Vos aan zijn bijnaam van Reintje?

Antw. — In het middeleeuwsch Dierengedicht Reinaert de Vos heeft elk beest een naam. De leeuw heet Nobel, de beer Bruin en de vos Reinaert of Reintje.

2. Wat beteekent de uitdrukking: „De Phrygiërs worden laat wijs?"

Antw. — De Phrygiërs waren oudtijds een volk in Klein-Azië. Zij waren vredelievend en golden, doch waarschijnlijk ten onrechte, voor lui en dom. Vandaar het gezegde.

3. Wat is een Aphorisme?

Antw. — Daardoor verstaat men een kort gezegde, uitspraak of stelling aangaande een waarheid uit een of andere wetenschap.

4. Ik heb gelezen van „Psalmen uit de berijming van het Genootschap Laus Deo, Salus Populo." Wat was dat voor een genootschap? En wat beteekent die naam?

Antw. — Het bedoeld genootschap, welks naam beduidt: „Gode lof, het volk heil," was een der vele letterlievende uit de 18de eeuw en een der beste. Het leverde een psalmberijming, waaraan vele van den bundel, in 1773 ingevoerd, zijn ontleend.

5. Uit een vers van Da Costa:

Achttienhonderd acht-en-veertig
En de band der Staten sprong;
En de dam werd doorgebroken,
Die de omwentlingszee bedwong;
Legioenen *volksvertreders*
Zijn gewapend opgestaan!
Tronen vielen, vorsten vloden,
Schatten smolten en vergaan.

Wat wordt hier met „Volksvertreders" bedoeld? Dit kan toch geen onderdrukkers van het volk beteekenen?

Antw. — De 5de regel bewijst, dat, gelijk men oudtijds zei, ook zelfs Homerus wel eens dommelt. Da Costa beging hier de fout, het Duitsche *Vertreter* te vertalen met ons *Vertreder*, terwijl het beduidt: Vertegenwoordiger. Heel zijn betoog wordt daardoor onduidelijk. A. J. H.

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

C. B. te W. — Of Jupiter, Venus en de andere planeten werelden zijn als onze aarde, en dus ook met levende wezens bevolkt, is onmogelijk te zeggen. Indien we het met zekerheid zouden zeggen, moesten we het gezien hebben of gehoord, en de afstand is zoo ontzaglijk groot, dat daar geen sprake van is. Met de beste kijkers kan men de maan zoo dicht bij halen, alsof ze op 5000 uren gaans was, en op zulk een afstand zou een mensch niet te zien zijn, al was hij zoo groot als de Keulsche Dom. Op één uur afstand kun je geen mensch onderscheiden. De kijkers zouden dus nog meer dan 5000 maal zoo goed moeten worden, om op de maan naar menschen te zoeken. En nu is de afstand van hier naar de planeten nog vele malen grooter dan naar de maan. Venus is 1200 maal zoo ver weg, als ze het naast bij is, 7000 maal als ze het verst van ons verwijderd is. Bij Mars loopt dat van 2000 tot 6000 maal den maansafstand, bij Jupiter van 15000 tot 20000. Dat wij dus met onze kijkers ooit iets van de bewoners van de planeten zullen waarnemen, is niet te denken.

Iets anders is het, dat wij ons van den toestand dezer planeten wel iets kunnen voorstellen. En dan komen we tot deze gegevens. Daar de aarde 1.5 maal zoo ver van de zon verwijderd is als Venus, is de warmte op deze planeet $2^1/_4$ maal zoo groot. Mars is $1^1/_2$ maal zoo ver weg als wij, daar is de warmte dus $2^1/_4$ maal zoo klein als hier. En op Jupiter, die 5 maal zoo ver weg is, zal de warmte der zon 25 maal kleiner zijn. Reeds daardoor zouden wij, aardmenschen, reeds op geen dezer drie planeten kunnen wonen en nog minder op de andere.

Of echter op die planeten geen andere wezens kunnen zijn, zou ik niet gaarne durven beslissen. Voor zoover men kan nagaan uit de verschijnselen, is op al deze planeten lucht en water aanwezig, twee dingen, die op aarde levensbehoeften zijn. Verder bestaan de planeten naar alle waarschijnlijkheid uit dezelfde rotsformaties en dezelfde aardsoorten. De mogelijkheid is dus niet uitgesloten, dat er soortgelijke wezens als de aardsche dieren en planten bestaan, maar dan moeten deze ingericht zijn voor grooter koude of grooter warmte. Dat nu is niet onmogelijk; we hebben op aarde ook dieren en planten, die tegen groote kou, en andere, die tegen groote warmte kunnen. En dan zou het ook niet onmogelijk zijn, dat op de planeten wezens bestonden, die door God met zelfbewustheid en verantwoordelijkheid zijn begiftigd. Doch ik herhaal het: dit zijn bloot veronderstellingen van mogelijkheden; de wetenschap leert er niets van, en God heeft ons in de Schriften er niets van geopenbaard.

Alleen kan hier nog bijgevoegd worden, dat de planeet Mars het meest met de aarde overeenstemt. Daar vermoedt men land en water, sneeuw en plantengroei. Bergen schijnen er echter niet te zijn. De planeet Jupiter is, voor zoover men weet, geheel met wolken bedekt, zoo dik, dat wij er nog nooit doorheen hebben gezien. Men houdt het voor waarschijnlijk, dat deze planeet verkeert in den toestand, waarin de aarde verkeerde vóór den derden scheppingsdag, toen land en water nog niet gescheiden waren. Van de oppervlakte der andere planeten weten we zoo goed als niets; over hun bewoonbaarheid door wezens als de aardsche valt dus niet te oordeelen.

A. L.

https://achterderug.nl

Napoleon trekt over den St. Bernhard.

Zoo was dan besloten, 60.000 man Fransche troepen over de hemelhooge toppen der Alpen te voeren; langs ongebaande wegen, over steile rotsen, langs gapende afgronden en ijsgevaarten — in het meest geduchte jaargetijde: dat der sneeuwvallen.

Er waren 300 wagens noodig voor de uitrusting der 60 vuurmonden; en in deze hoog gelegen valleien, tot eeuwigdurende onvruchtbaarheid gedoemd, kon men volstrekt geen leeftocht vinden. Men moest het brood voor de manschappen, zelfs het voeder voor de paarden met zich dragen, en de moeilijkheden, die dit dappere leger tegemoet ging, waren schier onoverkomelijk.

Van Genève tot aan Villeneuve was de tocht nog gemakkelijk; maar van Villeneuve, het uiterste punt van het meer Léman, tot aan Ivrée, waarlangs men de gezegende vlakten van Piëmont bereikt, had men een afstand af te leggen, die den moedigste zou doen aarzelen.

Maar de Hannibal der oude geschiedenis had niet geaarzeld, dezen weg te nemen, om de stad der zeven heuvelen met zijn Afrikaansche ruiters te bereiken, en de Hannibal der nieuwe geschiedenis werd door dit schitterende voorbeeld aangevuurd.

De breedte van het bergpad kromp op sommige plaatsen in tot twee à drie voet; de kanonnen moesten van de affuiten gelicht, en op sleden met rollen worden vervoerd; de muildieren droegen de krijgsbenoodigdheden voor de infanterie.

Doch ongelukkigerwijze begonnen vele muildieren te ontbreken, terwijl de drijvers, die men in groot getal noodig had, uitgeput raakten.

Toen werden de boeren uit verren omtrek te hulp geroepen, om de kanonnen over de moeilijkste punten heen te brengen.

Honderd man waren noodig, om een vuurmond tegen de moeilijkste rots op te zeulen; een volle dag was er mee gemoeid. En een tweede volle dag ging er mee heen, om dat ééne kanon in de vallei te brengen.

De boeren werden onrustig. Het gerucht, dat een groot leger in aantocht was, had zich met groote snelheid onder de Zwitsersche herders en boeren verspreid, terwijl de tijding, dat Napoleon, de eerste consul, duizend francs had uitgeloofd voor het vervoer van één kanon, onder die arme landlieden een groote opschudding had verwekt.

Het wilde wat zeggen — duizend francs!

De boeren kwamen bij hoopen opdagen; het goud maakte hen gewillig; en zij spanden zich voor de kanonnen, die bestemd waren Oostenrijk te verpletteren.

Doch de arbeid viel hun bitter tegen; zij zeiden, dat het een onbegonnen werk was, en keerden terug naar hun armoedige hutten, om het goud in handen van Napoleon te laten.

Zij verdwenen allen — tot den laatste toe. Napoleon zond er zijn welsprekendste officieren op uit; zij strooiden het geld met kwistige handen uit, om de boeren terug te lokken, maar het was vergeefsch en de soldaten moesten zelf aan den slag.

Toen versperde tot overmaat van ramp een vijandelijk fort den marsch der voorhoede onder generaal Berthier, en deze moedige houwdegen, die van geen wankelen wist, begon te versagen.

„Zoo gaat het niet!" zeide hij; „we moeten terug!" en in zijn angst en schrik om de zoo noodlottige ontdekking zond hij renbode op renbode aan den eersten consul.

Napoleon bevond zich bij de achterhoede, te Martigny, toen hem de sombere tijdingen van een zijner dapperste veldheeren bereikten.

Zij joegen hem in 't eerst een kille huivering aan, doch spoedig had hij zich hersteld, en nu kwam een zegevierende glimlach op zijn gelaat. Hij zond aan Berthier bevel, het geduchte fort te ontwijken, en zoo dit niet ging, het te bestormen, doch in geen geval een terugtrekkende beweging te maken, terwijl hij zich gereed maakte, om zelf den St. Bernhard, een der hooge bergen van den aardbol, te bestijgen.

* * *

Groote kunstenaars hebben Napoleon afgebeeld, op een steigerend ros de eeuwige sneeuwvelden der Alpen overtrekkend, maar de geniale schilder van nevensgaande plaat, Paul de la Roche, hield de historische waarheid vast, toen hij den geweldigen Corsikaan, die stoutere hoogten dan den St. Bernhard zou beklimmen, op het muildier heeft geteekend.

Achter hem bevond zich zijn adjudant generaal Duroc, die wel Napoleons roem, doch niet diens Waterloo zou beleven.

En daar naast het muildier liep de gids, met wien Napoleon, in een grillige luim, een gesprek aanknoopte.

De gids moest hem zijn ganschen levensloop, zijn zorgen, zijn vooruitzichten mededeelen; en Napoleon luisterde met het onbekommerd gelaat van een reiziger, van een pensionsgast, die zijn vacantiedagen geniet.

De eenvoudige herder wist niet, wie die man was in den eenvoudigen, grijzen ruitermantel; hij had er geen flauw besef van, dat deze eenvoudige soldaat met den driekanten hoed de eerste man van Frankrijk was, en de beroemdste man van vijf werelddeelen zou worden.

De gids vertelde van zijn armoedig leven; de oude klacht kwam over zijn lippen, dat hij zoo gaarne wilde huwen met een der meisjes uit de valleien, maar het geld ontbrak hem, om een huishouding te beginnen.

En Napoleon luisterde met opgewekt gelaat, nu en dan een opmerking makend, totdat de gids zeide: „Monsieur! ziedaar het klooster!"

Napoleon betrad hier historischen bodem; hier brak de vrome Savooische edelman Bernard de Menthon in de tiende eeuw den tempel af, die eens aan Jupiter was gewijd, om van de afbraak twee hospitalen te bouwen; hier, over het hoogst bewoonde punt van Europa, waar een altijddurende winter heerscht, ging de adem der Christelijke barmhartigheid.

Van hier trokken de monniken, door hun groote, schrandere honden vergezeld, bij storm en sneeuwjacht uit, om de verdwaalden op te sporen en te redden; om hen te laven met brood en wijn, en hen binnen de muren van hun gastvrij klooster te brengen.

Hier waren de vermoeide soldaten van Napoleon verkwikt door spijs en drank; hier stond de tafel voor Napoleon gedekt, toen hij binnentrad — hier ontmoetten elkander de Christelijke barmhartigheid en de man des bloeds.

Deze wereld, om der zonde wil vervloekt, en door Gods ontferming gezegend, is vol van die schrille tegenstellingen — voelde Napoleon er iets van, toen hij daar nederzat aan de eenvoudige tafel?

De gids stond daar ook.

Toen verzocht Napoleon om papier, schreef er snel eenige regels op, en reikte het den gids over met een welwillend gebaar.

„Breng dit rapport aan den administrateur van het leger!" zeide hij; de gids beloofde er voor te zullen zorgen, en ging met den brief naar de administratie.

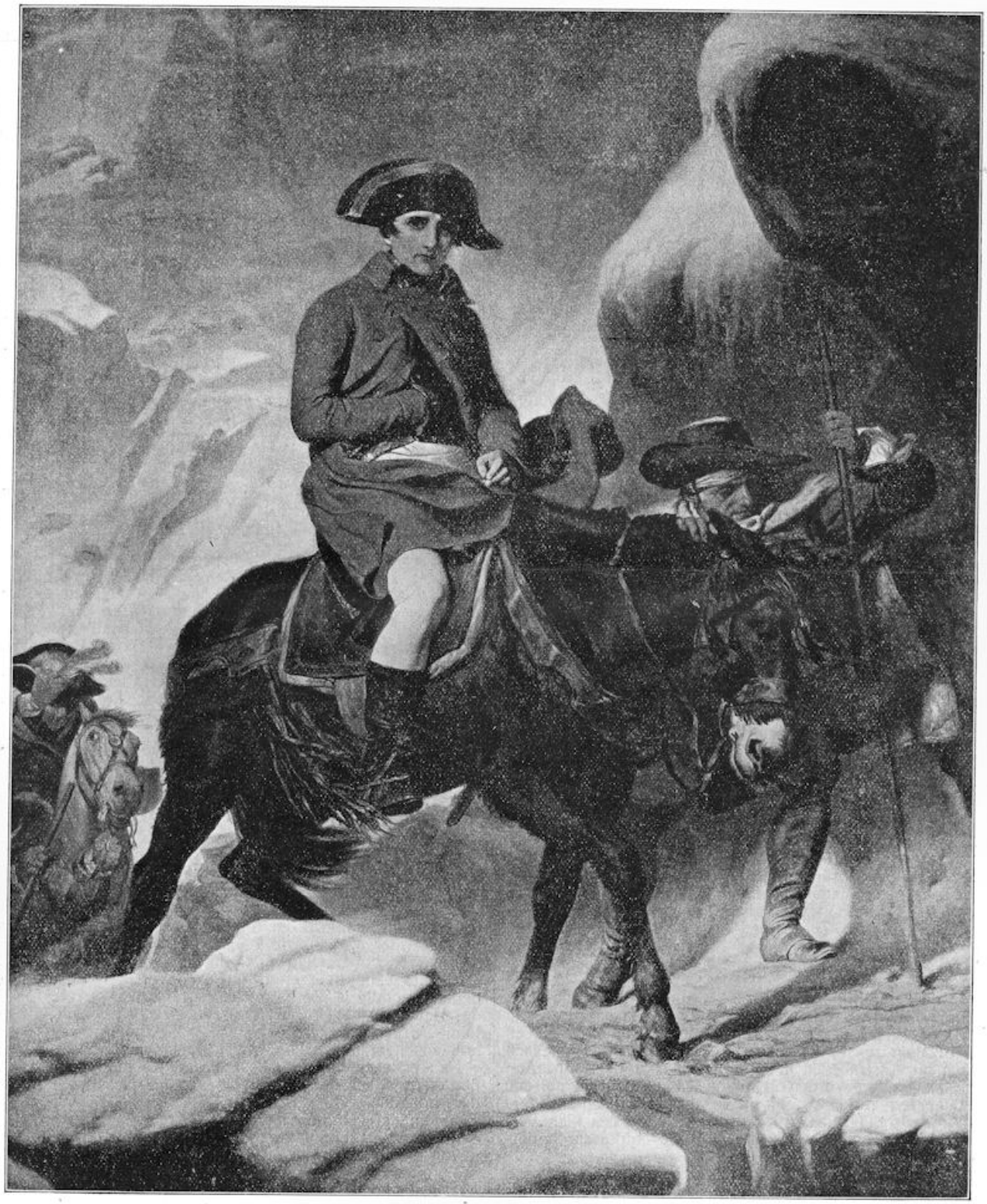
Groot was zijn verbazing, toen hem daar werd medegedeeld, dat hij de gids was geweest van Bonaparte, en dat hem als belooning een huis met akker was geschonken.

Zijn vreugde was niet minder groot dan zijn verbazing; hij kon nu aan een huwelijk denken; en hij overleed vele jaren na Napoleon in het huis, hem eens door den luim van den beheerscher eener wereld geschonken.

Als een liefelijke idylle vlecht zich deze kleine, historische gebeurtenis door het ontzaglijke, bloedige weefsel van Napoleons tijd, terwijl in de kapel van het St. Bernhardklooster een zwart marmeren tafel in gouden letters zijn overtocht van den St. Bernard op den 5den Mei 1800 vereeuwigt.

L. P.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

OOK EEN MOSTERDZAAD.

„Het koninkrijk der hemelen is," zegt Christus, „gelijk aan een mosterdzaad." En datzelfde geldt van zoo menigen arbeid voor dat Koninkrijk op den grooten wereldakker. Zoo ook van het even ontzaglijk groot als heerlijk werk, dat het *Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap* verricht. Vóór meer dan een eeuw als kleine spruit begonnen, is het thans geworden tot een grooten boom, wiens takken zich uitbreiden over de gansche aarde.

Ook voor Nederland heeft het Genootschap een halve eeuw lang zeer veel gedaan. Eerst toen het Ned. Bijbelgenootschap de taak geheel kon overnemen, hield de arbeid van het B. B. B. hier — doch niet in onze buitenbezittingen — op. Thans is er nog een Nederlandsch Comité, dat het Genootschap van hier uit steunt. Laat mij als lid van dat Comité iets uit het jongste levensjaar van het B. B. B. mogen meedeelen.

Bij de kroning van den tegenwoordigen Russischen keizer waren niet minder dan 120 vertegenwoordigers van de rassen en stammen uit zijn rijk; alle verschillend in kleeding en taal. Kwamen tot het Bijbelgenootschap eens vertegenwoordigers van alle volken, aan welke het den Bijbel in hun moedertaal heeft gegeven, er zouden minstens 424 verschijnen, en wel uit Europa 75, uit Azië 152, uit Afrika 103, uit Amerika 32, en uit Australië 62.

Voorwaar welsprekende cijfers.

Alleen in het afgeloopen jaar verschenen 6 nieuwe overzettingen, in talen, in welke er tot dusver geen bestond. Voortdurend zijn geleerden met Bijbelvertalingen in den dienst van het Genootschap bezig, of ook met herziening. Voor de Abessyniërs is pas weer een Nieuw-Testament uitgegeven voor de 3 millioen bewoners der provincie Tigrië. De Japansche Bijbel wordt herzien, de Chineesche eveneens en de Koreaansche is bijna voltooid. Ook gaf men verschillende uitgaven in blindenschrift.

Ontzaglijk noemden wij den arbeid van het Genootschap. Niet zonder reden zeker, als men weet, dat in het laatste jaar ver over de *zes en een half millioen* exemplaren der H. Schriften zijn verkocht, het grootste getal dusver ooit bereikt, 685000 meer dan het vorige jaar.

De verkoop betrof: 843000 geheele Bijbels, 1198226 N. Test., 4578014 kleinere Schriftgedeelten.

De opmerkelijke toeneming dankt men vooral aan de ontwikkeling des Christendoms in Oost-Azië, een feit van groote beteekenis. Alleen naar China gingen *anderhalf millioen* exemplaren, die op enkele na alle verkocht werden. Ruim 350000 ex. plaatste men in Korea en ruim 300000 in Japan. Met de zendelingen van alle Protestantsche kerken werkt het Genootschap trouw saam.

De sterke landverhuizing in onzen tijd is de oorzaak, dat Bijbels in de meest verschillende talen naar alle oorden der wereld gaan. Dit wordt begrijpelijk, als men weet, dat bijv. Argentinië in Zuid-Amerika verleden jaar een kwart millioen landverhuizers kreeg, Spanjaarden en Italianen. 200000 verhuizers die naar Canada gingen, vertegenwoordigden 53 verschillende volken. Geen wonder, dat het derde deel der Bijbels, daar verkocht, niet-Engelsche zijn.

Zoo ook elders. Te Johannesburg in Transvaal bv., kan men den Bijbel verkrijgen in 79 onderscheiden talen, en te Jeruzalem zijn er verkocht in 25. Bijbels in 't Chineesch gaan naar Australië en in 't Maleisch naar de Kaap. Aan Syrische reizigers worden op Jamaïca en in Brazilië Arabische Testamenten verkocht. In Natal werken Indische colporteurs. Zelfs zag ik een plaat, voorstellende een klas *Perzische* kinderen, die in Canada van een colporteur onderwijs ontvangen.

Het genootschap heeft overal zijn winkels en werkt voorts krachtig door reizende verkoopers of colporteurs, van welke het er niet minder dan 1100 in dienst heeft. Deze verkochten in het afgeloopen jaar het verbazend getal van bijna *drie millioen* exemplaren der H. Schrift. Voor het eerst kon men colporteeren in Palestina. Dit geschiedde door een geloovig Armeniër, die te Hebron, Nazareth, Bethlehem en elders Gods Woord bracht. Naar Nazareth zat hij in den reiswagen met drie Roomsche priesters, twee Mohamedanen, een Turkschen soldaat en een geketenden roover. De colporteur nam een Turksch evangelie, de taal die de roover verstond, wiens geboeide handen echter het boek niet konden vasthouden. Dit deed nu de soldaat, terwijl de roover Luk. 15 voorlas. Hij wilde het Evangelie koopen, doch had geen geld, zoodat zijn geleider betaalde. Ten slotte kocht elk een Bijbel.

De colporteurs zijn geen eigenlijke zendelingen, al weten zij als het noodig is, zeer goed te spreken. De grootste zendeling is de Bijbel zelf.

Een jonge Japanner had den Bijbel onderzocht om hem te bestrijden, doch werd voor Christus gewonnen, en beleed zijn nieuw geloof. Dat wekte veel vijandschap. Een oud schoolmakker zei: „Geef dat boek hier, of ga het dorp uit!"

„Ik wil wel gaan," was het antwoord, „maar laat mij u eerst alles wat ik geloof mededeelen. Dan weten we allebei nauwkeurig, waarom ik hier word uitgedreven."

Dit werd goedgevonden. De jonkman kwam met zijn Bijbel tot de dorpelingen, verscheiden avonden, en het slot was — dat hij er velen won, en men een Zondagsschool stichtte.

Dit vertoornde den schoolmakker zeer. Toen deze met het Japansche leger naar Mantsjoerije moest, kreeg hij, tot zijn ergernis, een onderofficier, die mede een waar Christen was en hem een N.-Testament schonk. Doch de ontvanger nam zich vast voor, zoodra hij uit dienst was, het gehate boek te vernietigen.

Kort voor zijn terugkeer naar Japan was hij tegenwoordig bij de plundering van een Chineesch huis. Voor zich nam hij een prachtig wandversiersel, waarop spreuken waren geschilderd in fraaie letters. Toen bij zijn terugkeer zijn dorpsgenooten hem een feest bereidden, liet hij trotsch zijn buit zien, en las de spreuken, die er op stonden. Zijn vroegere vriend luisterde mee en zei ten slotte: „Maar dit zijn geen spreuken van een wijzen Chinees, zij zijn uit het Jezusboek, dat gij veracht en haat."

Toen sprak de ander diep getroffen: „Ik geef mij over. Die God van u en dat Boek van u heeft mij weten te vinden, waar ik ook ging. Nu wil ik het leeren kennen." Hij wenschte onderwijs in Gods Woord en later den doop.

Zoo werkt Gods Woord zelf, overal waar het komt.

Het is moeilijk, zich een recht denkbeeld te vormen van de uitgebreide werkzaamheid van 't Genootschap. Vraag bijv. iemand in hoeveel talen de Bijbel voor Europa wel zou overgezet zijn, en hij zal het misschien op 20 schatten. Maar het Bijbelgenootschap heeft de Schrift overgezet in *vijf en zeventig* Europeesche talen, waarvan enkele zelfs bij naam nagenoeg niet bekend zijn, zooals Karel en Samogit. Soms dient een vertaling slechts voor een enkele streek of land met geringe bevolking, die echter alleen *haar* taal verstaat. De Bijbel in het *Baskisch* bijv. dient voor de oude Baskische bevolking, aan weerszijden der Pyreneën in Frankrijk en Spanje. Deze taal vertegenwoordigt die der Kelten, de oudste bekende bewoners van Europa. Zij wordt slechts door enkele buitenlanders verstaan.

Slechts ééne overzetting is er, zoover ik weet, die niet bepaald noodig is. Zij betreft de vertaling van enkele deelen des Bijbels in het Friesch. Ook zijn er reeds een of meer vertalingen, die wel nooit meer gebruikt zullen worden. Want de Indiaansche stammen, voor welke zij dienden, zijn uitgestorven.

Na het lezen van dit alles zal het niemand verwonderen, dat reeds alleen het jaarverslag van het Genootschap een dik boekdeel vormt, met vele kaarten ter toelichting. Evenmin dat een vereeniging als deze, die nooit winstbejag bedoelt, voortdurend krachtigen steun behoeft. Wie dien geven wil, hoe gering ook, kan bij schrijver dezes terecht.

Vergeten we 't niet: Nederland heeft een schuld der dankbaarheid aan het B. B. B. tot op dezen dag. Daarbij, is er schooner taak dan de uitbreiding van de kennis des Heeren over het rond der aarde? A. J. HOOGENBIRK.

https://achterderug.nl

ZIJ WACHTEN OP VADER.

Zij staan aan 't strand waar veel te zien,
Te zien is en te hooren;
Maar golfgespeel noch windgebruis
Kan nu hun aandacht storen.

Drie scheepjes zeilen voor de kust,
En trachten 't strand te winnen,
En een er van, het verste nog,
Boeit heel hun ziel en zinnen.

Dat schip, is 't niet huns vaders schip? —
Zij turen maar en turen, —
Al is de wind nu juist niet mee,
't Zal weldra landwaarts sturen.

Een vaste hand regeert het roer
En voert het schip steeds nader;
De meisjes wachten, kalm, gerust,
En juub'len straks: „Dag, vader!"

B. .T. KATE.

https://achterderug.nl

STOF.

Over stof wilde ik met u spreken, niet omdat ik verlegen was om stof, en ook niet omdat de Redactie gebrek aan stof had; die hoorde ik meer klagen over te veel stof dan over te weinig; ik wilde het hebben over stof, omdat er zooveel stof is. Ik bedoel intusschen *het* stof, en niet *de* stof. Dat mag wel vooraf worden opgemerkt, omdat wij, Nederlanders, voor beide zaken, die niets met elkaar te maken hebben, hetzelfde woord gebruiken. Dus niet over de stof, waarvan uw japon gemaakt is, lezeres, maar over het stof, dat u hindert, u kwelt, u uitlacht in uw nuttelooze pogingen om het totaal te verwijderen. Ge hebt gestoft, of ge hebt het uw dienstmeisje laten doen; korten tijd daarna kijkt ge toe en ge bemerkt met ergernis, dat ge op dien schoorsteenmantel uw naam wel weer kunt schrijven. En uw kwelling wordt groot, als dat stof nog alle kerven van een fraai gebeeldhouwd kastje telkens en telkens weer vult.

Waar komt dat stof toch telkens van daan? Dat het stuiven kan op een grintweg, als er een auto over jaagt, of op een zandweg, waar een kudde schapen of een troep ruiters gaan, dat laat zich hooren, en het verwondert u niet, dat het gras langs de bermen van zulk een weg altijd bestoven is. Maar in uw huiskamer, meer nog, in uw salon, waar soms een ganschen dag geen mensch komt, hoe komt daar stof? Och, lezer, verbaas u niet, stof ligt op de hoogste gletschers der Alpen, stof ligt op de altijddurende sneeuwvelden van de Noordpoolstreken; stof ligt overal waar lucht komen kan. Waar lucht is, is stof; stof zwemt in de lucht, als visschen in de zee. Dat stof is echter onzichtbaar.

Evenwel niet geheel onzichtbaar. Er moet intusschen sterke verlichting zijn om stof te zien. Lamplicht is niet voldoende; bij lamplicht ziet ge geen stof. Daglicht kan ook niet volstaan. Ge moet hebben ongebroken, onvervalscht rechtstreeksch zonlicht. Als een bundel zonnestralen door een raam naar binnen valt, en er is veel stof in de kamer, dan ziet ge die stofjes dansen in de zonnestralen en ziet u meteen aantoonen, dat de lucht in uw vertrek in voortdurende strooming is. Buiten die rechtstreeksche stralen ziet ge de stofjes niet, en in een vertrek, waar het eenigen tijd zeer rustig is geweest, ziet ge ze ook niet. Zonnestofjes noemen we die kleine deeltjes; 't is echter voor het grootste deel gewoon aardsch stof. De kleinste blijven ook bij de felste verlichting onzichtbaar voor het ongewapend oog. Doch ook die grootste zijn te klein om gezien te worden bij gewone belichting.

De zonnestraal maakt ons intusschen opmerkzaam op het feit, dat de lucht, die ons omringt, vol is van zwevende deeltjes; deeltjes zóó klein, dat de zwaartekracht der aarde er geen invloed op schijnt te hebben; het minste tochtje en zuchtje kan ze ten minste oplichten en meevoeren.

Waaruit dat stof bestaat? Uit planten, dieren en delfstoffen; 't is een natuurlijke historie in miniatuur. IJzer en lood, hout en koren, zand en glas, levende planten en levende dieren, eieren van dieren en zaden van planten, alles zweeft in de lucht en laat zich meevoeren „op den adem van den wind." Men heeft microscopische en scheikundige onderzoekingen gedaan naar het stof, en het is verrassend, wat men al gevonden heeft.

Om maar met het hoogste te beginnen: er is stof bij, dat niet eens tot de aarde behoort, dat uit het heelal op aarde nederdaalt. Op de ongerepte sneeuw van de Noordpoollanden, waar geen stof, door menschen opgestoven, kon neerdalen, vond men stof, evenals op gletschers, dat duidelijk zijn verwantschap toonde met de meteoren, de vallende sterren, die ieder bij heldere lucht honderden malen heeft zien verschieten, en waarvan men soms overblijfselen, meteoorsteenen vindt. Een vijf en twintig jaar geleden werd voor 't eerst bij Upsala in Zweden het verschijnsel opgemerkt, dat na een zoogenaamden sterrenregen de sneeuw bedekt was met een zwart laagje stof, dat ijzer en koolstof bevatte. In 't jaar 1883 bemerkte men op de hooge gletschers van de Andes in Chili eveneens een bruinen neerslag; bovenaardsch stof. Wij moeten ons voorstellen, dat de ruimte, waardoor onze aarde vliegt op haar reis om de zon, overal gevuld is met uiterst fijn verdeeld kosmisch stof, en de aarde neemt daaruit telkens wat op, gelijk ze ook voortdurend de groote stukken van dat stof tot zich trekt, de meteoorsteenen. De Zweedsche professor Nordenskiöld heeft zelfs berekend, dat onze aarde door dat kosmische stof en die kosmische steenen heel wat grooter wordt.

In verband hiermee willen we ook nog wijzen op het zodiacaallicht. In heldere voorjaars- en najaarsavonden na zonsondergang, en des morgens vóór zonsopgang ziet ge dikwijls aan den horizon een schuin opstaanden driehoek van flauw licht, waarvan de punt achteruit wijst, als ge denkt aan de richting van de zon. Voor het ontstaan van dat licht is nog geen verklaring gevonden, maar dat het buiten onzen dampkring moet ontstaan, daarover is men het vrijwel eens. Misschien is dat licht een groote lensvormige ring van kosmisch stof rondom de zon, maar dan een ring met een middellijn van vele millioenen mijlen. Dat stof zou dan door de zon vastgehouden worden en met haar draaien. Dwaas is die verklaring niet, en als ze juist is, bevestigt ze nog eens het bestaan van stof in de ruimte van het heelal.

Nu een beetje lager. De ouderen onder ons herinneren zich nog het prachtige, gloeiende avondrood van het najaar van 1883. Dag op dag ging de zon onder in vloeiend purper, rijker van kleur dan eenig dichter ooit heeft bezongen. Wat was de oorzaak? Den 27en Augustus van dat jaar had een geweldige vulkanische uitbarsting plaats op het eiland Krakatau tusschen Java en Soematra, waarbij het eiland uit elkander werd gescheurd. Bij die gelegenheid werd een kolossale massa vulkanisch stof uitgeworpen tot hoog in de lucht. Dat stof is blijven drijven en verspreidde zich langzamerhand over de geheele aarde. Schoten de zonnestralen op den dag daar recht doorheen, dan merkten we niets bijzonders op, maar moesten ze bij zonsondergang een langen weg door de lucht afleggen, dan kleurden ze dat stof en veroorzaakten dat merkwaardige avondrood. In mindere mate hebben we datzelfde beleefd na de uitbarsting van den Mont Pélée op het eiland Martinique op 9 Mei 1902, toen op vele plaatsen zulk avond- en morgenrood werd opgemerkt. Zoo vinden we als tweede oorzaak van ons stof de vulkanen.

Nu nog wat lager. 't Was in Februari 1903 op een namiddag. Onplezierig weer; 't was alsof er een geelachtige nevel hing. Straks ging het regenen; de gele nevel was verdwenen, maar de glasruiten, waar de regen tegen geslagen had, waren vuil geworden; vuilgeel alsof ze met asch waren bemorst. Dat gebeurde niet alleen hier in Den Haag, maar men heeft het verschijnsel nagegaan, en het is gebleken, dat we hier te doen hadden met Sahara-stof, dat door den wind in een grooten boog over Europa is geblazen. Den 20en Februari had men den stofregen op de Azoren in den Atlantischen Oceaan, den 21en in Engeland, 22en hier, en zoo voort, tot de regen het laatst werd opgemerkt den 25en in den Kaukasus. Dat was dus gegaan in zes dagen over 1400 K.M., alzoo met een snelheid van meer dan zeven kwartier per uur.

Daar hebben we dus al drie stof-oorsprongen. We kennen kosmisch stof, vulkanisch stof en woestijnstof. Voeg daar nu eens bij al het stof, dat wij menschen opjagen. Neem eens al den rook van onze schoorsteenen. Rook is onverbrande koolstof in zoo kleine deeltjes, dat de verwarmde lucht ze dragen kan. Dan het stof van onze wegen en straten, het stof uit onze werkplaatsen. Wat kan er b.v. een wolk van stof hangen in een houtzagerij. De groote deelen van dat stof vallen in de werkplaats neer, maar de kleinste dringen wel naar buiten en drijven voort in de lucht, tot ze op een zeer rustig plekje neervallen en voor een poosje blijven liggen. Is het wonder met zooveel

https://achterderug.nl

oorzaken, dat ge overal stof vindt, temeer daar de deeltjes zoo klein zijn, dat ge er geen deuren en vensters voor kunt sluiten!

Tot dusver hadden we 't alleen over stof uit het delfstoffenrijk. Het plantenrijk met lichte gepluisde zaadjes voegt er ook zijn deel bij. Ik denk op dit oogenblik aan het zaad van den distel, dat ge midden in Amsterdam wel ziet vliegen. Dat is groot zaad, dat in de lucht drijft, maar er zijn ook zeer kleine zaadjes, vooral van de bedektbloeienden, zooals schimmels, waarvan duizenden en millioenen noodig zijn om de groote te hebben van een speldenknop. En evenzoo zijn er onder de kleinste diertjes, de onzichtbare infusoria uit den waterdroppel, wier eitjes in drogen toestand in de lucht worden meegedragen.

En dan moet ik ten slotte nog spreken over de verschrikkelijke booswichten of de weldadige werkers, die men betitelt met namen als microben, bacillen en bacteriën, en waarvan het kwalijk uit te maken is, of men ze rekenen moet tot planten- of dierenrijk. Bacteriën zijn overal. Groot zijn ze niet. Men heeft ze gemeten van 0.001 mM. Dat wil dus zeggen, dat er 1000 noodig zijn om de lengte van een mM. te krijgen; in een doosje van een mM. lang, breed en diep kunnen dus geborgen worden $1000 \times 1000 \times 1000$, dat is een milliard.

Waar veel menschen zijn, zijn ook veel bacteriën. Op den top van den Mont-Blanc heeft men per M^3 lucht slechts 4 tot 11 bacteriën gevonden; in het observatorium, dat wat lager ligt, vond men reeds 400 per M^3, en bij Chamounix in het water der Arve 7500. In een ziekenhuis te Parijs vond men 80.000 van deze organismen, terwijl het stof der straten van Parijs zooveel bacteriën bevatten, dat men in één gram er 130.000 vond. Huisstof is geregeld nog veel ruimer voorzien van bacteriën dan straatstof. Opjagen van huisstof is dus een kwaad ding, want men verspreidt daardoor de bacteriën in de lucht, en dwingt de menschen ze in te ademen. De waarde lezeres make de toepassing maar zelve.

A. L.

Wetenswaardigheden.

Het doodskloppertje.

't Is wel een eigenaardig geluid, als ge 's nachts in uw bed ligt, en ge hoort in uw nabijheid te midden van de stilte een zacht eentonig tikken. 't Is wel geschikt u een huivering aan te jagen, en verre is de gedachte van u, dat ge in alle stilte luistert naar — een liefdesverklaring.

In het hout onzer meubelen wonen ze, de kevertjes, die wij doodskloppertjes noemen. Hun moeder heeft met de legboor een onzichtbaar gaatje in dat hout geboord en haar eieren er in gelegd, en de larven eten van het hout, tot ze volwassen zijn. Dan knagen ze een grootere ruimte, verpoppen zich en worden volwassen insecten.

En dan hooren wij ze. Ze kloppen, door met den kop en den voorrand van het schild tegen het hout te stooten, terwijl ze intusschen steeds voortboren naar buiten. Dat kloppen is roepen. Mannetje en wijfje, die elkaar nooit hebben gezien, roepen elkaar en geven elkander antwoord. Elk van zijn kant werken ze zich naar buiten, en zoeken elkaar, tot ze samen zijn.

Straks sterft het mannetje. Het wijfje leeft nog tot ze haar eieren gelegd heeft, en dan sterft het ook. Maar de kinderen zetten het werk der ouders voort, en boren gaten in onze meubelen, om hun onverzadelijken honger te stillen.

Dommer dan een ezel.

Dr. Oudemans van Arnhem vertelt in „De Levende Natuur" van een hommel, die een blauwen-regen bezocht. Nu is de blauwe-regen een Chineesche bloem en een hommel een Nederlandsch insect, en daarom passen die twee niet bij elkaar. De blauwe-regen is ingericht om Chineesche insecten te ontvangen, en de Nederlandsche bloemen verwachten bezoek van het Nederlandsch gedierte. Onze hommel deed dan ook vergeefsche pogingen. Hij stak zijn kop met de oranjekleurige tong in de bloem, doch kon tot den honig niet doordringen. De hommel echter liet zich niet uit het veld slaan. Hij pleegde, wat hommels meer doen, gewoonweg inbraak aan de achterzijde van de bloem, en nam wat hij begeerde. Bij een tweede bloem ging het evenzoo: eerst een vergeefsche poging, en dan het stuk bijten van de achterzijde van de bloem. Nu zou men van een dier met gezonde hersenen verwachten, dat het die vergeefsche pogingen niet zou herhalen, maar terstond met de inbraak zou beginnen na enkele teleurstellingen. Doch zooveel verstand schijnt een hommel niet te bezitten, want wel twintig malen achtereen ging hij steeds weer eerst aan den voorkant probeeren, om daarna met kakengeweld den toegang tot den honig te forceeren. Een hommel schijnt dus niet de slimheid te bezitten, die het spreekwoord den ezel toekent.

Gevallen op zijn post.

Samen waren ze uitgegaan, Barry en de monnik, of liever de monnik en Barry. Want Barry was maar een hond. Doch een hond, bekend en bemind bij allen, die het klooster op den St. Bernhard bezochten, een van dat prachtige hondenras, dat met evenveel barmhartigheid bezield schijnt als de monniken, die hun leven geven aan de redding van verdoolden.

Samen waren ze uitgegaan, want er was bericht ontvangen van reizigers, die niet voort konden door den storm, en die nog een spreekcel hadden bereikt langs den weg, vanwaar naar het klooster kan worden getelefoneerd. 't Waaide hard, en de lucht was nevelig, en het was reeds avond.

Opeens week Barry van den weg af. De monnik riep en floot, maar Barry kwam niet terug. De monnik stond in tweestrijd. Zou hij Barry volgen, die stellig iets meende te ontdekken, of zou hij doorgaan naar de reizigers, die op hem wachtten? Hij koos het zekere voor het onzekere, de reizigers, die hij wist, boven de reizigers, die Barry vermoedde. Bovendien, Barry was een verstandig beest. Hij was wel meer alleen uitgegaan en had reizigers gehaald, of was hulp komen halen, als hij 't alleen niet af kon.

Doch toen de monnik met zijn beschermelingen in het klooster kwam, was Barry er nog niet, en ook des avonds kwam hij niet. Den volgenden morgen kwam hij nog niet terug. Toen trok men uit om hem te zoeken, en een monnik vond hem, dood, aan den voet van een diepe kloof. Vermoedelijk had een losgeraakte steen het dier getroffen.

De monniken van het klooster zijn zeer bedroefd over den dood van het schoone, trouwe dier, temeer nu de winter voor de deur staat, en hondenhulp even onontbeerlijk is als menschenliefde.

https://achterderug.nl

Dr. LOUIS PASTEUR.

„De wetenschap is de verschoppeling des huizes," heeft Herbert Spencer eens gezegd. Terwijl haar zusteren, de literatuur en de kunst, uitgaan en schitteren over de geheele wereld, moet de wetenschap als de asschepoester in het gezin der menschelijke vermogens thuis blijven en in 't verborgen werken. „Maar er zal een dag komen," verklaart de filosoof, „dat de wetenschap, tot de waardigste en schoonste uitgeroepen, als souvereine heerschen zal."

In onze eeuw zien wij reeds de gedeeltelijke vervulling dezer profetie; op wetenschappelijk gebied kunnen wij in de laatste 20, 30 jaren op ontdekkingen terugzien, die den roem harer ontdekkers niet minder luid verkondigd hebben, dan de grootste producten van literatuur en kunst dit voor de klassieke meesters gedaan hebben. Op natuur- en geneeskundig gebied behoeven wij slechts namen te noemen als Pasteur, Lister, Röntgen en Behring om het gezegde volop te kunnen staven. Ook de schilderkunst begint de wetenschap haar hulde te brengen.

Als de oude meesters een man afbeeldden, die geen koning of held was, maar alleen beroemd was door zijn verstand en talent, durfden zij hem niet te vertoonen *zooals hij was*, maar gaven zich al te vaak moeite, hem als held of koning te laten voorkomen. Hiernevens zien onze lezers het portret van een geleerde, dien de moderne kunstenaar *om zijn wetenschap* eert. Het is een reproductie van een schilderij van Albert Edelfelt, (1854—1905,) die den beroemden Franschen bacterioloog Pasteur, den ontdekker der kleinste, microscopische, levende wezens, afbeeldt, niet in uniform of met orden bedekt, maar in zijn dagelijkschen werkkring in het laboratorium in de rue d'Ulm, dat hij door zijn ontdekkingen beroemd gemaakt heeft. In een eenvoudig bruin jasje houdt Pasteur een experimenteer-stift in de hand en onderzoekt een fleschje. Hij tracht ons niet te behagen door weelderige kleeding, een luxurieus vertrek, een diepzinnigen glimlach. Hij werkt nadenkend, oplettend, met gebogen hoofd.

Pasteur in het laboratorium.

Het meest bekend is Pasteur bij 't groote publiek door zijn onderzoekingen omtrent de hondsdolheid en zijn geneesmethode voor deze ziekte, die berust op het inspuiten van met bouillon geëxtraheerde verwrijvingen van het ruggemerg van kunstmatig dol gemaakte dieren in de huid der zieken, en die in haar wezen veel herinnert aan de reeds vroeger door een anderen geleerde, Dr. Hahnemann, ontdekte geneeswijze, die op het beginsel „similia similibus curentur," d. w. z.: „gelijksoortig worde door gelijksoortig genezen," berust. Door de behandeling volgens Pasteur worden de schoonste resultaten bereikt, als de inentingen zoo spoedig mogelijk na de besmetting door den beet van een dollen hond plaats hebben.

Het eerste instituut voor de behandeling van hondsdolheid of watervrees, volgens de methode van Pasteur, werd in Parijs ten koste van 2 millioen francs gebouwd, en sedert dien tijd zijn er verdere instituten in Berlijn, Weenen, Budapest, Boekarest en Londen opgericht, en nog steeds zijn de onderzoekers er op uit, de methode te verbeteren. Dit is in den laatsten tijd aan Prof. Babes gelukt, die aan de vroeger reeds uitgeoefende inspuitingen nog inentingen met het bloedserum van tegen hondsdolheid onvatbaar gemaakte dieren toevoegde, waardoor, volgens de berichten, hopeloos schijnende gevallen nog gered konden worden.

Is dergelijke wetenschap niet bewonderenswaardig, niet alleen om de nieuwheid en koenheid harer hypothesen om in het mysterie der natuur door te dringen, maar vooral om haar nut en weldadigheid, die er uit voortvloeien voor het menschelijk geslacht?...

En toch bestaat er nòg hoogere wetenschap, nog betere wijsheid, die niet alleen voor het zieke *lichaam*, maar ook voor de kranke *ziel* levenscheppend, wederbarend haar zegeningen doet vloeien voor allen, die zich aan haar laven. Het Boek der boeken geeft ons de bron en oorsprong dezer wijsheid aan in Spreuken VIII, en de geïnspireerde schrijver, die in zijn jeugd wetenschap, wijsheid, van God afgesmeekt en boven rijkdom en eere verkozen had, vat ze samen in de schoone, heerlijke, eeuwig-ware woorden: „De vreeze des Heeren is het beginsel der wijsheid en de wetenschap der heiligen is verstand."

Dr J. V.

PRIJSRAADSEL No. 1.

In de eerste groep gaan talnn.

De letters van bovenstaanden regel zóó om te zetten, dat ze iets noemen, 't welk kort geleden heeft plaats gehad. De oplossingen in te zenden vóór 1 November a.s. Op de adreszijde der inzendingen duidelijk schrijven: **„Prijsraadsel No. 1."**

Tien prijzen worden uitgeloofd, bestaande in **tien platen in lijst.**

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

ALS DOOD EN LEVEN KAMPEN,

Door H. S. S. KUYPER.

2.) HOOFDSTUK III.

Voor de wijzen en verstandigen verborgen en den kinderkens geopenbaard.

Doortje was nu reeds een paar weken in haar nieuwen dienst.

Hoe 't haar beviel?

In vele opzichten heel goed, en ze hield dol veel van den lieven kleinen Willie. Zoo'n schàt van een kind! — Er waren natuurlijk wel moeilijkheden — maar verder ging ze niet met de belangstellende vragers en vraagsters. „Verder" ging ze alleen, als ze op haar uitgaansavondje bij moeder zat, die een open oor en een warm hart èn een wijs hoofd had voor al haar verhalen. En dan dikwijls liep het gesprek over den vader.

„O, Moeder, 't is toch zoo ongelukkig, zoo'n knap man, u moest die studeerkamer eens zien, vol boeken en kasten met machinetjes en flesschen met allerlei akeligheden — zoo'n vrééselijk knappe man, en dan zoo onverschillig voor God en Zijn Woord. Ik geloof, dat hij niet eens gelooft, dat er een God is, Moeder. Maar voor Willie wil hij 't niet weten. Ik heb ook moeten beloven, dat ik 't nooit aan 't kind zou vertellen. Dat schijnt vroeger eens gebeurd te zijn. „Als 't kind 't merkt, is 't tijd genoeg," zegt de dokter, „'t hoeft hem niet verteld te worden."

„O, Moeder, en laatst was 't toch zoo aandoenlijk. Boven Willie's bedje hangt een plaat van den goeden Herder, die heeft nog aan mevrouw behoord. Ik had hem juist er wat over verteld, toen ik een boodschap kreeg, dat ik 't ventje binnen moest brengen. De dokter had een pakje voor hem. 't Was een doos met schaapjes en een herder. Kleine Willie deed vol verwachting het deksel open, en o, Moeder, u hadt 't moeten zien! Hij vouwde zijn handjes — dat doet hij altijd, als hij denkt, dat hij eerbiedig moet zijn — en zeide heel ernstig:

„De lieve Heere Jezus met de schaapjes."

De dokter boog zich tot hem over. — „Net als die plaat boven Willie's bedje, is het niet, ventje?"

„Maar Willie was bezig de schaapjes uit het doosje te halen, als zocht hij iets.

„Paatje," zeide hij eindelijk, „er is geen lammetje bij. De lieve Heere Jezus draagt de kleine lammetjes in Zijn armen."

O, Moeder, de tranen kwamen in mijn oogen, en ik geloof, dat mijnheer ook het huilen nader stond dan het lachen, ten minste, hij nam het kind op zijn arm en ging voor het raam staan. En ik ging maar gauw de kamer uit.

„O, dat kind kan zulke schattige dingen zeggen! Laatst ook, toen zegt hij ineens tegen me:

„Do, is Maatje nu begraven, òf naar den hemel gegaan?"

„Allebei, lieveling," zei ik.

„Neen, dàt kan niet," zei hij heel beslist. „Als Maatje in 't kerkhof gebleven is, dan is Maatje *niet* in den hemel. En als Maatje in den hemel is, dan is Maatje *niet* in 't kerkhof." —

„Kind, vond je het niet moeilijk om zoo'n klein kind dat aan z'n verstand te brengen?" vroeg moeder belangstellend.

„O, Moeder, vreeselijk. Maar nu moet u eens verder hooren. Ik vertelde hem dan zoo goed en zoo kwaad als 't ging, dat de ziel naar den hemel ging, maar dat het lichaam verteerde in de aarde, omdat het een zwak en zondig lichaam was, en dat God ons in de opstanding een heerlijk mooi, nieuw lichaam zou geven."

„O, wat zal Maatje dan *prachtig* zijn!" riep hij uit, en klapte in zijn handjes.

„Toen was hij een heele poos stil. En toen kwam hij weer bij me staan.

„Do!"

„Ja, lieveling."

„Do, mogen we *niets* mee naar den hemel nemen."

„Neen, ventje, niets."

„Beentjes niet?"

„Neen."

„Armpjes niet?"

„Neen, ook niet."

„Hoofdje niet?"

„Neen, lieve schat, dat alles moet hier blijven."

„In het kerkhof?"

„Ja."

„Alles?"

„Ja, alles." —

„Ik vond 't eigenlijk zoo'n naar gesprek, begrijpt u niet Moeder?

„En toen zegt hij in eens:

„Maar Do — dat nieuwe hartje, waar ik 's avonds om bid, dàt mag toch zeker wel mee naar den hemel?" —

„O, Moeder, ik nam 't kind in mijn armen! „Zeker lieveling," zei ik. „Als we een nieuw hartje hebben, dan mag dat mee naar den hemel."

Het was altijd veel te vroeg „tijd" naar moeders en Doortjes zin. Doortje genoot van de uurtjes, die zij bij moeder thuis was.

Voor het eerst van haar leven was ze alleen in een omgeving, die haar geen steun gaf voor haar geloof. Men bad er niet, men las er niet, men leefde zonder God, en bang drukte haar soms het gevoel van verlatenheid en eenzaamheid. Maar altijd ging ze weer gesterkt en getroost door moeders woord en gebed terug naar haar moeilijken post.

Zoo gingen en kwamen de dagen, iedere dag met dezelfde werkzaamheden en hetzelfde verloop, ingedeeld voor haar en 't kind met groote preciesheid. En in dit eentonige voorbijgaan der uren was als een verkwikking van warmte en leven de ontwikkeling van het kind, dat aan haar zorgen was toevertrouwd. Het kind had zich aan haar gehecht met al de aanhankelijkheid, waarmede kleine kinderen zich hechten kunnen aan hen, die ze dagelijks verzorgen.

Willie was niet, wat men noemt, „een robbedoes van een jongen," — „Willemientje" noemde een plaagzieke oom hem altijd. Een stil, soms zelfs ernstig kind, fijn besnaard, met een voor zijn kinderzieltje wonderlijk ontwikkeld gevoel. Hij genoot in al wat mooi en gelukkig was, even sterk als hij verdriet had over de kleine rampspoeden van zijn kinderleven of over treurige verhalen. Op verhalen was hij dol, waarbij hij met zijn blijkbaar zeer levendige verbeelding als 't ware *zag* gebeuren, wat hem verteld werd. Het was Doortje dan ook

https://achterderug.nl

op 't hart gedrukt, dat ze voorzichtig moest zijn, en hem niet te lang achtereen mocht vertellen.

Zondags vertelde ze hem uit den Kaapschen Kinderbijbel. O, die gelukkige uurtjes, als ze met hem op haar schoot zat, zijn armpje om haar hals geslagen, en als zij hem vertelde van Adam en Eva, van Samuël en David en van den lieven Heiland, die de kindertjes zegende. Geen verhalen, waar hij zoo gaarne naar luisterde, geen, waar hij zoo veel over te vragen had.

Hoe wonderschoon heeft God toch den Bijbel gemaakt! Er is geen behoefte van het menschenhart, waar de Schrift geen antwoord voor heeft. Ze is *alles* voor *allen*. De Schrift geeft wetenschap voor den geleerde, — maar ook kunst voor den kunstenaar. Zij werpt den mensch terneder in het stof, — en kroont hem met een koningskroon. Zij rukt hem het laatste wapen en het laatste bedeksel der schande uit de hand, — en wapent hem tot onverwinbaar strijder en bekleedt hem met de kleederen des heils. Zij vloekt hem tot het onwaardigste aller creaturen, — en zegent hem met den hoogsten zegen. Op de eene bladzijde spreekt zij: Gij kunt niets, en hebt niets, — en op de andere bladzijde zegt zij: Gij vermoogt alle dingen en alles is uwe. Zij roept op ten strijde — en maant tot vrede. Zij predikt de innigste liefde en den scherpsten haat; de nederigheid van een slaaf en de fierheid van een koning; de onuitputtelijkste lijdzaamheid en de meest rustelooze actie. Zij heeft woorden van troost en medelijden, zacht van klank en onnaspeurlijk teer van inhoud, — maar ook woorden, huiveringwekkend van strengheid, waarvan het hart de ontzaglijke consequentie schier niet durft indenken. Er is geen menschelijk lot, of de Schrift heeft er haar woord voor. Geen levensomstandigheid, waarin wij verkeeren, of de Schrift schijnt er van te weten. Want God formeerde haar voor *al* Zijne kinderen, in *alle* tijden, aan *alle* plaatsen. Rijk in troost voor den kranke, een engel des vredes bij het sterfbed, de heiligende mede-jubel in dagen van vreugde. De steun voor den oude, de raadsman voor den jeugdige. De adelbrief van den ellendige, het doodvonnis voor den trotsche van hart. Het woord voor den stomme, het oog voor den blinde, het wapen voor den weerlooze. De hoogste wijsheid voor den dwaze Gods, de grootste dwaasheid voor den wijze dezer eeuw. O, heerlijke, wondere, schoone Bijbel! Hoe draagt ge het merk uws Scheppers op iedere bladzijde, in al uw samenvoegingen, in al uw schoonheden, in al uw ondoorgrondelijkheden. Dwaze mensch, die dien Bijbel hebt gebannen uit uw leven, uit uw huis, uit uw school! Weet ge, welk een krachtig, levenwekkend bestanddeel ge dus hebt weggesneden uit de opvoeding uwer kinderen? Welke verhalen hebben de eigenaardige bekoring en daarbij de opvoedende kracht van onze gewijde bladzijden? Hun imponeerende oudheid en onverwelkelijke frischheid, hun kinderlijke eenvoud en Goddelijke schoonheid, hun tinteling van leven, hun warmte van kleur.... o, waar is de paedagoog dezer eeuw, waar het scheppend genie, die verhalen geeft voor onze kinderen — als deze?

„Het beste is voor onze kinderen niet goed genoeg".... Zeker, „het Beste" *is* goed genoeg.

(Wordt vervolgd.)

DE VOORUITGANG.

De meesten onzer lezers hebben ongetwijfeld gehoord van de groote, algemeene zendings-vergadering, kort geleden te Edinburg in Schotland gehouden. Veel is over deze samenkomst gesproken en geschreven. Toch willen we thans nog op drie voorvallen, die we aan bijzondere mededeelingen ontleenen, de aandacht vestigen, omdat ze zoo treffend zijn.

Onder de sprekers was er een, die indertijd eerste minister is geweest, en wel in zijn vaderland Korea, waar hij het roer van zaken in handen had. Al de eer en het voordeel, aan die hooge betrekking verbonden, heeft hij prijsgegeven, om zich te kunnen wijden aan de verkondiging van het Evangelie onder de Heidenen. Thans droeg hij het gewaad van een leeraar, en de donkerkleurige zendeling sprak ter vergadering met dezelfde geestdrift, als waarmee hij zich richtte tot het ministerie van Korea tijdens den Russisch-Japanschen oorlog. „Ik heb," zoo sprak hij, „een wonderwerk in Korea zien geschieden. 't Is nu ruim 20 jaar geleden, dat voor de eerste maal door bekeerde Koreanen, met gesloten deuren, het heilig avondmaal werd gevierd. Thans zijn er in Korea 200.000 Christenen. Mijn tijd, dien ik vroeger aan staatszaken gaf, besteed ik nu voor het werk Gods, en het is het gelukkigst tijdperk van mijn leven."

Even merkwaardig als dit getuigenis van den heer Gun, zooals hij heet, was dat van Dr. Davis, den oudsten zendeling in Japan. „Toen ik 40 jaar geleden naar Japan ging," zei hij, „wachtte ieder, die tot het Christendom overging, de dood. Nu is alles veranderd. De keizer schenkt elk jaar groote sommen voor Christelijke inrichtingen. De oude godsdienstige en zedelijke stelsels verliezen langzamerhand hun invloed in het land. Het Christendom wordt gesteund door vele leiders des volks."

Een derde spreker was de zendeling Nettleton van de Australische zending. Hij vertegenwoordigde de Fidsjieilanden. „Ik verblijd mij," zoo sprak hij, „te kunnen zeggen, dat op die eilanden geen Heidenen meer zijn. Zij vormen een Christelijken staat onder een Christelijke regeering. Een mijner ambtgenooten herinnert zich nog den tijd, dan men er een slaaf kon koopen voor f 12.—. Nu zou men zelfs voor een millioen geen oude vrouw kunnen koopen."

Ongetwijfeld heeft de Edinburgsche conferentie er veel toe bijgedragen, om de belangstelling in en den lust tot den zendingsarbeid te vermeerderen. Dit zegt veel, als men bedenkt, hoe de toestand reeds ontzaglijk gebeterd is bij vroeger. Volgens mededeelingen, te Edinburg gedaan, wordt thans jaarlijks voor de Protestantsche zending ver over de 60 millioen uitgegeven. In ronde cijfers telt men nu 5500 zendelingen; rekent men de ongeordende werkers mee, dan zijn er bijna 100.000. Alleen het getal der vrouwen-zendingdokteressen bedraagt 340.

Dat er echter ook onder de Christenen nog altijd zijn, die voor de zending niets gevoelen, bleek, volgens een Engelsch kerkblad, voor eenigen tijd te Giggleswick in Engeland. Een zendeling zou daar den kerkdienst leiden en een inzameling voor de zending houden. Voor dit laatste gingen volgens landsgebruik de diakenen rond met open schalen, die zij den hoorders voorhielden. Toen nu een der inzamelaars kwam bij een man, bekend als geen vriend der zending, aarzelde deze eerst, doch zei toen overluid: „Neem de schaal maar weg, man, ik geef toch niets." Na de inzameling werden de gevulde schalen neergezet. Nu klom de leeraar van den preekstoel af, nam een van de schalen en liep er mee naar den man, die geweigerd had iets te geven.

„Neem er maar wat van af, man," sprak de predikant, „want, weet ge, het is bijeenverzameld voor *Heidenen!*"

Of deze toespraak werkte, wordt niet gemeld.

A. J. HOOGENBIRK.

https://achterderug.nl

HERFSTVREDE.

Natuur, natuur, ik heb u minnen mogen
van 't eerst ontwaken mijner kinderjaren,
en zelden, zèlden inniger dan nu.
Seerp Anema.

Het is schoon gezegd van een onzer dichters, dat de herfst een drietal jaargetijden ter rust leidt, en dat hij dit doet „in majesteit," „in schoonheid onvolprezen." Niet met schokken en sprongen gaat het van heeten zomerdag naar guren wintertijd, maar g e l e i d e l i j k reizen we van 't warme naar 't koude seizoen.

En op een schoonen herfstdag, als de rust der natuur ons toespreekt, en haar vrede ons hart zoo stil stemt, schijnt ons het proces in de schepping een langzaam uitkwijnen van het zomerleven in den winterdood.

Hoe kunnen we luisteren naar die stilte onzer bosschen, onzer velden! De wildzang rust; het woudkoor heeft zijn afscheidsliederen al gezongen. En dit *zwijgen* van het bosch is zoo *welsprekend*.

Nu is ook de wereld der tinten één tafereel van stillen vrede. De harmonie der kleuren is zacht voor het oog. Het brons van den herfst geeft de natuurrust weer, en alle rood en geel, alle bruin en groen hebben zich naar de hoofdtint gevoegd en stemmen met haar samen in één kleurenlied, één symphonie van verheven heerlijkheid.

Het is als het slotstuk van een schitterend vuurwerk, dat in een paar momenten door zijn honderden starren en honderden bollen, allen met hun eigen tint, in een gouden regenslag alle feestvreugde wil samenvatten. En zooals dit straks met een paar donderknallen uitpaft, zal een stormgebulder de boomen arm maken als vuurwerkpalen na het geschitter en geflonker. Dan stuiven de blaren voor den wind uit, en is het gedaan met het pronken en pralen.

Dichters en schilders zijn geboeid door de landschappen van onzen schoonen herfst. De rust, de vrede heeft ze veroverd. En ze hebben weergegeven die kalme natuurstemming in een liefelijk gedicht, in een schoone schildering.

Er is nu iets droomerigs in de natuur. De helle kleuren zijn weggedoezeld, en zijn overgeleid in zachtere tinten. De scherpe grens is niet meer. Een geleidelijk overgaan van vorm in vorm geeft iets onhelders aan de verte. De boomen staan in lichte nevelen en in het verschiet zijn ze onduidelijk door de dampen, de fijne en lichte, die door mat licht worden doorschenen. Het is vooral dat vocht in de lucht, dat onzen herfst iets eigenaardigs geeft. Het breekt het zonnelicht en hiermee tevens de levenskrachten van den zomertijd, die met vollen groei en bloei zich alom toonden. Het blauw van den hemel heeft door de nevelen een zilverige tint en

„D' aarde sluimert van haar moeiten uit;
Ze wacht in witte gouddoorweven wolken
Den grijzen winter als een kille bruid."

Hier wil een moede ziel toeven bij dezen sluimer der schepping. Hier kan ze in de stilte komen tot zichzelve, zooals een geslingerd scheepke, dat op onrustige baren schommelde, in stil water zijn kalme rust herkrijgt. Is het, omdat in het suizen van de zachte stilte de stemme Gods gehoord wordt, die Zijn drukke menschen uit het onrustige leven in de eenzaamheid brengt, om hen te brengen tot den vrede, die „alle verstand te boven gaat!"?

Van evenwicht spreekt de herfst ons. In den zomer is iets overspannends; zijn weelde overstelpt; en nu komt zachter getijde in de harmonie der schepping dat gewenschte evenwicht bezorgen. Het verzoent ons met het verdwijnen van den zomer. Het laat ons nog buiten in de vrije natuur genieten, al zendt het ons des avonds vroeger naar huis. Het geeft ons in de herfstkleuren nog een rijkdom van tint, al zegt ons een enkel vallend blad en de verandering van kleur, dat de boomen weldra hun dos zullen verliezen. Koud is het nog niet en zomerwarmte zijn we nog niet vergeten; maar eenige frischheid, die wel haast kilheid heet, wijst toch op den winter, die straks komt.

De herfst houdt het midden, en begint met den zomer na te bootsen, om straks op den winter te lijken.

Van oude tijden heeft men van den mensch in het afgaan zijner dagen gezegd, dat hij leeft in zijn herfst. Alleszins juist, en naar de Schrift. Ook hierom, wijl het vallen der bladeren beeld is van de slooping des levens, en de winterdood der natuur symbool van den ondergang der geslachten.

Maar . . . . hierom niet alléén.

Ook in den levensherfst is poëzie en kleur als in ons schoone najaar! Het levensevenwicht en de aantrekkelijke harmonie bij sommige edele karakters spreken niet slechts van verlies en achteruitgang. Het schoone van de rust, van de stilte ook in het karakter, treft, en wijst op winst, op ontwikkeling. De herfst is het jaargetij der vrucht.

Zeker, hier hangt veel af van het zomerleven.

Maar zoo dit niet verspeeld werd, maar besteed, zal de laatste periode boeien als de natuur, boeien in meer dan één zin.

Levenswijsheid vindt men dan bij den man, bij de vrouw, die het leven heeft gezien in zijn verscheidenheden, met zijn rozen, met zijn doornen. Levenswijsheid, die wèl onderscheidt tusschen wezen en schijn; die zelf als een licht glansen verspreidt op eigen en op anderer weg.

Van den herfst wacht men vruchten.

Van de lente mag niet meer dan bloesem geëischt.

Maar in de lente mag en moet wel gebeden om behoud van den bloesem, en om zegen op de teedere beginselen, o p d a t z e a l g r o e i e n d e e n s r i j p e n m o g e n a l s d e h e r f s t i n 't l a n d i s.

Hefstvrede.

In de natuur door de harmonie van de schepselen, die zich koesteren in het zachte licht.

Herfstvrede.

In het leven als hoogere vrede de harten vervult en de ziel leeft in het licht van haar God. Dàn mag reeds in 's levens lente verwacht worden een levensherfst vol vruchten.

A. L. v. H.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

PENNEKRASSEN.

I. (TWEEDE SERIE.)

Loten uit Hamburg.

Gelukkig behoefde 'k niet vroeg van huis van morgen. Net snapte 'k nog de morgenpost, al kwam 'k op 't nippertje aan 't station. Juist nog vroeg genoeg om de snel van Hamburg naar Rotterdam te halen; alleen stoppen in 't Haagje; 't gaat immers nooit vlug genoeg.

Met z'n vijven in 'n coupé van tien, 't gaat wel, als men achteruit rijdt bij een open raam en de sigaren der mede-passagiers degelijk zijn. Aan de laatsten heb 'k niet veel. Over me zit een grijs deukhoedje, waarnaast me het puisterig gezicht aanstaart van een jongmensch, dat eigenlijk geen jongmensch meer is, maar er zoo wil uitzien: lichtgrijs costuum met kanariegele schoenen. Bij het binnenkomen groette hij mij niet, zei voorts geen stom woord, tot hij merkte, dat het fixeeren mij hinderde en hij verklaring er van gaf door de vraag of ik misschien een broer van Tolstoï was. Tableau! De handelsreiziger over hem, met een smalgerand wit strooien hoedje in den nek, leest de „Stoompost" en maakt dan een praatje met een collega, die een dubbele plaats vraagt voor tasch en doozen. Buurman links rookt een pijpje en zwijgt, idem de heer nevens hem, die „de Telegraaf" leest. Ik heb ook geen zin veel te zeggen; 'k kijk het raampje uit, en ga wat filosofeeren over het „baas boven baas," nu onze trein „de eerste electrische" voorbijsnort.

Maar 't is waar ook, 'k heb de post bij me. Ze wordt opgedolven uit den notariszak, en, klets, daar ligt ze op de bank naast me . . . . buurman schikt wat op.

Bovenop een pakje drukproeven: misschien straks corrigeeren, eerst verder zien. Briefkaart van mijn „old friend", ons aller vriend, lezers van „Timotheüs", de technicus-sterrenkundige, de novellist-causeur, de A. L. (al), die alles weet en over alles schrijft, en door allen gelezen wordt. Werp een onderwerp boven in de gleuf, doe dan het deurtje rechts open, en het artikel glijdt u in de hand! Nu krijg ik van hem een heusche vermaning over het niet aan-komen bij een bezoek aan Den Haag, en 'n opwekking m'n leven te beteren; en ik glimlach even: wacht vriend, vandaag nog zal 'k je antwoorden.

Maandblad van de interessante Schleswig-Holsteinsche zending. Kan wachten.

„The Prayer bell," orgaan van Pandita Ramabai uit Poona, Britsch-Indië. Idem.

Hé, een brief uit Hamburg. Van wie mag die zijn? 'k Herinner mij niet in de oude Hansestad vrienden te hebben. Ja, 't adres is toch duidelijk, tot de accent-aigu op de é! Opengescheurd... Teleurgesteld. De inhoud lijkt op vroeger onder kruisband ontvangen drukwerk, dat onmiddellijk na ontvangst werd doorgescheurd en in de prullemand gedeponeerd. Hier heb 'k den tijd om al het moois eens goed door te lezen, en daarna mijn indrukken, kon het zijn tot „waarschouwinge ende leeringe," neer te krassen. Gelukkig maar voor den vriendelijken schrijver, dat hij den naam zijner firma niet op de enveloppe heeft laten drukken. Anders was het ding waarschijnlijk direkt uit het portier geworpen, en was dit „krasje," zij het niet al te onwelkom, nimmer geschreven geworden.

Ja, een vriendelijk man, die Herr Ernst Harmsen aus Hamburg. Hij wil mij blijkbaar gelukkig maken. Hoe is 't mogelijk toch; en wat weet men toch maar weinig. Daar heel in Hamburg in de „So-und-so-strasse" woont een voorname bankier, die mij zoo gaarne schatrijk zou zien! Hij zond mij een inschrijvingsbiljet voor de Hamburger stadsloterij. Vroeger ontving ik zoo iets ook wel, maar als drukwerk; nu onder gesloten couvert. Postzegels geeft hij in mijn belang ook al uit! Of zou 't vak zóó voordeelig gaan, dat 't er af kan?

En welke hartelijke raadgevingen! Waarom zou 'k niet eens een kansje wagen! De zaak is toch zoo erg solide. Zie, daar staat het, de Staat garandeert. Zwendel is er dus heusch niet in 't spel. „Hamburg" zal mij toch niet bedriegen! En welke prachtige kansen. Op 100.000 loten komen 48.405 prijzen; prachtig! Twee tegen een, dat ik win . . . . of zouden er misschien haakjes en oogjes zijn? Men zegt van wel, maar daarover lees ik natuurlijk niets in het prospectus. Met spek vangt men muizen. Ik duizel van de groote getallen, als 'k de biljetten nog eens inzie. Dadelijk wordt een extrapremie van 300.000 mark, uit te betalen aan den laatsten hoofdprijswinner, toegezegd; een aardige fooi uit de hand van papa Staat, die zoo bezig is zijn naar geluk zoekende kinderen de schatten in den schoot te werpen. 't Is je toch wat! 750.000 francs kan men zoo in één slag machtig worden, natuurlijk alleen in het meest gelukkige geval, als alles meeloopt. En zou *ik* dat nu niet even goed als een ander kunnen treffen? Wat een geld! Dat zou me een leventje worden! Geen zorg meer voor de huishuur; op een villa wonen; of op reis naar Italië en het zonnige Zuiden; heerlijk eten en drinken plus het noodige dienstpersoneel; en natuurlijk ook veel weldoen aan anderen! Hart, mijn hart, wat wilt ge meer?

Waarom zou 'k het niet eens probeeren? Herr Harmsen heeft immers extra een origineel lot voor mij gereserveerd. Dat is toch wel belangeloos. Ik moet toch wel iemand van beteekenis zijn, dat een Hamburgsche kassier zich zóó voor mij interesseert. En het zou toch onbeleefd zijn, op zijn vriendelijkheid niet in te gaan. Mijnheer meldt mij, dat hij spoedig een 750.000 francs hoopt te kunnen uitkeeren. Deze winst komt wel eerst bij de laatste trekking in April en Mei, en mijn lot geldt voor de trekking van 17 Dec. en 13 en 14 Januari. En dan komen er op 5000 loten niet meer dan 50.000 francs; en de hoogste prijzen zijn dan 50.000 mark in het gelukkigste geval. Men moet dan wel weer bij betalen, wanneer men aan de volgende trekkingen wil deelnemen. Ja, er schijnen toch wel haakjes te zijn. Maar 't zou toch aardig zijn, zoo in eens die 750.000 francs te krijgen. En de heer Harmsen heeft de vaste hoop, dat ik de gelukkige zal zijn.

Ik beef er van, als 'k er aan denk, dat op zekeren dag de postbode kan komen met een kennisgeving tot het afhalen van een aangeteekenden brief, nu weer uit Hamburg, en met het stempel van dien uitnemenden Herr Ernst Harmsen aus Hamburg. En ik haal den brief, scheur dien open, en lees: „Geehrter Herr! Wir haben das Vergnügen Ihnen mitzuteilen, dass Sie das grosse Los gezogen haben . . . .;" en daar komt de wissel voor den dag: 750.000 francs. — Vrouw, vrouw, vlug, zie eens. Nu zijn we er uit, hoera! — En in m'n derde klas treintje begin ik te filosofeeren over groote reizen, 1e klasse....

'k Geneer me voor m'n overbuurman, tuur het raam uit, en kom eindelijk weer tot bezinning. Wacht, de heer Harmsen schrijft uitdrukkelijk, dat ik haast moet maken. Anders verkoopt hij het voor mij gereserveerde biljet aan een ander. En wanneer dan daarop de eerste prijs viel, 'k zou m'n leven lang spijt hebben van mijn traagheid...

En nu, beste lezer, gij verstaat mijn ironie? En gij wilt de zaakjes eens nuchter met mij beschouwen? Niet waar, dan gevoelt ge het, dat die heeren in Hamburg toch zeker wel heel wat zullen winnen bij het plaatsen van loten, en dat de stad Hamburg de grootste winsten maakt, en dat de koopers der loten ten slotte de geschoren schapen zullen zijn. Al de prospectussen laten den lichten kant van de zaak zien. Men weet het, met stroop vangt men vliegen, en de domme menigte ziet niet in, dat de kans van verliezen veel grooter is dan die van winnen, en dat de spelers tenminste voor de helft geheel en al teleurgesteld worden. Enfin, dat ontdekt men aan 't end.

Maar, ik moet uitstappen en dus deze *pennekrassen in den trein* eindigen, hoezeer ik gaarne wilde doorschrijven over het verderfelijke van het spelen in de loterij; over het verkeerde beginsel vooral van het kansspel. Dit misschien als de vacantietijd is gekomen en er wellicht tijd is tot het schrijven van enkele *pennekrassen in ons pension.*

L. KUPÉRUS.

https://achterderug.nl

Uitvindingen en Ontdekkingen.

Spoorwegproeven.

De ijzeren spoorweg is bijna honderd jaren oud, en er behoeven geen proeven meer genomen te worden, hetzij dan dat men tot veel grooter snelheid wil komen dan tegenwoordig. De spoorweg met één rail is echter nog nieuw en verre van algemeen; geen wonder, dat hierbij nog gestreefd wordt naar verbetering.

We spraken een tijd geleden over den monorail van Brennan, die in Aljaska in praktijk wordt gebracht. Bij dit stelsel wordt het evenwicht bewaard door gyroskopen, zware tollen, die in de locomotief met ontzaglijke snelheid ronddraaien. Een ander stelsel is dezer dagen beproefd in New-York vanwege de stad zelf, op een van haar trams. Aan die tram — een electrische natuurlijk — was niets bijzonders, dan dat ze op één rail liep inplaats van op twee. De lijn boven de tram, die den stroom levert, was echter vervangen door een staaf, en de tram had aan den bovenkant in plaats van den beugel een groeve, waarin de staaf past. Wanneer deze staaf loodrecht boven de rail ligt en de weg recht is, zal de groeve zoo goed als niets naar links of naar rechts tegen de staaf drukken. Anders wordt het echter bij een bocht. Door de middelpuntvliedende kracht zal de wagen naar de buitenzijde van den weg overhellen; om dit te voorkomen, legt men bij gewone spoorwegen de buitenrail hooger dan de binnenrail, en legde men bij den éénrailweg de staaf niet loodrecht boven de rail, maar meer binnenwaarts. Hier schuilt echter een gevaar. Als de snelheid grooter wordt, wordt ook de drukking naar buiten grooter, en de plaatsing van de staaf moet dus geregeld worden naar de snelheid, waarmede de wagen den hoek omrijdt; anders krijgt de staaf door de groeve te groote drukking naar buiten — of bij te kleine snelheid naar binnen — en daarop kan bij het plaatsen van de staaf niet gerekend worden. Die kan natuurlijk alleen leiding geven, maar niet het overhangen van een wagen tegenhouden; daartoe zou hij veel te sterk moeten wezen en het zou kostbaarder uitkomen dan met het tweerailstelsel. Bij de proef in New-York heeft inderdaad de tram te langzaam gereden, en de wagen is gevallen door het uitwijken van de staaf. Intusschen houdt dat niet van een tweede proef terug, en allicht zal het blijken, dat de veiligheid op de bochten wel op de eene of andere wijze vermeerderd kan worden.

Een schroef-automobiel.

Prins Maurits krijgt navolgers. Hij „bezeilde 't land" met een zeilwagen, van Scheveningen naar Katwijk langs het strand. Sedert is het zeilschip vervangen door het stoomschip en de motorboot, de zeilwagen door de automobiel. En de laatste vorm van automobiel staat weer tot de vorige als een schroefboot tot een raderboot. Bij de gewone auto doet de motor een wiel draaien, dat met een ketting werkt op de as van de wagenwielen. Bij de schroef-automobiel bestaat dat wiel en die ketting niet; de machine brengt eenvoudig een as achteraan den wagen in snel draaiende beweging. Die as eindigt in twee houten schroefbladen van elk 1.5 M. lang, en deze werken op de lucht evenals bij een vliegmachine of een stuurballon. Bij de proefritten te Indianopolis (Amerika) op een weg, die voor motorwagens ingericht is, maakte de schroef 750 omwentelingen per minuut, en daarbij werd een weg van vijf mijlen afgelegd in 5 min. 20 sec.; een snelheid dus van 29 M. per seconde of een uur gaans in drie minuten en elf seconden. Negentien uren gaans per uur. Daar de inrichting eenvoudiger is dan de gewone, zal ze wel in de praktijk ingang vinden. A. L.

VORSTENGALERIJ.

Een kroon met doornen.

Achttienhonderd acht-en-veertig
en de band der Staten sprong,
En de dam werd doorgebroken,
die de omwentlingszee bedwong!
Oorlog! oorlog! davert de aarde,
oorlog! de oorlog, schier verjaard,
Lang door weeën aangekondigd,
thans in vollen dos herbaard!
In de orkaan van Februari
werd gebluscht de Julizon!
En daar rezen nieuwe tijden,
en een nieuw Euroop begon.

Aan het einde van het jaar, door Da Costa op zoo meesterlijke wijze geteekend, stond daar een slank, baardeloos jonkman, nauwelijks achttien jaren oud, in het boudoir zijner vorstelijke moeder, aartshertogin Sophie van Oostenrijk. Teeder hield de moeder haar arm om de ranke leest van den jongeling geslagen, en haar gelaat glom van moedertrots, toen zij hem mededeelde, dat zijn oom, keizer Ferdinand, er over dacht om binnen korten tijd afstand te doen van den troon; dat zijn vader, 's keizers broeder Karel Ferdinand, ofschoon de rechtmatige opvolger, zich niet geneigd gevoelde den last der zware kroon te dragen, en dat beide vorsten derhalve besloten hadden, van hun rechten op de kroon afstand te doen ten behoeve van hem, den veelbelovenden jongeling Frans Jozef, die toch reeds lang de lieveling des keizers geweest was en wiens opvoeding inderdaad op een schitterende toekomst berekend was. Zijn moeder legde hem echter fluisterend het zwijgen op. Tot groote verbazing van de gelukkige moeder beantwoordde hij haar mededeeling slechts met een donkeren blik en een „Vaarwel dan, mijn jeugd!" waarvan de welsprekendheid bevestigd werd door een zucht.

Hij wist moeders geheim te bewaren. Toen de aartshertogen eenige dagen later aan de keizerlijke oproeping gevolg gegeven hadden en zich in de groote zaal van het aartsbisschoppelijk paleis te Olmütz saam bevonden, vraagde aartshertog Frans den minister van oorlog: „Wat moeten wij hier doen?" — „Dat zal Uwe Hoogheid aanstonds hooren!" was het antwoord. Een oogenblik later werden de vleugeldeuren der troonzaal geopend, de keizer en de keizerin traden met hun schitterend gevolg de zaal binnen, en namen plaats op de voor hen bestemde zetels. Daarna verhief de keizer zich, en deelde mede, dat hij afstand deed van den troon ten behoeve van zijn beminden neef, aartshertog Frans Jozef. Deze knielde aan de voeten van zijn keizerlijken oom neder om dezen te danken. De keizer legde zijn hand op het hoofd van den jonkman en met den vromen wensch zijns ooms: „God zegene u, mijn lieve Frans, en wees braaf!" stond hij op en verliet het paradijs zijner jeugd, om een kroon vol doornen te aanvaarden, die zijn oom niet langer wenschte te dragen, en als een vorstelijk kruisdrager eenzaam zijn weg te gaan.

Ja, hij hoopte op Gods zegen en hij zou braaf zijn, maar hij wist, dat hij tegen de opkomende vazalstaten het oude Oostenrijk te verdedigen had, zou het hun prooi niet geheel worden; hij wist, dat Frankrijk en Italië niet te vertrouwen waren en dat er in het jaloersche Pruisen zeker staatsman Fürst von Bismarck aan het opkomen was, die hem bang kon maken; hij wist, dat in de acht talen, waarvan zijn onderdanen zich bedienden en welke hij even gemakkelijk sprak als verstond, hem uit hun mond slechts twee woorden tegenklonken: „een constitutie" en „losmaking van Oostenrijk." Daarom begaf hij zich onmiddellijk na de plechtigheid naar buiten op het plein, en steeg hij te paard, om een wapenschouwing over de daar opgestelde troepen te houden: hij zou ze

https://achterderug.nl

immers noodig hebben. Zoo hij dan ook dat geroep om een grondwet niet verstaan had, de voorzitter van den Rijksraad herinnerde het hem nog ten overvloede, door hem bij de opening daarvan te begroeten met een: „Leve Frans Jozef I, de *constitutioneele* keizer!" en mocht hij het „losmaken van Oostenrijk" niet begrepen hebben, de oude, aan Habsburg trouwe Hongaren legden het hem wel uit, toen zij weigerden hem als hun koning te erkennen, wijl zij hem niet zelf, met eigen hand, gekroond hadden.

En de jonge keizer had wèl gezien, toen hij begreep, dat die kroon doornen droeg. Of moest het den Habsburger trots niet breken, toen hij uit de hand van een Russischen veldmaarschalk Hongarije terug ontvangen, en, ondanks zijn Radetzky, Lombardije en Venetië aan Italië afstaan moest; toen de Pruisen hem voor de poorten van Weenen de wet voorschreven; toen zijn vriend Nikolaas van Rusland er toe kwam, zijn beeltenis tegen den grond te werpen, omdat Oostenrijk door Frankrijk en Engeland gedwongen werd, „Europa te verbazen door zijn ondankbaarheid;" toen de Duitsche vorsten hem eindelijk de Duitsche Rijkskroon ontnamen en ze zijn mededinger, den edelen Wilhelm, maar dan toch den koning van Pruisen, op het hoofd plaatsten?

Toch droeg hij die pijn met wijsgeerige berusting, doch ook vorsten hebben een hart, dat lijden kan. Den 18den Augustus 1853 verscheen de keizer op een bal te Ischl, te zijner eer bij gelegenheid van zijn verjaardag gegeven. Dáár danste hij bijna uitsluitend met prinses Elisabeth van Beieren, Sissi, zooals zij gewoonlijk genoemd werd. Gedurende de pauze geleidde de keizer zijn danseres naar een tafeltje en toonde haar een album, waarin afbeeldingen van Hongaren, Tyrolers, Slaven, enz. in nationale kleederdracht. Hij voegde daaraan toe: „Dit zijn mijn onderdanen, wilt gij ook over hen regeeren?" Een hartelijk „Ja" en de hand van Sissi waren het antwoord. De keizer liet onmiddellijk een ruiker van edelweisz brengen en reikte dien zijn bruid. Den volgenden dag werden de beide gelieven openlijk verloofd. Kan edelweisz ook al doornen dragen? — Keizerin Elisabeth, die niet aan politiek deed, en zich temidden van het hofleven een sterk familieleven veroorloofde, schonk haar gemaal drie dochters en een zoon. De oudste dochter, aartshertogin Sophie, overleed, toen ze twee jaren telde. Keizerin Elisabeth was reeds in 1861 genoodzaakt, zich metterwoon te vestigen op Madera, wegens haar ziekelijken toestand, die haar sinds noodzaakte, voortdurend in het buitenland te vertoeven. In 1898 bracht de anarchist Luchenni haar een doodelijken dolksteek toe. De keizer zelf was in 1853 aan een moordaanslag van den Hongaar Joh. Lebennyi op zijn wandeling op de Löwelbastei ontkomen. In 1867 werd zijn broeder Maximiliaan, die op aandrang van zijn gemalin, de zuster van koning Leopold II van België, de kroon der Azteken, hem door Napoleon III aangeboden, had aanvaard en nu door Napoleon aan zijn lot overgelaten werd, door de oproerige Mexicanen gefusilleerd; zijne vrouw werd en bleef krankzinnig. Aartshertogin Gisela huwde den Beierschen prins Leopold, den tweeden zoon van den prins-regent. De kroonprins, aartshertog Rudolf, gehuwd met prinses Stephanie van België, knoopte ongeoorloofde liefdesbetrekkingen aan met de schoone barones Vestera, welke met den dood der beide misdadigen op 's prinsen zomerverblijf te Meyerling eindigden. Met dien dood werd de hoop van een ongelukkig vader op zijn „lieven Rudi" de bodem ingeslagen.

Keizer Frans Jozef in zijn jeugd.

Desniettemin bleef de keizer zijn regeeringsplichten nauwgezet waarnemen, en daar hij steeds met een open, helder gelaat en met de grootste minzaamheid vreugde en leed met zijn onderdanen deelt, hebben zij den „Landesvater" hartelijk lief. Evenals zijn gade was, is en blijft hij een weldoener van armen en ongelukkigen, bezoekt zijn landen, bevordert kunsten en wetenschappen en verzoekt zijn onderdanen telkens weer, de bewijzen van liefde en hulde, die zij hem brengen willen, in nuttige en weldadige stichtingen om te zetten. Vooral de Weeners dweepen met hem; geen wonder, hij maakte Weenen tot wat het is. Nog op zijn hoogen leeftijd — zijn 80ste verjaardag was onlangs een feestdag voor al zijn volken — staat hij vaak des morgens te vier uren op om zijn staatszaken af te doen. Hoe hij met zijn volk weet om te gaan? Uit de vele anecdoten slechts de volgende: Een deputatie uit een dorp bezocht den keizer bij zijn audiëntie om hem een verzoek over te brengen. De woordvoerder raakte echter de kluts kwijt en bleef in zijn rede steken. Op den vriendelijksten toon sprak de keizer tot hem: „Ge hebt uw rede zeker wel in den zak gestoken; geef mij dat papier maar, dan zal ik het op mijn gemak lezen en uw verzoek overwegen!" Nog ééne? Op zekeren morgen, toen de keizer uitgegaan was om op de Alpen een auerhaan te verschalken, ontmoette hem een houthakker, die hem voor een jager hield en hem in den weg trad met een: „Jager, kun je ook vuur maken?" De keizer maakte vuur met zijn tondeldoos en de boer stak op zijn gemak een pijpje aan. „Ga je den haan zoeken?" vroeg de man. „Ja, waarom vraag je dat?" — „Wel, omdat de haan niet op jullie wachten zal, als jullie zooveel leven maakt!" — Een van de hofheeren meende, dat het nu tijd was, den man in te fluisteren, dat hij met den keizer sprak. De houthakker sloeg aan de muts en zeide: „Dat wist ik niet, heer keizer, maar mijn raad is even goed gemeend." — „Dat geloof ik graag en ik bedank je er even vriendelijk om," zei de keizer.

Toen Napoleon Bonaparte den Oostenrijkschen keizer Frans I uit zijn hoofdstad verjaagd had, en zelf met zijn leger zijn triomftocht binnen Weenen hield, heerschte de diepste stilte op de straten. Geen mensch vertoonde zich. Grimmig trok de wereldveroveraar verder. Maar zie, daar opent zich een raam op de tweede verdieping. Daar steekt een oud man het met grijze krullen als met zilver omkranste hoofd naar buiten en zingt luide:

Gott erhalte Franz, den Kaiser!
Unsern guten Kaiser Franz!

„Wie is die man?" vraagt Napoleon woedend. Men boodschapt hem, dat het de componist Joseph Haydn is. Napoleon Bonaparte heeft zijn roem overleefd, maar nog begroetten de Weeners hun keizer op zijn jubileum met 't lied van Haydn, en ook wij bidden den ouden keizer toe:

Gott erhalte Franz, den Kaiser!

P. J. K.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

ALS DOOD EN LEVEN KAMPEN,

Door H. S. S. KUYPER.

3.)

Doortje had nooit paedagogische studiën gemaakt. Maar het was een geheel natuurlijke zaak voor haar, dat reeds vroeg de gewijde verhalen en de hoofdwaarheden van ons heerlijk geloof een eereplaats moesten innemen in de sfeer, waarin het jeugdige leven zich ontplooide. Hoe gretig luisterde het kind, terwijl zijn vingertje bijwees op de kleine plaatjes. En hoe vurig bad Doortje, dat de Heere vooral dit deel van haar taak zegenen mocht en het jeugdige hartje voor het goede zaad ontvankelijk mocht maken.

Dikwijls liet ze hem ook terug vertellen. Hij deed het heel aardig met zijn hoog, fijn kinderstemmetje, in zijn eigen kinderwoordjes. Eens was hij bezig te vertellen, toen zijn vader binnenkwam.

„Wat ben je nù aan 't doen, ventje?"

„Wou Paatje ook luisteren?"

Hij was aan 't vertellen van Adam en Eva in 't Paradijs .... „en er waren heel veel boomen (hij wees ze aan met zijn vingertje in alle richtingen) maar van *dezen* boom (hij liep tot midden in de kamer, waar hij staan bleef met uitgestrekt handje) ziet u Paatje, van *dezen* boom mochten Adam en Eva *niet* eten."

Zoo levendig was zijn verbeelding. 't Liefst liep hij, al vertellende, op en neer in de kamer, aanwijzende de dingen, die hij meende te zien.

Met welk een trots en liefde rustte 's vaders oog op het vertellend kind . . . .

Kleine botsingen tusschen vader en zoontje konden wel moeilijk uitblijven.

Op een mooien Zondagmiddag kwam er een open rijtuig voor, en werd Doortje gevraagd, Willie aan te kleeden, daar de dokter met hem zou gaan rijden.

Wat zou ze doen? Weigeren? Of 't kind aankleeden en zien wat het zeggen zou? Ze kon dan altijd nog, als ze 't kind beneden bracht, er iets over zeggen. Ze besloot tot 't laatste en kleedde Willie aan.

Ze bracht hem beneden in de gang, waar de vader reeds stond te wachten.

„Wel Willie," zeide hij, de voordeur openende, „wat zeg je daar nu wel van? Hoe vind je dat nu, om met Paatje te gaan rijden van middag?"

't Kind zei niets, maar hield Doortjes hand vast, terwijl hij haar met zijn groote blauwe oogen aankeek.

„Wat is er, ventje? Wil je niet met Paatje gaan rijden?" vroeg de vader verwonderd.

„Zondags mogen we niet rijden, want dan is God bedroefd."

„En als Papa 't nu zoo erg prettig vindt?" zijn handje nemend.

„God vindt het niet prettig, omdat de paardjes zoo heel hard trekken moeten. Zondags moeten ze in den stal staan."

De vader drong er niet verder op aan.

„Moet dit nu?" vroeg hij zijdelings aan Doortje.

„Ik heb er juist onlangs met hem over gesproken, dokter."

„Hoort dit dus bij de godsdienstige opvoeding? Kan dat kind nu heusch niet met mij meerijden?"

Doortje moest al haar moed verzamelen om te antwoorden:

„Neen, dokter; ten minste niet, als u 't kind in de vreeze des Heeren wenscht opgevoed te hebben; dan moet hij zùlke dingen ook weten. De Zondag is de dag des Heeren."

„Nu, 't is goed. Ik zal er om denken voortaan," en toen, Willie op zijn arm nemende: „Dan gaan we eens een ander dagje saampjes, hè? Willen we nu maar het rijtuig gaan wegjagen, en zeggen, dat de paardjes gauw weer op stal moeten gaan staan?"

Met lichten stap droeg hij het kleine lastje naar de voordeur en een oogenblikje later hoorde men het rijtuig wegrijden.

„Wat een vooroordeelen en dwaasheden om het beetje onschuldige levensgeluk, dat ons armen stervelingen gegund is, nòg minder te maken," bromde hij in zichzelf.

Toen hij opzag trof hem een blik uit de blauwe oogen van zijn kleinen lieveling, die hem vol verwondering over zijn gepruttel aanzagen.

O, die oogen . . . .

„Om harentwil zal het geschieden, ik zal alles toegeven," dacht hij, het kind aan zijn hart drukkende.

En toen, de lange gang teruggaande, neuriede hij zachtjes:

„Wenn ich zu meinem Kinde geh',
In seinem Aug' die Mutter seh'...."

HOOFDSTUK IV.

De vallei der schaduwe des doods.

In dichte drommen kwamen zij aanzetten, de dood- en verderf-brengende wezentjes, sluipend, ongehoord, ongezien, ongemerkt, naar de groote stad. En niemand wist het. Men at er en dronk er, men gaf ten huwelijk en nam ten huwelijk . . . . en reeds waren ze binnengekomen, de onzichtbare menschenverdervers. Ze drongen in de huizen der grooten, ze klommen in de dakvensters der armen, ze schuwden niet de nauwe stegen, ze ontzagen niet de breede grachten, ze vielen aan den oude en den jonge, den vrome en den goddelooze, den hooge en den geringe.

En toen kwam er een groote angst over de menschenmassa, samenwonende in de groote stad. De lach bestierf op de vroolijke lippen, en de oogen stonden dof en droevig. Men had reeds verloren en weende over de ledige plaats — men was verliezende en sidderde voor de toekomst — men vreesde óók te zullen verliezen en liet het angstig oog gaan over den kring der geliefden.

En de wetenschap maakte zich op om den gevreesden vijand zichtbaar te maken voor 't menschelijk oog, en middelen toe te passen om te voorkomen en te bestrijden. Maar reeds had de gevreesde ziekte haar honderden verslagen. Sombere stoeten trokken langs de straten. En nog immer zeide het graf: „Geef, geef...."

En die bidden konden, knielden neder en baden: „O God, spaar dit dierbaar leven!" — En die dieper ingewijd waren in de heilige kunst des gebeds, knielden ook neder, en baden: „Niet mijn wil, maar Uw wil geschiede!"

Onder de bidders was ook Doortje, neergeknield bij het krankbed harer moeder. Zoo even was de dokter er geweest — een kort, haastig bezoek — er waren zooveel kranken — en had nieuwe medicijnen voorgeschreven.

https://achterderug.nl

En nu was zij weer alleen. Sinds drie dagen was zij thuis. Haar moeder was reeds eenige dagen ongesteld geweest, voor zij haar dochter had laten halen. Eindelijk was de zieke blijven liggen, en had een vriendelijke buurvrouw zich met de taak belast, Doortje te gaan halen. De dokter had dadelijk goedgevonden, dat Doortje ging. Hij begreep wel, dat een aanval van de ziekte op moeders leeftijd met een doodvonnis gelijk stond. Aan het meisje, dat was ingesprongen vóór Doortje bij Willie kwam, werd een boodschap gezonden. Als antwoord kwam zij zelve mede, en Doortje vertrok naar haar moeder, terwijl de dokter beloofde, zoo spoedig hij kon, even te zullen aankomen.

Nog dien zelfden dag openbaarden zich de zoo gevreesde symptomen. Iedereen kende ze, ook Doortje en haar moeder. De dokter, die kwam, zeide haar dan ook eenvoudig, wat zij reeds wisten, maar nog niet hadden durven uitspreken.

Vóór de bewusteloosheid intrad, voorzooverre ziekte en zwakte het mogelijk maakten, hadden moeder en dochter te zamen gesproken. Aan den avond van dien dag, gedurende eenige rustige oogenblikken, had moeder Doortjes hand genomen en met zwakke stem als gefluisterd:

„*Uw* wil geschiede, gelijk in den hemel alzoo ook op de aarde. — Indien het mogelijk is — — doch niet *mijn* wil maar *Uw* wil geschiede — altijd: *Uw wil geschiede!* — Zooals God het doet, *is* het goed — Gods weg is *de* weg — gelooven kind, gelooven! Vertrouwen als een kind, en niet bang zijn in 't donker, maar vastgrijpen en vasthouden de hand des Vaders. — Wij loopen in den doolhof en in de raadselen, maar voor Zijn oog is de weg recht en alles helder licht — Niet vragen: waarom? kind, stil meegaan en Hem volgen — stap voor stap — langs *alle* wegen, die Hij neemt. Beloof me dat — Doortje."

„O, ja, moeder," snikte het arme meisje; „ik zal — ik hoop ten minste — maar o, *alleen*, heelemaal alleen te zijn — alleen —" Een nieuwe uitbarsting van droefheid belette haar voort te gaan.

„Neen, nooit alleen, lieveling, om Christus' wille zullen we nooit alleen zijn. — Denk om ons heerlijk avondmaalsformulier: *Die* — hoe is het ook weer? — *die riep met luide stem: „Mijn God, mijn God! waarom hebt Gij mij verlaten," opdat wij tot God zouden genomen en* **nimmer***meer van Hem verlaten worden....*"

En kort daarna was moeder gaan slapen zoo kalm en rustig, alsof een engel haar in slaap gesust had.

Maar den volgenden morgen was de toestand erger geworden. En sinds was alle hoop op beterschap gaandeweg uit Doortjes hart verdwenen. En nog een dag en nog een nacht had ze gewaakt en geworsteld, gewanhoopt en gebeden — tot ze nu aan den derden dag moe gestreden en uitgeput naar lichaam en geest neergezonken was in een leunstoel naast het bed der geliefde kranke, wier stem voor immer scheen opgehouden te hebben.

O, wat had zij in deze ure gegeven voor één enkel woord van liefde en bemoediging van haar, die haar moeder was in de heerlijkste beteekenis des woords. Haar leidsvrouw, haar steun, de lieflijke ster, wier zachte zilverglans over haar leven geschitterd had, van haar vroegste herinnering af.

Maar nu was alles voorbij, niets dan duisternis was om haar — een stikdonkere wanhoopsnacht: de vallei der schaduwe des doods. Een dof gevoel van hulpeloosheid en verlatenheid drukte haar ter neder. Ze was te moe om hulp te vragen, te machteloos om zelfs aan hulp te denken.

En toen kwam tot haar, als uit de verte, langzaam, eerst vaag, en toen al duidelijker, woord voor woord, al wat haar moeder dien laatsten avond van hun samenspreken tot haar gezegd had. En het klonk in haar binnenste, zacht en helder:

„Altijd: *Uw wil geschiede.* Niet vragen: waarom? Stil meegaan en Hem volgen stap voor stap."

En als Hij moeder naar het graf brengt?

„*Hem volgen stap voor stap.* Zijn weg is *de* weg. Niet bang zijn! Maar vastgrijpen en vasthouden de hand des Vaders . . ."

En toen was het haar, niet alsof *zij* een hand vastgreep, maar alsof een onzichtbare Hand vol liefde de hare nam; niet alsof *zij* een hand bleef vasthouden maar alsof een sterke Hand haar vasthield en oprichtte en — verbeeldde zij het zich of was het zoo? — de tonen eener welbekende, geliefde psalm-melodie ruischten door het stille vertrek, en droegen als in een stroom van licht uit Gods heilige nabijheid, plechtig tot binnen in haar, de rust en den vrede van het heerlijke:

O, mijn ziel, wat buigt ge u neder?
Waartoe zijt ge in mij ontrust?
Voed het oud vertrouwen weder;
Zoek in 's Hoogsten lof uw lust;
Want Gods goedheid zal uw druk
Eens verwisslen in geluk.
Hoop op God, sla 't oog naar boven,
Want ik zal Zijn naam nog loven!

(Wordt vervolgd.)

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Drie vragen over luchtvaart.

J. V. te **Z.** vraagt: „Op welke wijze is het Schriftwoord: „*Er is niets nieuws onder de zon,*" en wat er verder staat in Pred. I : 9—11, te verklaren met betrekking tot de tegenwoordige vernuftige uitvindingen en ontdekkingen, niet het minst meegerekend de laatste vinding der zoogenaamde **Vliegkunst?**"

Twee dingen worden ons voorgesteld. 1°. Iets moge ons nieuw schijnen, terwijl het vroeger reeds heeft bestaan, al is het misschien in anderen vorm. 2°. Iets moge nù worden uitgevonden, wat vroèger nooit uitgevonden was, terwijl de kracht, die gevonden en toegepast werd, van den beginne aanwezig was; ze sluimerde slechts om te worden opgewekt. — In genoemde Schriftuurplaats wordt de *mensch* tegenover *God* geplaatst. Wat er *geweest* is, zal er zijn. Al wat uitgevonden wordt, is slechts een toepassing van hetgeen er was, toen God schiep. Alleen *God* kan iets geheel nieuws maken.

Voorts is het opmerkenswaard, dat er ook geschreven staat: „Wat er *gedaan* is, zal verder gedaan worden." Dezelfde fouten, dezelfde misbruiken, dezelfde godsdiensten.

In *geenerlei* opzicht is er iets „nieuws," want de *beginselen* zoowel van 't geen er nu *is*, als van 't geen nu

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Volewijk. — Nalezing. — Schreden. — Pardamme. — Sophisme.

Is het u ook mogelijk, het volgende te beantwoorden?
Onlangs zag ik een oude, grove prent, waarop stond geteekend een schip met een man en een vrouw er in. De man had een lantaarn in de hand. Onder de prent stond:

„Jan en Griet, al met de lantaeren,
Gaen naer de Volewijk toe vaeren."

Wat beduidt dit? P.

Antw. — Er bestond oudtijds een kinderprent, die in tafereelen voorstelde het leven van „Jan den Wasscher." Dezen man, wiens vrouw Griet heette, trof het ongelukkig lot, dat die vrouw niet verkoos zich met het huishouden te bemoeien, zoodat hij moest wasschen, koken, schuren, enz. De Volewijk was een eilandje in het IJ bij Amsterdam, en werd alleen door vogels bewoond. Dit verklaart den naam Vogelwijk, Volewijk. Men vertelde elkaar, dat vandaar de kleine kinderen kwamen, die er van den boom geplukt werden. De waarheid was, dat er de lijken werden opgehangen van terechtgestelde misdadigers.
't Zal nu wel duidelijk wezen, wat Jan en Griet aan de Volewijk gingen doen. De lantaarn moest natuurlijk dienst doen bij het uitzoeken van het meest begeerlijke kindje. Bij de droogmaking van het IJ is de Volewijk en daarmee het vertelsel verdwenen.

De heer C. de V. te L. schrijft:
„Onlangs werden de woorden *demee* en *temet* verklaard op een wijze, die niet overeenstemt met het gebruik, dat er in mijn geboorteplaats van gemaakt wordt. Ze worden daar niet van dezelfde, maar van zeer onderscheiden beteekenis geacht. *Demee* — uitgesproken „dàmie" of, als het alleen komt te staan, „damieë" — beteekent daar: *zoo met een, over een poosje.* Het wordt ook gebruikt in de uitdrukking *damie vordan*, (demee voortaan) en beduidt dan *binnenkort, weldra.* B.v. in dezen zin: „Die man zal damie vordan wel angers praoten."
„Temet" wordt gebruikt in den zin van *bijna, haast.* B.v.: „Daar had ik temet van de ladder gelegen." Met al er voor, dus als „altemet," soms gehoord als „altemis," beduidt het *soms, misschien.* „Wou je altemet ook mee wandelen?"
Van het spreekwoord:

„'s Keizers kat is zijn nicht,
Groote lantaarn, maar geen licht,"

heb ik altijd een andere opvatting gehad dan de heer A. J. H. Of ze de juiste is, weet ik niet. Maar ik wil haar toch even meedeelen. — Van iemand, die zich te veel verbeeldt, wordt spottend gezegd: Nu, hij mag zich ook wel wat verbeelden, want 's keizers kat is zijn nicht; maar — zoo vervolgt de volksmond met een eigenaardige wending — al mag hij zich op familieverwantschap met zoo'n „voornaam" dier beroemen, hij is een groote lantaarn zonder licht.

Met genoegen lazen we dit schrijven, dat ons alweer iets verder brengt.
Over „demee" of „damie" is al zeer veel gesproken en geredetwist. Zóó als te L. gebruikt men het ook elders. „Temet" wil zeggen „soms," doch veelal in den zin van „nu en dan." B.v.: „Je kunt er *temet* niet wijs uit worden." Of in het vers „de dood van Augias":

Men wil dat hun geloei *temet*
— — — — — — — —
De halve landstreek, die 't een uur in 't ronde hoorde,
Vóór dag en dauw in 't slapen stoorde.

En nu is de overgang in beteekenis van *temet*, nu en dan, tot demee: straks, zoo met een, licht verklaarbaar. Doch een betere oplossing blijft mogelijk.
Wat de kat betreft, zoo dunkt mij nog altijd de gegeven uitlegging de meest aannemelijke.
Den schrijver onze dank.

Van J. A. K. te O. (Duitschland) kwamen drie vragen in:
„De wandelaar keerde op zijn schreden terug."
Is die uitdrukking: op zijn schreden terugkeeren, goed?

Antw. — Om aan deze uitdrukking een gezonden zin te hechten, moet men denken aan een weg, waarin de schreden of stappen indrukken, voetsporen achterlaten. 't Zelfde vindt men b.v. in de uitdrukking: „Hij wandelt in zijns vaders voetstappen."
Wie op zijn schreden terugkeert, gaat dan denzelfden weg terug, dien hij gegaan is, neemt geen anderen weg terug dan heen. Hij loopt dus hetzelfde pad nogmaals, keert tot zijn uitgangspunt terug.
In *letterlijken* zin zal wel zelden iemand *op zijn schreden* terugkeeren. De uitdrukking is dus overdrachtelijk, of figuurlijk, en in den laatsten zin wordt zij 't meest gebruikt. Zij heeft echter altijd tegen zich — wat „in zijn voetstappen wandelen" niet heeft — dat men eigenlijk nooit *op zijn schreden* kan terugkeeren, wijl men nu natuurlijk den voet juist in tegenovergestelde richting zet van eerst. De uitdrukking, die niet fraai is, kan er echter mee door, doch dan alleen, waar zij in den stijl past. Noodig is zij nooit.

Toen ik nog in Zeeland was, hoorde ik wel eens zeggen: Zoo lang als de weg van Pardamme. Wat zou die uitdrukking beteekenen? Hoe zou men er aan gekomen zijn?

Antw. — Deze uitdrukking luidt te Rotterdam: „Zoo oud als de weg van Kralingen," en te Amsterdam kortaf: „Zoo oud als de weg," waarbij dan elk kan invullen. Het wil in allen gevalle zeggen: Overoud, algemeen bekend. Welke plaats met Pardamme wordt bedoeld, weet ik niet. Wellicht kan een onzer vele Zeeuwsche lezers ons inlichten.

Wat is een Sophisme? In het woordenboek der Nederlandsche taal lees ik: Drogrede, bedriegelijke redeneering.

Antw. — Vier eeuwen vóór Christus vond men in Griekenland onder de wijsgeeren ettelijke, die *Sophisten* werden geheeten, van *Sophia*, d.i. Wijsheid. De naam was echter anders dan het wezen. Want zij trokken alles in twijfel, redeneerden alle vaste overtuiging weg, gebruikten hun welsprekendheid om te bewijzen, dat hetzelfde èn waar en niet waar was, en wrongen gedachten en taal zóó, dat het onware en onjuiste waar en juist scheen. Voor hen was de wijsbegeerte een middel om aan den kost te komen.
Door *Sophismen* verstaan we drogredenen, die, oppervlakkig beschouwd, waarheid schijnen, doch bij onderzoek valsch blijken. De kunst is, te ontdekken waar de fout in de redeneering schuilt.
Als voorbeelden, zulke echter die wel tot geen misvatting zullen leiden, deze:
Stelling: Een olifant heeft *drie* snuiten.
Bewijs: (Sophisme.)
a. Geen olifant heeft *twee* snuiten.
b. Een olifant heeft één snuit meer dan geen olifant.
Dus: Een olifant heeft *drie* snuiten. (2 + 1.)

Of ook:
a. Wat ik niet heb verloren, heb ik nog.
b. Een gouden ring heb ik niet verloren.
Dus: Een gouden ring heb ik nog.

De Sophisten als een bepaald soort van redenaars zijn verdwenen, maar de Sophismen nog lang niet. In krantartikelen, redevoeringen, enz., zijn ze nog al te vaak te vinden, natuurlijk minder tastbaar dan de bovengenoemde. Ieder zij er voor op zijn hoede! A. J. H.

https://achterderug.nl

Het Huis van Braganza.

Dom Manuel, de ongelukkige Portugeesche koning, tegen wien reeds op zijn twintigste jaar zulk een geduchte revolutie dezer dagen is losgebroken, behoort tot het huis van Braganza, een vorstenhuis, dat sedert 1640 in Portugal regeert.

De eerste Portugeesche koning was Hendrik van Bourgondië, die in het midden der elfde eeuw van zijn schoonvader, den koning van Castilië, een stuk land in leen kreeg in het Noorden van het tegenwoordige Portugal. Hij en zijn opvolgers regeerden tot 1383 en breidden hun gezag steeds verder naar het Zuiden uit over een gebied, dat ze op de Mooren veroverden.

In 1383 stierf de laatste Bourgondiër zonder wettigen zoon, en zijn dochter zou hem opvolgen, maar deze was getrouwd met een Castiliaanschen prins, en de afneiging tegen Castilië was reeds zoo groot, dat de Portugeezen in haar plaats een onechten zoon des konings, Johan I, op den troon plaatsten. Met hem begint de bastaardlinie der Bourgondiërs, die tot 1580 heeft geregeerd, en onder welker bestuur Portugal zijn weg op zee heeft gezocht en tot grootheid is gekomen. We behoeven slechts de namen te noemen van Prins Hendrik den Zeevaarder, van Bartholomeüs Diaz, Vasco da Gama en Cabral, en we herinneren ons, hoe Portugeezen de kusten van Afrika, Indië en Brazilië ontdekten en in bezit namen.

De voorlaatste koning uit dit huis was Sebastiaan, een vorst met groote illusies, die zich voornam de Mooren in Afrika te overwinnen en te bekeeren tot het Roomsche geloof. Hij ondernam daartoe een tocht naar Afrika en sneuvelde. Da Costa heeft dezen tocht bezongen in zijn gedicht: „Uit Portugal," en hij wijst op de sage, sedert in Portugal ontstaan, dat Sebastiaan eenmaal terugkomen zal.

Nog twee jaren (1578—80) regeerde een oom van Sebastiaan, en toen deze kinderloos stierf, maakte een prins uit het huis van Braganza aanspraak op den troon. Dat huis stamde af van Alfonso I, een bastaardzoon van den zooeven genoemden bastaardkoning Johan I, en het was dus zeer natuurlijk, dat Johan III van Braganza in 1580 trachtte den Portugeeschen troon te veroveren. Hij had echter een geduchten tegenstander in Filips II van Spanje, die met een Portugeesche prinses gehuwd was, en die zijn dappere soldaten onder den hertog van Alva een woord kon doen meespreken. Portugal werd dus bij Spanje geannexeerd.

Zestig jaar duurde de overheersching. In 1640 begon Johan IV van Braganza, ondersteund door den adel en de geestelijkheid den opstand, en Spanje was door den oorlog met de Nederlanden zoo verzwakt, dat het na langdurigen strijd moest toegeven en Portugal onafhankelijk verklaren in 1668, evenals twintig jaren vroeger ons vaderland. Ook met ons werd toen vrede gesloten. Wij hadden namelijk gedurende den tachtigjarigen oorlog Portugal behandeld als een stuk van Spanje, en een deel der Portugeesche koloniën veroverd. Bij den vrede van Lissabon gaven wij daarvan Brazilië terug; Celebes en de Molukken echter behielden wij.

Johan IV leefde tot 1656, en werd opgevolgd door zijn zoon Alfonso VI. Deze had een booze vrouw, Maria Francisca, die haar oogen sloeg op 's konings broer Pedro, haar gemaal krankzinnig liet verklaren en opsluiten tot zijn dood in 1683, en intusschen met zijn broer trouwde. Zoo kwam Pedro II aan de regeering en hij leefde tot 1706.

De grootheid van Portugal was toen reeds lang voorbij. Gedurende de Spaansche overheersching was het volk versuft, en in de eerste halve eeuw na het herstel der onafhankelijkheid geraakte het niet weer tot bloei. Integendeel, het werd zelfs genoodzaakt in 1703 een verdrag te sluiten, waardoor het bijna een Engelsche bezitting werd.

De volgende koning Johan V (1706—1750) meende het goed met zijn land. Hij zocht echter het herstel alleen in versterking van den band met Rome. Dat heeft hem den eeretitel bezorgd van *Rex fidelissimus*, allergeloovigste koning, welken titel ook zijn opvolgers hebben gedragen, en Portugal kreeg het voorrecht, een eigen patriarch als hoofd der kerk te mogen hebben, maar intusschen kregen de Jezuïeten de macht in handen, het land werd overdekt met kloosters, groote sommen gingen naar Rome en het volk verarmde meer en meer.

Toen kwam onder koning Jozef I (1750—'77) een tijdperk van verbetering, door den arbeid van den bekwamen minister Pombal. Deze bestreed den adel en de geestelijkheid, bracht de verkeerde daden der Jezuïeten aan het licht, en wist het zoo ver te brengen, dat ze uit Portugal verdreven werden. Voorts nam hij maatregelen om den toestand van het leger te verbeteren, bracht het volk tot werkzaamheid, en toonde zijn groote bekwaamheid vooral bij de groote ramp, die Portugal in 1755 trof, toen Lissabon door een aardbeving verwoest werd.

Doch de herademing duurde niet lang. Koning Jozef werd opgevolgd door zijn dochter Maria Francisca, die zich weer in de armen der priesters wierp en Pombal zijn ontslag gaf. Bij den dood van haar gemaal, haar oom Pedro, werd zij krankzinnig, en bleef het tot haar dood in 1818. In haar naam voerde haar zoon Johan VI (1792—1826) het bewind, en onder zijn bestuur heeft Portugal en het Huis van Braganza den moeilijksten tijd doorgemaakt.

Napoleon namelijk had ook op Portugal het oog geslagen, en verklaarde in 1807 het vorstenhuis vervallen van den troon. Koning Johan vluchtte den 25sten Nov. 1807 met zijn gezin naar Brazilië, en liet zijn land aan de willekeur van Napoleon over. De Engelschen echter, de tegenstanders van den grooten geweldenaar, kwamen tusschenbeide, en de Engelsche hertog Wellington behaalde in Portugal zijn eerste overwinningen. Toen kon het rijk echter een Engelsch wingewest heeten.

Met den val van Napoleon werd Portugal evenals Nederland hersteld in de rij der staten. Koning Johan echter, die in 1815 de kolonie Brazilië tot een koninkrijk had verheven, bleef in zijn nieuwe rijk en wenschte het oude van daar uit te besturen. Zijn ouderwetsche wijze van regeeren had echter in 1820 in Portugal een opstand tengevolge; de Portugeezen maakten een grondwet, riepen den koning terug, en lieten hem slechts landen, nadat hij die grondwet bezworen had. Dat geschiedde in 1821, doch reeds in 1823 trok hij de grondwet in en regeerde nog drie jaren tot zijn dood in 1826 naar eigen willekeur.

Hij liet twee zonen na. De oudste, Pedro, dien hij als regent in Brazilië had achtergelaten, had zich daar in 1822 tot keizer laten uitroepen; de tweede, Miguel, was mee naar Europa gekomen. Volgens de bepalingen der Braziliaansche grondwet kon Pedro niet tegelijk in beide landen regeeren; hij deed daarom afstand van Portugal ten behoeve van zijn dochter Maria da Gloria, waarbij hij haar verloofde met haar oom Miguel. Deze echter wenschte zich niet te vergenoegen met den rang van prins-gemaal; hij kwam in 1828 te Lissabon, legde den eed als regent af in naam van zijn verloofde, doch met behulp van adel en geestelijkheid en van het gepeupel wist hij op onwettige wijze een vergadering der Cortes samen te roepen, die hem tot alleenheerscher van Portugal uitriep. Toen kwam Pedro van Brazilië zijn dochter te hulp; een strijd ontbrandde tusschen de twee broeders, die met de nederlaag van Miguel eindigde.

Thans kon Maria da Gloria in 1833 koningin worden. (Tot 1853.) Zij huwde in 1835 met August van Leuchtenberg, doch haar gemaal stierf na enkele maanden, en in het volgende jaar hertrouwde ze met Fredrik van Saksen-Coburg.

Herhaaldelijk braken tegen koningin Maria nog opstanden uit, ook op aanstoken van Dom Miguel, die afstand geteekend had, maar onmiddellijk had herroepen. Telkens werd Maria gedwongen tot het geven van meer liberale grondwetten, waarbij echter in het oog moet worden gehouden, dat de revolutiën in Portugal niet uitgingen van het eigenlijke volk, maar van de hoogere standen, den

https://achterderug.nl

WAT DE ZEEMAN VERTELDE.

https://achterderug.nl

adel en de geestelijkheid. In 1846 kwam het zelfs tot een burgeroorlog. De republikeinsche-partij verbond zich met de aanhangers van Dom Miguel, om de koningin ten val te brengen. Een voorloopig bewind werd gevestigd in Oporto, en het gelukte koningin Maria niet, deze stad te bedwingen. Toen zijn Engeland, Frankrijk en Spanje tusschenbeide gekomen. Koningin Maria beloofde vergiffenis aan de oproermakers, en zeide een nieuw ministerie en herziening der grondwet toe, doch de oproerlingen wilden van geen toegeven weten. Thans zond Engeland een vloot en Spanje een leger, en aan deze vereenigde macht gelukte het Oporto te bedwingen, in Juni 1847. De toestand verbeterde echter niet veel, daar de koningin geen haast maakte, om haar beloften te vervullen. Haar ministers zochten slechts eigen belangen, het volk was door de voortdurende woelingen totaal uitgeput, de schuldenlast van den staat was zoo hoog gestegen, dat een bankroet dreigde. Dat alles deed in 1851 een militairen opstand ontstaan onder maarschalk Saldanha, die een tijdlang de regeering feitelijk in handen had. Nieuwe verkiezingen hadden plaats, en ministerie na ministerie werd ontbonden, tot koningin Maria in 1853 stierf en opgevolgd werd door haar minderjarigen zoon Pedro V. Onder het bestuur van dezen (tot 1861) en van zijn broeder Lodewijk I (tot 1889) bleef het rustiger, al hadden herhaaldelijk wisselingen van ministeries plaats.

In 1889 beklom koning Carlos I den troon, gehuwd met koningin Amelia uit het Fransche huis van Bourbon. De nieuwe koning geraakte aanstonds in moeilijkheid met Engeland over de bezittingen in Z.-Afrika, en het liep zóó erg, dat Engeland met een oorlog dreigde. Portugal moest in alles toegeven, en was door de krijgstoerustingen al weer verarmd, wat versterking der republikeinsche partij tengevolge had. Daardoor was koning Carlos van het begin aan niet bemind, en hij maakte het niet beter door zijn groote verkwistingen, waarbij zijn ministers hem geld leenden uit de schatkist, tot hij een schuld aan het land had van meer dan $1^1/_2$ millioen gulden. Het ligt nog versch in het geheugen, hoe hij tenslotte met zijn oudsten zoon den 1^{en} Februari 1908 werd doodgeschoten. Toen volgde zijn achttienjarige zoon Manuel hem op, en de geschiedenis van den dag vermeldt van de revolutie, die thans uitgebroken is, en Manuel tot den laatste der Braganza's dreigt te maken.

Want ook in Brazilië regeert het huis niet meer. De straks genoemde Pedro I, de eerste keizer, deed in 1831 afstand ten behoeve van zijn minderjarigen zoon, en deze, keizer Pedro II, die sedert 1841 zelfstandig regeerde, had evenals de Portugeesche vorsten, met voortdurende moeilijkheden te kampen, bijna een halve eeuw lang, tot hij in 1889 op 67-jarigen leeftijd onttroond werd, en in Brazilië de republiek werd uitgeroepen. Pedro vluchtte naar Weenen en is daar sedert overleden, alleen een dochter nalatende.

Dit is in 't kort de geschiedenis van een ongelukkig land en een ongelukkig vorstenhuis.

A. L.

VARIA.

Vuur en ijs.

De haan in Mohameds paradijs
Is vuur ter helft, en verder ijs;
Maar het ijs bluscht toch den vuurgloed nooit,
Zoomin als het vuur ooit het ijs ontdooit.

Hoe menig hart gaat het eenderwijs:
Het vlamt voor de wereld, voor God is 't ijs.

A. J. H.

PENNEKRASSEN.

II. (TWEEDE SERIE.)

Fortuna en Hazardus.

Nu niet in den trein, maar in den tuin; — heel wat rustiger dan tusschen de wielen! 't Geen dit voor heeft, dat 't anders voor den zetter onleesbare gekrabbel nu niet behoeft te worden overgeschreven; en ik dus voor dubbel werk word gespaard. In den sierlijken pensionstuin, dus tusschen heerlijke heestergroepen en bloembedden, schrijven over . . . . loterij. 't Schreeuwt eigenlijk; maar 'k heb het beloofd; en dus, in vrede, maar dadelijk ter zake.

We hadden het over Hamburg, een vrije stad, een staatje op zichzelf. De stadsloterij, waarover we schreven in verband met den vriendelijken brief van Herr Harmsen, is dus tegelijk staatsloterij. Geen nieuws, deze laatste: een bron van inkomsten voor den Staat, een verkapte belastingheffing voor een deel van de onderdanen, en wel dàt deel, dat 't minst betalen kan. Verschillende landen doen er aan mee. Helaas ook ons vaderland. En de regeeringsmannen, die wel beter weten, ruimen het ding ook nog maar niet op. Mocht men maar het goede voorbeeld volgen van Zwitserland, waar alle geldloterijen verboden zijn.

„Maar," — zegt iemand — „toch eigenlijk wel een vernuftig middel om aan geld voor de schatkist te komen. En, wat de deelneming betreft, niemand is immers gedwongen in de loterij te spelen. Wil iemand op deze wijze den Staat steunen, hij kan het doen. Maar niemand is gedwongen."

Deze redeneering gaat echter fout. Het doel heiligt de middelen niet. Door de gelegenheid tot het spel aan te bieden, brengt de Staat zijn onderdanen in de verzoeking er aan mede te doen, en hecht zijn sanctie aan de meening, dat de zaak tamelijk onschuldig is. En inmiddels wordt de hartstocht der spelers aangewakkerd, en worden o zoovelen door schade en schande wijs.

Reeds de stoffelijke schade is voor velen groot genoeg. Wie zijn het, die in de loterij spelen? Die het wil weten, kome op sommige dagen in de hoofdstad maar eens een kijkje nemen voor de huizen der collecteurs. Op den Dam en in de Warmoesstraat, om slechts deze twee plaatsen te noemen, vindt men dan een langen stroom van spelers, die de passage zouden belemmeren, en onderling zouden vechten om het eerst te worden binnengelaten, wanneer niet de politie aanwezig ware. Moge zich onder hen hier en daar al een kruier bevinden, die komt uit naam van zijn patroon, de groote massa bestaat uit menschen van den kleinen burgerstand: handwerkslieden en dergelijke; zelfs vindt ge er onder met havelooze kleeding. En dan mannen en vrouwen, moeders met kinderen, jongelui ook al. Zij allen hebben een kansje gewaagd, wie weet hoevelen al voor den zooveelsten keer! Het geld, dat voor het huisgezin noodig was, is op de kaart gezet; en nu worden bevende de lijsten geraadpleegd en nadere informaties ingewonnen. Er zijn er, die voor 't eerst een poging wagen, menschen, die met handenarbeid hun brood moeten verdienen. *Als* zij eens trokken! 't Ware toch zoo gemakkelijk verdiend. (?) Eenmaal is geenmaal. Dat zal niet hinderen.

Gelukkig maar als ze dadelijk verliezen; dan is er nog kans, dat de oogen opengaan voor het kwaad. O, hoevelen bleken reddeloos verloren, nu ze begonnen met winnen. Dan laaide de hartstocht steeds hooger op, en het was onmogelijk zich te ontworstelen aan de armen van het monster, dat men „spel" noemt. En zoo zijn geheele familiën tot armoede vervallen, ja tot den bedelstaf gebracht.

En toch is de materiëele schade niet de ergste. Het Evangelie spreekt van een „schade lijden aan zijne ziel," en het verbindt daaraan de idee van het winnen zelfs der

https://achterderug.nl

geheele wereld. De speler haakt naar geld en goed en brengt inderdaad zijn ziel in groot gevaar.

Zeker, ieder mensch mag trachten vooruit te komen in de wereld. De vrucht van zijn arbeid moet hem dan aansporen tot nieuwen ijver. Zelfs tegenspoeden mogen hem niet ontmoedigen, omdat hij weet, dat de hand des vlijtigen zal gezegend worden; en daarbij staalt het plichtsbewustzijn zijn krachten. Eerlijke, trouwe arbeid, biddende verricht, geeft ook een innerlijken zegen. Onder de tucht van den plicht leeren we zelfverloochening, geduld en volharding, en is er geen tijd voor het bouwen van luchtkasteelen. En wanneer wij door arbeid en spaarzaamheid, onder Gods zegen, vooruit komen, dan is de blijdschap hierover te grooter, omdat er veel moeite en misschien harde arbeid aan is voorafgegaan. En wanneer de Christen het ontvangene als leengoed beschouwt, dan kan hij er ook van mededeelen aan anderen, en zijn steenen helpen aandragen tot opbouw van het Koninkrijk Gods, ja, dan zal hij allereerst afzonderen hetgeen voor God is.

Maar zie nu den speler. Hij hoopt op een winst, welke hem nimmer in den schoot zal vallen als de vrucht van eerlijken arbeid, wel van het zoogenaamde blinde noodlot. Wie in de loterij speelt, werpt zich in de armen van booze machten. Fortuna wordt zijn godin, Hazardus zijn god, en van hun luimen wordt hij een speelbal. Deze mensch staat niet op den bodem van de zedelijke Goddelijke wereldorde, maar op dien van den gevaarlijken hartstocht. Daarom worden geluk en ongeluk hem tot een vloek. Hij ontvangt de winst niet als een welverdiend loon op trouwen arbeid, maar als een geschenk van het toeval. En het verlies is hem niet tot een heilzame tucht en oefening van geduld en geloof. Hij staat buiten de ordeningen Gods.

Zou iemand ooit hebben kunnen bidden voor loterijpraktijken? Men gevoelt: wie moedwillig tegen Gods wil en wet ingaat, durft niet op Zijn hulp rekenen. En zoo gaat het van Hem af. Hoe zou dan een Christen in de loterij kunnen spelen!

De speler loopt groot gevaar zijn karakter in te boeten, zijn gedachten te verdonkeren, zijn idealen te verliezen. En het geloof in Gods voorzienig bestuur maakt plaats voor allerlei bijgeloof. Men moet god Toeval bevriend zien te houden, en komt daarom tot allerlei tooverkunsten, waarzeggerij, enz. Zoo moeten bijv. sommige cijfers en getallen bestudeerd in verband met dagen en uren en allerlei levensomstandigheden, welke in onderling geheim verband met elkaar en met den uitslag schijnen te staan. De domste kunststukjes worden toegepast, en aan de onzinnigste vermoedens wordt geloof gehecht. En dat zelfs in zoogenaamde beschaafde kringen. En zoo wordt het zelfstandig denken ondermijnd en de geest verstompt.

Men denke verder aan de onnatuurlijke spanning, welke op het zieleleven en op de zenuwen verwoestend inwerkt. De speler wacht in ledigheid en machteloosheid op het gelukkige toeval. Blijft dit uit, dan volgt een pijnlijke ontspanning, een akelige moeheid. Tot nieuwe opwinding het zenuwleven spant, — het geestelijke opium, waarvan men niet weer los kan komen. De passie wordt dan vaak een chronische ziekte, welke ongeschikt maakt tot den gezegenden, dagelijkschen arbeid. En in dat geval wordt aan den plicht de deur gewezen en komt onverschilligheid in zijn plaats. Allerlei genotmiddelen stormen mede binnen, sterke drank en zedeloosheid, en het huis wordt een ruïne. Een ziekelijke fantasie overspant, de wil verslapt, en alle zelfbeheersching is geweken.

Nu beschuldige mij niemand van overdrijving met de opmerking, dat het bovenstaande alleen toepasselijk is op de hartstochtelijke hazardspelers aan de roulette te Monaco. In beginsel is „het zetten op rood" en het spelen in de loterij, zeg ook staatsloterij, hetzelfde.

En daarom, waarde lezers, indien stoffelijke welvaart en gezondheid der ziel u lief zijn, speel niet in de loterij. Begin er niet mee. Ik herinner mij uit m'n jeugd eenmaal, tegen den uitdrukkelijken wil mijner moeder, op het kermisterrein een paar centen op een draaienden dobbelsteen te hebben gezet. En nooit heb ik vergeten, hoe de gewonnen 22 cent mij in den zak hebben gebrand, toen 'k eindelijk met een gloeiend hoofd de vlucht nam, alsof de duivel me op de hielen zat. Geen gebedje voor het naarbedgaan, geen slaap in den nacht. In angst den volgenden dag voor ontdekking. Het geld, voor het jonge kind anders een schat, was een vloek, welke lang nog zijn sporen naliet, ook nadat de centen in den collectezak waren gegleden.

Hoe menigeen, die zich eenmaal op het hellend vlak der loterij waagde, is niet meer tot staan kunnen komen; en zoo ging het verder en verder den afgrond tegen . . . . .

Daar sta ik zelf verwonderd, dat 'k, tusschen de poëzie van groen en bloemen, zoolang over het akelige proza van het loterijspel heb kunnen schrijven.

Waar zoo'n brief van Herr Harmsen aus Hamburg al niet toe leiden kan! . . . .

L. KUPÉRUS.

VARIA.

'k Heb uit de loterij getrokken,
Wat zegt ge nu?
Dat gij den duivel moet bedanken;
Hij gaf het u.

Wetenswaardigheden.

Een nieuwe naam.

Nieuwe dingen moeten een nieuwen naam hebben, en de nieuwe dingen, die de negentiende en de twintigste eeuw ons gebracht hebben, hebben ook nieuwe namen gekregen. Soms maakte men nieuwe namen van oude, zooals bij stoomboot en spoortrein; soms vormde de geleerde wereld nieuwe namen, gewoonlijk uit Grieksche grondwoorden, zooals locomotief, telegraaf, telefoon, fotografie, motor, automobiel, en al deze vreemde woorden hebben burgerrecht gekregen, zoodat men bij de meeste niet meer naar nieuwe zoekt. Een enkele maal ontstaat eensklaps een nieuw woord. Dat is gebeurd met het woord fiets. De geleerde wereld noemde bij het ontstaan het ding *velocipéde* (snelvoet) en een tijdlang hebben we dat woord gebruikt. Toen vond men *wieler* uit, dat er niet in wou, dan alleen in *wielerbaan*, en *rijwiel*, dat het algemeene woord werd, totdat iemand ergens, — niemand weet wie of waar — zijn karretje *fiets* noemde, met een naam, die nergens van afgeleid is, en die toch onmiddellijk inburgerde. Dat is alleen in onze taal gebeurd. De Franschman spreekt gewoon van zijn bicycle, (tweewiel,) de Duitscher van zijn Fahrrad. (rijwiel.)

En omdat we nu dat mooie woord fiets hebben ontdekt, gaan we *zoeken* naar meer zulke woorden. We willen een Nederlandschen naam hebben voor den man, die met een motormachine in de lucht vliegt. *Aviateur* is de geleerde naam, afgeleid van *avis*. (vogel.) Ook heet hij *aeronaut*, letterlijk *luchtvaarder*. Menschen, die niet wachten kunnen, tot het nieuwe woord geboren wordt — wat tien tegen een nooit gebeuren zal, evenmin als bij zooveel andere zaken — zulke menschen maken woorden, en spreken van *vliegenier*, welk woord natuurlijk niet deugt. Van 't werkwoord *vliegen* kan alleen het woord *vlieger* worden gevormd, doch dat heeft reeds een andere beteekenis. Men zou het woord *aviateur* door *vogelaar* kunnen vertalen, doch daarmee wordt ook reeds iemand anders aangeduid. Het beste zal zeker zijn, te doen wat we met de fiets gedaan hebben: voorloopig het geleerde woord gebruiken; als het zoover komt, dat ieder van ons een vliegtoestel heeft, vinden we misschien nog wel een Nederlandschen naam uit.

https://achterderug.nl

TER DOOD VEROORDEELD.

„Met algemeene stemmen werd de beklaagde ter dood veroordeeld," zoo las men in het avondblad. Met zeer uiteenloopende gevoelens werd dit bericht ontvangen. De een vond voldoening in dit vonnis, een ander bevredigde zijn nieuwsgierigheid door de lezing van dit bericht, en een derde zeide tot zijn vrouw: „Jammer van den armen kerel." Daarna werd de courant ter zijde gelegd, om den jongen moordenaar te vergeten.

Toen men den veroordeelde in zijn cel had teruggebracht, zat hij eenige oogenblikken onbewegelijk. Ter dood veroordeeld! Hij was ter dood veroordeeld. Hij moest zich inspannen om na te kunnen denken. Het was hem, alsof een bergstroom wild door zijn hoofd bruiste. Nu eens was hij warm, dan weer voer een ijskoude rilling door zijn leden, zoodat hij van het hoofd tot de voeten beefde. En dan lachte hij met een schellen, harden, half waanzinnigen lach. Was hij dat, hij, Stefan Freiburg, eerst 26 jaar oud?

„Gij zijt ter dood veroordeeld," klonk voortdurend een stem in zijn binnenste. „Gij, gij!" En hij schreeuwde het plotseling uit als een dier: „Wie is die gij, wie?" En als uit de diepte van een graf klonk de echo uit zijn geprangde borst:

„Ik, ik. Binnen een paar dagen moet ik mijn hoofd op het blok leggen, ik . . . . O God, rechtvaardige God, o moeder, arme moeder . . . . vader!!"

„Wat heb ik dan gedaan?" steunde hij: „Een Jood vermoord!" maar dat deed ik niet. Het was een demon in mij, een duivel, die sterker was dan ik en daarom moet *ik* sterven. De oude Herzberger *is* niet gestorven. Hij voelde niets van zijn dood, het was maar één seconde. Maar ik, ik sterf dagen lang vóór ik eigenlijk sterf, ik rampzalige, ellendeling, ik . . . ."

Dan was er een oogenblik van volkomen stilte. Geen geluid drong tot zijn oor door, geen stem. Slechts het geweten sprak. Het bleeke hoofd ondersteund door de handen — zóó zat hij daar. Verward hing het haar hem op het voorhoofd. Langzamerhand nam de vermoeidheid de overhand. De ongekende inspanning van al de zenuwen had een algeheele machteloosheid tengevolge. Zijn eenige vriend, de slaap, kwam om hem te troosten. En hij droomde . . . .

Aan den zuidkant van een dicht bosch in het Zwarte Woud lag een mooie boerenhofstede. Als een stukje reuzenspeelgoed was het daar neergezet, in de lachende bergweiden. Rechts van het huis, op de helling van den berg, werd het oog aangenaam aangedaan door het veld met wuivende, ruischende haver, dat een breeden rand om het huis vormde tot aan den woudzoom toe.

In het huis woonde de rijke heereboer Frans Freiburg met zijn vrouw en twee jongens, Gustaaf en Stefan. O, welk één heerlijk leven was het daar, het geheele jaar door. Zeker, het kon er in den winter, wanneer alles met een dikke laag sneeuw bedekt was en de dennen klagend steunden onder den zwaren last, die heer Winter hun op de harsachtige schouders had gelegd, wel eens eenzaam zijn, maar vader wist niet alleen goed met ploeg en bijl om te gaan, maar verstond ook de kunst, om het houtsnijmes te hanteeren, en wist uit het ruwe hout prachtig gesneden voorwerpen te voorschijn te brengen. En bij dit werk hielpen hem zijn beide jongens. Gustaaf kon zelf al heel aardig snijden, en Stefan, de jongste, schilderde de kleine koekoeken, blauw en wit en geel. En al deed hij het niet altijd even natuurgetrouw, hij had hart voor *zijn* deel aan den arbeid en hij deed het met pleizier. Hij schilderde en teekende met ambitie, en waar hij maar een schoon plekje vond, daar zorgde hij voor kleurenpracht. Zelfs verfde hij eens op een dag de horens van een koe rood. Dan weer werd het ouderlijk huis, vader, moeder of broeder op papier gebracht. „Knoeier!" zei moeder, maar vader meende, dat er talent in den jongen stak. Misschien was er wel een kunstenaar van hem te maken. Men moest hem zijn gang maar laten gaan. En als hij wat ouder was, zoo was het plan, dan wilde de oude hem naar een teekenschool zenden. —

's Zomers was het prachtig om en bij de hofstede. Wanneer de wolkenlooze hemel scherp tegen de donkere dennen afstak, de bijen hun honing zochten, en Gustaaf Stefan meenam om forellen te vangen, zie, dan keek Stefan zich bijna de oogen uit. Het was hem dan steeds, alsof hij in het land der sprookjes verkeerde. Urenlang kon hij onder de dennen zitten droomen en soezen. O wat was het leven schoon, dat jonge leven!

Maar ook andere beelden doemden voor zijn verbeelding op. Vader was aan het boomen vellen en zij moesten hard meewerken. Hè, hoe vlogen de spaanders in 't rond! En hoe verschrikt sprongen de eekhoorns van tak tot tak, door het hameren en hakken in hun werk gestoord. Aan een touw trokken dan de knechts, wanneer het tijd was om den woudreus te laten vallen. Men moest dan vlug op zij springen, om niet door het gevaarte getroffen te worden. En Stefan springt op zij — struikelt en valt — gilt.

En hij ligt . . . . . op den grond van een gevangeniscel!

Met moeite richt hij zich weer op. Dan slaat hij de handen voor het gezicht en weent. De tranen dringen door de vingers heen en vallen op den grond. Mijn jeugd — mijn jeugd — steunt hij. Doch alles blijft stil . . .

— — — — — — — — — — — — —

Een verzoek om gratie was ingediend. De dominé, een oud man met zilverwit haar, had het opgesteld. Nog eens werd het vonkje hoop in zijn hart aangeblazen. Wanneer het toeval — wanneer God in den hemel genadig was, dan zou hij nog eens het geopende graf voorbij kunnen gaan, waaraan hij niet kon denken, zonder dat ieder lid van zijn lichaam beefde. Maar dit wachten, dit verschrikkelijke pijnlijke wachten! Hing de hoop niet aan een zijden draad? Het beeld van dien koning kwam hem voor den geest, boven wiens hoofd een blank zwaard aan een dun haar hing. Naast hem stond de Dood. Hij had een schaar in de hand en deze schaar was geopend, gereed om ieder oogenblik het haar door te knippen.

„Vandaag moet het antwoord komen," zei de cipier 's morgens. „Heden, heden."

Dien avond zou hem gratie verleend zijn, of — hij zou vertwijfeld ter aarde liggen. Wie kan, wie wil zoo jeugdig sterven? Men had hem inkt en papier gebracht. Hij wilde aan zijn ouders schrijven. Zou het de laatste brief zijn, dien hij schreef? Zijn hand beefde hevig, toen hij met onvaste letters, het opschrift schreef:

„Mijn arme ouders!"

Verder kwam hij in drie uur niet. Toen hij wilde voortgaan, raakten zijn gedachten geheel verward, en pen en papier begonnen te dansen. Wat moest hij ook schrijven? Waartoe? Hij legde het hoofd op den arm en probeerde alles te vergeten. Tevergeefs.

Een verschrikkelijk beeld zag hij vóór zich. Een eenzame straat. Het is een koude Octobernacht. De regen kletst op de vaal-gele bladeren der boomen, en de storm buldert door de nauwe straten. Zijn kleeren zijn doorweekt, maar zijn hoofd is heet. Verborgen in een sloot langs den weg, wacht hij op een man, van wien hij weet, dat hij op dit uur door die straat moet komen. Het bloed hamert hem in de slapen. En eindelijk komt hij, de eenzame wandelaar. En dan . . . . Hij springt op. Weg met dat beeld, dat verschrikkelijk beeld! Maar het wijkt niet van hem. Het is als met vurige stiften in zijn ziel gegrift. Het verschrikt hem elk oogenblik. Het spreekt slechts van één woord, een woord, dat op een pijl met weerhaken gelijkt, die zijn ziel onuitsprekelijk pijnigt:

„Kaïn!" —

https://achterderug.nl

Daar hoort hij een sleutel in het slot steken. Hij springt op. Den inktkoker stoot hij in zijn zenuwachtigheid om, en een dikke, zwarte streep verft de tafel. De gevangenbewaarder treedt binnen. Hij heeft een brief in de hand. Bleek en sidderend staat de gevangene vóór hem. De man heeft leven of dood in zijn handen. „Genade?" stottert Stefan Freiburg met bevende lippen. De cipier reikt hem den brief over. „Van een bloedverwant," zegt hij kort. Dan vertrekt hij. De arme man zinkt terug op zijn stoel. Weer blijft hij lang en stil zitten. Hij waagt het niet, den brief in te zien. Hij wil wachten, tot de gevangenispredikant 's avonds komt. Die moet hem lezen. Maar in gedachten ziet hij het ouderlijk huis weer. Het ouderlijk huis! Daar schiet hem de gelijkenis van den verloren zoon te binnen. Ach, wat was die man, in weerwil van alles, toch gelukkig! Wat sprak hij ook weer? „Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan." Ja, als hij dat ook maar kon doen. —

Als eindelijk de avond begint te vallen, treedt de predikant binnen. De grijsaard heeft iets vaderlijks, iets waardigs over zich, waardoor Stefan nog meer zijn slechtheid voelt, maar toch gevoelt hij zich tot hem aangetrokken. Hij kust hem de hand en de dominé gaat naast hem zitten. Hij wil spreken met den jongen man, maar kan geen woorden vinden. Het eenige wat hij kan doen, is zijn hand op het gebogen hoofd leggen. Zoo zitten zij een half uur. Dan eindelijk begint hij: „Mijn lieve vriend...." Verder komt hij niet. Een pauze treedt in. Snel als de bliksem schiet Stefan een gedachte door 't hoofd. Nu komt het, hetgeen, waarop hij wachtte, dat....

Hij richt zich op en keert den predikant het bleeke gelaat met de ingevallen wangen toe. Beide handen strekt hij uit en roept: „Als 't u blieft, *spreek!*"

De predikant ziet hem recht in 't gezicht.

„Wees sterk," zegt hij. Meer niet. De veroordeelde zakt in elkander. Voorbij is het leven. Het verzoek om genade is afgewezen! Nog slechts enkele dagen heeft hij te leven.

Een oogenblik hoort men niet anders dan het zware ademhalen van den gebroken man. Het wordt den ouden gevangenispredikant koud om 't hart. Zulke oogenblikken behooren tot de zwaarste van zijn dienst. Hij heeft ook kinderen, zoons in den bloei huns levens; hij kan meevoelen. Hij denkt aan den ouden vader, die door dezen slag zeker grijs zal worden. Hij ziet de moeder, zwemmende in haar tranen. In deze oogenblikken maakt hij kennis met de zonde in al haar verschrikkelijkheid.

Nu geeft de veroordeelde langzaam en met onvaste hand den brief. En dan steunt hij weer met het hoofd diep in de handen, en het is hem, alsof zijn hart gaat stilstaan.

De dominé maakt den brief open. Dan steekt hij het lampje aan, dat hij zelf heeft medegebracht, en, met moeite het schrift ontcijferend, leest hij:

„Onze arme, arme jongen!

Geloof niet, dat wij boos zijn. Wij hebben je reeds alles vergeven, ofschoon ons hart gebroken is. Wij hebben je nog altijd hartelijk lief, en bidden dag en nacht voor je, dat God je in genade mag nabij zijn. Den geheelen nacht hebben wij op de knieën doorgebracht en geweend. O, als je nu nog maar begenadigd werd! We zouden dan dag en nacht God danken. Je kunt dan nog opnieuw beginnen. Aan *onze* smart willen wij niet denken, wij zijn alleen met *jou* bezig. Reeds lang verwachten wij een brief. Zoodra we weten, of ge genade hebt gekregen, komen we. Bid zonder ophouden. In gedachten omarmen we je en blijven met vele groeten,

Je liefhebbende vader en moeder."

Toen de lezer ophield, zag Stefan op. Zijn gezicht was veranderd. Er lag iets onuitsprekelijks zachts in zijn trekken.

„Wilt u voor mij schrijven aan mijn ouders," vroeg hij na enkele minuten.

„Heel graag, zal ik het dadelijk doen?"

„Als u nog tijd heeft een poosje bij mij te blijven, gaarne."

De predikant nam den penhouder. Er was nog juist genoeg inkt in den inktkoker gebleven, om een laatsten brief aan zijn ouders te schrijven.

„Wil je mij dikteeren?"

Opnieuw ondersteunde hij het hoofd met de hand en met bevende stem begon hij nu:

„Mijn arme, lieve ouders!

God zij met u. Ik kan u slechts meedeelen, dat uw brief voor mij was als een schrijven uit den hemel. Waarom u mij nog liefhebt, weet ik niet. Zeker is het, dat ik het niet waard ben. Ik ben niet meer dan een verstoötene, een verloren schepsel. En met recht, want ik ben een moordenaar. Ik dank u, dat u mij genade geschonken hebt. Den ganschen nacht deed ik geen oog dicht, maar bad. Maar ik moet nu sterven....

Indien u nog voor 't laatst kunt komen, zal ik erg dankbaar zijn. Groet Gustaaf en mijn ouderlijk huis, den geheelen omtrek, waar ik als jongen zoo gelukkig was. Met diep berouw

Uw verloren zoon."

N.B. Mocht u het portret nog van mij hebben, als kind van twee jaar, dan verzoek ik u, het mee te brengen."

— — — — — — — — — — — — — — —

Drie dagen later zocht de vader voor het laatst zijn kind op. Gebogen en met sneeuwwit haar trad hij de cel binnen.

Toen Stefan hem zag, deinsde hij terug. Was dat zijn vader?

„Vader, bent u het? — Wat scheelt u? — Ga zitten. O, mijn vader."

De oude ging zitten, want zijn knieën beefden. Misschien van het trappen loopen.

Maar dan kan hij zich ook niet langer goedhouden. Hij barst in tranen uit en haalt zijn zakdoek te voorschijn. In dien zakdoek had vader dikwijls iets meegebracht, wanneer hij naar de markt geweest was. Maar dat is nu voorbij.

„Is alles werkelijk waar, Stefan?"

„Ja, vader."

Hij buigt het grijze hoofd. En dan komt het aarzelend over zijn lippen:

„Wanneer?"

Stefan zwijgt. Hij is zoo bleek als een doek.

„Waar is moeder, vader?"

„Ziek. — Zij heeft een . . ."

„Wat heeft zij?"

„Een hartkwaal. Maar zij had die al langer, van vroeger."

Stefans moeder was altijd een gezonde vrouw geweest.

„Heeft u het portret, vader?"

„Ja, dat heb ik."

Hij zoekt in zijn jaszak en brengt een envelop te voorschijn, die Stefan gretig aanneemt. Hij haalt er het portret uit. Een kindergezichtje lacht hem tegen, zoo onschuldig, zoo rein. Blonde lokken hangen over het lieve voorhoofdje. Onafgebroken kijkt hij er naar. „Moet *ik* dat voorstellen? Ik — de moordenaar?" Een warme gloed stijgt hem in het gelaat. Hij voelt, dat zijn oogen zich met tranen vullen.

„Mag ik dat houden, vader?"

Als in een droom knikt de vader, zonder te weten wat hij zegt, toestemmend.

„Wanneer, Stefan?"

„Vader, — moet u het weten? Is het niet beter, dat u niet hoort, welk uur het zal zijn?"

„Zeg het mij, Stefan."

Hij strijdt een hevigen strijd.

„Over drie dagen."

„'s Morgens?"

„Ja."

„Om hoe laat, Stefan?"

„Om zes uur."

Dan barst de vader opnieuw uit in heete tranen. Zijn gansche lichaam beeft, alsof het door een storm wordt

https://achterderug.nl

bewogen. Eerst langzamerhand komt hij eenigszins tot bedaren.

„O, als ik je plaats maar kon innemen!"

Stefan zucht diep.

„Ik zou zoo gaarne voor jouw misdaad boeten. Wanneer ik het den heeren dringend verzoek, zullen ze ons misschien willen verwisselen. Mijn leven heeft geen waarde meer."

„Vader!"

„Moeder wil ook voor je sterven."

„Vader! Ik ben een ellendeling; ik heb u en moeder mee vermoord."

„Zoo mag je niet spreken, kind."

Bij deze woorden was de boer opgestaan, en streek zijn zoon teeder over de bleeke wangen. Dan weer legde hij de hand liefkoozend op zijn hoofd, zooals men bij kleine kinderen doet.

„Vader, huivert u niet voor mij? Ik heb immers bloed..."

„Laat dat, Stefan. Wij hebben je altijd liefgehad en hebben je nog even lief als vroeger; wees daar verzekerd van."

De verloren zoon begint nu iets te voelen van de liefde van een God en Vader in den hemel, die ook naar gevallenen Zijn armen uitstrekt. De predikant had hem daar reeds over gesproken, maar toen was het nog het eene oor in- en het andere uitgegaan, zonder iets in zijn *hart* achter te laten.

Nu werd het Evangelie hem gepredikt door de liefde zijns vaders. Dat begrijpt hij. Het pakt hem aan. Dat is *leven*. Nu *kan* hij niet anders meer. Hij knielt neer voor zijn ouden, gebroken vader en steunt zijn hoofd tegen diens knikkende knieën. En opnieuw streelt de oude hem over het haar, zoo teeder en innig. Zóó bleven zij twee volle uren bij elkander.

* * *

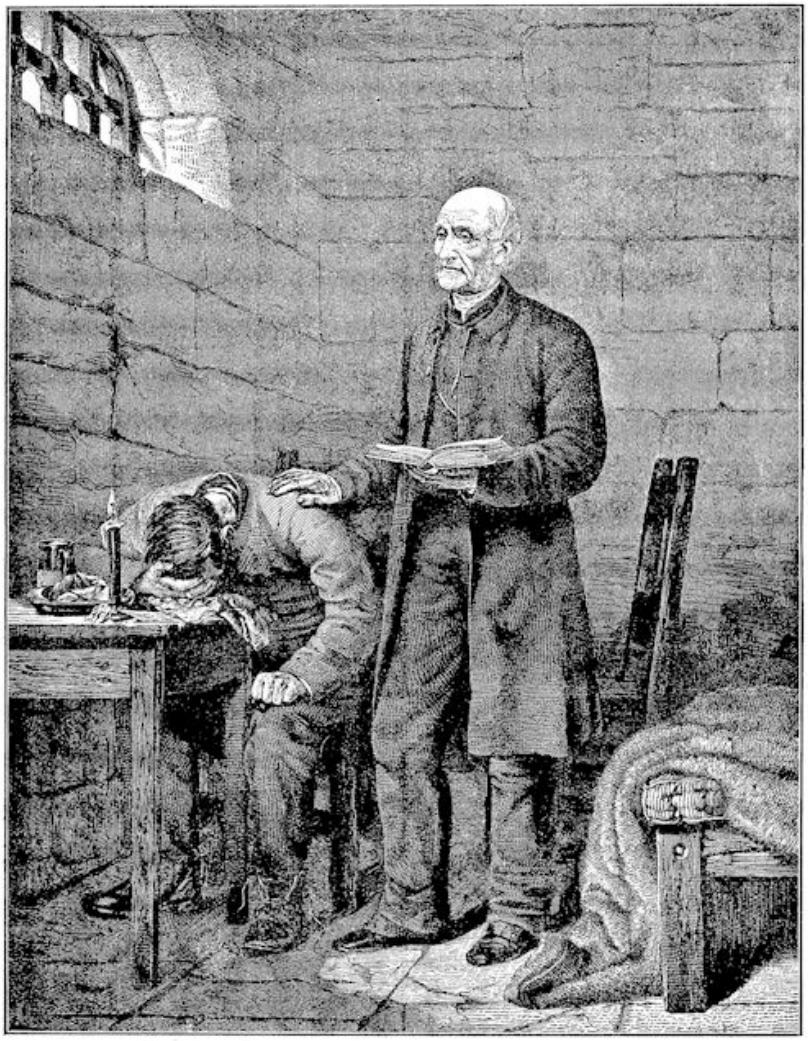
De laatste avond was gekomen. Opnieuw kwam de oude predikant hem bezoeken.

„U moet mijn geschiedenis weten," begon Stefan.

„Het zal u misschien goeddoen en uw ziel ontlasten, als ge u uitspreekt," antwoordde de dominé."

„O ja, ik heb er behoefte aan, mij uit te spreken. Niet iedereen zou ik durven zeggen, wat ik u nu ga vertellen, maar ik weet het, u zult mij begrijpen."

De gevangenisklok sloeg acht uur.

Troost in donkere uren.

„Nog tien uren te leven, dominé," zei Stefan met bijna klanklooze stem. Een siddering voer den predikant door de leden. Het is iets onbeschrijfelijks, tegenover een mensch te zitten, van wien men weet: Morgen zal hij in een kist liggen; morgen zal men het nu nog denkende, nog sprekende en ziende hoofd, van het lichaam scheiden. Juist kwam hij van huis af. Zijn dochter was op het punt haar huwelijksreis te maken. Als een vrij vogeltje was zij om en bij hem geweest, hem als 't ware met haar geluk omgevende. Zij zou hem van alle steden en dorpen prentbriefkaarten zenden. „Wij gaan ook naar Vevey, vader, en naar Montreux en het kasteel van Chillon zien.." En deze arme man zou morgen naar de guillotine gevoerd worden. O, tegenstellingen des levens! *Daar* geluk, *hier* ellende; *daar* leven, *hier* dood!

(Slot volgt.)

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

ALS DOOD EN LEVEN KAMPEN,

Door H. S. S. KUYPER.

4.) HOOFDSTUK V.

De vijand binnen de poort.

Het was in kleine Willie's leven een heele leegte, dat zijn „lieve Do" weg was. Van het meisje, dat in Doortjes plaats was gekomen, hield hij lang zooveel niet.

Was het, omdat zijn vader haar niet zoo goed vertrouwde met zijn kleinen lieveling, dat hij meer dan ooit kwam kijken in de kinderkamer, en langer dan ooit het kind in zijn nabijheid hield? Of was er nog een andere reden voor dit alles? Nog nooit had zijn blik met een uitdrukking zoo vol zorg en liefde op het kind gerust, nog nooit had hij hem zoo angstvallig bewaakt, nooit zoo geluisterd naar zijn kinderlijke vragen en antwoorden.

Arme vader! Het is voor niemand in uw groot huis een geheim, welke gedachte het is, die dien stempel van bezorgdheid en onrust op uw ernstig gelaat heeft gedrukt. Ge hebt alle voorzorgsmaatregelen genomen, om uw schat te beveiligen. Muurdicht zijn de omheiningen, uw kind wordt bewaakt zooals misschien geen ander in de groote stad. En toch hebt ge geen rust, want gij weet het, beter dan iemand anders, hoe die geheimzinnige menschenverdervers kunnen sluipen, en wegen vinden om hun prooi te bereiken, niettegenstaande alles is gedaan om de veste onneembaar te maken.

Hoe haatte hij die vervloekte onwezens! Niet omdat ze hem iets gedaan hadden. Integendeel, zijn huis was een der gelukkige woningen, die zij tot nog toe gespaard hadden. Maar zoolang zij toefden in de groote stad en nog dagelijks hun slachtoffers ten grave sleepten — zoolang dreigden ze — ha! *ze dreigden* dat fijne, teere bloempje op te vreten als bladluizen!....

Hij sidderde voor het afschuwwekkend realisme van dit beeld. Hij streek de losse haren, die, als hij in sombere gedachten het hoofd boog, over zijn voorhoofd plachten te vallen, weg, haalde diep adem en staarde eenige oogenblikken verschrikt voor zich uit.

Toen begon hij haastig, om zijn gedachten een andere richting te geven, de couranten te lezen, die in een door-eengeworpen stapel op zijn schrijftafel lagen. Ze bevatten bijna alle recensies van een werk, dat hij geschreven had over de ziekte, die nu de stad teisterde. Hij had een nieuwe methode ter voorkoming en bestrijding uitgevonden, en deze met een veelszins nieuwe beschouwing over het karakter der ziekte en de beteekenis der symptonen het licht doen zien. Het werk had èn om den naam des schrijvers, èn om de actualiteit van het onderwerp, èn om de voortreffelijke wijze van behandeling, zeer veel opgang gemaakt, en in weinige dagen was de eerste druk uitverkocht. Alle bladen waren vol van zijn lof.

„Het boek van onzen geleerden stadgenoot voldoet èn wetenschappelijk èn artistiek aan de hoogste eischen, die men stellen kan," zei de een. *„De schrijver heeft zich een monument gesticht, even degelijk van bouw, als schoon in uitvoering, dat het nageslacht nog dankbaar in eere zal houden,"* zei de ander. *„De schoonste kroon voor den geleerden schrijver is de dank van al de gezinnen, waar zijn openbaring de reddende engel is geweest. Hij heeft den vijand ontmaskerd, en doodelijke wapenen uitgereikt, die menig dierbaar leven hebben beveiligd en gered,"* zei een derde.

Al dezen lof dronk hij met graagte in. Niet omdat die lof zijn ijdelheid streelde. Maar hij was zich van zijn kracht bewust, en hij wist dat hij opnieuw de menschheid een schrede verder gebracht had op 't pad, dat volgens zijn stellige overtuiging leiden zou naar de volkomen beheersching der natuur. En in het jubelen en danken van de menigte hoorde hij, hoe gaarne ze dien weg opgingen, hoe allen drongen om voort te gaan en hooger te komen, en ook, hoe lief ze hun leiders hadden, die met reuzenkracht den weg uithakten in de steile rotsen.

Er waren ook Christelijke bladen bij, die opmerkingen maakten, welke hem een medelijdenden glimlach op de lippen brachten. „Die goeie menschen," dacht hij, „dat zijn onze nakomers, die altijd een honderd passen ten achter zijn. Maar of ze willen of niet, vooruit gaan ze toch. Ze zijn nu al zóó ver, dat ze erkennen: *„dat er in de wetenschap een neutraal terrein is, waarop we dankbaar de vruchten plukken van den arbeid der ongeloovigen. Wij danken God, dat Hij den schrijver zooveel licht ontstoken heeft, ons ten zegen in deze zware tijden. En voor zooverre dat licht schijnt, jubelen wij mede."* Nu, de rest is bijzaak: *„Maar al de eigen wijsheid, die als een dwaallicht door het boek gaat, noemen wij dwaasheid en verwerpen wij met al de kracht onzer heilige overtuiging."*

Hij nam een schaar en begon de verschillende recensies uit te knippen, terwijl hij telkens den datum, den naam van het blad en, zoo die vermeld was, van den schrijver er boven zette. De sombere trek was voor eenige oogenblikken van zijn gezicht verdwenen, en het moesten aangename, hooggestemde gedachten zijn, die achter dat kalme voorhoofd heen en weder zweefden . . .

Er werd geklopt, maar hij hoorde het niet . . .

Want juist nu dacht hij aan een mogelijk professoraat, waarop enkele toespelingen van invloedrijke vrienden hem uitzicht hadden gegeven. Hij knipte een lange kolom uit, en zag ineens, door een krachtigen sprong zijner verbeelding, zichzelf in een katheder staan, heerlijk uitweidend over een of ander geliefkoosd onderwerp, en onder de gretig luisterende studenten ook Willie, groot geworden met zijn kindergezichtje — met zijn groote, blauwe oogen tot hem opziende, begrijpend, bewonderend, meegesleept. En het blijde visioen weerkaatste zijn licht op zijn gelaat, en hij glimlachte met glans in de oogen . . .

Er werd weder geklopt, harder, langer . . .

Nu hoorde hij. Weg was visioen en lichtglans. Zijn wenkbrauwen fronsden.

„Binnen!" riep hij op den onwilligen toon van iemand, die ongaarne gestoord wordt in een geliefde bezigheid. De deur ging open, en het kindermeisje kwam binnen.

„Nu! Wat is er?" vroeg hij op ongeduldigen toon.

Het overbrengen van een onaangename boodschap is altijd dubbel onaangenaam, als de aangesprokene het reeds op zichzelf vervelend vindt, dat men iets komt zeggen.

Een dergelijk gevoel scheen het meisje ook te hebben, te oordeelen naar den verlegen aarzelenden toon, waarop zij zeide:

https://achterderug.nl

„Meneer, ik zou u niet hebben gestoord, maar — Willie is zoo hangerig — en, en heet — en heeft al een paar keer naar u gevraagd."

De mededeeling, dat de halve stad door een plotselinge aardbeving was ingestort, had geen geweldiger uitwerking kunnen hebben.

„*Wat — zeg — je — daar!?*" . . . . riep hij uit, verschrikt, heftig, met een nameloozen angst in gezicht en stem, terwijl de groote schaar met hard geluid op tafel viel.

Het meisje schrok van dien plotselingen uitval en trad onwillekeurig een stap achteruit. Op 't zelfde oogenblik snelde de heer des huizes haar voorbij. Toen hoorde ze hem met haastige stappen de gang uit en de trap op loopen.

(Wordt vervolgd.)

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Christian Science.

(Christelijke Wetenschap.)

Het antwoord op de twee vragen, hierover onlangs gedaan, moesten we uitstellen, tot wij betrouwbare gegevens hadden. Thans alvast kortelijk dit; we kunnen dan later uitvoeriger zijn.

„Christian Science" is een dier min of meer wijsgeerige geestesstroomingen, welke zich onder het Angel-Saksische ras op godsdienstig gebied zoo vaak openbaren. Het stelsel dankt zijn oorsprong aan Mevr. Eddy, al is de uiteenzetting der leer waarschijnlijk niet haar eigen werk. Zij beheerscht haar aanhangers met een gezag nog meer volstrekt dan het pauselijke. [1]) De Bijbel wordt wel in eere gehouden, maar daarnaast of liever daarboven staat het boek der „Nieuwe openbaring," die Mevr. Eddy beweert ontvangen te hebben. De leer, soms in duistere bewoordingen vervat, blijkt wel beschouwd een loochening van nagenoeg alle grondwaarheden des Christendoms. Alleen het geestelijke bestaat; het stoffelijke is niet. De zonde wordt weggenomen door haar werkelijk bestaan te loochenen. Daar ziekte iets stoffelijks is, wordt ook zij bestreden en weggenomen door haar bestaan te ontkennen.

Wat de zoogenaamde gezondmakingen betreft, die bij deze sekte voorkomen, deze zijn niets vreemds of bijzonders. Men weet, hoe bijv. Mej. Alberdingk Thym eens verklaard heeft, dat van de 100 lijders, 75 door hypnose genezen worden. Evenzoo geneest het dierlijk magnetisme, en ook het hoogere, dat men vindt bij de spiritisten. Ook op de Roomsche bedevaartsplaats Lourdes worden zieken genezen. Verschillende krachten werken hiertoe mede. Bij den een verbeelding, bij den ander blind vertrouwen, bij een derde gevoeligheid voor indrukken, bij een vierde „suggestie," enz. Veel is hierbij nog raadselachtig. Doch zulke gezondmakingen zijn in elk geval niet iets, waarvan alleen de C. S. het geheim bezit.

Dit is zeker, dat wij als Christenen ons van deze richting, gelijk van meer dergelijks in onzen tijd, hebben ver te houden, reeds daarom wijl zij èn de zonde èn de verzoening in Christus loochent. Het is een herhaling van het reeds overoud pogen, dat de mensch zelf zijn verlossing bewerke. De tijd zal het baatlooze ook van deze geestesrichting toonen.

A. J. H.

[1]) De mededeelingen omtrent haar zijn tamelijk tegenstrijdig.

VRAGENBUS.

W. te **A.** — De hoofdpijn bij uw 12-jarig dochtertje kan wel in verband staan met het loopend oortje. Dergelijke chronische uitvloeiingen zijn meestal van scrofuleuzen aard, en het gevaar bestaat, dat de ontsteking op de hersenvliezen kan overgaan; daarom moet getracht worden door algemeene, het gestel verbeterende geneesmiddelen dit euvel te stuiten. De Homoeopathie heeft verscheidene goede middelen, die dit bewerken kunnen, o. a. *Silicea*, *Calcarea carbonica*, *Sulfur*, enz. Van veel belang is daarbij het opvolgen van het *lacto-vegetabile diëet* en het aanwenden van zoutbaden. Ook het oponthoud aan zee bewerkt dikwerf wonderen bij dergelijke scrofuleuze patiëntjes.

A. H. te **S.** — Al uw bezwaren berusten op stoornissen der spijsvertering. Maak dagelijks flinke lichaamsbeweging, drink geen thee meer, daar deze voor u te veel tannine bevat, eet elken dag twee gebraden appels en neem twee maal daags 5 droppels Nux vomica D 2 in, dan zult gij binnenkort uw loomheid voelen wijken, uw krachten voelen toenemen en uw prikkelbaar humeur zal tot vreugde uwer huisgenooten ten goede veranderen.

C. D. E. te **F.** — Over het al of niet raadzame van het trouwen van vollen neef en nicht van 't hygiënisch standpunt beschouwd, met het oog op een mogelijke nakomelingschap, hebben wij reeds meermalen geschreven. Zijn beide partijen gezond en bij de ouders en voorouders geen erfelijke ziekten en is geen herhaald trouwen tusschen naaste bloedverwanten voorgekomen, dan bestaat er geen bezwaar tegen een dergelijk huwelijk.

A. N. te **W.** — De beste methode voor de *kunstmatige ademhaling*, in 't bijzonder bij *drenkelingen*, is die van Dr. Silvester. Men legt den schijndoode op den rug, het hoofd en de schouders wat verhoogd door een samengevouwen kleedingstuk; dan plaatst men zich achter hem, vat beide armen boven de ellebogen en heft ze gelijkmatig en langzaam tot boven het hoofd op; hier worden ze even aangehouden en dan op dezelfde wijze naar beneden gebracht en tegen de borstkas *gedrukt*. Op deze wijze worden de longen met lucht gevuld en weer leeggepompt. Deze bewegingen moeten 15 maal in de minuut, soms een of meer uren achtereen, uitgevoerd worden. Een plotselinge kleurverandering van het gelaat duidt den terugkeer van het leven aan, en langzamerhand begint de borstkas zich te bewegen.

Mej. v. T. te **Rh.** — Voor het lastige euvel van uw zoontje, waarop wij hier niet nader kunnen ingaan, raden wij u aan het homoeopathische middel *Equisetum hiemale*, 1ste decimale verdunning, twee maal daags 2 droppels in een lepel water aan te wenden en het voeteinde van het bed door het onderschuiven van een paar houtblokken ongeveer 30 centimeter te verhoogen.

A. J. te **L.** — Volgens uw beschrijving is het *gezwel* aan den grooten teen van uw voet niet van boosaardigen aard. Het bevat hoogstwaarschijnlijk een waterachtig serum, misschien ook wat bloed. Daar het bestrijken met Jodium-tinktuur niets geholpen heeft en het gezwel eer grooter dan kleiner geworden is, gelooven wij, dat u 't beste doet, den raad van uw dokter op te volgen en het gezwel langs chirurgischen weg te laten openen. Gevaar is hieraan in 't geheel niet verbonden. U zult natuurlijk eenigen tijd bedlegerig zijn of ten minste den voet hoog moeten leggen, maar na de genezing van de wond zult u waarschijnlijk weer kunnen loopen zooals te voren.

https://achterderug.nl

FOESI-JAMA. *)

Foesi-jama, heerlijke berg! Ik prijs al wat er schoons is in mijn liefelijk land der opgaande zon, maar boven alles prijs ik u, schoone bergtop, waarteeken van de eenheid en de grootheid van mijn vaderland. Gij hebt niet bestaan zonder ons, en wij hebben niet bestaan zonder u. Van alle bergtoppen, tientallen van uren in het ronde, zien wij u, en als we de zee opgegaan zijn, roept gij ons weer naar huis. Gij wilt niet, dat de kinderen des lands in den vreemde zwerven; gij staart ze na, en zijn ze zelfs dertig uren van de kust, dan wenkt gij ze met het witte hoofd.

't Is vijf en twintig eeuwen thans, dat onze voorvaderen uit het Westen kwamen, de zon tegemoet. Van waar, dat weet niemand te zeggen, maar een langen tocht hadden ze afgelegd, en aan de oevers van de Gele Zee was geen plaats meer voor hen. Toen bouwden ze schuiten, en ze staken over naar het eiland Nippon, het land van den zonsopgang. Aan de kusten zetten ze zich neer, en ze zochten hun brood in het water: ze vischten tusschen de vele eilanden en rotsen. Doch weldra gingen ze aan land, en ze vonden regelmatige rijen van bergen, evenwijdig aan de kust met smalle dalen er tusschen, waardoor snelle rivieren voortschoten. Liefelijk was het land. En schoon was de plantengroei, en onze vaderen ontgonnen de velden en bebouwden den akker met rijst en met thee en met graan, dat ze weldra leefden in overvloed.

Toen kwaamt gij, schoone berg. Er waren reeds vulkanen, die door hun uitbarstingen de bewoners deden vreezen van angst, maar juichen ook van bewondering; doch die bergen waren geen reuzen als gij. Gij waart nog niet. Onze zevende Mikado was echter nauwelijks vier jaren gezeten op zijn troon, of gij kwaamt om Japans berg der bergen te zijn. Over een groote uitgestrektheid heeft de aarde gebeefd, en de golven der zee hebben gesteigerd van ontzetting, toen gij, geweldige, opreest uit de diepte om u duizenden van Meters hoog te verheffen. Uw grondstof hebt gij genomen uit de ingewanden der aarde, en de grond is ingezonken, waar thans het meer Biwa zijn wateren spoelt in de nabijheid van de oude keizersstad Kioto. Ontzettend is de schok geweest van uw verheffing, en vreeslijk woelde de lavagloed in uw binnenste, die den omtrek overstroomde en overdekte.

Doch ge zijt tot rust gekomen, al hebt ge zeven malen gebruld van woede, zeven malen ontsteltenis verspreid in den lande. Maar onze vijand waart ge toch niet; gij zijt onze berg, onze eigen berg, dien we liefhebben, omdat van onze geboorte aan onze blik heeft gerust op uw schoone lijnen, op het groen van uw helling, op de sneeuw van uw top, grooter veld vormend in den winter, verdwijnend, als de zomerzon op haar felst brandt.

De zomerzon, de zon van Japan, het zonneland, het land der rijzende zon. Als die zon oprijst in het Oosten, uit den schoot der wateren van den Grooten Oceaan, dan zijt gij de eerste, die haar aanschouwt. Uw top schittert in den gloed, als de nacht nog ligt in de dalen en de schemering op de bergenrijen. En hoe meer het licht afdaalt langs de lijn van uw helling, des te nader komt ons de dag. Dat gij in 't licht zijt, is ons profetie van den komenden dag, en als de dag reeds weer gezonken is in de Japansche Zee, dan zegt de lichtglans op uw top ons, dat de zon haar trouwe Japan niet vergeet, maar wederkomen zal, als ze de landen van het Westen beschenen heeft.

Wij gaan op naar uw top om te aanbidden. Neen, als de sneeuwmantel uw hooge schouders dekt, dan kunnen wij niet, want wij zijn kinderen der zon, kinderen der warmte. Maar in de maanden van den zomer, als de zon haar volle kracht ontwikkelt, dan verdwijnt uw sneeuw, en de weg is ons vrij naar uw krater. In den namiddag trekken we op, want we moeten negen uren gaan om uw top te bereiken, en we willen er zijn in de duisternis van den nacht, opdat de morgen te heerlijker zij. Gij schrikt ons niet af door kloven en spleten en afgronden; gij geeft ons gaarne den vrijen gang naar uw hoogte, om de zon te aanbidden, want gij hebt de zon lief als wij. In groote scharen trekken wij voort, tot we staan aan den rand van uw peilloozen krater, tot we staan op uw hoogste punt, aan den kant van het Noord-Westen. Daar hebben we onze tempels en onze kapellen, en daar zien we uit met smachtende blikken, tot de lucht boven de zee zich kleurt met bleeken, met rooden, met gouden gloed. En dan komt ze, de zon van Japan, en schittert ons in de oogen, terwijl beneden ons en achter ons overal nog de duisternis ligt van den nacht. En we werpen ons neder in aanbidding van het wondervol heerlijke licht, dat de zon over het aardrijk werpt, en waarvan ons geliefde vaderland de eerste stralen krijgt, en gij, onze berg, de allereerste.

Menigmaal vragen we ons af, vanwaar toch de zon dat machtige licht heeft. Onze vaderen hebben geloofd aan een godin der zon, een godin, omdat ze zoo vriendelijk is en zoo weldadig, een moeder, wier kinderen wij zijn. Maar goede mannen zijn gekomen uit de landen van het Westen, mannen met bleeke aangezichten en lokkige haren, en ze hebben ons verteld van een eenigen God, die de God is van zon en maan, van hemel en aarde, van Japanners en Westerlingen. Vreemd heeft ons die boodschap in de ooren geklonken. Zouden wij dan het schepsel geëerd hebben in plaats van den Schepper? Zouden er niet, zooals wij meenden, vele goden zijn, van wie de zongodin de eerste, de vriendelijkste, de heerlijkste was? Zou er eenheid zijn in de schepping, en zou ze het werk en de werkplaats zijn van een Eenige? Hoe groot, hoe verheven, hoe heerlijk en hoe heilig, hoe ontoegankelijk zou die God moeten zijn!

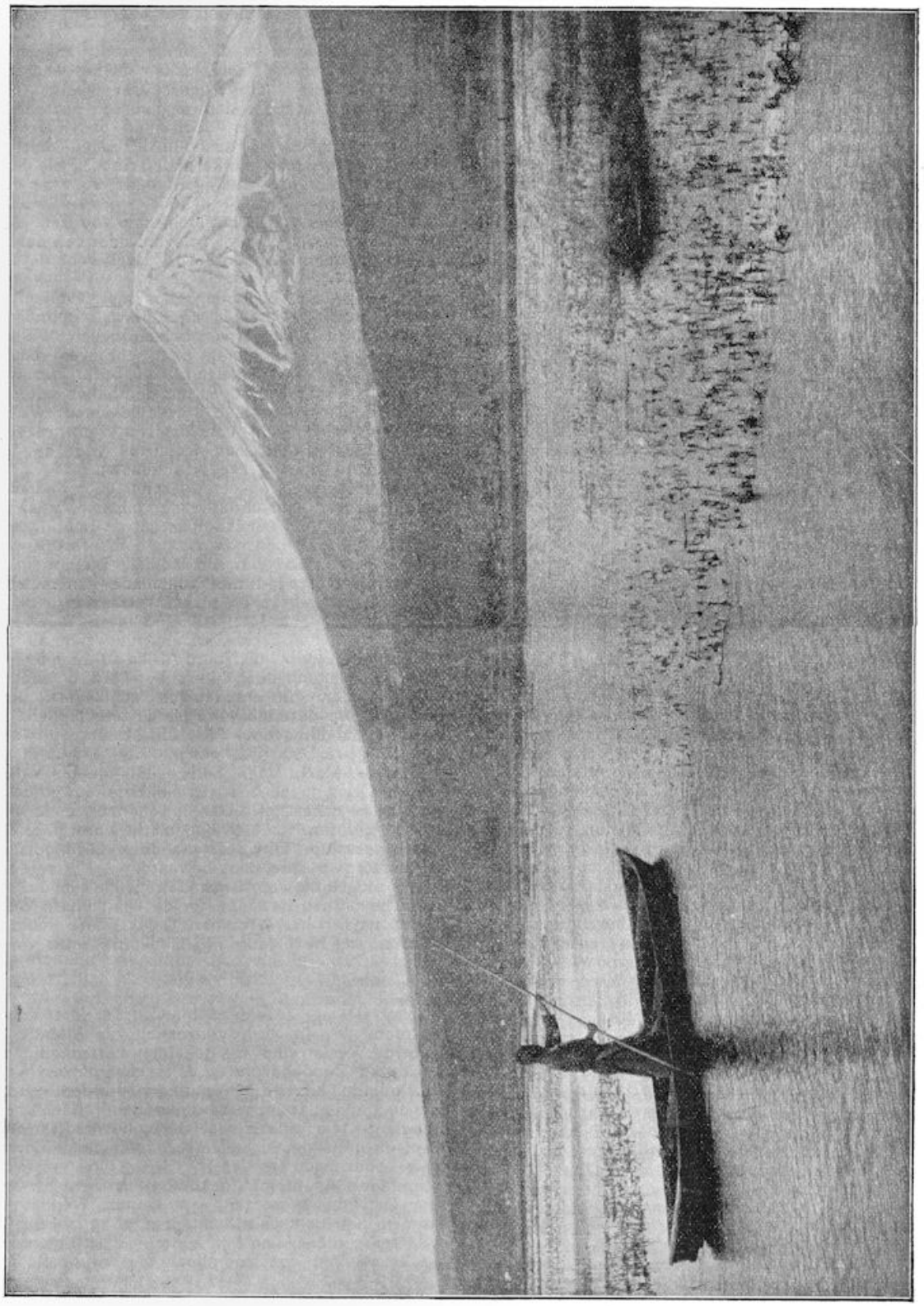
Doch de mannen uit het Westen hebben ons verteld, dat die groote God de wereld liefheeft, en dat Hij Zelf den weg heeft gewezen, heeft gegeven, waarop een eindig mensch van de aarde tot Hem kon naderen. Ze spraken over den Zoon van God, die als mensch onder de menschen heeft verkeerd, die de straf der zonde heeft gedragen, en die ook thans nog gereed staat, om allen tot God te brengen, die zich door Hem willen laten leiden. Zou het waar kunnen zijn?

Foesi-jama, heerlijke berg! Gij blikt elken morgen naar het Oosten, om de zon te zien rijzen uit de woelige zee, als de duisternis nog de aarde bedekt. Zou voor de harten van ons volk het licht moeten komen uit het Westen? Zou die Jezus, van Wien de zendelingen spreken, het Licht zijn, dat de wereld verlicht in veel hooger zin dan de zon het ons geliefd vaderland doet? . . .

A. L.

*) Foesi-jama, eigenlijk Foesi-no-jama, d. w. z. de berg Foesi, de hoogste top van Japan, 3745 M. hoog, 30 K.M. van de Z.-O. kust. Ontstaan 286 v. Chr. Uitbarstingen in 799, 863, 937, 1083, 1649, en de laatste in 1707.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

Per Luchtschip over den Oceaan.

De grootste tocht, die per stuurballon tot dusver is volbracht, is korter geweest dan tweehonderd uren gaans; thans heeft de Amerikaan Walter Wellman alles in gereedheid om een tocht te ondernemen over den Atlantischen Oceaan, een afstand van duizend uren. Maar Wellman is een durver. Toen de stuurballon nog jong was — hij is nòg maar tien jaar oud — en niemand nog dertig uren gaans in de lucht had gevaren, maakte hij plan om van Spitsbergen naar den Noordpool heen en terug te gaan, een afstand van 450 uren, en hij heeft werkelijk den tocht ondernomen. Dat hij niet geslaagd is, is te wijten aan een klein ongelukje: zijn voorraad levensmiddelen viel in zee, en zonder eten kan men zelfs aan den Noordpool niet. Hij moest dus terugkeeren, en daarmee was de geschikte tijd voorbij.

Thans is de aardigheid van een Noordpooltocht af; Cook en Peary en iedereen gaat er heen. Daarom heeft Wellman zijn zinnen gezet op een geheel nieuwe onderneming, een luchtvaart over den Oceaan. Hij heeft daartoe een bijzonder luchtschip laten bouwen, en men kan verwachten, dat hij slagen zal, en ook, dat hij er het leven zal afbrengen, zoo onverhoopt een ongeluk met den ballon mocht gebeuren.

Het luchtschip is 70 M. lang en heeft een middellijn van 16 M. Het wordt gevuld met waterstofgas en heeft daardoor een draagvermogen van bijna 12000 K.G. Zelf weegt de ballon ruim 2000 K.G., zoodat er nog meer dan 9000 K.G. kan worden meegedragen.

Het schip is sterk gebouwd, driedubbel, van twee lagen zijde en één laag rubber-katoen, zoodat er van ontsnappen van gas bijna geen sprake is. Het is een slappe ballon, maar er hangt een driezijdig onderstel aan, dat een stalen geraamte heeft. Dat onderstel is een vijftig M. lang, en is geheel omkleed met zeildoek, waarin glasramen zijn voor den uitkijk.

In dat onderstel bevinden zich de beide benzine-motoren, ieder van 80 à 90 paardenkracht, die elk op twee schroeven werken van ruim 3 M. in middellijn. Elke machine kan bij stil weer aan het schip een snelheid geven van 20 mijlen, $6^2/_3$ uur gaans; werken beide machines, dan wordt de snelheid 26 mijlen. Het voordeeligst is dus, met één machine te varen; dat is dan ook het plan, en de tweede zal alleen dienst doen, zoo de eerste onklaar wordt, of bij zeer sterken tegenwind.

Men rekent bij stil weer vijf of zes dagen noodig te hebben voor de reis; bij gunstigen wind twee of drie dagen, bij tegenwind hoogstens tien. Elke motor gebruikt per dag 500 K.G. benzine; er moet dus 5000 K.G. benzine aan boord zijn. Op de manier van de nieuwe petroleumstoombooten heeft ook het luchtschip de benzine in een tank op den bodem van het onderstel, beneden den vloer, waarop de motoren staan en waarop de reizigers wonen. Deze tank kon echter slechts 4000 K.G. bergen, en de rest vindt een plaats in den staart.

Die staart is bij een stuurballon niets nieuws; men gebruikt wel meer een sleeptouw, dat het sturen gemakkelijker maakt, maar niemand heeft tot dusver zulk een praktischen staart aan zijn ballon gehad als Wellman. De staart bestaat uit dertig stalen bussen voor benzine, en dan nog veertig blokken hout van een halven Meter lang. Daar de bedoeling is, te varen op een hoogte van zestig à zeventig M., terwijl de staart 100 M. lang is, sleept deze met zijn houtblokken op het water, terwijl de benzinebussen in de lucht hangen. Door een vernuftige inrichting kan elk der bussen tegen het einde der reis worden opgeheschen, om zijn inhoud uit te storten in den tank.

De houtblokken komen in plaats van den ballast. Bij zulk een langen tocht doet de zon veel kwaad. Door haar warmte toch zet het gas uit; de ballon wordt grooter zonder zwaarder te worden en gaat dus stijgen. Wil men op dezelfde hoogte blijven, dan moet men gas uitlaten. Gaat de zon onder, dan krimpt het gas in, en de ballon gaat dalen. Om dit te voorkomen, werpt men ballast uit. Binnen korten tijd raakt men op die wijze zijn gas en ballast kwijt.

Wellmans ballon moet het tien dagen kunnen volhouden, en nu zal de staart dienen om het gas te behouden, en den ballast aan land te laten.

Gaat de ballon door de zonnewarmte stijgen, dan heft hij een paar van de houtblokken uit het water, die door hun gewicht hem het verder stijgen beletten. Daalt de ballon door de koude, dan leggen een paar houtblokken zich neer op het water, zoodat de ballon ze niet meer behoeft te dragen. Al de houtblokken en benzine-bussen hangen aan een paar sterke stalen kabels, die tegelijk een prachtige antenne vormen, een staaf voor de draadlooze telegrafie.

Want ook daarvan is het luchtschip voorzien. De stroom, daarvoor benoodigd, wordt geleverd door een derden motor van tien paardenkracht, die ook zorgt voor de electrische verlichting.

Een hoogtestuur heeft de ballon niet; evenmin een verplaatsbaar gewicht, zooals men dikwijls gebruikt, om het schip voorover of achterover te laten hellen. Wellman heeft voor dit doel het achterste paar schroeven zoo ingericht, dat hij hun as naar beneden of naar boven kan laten hellen. Die achterste schroeven doen dus den ballon dalen of stijgen.

De equipage zal bestaan uit zes personen: Wellman zelf; de heer Vaniman, de bouwmeester van het schip; een ervaren zeestuurman; een technicus voor de draadlooze telegrafie, en dan nog twee machinisten.

Men zal evenals op een zeeschip door middel van een sextant en van een chronometer bepalen, waar men zich elken dag bevindt; een kompas zal de richting aanwijzen; waarschijnlijk zal men ook, als op een zeeschip, de snelheid meten door middel van een loglijn. Daar men echter de kracht van den wind niet voldoende kan meten, is men niet geheel zeker van de plaats, waar men aankomen zal. Men zoekt dan ook geen bepaalde haven; men vertrekt van Atlantic City in Amerika, en men verwacht altijd wel aan de kust van Europa of Noord-Afrika te landen.

En wanneer nu toch de ballon een of ander ongeluk mocht houden, dan redden de luchtzeilers zich uit de schipbreuk op dezelfde wijze als de zeeschippers. De ballon draagt een reddingsboot van acht M. lang en twee M. wijd, die nog geen 500 K.G. weegt. Het plan is in deze boot te slapen. Mocht men den ballon moeten verlaten, dan redt men zich in de boot, en snijdt de touwen door, zoodra ze op het water ligt. Dan hijscht men mast en zeil, en men blijft varen, tot men opgemerkt wordt door een ouderwetsch zeeschip. Een deel van de levensmiddelen worden uit voorzorg in deze boot bewaard.

Alle mogelijke voorzorgsmaatregelen zijn dus genomen; alleen heeft men gewacht, tot de wind meest West is, wat in het najaar het geval is. Gelukt deze tocht, dan zal Wellman wel navolgers krijgen in onze eeuw van sport.

Naschrift. — Zaterdag, 14 Oct. is de stuurballon van Wellman, de *America*, vertrokken van Atlantic City. De begeerde Westenwind was gekomen. Een draadloos telegram meldt van Zondagavond: „Alles gaat goed. We zijn een meer noordelijke richting ingeslagen, om den weg te houden van de trans-atlantische stoombooten." (Het toestel voor draadlooze telegrafie is niet sterk; het werkt over ongeveer 30 of 35 uren gaans, en de berichten moeten dus door een schip opgevangen worden.)

Inmiddels is bericht gekomen uit *New-York*, dat den 18en October, 's morgens om 5 uur, Wellman met zijn mannen het luchtschip heeft moeten verlaten, daar het *in nood* verkeerde. Allen zijn echter gelukkig gered en thans aan boord van een stoomboot, die hen heeft opgenomen.

A. L.

https://achterderug.nl

Wetenswaardigheden.

Ketelsteen.

De pan of ketel, die men van ketelsteen wil ontdoen, moet daartoe worden gevuld met water, dat men aan den kook brengt. Zoodra het flink kookt, werpt men ongeveer *zes* gram Ammoniak in het water, laat den ketel zoo een half uur staan, om daarna het water er weer uit te gieten. Tot zijn groote verbazing zal men zien, dat nu ook de ketelsteen verwijderd is. Men denke er vooral aan, het behandelde keukengereedschap eenige malen flink met schoon, warm water te reinigen alvorens het weer te gebruiken.

VORSTENGALERIJ.

Te licht voor het voetstuk.

Of de tronen
Luister toonen,
Volken, Staten bloeiend staan;
Langer stonde
Duurt hun ronde,
Maar hun avond breekt toch aan.

BILDERDIJK.

Wàt de heeren Tachtigers er ook van zeggen, die Willem Bilderdijk heeft tòch wel eens — al is hij, volgens het vonnis van hun poëtische vierschaar, nu eenmaal geen dichter geweest! — 'n mooi versje gemaakt. Zonderling, dat we ook deze week alweer aan geen enkel couplet *hunner* dichters dachten, al is elk van deze, volgens de uitspraak van één hunner meest gevierden, geen poëet, maar „een god." Neen, toen daar een troon ineenviel, zoo zonder geruisch of gekraak, — 's avonds bestond het koninkrijk Portugal nog, en 'n jongen, die in 'n avondzitting examen in de aardrijkskunde had moeten doen, zou beslist gedropen zijn, als hij vergeten had het onder de koninkrijken te noemen, terwijl het den volgenden morgen niet meer was, zoodat die kwajongen van zooeven zou gelijk gehad hebben, als hij een langen neus getrokken en beweerd had: „Ik heb het toch goed gehad, mijnheer de voorzitter," — zie, toen hoorde ik Bilderdijk weer zingen: „Of de tronen," enz. Maar . . . . toen het dan gebleken was, dat de knaap gelijk had? Wel, toen zag ik meer nieuwsgierigheid dan belangstelling, meer verbazing dan medelijden. Ik kwam in een wel-ontwikkeld gezin en deelde mede: „Koning Manuël is gevlucht of gevangen!" — „Koning Manuël!" riep men uit, „wie is dat?" — „De koning van Portugal, natuurlijk. Hebt ge het dan niet gelezen?" — „Neen, och, wat zeg je, dan moet ik toch het ochtendblad eens nalezen. Hij is toch niet dood?" — Zie, we leven nu eenmaal in een flegmatieken tijd. Voor den opstand in Moabit verbleekt men nog, want — daar zijn zooveel slachtoffers gevallen en dood gegaan! Ja, *dood gaan* vinden wij, praktische menschen, nog altijd treurig, maar... of een troon ineenstort, kijk, dat zijn van die gevallen, waaraan we gewend raken — en, we gaan dus over tot de orde van den dag, zooals de Portugeesche Republikeinen het ook doen!.... Kan het echter ook zijn, dat wij zoo weinig medelijden hadden, omdat we zoo weinig voor koning Manuël gevoelen, en er ons dus niet veel van aantrokken, toen we hoorden, dat hij van zijn voetstuk gevallen was, zelfs, dat we ons weinig om Portugal zelf bekreunden, al verbaasde ons de snelheid, waarmede men daar handelde? Maar neen, dat kan toch niet, want toen daar in datzelfde Portugal nog veel sneller een koning en zijn zoon door een onverlaat op 1 Februari 1908 vermoord werden en koningin Amelie den eersten minister op hun lijken wees met de vreeselijke beschuldiging: „Dat is uw werk, mijnheer!" toen gevoelden we mee, toen leden we mee het vreeselijke van het lijden der moeder en der koningin; toen sidderden wij voor het afschrikwekkende van de misdaad. Wat mag het dan zijn, dat ons nu zoo koud laat? Vragen we het niet langer, doch keeren we ook met die koelheid tot onszelf in, want 't is toch één krankheid onzer maatschappij, die tronen ineentrapt of vorsten moordt, en 't is niet goed, alleen te sidderen voor den dood, om zich dan voorts niet te bekommeren als hooge boomen veel wind vangen en vallen.

Met uw verlof, heeren Tachtigers, mogen we ons nog eens door Bilderdijk laten meesteren, als hij leert:

Wat verschijne,
Wat verdwijne,
't Hangt niet aan een los geval;
In 't verleden
Ligt het heden,
In het *nu* wat worden zal!

't geen, minder dichterlijk, maar meer verstaanbaar, zeggen wil: „Als zich groote gebeurtenissen voordoen op het wereldtooneel, tracht dan na te gaan, wat de oorzaken daarvan mogen zijn, en doe met die kennis winst voor de toekomst!" Laat ons deze les betrachten!

Koning Manuël was een ware zoon zijner moeder; daarom dienen we iets te weten van de vrouw, die de bloemruikers, welke men haar geboden had, als het eenige wapen, dat haar gebleven was, met kracht moest neerslaan op de tronies der moordenaars, die haar reeds gemaal en oudsten zoon ontnomen hadden, om, zonder een oogenblik aan eigen gevaar te denken, den loop van den revolver te keeren, die nu op haar nog overgebleven zoon Manuël aangelegd was. Inderdaad, die vrouw heeft geleden, en wij hebben mèt haar geleden, en we hebben haar zielskracht bewonderd, toen ze met het lijk van haar oudsten zoon, Louis Philippe, al den arbeid en de zorg, die ze hem, als toekomstigen troonsopvolger gewijd had, begraven moest. De vrouw, die nu toch besloot, denzelfden arbeid en de eigen zorg te geven aan haar eenig overgebleven zoon Manuël, welke, zij wist het wel, evenals zijn vader te zwak was om op het voetstuk te staan, zonder dat de arm van een kloeke vrouw hem staande hield, wiens jeugdig uitzicht, jonger nog dan zijn leeftijd, zelfs niet paste bij den ernst van den stijl, waarin dat voetstuk was gebouwd, en die, zij verlangde het toch, spoedig van dat voetstuk af Portugal zelf had te regeeren. Gelukkig had zij jaren te voren de mogelijkheid voorzien, dat hij, schoon tweede zoon, toch in regeeringszaken zou moeten optreden, en daarom vond de schrikkelijke gebeurtenis, die hem dwong, onverwacht een toekomst te aanvaarden, welke hij nimmer had gewenscht, hem niet geheel onvoorbereid. Maar toch — welk een taak voor een jonkman, die zich veel meer aangetrokken gevoelde door de kunst dan door den troon! Die tegenover zijn broeder zich eenmaal verklaarde, dat hij geen politieke eerzucht kende, en liever directeur van een orkest zou zijn dan koning! Die den tijd, welke hem van zijn pianospel overbleef, aan de lectuur wijdde, liefst van reisverhalen, aan zijn vorstelijke voorgangers, de zeevaarders van Portugal, niet vreemd. En die toch, al hield hij van de zeeverhalen, geen marine-officier wenschte te worden, omdat dit beroep hem minder aanstond dan de uniform daarvoor hem, naar zijn meening, goedstond. Een jonkman, met fijn besneden gelaatstrekken, gevoelig, sympathiek, eenvoudig, moeilijk tot vertrouwen van anderen te bewegen, weinig spraakzaam, dan in het gezelschap van geleerden, en die, naar het, helaas! schijnt, zelfs meer dan hem veroorloofd was, zich sterk had gehecht aan een variëteitenartiste uit Parijs, Gaby Deslys, die op sarcastische wijze door de Portugeezen wel eens „de tweede koningin" geheeten wordt. O, als Göd niet gevreesd wordt door de vorsten, hoeveel verleiding is er voor hen! En hoe zijn ze dan niet alleen voor zichzelf, maar ook voor hun geheele volk tot schade!

https://achterderug.nl

Voorts ontveinzen wij ons geenszins de goede eigenschappen van Dom Manuël. Hij is gemeenzaam: reeds bij den aanvang zijner regeering weigerde hij den stijfdeftigen handkus, en wekte daardoor de verontwaardiging van hen, die aan het protocol hechtten. Toch bezit hij een gevoel van zijn waardigheid, hetgeen hij meermalen reeds als kind bewees. Als leerling betoonde hij zich ijverig; alleen voor de wiskunde gevoelde hij niet veel. Fransch, Duitsch en Engelsch spreekt hij als zijn moedertaal. Jegens de armen was hij als kind zeer mild, en hij spaarde van zijn zakgeld om hen te helpen. Toen de koning eens op straat zag, dat een kind ziek werd,

liet hij zich het adres daarvan opgeven, en bezocht het later. Ook hierin volkomen zijn moeder. Deze overtrof hem echter. Oordeel slechts. Op zekeren dag deed de koningin een wandeling op het strand, terwijl de zee, juist zeer onstuimig, een prachtigen aanblik bood, maar de aandacht der koningin werd getrokken door een visscher, die wanhopig arbeidde, om zijn eigendommen tegen den storm in veiligheid te brengen. Juist wilde zij den lakeien gebieden, den man te helpen, toen zij den visscher zag vallen, en zich niet boven de schuimende golven zag oprichten. Zonder zich een oogenblik te bedenken, liep ze naar de plaats, waar de man gevallen was, sprong geheel gekleed te water, bereikte zwemmende den zeeman, die het bewustzijn reeds verloren had, en bracht hem naar het land. Druipnat, doch lachend, vluchtte zij daarop naar het paleis, en wees alle betuigingen van schrik en deelneming af; ze dankte alleen de Voorzienigheid, die haar de gedachte ingegeven had om lachende het hoofd te schudden, toen de hofdames haar hadden ontraden, in zulk weer naar de zee te gaan. Is het wel vreemd, dat in geen visschersgezin aan de kust een portret van koningin Amélie ontbreekt? Zouden er wel vele visschers gevonden worden, die te wapen snellen voor een koning, die de marine alleen om haar uniform mag lijden?

De koning was, vroeger althans, zeer zuinig. Bij zijn troonsbeklimming was een van zijn eerste daden, alle paarden van hooge waarde, die zich in de koninklijke stallen bevonden, te laten verkoopen. Toen een van zijn vertrouwelingen zijn verbazing daarover luide te kennen gaf, antwoordde hij: „Het zou toch verwonderlijk zijn, als aan het hoofd van een arm land, een rijk vorst stond."

Trouwens, er was reden voor; want zijn vader had veel schuld gemaakt. Men zegt, dat later, — misschien toen hij leven ging, zooals het niet betaamde, — de zuinigheid is veranderd in verkwisting. Wij weten het niet. Wel weten wij, dat koningin Amelie haar zoon overtrof in de zuinigheid van zijn jonge jaren. Na de beperking van het vorstelijk inkomen deed zij de luxe van het hofbudget zeer inperken.

En nu moesten zij beiden het paleis verlaten, dat de oproerlingen bombardeerden! Zij — met een bedreiging van wraak op de lippen tegen het schoone Portugal, waarvoor zij inderdaad zóóveel had gedaan, en dat haar zóó had doen lijden. Hij — een sigarette aanstekend, en zijn moeder met een glimlach volgend. Inderdaad: Gaby Deslys kan wel gelijk hebben, als ze schrijft: „'t Is een *goeie* jongen." Maar dan schijnt ook *alles* gezegd.

Zoo staat het ongeveer op elk gebied. Als we een vergelijking maken tusschen moeder en zoon, en wij bezien dezen met het oog op den eisch van zijn stand en zijn roeping, zouden we bijna plat worden en de bekende vergelijking tusschen het tafellaken en het servet gebruiken. Doch neen, blijven wij bij het minder sprekende: „Koning Manuël is van zijn voetstuk gevallen, omdat hij daarop niet paste."

Doch niet slechts de koning heeft schuld, maar ook Portugal zelf, ja, *vooral Portugal,* een land, waar een minister, of, nog liever, een partij-regeering, een gansch stelsel van corruptie in stand houdt en uitbreidt; waar men, zich verzadigend aan een glorierijk verleden, zijn dagelijksche behoeften bestrijdt door zich van de groote mogendheden te laten omkoopen; waar wel ook de vorsten hun „bij de gratie Gods" verwaarloozen, maar waar toch vooral de onderdanen zondigen, door hun maar al te zeer doen gevoelen, dat de wil des volks regeert, en het volk zoo noodig God noch heer ontziet!

De Republikeinen schijnen te hebben gezegevierd, en de koning zal aanvankelijk wel niet meer gedragen worden naar het paleis, waaruit hij vluchtte. Het koninkrijk is

gevallen, en voor Manuël wel *verloren*. Maar of de jonggeborene republiek een lang leven zal hebben? De toestand van Portugal eischt één krachtig ingrijpende hand, en zoo ze onder de jeugdige Republiek mocht te vinden zijn, waarom zou de bezitter die hand niet met goed gevolg uitstrekken naar de kroon der Braganza's?

P. J. K.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

„In het midden der jaren."

Juist toen wij ons gereed maakten, dit nummer van ons Blad nog eens door te zien om het daarna ter afdruk te zenden, gewerd ons de droevige tijding: de heer J. Postmus te Amsterdam overleed plotseling in den voornacht van Maandag j.l.

Welk een slag! In de allereerste plaats voor zijn vrouw en eenig zoontje, en voor zijn verdere familie. In de tweede plaats voor den Christelijken arbeid in ons land, waarin hij een der voormannen was. En dus een slag ook voor ons, want een deel van dien Christelijken arbeid, door hem verricht of gesteund, is met „Timotheüs" verbonden.

Welk een slag! Reeds meerdere malen zijn wij door slagen getroffen. Onze medewerkers Van Hoogstraten, Lemkes en Van Lummel werden ons achtereenvolgens door den dood ontnomen. Zelfs onze geliefde en onvergetelijke Hoofdredacteur, de oprichter van ons Blad, ging van ons heen. En vooral dit verlies was groot; onherstelbaar. Zoodat ons deze slag trof als nooit een slag ons getroffen had of treffen zal. Maar toch kunnen wij thans, bij het heengaan van onzen Postmus getuigen: nimmer trof ons zulk een slag. Want nimmer werd een medewerker *zóó plotseling* van onze zijde gerukt. Zaterdag schreven wij hem nog, ons een schets te geven van Frits Reuter, bij gelegenheid van wiens honderdjarigen gedenkdag in begin November wij een portret met levensbericht wilden plaatsen in Postmus' rubriek „Menschen en boeken." En nu... o, wie had het kunnen denken? — moeten wij ons neerzetten, om iets over *Postmus* te schrijven „*ter gedachtenis*," moeten wij een vriend van hem vragen, ons een levensbeschrijving van dezen Christen-letterkundige te geven!

Welk een slag! We zeggen het nogmaals. Want is het niet aangrijpend, als iemand in het midden zijner jaren wordt opgeroepen? Wij wisten niet, dat hij in den laatsten tijd nu en dan benauwdheden had, en het gaan hem steeds moeilijker werd. Wij wisten niet, dat hij aan een hartkwaal leed. Nog onlangs schreef hij ons; ja, nog niet zoo lang geleden mochten wij schoone bijdragen van zijne hand in ons Blad opnemen. Een der laatste: „Niets in de portefeuille" werd zelfs in andere bladen overgenomen. En zijn artikelen over: „De Tentoonstelling van het Boek" trokken in wijden kring de aandacht. Is het wonder, dat wij aan geen heengaan van *dezen* medewerker *dachten?* Nog zoo in 't volle van den strijd. Nog zoo meelevend met den dag. *En nog zoo betrekkelijk jong.* Even in de vijftig. Nog in de kracht zijner jaren. Maar de Heere God antwoordt niet van Zijn daden. Geeft geen rekenschap, als Hij de levensdraad afsnijdt, wij zouden zeggen: vóór den tijd. — Hij was wel wat ongesteld, de laatste veertien dagen. Maar niemand dacht aan een ernstigen toestand. Zelfs zijn vrouw vond hem, toen hij zich ter ruste had begeven, een paar uren later heengegaan, zonder een laatste woord uit zijn mond te hebben opgevangen, zonder afscheid te kunnen nemen.

Welk een slag!... God trooste de weduwe en den halven wees. En Hij doe uit dit verlies winst komen, tot verheerlijking Zijns naams!

Postmus hier te beschrijven is niet ons doel. Onder de eerste ontroering der tijding is zulks niet eens mogelijk. Maar een woord moet ons toch van 't hart bij zijn portret, dat wij hier den lezer voorleggen, als een herinnering aan hem.

Postmus was een letterkundige. Onze medewerker A. Lukkien getuigt van hem: „Ik leerde Postmus kennen, toen hij 21 jaar was. Hij was toen onderwijzer. Op onzen vriendenkring speelde hij een eerste viool door zijn geestigheid, zijn letterkundige kennis, en zijn geest van kritiek. Slechts twee jaren heb ik met hem omgegaan, en dat ik smaak heb in de letteren, ook in de buitenlandsche, dank ik hem." Jaren later hebben wij hem ontmoet. Eerst als welwillend zijn krachten aanbiedend aan „Timotheüs." Toen als gast van onzen ontslapen Hoofdredacteur bij een maaltijd, door dezen aangeboden aan de medewerkers van „Timotheüs" bij 't vertrek van den heer Kloppers naar Transvaal; een maaltijd, waarbij veel gesproken werd, dat alles door Postmus werd opgeteekend en in ons Blad smakelijk toegediend aan den lezer. Daarna als genoodigde bij de begrafenis van onzen Hoofdredacteur, van welke plechtigheid hij voor ons, kinderen, een aandoenlijk schoon verslag schreef. En nu? . . . Wij zien zijn portret aan, en danken hem voor 't geen hij deed voor anderen; ook voor *ons*. — Postmus was een Christen, en als zoodanig ging hij heen. Niet altijd was zijn overtuiging dezelfde. In veel waren wij het niet met hem eens. Maar een *geloovige* was hij. En als zoodanig juicht hij nu voor Gods troon.

In 't midden zijner jaren afgesneden! „Och blijf nog wat, zoo velen zijn verdwenen; 't wordt op ons pad zoo ledig om ons henen. Och, blijf nog wat!" Dat woord, door hem aangehaald, toen hij Hasebroeks overlijden beschreef, komt ons nu voor de aandacht. Maar neen, we willen met dezen wensch niet eindigen, ziende op hem. We misgunnen hem de rust niet. We weten, dat de Meester Zijn dienstknecht in heerlijkheid opnam. En we loven bij zijn graf den Heere, want wij kunnen getuigen de heerlijke woorden, met welke hij de schets van Hasebroek besloot:

Mors porta vitae: de dood is de poort des levens.

J. N. V.

https://achterderug.nl

ALS DOOD EN LEVEN KAMPEN,

Door H. S. S. KUYPER.

5.)

Hij begreep, dat hij naar de kinderkamer gegaan was en volgde hem derwaarts.

Toen zij binnenkwam, zat de vader op een stoel met het kind op zijn schoot. Het kind lag in zijn armen, moe en loom, met zwaarvoelende, afhangende ledematen, het hoofdje een beetje achterover, starend naar het raam met lustelooze, matte oogen, die niet keken — de echte houding van een ziek kind.

De vader sprak zacht tot hem, kleine, lieve kinderzinnetjes met een trilling van teederheid en bezorgheid in zijn stem.

Maar Willie antwoordde bijna niet, of zei met een lusteloos stemmetje, aan 't begin van een zucht:

„Ja, Paatje."

De vader zag op, toen 't kindermeisje binnenkwam.

„Haal eens even mijn schrijfgerei van mijn kamer, en zeg, dat Jan boven komt. Er moet oogenblikkelijk een brief weggebracht worden. Als je terugkomt, moet je 't kind uitkleeden en naar bed brengen."

Hij zeide dit alles op een doffen, onverschilligen toon, alsof hij dingen te zeggen had, die hem volkomen koud lieten. Het meisje ging, en gedurende eenige oogenblikken was hij alleen met het kind.

Hij bracht zich met inspanning het verloop der gebeurtenissen van dezen morgen voor den geest. Zat hij daar reeds uren, dagen? Alles om hem was zoo vreemd, zoo wonderlijk. Die kinderkamer, zoo gewoon en toch zoo akelig-plechtig, in vreemde, onheilspellende stemming. De voorwerpen om hem heen waren zoo scherp belijnd, zoo hel van kleur, de geluiden zoo plotseling, zoo duidelijk. Alle indrukken waren zoo hevig, zoo anders dan gewoonlijk. In die wonderlijke overgevoeligheid klonk plotseling: *„doodelijke wapenen, die menig dierbaar leven hebben beveiligd en gered"* — als een schel trompetgeluid plotseling voor een oogenblik overstemmend al de andere indrukken.

Als met een tooverslag verdween de vreemde stemming, en duidelijk overheerschend werden voor zijn geest twee feiten, elkander volstrekt vijandig, vlak bij elkander, als twee zwaar gewapenden, dreigend in doodelijken haat elkander volkomen te vernietigen:

Willie had de ziekte.

Hij had uitgevonden het middel om te genezen.

Van nu aan groepeerden zich al zijn gedachten om die twee hoofdgedachten; ze gingen er in op, en al dwarrelden ze soms even rond, ze kwamen altijd terug op één der beide . . . .

Inmiddels was het meisje teruggekomen, en haastig zette hij zich aan tafel, om te schrijven. Het was een brief aan een der ziekenhuizen, om oogenblikkelijk een der bekwaamste verpleegsters te zenden. Eenige vlug geschreven regels, en de brief werd aan Jan overhandigd, die er mee vertrok.

Een uur daarna was de kinderkamer in een ziekenkamer herschapen. De zuster zat aan tafel, het bedje was naar de voorkamer gebracht en door een groot schut omringd. De gordijnen waren neergelaten, zoodat een dof, getemperd licht naar binnen schemerde. Alle onnoodige zaken waren verwijderd, en op een tafeltje, dicht bij het bedje, stonden fleschjes, kommetjes, glazen, en verdere benoodigdheden. Doodelijke stilte heerschte in huis; men sprak niet dan hoog noodig, en dan nog fluisterend, men liep op de teenen; deuren werden zachtjes en langzaam geopend en gesloten.

Ieder oogenblik verwachtte men een professor, die ontboden was om een consult te houden met den vader.

Zwijgend zaten de vader en de verpleegster tegenover elkander. Hij, nog altijd met de doffe, onverschillig-berustende uitdrukking op het gezicht, bezig enkele medicijnen na te zien, schijnbaar geheel verdiept in deze bezigheid. Zij, eveneens kalm, in vol bewustzijn van haar kundigheid, koel in zich opnemende den nieuwen toestand, sinds lang niet meer kennende de vrees voor akelige dingen, die zouden kunnen gebeuren.

Er werd geklopt. De professor was er. Hij behoefde niet aangediend te worden en zou dadelijk boven komen.

Een zwijgende groet — hij kende de verpleegster — en de beide mannen traden aan het kinderbedje. De verpleegster bleef aan tafel zitten, nauw oplettende, om bij den minsten wenk behulpzaam te kunnen zijn.

Na geruimen tijd stonden zij op en zwijgend gingen zij de kamer uit. De verpleegster meende met kennersblik al genoeg gezien te hebben.

De vader sloot de deur zachtjes en met zorg, en zeide toen:

„U zult voor den vader wel niets verbergen, wat de man der wetenschap recht heeft te weten?"

„Uw eigen opinie onderschrijf ik," was 't antwoord. „Ik acht den toestand ernstig, en ik ben blij er voor den vader bij te kunnen voegen: niet direct gevaarlijk."

De vader liet 't hoofd op de borst zinken. Zoo stonden de beide mannen tegenover elkaar zonder iets te zeggen.

Eindelijk hief de vader 't hoofd weer op en gaf den ander de hand.

„Laten wij afscheid nemen, uw tijd is kostbaarder dan de mijne. Ik dank u voor uw oprechtheid. Niet direct gevaarlijk," herhaalde hij niet zonder bitterheid.

„Ik meen wat ik zeg," zeide de professor, de aangeboden hand vasthoudend. „Werkelijk, er is geen reden om het ergste te vreezen, tenzij . . . ."

„Tenzij er een wonder gebeurt."

„Kom," hervatte de ander op bemoedigenden toon. „U, de uitvinder van ons geneesmiddel, de schrijver van"....

„Jawel, jawel, de uitvinder, de schrijver en .... *vader*! Maar laat ik u niet langer ophouden. U komt terug in 't begin van den avond?"

„Stellig, stellig. Mocht ik eerder noodig zijn, dan zendt u maar om me. Te allen tijde tot uw beschikking. Als ik kan, kom ik dadelijk."

Ze namen afscheid, en de professor daalde de lange trap af. De vader ging terug naar de kinderkamer, en de strijd tusschen natuur en wetenschap, waarover hij zoo dikwijls geschreven had, zou dan nu beginnen, op zijn eigen erf, om den kostelijksten prijs, die er voor hem bestond — om den prijs van het leven van zijn kleinen, lieven Willie.

HOOFDSTUK VI. — **Buurvrouws bezoek.**

Aan den morgen van dienzelfden dag zat Doortje weer trouw op haar post in haar eigen stille ziekenkamer. Na

https://achterderug.nl

den strijd van den vorigen avond was een wonderlijk gevoel van kalmte en vrede over haar gekomen. Zij had de hand, die haar uit haar ellende had opgericht, niet weer losgelaten, en volgde lijdzaam stap voor stap, wetende wie haar Gids was. Ze was zóó vervuld van een heerlijke nabijheid des Heeren, dat ze soms de handen vouwde, om te vragen, of ze mede mocht gaan met moeder, als deze zou opgeroepen worden. De dood had geen verschrikking meer voor haar, zij zag niet meer terug in het verleden, zij zag niet meer op tegen de toekomst — ze vertrouwde volkomen, dat het heden goed en veilig was....

In deze stemming zat ze voor het raam, en staarde naar buiten. Het was zoowat twaalf uur, en de zon scheen fel aan den effen, blauwen hemel.

Er werd geklopt, en een vriendelijke, dikke juffrouw met goedhartig gezicht kwam naar binnen schommelen. Doortje kende haar. 't Was een buurvrouw, wier dochtertje onlangs aan de vreeselijke ziekte overleden was, en die gedurende dien tijd van haar moeder veel vriendelijkheid ondervonden had.

„Hoe is 't?" zeide zij zacht, een blik op het bed werpend. „Och, och, daar ligt ze nou net als mijn Lientje. Die heeft ook zoo als een blok gelegen, dat je compleet niet wist of 't leven der in of der uit was. Och, heden mijn tijd, wat is 't mensch al afgevallen! Kijk eens, Doortje, dat heb ik nou es voor jou meegebracht, een lekker soepje. Nou, nou, bedank maar niks, hoor! Je moet es wat goeds naar binnen krijgen, want je ziet er uit als een geest, en je mag wel oppassen voor je eigen, hoor! Zie zoo, eet jij nou eerst dat soepje op, voor het koud wordt. Lekker hé? Ja, dat dacht ik wel! Ik heb zitten prakkizeeren, wat ik nou es voor je doen kon, en toen dacht ik zoo: Een soepje, dat kan geen kwaad en 't is altijd lekker. — Kind, wat zit je der kalm bij! Och, och, als ik denk toen Lientje zoo lag, wat was ik ellendig, en och, kind, wat je moeder toen voor me geweest is"....

De spraakzame buurvrouw hield hier even op, en vulde den zin aan door een veelbeteekenend hoofdschudden.

„Juffrouw," zei Doortje, van de pauze gebruik makende, „u komt zoo maar hier. Is u niet bang voor de besmetting?"

„Bang? Ik bang, kind? Nee hoor, niks! Als ik besmetting had moeten opdoen, dan had ik het wel gekregen, toen mijn goeie man aan de typhus lag, of nou pas met Lientje. En al was ik nou es bang, dan kwam ik toch, hoor! Want jou moeder — zoo'n engel bestaat er geen tweede — is ook niet bang geweest, toen Lientje ziek lag. En dat 't goeie mensch 't nou zelf moet krijgen! Is de dokter al geweest?"

Doortje knikte van ja.

„En wat zei die?"

„Geen hoop meer."

„Och, schaap der nog an toe! En hoe lang kan 't nog duren?"

„Nog wel twee dagen," zegt de dokter.

Buurvrouw zag Doortje hoofdschuddend aan, met oogen vol tranen van medelijden. Toen nam ze haar hand en vroeg vertrouwelijk:

„Kind, vertel me nou toch es, dat je nou zoo gelaten ben, is dat nou allemaal van den godsdienst, zal 'k maar zeggen?"

„O, juffrouw," zei Doortje. „Ik wou, dat ik het u kon vertellen, hoe ik getroost en geholpen word! Ik kan het niet uitspreken, hoe heerlijk het is. Gisterenavond was ik nog zoo ellendig en wanhopend, maar 't is of God Zelf gekomen is om me op te richten. En vooral, ik mag aldoor zoo denken aan de heerlijkheid, die moeder wacht, en hoe overgelukkig ze zijn zal, als God haar tot Zich nemen zal."

„Ja, jou moeder gaat zeker regelrecht naar den hemel. Als die er niet komt, komt er niemand. Och, ik hoop het zoo voor mijn lieve Lientje ook. Je goede moeder heeft nog zoo met me gebeden voor der, of ons lieve Heer der in den hemel wou nemen. En ik denk wel, dat Hij het gedaan heeft, want 't was toch zoo'n engel van een kind, en op een Zondagsschool is ze ook geweest, en ze kon wat knap opzeggen uit den Bijbel. Ik heb al die kaartjes en tekstjes nog, die bewaarde ze in der laatje ....

De arme vrouw barstte uit in huilen.

Doortje nam haar in haar armen en weende met haar.

„Ik hoop het ook, dat moeders gebed voor Lientje verhoord is. Maar dan zal het niet zijn om haar liefheid of om de Zondagsschool, maar alleen om het lijden en sterven van Jezus Christus. Dat weet u immers wel?"

„Zeker, kindlief. Zoo bedoelde ik het eigenlijk ook. Je moeder heeft, toen Lientje ziek was, dikwijls over den godsdienst gepraat. Maar och, een mensch vergeet zoo iets weer gauw, vooral als je der niet in opgevoed bent, dat weet je niet. Zeker, 'k herinner 't me best, hoor. Want je moeder wou niet met me bidden, of ik moest eerst weten, tot Wien ik bad en wat ik bad, en 't mensch had groot gelijk ook! En toen heeft ze me alles uitgelegd van „om Jezus' wil." En kind, ik heb van ochtend nog voor jou en je moeder gebeden. Ik weet nog niet, hoe ik het durfde, want als je zoo weinig met den godsdienst op heb, kan je maar niet denken, dat ons lieve Heer naar je luisteren zal. Maar ik heb geëindigd, „om Jezus' wil, Amen." Net zooals je moeder 't ook deed. Heb ik je niet gehinderd gisterenavond? Neen? Nou, je moet weten, dat ik een neef heb, die tegenwoordig orgelles krijgt van een dame voor niks. Je heb toch goeie menschen op de wereld, hoor! Nou, en die dame moet erg vroom wezen, en ze leert hem almaar psalmen spelen, net dezelfde soort als jij en je moeder ook zingen. En toen kwam die jongen gisterenavond bij me, en toen zegt ie: tante, wil ik es een stukje spelen? Je weet, ik heb dat orgeltje van mijn man nog altijd, Lientje zou der ook op zijn gaan leeren als ze grooter was, had ik beloofd. Nou, en toen vroeg ie dat zoo, en toen zeg ik: Als je maar wat speelt, wat mooi kan wezen voor een buurmeisje, die der moeder ziek ligt, maar heel zachtjes, hoor. En toen heeft ie twee allerzachtste knopjes uitgetrokken, en toch zoo'n mooi wijsje gespeeld. Heb je 't nog gehoord?"

„O, juffrouw," zei Doortje, „of ik het gehoord heb, en 't is me zoo tot troost geweest. Ik dacht eigenlijk, dat ik 't me verbeeld had, want ik had zelf geen mooier psalmvers kunnen uitkiezen. Wil ik u eens vertellen, aan welke woorden ik dacht, toen ik de wijs hoorde?"

Buurvrouw wilde niets liever, en toen Doortje gereed was, moest zij de verzen voor haar uitschrijven, om, als de neef nog eens kwam, mee te kunnen zingen bij het orgel. Maar Doortje gaf haar een psalmboekje, dat zij best kon missen, en zoo vertrok de goedhartige buurvrouw weer naar haar eigen kamer, en Doortje dacht over haar bezoek na, en dankte God in stilte voor Zijn liefderijke besturing, waarvan zij gisterenavond zoo heerlijken zegen ondervonden had. *(Wordt vervolgd.)*

https://achterderug.nl

Van het Zionisme.

Het Hebreeuwsch, de taal, waarin Mozes en David en Jesaja dichtten, wordt weer een levende taal. Dat is een der merkwaardigste gebeurtenissen van onzen tijd. De taal der Israëlieten is reeds vijf-en-twintig-honderd jaren lang een doode taal geweest, die, gelijk het Latijn en het oude Grieksch, wel gelezen werd, maar niet meer gesproken. Toen de Joden uit Babel terugkeerden, hadden ze hun taal reeds ten deele afgelegd, en de taal, waarvan de Heere Jezus Zich bediende in de dagen Zijns vleesches, was niet het Hebreeuwsch, maar het Syrisch, het Arameesch. Zelfs las men in die dagen meer in de Grieksche vertaling van het Oude Testament, dan in het oorspronkelijk Hebreeuwsch.

Toen zijn de eeuwen der verstrooiing gekomen, en de Joden hebben de taal geleerd van het land hunner vreemdelingschap, terwijl ze onder elkaar gewoonlijk een eigen dialect spraken, aansluitend bij de landstaal, maar met veel Hebreeuwsche woorden, en woorden van eigen vinding, om zich aan volksgenooten verstaanbaar te maken en vervolgers te misleiden. Deze taal heet het Jiddisch.

En nu leeren de Joden weer Hebreeuwsch. De Zionistencongressen met hun tal van afgevaardigden uit alle landen vergaderden eerst in het Duitsch, maar niet allen verstonden die taal. Toen heeft men niet gegrepen naar de wereldtaal Esperanto, door den Jood Dr. Zamenhof uitgevonden, maar naar de eigen taal, de taal der profeten, en het laatste Zionisten-congres heeft vergaderd in het Hebreeuwsch.

En bijzonder wordt het Hebreeuwsch beoefend in het Heilige Land zelf. In de scholen aldaar wordt alle onderwijs, ook in rekenen, aardrijkskunde en dergelijke, in de eigen taal gegeven. De kinderen spreken het bij hun spel; ze spreken het thuis, en de ouders, uit verschillende landen samengevloeid, verblijden er zich over en oefenen er zich ook in. In Jeruzalem is het Hebreeuwsch de dagelijksche taal geworden, en de Arabieren beginnen er zich ook reeds van te bedienen. Tegelijk ontstaan de heele wereld door Joodsche jongelings-vereenigingen, die de eigen taal beoefenen, en gedurig hoort men van een nieuw Hebreeuwsch tijdschrift voor het Joodsche volk.

De buitenlandsche consuls te Jaffa en te Jeruzalem wijzen de kooplieden en fabrikanten in hun vaderland gedurig op het goede afzetgebied, dat ze in Palestina kunnen vinden, en het Oostenrijksch-Hongaarsche consulaire bericht van 1907 dringt er op aan, dat men de prijscouranten in het Hebreeuwsch zal zenden, en advertenties plaatsen in de Hebreeuwsche couranten van Jeruzalem.

Dat is één merkwaardig verschijnsel van de Zionistenbeweging. En een ander, even merkwaardig, is, dat de afgescheiden Zionisten, de Nationalisten, in hun streven niet geslaagd zijn. Eenige jaren geleden, toen van Sultan Abdoel Hamid geen steun voor de beweging te vinden was, ging de beweging in tweeën. De vader van het Zionisme, Eduard Herzl en Max Nordau met een groot deel, bleef aan Zion getrouw, maar een ander gedeelte, onder leiding van den dichter Israël Zangwill, stelde zich tevreden met het herstel der natie, al was het dan ook in een ander land. Doch de pogingen in Argentina en in Oeganda zijn mislukt, en Zangwill staat thans gereed te onderzoeken, of Mesopotamië, het land van den Eufraat, een geschikte woonplaats is voor het volk. Er bestaat een plan, om den Eufraat af te dammen, gelijk de Engelschen in Egypte met den Nijl deden, en daardoor het land weer bebouwbaar te maken. Negentien millioen gulden zal volgens de berekening voldoende zijn om een millioen H.-A. land in cultuur te kunnen brengen. Met dit plan staat men echter niet meer buiten het land der Joden, maar er in, want in Gen. XV : 18 wordt aan Abraham toegezegd: „Uw zaad heb ik dit land gegeven, van de rivier van Egypte af tot aan de groote rivier, de rivier Frath." In den ouden tijd heeft Israël van dit groote gebied slechts een klein deel in bezit genomen; thans echter richt zich het oog der Joden ook op dit gebied, en zal Gods Woord aan Abraham dus in vervulling gaan.

Daar komt nog bij, dat de tegenwoordige Turksche regeering niet vijandelijk tegenover de Joden staat. Integendeel, in de jong-Turksche beweging staan de Joden vooraan. Bij de revolutie in Turkije was de macht in handen van een comité in Thessalonika, en de voorzitter van dat comité was een Jood, Emanuel Carasso. Zevenhonderd Joden, alleen uit Saloniki, sloten zich aan bij het leger, dat naar Constantinopel trok.

„Men heeft een gevoel," zoo schrijft een Constantinopelsche correspondent van het blad „die Welt," „alsof men in een stroom staat. Van alle kanten stroomt het naar Palestina. Het is, alsof men zelf ook de lendenen moet gorden, den staf opnemen en mede trekken ter pelgrimsvaart. En het zijn niet gewone pelgrims, die een bedevaart naar Palestina doen, maar het zijn koel berekenende mannen van zaken, die òf daar een terrein zoeken voor hun kapitaal en hun arbeidskracht, òf er zich reeds voorgoed gaan vestigen. Wij hier aan den Gouden Hoorn verheugen ons, dat wij met eigen oogen het begin zien van een Joodsche volksverhuizing, niet van opgewonden pelgrims, maar van ernstige mannen, die Palestina willen maken tot wat het zijn kan."

Het is opmerkelijk, dat in heel deze beweging geen sprake is van terugkeer tot den God der vaderen of van erkenning van den Messias. Maar juist daarom gelooven wij, dat de beweging van het Zionisme een vervulling is der profetieën. *Een lichaam* zal het zijn, volgens Ezechiël, (hfdst. XVXVII.) een lichaam *zonder geest*. Maar dàn zal God den geest gebieden, en zij zullen op hun voeten staan, een gansch zeer groot heir.

En de Christen, die den vijgeboom ziet uitspruiten, verblijdt zich en heft het hoofd opwaarts, wetende, dat zijn verlossing nabij is.

A. L.

EEN ZIONISTENLIED.

Het land, waar de assche mijner vadren rust,
Waar snel het water door 't Jordaandal gutst,
Waar hoog de cederboom ten hemel groeit,
Waar 't bloed der Makkabeërs heeft gevloeid,
Dat schoone land aan vergelegen strand,
Dat is mijn heerlijk Vaderland.

Ik werd van daar gescheurd door ruwe kracht,
Naar verre, vreemde landen ben 'k gebracht,
Maar 't Vaderland week niet uit mijn gezicht;
Op Zion bleef mijn vochtig oog gericht.
Naar 't Oosten strek ik dagelijks hart en hand;
Ik reikhals naar mijn Vaderland.

En naakt te vroeg mijn bittre stervensstond,
Dat ik mijn oogen sluit op vreemden grond, —
O, legt mij zóó in 't koele graf dan neer,
Dat ik mijn aangezicht naar 't Oosten keer, —
Ook dan nog strek ik mij naar 't eigen strand,
Naar Zion, naar mijn Vaderland.

Daar wil ik luistren, luistren met geduld,
Totdat geboet is mijner vadren schuld,
Totdat de tijd des lijdens is volend,
En een Messias de gevangenis wendt,
Die het verdreven volk met sterke hand
Terugvoert naar het Vaderland.

Dat land, waar de assche mijner vadren rust,
Waar snel het water door 't Jordaandal gutst,
Waar hoog de cederboom ten hemel groeit,
Waar 't bloed der Makkabeërs heeft gevloeid,
Dat schoone land aan vergelegen strand,
Dat is mijn heerlijk Vaderland.

(Uit het Duitsch.) A. L.

https://achterderug.nl

Madeliefjes.

De Lente was verschenen. Eik, wilg en linde schoten uit. Vroolijk zongen en tjilpten de vooglen in het groenende hout.

De weiden waren als bezaaid met die eenvoudig-liefelijke bloemen, die het hart van ieder menschenkind, hoe verhard ook schijnbaar, doen opengaan . . . .

Zie, daar ginds in het veld speelt en dartelt een klein meiske, Moeders trots en hoop, Moeders grootste schat op aard!

Magdalena is haar naam. Maar *Magdalena* wordt ze niet genoemd. Want het klinkt zoo somber, zoo deftig voor zoo'n klein ding. En *Leentje*, — dat was àl te gewoon, zoo heette nu iedereen! Neen, — „*Madeliefje*, dàt klinkt mooi," had Vader lachend gezegd, „laten we haar zóó noemen!"

En „*Madeliefje*" was het geworden en gebleven!

Zij deed dien naam alle eer aan, want zij was eenvoudig als dat bloempje. Daarbij had zij een opgeruimd, vroolijk hart. Hoe gaarne lachte zij! En schreide zij al eens, haar droefheid was nooit van langen duur.

Door een ieder werd „Madeliefje" aangehaald en verwend, want zij was ieders lieveling. En geen wonder! Als men haar slechts aanzag, gevoelde men zich reeds tot haar aangetrokken. Zij was ook zoo lief in haar onschuld en eenvoud; haar oogen straalden van geluk en tevredenheid. En het heerlijkste was, dat zij eenvoudig bléél, al werd er zooveel — misschien té veel — op haar gelet.

Zoo groeide „Madeliefje" op tot een mooi, hoewel teer kind van tien jaar. Vroolijk en levenslustig als haar aard was, dartelde zij het leven door. Zij moèst haar vreugde uitjubelen. Alles leek haar zoo heerlijk, zoo schoon!

In 't bosch kon je zoo prettig spelen; daar was 't zoo koel in den zomer. Maar 't mooiste vond ze toch de groote weide, de groote, heerlijk-groene weide, die ze van uit Moeders huisje kon zien.

O, die weide, die zonnige, mooie weide, waar de zonnestraaltjes met je mee-sprongen en mee-dartelden; — die weide met zooveel beeldige bloempjes: margrieten en boterbloemen en paardebloemen en madelieven. Ja, madelieven vooràl! Dat waren háár lievelingsbloemen; van Moèder ook. Ze kon er zulke mooie kransen van maken. Ze maakte haar Moeder er zoo blij mee. Want die was altijd de eerste, die zulk een kransje kreeg, — haar eigen lief Moedertje, die soms zoo treurig kon kijken. *Zij* wist wel waaròm. Om Vader immers, die dood was. Zij herinnerde zich nog goed, hoe hij er had uitgezien, met zijn mooi blond haar, waar Moeder zoo dikwijls doorheen streek met haar vingers. Als Vader 's avonds thuis kwam, dan straalde Moeders gezicht van vreugde, en dan werd Madeliefje opgepakt en gekust. Dat was altijd zoo prettig geweest, en als ze daaraan dacht, dan was ze altijd even bedroefd. Maar die tranen mocht Moèder niet zien; daar paste zij wel voor op!

Ja, als Moedertje soms zoo bedroefd was, dan ging zij haar altijd troosten; dan kuste ze alle booze tranen weg van het lief gelaat, tot het weer lachte. Dàn was 't pas goed.

Tranen kon ze nu heelemaal niet zien. Ze hield veel meer van vroolijkheid. Als zij iemand maar zag glimlachen, moest zij het al uitschateren!

Doch in den laatsten tijd ging 't lachen haar niet zoo goed meer af. Soms kreeg zij zoo'n beklemd gevoel in de borst, en ook wel eens pijn; maar 't ging toch altijd vanzelf weer over, en dan kon zij weer springen, weer huppelen, weer vroolijk zijn . . . . .

— — — — — — — — — — — — — —

't Was herfst. Maar wèlk een herfst! 't Leek wel zomer! Geen koude, gure winden; geen nare regens joegen je in huis; geen vochtige weide, waarop je niet spelen mocht! Alles was nog mooi en heerlijk.

De zon scheen zoo warm, als wilde zij nog eens even toonen, hoeveel kracht zij wel had.

De bladeren werden wel geel en bruin en rood, maar als de zon er zulke warme stralen op wierp, dan leken ze wel te schitteren en te gloeien, als wilden ze zich nog eens op z'n mooist laten zien eer ze nedervielen en stierven . . . . .

Sedert weken reeds voelde „Madeliefje" zich zoo moe, zoo moe. Lachen kon ze haast niet meer; spelen nog minder. Stil zat ze maar voor het raam van het vriendelijke huisje, en keek naar buiten, naar de weide, die haar scheen toe te roepen en te wenken: kom toch, kom naar buiten, doe een ronde-dansje op mijn zacht-groen kleed, straks ben ik zoo mooi niet meer, kom dus spoedig, kom! Maar „Madeliefje" schudde altijd weer het moede kopje.

Tot ze op een morgen, toen de zon weer zoo helder scheen en alles daar buiten zoo liefelijk was en schoon — opsprong en riep:

„Moeder, Moeder, ik ga naar de weide, ze roept mij iederen dag. Moeder, mag ik gaan?"

En Moeder jubelde bij die woorden, want ach — zij had het moeten aanzien, hoe haar „Madeliefje" niet meer spelen wilde; sedert eenige weken scheen zij weg te kwijnen. Elke dag, dat zij haar zoo stil had zien zitten, was haar een marteling geweest, somtijds had zij het wel kunnen uitschreeuwen van wilde smart; háár „Madeliefje," haar schat, haar àlles kwijnde weg voor haar oogen, en zij kon niets voor haar doen. Zij was jaloersch geweest op elke minuut, die ze niet bij haar kon zijn; zij had haar verpleegd, verzorgd — maar niets scheen te baten. En nu? Een straal van hoop drong haar het hart binnen. Het kind wilde immers weer spelen! Nu zou op die vermagerde wangetjes wel weer kleur komen. Zij had immers zoo voor 't herstel van haar lieveling gebeden, en God zou toch zóó wreed niet zijn, om haar 't eenige, dat zij had, te ontnemen? . . . . .

Zoo springt en huppelt „Madeliefje" weer buiten in de geliefde weide; zij lacht weer, en vliegt weer, met andere kinderen, in een vroolijken rondedans.

Bloemetjes zijn er haast niet meer . . . . maar kijk, ja, — daar staan nog een paar madeliefjes, nog twee; ach, hoe aardig, die zijn voor Moeder!

Met de bloemetjes in de hand huppelt zij naar binnen. Hoe vroolijk en frisch ziet ze er nu weer uit. Door 't spelen zijn haar de wangen zacht-rood gekleurd, en glinsteren haar de oogen van genot.

Moeder vangt haar in de trouwe armen op, en kust het zoo teerbeminde gezichtje, een, twee maal . . . met hartstochtelijke teederheid. Haar hart juicht reeds bij de gedachte, dat nu de genezing is ingetreden.

„Kijk, Moedertje, de madeliefjes zet ik hier in een glas, 't zijn zeker de laatste dit jaar; o, wat zijn ze nog mooi!"

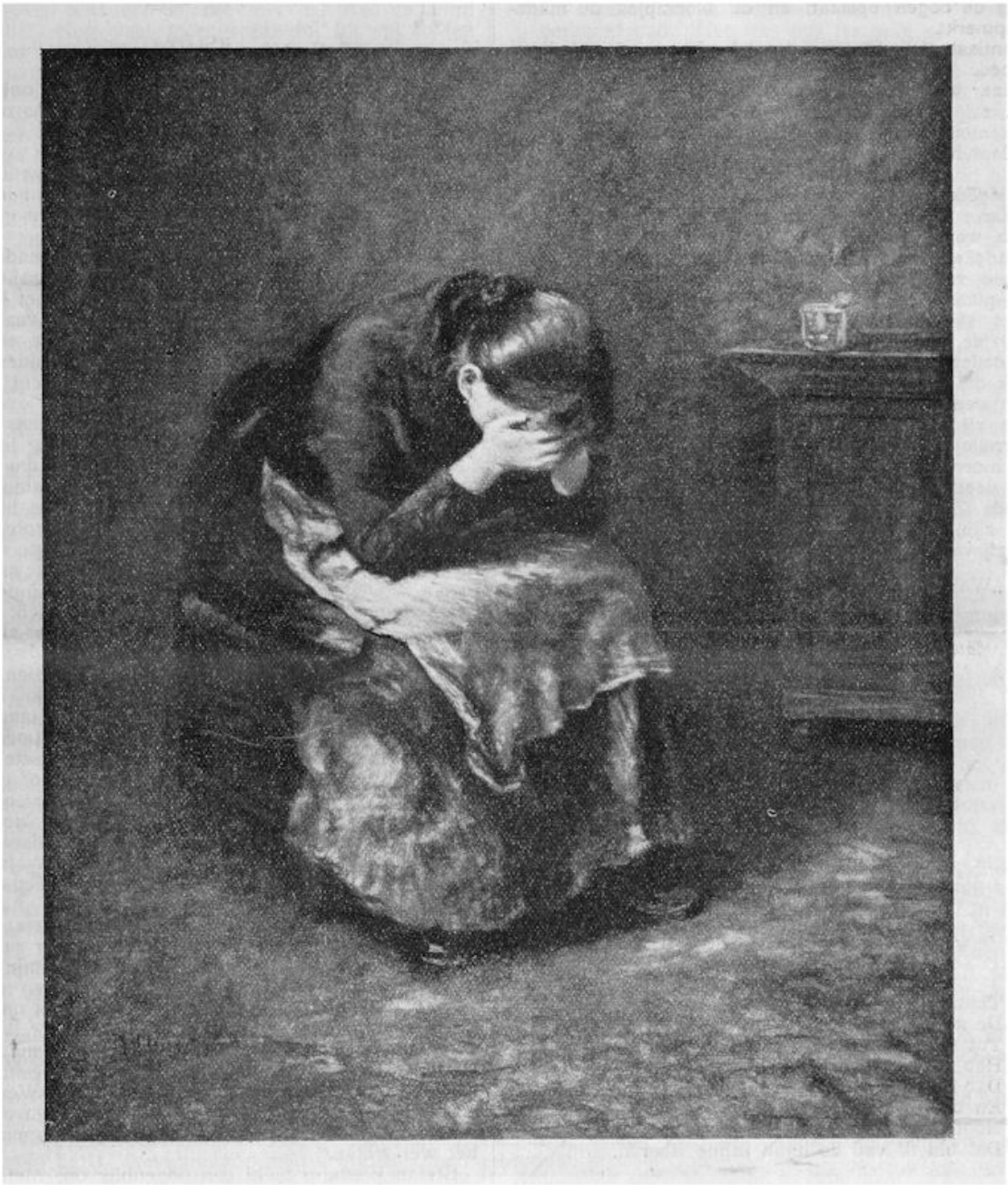
Opgetogen kijkt ze naar de teere bloempjes; dan vleit ze zich zacht tegen Moeder aan.

En 's avonds legt ze het moegespeelde hoofdje op 't kussen neer; zij denkt nog eens aan de heerlijke weide. En glimlachend slaapt ze in . . . . .

Den volgenden morgen schijnt de zon vroolijk en helder in de kamer, waar ons Madeliefje slaapt. Eén zonnestraal valt juist op haar wit gezichtje . . . . .

Al vroeg komt Moeder aan 't bed, om te zien of haar lieveling al wakker is. Slaapt haar „Madeliefje" nog? O, welk een angst bekruipt haar! Ziet ze goed? Koud en bleek, wit als 't linnen van haar kussen, ligt daar haar schat!

En droefheid overstelpt haar. Vol vertwijfeling zinkt zij neer op een stoel, en verbergt het gelaat in de handen.

— — — — — — —
Arm moedertje is zoo alleenig,
Arm moedertje is zoo bedroefd.
— — — — — — —

DE GÉNESTET.

https://achterderug.nl

Zoo zit zij daar, als versteend van smart. Haar arm hart schreeuwt het uit: „God, waaròm, waaròm mij mijn lieveling ontnomen?" Doch zij vindt geen antwoord. Geen antwoord zelfs in den lieflijken glimlach, dien zij gezien heeft om den mond van haar ontslapen lieveling.

— — — — — — — — — — — — — —

Tot zij de oogen opslaat, en de bloempjes, de madeliefjes, opmerkt.

Dàn ontlast zich haar gefolterd hart in een weldadigen tranenvloed.

Laat haar weenen, laat haar schreien!

Straks zal zij opstaan en de knieën buigen voor God, en smeeken, smeeken om berusting, om overgegevenheid . . .

Doch laat haar nù weenen . . . . .

Arm Moedertje, haar hoop, haar schat, haar leven is heengegaan. Evenals het madeliefje in 't veld soms afgetrokken wordt als het in vollen bloei staat, zoo is ook haar „Madeliefje" afgerukt van zijn stengel . . . . .

De twee veldmadeliefjes, gisteren nog door 't kind geplukt, — gisteren, toen het genezen scheen, — de twee bloempjes staan daar in het glas als een levend blijk van de liefde, die het kind voor Moeder voelde.

En Moeder zal haar straks kussen, haar Madeliefje, maar óók die veldmadeliefjes; zij zal ze kussen vol innige liefde, en weemoed, en smart.

En als zij dan haar hoofd gericht heeft naar omhoog, en de vrede Gods in haar hart is teruggekeerd; — als zij niet meer in opstand is tegen wat haar God in Zijn wijsheid deed; — als zij weer gelòòven kan, dat, niettegenstaande Zijne wegen voor ons vaak duister en onbegrijpelijk zijn, zij nòchtans tot zegen voor ons zijn — dàn zal zij vol vertrouwen kunnen zeggen:

„Wat God doet, dat is welgedaan,
Zijn wil is wijs en heilig;
'k Zal aan Zijn hand vertrouwend gaan,
Die hand geleidt mij veilig!"

JACOBA.

VARIA.

Slot.

'k Heb liefde en haat,
'k Heb eer en smaad,
'k Heb goed en kwaad
En leed en vreugd
En zonde en deugd,
Bij 't wentlen en wielen en wisslen der jaren,
Gekend, ervaren. —

Thans nu de strijdloop neigt ten end,
De geest tot God zal wederkeeren,
Tot stof het lijf in de aard verteeren,
Heb ik van 't vroeg're me afgewend,
Dat ik mijn dagen tellen leeren,
En blij met nieuw en geest'lijk oog
Moog zien naar 't land der rust omhoog;
Dat bid ik van de hand mijns Heeren.

Maandagmorgen. *)

„O Domine, wat hebt ge gisteren op stoel,
De genade te grabbel gegooid!"

„Ei zoo! En hebt gij wat opgeraapt
Van 't geen ik heb gestrooid?"

*) Historisch.

A. J. H.

TER DOOD VEROORDEELD.

(SLOT.)

„Gij kunt u voorstellen, dominé, dat ik ook eens een gelukkig mensch was. Mijn jeugd was zoo heerlijk. Kent u het Zwarte Woud?"

„Ja, ik heb er gereisd."

„Daar was mijn ouderlijk huis! O, mijn vaderland." — Bitter moest hij weenen, terwijl de predikant in zijn verbeelding door de zon beschenen wouden en glinsterende bergtoppen zag.

„Mijn vader was geen arm man. Wij hadden steeds tien stuks vee in den stal, bergen, weiden en velden, boschgrond en vischwater. Daar heb ik het leven in al zijn schoonheid gekend. God heeft mij een vaardige hand en een helder oog gegeven en ik maakte er ook een nuttig gebruik van. Op den geheelen Haldenhof is er misschien niets, dat ik niet op papier gebracht heb. Toen ik ten laatste een verfdoos kreeg, was ik overgelukkig. Nadat ik de gewone school had afgeloopen, deed mijn vader mij in de leer bij een kunstschilder in Freiburg. En daar begon mijn ellende. Op zekeren dag nam mijn meester een nieuwen bediende op zijn atelier, die in Straatsburg gewerkt had. Vóór dien tijd was hij in Parijs geweest, om daar „kunst te studeeren," zooals hij zich tegen mij, onnoozelen boerenjongen, uitdrukte. Hoewel hij bij iedere voorkomende gelegenheid zijn meerderheid tegenover mij liet uitkomen, vleide hij mij aan den anderen kant en bood mij zijn vriendschap aan. En ik — ik was er trotsch op, en verbeeldde mij nu heel wat. Dwaas, die ik was!

„Toen ik hem eens mijn teekeningen liet zien, lachte hij er spottend om en noemde het kinderwerk. Het waren voornamelijk penteekeningen naar de natuur, landschappen, enz. „De kunst begint eerst, wanneer men menschen als onderwerp neemt," zei hij. „Dat daar is nutteloos werk. Gij hebt misschien nog nooit fatsoenlijk werk gezien, laat staan iets zelf gemaakt. Jammer, want talent hebt ge ongetwijfeld. Ge moet naar Frankrijk gaan. Het „naakte" alleen is schoon. Maar dat moet men studeeren, anders blijft men altijd een gewone boomenverver." Ja, om personen weer te geven, daarin had ik mij reeds geoefend, maar dat vond Alois Gampon nog niets. Aanvankelijk stuitte het mij tegen de borst, te doen, wat hij wilde. Een onbewust gevoel zei mij, dat ik voor zulke dingen nog te jong was, en daarbij, wat zouden mijn ouders er wel van zeggen? Toen ik deze gedachten eens tegen mijn vriend uitte, lachte de vervloekte kerel mij hard uit. Neem het mij niet kwalijk, dominé, wanneer ik dien man vervloekt noem. Hij was en is het. Hij was mijn verleider, mijn demon, die mij niet weer losgelaten heeft, totdat hij van mij een moordenaar gemaakt heeft. Wee hem, die een jeugdig hart zóó verwoest uit wellust en met duivelsche vreugde. Hij weet niet wat hij doet, maar hij kon het wel weten."

Stefan Freiburg hield een oogenblik op. Met het hoofd in de handen steunend, zag hij droevig voor zich uit.

„God zal den verleider straffen," zei de predikant ernstig.

„Ik ben er ook één en daarom straft Hij mij nu. U hebt gelijk. God zal ze straffen. Doch laat mij verder vertellen. Hij ging tegenover mij zitten en stak een sigarette aan. Ik zie dit beeld eeuwig voor mij. Hoe hij mij medelijdend aanzag en den rook spottend in de lucht blies, en dan zeide: „Arme jongen! Je behoort ook nog tot degenen, die niet weten hoe schoon het leven is, omdat je nog altijd aan een geweten gelooft. Maar van die gedachte moet men zich eens voor altijd vrij maken. Anders blijft men een onnoozele hals, een nul, zijn leven lang. Zie

https://achterderug.nl

mij eens aan. Ik stoor mij evenmin aan God als aan de wereld, en het gaat mij goed. Ik geniet van mijn jeugd. Misschien denk je door mij in slecht gezelschap te geraken, maar dan heb je het geheel mis. Ik ga om met eerste-rang-kunstenaars, ja zelfs met professoren. In Parijs hadden wij elken avond een tooneelstuk met Bengaalsche verlichting. Ga eens een keertje met mij mee en word een mensch!" Nog veel meer sprak hij tot mij en ten laatste begon hij op mijn eergevoel te werken. Hij noemde mij een eeuwigblijvenden schooljongen, en dat kon ik niet uitstaan. Toen ben ik met hem meegegaan, altijd nog meenende, dat hij mij iets schooners wilde leeren. Maar toen was het voorbij. Weg was de onschuld....

„Niets kon me thans meer schelen. Het was toch ook interessant. Men verkeerde in voorname kringen. Men leefde ook voornaam. Maar daartoe behoort geld, en dat had de Parijzenaar niet veel. Om geld machtig te worden, wist hij er mij toe te bewegen een brief aan mijn vader te schrijven, waarin ik voor het eerst van mijn leven als volwassen mensch mijn ouders bedroog. Ik maakte mijn vader wijs, dat ik geld noodig had om een cursus te kunnen bijwonen. De tweehonderd mark kwamen! Van deze tweehonderd mark heb ik er 25 voor mijzelf gebruikt, het overige hebben de slechte vrouwen er door gebracht. Ik deed een vertwijfelde poging om mij los te rukken, omdat ik zag in welk een afgrond zulk een leven mij moest storten. Maar mijn demon dreigde mij, alles aan mijn vader te zullen schrijven, wanneer ik mij van hem terugtrok. Ik huiverde daarvoor. Acht dagen later had ik mijn meester een portefeuille schetsen ontstolen. Tot iederen prijs moesten wij geld hebben, want de „klassieke" schoonheden wilden ook leven zooals de oude klassieken leefden. Wij verkochten de teekeningen voor een spotprijs. Men zocht den dief, met dit gevolg, dat een onschuldige werd veroordeeld. Wij beiden vluchtten naar Parijs, nadat mijn demon zich nog een som gelds door inbraak had verschaft. Wat ik daar doormaakte, kan ik niet vertellen. Het is een verschrikkelijke geschiedenis. In den waren zin des woords leefde ik daar een helsch leven. Parijs is de grootste moordkuil, die er op de wereld te vinden is. Toen wij, door den nood gedrongen, Parijs moesten verlaten, hadden wij twee nieuwe handwerken geleerd: zakkenrollen en valsch munten.

Wij vluchtten naar Mannheim, en daar speelde het laatste bedrijf. Eerst maakten wij tweemarkstukken. In een kelder voerden wij ons handwerk uit .De kelder had een onderaardsche verbinding met een waterput. Daardoor ontsnapten wij, toen wij door een meisje verraden werden. Ik zie, dat u er van gruwt, dominé. Zal ik maar niet verder vertellen?"

„Jawel, ga maar voort."

„Had u mij voor zoo slecht gehouden?"

„Wij zijn allen zondaren."

„Maar er zijn ook koningen onder de zondaren, zulk een ben ik."

„Vertel maar voort."

„In de gang, waardoor wij ontvluchtten, wemelde het van ratten. Ik deinsde terug. Was het maar niet beter in de handen van het gerecht te vallen? En zou ik dan niet van den mensch bevrijd zijn, die mij met ijzeren ketenen aan zich had verbonden, en dien ik haatte uit het diepst van mijn hart! Ik vertraagde mijn schreden, maar Alois bemerkte dit. Hij draaide zich om en zocht mij bij het schijnsel zijner lantaren.

„Nog maar een honderd meter," riep hij, „dan zijn wij bij de rivier."

„Ik kan niet verder," riep ik, „de ratten!"

„Je *moet!*" riep hij mij ruw toe. „Wanneer je mij alleen laat, dan schiet ik je hier, midden tusschen de ratten, neer." En ik zag, hoe hij een revolver te voorschijn haalde en den loop op mij richtte. Had ik hem toen maar laten schieten! Maar ik ging voorwaarts, en spoedig bereikten wij het water. Al zwemmende wisten wij weer te ontkomen. Het valsche geld, dat we nog hadden, was echter spoedig uitgegeven. Wat nu te doen? Werken konden en wilden we niet. Wij deden nog een paar inbraken, en daarna besloten wij naar Amerika te gaan. Mijn ouders had ik niet meer geschreven. Zij zochten naar mij, dat wist ik. Maar hoe zou ik hun mijn voorhoofd, met het teeken der zonde bestempeld, durven toonen?"

„En opnieuw dreigde mijn verleider, mij van kant te zullen maken, als ik niet instemde met het roofplan, dat hij beraamd had. Het was ons ter oore gekomen, dat de paardenkoopman Herzberg te voet zou terugkeeren van een paardenmarkt, die in een dorp geweest was, en wij veronderstelden, dat hij een groote som gelds bij zich zou hebben. Langs twee verschillende wegen lagen wij op den loer. Wel twee uren wachtte ik reeds. Vertwijfeling maakte zich van mij meester en ik walgde van mij zelf. Maar, dacht ik, slechter dan ik ben kan ik al haast niet meer worden, zelfs niet door een moord. En mij trof het noodlot, want de eenzame wandelaar had den weg gekozen, waar ik verborgen lag. Ik sloeg hem neder, om daarna zijn geldbundel, die ongeveer twee gulden bevatte met een vloek in de sloot te slingeren. Ik had den armen man met mijn boksijzer aan den slaap getroffen. Hij was — dood!

„Reeds den volgenden morgen zat ik achter slot en grendel. Alois Gampon had zich dien nacht uit de voeten gemaakt en... mij ook verraden. En waar men hem naar mijn aanwijzingen ook zocht, hij bleef weg! Vloek hem, waar hij is of heengaat! *Hij heeft mij vermoord.*"

„Wanneer gij echter vergeving bij uw aardschen vader gevonden hebt en nu ook vergeving bij God zoekt, moet gij ook hem vergeven."

Stefan Freiburg antwoordde hierop niets. Het was doodstil in de kleine cel, tot de klok negen uur sloeg. De slagen deden den veroordeelde huiveren.

„Weer een uur voorbij," zei hij met toonlooze stem.

„Het is waar, met uw leven is het nu spoedig afgeloopen, maar ge hebt de lange eeuwigheid vóór u."

„De eeuwigheid is geen leven," was het vertwijfelende antwoord.

„Juist zij omvat eerst het *ware* leven voor de met God verzoenden. Want wat is *dit leven*? Een oogenblik geluk en verder niets dan strijd en moeite!"

Nu staat de gevangenispredikant op, om met den ongelukkige te bidden. Na het gebed vraagt hij nog eenmaal, of Stefan zijn verleider kan vergeven. In het hart van den gevangene wordt een zware strijd gestreden.

Eindelijk antwoordt hij zacht: „Ik wil hem vergeven; moge God ook mij *mijn* schuld vergeven; o, zij is zoo groot, zoo oneindig groot!"

„En toch zult ook gij barmhartigheid ondervinden voor den troon van God, als gij van harte gelooven kunt, dat de Heere Jezus aan het kruis ook voor u Zijn kostbaar bloed heeft vergoten. Ga met uw schuld tot Jezus, vertrouwende op Zijn woord. Hij wijst de verslagenen niet af."

En nu is het bijna geluidlooze antwoord: „Ja, ik wil het; op Gods genade, op Christus' offer wil ik van harte bouwen. Hij zij mij, zondaar, genadig!"

„Dan kan ik nu getroost heengaan," zei de predikant; „misschien wilt ge nog gaarne eenige uren alleen zijn. Wij zien elkander echter nog eenmaal terug, morgenvroeg."

Overstelpt door smart drukte Stefan hem de hand. Nog een handdruk en .... hij was weer alleen. Alleen met zichzelf, alleen met zijn vrees voor den dood, met zijn berouw, met — God.

Doodsche stilte heerscht rondom hem. Alleen het voorbijgaan van den tijd ruischt in zijn oor. Soms knettert het lichtje even, terwijl de vlam hoog opgaat. Het hoofd is zwaar als lood, ofschoon in zijn hart iets wat op rust en vrede gelijkt, is binnengekomen. Opnieuw slaat de klok. Verschrikt springt hij op. Zoo brengt hij eenige uren door in half wakenden, half slapenden toestand. Dan valt hij gedurende eenige uren werkelijk in slaap. Hij hoort het niet, hoe middernacht met vleugelen door het donkere land ruischt, en de laatste dag zijns levens tevoorschijn komt uit den zwarten oceaan der eeuwigheid. Hij slaapt en droomt van genade. Zijn vader komt naar hem toe en brengt hem een schrijven van den koning. „Ik

https://achterderug.nl

heb den koning de voeten gekust om uwentwil," zegt hij. „Nu zult gij leven."

Dan valt hij voor zijn vader op de knieën. Hij omarmt en kust hem en schreit tranen van dankbaarheid. Zijn vader echter richt hem op en troost hem . . . . Juist op dit oogenblik ontwaakt hij weer. Hij moet zich bezinnen, wat de werkelijkheid is. En zoodra hij de naakte werkelijkheid weer vóór zich ziet, stoot hij een luiden gil uit. Als antwoord hoort hij de klok slaan. Een — twee — drie — vier.

Beneden zijn cel verneemt hij het geluid van voetstappen. In het Oosten bemerkt hij door het getraliede venster een zwak, rood schijnsel. Hij valt op de knieën voor een laatste gebed. En nu beginnen de tranen zóó geweldig te stroomen, dat zijn lichaam beeft en schokt. Langzamerhand echter wordt hij kalmer en zelfs stil. De zware strijd *is* gestreden. Moe, maar rustig, vrede hebbende met God, die den moordenaar genade en redding vinden liet door het bloed van Jezus, ziet hij op, als het slot van de celdeur knarst.

„Goeden morgen!" klonk het, en de predikant, gevolgd door den cipier en den barbier, trad binnen. De barbier moest hem den hals nog scheren.

„Goeden morgen," antwoordde Stefan Freiburger. Zonder een huivering ontbloot hij zijn hals om den barbier gelegenheid te geven, zijn werk te verrichten. Nauwelijks is deze daarmede klaar, of daar komt iemand de gang instormen. Alle vier kijken ze op. Het is een soldaat, een koninklijke bode. Niemand kent hem. Hij heeft een papier in de hand. Zoo vlug hij kan, ontvouwt hij het. Ook zijn handen beven. Dan leest hij:

„In naam des Konings!

Op uitdrukkelijken wensch en bevel van Z. M. den Koning is den moordenanr Stefan Freiburg nog allergenadigst de doodstraf kwijtgescholden, en wordt deze straf veranderd in levenslange tuchthuisstraf.

Zijne Majesteit liet zich door de tranen van den grijzen vader, die zijn hoofd inplaats van dat zijns zoons aanbood, bewegen, om deze gratie te verleenen.

Geteekend,

* * *

1e Minister."

De barbier liet zijn scheermes vallen, zoodat het rinkelend op den grond terecht kwam. De cipier zeide slechts: „Zoooo! dat is dus weer anders." De predikant echter moest Stefan opvangen, die in onmacht viel. Vreemd! Hij was nu bereid geweest om te sterven. De boodschap, die hem het leven bracht, maakte hem bewusteloos. Spoedig kwam hij weer bij. Den ganschen dag weende hij van vreugde, en verlangde slechts naar zijn vader. 's Avonds kreeg hij een brief van den volgenden inhoud:

„Lieve Stefan!

Vader is vanmorgen door een beroerte getroffen van vreugde, dat je niet behoeft te sterven. Ik kan je niet zeggen, hoe blij ook ik ben, dat de doodstraf je kwijtgescholden is. Misschien zal ik nu ook wel spoedig vader volgen. Een lange brief volgt binnen enkele dagen.

Wees intusschen van harte gegroet door

Vertaald door J. H. v. R. Je Moeder."

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Zweer. — Gevrijd. — Eén. — Vlieger of . . . .?

Onze lezeres K. te M. vraagt:

1. In Exodus 18 : 6 staat: Zoo zeide hij tot Mozes: Ik, *uw zweer* Jethro, kom tot u, met uwe huisvrouw, en hare beide zonen met haar. Wat wordt hier met *uw zweer* bedoeld, daar Jethro in het volgend vers toch schoonvader genoemd wordt?

Antw. — Het woord *zweer* is een oude vorm van „zwager," dat daarin is samengetrokken, vergelijk ons *regel*, Eng. *rail*, Duitsch *pegel*, ons *peil*. Dat *zwager* beduidt oorspronkelijk: schoonvader, schoonzoon enz., en heeft dus zeer algemeene beteekenis.

2. Ps. 107 : 2 luidt in mijn Bijbel aldus: „Dat zulks de bevrijden des Heeren zeggen, die Hij van de hand der wederpartijders *gevrijd* heeft." Moet dit *gevrijd* niet zijn bevrijd? (De Bijbel is een uitgave van het B. en B. Bijbelgenootschap.)

Antw. — Oudtijds kende men een woord *vrijen*, in den zin van *vrijmaken*. Het verl. deelw. daarvan is hier gebruikt. Het is hoog tijd, dat dergelijke verouderde woorden uit onzen Bijbel verdwijnen.

3. Wat beduidt het woordje *een* in overeenstemmen, overeenkomen, bijeenkomen, enz.? Er zijn er hier juist meer dan een.

Antw. — Het woordje *een* heeft hier dezelfde beteekenis als in: „Oranje en Nederland zijn een;" „één in geloof en hoop," d. i. één geheel vormend. In de opgegeven samenstellingen, gelijk in *ineenloopen* enz., wordt steeds aangeduid, dat men tot een saamvoeging, een vereeniging komt, wat natuurlijk alleen geschieden kan als er meerderen zijn. „Overeenkomen" bijv. wil zeggen: „over een zaak tot eenheid komen;" „bijeenkomen" is: „tot één lichaam saamkomen."

„Ik lees," schrijft B., „in „Timotheüs," dat we iemand die vliegt *niet* een Vlieger moeten noemen, maar het vreemde woord moeten gebruiken, tot er een Nederlandsch wordt gevonden, wat wel nooit gebeuren kan. Is de heer H. het daarmee eens?"

Antw. — Allerminst. We zouden dan noodeloos een vreemd woord gebruiken, en onze taal nog meer bederven. Het woord voor iemand die vliegt is *Vlieger*, net als wie loopt een looper is. Dat „vlieger" ook een zaak aanduidt hindert niets. *Looper*, *waker*, *krabber*, *glazenwasscher* duiden alle èn personen èn zaken aan. Toch verwerpt hen niemand daarom. Zoo ook hier. A. J. H.

Het is volkomen juist, dat woorden als looper, krabber, enz., voor personen en zaken gebruikt worden. Maar *dat sticht geen verwarring*. Bij „vlieger" is dit anders. „Moeder heeft een nieuwen looper gekocht," en niemand denkt aan een man. Maar met den volzin: „Ik heb een vlieger in de lucht gezien," zegt men niet, of de zaak of de persoon wordt bedoeld. Daarom is een nieuw woord gewenschter. 't Is altijd veiliger, aan een nieuw ding een nieuwen en geen ouden naam te geven. Dat is taalverarming.

Ook Dr. Kollewijn raadt, evenals de heer A. J. H., „vlieger" aan. Maar wij zien er verwarring van komen, te meer, waar een vliegmachine bijzonder op een vlieger lijkt. Dan zou *vliegtuig*, evenals vaartuig samengesteld, nog beter zijn. Wie weet, of men dit niet verkort tot „fluks." Dan heeft men een fiets en een fluks! — De groote Zeppelins worden natuurlijk luchtschepen genoemd.

[Red.]

https://achterderug.nl

ALS DOOD EN LEVEN KAMPEN,

Door H. S. S. KUYPER.

6.) HOOFDSTUK VII. — **Gered.**

Ganscht andere tafereelen werden afgespeeld in de ziekenkamer van den kleinen Willie, en weinig vermoedde Doortje, welke gevaren haar blonden lieveling dreigden. Een der dienstboden had Doortje beloofd te zullen schrijven, zoodra een der huisgenooten aangetast werd, want er mocht geen gemeenschap zijn met het besmette huis, waarin Doortje vertoefde. Tot nog toe was er geen tijding gekomen, en Doortje waande alles nog veilig. De brief, die haar van het tegendeel overtuigen zou, was reeds op weg.

Het is in de ruime kinderkamer nog alles 't zelfde. De vader zit nu bij het bedje, en heeft het polsje van zijn lieveling in de hand. De vrees, de angst, reeds overgaand in wanhoop, hebben hun stempel op zijn wezen gezet. Bleek, met doffe oogen, 't hoofd gebogen, met matte beweging, staat hij op, met lusteloozen stap treedt hij aan tafel om de opgenomen temperatuur neer te schrijven. De zuster ziet het cijfer staan, denkt en zwijgt. De vader zet zich aan tafel, steunt het hoofd met den elleboog, en staart wezenloos voor zich uit. Niemand spreekt. Een zwoele, onheilspellende stilte, waaruit men opschrikt door den verwachten, plotselingen donderslag . . . .

Het is zes uur. Een rijtuig houdt voor de deur stil. De professor is teruggekomen. Eenige oogenblikken — doffe, langzame stappen in de gang — 't voorzichtig openen en toedoen van deuren — de stappen komen nader . . . . De vader rijst op en opent de deur voor den professor. En plotseling flikkert als een straal van hoop in hem op de gedachte, dat hij zich vergist kon hebben, door angst, door zenuwen, zijn gedachten waren zoo verward. In het licht van die opflikkering loopt hij met den professor naar het bedje. Zwijgend zetten zij zich neder.

De professor spreekt het eerst.

„Bewusteloos?"

„Bewusteloos."

„Zuster, het temperatuurlijstje."

De zuster staat op en brengt het.

„De laatste temperatuur is van nu pas?"

„Ja, maar u zou me genoegen doen, de temperatuur nog eens op te nemen."

Aan 't verzoek van den vader wordt voldaan. Het consult duurt maar kort. Als zij van 't bedje opstaan, heeft de vader weer dezelfde uitdrukking in houding en gelaat als te voren. Ze nemen afscheid aan de deur.

„Sterkte," zegt de professor, en drukt hem zwijgend de hand.

De deur wordt gesloten.

„Geen hoop meer!" zegt de vader met klanklooze stem tot de zuster, en gaat naast het bedje zitten, terwijl hij het schut om zich heen trekt.

Geen hoop meer voor het kleine leven. Geen hoop meer in het gefolterde hart van den vader. Roerloos zit hij daar, het hoofd gesteund door beide handen, starend op het schier bewegingloze lichaampje. Het verhitte, magere gezichtje rust in het goudgespin der fijne, blonde krulletjes, waardoor hier en daar het witte kussen schemert.

Morgen om dezen tijd zal hij bij het lijkje zitten. Hij weet het nu. Er is niets meer aan te doen. 't Kind zal van hem afgescheurd worden. Als een vlijmend lancet voelt hij de pijn van 't scheuren der banden. Trek voor trek drinkt hij in de lijnen, de vormen — tint voor tint, de kleuren van het kind zijner liefde. Teug voor teug drinkt hij leeg den bitteren beker, op welks bodem de alsem-drop van den dood hem wacht. En langzaam voelt hij wegvloeien zijn geluk, zijn hoop, zijn lach, zijn lust-om-te-leven, zijn toekomst-droomen, — en waar ze wegvloeien komt ijzige koude, en zwarte nacht en donkere vlakten, somber en doodsch . . . .

Zoo zit hij daar, stom en stil . . . . en de klok slaat halfuren en uren, maar hij hoort het niet . . . . Hij hoort niets en ziet niets, dan Willie, en Willie alleen . . . .

Maar plotseling rijst hij op!

Willie's lippen hebben zich bewogen! Hij moet iets gezegd hebben! Was het spel der verbeelding? Maar neen, opnieuw die beweging en duidelijk hoort hij:

„Do!"

Zou 't kind bij kennis zijn?

Hij buigt zich over hem heen.

„Ventje, kijk eens naar Paatje!"

De moede oogjes draaien even. Duidelijk is de blik van herkenning, waarmee het kind op matten toon zegt:

„Paatje!"

Ha, flikkerende ster in den bangen zwarten nacht! Niet van hoop, maar van wellust en weelde om nog eenmaal dàt woord van die geliefde kinderlipjes te hooren!

't Kind is uitgeput. 't Mondje nog half geopend, de oogjes half gesloten, waardoor de lange, zijde-achtige wimpers bijna raken aan 't donzige vel der wangen. Onbeweeglijk ligt het kind, iedere ademhaling bijna een zucht, alsof 't op- en nedergaan van de borst vermoeienis is . . . . .

Met het geestesoog ziet de arme vader den onzichtbaren dood, die reeds zijn kille schaduw uitspreidt over 't warme kinderleven. Hij zou het kunnen uitschreeuwen, hier, bij dat kinderbedje, uitschreeuwen van ellende, van hopeloozen, machteloozen angst! Maar alle stormen daarbinnen worden bedwongen door een verheven gevoel van piëteit voor het gaan sterven van een kind.

Hij knielt bij het bedje en neemt het handje in de zijne.

„Mijn kleine lieveling," fluistert hij teeder.

En weer ziet het kind hem aan met dien matten blik:

„Willie — slapen — maar — eerst — bidden;" brengt hij met moeite uit. Het spreken van veel woorden vermoeit hem blijkbaar zeer.

Bidden! Het woord klinkt den vader als hoongelach door de eenzame, sombere gewelven van zijn binnenste. Maar nergens vindt het rust, nergens antwoord . . . . En het klinkt dóór . . . .

Plotseling grijpt hem aan de waanzinnige gedachte, dat dàt nu Willie's laatste wensch is, en dat hij dien niet vervullen kan! Alles dwarrelt voor hem heen: 't is of zijn gansche leven plotseling culmineert in dit afgrijselijke, alsof er niets in of buiten hem bestaat dan deze ééne helsche folterpijn. Het snoert hem de keel dicht, het dreigt hem te verstikken . . . . *(Wordt vervolgd.)*

https://achterderug.nl

FRITZ REUTER
en Mecklenburg. *)

Is twee menschen, elkander voor het eerst ontmoetend, kennismaken, dan gebeurt het vaak, dat zij, al samen pratend, zoo langzamerhand tot de overtuiging komen, dat zij, nu wel geen familie van elkander zijn, maar minstens elkaar toch wel opperbest van hooren-zeggen kennen. Dikwijls heet het dan: „En kent u X en Y?" — „O, ja, heel van nabij!" En dan is er een basis van kennisschap gevonden, en men is elkander niet meer vreemd.

Zoo is het op het gebied van de kleine dingen des kleinen levens. Maar zoo gaat het evenzeer in de groote.

„Een Hertog van Mecklenburg, zegt u?"

„Ja juist, uit Mecklenburg, het land van Fritz Reuter."

Een smakelijke glimlach van verstandhouding wordt gezien op de wederzijdsche aangezichten. De brug is gelegd. Er kàn naar believen worden heen en weer gewandeld, naar den overkant en vice versa.

Want is het te veel gezegd, dat vóór de verloving onzer Koningin Fritz Reuter voor de meeste Nederlanders de eenige naam was, die hun bij den *klank* Mecklenburg familiaar en vertrouwelijk in de ooren klonk?

Zeker, na de heugelijke, vorstelijke verloving ging men behoorlijk op kondschap uit. Encyclopedieën en handboeken werden geraadpleegd, en die het eerst klaar was, kwam u met een heel geleerd gezicht vertellen: „Zie je, dat Mecklenburg is nog zoo'n „mis" land niet; het heeft de twee grootste veldheeren der 19de eeuw voortgebracht met en na Napoleon."

„O, ja?"

„Wel, zeer zeker. Weet je dat niet? Blücher aan het begin en Moltke in de tweede helft der eeuw."

„Juist, ja, nu staat er me ook iets van voor. Nu, dat zijn een paar namen, die klinken als een klok!"

„Nietwaar, vind je ook niet? Blücher, de man, die Napoleon aandurfde, generaal Vorwärts, met z'n vermaarden „Pfeifen-meister." Je zult je herinneren, dat deze altijd de pijp warm moest houden voor den generaal, die dan zonder wachten het met de eene na de andere kon klaarspelen."

„Een heel ander man dus als Moltke, den bezadigden denker met het „Erst wägen dann wagen." 't Getuigt wel, dat Mecklenburg, hoe klein het mag zijn, toch plaats had voor twee zoo uiteenloopende karakters, al waren beide mannen generaal op hetzelfde gebied."

In dier voege werd het hertogdom de horoscoop getrokken. Mecklenburg was zoo ver en zoo vreemd niet, als het eerst wel scheen; daar waren al dadelijk *aanknoopingspunten*.

Maar daar bleef toch steeds bij menig gesprek één donkere wolk hangen boven den horizont van het Noordduitsche gewest.

En dat was voor een goed deel de schuld van den grooten Mecklenburgschen schrijver, die zijn vaderland toch zoo algemeen vermaard had gemaakt, van — Fritz Reuter.

Wat de zaak was?

Fritz Reuter had op allervermakelijkste wijze in zijn werken den draak gestoken met de *staatsinstellingen* van zijn geboorteland. Hij had in den breede verteld, wat hij en zijn vrienden van het beruchte jaar 1848 al zoo hadden moeten uitstaan, omdat ze „liberaal" en „revolutionnair" waren.

Doch al dadelijk zij gezegd: Zoo heel verschrikkelijk was het nu juist niet geweest. Wie Reuters *Olle Kamillen* (in 't Hollandsch vertaald onder den niet zeer juisten naam: „Gedroogde (sic!) kruiden") *nauwkeurig* las, weet er alles van.

Ongetwijfeld, prettig was het niet, opgesloten te zitten in zoo'n ouderwetsche vesting, en zoo ongeveer als een hond aan een ketting te liggen; maar het was te doen, zoo niet!

Wat een schik hadden niet die vroolijke studentjes daar in die vreeselijke (?) gevangenissen. Hoe smakelijk weet „Fritz" er niet van te vertellen! 'n Jongmensch denkt zoo bij het lezen: „Het was daar toch zoo ongezellig niet. Beleefde men hier ook nog eens zoo iets. 't Is hier ook zoo doodstroom. Echt romantisch toch, die avonturen in de *kamillen!*"

Maar laten we elkander goed verstaan: de herinnering, ook aan het minder aangename, mits het niet *te* hard was, is steeds wat rozerood gekleurd. De werkelijkheid bleek steeds, bij nader onderzoek, wel wat anders. Eenige percenten dienen dus wel van Reuters vroolijk relaas te worden afgetrokken.

Maar nu *de* kwestie: Was en is het daar in Mecklenburg metterdaad zoo'n achterlijke stand van zaken; moet men spreken van een „jammerlijke boel"?

Op die vraag, zoo dikwijls gesteld, dient een klaar en duidelijk antwoord gegeven te worden.

En dat antwoord kan, *aan de hand van Fritz Reuter*, nu werkelijk, voor het grootste deel althans, zeer bevredigend zijn.

De zaak is deze: de staatsinstellingen zijn in Mecklenburg ongetwijfeld zeer achterlijk. Dat dient daar *geleidelijk* mettertijd te veranderen ook. Maar gebrekkige staatsinstellingen geven nog per sé geen jammerlijk vaderland!

Was dat waar, dan zou onze roemruchte geschiedenis der 17de eeuw geheel opnieuw *èn anders* geschreven moeten worden, want de „Grondwet" van de Republiek der Vereenigde Nederlanden, te weten „de Unie van Utrecht," had gebreken te over, als ook ieder wel weet.

En nu vertelt Fritz Reuter zelf met smaak, met schik, *met onuitputtelijken humor* van zijn *geliefd* Mecklenburg.

Hij laat u in zijn „Strömtid" (zijn leerjaren) vooral lachen om de „Onkels Bräsig" en andere oude heeren in hun oude omgeving, maar in dien lach is niets onhebbelijks. Integendeel, het gaat er mede, als met iemand, die u vertelt, hoe het in zijn jonge jaren in zijn ouderwetsch dorpje toeging. „Nu ja," zegt ge bij uzelven, „spot maar, meneer. In uw hart hebt ge ze lief, juist die luiden, met wie ge den draak steekt."

Fritz Reuter.

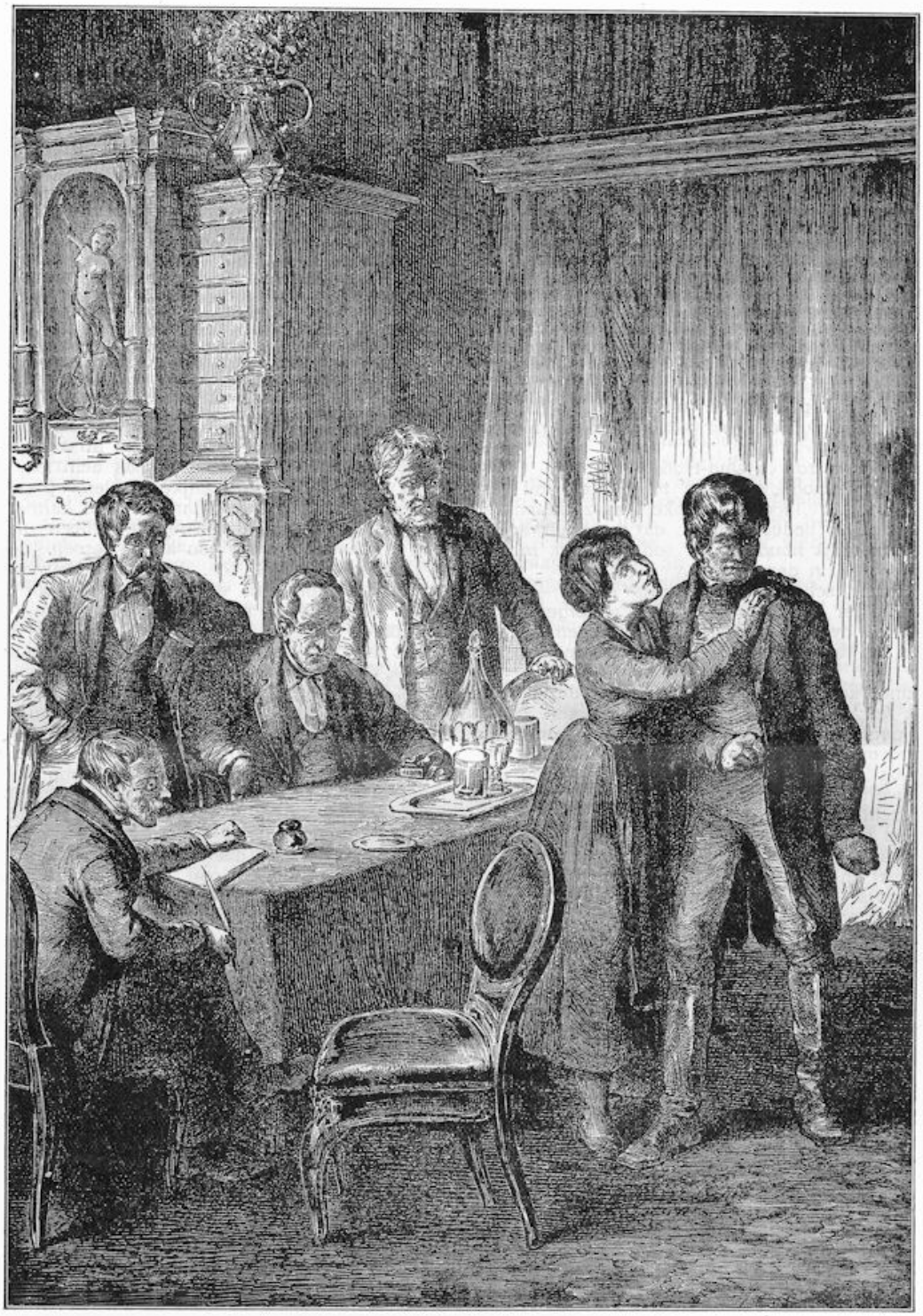
En dat is alweer niets nieuws.

Trouwe lezers van „*Timotheüs*" zullen zich herinneren, wat we indertijd van Hildebrand en z'n „Familie Stastok" vertelden.

Het geval is wel niet geheel gelijk, maar in hoofdzaak zijn er toch punten van overeenstemming. Reuters blik is breeder, en omvangt meer dan die van Hildebrand. Bij Hildebrand wandelt men de

*) Den 7en November a.s. is het honderd jaar geleden, dat de Mecklenburgsche dichter *Fritz Reuter* geboren werd.
We wisten de herinnering aan dezen dichter niet beter te kunnen geven, dan door nog eens te plaatsen een artikel van den heer Postmus, dat voorkwam in den zesden jaargang van ons Blad, en geschreven werd bij gelegenheid van het huwelijk onzer Koningin.
Fritz Reuter, die in de rechten zou studeeren, onderging wegens het deelnemen aan verboden politieke vergaderingen, van zijn 23ste tot zijn dertigste jaar vestingstraf. Daarna werd hij boer, en toen ook dat niet gelukte, begon hij op zijn veertigste jaar zijn schrijversloopbaan. En wat hij als zoodanig is geweest, vertelt ons, geestig en leerrijk, de heer Postmus. Frits Reuter heeft langer mogen leven dan zijn „beschrijver." Hij stierf op 64-jarigen leeftijd.

https://achterderug.nl

Onze plaat is ontleend aan Frits Reuters **„Leven op het Land."** Zij stelt een dorpsrechtzitting voor met burgemeester, notaris en aanklager, en met Jochem, den beschuldigde. Jochem heeft 2000 Mark naar Rostock moeten bezorgen, en heeft het er niet gebracht. Hij zegt, dat twee mannen hem hebben overvallen en beroofd: de aanklager denkt natuurlijk, dat Jochem het gestolen heeft; de burgemeester meent, dat hij het verloren heeft. Stelen kan Jochem niet, maar liegen wel. Midden in de rechtzitting komt zijn vrouw binnen, die ook de waarheid niet weet, en dringt er bij Jochem op aan, dat hij de waarheid zal zeggen. Want zij weet, dat hij liegen kan. En dan woelt er in des daglooners hart een heete strijd. Inderdaad, hij heeft het geld niet gestolen, ook niet verloren, het is hem afhandig gemaakt, maar — en dat wil hij niet bekennen — het is hem, den sterken man, ontroofd door een vrouw, toen hij dronken was. Moet hij dat belijden?... Het is juist de verdienste van Reuter, dat hij dergelijke eenvoudige geschiedenissen zoo belangwekkend weet te teekenen; zoo humoristisch en levend.

https://achterderug.nl

eene binnenkamer, het eene „hofje" na elkander in en uit; bij Fritz Reuter heeft men meer den frisschen blauwen hemel boven zich. Stel eens, dat Pieter Stastok in die oude vestingsteden gevangenisstraf had gehad, de stumperd zou het bestorven hebben!

Fritz Reuter heeft dus al verhalende ons denzelfden dienst bewezen als Betje Wolff, de vermaarde schrijfster onzer achttiende eeuw, het deed.

De „weduwe Ds. Wolff" was ook erg voor de „verlichting." Ze dweepte met de „nieuwigheid." Altijd met de „nieuwigheidens" van háár tijd. Nu zou ze zelf weer tot de achterlijke luiden behooren. Zij laat ons ook in haar kostelijke boeken — die iedere Hollandsche jongen, elk flink Hollandsch meisje, *van buiten* moest kennen! — onbedaarlijk lachen om haar scheepskapitein Harde en z'n onbetaalbare egade tante Martha. Men kènt toch *Sara Burgerhart* en *Willem Leevend* nog?

En nu bij „Betjen" hetzelfde geval als bij Fritz. Beiden zijn vurig voor den „vooruitgang," maar hun hart hangt, *zonder dat ze zich dit ten volle bewust zijn*, aan het oude. En zoo doen ze ons op de meest onverdachte wijze gevoelen, dat dit oude *nog zoo slecht niet was*, en verre van onbeminnelijk!

Zóó in Mecklenburg, zóó in Oud-Holland.

Wat ging het daar nog „vaderlijk" toe in dat land van Fritz Reuter! „Vaderlijk" in den bedenkelijken zin, dien het woord kan hebben, als bedoeld wordt, dat de „landsvader" zijn burgerij *te* kinderlijk houdt; maar *vaderlijk* óók in den nobelen, den hoogen zin des woords.

Natuurlijk, Reuter schertst er mee als Heine — man van veel boosaardiger spot. Als de hertog 's morgens „z'n slaapmuts, die hij over de kroon had getrokken," afzet, dan roept heel de burgerij vriendelijk: „Goeden morgen, papa."

Kinderlijk, kinderachtig, oordeelt onze tijd bij dezen spot, maar toch ook *hartelijk*, het valt niet te ontkennen.

Men leefde nog *samen*. Alleen, dat mag niet ontkend: tot zelfstandige ontwikkeling was het Mecklenburgsche boerenvolkje nog niet gekomen. Men had de lieden niet mondig laten worden. En gaat dat niet goedschiks, dan komt het kwaadschiks. Dat leert de historie zonder mankeeren.

Of we Reuters werken zonder bezwaar aanbevelen?

Veroorloof ons een huiselijk beeld. Het is er mee als met roomtaart: af en toe een stukje kan geen kwaad, maar men moet er vooral geen te groot brok van nemen. Dan wordt het zoete *te* zoet en dus onsmakelijk.

Fritz Reuter *herhaalt* zichzelf te veel. Het zijn altijd weer dezelfde grappen en grollen. De tweede honderd pagina's van de „Kamillen" verschillen in den grond der zaak niet van de eerste. Het is geen voortzetting van verhaal, het is maar nòg een naadje zetten op dezelfde oude kous.

Men heeft in ons land vaak Reuter vergeleken met Cremer, maar dat is een vergelijking, die mank gaat. Cremer was sentimenteel, vaak onuitstaanbaar sentimenteel. Reuter is op en top humorist.

Cremers Betuwsche en Veluwsche boeren zijn *verdichte* boeren, voortgekomen uit des schrijvers fantasie.

Reuters Mecklenburgers zijn *echte* lui, goed gezien, perfect waargenomen, enkel een beetje als caricatuur geteekend, om ze duidelijk te laten kijken.

En — vreemd verschijnsel op het eerste gezicht — Reuter is veel meer Nederlandsch dan Cremer!

De menschen van „*Ut min Strömtid*" en „*Olle Kamillen*" zijn heusche landlieden, zooals men ze nog in niet *ver*schaafde streken van Groningen, Drenthe en Overijsel wel vindt! Echte Sassen (Saksers zegt men meestal verkeerdelijk) of wilt ge: *Nederduitschers*. Cremers menschen zijn blikken popjes uit een Neurenberger doos, zij rammelen als ge er tegen tikt.

Fritz Reuter staat dus ongetwijfeld veel hooger. Hij was geen man van de studeerkamer, die verzinsels bedacht. Hij gaf, *wat hij vond*.

En dat zijn Mecklenburger vondsten in hun *platduts* in ons land zulk een opgang hebben gemaakt, getuigt van stamverwantschap tusschen de luiden van Oost- en Noordzee.

't Klinkt misschien wat te stout, maar we zouden haast beweren: Fritz Reuter is de eerste Mecklenburger geweest, die maar genaturaliseerd (vertaald) — en dàt zelfs was eigenlijk jammer — behoefde te worden, om een Nederlander (meer Fries en Groninger dan Hollander, het is zoo) te wezen *in hart en nieren*.

Men zou den geestigen en goedhartigen schrijver den heraut van den Prins-Gemaal kunnen noemen in ons Vaderland. *Hij* is het geweest, die de eer had ons Hertog Hendrik voor te stellen. En beter introductie was niet denkbaar!

J. P.

De jeugdige Postmus.

't Is op een Zondagavond acht uur in de Meimaand van 1880. Ik leid u binnen in een achterkamer van een huis in Groningen, waar een twaalftal jonge mannen vergaderd zijn; de oudste misschien 25 jaar oud, de jongste, dat was ik zelf, pas achttien. 't Zijn allen onderwijzers van Christelijke scholen, op een tweetal na: een reus met blonden baard, en een kalme stevige man, die beiden het onderwijzersjasje hebben uitgetrokken en zich voorbereiden voor een ander beroep.

't Gaat er gezellig toe. De lange Gouwenaars dampen; een groote koffiekan op koperen komfoor staat op tafel naast een schaal met koek, anders zou men niet in Groningen wezen! Op den rand der tafels liggen Bijbels. Want de jonge mannen houden hun geregelde vergadering; 't is „Vriendenkring," die om de veertien dagen samenkomt voor Bijbelbespreking, en waar na de pauze vrije opstellen geleverd worden, gewoonlijk van letterkundigen of historischen aard.

Daar leerde ik Postmus kennen. Mag 'k hem eens even teekenen, zooals hij daar zit zonder pijp, want hij rookte niet? Ge zult zien, dat hij weinig gelijkt op het portret, dat we verleden week in „Timotheüs" hadden; alleen de scherpe oogen en het peinzende voorhoofd zijn dezelfde gebleven; slechts is dat laatste hooger geworden.

Hij is klein van persoon, en die kleinheid herhaalt zich in alle deelen van het lichaam. Wat een fijne hand, die de mijne ter kennismaking drukt. Wat een fijn, kleurloos gelaat, zonder baard nog, mager van de studie, met scherpe trekken, en een neus, die wat omhoog wipt. Het hoofd wordt gekroond door donkerblond haar, nog al lang, in het midden gescheiden, van die fijne haren, die eenigszins golven.

Hij trok me terstond aan, en meer nog in deze en in de volgende vergaderingen, twee jaar achtereen, door zijn persoonlijkheid. Altijd sprak hij mee, want over alles kon hij meespreken, en dikwijls was hij in tegenspraak. Hij was reeds begonnen zelf na te denken, en daardoor was hij het dikwijls niet eens met de meeningen van ons, die, gelijk jonge menschen gewoonlijk doen, de meening hebben van de omgeving, waarin ze opgegroeid zijn. En dan gaf het van die prettige vechtpartijtjes, altijd in aangenamen toon, want *Vriendenkring* bleef het. Wat hebben we genoten, vooral van Postmus en den „stoeren Calvinist" in ons midden, die 't steeds oneens waren. De laatste kwam met weldoordachte argumenten, doch Postmus met zijn scherpen en vluggen geest wist altijd een zwak punt in de redeneering te ontdekken, wierp er een kwinkslag tusschen, waarvan hij altijd voorzien was, en kreeg de lachers op zijn zijde. Dan werd de Calvinist niet boos, maar kwam met tegenargumenten, en Postmus moest weer bestrijden. Het zal dien Calvinist, die dit schrijven ook leest, en wien ik bij dezen weer een Vriendenkringgroet zend, stellig een vreugde zijn geweest, dat Postmus op later leeftijd beslist voor het Calvinisme gekozen heeft. Zou Vriendenkring hem daarvoor den eersten stoot hebben gegeven?

https://achterderug.nl

Doch wanneer Postmus ons zijn letterkundige opstellen gaf, dan luisterden we, en dan was er geen tegenspraak, want daarin was hij ons allen de meerdere. Was er een oudere in ons midden geweest, dan had hij wel kunnen voorzeggen, dat Postmus op later leeftijd een letterkundige van naam zou worden. Wij dachten daaraan niet; wij waren nog in ons tijdperk van ontwikkeling, maar we gingen toch, zonder dat we 't wisten, in de richting van den aanleg, door God ons gegeven.

Ik ontmoette Postmus ook buiten Vriendenkring. Ook op de zangvereeniging. Daar kwam hij niet om den zang; hij was geen zanger. „Zingen verraadt afwezigheid van gedachten," zei hij. Hij kwam er voor de gezelligheid; we zochten daar ontspanning na een week van schoolarbeid en ingespannen studie.

Maar vooral in zijn tehuis. Zoo dikwijls ik in Groningen kom, kijk ik het huis er nog op aan. Hij woonde bij een schoenmaker, „de man Kraijer," zooals hij het op zijn wijze uitdrukte. (Ik heb later die uitdrukking „de man zoo en zoo" nog nu en dan aangetroffen in wat hij schreef, en dan zag ik altijd dien schoenmaker vóór me.) Het huis stond tusschen een korenpakhuis en een kroeg, die de druiven van Eskol op het uithangbord had en „het Land van Belofte" heette. „Dus woon ik in de woestijn," zei Postmus, „tusschen Egypte en Kanaän."

Daar zat ik dikwijls bij hem in zijn boven-achterkamer, en dan liep het gesprek gewoonlijk over binnen- en buitenlandsche letterkunde. Postmus kon de drie talen lezen; hij was opgeleid aan de Normaalschool op den Klokkenberg te Nijmegen; ik had een meer bescheiden opleiding gehad, maar ik las toch ook Duitsch, en kende reeds eenigszins Schiller en Goethe. Dat was het aanknoopingspunt, en hij, verre mijn meerdere, ook een paar jaren mijn oudere, leidde mij in in Maria Stuart, de Jungfrau von Orleans, Don Carlos en dergelijke, waaruit ik hem nog de regels hoor aanhalen. Dat ik de groote dichters heb leeren kennen en waardeeren, daartoe heb ik van hem den stoot ontvangen.

Slechts enkele jaren duurde de omgang; toen liepen onze wegen uiteen, en in al de volgende jaren zag ik hem slechts tweemaal terug. Maar ik ontmoette hem telkens in „Timotheüs," en het is mij een zeer weemoedige gedachte, dat ik zijn pittige, geestige schetsen van „Menschen en Boeken" voortaan zal moeten missen. Ze hadden voor mij altijd een bijzondere aantrekkelijkheid, want ik zag en hoorde daarbij steeds den vriend mijner jeugd.

En nu is hij plotseling heengegaan, weggenomen uit zijn arbeid op de middaghoogte van zijn leven. Nu woont hij niet meer in de „woestijn." Want, Gode zij dank, Postmus had leeren verstaan, dat de aarde een woestijn is, waar de Christen doortrekt naar zijn vaderland. „Timotheüs" zal hem missen, en zijn velerlei arbeid zal hem missen, en die hem liefhebben bovenal zullen hem missen, maar hij heeft het ware „Land van Belofte" bereikt.

A. L.

VARIA.

Dubbelzinnig.

„Als ik geen beste zaken heb gedaan,"
Zegt Jan, „wenscht mijn patroon mij „naar de maan"
Toch ben 'k dusver op aard, bij hem, gebleven,
Hoe zou 'k ook zonder rusten zóóver zweven?
Maar nu hij, vol van plannen groot en veel,
Daarvoor bouwt luchtkasteel op luchtkasteel,
Nu wijst hij mij, hoe „naar de maan" te komen;
En — morgen wordt mijn afscheid al genomen.

A. J. H.

JOHANNES POSTMUS

als Christen-letterkundige.

Postmus was een letterkundige, een *geboren* letterkundige. En — Gode alleen de eer! — een *Christen*-letterkundige.

Neen, we willen daarom geen *levens*beschrijving van Johannes Postmus geven. Niet spreken over zijn kinderjaren, zijn schooltijd, zijn kweekelingschap, zijn onderwijzerzijn, verscheidene jaren achtereen. Niet onderzoeken, of hij wel gehoorzaam en volgzaam is geweest; of hij als onderwijzer wel geschikt was, want — hetzij hier terloops gezegd! — ook dáárvoor moet men *geboren* zijn. Wat we willen in deze weinige regelen, is: aantoonen, dat Postmus van God de gave van *schrijven* had ontvangen; dat hij een man was, die wat te zeggen had en die het op zijn wijze éénig zeggen kon; dat hij, een zeldzame opmerkingsgave bezittend, dingen zag, die een ander niet zag; dat hij, belezen als hij was, de dingen kon vergelijken bij het licht der historie, met het rijk der beelden, zooals maar weinigen hem hierin hebben geëvenaard, of evenaren zullen; dat hij, ten slotte, hoewel hij met de critiek als saamgegroeid was, toch, zooveel zijn beginselen dat toelieten, waardeerend sprak, ook over werk, dat afweek van den grondslag, waarop hij stond.

Postmus werd onderwijzer, werd verslaggever van een dagblad, werd schoolopziener. Maar al deze dingen waren slechts omdat Postmus leven moest, en hij werken wilde voor zijn brood. Zijn ziel echter zat in de *letterkunde*, in de *oude Nederlandsche* letteren vooral. En liet hij die ziel reeds spreken, toen hij onderwijzer was, wijder kon hij de vleugels uitslaan, toen hij schoolopziener was, en meer vrijen tijd had. Toen schreef hij zijn letterkundige critieken, vaak zoo gesmaad, zoo weersproken, maar altijd vol leven, vol kracht ook, omdat hij uit overtuiging sprak; omdat een beginsel ten grondslag lag aan al wat hij zei. Toen bestudeerde hij, als nooit te voren, de letteren, en zelfs zijn vijanden moesten zich verbazen over zijn kunde, over zijn ontzagwekkende kennis der literatuur van eigen en van vreemden bodem, over zijn kernachtigen stijl en zijn uitbeeldend vermogen. Wie kent niet zijn studie over het „Wilhelmus," misschien de voortreffelijkste zijner studies? En wie voelt niet bij alles wat hij van Postmus leest, dat er een *Vaderlander* aan het woord is, één, die Oud-Holland liefheeft, één, die de erve der vaderen vasthoudt? Men hoore slechts enkele titels zijner werken, als: „Majesteytsschenders," „Bij Tegenwind," „De Frontieren over," „Het Princenboekske," „Oud-Holland en de Revolutie," om onmiddellijk te weten, dat hier een *Nederlandsch* historicus aan het woord is. En ge behoeft maar één bladzijde van hem te lezen, of ge weet, dat deze historicus een *Christen* is. Postmus zelf zou hier misschien *Calvinist* geschreven hebben, want het woord Calvinist gebruikte hij niet alleen in zijn werk: Calvinistische Vertoogen. Hij *hield* van dezen naam. Want die zei hem meer dan Christen, omdat Christen tegenwoordig zoo vaag klinkt, en Calvinist aantoont, welke beginselen men huldigt. Maar ik heb hem wel eens gevraagd, of dan Calvijn zich niet, evenals Christus, *schamen* zou over velen, die zich nu naar zijn naam noemen. En ik heb hem gewezen op 1 Kor. I : 12 en III : 21—23, waar de Apostel het vleeschelijke aantoont van zich naar een naam te noemen. Dit echter daargelaten, blijft het feit, dat Postmus een *Christen* was, een Christen dan in den waren zin des woords, één, die Christus kende door wedergeboorte, die Christus liefhad door met Hem om te gaan, die Christus verheerlijkte door Hem te volgen en voor Hem te strijden met *zijn* zwaard.

Zijn *zwaard*? Ja, dat wàs zijn *pen*.

Neem de Jaargangen van „Timotheüs" eens vóór u, lezer! — *nu vijftien Jaargangen* — en zoek er in naar de artikelen van Postmus. Van den eersten Jaargang af, schreef hij in ons

https://achterderug.nl

Blad. Voeg zijn artikelen in uw geest samen. En ik geef u de verzekering, dat ge een *held* voor u ziet, een held *van den geest*, die op dit uitgestrekt gebied des geestes slagen heeft gegeven; aanvallen heeft afgeweerd; opgekomen is tegen 't vergif, tegen 't verdervend onkruid; gezaaid heeft goed zaad, tot zegen voor ons volk; gemaaid heeft vruchten van 't door anderen gezaaide zaad, soms zeer oud zaad, dat toch nog, toen 't in de aarde kwam, groote groeikracht bleek te bevatten.

Zijn eerste pennevrucht was een levensbeschrijving van onzen Hasebroek, en gevolgd zijn: een Melanchton, een Rembrandt, een Ulrich von Hütten, een Jacob van Lennep, een Hieronymus van Alphen, een Marnix van St. Aldegonde, een Dirck Volckertszoon Coornhert, — de beide laatste beschreven onder den titel: „Letterkundige Medaillons." Voorts begon hij zijn historische bijdragen met Leidens ontzet, om te vervolgen met Czaar Peter den Groote te Zaandam, Karel den Vijfde, Sigismund van Hongarije, enz. En ten slotte leverde hij een menigte kunstschetsen met titels als: Vertrouwen en Trouw, Thuis, Om een dronk, Met z'n beiden, Een idylle, Geluk, Eens Burgemeester blijft Burgemeester, Zomervacantie, Verminkt, enz., enz. Terwijl we niet vergeten mogen, dat, behalve zijn vele Bibliographieën over het Huis Lauernesse, over den Delftschen Wonderdokter, over „De jeugd van Isaäc Da Costa door Dr. Byvanck," over de Camera Obscura, enz., hij in onzen laatsten Jaargang ons „Menschen en Boeken" gaf, een rubriek, waarin hij, na een „Inleiding" en „Het begin," over het Van Lennep-boek schreef, over het geestelijk lied, over Geuzenbloed, enz. — En als we nu al deze artikelen doorlezen, worden we als om strijd door vijf dingen getroffen: 1°. zijn belezenheid, 2°. zijn fantasie en beeldenrijkheid, 3°. zijn critiek, 4°. zijn eigen stijl, en 5°. zijn vroomheid.

1°. Sla op welk artikel ge wilt, — soms in een paar uren geschreven, naar aanleiding van een vraag der Redactie, — en ge vindt aanhalingen van dichters en schrijvers. „*Vertrouwen en Trouw*" — ge vindt ze in Willem van Oranje, zegt hij; vertrouwen blijkend uit zijn overgave, trouw uit zijn zich wijden aan het volk, waarvoor hij zijn leven gaf. Ge vindt ze in Willem Bilderdijk, dien ge liefhebt trots zijn niet kleine gebreken en tegenstrijdigheden, omdat hij trouw de Schrift vasthield, en pal stond tegen de revolutie en ontkerstening zijns tijds. „*Met z'n beiden*" — en ge leest, wat Schleiermacher zegt over jeugd-kracht. Wat Vondel over den ouden dag heeft gedicht. „*Geluk*" — en bij dit onderwerp komt Rembrandts kunst, komen *De Staalmeesters* te pas; „*Leidens ontzet*" — en zou hij Bilderdijk niet laten spreken, of soms Fruin kunnen vergeten?

2°. In „Afscheid en Kennismaking" zegt hij van een der andere medewerkers van „Timotheüs," dat deze een beeldenrijk man is, die over een boekje van een ongeloovig Leidsch hoogleeraar, waarin deze zijn zonderlinge wijsheid had neergelegd, waarvan men niet gediend was, zeide, dat men, desondanks, omdat de philosoof in enkele dingen gelijk had, achter hem aan liep, een eind weegs, zooals men soms op straat, tegen wil en dank, een eind weegs achter een aschkar aanloopt. — Dergelijke beeldspraak had onze Postmus ook. En veel. Lees het in zijn stuk in dit nummer over Frits Reuter. Welk een geestigheid straalt er u ook uit tegen! Merk het in elk artikel op. Soms verrassend. En fantasie? Men heeft gezegd, dat Postmus in den zang afwezigheid van gedachten zag, maar hij schreef zelf „Lieder ohne Melodiën," die toch *zongen*.

3°. Van onzen medewerker Emous zei hij eenmaal: „Welk een geestdrift ging er uit van den critische!" En met dit woord teekende hij zichzelf, als hij de pen tot critiek hanteerde. Soms gemoedelijk, soms scherp. Maar altijd kostelijk. Want hij critiseerde niet om af te breken, doch om op te bouwen.

4°. Zijn eigen stijl! Hooren we wat hij zelf zegt: „„Stijl" is niet iets, dat men bedenkt. Stijl is een voertuig, een middel van gedachte. Wie anders denkt dan een ander, schrijft en spreekt *vanzelf* anders dan hij. Vandaar dus dat iemand, die eens anders stijl *imiteert*, iets doet, dat vroeg of laat in den kijker loopt, en even belachelijk als ergerlijk is. Niet zelden steekt de ezel in de leeuwenhuid, al verstaat menigeen ook de kunst, de lange ooren wat achteraf te houden." En daarom had hij het niet op met den „Nieuwen-Gids-stijl," waartegen hij een artikel in ons Blad schreef. „Wat er nieuw in is," zei hij, „is niet mooi, en wat er mooi in is, is niet nieuw .... De „echte" onder de „nieuweren" hadden wel wat te zeggen. Maar de napraters? Die eersten hadden *hun* stijl. Doch is het niet dom, een stijl te willen *nadoen?* Vandaar dat samengezochte; dat woordgeknutsel vaak. Soms is de woordverbinding mooi. Maar alleen als ze „echt" is. Waar begint het gemaakte? Waar eindigt het mooi? Waar het *bedachte* een begin neemt .... Iemand prijzen om zijn stijl is onzin. Wie wat goeds, wat zelfdoorleefds, iets eigens, een tikje oorspronkelijks heeft te uiten, *die schrijft vanzelf goed* .... Laten we dus niet strijden over oud en nieuw. Wat werkelijk menschelijk is, wat het hart roert, is van *alle* tijden. Nu ja, de vorm verschilt. Zoo verschilt het kleed van ons van dat onzer grootouders. Maar waren het daarom andere menschen? Laat ieder aan Vinets woord denken: „Als ik schreef, was het mij, of een ander achter me stond en *me inspireerde*." Dàt moet het zijn: „Van Boven gegeven."" Is hierin niet veel leerrijks? En blijkt Postmus' eigen stijl er niet uit?

5°. Ja, Postmus was een vroom man; vroom in den gunstigsten zin genomen: Voor God opkomend. Hoor hem van zichzelf als knaap getuigen: „Toen eens een knaap op Zondagochtend uit de kerk kwam, liep hij den heuvel op, en bleef vol bewondering staan. O, vergezicht over de rivier van 't Nijmeegsche Valkenhof! En al kon die knaap dit toen niet zoo onder woorden brengen, hij dronk uw schoonheid in, en het: „Van U zijn alle dingen, van U, o God alleen!" het *moest* hem uit het hart, het kwam hem op de lippen, als hij staarde en staarde in 't verre verschiet . . . ." Hoe kon hij, op later leeftijd, met vuur van zijn Jezus spreken! Hoe kon hij met al de liefde zijns harten het lied der hope uit het Wilhelmus aanhalen: „Mijn schilt en mijn betrouwen, Sijt Ghy, o God, **mijn Heer!** Op U soo wil ik bouwen, Verlaet mij nimmermeer."

Ziedaar dan, mijn lezer! een woord uit mijn hart over Postmus als Christen-letterkundige.

Kan een Christen een letterkundige zijn?

Postmus zegt het aldus: „„Och, die *geleerdheid*, zoo wordt vaak opgemerkt, het komt maar op *vroomheid* aan." Hoe goed bedoeld ook, dat is zelfbedrog. De Heilige Schrift, de Openbaring Gods, te verstaan, alle schatten, die daarin liggen, te kennen, dat leert men maar niet in een verloren halfuurtje. Er staat geschreven: Gij zult den Heere uwen God dienen met geheel uw hart, met geheel uw ziel, en met geheel *uw verstand*. Maar de vraag is natuurlijk, of de *vreeze des Heeren* het *beginsel* onzer wijsheid is. Dàn is de kennis, de geleerdheid, iets heerlijks, iets, dat diepte geeft aan de vroomheid."

Maar zoo is dan ook de Christen-letterkundige *bij alles* en *in alles* allereerst *Christen*.

En dàt was Postmus.

Dit zeggen we niet tot *zijn* eer. Gelijk dit heele stuk slechts bedoelt God te eeren, die *zulke gaven* geeft; zóó iemand *met eigen stijl*. Die ook aan dit hart het geloof in Christus schonk.

En in dat geloof arbeidde hij zoolang het voor hem dag was. In dat geloof schreef hij, zooals hij meende te moeten schrijven. En in dat geloof is hij gestorven. 't Is met hèm gegaan, zooals Postmus van Melanchton zei: „Hij was den vogel gelijk, die *in den herfst* de vleugels uitslaat tot vertrekken." En in de heerlijkheid, waar hij is, zal hij zien, wat Melanchton op een papier schreef vóór zijn dood: „Tot het licht zult gij komen, gij zult God aanschouwen in Zijnen Zoon; gij zult de wonderbare geheimen kennen, die gij in dit leven niet hebt kunnen verstaan."

J. N. V.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

ALS DOOD EN LEVEN KAMPEN,

Door H. S. S. KUYPER.

(Slot.)

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN.

Eeneens staat hij bij de tafel en vraagt aan de zuster: „Kun je bidden? Bidden — een avondgebedje met 't kind?" — zóó gejaagd en heftig, met zóó'n wanhoop in stem en gelaat, dat de zuster werkelijk meent, dat hij gek is en hem verschrikt aanziet.

„Mensch! antwoord me! Of je met 't kind bidden kunt, nu, direct!"

„Neen, dokter — 't spijt me — maar bidden of zoo, dat kan ik niet," zegt zij aarzelend.

„Ga dan oogenblikkelijk naar beneden en vraag het aan een der meiden. Misschien Jan. Iedere minuut kan het te laat zijn! Iedere seconde! Kom dadelijk terug!"

De zuster ijlt reeds de kamer uit en komt terug met de tijding, dat er niemand in huis is, die bidden kan....

De vader ligt weer geknield voor 't bedje in stomme smart. De zuster komt voorzichtig nader, en zegt, dat Jan aanbiedt, om Doortje te gaan halen, en als de dokter 't niet kwalijk neemt, hij kan fietsrijden, of hij dan, omdat er haast bij is, meneers fiets zou mogen gebruiken?

Kleine Willie schijnt 't gehoord te hebben, want hij zegt nu met een onrustige beweging, op zachten, klagenden toon:

„Do komen — met Willie bidden."

„Meneer, Jan wacht in de gang," dringt de zuster aan.

De vader rijst op om met Jan te spreken.

„Als je haar meebrengt, duizend gulden voor jullie ieder! Maar haar eigen moeder ligt op sterven, ze kan immers niet!"

„Ik kan 't licht probeeren, dokter."

„Ga dan! Maar rep je, en breng haar dadelijk mee. Iedere seconde kan te laat zijn!"

Jan verdwijnt met haastige schreden en de vader treedt weer in de kamer. Met gesmoorde stem vraagt hij de zuster heen te gaan. Hij wil nu graag alleen zijn.

Als ze weg is, staart hij wild om zich heen en breidt de handen uit, als zocht hij hulp in de ledige ruimte om hem heen. O, als, *als* 't kind nu eens stierf, vóórdat Doortje er was....

En dan, in de radeloosheid van zijn ellende, werpt hij zich voorover op den grond, hij de groote man — de man der wetenschap — die nooit gebeden had, en smeekt:

„O God, als Gij bestaat en almachtig zijt — erbarm U dan — heb medelijden — laat Doortje hier komen — laat 't kind zoo lang in 't leven. — Dan zal ik het willig afstaan — verhoor me, o God, — doe dat allerverschrikkelijkste niet — o God, help me — help me."

Er zijn slechts eenige minuten verloopen, sinds Jan vertrokken is, en het schijnen reeds uren. Uren, lang van spanning, van slingering tusschen hoop en vrees, van eindeloos wachten....

Het kind ligt weer heel stil en zegt niets. De vader hoort nog den nagalm van het vreemde geluid van zijn eigen gebed, dat opschreeuwt door de lucht tot God, en roepen blijft om genade, om medelijden....

Al zijn opstand is gebroken, zijn bitterheid is opgehouden, er is geen kracht tot tegenweer meer in hem. Een gevoel van absolute afhankelijkheid, van volkomen lijdelijkheid is over hem. Hij wacht en wacht, de oogen gekluisterd aan het kind, ziende seconde na seconde, hoe het lichtje zachtjes uitgaat....

Hij hoort niet, dat de bel overgaat. Hij hoort niet, dat zachte, haastige stappen naar boven komen. Hij hoort niet, dat de deur behoedzaam geopend wordt. Hij hoort alleen Willie's ademhaling, hij ziet alleen Willie's gezichtje in het aureool van goudglans....

„Do!" zegt het kind eensklaps, de oogjes even wijd openend.

Als verschrikt ziet de vader op en — droomt hij of waakt hij? — daar staat Doortje achter zijn stoel, de oogen vol tranen.

Hij aarzelt geen oogenblik, maar neemt haar hand en doet haar nevens zich knielen aan het bed.

„Daar is Do, lieveling," fluistert hij, „om met Willie te bidden."

Doortje neemt de beide handjes van het kind in de hare, maar het kind poogt ze los te maken en wordt weer onrustig.

„*Paatje* doen! — *Paatje* bidden!"

Eensklaps heeft Doortje een inval.

„Dokter, ik zal u zachtjes voorzeggen. Houd u zijn handjes vast, dan zegt u Willie voor."

Doortje heeft gefluisterd, en het is heel stil in de ziekenkamer. Heel stil in huis en op straat, want het is nacht.

De lamp brandt in de kinderkamer, getemperd licht door een groene kap.

In het bedje het stervende kind. Vóór het bedje geknield naast elkaar: aan het hoofdeind de vader, aan het voeteind Doortje.

En heel zacht en plechtig gaat van mond tot mond het avondgebedje. De kinderlipjes lispelen nauw hoorbaar. En voor de tweede maal ligt de beroemde geleerde geknield op den voetbank van den troon der genade.

„Om Jezus' wil, amen," fluistert Doortje.

„Om Jezus' wil, amen," herhaalt de vader.

„Om — Jezus' — wil — amen," de wegstervende klanken dringen alleen door tot het oor van den vader. Doortje ziet slechts het met moeite bewegen der lipjes.

In plechtige stilte, vol reine majesteit, fonkelen de sterren aan den diep-donkeren hemel.

Als de nachtelijke uren voortglijden, dan verbleeken de sterren, en een vaal licht spreidt zich uit over de stille stad. Ragfijne, uitgewaaide wolkjes schikken zich als lange witte veeren tegen het frissche morgenblauw der lucht, als wilden ze wegen banen voor de stralen der opgaande zon. En de zon, als uit dankbaarheid, zendt reeds vooruit warmen, rooden toovergloed, en overgiet de slanke veeren met donzig-roze verve. En als de zon zelve het met goud gekroonde hoofd verheft boven de kim, en haar gulden stralen zendt langs de nog bontgekleurde gewelven . . .

Dan wordt er een gordijn opgetrokken in een der voornaamste huizen van een breede, deftige gracht.

„O, Doortje, kom eens even zien, hoe prachtig! Zoo iets heb ik nog nooit gezien! Kon er schooner beeldspraak

https://achterderug.nl

zijn van de zon, die dezen nacht in ons huis en in mijn leven is opgegaan?"

„De Zonne der gerechtigheid," zei Doortje zacht.

„Zoolang het nog nacht was, vreesde ik telkens, dat het een droom was, maar nu de dag aanlicht, voel ik pas, dat het werkelijkheid is, heerlijke werkelijkheid! O, welk een machtig God moet dàt zijn, die 't kind heeft gered, en die zóó mijn gebed heeft verhoord."

De spreker zwijgt, als in vele gedachten verdiept . . .

En dan — dan weent hij als een kind. Doortje ontroert er van. Het is zoo aangrijpend, een sterken man te zien weenen.

„Ik heb het niet verdiend! Ik heb het niet verdiend! Je weet niet, hoe slecht ik geweest ben! Wat ik al niet tegen dien God heb gesproken en geschreven! En toch heeft Hij mij opgezocht in mijn ellende. Hoe is het mogelijk! Hoe is het mogelijk!! Welk een liefde moet dàt zijn, die zich ontfermen kan over dezulken als ik ben! Dat juist mijn collega bij je was, om te zeggen, dat je gaan kon, en dat je zijn rijtuig gebruiken mocht. Dat óók, zie je. Maar bovenal, boven alles uit, die wonderlijke, eenig-heerlijke redding van mijn kind, van mijn Willie! Want het is een *wonder* geweest! En ik, die dacht, dat ik het kind redden kon door mijn wetenschap! *God* heeft het kind gered; ik zal het getuigen tegen iedereen. Ik heb mijn lieveling uit den dood wedergekregen, en dat uit de handen van Hem, naar Wien ik nooit omgezien heb.

„En, Doortje, nu zullen we *samen* het kind opvoeden in den dienst van dien God. Het zal Hem gewijd zijn. O, indien Elisabeth dit had kunnen beleven! Wel zijn haar gebeden verhoord!

„Als ik terugzie, wordt het mij zoo duidelijk, hoe lang God eigenlijk reeds bezig is geweest mij te zoeken....."

Hij sprak als tot zichzelven, en Doortje luisterde met een dankgebed in 't hart.

„Maar Doortje," zegt hij, eensklaps zichzelven in de rede vallende, „wil je nu niet naar huis gaan?"

Als ze weg is, loopt de vader op de teenen naar het kinderbedje, waar zijn geredde lieveling in zachten sluimer nederligt.

En dan — ten derden male — knielt hij neder, maar o, zoo anders dan de eerste en de tweede maal — en daar bij het bedje van zijn kind, verlicht door de eerste stralen van den rijzenden dag, bidt hij een lang gebed, saam te vatten in deze ééne bede: *„Ik geloof, Heere! Kom mijne ongeloovigheid te hulp,"* en wijdt hij de toekomst van zijn leven en van zijn arbeid aan den dienst van dien God, die Zich, in dien nooit te vergeten nacht zoo wonderbaar aan hem geopenbaard had.

Aan den avond van dienzelfden dag ging Doortjes moeder de eeuwige rust in.

EINDE.

BRIEVEN UIT WONDERLAND.

„NAAR ZIJN AARD."

Waarde Vriend!

Je zult wel eens van het Darwinisme gehoord hebben, en dan weet je zeker ook wel, dat het stelsel afgedaan heeft. Geen geleerde van beteekenis gelooft meer in de afstamming der soorten, en wie u nog vertelt, dat hij van een aap afstamt, beleedigt zijn voorouders, maar niet zich zelf.

Dertig jaar geleden was dat heel anders. Toen was de leer aan het opkomen. De natuuronderzoeker had opgemerkt, dat verschillende koolsoorten van één kool zijn afgestamd door de kunst van den kweeker, en dat er ook wel zonder menschentoedoen uit een tulpensoort verschillende variëteiten ontstaan, wier onderscheid standvastig blijft, en dat bracht hem op het denkbeeld, dat alle tegenwoordige soorten van dieren en planten uit vorige soorten ontstaan zouden zijn. Alle honden, hoe verschillend, zouden afstammen van één hondenpaar, en dit paar met de wolven, vossen en jakhalzen van één nog vroegere soort. Evenzoo alle tijgers, leeuwen, panters en katten van een oorspronkelijke kat, en deze met den oudsten hond van hetzelfde roofdier. En zoo terugredeneerend kwam men tot de meening, dat er in de schepping een voortdurende ontwikkeling zou zijn van het lagere tot het hoogere. De zoogdieren zouden ontstaan zijn uit kruipende dieren, deze uit visschen, enz. De allereerste oorsprong van plant en dier beide zou zijn de levende cel. Uit zulk een cel zou een wezen ontstaan zijn, dat uit een paar cellen bestond, en dat dus al wat hooger stond. En in dat mooie stelsel van voortdurende ontwikkeling kreeg ook de mensch een plaats. Natuurlijk de hoogste, want 't was de mensch, die het zei, en hij kon zijn hond of zijn varken niet boven zich plaatsen. Maar hij ging toch met hen staan in dezelfde lange rij, die van de levende cel opklimt tot den geleerde in zijn studeerkamer. Dat stelsel heeft men naar Darwin genoemd.

Zooals ik zei, een dertig jaar geleden was deze wijsbegeerte aan het opkomen, en ik herinner me nog zeer goed, hoe het mij heeft ontroerd.

Het was op een cursus in natuurkennis, en onze zeer bekwame leeraar legde ons het stelsel uit, en eindigde met de woorden: „Nu is dat natuurlijk een theorie, en ieder moet zelf weten, of hij het gelooven wil of niet, doch ieder ernstig natuurkundige beneden de veertig jaar is Darwinist."

Ik schatte onzen leeraar op een goede dertig, en ik wist dus, dat hij een „geloofsbelijdenis" had afgelegd.

Ik stond daar tegenover met mijn eenvoudig geloof, dat God, volgens Genesis I, de dieren en de planten geschapen heeft naar hun aard. Had de studie der natuur niet op mijn weg gelegen, dan had ik me aan den strijd kunnen onttrekken en zeggen: Dat gaat me niet aan. Maar ik had reeds geleerd belang te stellen in wat het onderzoek der geleerden aan den dag brengt, en daarom ontstond door het Darwinisme een groote strijd in mijn hart. Zou het onderzoek der natuur iets leeren, dat geheel tegenstrijdig was met het Woord van God? Volgens den Bijbel zijn de levende wezens geschapen, een iegelijk naar zijn aard; volgens de Darwinisten, die toch ernstige mannen waren en groote geleerden, was alleen de levende cel geschapen (of misschien ook wel niet geschapen, maar uit zichzelf levend geworden) en waren de verschillende planten en dieren daar zoo maar uit ontwikkeld. Volgens den Bijbel was de mensch andersoortig dan de dieren; volgens de Darwinisten verschilde hij van de dieren alleen in graad, niet in wezen.

En de Darwinisten brachten bewijzen bij. Ze onderzochten de aarde tot in haar diepste diepte en brachten allerlei beenderen voor den dag en overblijfselen van vreemdsoortige dieren. Daar heb je bijvoorbeeld het paard, dat, merkwaardig genoeg, slechts één teen heeft aan elken poot. Vijf teenen is het regel-

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Roekeloos. — Mutje. — Mijl op Zeven. — Fransch. — Kooten. Tram. — Omnibus. — Brik. — Sjees. — Panier. — Groot.

Onze lezeres K. te M vraagt:

1. Zou u ook kunnen zeggen, hoe *roekeloos* verstaan moet worden? Ik begrijp b.v. wel ouderloos, d. i. zonder ouders, maar roekeloos niet.

Antw. — Het oude *roec* (Eng. reck), beduidt zorg of acht. (achtgeven.) „Roekeloos" is dus zonder zorg, zonder voorzorgen in acht te nemen, onbesuisd.

2. Wat beteekent „Hutje met mutje?"

Antw. — „Mutje" is een verkleinwoord van „mut" of „mot", een woord, thans nog gebruikelijk, o.a. op werkplaatsen, voor zaagsel, krullen en allerlei afval. De uitdrukking wil dus zeggen: Het huisje met al wat er in is, tot den afval toe.

3. Wat beteekent „De mijl op Zeven?"

Antw. — Over den oorsprong dezer uitdrukking is veel getwist. In later jaren meende men de verklaring gevonden te hebben in de namen der Limburgsche dorpen De Mijl en Sevenum, die slechts door een grooten omweg van den hoofdweg af, te bereiken zijn. Het komt mij echter zeer onwaarschijnlijk voor, dat een zoo algemeen bekende uitdrukking zou ontleend zijn aan twee bijna onbekende plaatsjes, daarbij gelegen in Limburg, dat voor een deel nog slechts een eeuw bij Nederland behoort.

Veel eenvoudiger dunkt mij aan te nemen, dat het enkel zeggen wil: Het is zulk een omweg, dat elke mijl wel op zeven komt te staan, dat de zaak dus veel trager gaat dan noodig was.

P. W. — De uitdrukking *Je vous donne la clef* (*clé*) *des champs*, letterlijk: *Ik geef u den sleutel der velden*, wil zeggen: Ik geef u verlof ten volle de buitenlucht te gaan genieten. Een dokter zal het in Frankrijk zeggen, b.v. tot een herstellenden zieke.

Wilt u bepaald opheldering omtrent dien sleutel hebben, dan zijn verschillende antwoorden mogelijk. Ik noem er slechts één: Een welgevulde beurs.

P. P. te G. — Jaren geleden kreeg een instrumentmaker hier te lande een brief uit Zuid-België, in het Fransch gesteld, in welken gesproken werd van *„notre fil conducteur."* Dit niet verstaande, ging hij tot een deskundige, die na lang bedenken zei: „De briefschrijver heeft, zegt hij, een zoon, die conducteur is." Later bleek, dat het liep over geleiddraad!

Aan deze gebeurtenis dacht ik, bij uw mededeeling, dat een deskundige u gezegd heeft, dat *il est un livre ami* beduidt: *Hij is een boekenvriend.* Die uitlegger is zeker een volle neef van den eerste, of een fopper. De beteekenis is: *Er is een veelbegeerd boek.*

Met hartelijken dank ontvingen wij het volgend schrijven van den heer P. B. te N.:

Naar aanleiding van de verklaring van 't woord „kooten" in No. 50, jaargang 15, van „Timotheüs," kan ik u nog meedeelen, dat in mijn geboorteplaats (Giesendam) onder *kooten* een geheel ander spel, een jongensspel, wordt bedoeld.

Kooten zijn beentjes uit de achterpooten van runderen, doch veel grooter dan bikkels, en kunnen overeind gezet worden. Bij het spel heeft iedere jongen een koot in de hand, terwijl bij den aanvang van het spel een jongen wordt aangewezen om zijn koot op den grond te plaatsen. Het spel bestaat nu hierin, dat alle jongens probeeren, met hun koot de staande koot omver te werpen. Degene wiens koot staat, moet trachten een der andere jongens te tikken, welke laatste dan verplicht is zijn koot op den grond te zetten. Dat tikken is echter alleen maar geldig, als de koot op den grond nog overeind staat. Is de koot omvergeworpen, dan moet de eigenaar deze eerst weer overeind zetten.

Het door u beschreven bikkelen noemt men in mijn geboorteplaats „hilken" en een bikkel een „hilk."

B. R. te W. vraagt naar den oorsprong der volgende namen van voertuigen: *tram, omnibus, brik, sjees, panter.*

Antw. — De man, die het eerst op het denkbeeld kwam om wagens op sporen voor plaatselijk vervoer te bezigen, was de Engelschman Outram. Vandaar heette zulk een weg Outramweg. (Gelijk een Mac Adamweg naar Mac Adam.) Dit werd naar Engelsche wijs verkort tot tramweg, en het voertuig heette *tram.* (Spreek uit: trem.)

Omnibus is Latijn en beduidt: Voor of ten dienste van allen. 't Is dus een rijtuig, waarvan elk gebruik kan maken; wel te weten, zoo hij betaalt.

Brik komt van het Engelsche *break*, (spreek uit: breek) d.i. bedwingen, temmen. Het duidt een wagentje aan, waarvoor het paard leert zich behoorlijk te laten besturen, rijtuig te trekken of mak te worden: een afrijwagentje.

Sjees is een verhollandschte spelling van het Fransche chaise, d. i. stoel, zitplaats; een naam, die volkomen bij het voertuig past.

Panier, letterlijk *mand*, (Fransch) wijst op een voertuig, dat uit vlechtwerk of mandenwerk bestaat, van riet is vervaardigd.

Een 2de vraag van denzelfden lezer is, of Gen. 26 vs. 13 wel zoo gelezen moet worden als het daar staat, wijl het onbegrijpelijk is.

Antw. — In de Statenvertaling luidt dit: En die man (Izaak) werd groot, ja hij werd doorgaans grooter, totdat hij zeer groot geworden was.

Groot beduidt hier natuurlijk rijk, evenals in „groot worden in de wereld." Het woord „doorgaans" past echter hier in onze huidige taal niet meer, wijl het beduidt „in den regel," wat hier heel niet passen zou. Men leze er voor: *steeds.*

A. J. H.

STIJLBLOEMEN.

1. *Een besteller te water.* Gisterenavond geraakte een 18-jarig telegrambesteller, door het slippen van zijn rijwiel, aan den Singel te water. Het jongmensch werd *met teekenen van leven* gered en het rijwiel *met behulp van een dreg.*

2. Wat *vreeselijk* aardig, dat u zoo aan mij dacht.

3. Nog hing de *droogte* als een *zwarte wolk* over het ongelukkig land Israëls.

4. Groene kruiden des velds werden nu verzameld door de *profetenzonen, die* men in den pot deed.

5. Onze evangelisatie *begon* met veelbelovenden *uitslag.*

6. Nu koos men Jansen tot president;
Dat blijft hij tot het jaar zijn end.
Secretaris werd Pieters als schrijver,
En Penningmeester Klaasen met ijver.
(Uit een „berijmd verslag.")

7. Aangeboden: Frissche slaapkamer met tuin *en verdere gemakken.*

A. J. H.

https://achterderug.nl

Fransche Lotelingen.

Daar trekken ze heen: het vaandel voorop; met slaande trom, in de schemering van den morgen.

Zij zijn zich bewust van het offer, dat zij brengen; een onbedwingbare droefgeestigheid ligt op het gelaat; zij trekken naar de verre, vreemde stad, terwijl hun eenvoudig dorp hun nooit dierbaarder is geweest dan thans, nu zij het moeten verlaten.

Het is er dan van gekomen.

Eerst scheidden hen nog maanden van het noodlottige oogenblik; maar die maanden krompen in tot weken, tot dagen; de laatste week was met een rouwfloers overtogen, en heden morgen trokken zij weg — vaarwel, dierbaar dorp met uw innige herinneringen, met uw hartelijke menschen! Vaarwel, onvergetelijk ouderlijk huis!

Het geheele dorp is in rouw; het dorp treurt; het is één familie, één groot huisgezin — die jonge lieden, die daar heen trekken, zijn van hun eigen vleesch en bloed.

Dat gemeenschapsgevoel, dat gevoel van eenheid geeft een weemoedigen troost; daar op het dorpsplein, onder de oude linde, die reeds vele geslachten van deze dorpelingen zag geboren worden en grafwaarts dragen, stonden

Hoor! de slaande trom! En het roemrijke vaandel ruischt in den morgenwind!

Ziet ge daar dien jongen vaandeldrager? Wordt ge niet getroffen door dat bleeke gelaat? Verleden week heeft hij zijn vader grafwaarts gebracht; het is voorbij; en daar straks heeft hij zijn smart uitgesnikt aan de borst der trouwste moeder.

Ach, scheiden doet pijn!

Ge leest het op ieders gelaat; ge dringt tot in hun ziel door; ge leest hun droeve gedachten in de houding van hun hoofd; in de plooien van hun mondhoeken; in het gebarenspel hunner handen; in de soberheid van dit tafereel ligt een waarheid, een kracht, die den toeschouwers ontroert en schokt.

daar straks nog ouden van dagen, om den jongen nog een laatsten handdruk te geven.

Voor de huisdeuren stonden moeders, de kleine broertjes en zusjes; daar achter ginds klein vensterraam, door de ranken van een wilden wingerd omlijst, staren een paar rood gekreten meisjesoogen de jonge mannen na.

Doch 't mòet; het kàn niet anders; het vaderland roept, en het plichtsbesef roept.

Hoor! krachtiger roffelt de trom; machtiger ruischt het vaandel — vaarwel, dierbaar dorp!

L. P.

https://achterderug.nl

willen de kinderen hun spel niet misgunnen! Maar wel willen we hun ontnemen al wat naar het kansspel riekt. Men *kan* niet te voorzichtig zijn. Er wordt gezegd, dat de wreede keizer Nero als kind behagen heeft geschept in het martelen van vliegen; en aan de speeltafel te Monte Carlo, waarvan we later nog iets hopen te zeggen, vindt men menschen, wier zondeaanleg in de prille jeugd werd geprikkeld door een opwindend spel met dobbelsteenen, enz.

Wanneer het waar is, dat het beste voor onze kinderen niet te goed is, laat ons dan zelfs alles weren, wat den schijn heeft lichamelijk en geestelijk te zullen ondermijnen, en ernstig overwegen of veel van hetgeen zoo dikwijls als verteerbaar en nuttig wordt opgediend, nog misschien iets ergers zou kunnen uitwerken dan een voorbijgaande *maagkatarrh*.

Voorzichtigheid is de moeder van de porceleinkast, en kinderzielen zijn broos en teer.

L. KUPÉRUS.

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Op de vraag van P. W. (die voor *s. v. p.* en *ansicht* **Nederlandsche** woorden gelieve te gebruiken!) of in onze Overzeesche bezittingen een plaats ligt die *Foto* heet, diene, dat, zoover ik weet, dit in de volkstaal van de West vaak gebruikt wordt om Paramaribo aan te duiden. 't Woord is denkelijk een verbastering van *forto* of fort, naar de sterkte of vesting, die daar in der tijd werd aangelegd.

Een ietwat zonderlinge vraag, verzeld van een even zonderling briefje, zendt J. de V. te Z. De vraag luidt: Zouden de *Pinguins*, die gezellige beesten, ook hier te acclimatiseeren zijn?

Antw. — Merken we eerst op, dat Pinguins in *onze* taal heeten *Vetganzen*. Die ganzen hebben een zonderling voorkomen. 't Zijn zwemvogels, met vleugels als vinnen en waarmee het beest niet kan vliegen. Op het land staan deze dieren rechtop. In 't water echter zijn zij als in hun element. Ieder heeft wel eens een groep vetganzen afgebeeld gezien, b.v. op platen van poollanden.

De vetganzen leven alleen in het zuidelijk halfrond, in gematigde streken en koude. Door een dikke vetlaag verdragen zij de koude zeer goed. Daar zij ook op de kusten van de Kaapkolonie voorkomen, zou, wat het klimaat betreft, het niet onmogelijk zijn, dat de vetganzen ook hier „wenden." De vraag is echter: hoe? Want het beest, hoe „gezellig" dan ook, zwerft toch liefst op zee. Ook meen ik, dat hun „gezelligheid" er onder lijden zou, als men b.v. vetganzen ging kweeken, in de stadsgrachten of zoo. En anders gaan zij, vrij zijnde, de zee in. Over 't geheel zal het nog lang duren, eer een oude juffrouw, voor de gezelligheid, een vetgans gaat houden, en poes of Azor afschaft.

't Best is een paar dozijn vetganzen te laten overkomen en de proef te nemen! 't Bekende adres is de firma Hagenbeck te Hamburg, handelaar in wild gedierte.

A. J. H.

-:- DE GEVOLGEN VAN HET NIET LUISTEREN NAAR GODS WOORD.

Johanna G. verloor vroeg, toen zij nog een klein kind was, haar beide ouders. Zij had geen broers of zusters, en erfde daardoor geheel alleen het niet onbeduidende vermogen harer ouders.

Bij haar grootouders van moeders zijde ontving zij een opvoeding naar haar stand, en bovendien kwam zij, daardoor onder den invloed van het levende Christendom, dat in het huis van de oude lieden woonde. Hier leerde Johanna dan ook vroeg den Heiland kennen, en werd zij Zijn eigendom. Zoo groeide zij op tot een schoone jonkvrouw, die door haar lieftalligheid en innemende manieren spoedig ieders hart wist te veroveren. Geen wonder dan ook, dat er weldra jongelieden om haar hand kwamen vragen.

Reeds sinds vele jaren kwam de zoon van een familie, die in de buurt woonde, geregeld aan huis bij Johanna's grootouders. Het was een beschaafd, innemend jongmensch, doch de zorgzame grootvader was, helaas! door zijn hoogen ouderdom en door het teruggetrokken leven, dat hij leidde, niet in staat, het karakter en den levenswandel van dit jonge mensch nauwkeuriger te leeren kennen. Anders zou hij later zeker de hand zijner kleindochter niet in zijn hand hebben gelegd.

Het kostte George geen moeite, spoedig het hart van den oude te winnen. Hij was immers steeds vriendelijk, opgeruimd, voorkomend, zelfs eerbiedig, al was deze eerbied ook alleen aan de buitenzijde van een zeer zelfzuchtig hart, dat een afkeer had van al wat naar godsdienst zweemde.

Maar om zijn doel te bereiken, kon George alles. Met het grootste geduld zat hij dikwijls te luisteren naar ernstige gesprekken over godsdienstige onderwerpen; hij deed het dan voorkomen, of hij er het grootste belang in stelde, vooral dàn, wanneer *zij* sprak, wier stem hem als heerlijke muziek in de ooren klonk. En Johanna was, door de oprechtheid en argeloosheid van haar hart en haar onbekendheid met de „slechte" wereld, er ver van verwijderd, deze onafgebroken opmerkzaamheid aan een valschen, zelfzuchtigen beweegrond toe te schrijven. Zij gevoelde zich gelukkig, wanneer George met haar over de ernstige waarheden van Gods Woord sprak. — Wij kunnen ook niet geheel en al beoordeelen, in hoeverre deze waarheden misschien toch in het hart van den jongen man ingang vonden; want dit is zeker, dat God Zich nooit aan iemand onbetuigd laat.

Wél voelde Johanna, dat George nog geen wedergeboren Christen was. Maar zij had reeds in haar hart een plaats ingeruimd voor den jongen man, hoewel Gods Geest haar dikwijls gewaarschuwd had. De waarschuwende stem, die zich dikwijls in haar hart deed hooren, bracht ze echter tot zwijgen, door zichzelf wijs te maken, dat iemand, die zulk een opmerkzaam hart voor Gods Woord had, onder goeden invloed wel spoedig zou worden, wat ze nu nog zeker wist, dat hij niet was. O, hoe velen hebben zulk een lichtgeloovigheid zwaar moeten boeten! Als Gods Woord duidelijk spreekt, moeten we niet redeneeren. We *mogen* niet wijzer willen zijn dan God.

Johanna zag en hoopte, maar zonder eenigen Goddelijken grond, om op den weg van zelfvertrouwen datgene te bereiken, wat slechts op den weg van vertrouwen op God en onbeperkte gehoorzaamheid aan God, te bereiken is. God zegt tot den geloovige, dat hij, wanneer hij trouwt, het „alleenlijk in den Heere" doen moet. (1 Kor. 7 : 39.)

„Maar zal zij in zulk een gewichtige aangelegenheid dan den Heere niet om raad gevraagd hebben?" Zeker! Doch hoe dikwijls bidt men om iets, waarvan Gods Woord klaar en duidelijk aantoont, dat God het niet met blijdschap kan schenken. Zulk bidden is dan verkeerd.

Johanna liet zich door het bedrog van Satan en haar

https://achterderug.nl

„Neen, maar in school lachte jij met de anderen mee."
„Neen, ik niet, Erik, ik stak de tong tegen hem uit."
„Ik zou wel gelachen hebben, als jij 't geweest was.'
In bewustheid van schuld boog zij het hoofd.
„O, ik wou, dat jij het geweest was!" En hij sloeg weer met het eerste been, en trof haar — per ongeluk of opzettelijk — tegen het scheenbeen. Zij gaf een schreeuw en sprong op.
„Nou, moet je huilen om zoo'n kleinigheid?"
„Neen, maar ik huil, omdat jij zoo boos bent."
„Kon ik het dan helpen, dat jij juist dáár zat, waar mijn been zou neerkomen?"
Met beide handen in den zak keek hij het meer over. Het was, of hij op dit oogenblik zich bewust werd van zijn macht.
„Zullen we goede vrienden wezen, zeg?" vroeg hij.
„Ja, ja!"
„Dan moet jij mijn slavin zijn."
„Moet ik dat?"
„Ja, en overal met mij gaan."
„Ja, dat wil ik wel."
„En als je wat veel te vertellen hebt, dan verkoop ik je!"
„Daar hoef je niet bang voor te wezen."

(Wordt vervolgd.)

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Pardamme. — 's Keizers Kat.

Als antwoord op de vraag in „Letteren en Taal" (in No. 3) meldt ons de heer C. L. de J. te S. het volgende:
Hoewel ik ruim 25 jaren in Zeeland gewoond heb en zelfs Zeeuw van geboorte ben, kan ik me niet herinneren ooit de uitdrukking „zoo lang als de weg van Pardamme" gehoord te hebben. Te meer verwondert me dat, omdat die uitdrukking vermoedelijk in Middelburg gebruikelijk zal zijn, en ik ongeveer 17 jaren in M. heb gewoond.
Pardamme, of, zooals de Middelburgers zeggen, *Perdamme*, (de *e* toonloos) is de naam van een flink gehucht, dat tot de gemeente St. Laurens behoort. De eigenlijke naam is Brigdamme. De Noordweg, de weg die Middelburg en Domburg verbindt, loopt er midden door. Voor hen, die wat verder willen gaan dan „bolwerken" of singels, is een wandeling naar Pardamme en verder door den „Nadorst" terug, altijd een geliefkoosd uitstapje. Misschien is de uitdrukking ontleend aan den ouderdom van bovengenoemden Noordweg.

De heer D. te G. voegt er bij: Met Pardamme, eigenlijk Purdamme, wordt bedoeld het gehucht Brigdamme, een half uur van Middelburg, aan den prachtigen weg naar Domburg, gelegen. Het Purdamsche padje, een lief binnenwegje van Middelburg naar Brigdamme, welke Middelburgsche jongen kent dat niet? De uitdrukking „zoo lang als de weg van Pardamme" hoorde ik, schoon in Middelburg geboren en opgevoed, nooit. Algemeen is die uitdrukking dus niet.
Den schrijvers hartelijk dank!

De heer D. W. v. W. te M. merkt het volgende op, wat betreft het spreekwoord: „'s Keizers kat is zijn nicht," enz.: „De heer C. de V. heeft hierover een andere opvatting dan u. De schrijfsters Wolff en Deken schijnen de meening van den heer V. te deelen, waar zij Mejuffrouw Martha de Harde in haar brief aan Mej. Alida Leevend, (in: „De historie van Willem Leevend") laten zeggen: . . . „Nu beelt gij UE. magtig wat in en denkt, dat 's Keizers kat je nigt is, en — het beest kent je niet eens . . ."
Ook hiervoor dank!

A. J. H.

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Philistijnen. — Legioen. — Vierderlei geloof.. Paulus. — Art. VIII.

Een aantal vragen zendt weer onze lezeres K. te M. Eenige volgen hier:

1. In de tijden der Richteren en van koning Saul en David leest men van de Philistijnen en later niet meer. Zijn de Philistijnen ook weggevoerd, evenals de Israëlieten?

Antw. — De Philistijnen waren een uit Cyprus afkomstig, strijdhaftig volk, dat reeds 2000 jaren vóór Christus de Zuid-Westelijke kuststreek van Kanaän bewoonde, en daardoor later met Israël, toen dit in 1450 dat land veroverde, in aanraking kwam, vooral met de aangrenzende stammen, Dan, Simeon en Juda, welke laatsten de zeer weerbare bevolking der kust niet konden of wilden verdrijven.
De Philistijnen waren sedert voortdurend met Israël, dat zij vreesden, in oorlog, zoo b.v. in de tijden der Richteren en van Saul 1400—1100. De laatste sloeg hen, doch werd ten slotte overwonnen. Zelfs drongen de Philistijnen ver in het Noorden door. Eerst David, 1050, sloeg en bedwong hen. Later trokken zij nog eens, tijdens koning Joram, met de Arabieren tegen Jeruzalem op. Daarna geraakten zij onder Syrische heerschappij en hielden allengs als volk op te bestaan. Hun naam leeft voort in den landsnaam „Palestina."

2. Wat wordt bedoeld met een *legioen*, waarvan o.a. gesproken wordt in Matth. 26 : 53?
Wat beteekent het woord legioen?

Antw. — Een legioen was bij de Romeinen een legerafdeeling, die hoogstens 7000 man telde. In het algemeen beduidt legioen of legio een groote menigte; 12 legioenen een volkomen strijdmacht.

3. Onlangs las ik, dat men, naar de Schrift, vierderlei geloof heeft te onderscheiden. Is u ook bekend wat daarmee bedoeld wordt?

Antw. — In verschillende oudere Godgeleerde werken komt de onderscheiding voor van *historisch* geloof, *tijdgeloof*, geloof der *wonderwerken* en *zaligmakend* geloof.
Het eerste bestaat in eenvoudig beamen der waarheid, zonder dat het hart er bij leeft. Het tweede is maar voor een tijd. (Zie de gelijkenis van den Zaaier.) Het derde geeft de kracht om wonderen te verrichten. Het vierde is het ware geloof, dat behoudt.
Dat deze onderscheiding juist is, durf ik niet verzekeren.

4. Zou u ook kunnen zeggen, wat de naam „Paulus" in het Hollandsch beteekent?

Antw. — De naam wordt verschillend verklaard, nu eens als *arbeider*, dan weer als *klein*. 't Laatste acht ik juist.

Onlangs hoorde ik een predikant zeggen: „Hij is een dominee op art. VIII." Wat bedoelt men daarmee? W.

Antw. — Art. VIII der Dordsche kerkordening (der Synode van Dordt in 1618 en 1619) bepaalt, dat personen van „singuliere gaven," d.i.: die blijken bijzondere begaafdheid te bezitten, na onderzoek, tot het predik-ambt kunnen worden toegelaten, ook al hebben zij dan den gewonen weg van voorbereiding en studie niet gevolgd, en b.v. geen oude talen geleerd.

A. J. H.

https://achterderug.nl

DE TAAL VAN ZIJN KUNST.

De werkelijkheid gegrepen als visioen van Goddelijk verzinnen — sleutel op alle echte kunst . . . .

J. POSTMUS.

Sir Edwin Landseer spreekt.

Hij geeft zijn gedachten in een wereldtaal.

En zij is en wordt verstaan, meer en beter dan het Volapük en Esperanto. [1])

Sir Edwin Landseer is een schilder.

En in lijn en kleur spreekt deze schilder; in schikking en groepeering der deelen, in de wereld der vormen is hij meester, en hij gebiedt die vormen op zijn doek.

Kunstscheppingen ontstaan door innerlijke aandrift, bij zelfbevel en — bij de gratie Gods.

Met licht en donker maakt de kunstenaar zijn tegenstelling. En die lichtglansen, die helder-scherp uitkomen tegen donkeren achtergrond, zijn het juist, die des schilders gedachte weergeven.

Van „lichtgetoover" hebben de kenners-beoordeelaars gesproken. En onze Rembrandt, — om een doorluchtig voorbeeld binnen de grenzen te noemen, — verstond meer dan iemand die kunst der belichting: de wondere spelingen weergeven van stralenbundels — dàt was de Rembrandt-kunst.

Of — laat onze Postmus het ons nog eens zeggen: „Wat hij afbad — het was het wondere licht uit de diepten des hemels; die gloed was de gloed zijns levens, òpfonkelend de duisternissen, waarin zijn ziel anders ware ondergegaan."

Het penseel, gedoopt in fijngemalen edelgesteenten — is er gezegd. Maar is dàt nu een vergelijking! Is dàt nu kenschetsing van een kunst, die zonnegloed als grijpen kon en uitstralen op doek! Wat u boeit in kunst van dit slag — het is niet maar kleur van dit en tint van dat, niet maar vervenpraal zonder meer, neen, 't is *licht* en nog eens *licht* . . . .

Sir Edwin Landseer spreekt.

Laat zijn „woord" even op u inwerken.

De kunst hebbe haar invloed; make haar indruk.

Het *waarom* volge eerst na de machtige bekoring, die van het werk van des meesters hand uitgaat. Oorzaken worden opgespoord door redeneering; hier voegt allereerst rustig genieten.

Een Schotsch meer; Schotsche rotsstukken; een jachtavontuur; een gewond hert, dat den sprong der wanhoop waagde; hondenvijanden — meer nog, sterker nog: een stervend hert met het prachtlichaam zenuwtrillend, schokkend in vleesch en gebeente, den kop òp, den smeekenden kop, het majestueuze gewei naar boven . . . . Het treft u, al ziet ge zonder meer de symboliek nog niet geheel.

Men heeft deze schilderij terecht een dramatische en sentimenteele compositie genoemd. Want hier komt als vanzelf voor den geest een avontuur van angst en vrees. Een hijgend hert, dat poogt de jacht te ontkomen, maar dat door 't moordend lood getroffen wordt, en in doodsnood over de rotsklompen vliegt. Een jachtepisode, zooals er vele door schilders zijn vereeuwigd, maar toch zelden zoo treffend als door Landseer.

Hoor, Sir Edwin Landseer spreekt! De „Shakespeare van het dierenrijk." [2])

En hij schijnt te verhalen van oude tijden, hij herinnert niet maar aan Walter Scots romans [3]), hij roept als terug de dagen der Middeleeuwen, toen de verhalen der jacht tot de geliefkoosde behoorden. Is het niet een groep als uit een oude wereld?

Wie er Oudry's [4]) jachtavonturen naast ziet, zou deze van jongeren datum achten, en toch zijn de scheppingen van Landseer honderd jaren later gewrocht.

Dit antieke element geeft stemming. Het verplaatst naar de vooreeuwen. Naar den tijd van riddertochten van uit mysterieuze ridderkasteelen, in nevelen gehuld aan de oevers van stroomen. We denken aan een Fergus-stuk der dertiende eeuw. En wat Landseer ons hier geeft, heeft wel iets van een episode uit „Erec" van Chrestien de Troyes, [5]) nagedicht in vele opzichten door Guillaume li Clers, een episode uit de Britsche romans, waarin de ridders van Arthur het hert gaan jagen, bij welke jacht een boersche knaap lust en kracht voelt, om ook ridder te wezen. In elk geval, wie wel eens de literatuur van oude tijden las, de romantiek van verren voortijd verstaat, weet, hoe de fantasie haar beelden schept bij studies als van Landseer.

Kunst, echte kunst spreekt toe.

Zelfs in haar symboliek, al mag deze ook niet geheel helder zijn voor den beschouwer.

Het schoone boeit door zijn verstaanbaarheid. Een recht kunstenaar heeft gewerkt met hand en geest.

„En dat niet maar zelfzuchtig voor eigen genot, of alleen voor een enkele verstaanbaar. De kunstenaar moet ook bij anderen hetzelfde ideaal zoeken te wekken, dat hem voor oogen stond, toen hij zijn kunstwerk schiep. God legde voor aller oog doorzichtig Zijn heerlijkheid op de Schepping, en als Hij in borst en keel van den vogel de zangkunst legt, dan zingt de gevederde zanger voor aller oor zijn lied den Schepper ten prijs."

„Daarom mag de kunst niet in klanken en tinten opgaan, of zich enkel hullen in het gewaad van een onbegrijpelijke symboliek, slechts voor den kunstenaar zèlf te verstaan. Dan miskent zij haar wezen, en beantwoordt zij niet aan haar heilige roeping. Heeft de kunstenaar iets verstaan van de heerlijkheden Gods, en is de gave zijn deel om dat in schoone vormen uit te spreken door woord, palet of in muziek, dan moet zijn doel zijn, om zóó die heerlijkheden te vertolken, dat ook anderen ze zien, in beteekenis onderkennen en op hun leven doen inwerken." [6])

Daarom is de leuze „de kunst om de kunst" even onwaar als ongeoorloofd. Kunst is middel en geen doel. Niets is er om zichzelf. En zij, die begonnen zijn kunstwaarde en zedelijke waarde zoo ver mogelijk van elkander te verwijderen, zijn geëindigd met zelfvergoding en kunstvergoding en kenden na eenigen tijd „geen eerdienst meer dan d'eerdienst van 't genie." Men ruilde de religie uit voor de kunst, maar verklaarde in werkelijkheid de laatste tot religie.

Kunsttalent is gave Gods, en is gegeven om er mede te zegenen, om er mede te verrijken het leven van den naaste, bovenal om er den Schepper des levens door te eeren.

Laten we elkander aan deze beginselen herinneren in onze dagen van realisme.

Landseer wekt edele gedachten op, als hij het zwijgende dier spreken laat van den levensernst.

Een „gevoelig hart" en een goed begrip van decoratie zijn en blijven deugdelijke kwaliteiten.

Het gevoel is een onmisbaar gegeven voor een kunstenaar, en het kan zich doen gelden ook zonder de overdrijving, waarmee het zich in jongere tijden toonde.

Het stervende hert zegt ons iets van het hart van zijn schilder. Iets ontroerends spreekt uit dat brekend oog, en bovenal iets hoog-ernstigs uit dien smachtenden blik naar den hemel. Het is, of het dier in zijn laatste oogenblikken in het schaduwendonker van de rotsen om het meer, naar zijn Schepper opziet, die het formeerde.

Landseers talent is gericht door meer dan één omstan-

[1]) Volapük en Esperanto zijn de namen van twee uitgevonden wereldtalen.

[2]) Shakespeare was een groot Engelsch dichter. (16e eeuw.) Hij wordt de grootste van alle dramatische dichters genoemd. Landseer wordt met hem vergeleken, omdat zijn beeldend vermogen zoo groot was.

[3]) Walter Scott was een Engelsch letterkundige. (19e eeuw.) Hij bracht de roman-lectuur weer in eere.

[4]) Oudry — een Fransch schilder, die zich grooten roem verwierf door zijn dier- en jachtstukken. Hij leefde in de 18e eeuw.

[5]) Chrestien de Troyes en Guillaume li Clers waren Fransche dichters. De Fergus en de Erec zijn romantische dichtstukken uit de Middeleeuwen. Britsche romans behelzen fabelachtige historiën uit Engelands oudsten tijd.

[6]) Zie daarover: Het echt menschelijke door P. Biesterveld, pag. 159 en vlgg.

https://achterderug.nl

Naar een schilderij van Sir Edwin Landseer.

https://achterderug.nl

digheid. In de dagen der weer opbloeiende romantiek [1]) heeft hij zijn groepen geschonken. Hij was de man van het buitenleven, en het décor van dit leven had hij lief. Boven dien, hij was Engelschman. Zijn gesloten karakter deed hem het dier liefhebben. En deze liefde maakte hem òòk tot den dierenschilder van naam. Mede aan haar danken we dit stervende hert.

En wie denkt nu niet aan den dichter-koning van Israëls oude dagen, die zichzelven vergelijkt met een opgejaagd hert, dat om water snakt na een woeste jacht? Aan David, een vorst Gods in het midden der vorsten van het Oosten, eens de overwinnaar van den reus, eens de man, wiens naam den vijand schrikken deed, en dan, straks, vluchteling voor eigen kind, dat hem voortjoeg, en naar vaders leven zocht, omdat die vader een kroon droeg, die de zoon wenschte te bezitten?

Een hijgend hert, met den blik naar den hemel, naar het licht in het levensdonker!

En hoeveel grootsten onder de grooten hebben vaak hun beeld gehad in dit vluchtende en gewonde dier!

Slechts aan één onder die grootsten — aan één uit ons eigen land — herinneren we nog.

Aan Bilderdijk.

Balling 's lands — uitgestooten en altoos weer opnieuw buitengesloten. Weggedrongen van het erf der wetenschap en uitgeworpen uit den tempel der kunst.

En tòch — man van wetenschap en kunstenaar.

Alleen, alleen — geen bewierooker van den geest van zijn tijd. En daarom gedwongen in den hoek te leven en te werken.

Daar, — in den hoek — heeft men hem een krans toegeworpen.

Toen men de rest van Meester Willem Bilderdijk plechtstatig ten grave droeg in de Groote Kerk van Haarlem, klaagde het orgel de melodie van den twee-en-veertigsten psalm.

Zoo was het hier nu inderdaad. Een hijgend hert!...

Maar *dit* hert — der jacht ontkomen!

A. L. v. H.

[1]) Landseer, van wiens kunstwerk hier een reproductie een plaats kreeg, leefde van 1802–1873. Evenals Oudry ontving ook hij zijn eerste en beste onderricht van zijn vader. Als dierenschilder munttte hij uit. Zijn „Honden van den St. Bernhard" o. m. zijn wereldberoemd.

Wetenswaardigheden.

Gevaarlijk goedje.

Dat slangen geen dieren zijn, waarmede te spotten valt, ondervond dezer dagen de slangenknecht van de Londensche diergaarde nog.

Er was net een nieuwe bezending slangen uit West-Afrika aangekomen, waaronder ook een groene boomslang. De kennismaking met den slangenknecht scheen de mambra, zooals de inboorlingen haar noemen, echter niet goed te bevallen, tenminste het giftige dier beet den knecht onverhoeds in den vinger en alsof ze toen niet meer van haar nieuwen verzorger wilde scheiden, klemde ze de tanden zoo vast op elkaar, dat de knecht haar lief bekje met een potlood moest openbreken om los te raken. Onmiddellijk daarop prikte de gewonde zich met een naald en zoog de wond uit. Daarna dronk hij een flinke hoeveelheid whisky. Doch spoedig deed de werking van het vergif zich voelen. Het kostte hem moeite om te loopen, maar hij drong er zich toe om zijn bloed gaande te houden. Het werd hem wonderlijk om de oogen en zijn huid kon hij nauwelijks aanraken van de hevige pijn. Na twee uur verminderden de verschijnselen, maar nog steeds voelde hij stijfheid in zijn nek.

De mambra moest deze bloedige kennismaking met den dood bekoopen. Na een week stierf zij.

De slangenknecht schijnt anders nog al goed met zijn beestjes te kunnen opschieten. In de veertig jaren, die hij dagelijks met hen omgaat, is nog maar eens een groote pytton zich te buiten gegaan. Zij deed een flinken hap in het been van haar verzorger, en zelfs nu nog zijn de litteekens van de tanden duidelijk te zien. Oppassen schijnt dus nog altijd de boodschap te zijn, al gaat men ook nog zoo lang en vertrouwelijk met slangen om.

De gesteriliseerde baby.

Wat gesteriliseerde melk is, zullen de meesten onzer lezers wel weten. Immers in elke stad van eenige beteekenis heeft men een melkinrichting, en in bijna elke melkinrichting is ziektekiemvrije of gesteriliseerde melk te verkrijgen. Doch van een gesteriliseerde baby hoort men niet bepaald alle dagen spreken. Toch leeft er in Los Angelos een vijfjarig meisje, dat niet anders bekend is dan onder den naam van „de gesteriliseerde baby."

Hoe het onschuldige kind aan dezen naam gekomen is? Wel, heel eenvoudig. Het kind heeft van haar grootmoeder een erfenis van ruim vijftig millioen te verwachten. Komt dat meisje echter te overlijden, dan wordt deze som, zooals het testament aangeeft, aangewend voor liefdadige instellingen. Geen wonder, dat alle pogingen in 't werk gesteld worden om dit kind gezond te doen blijven. De kleine Betty is door een complex van gebouwen omgeven, om haar geheel buiten het bereik van de wereld te houden. Bij het bouwen van deze scheidingsmuren werd eerst de grond zorgvuldig gesteriliseerd en steen voor steen nauwkeurig gedesinfecteerd. De lucht, die het kind inademt, de spijzen, waarmee ze gevoed wordt, worden volgens de laatste hygiënische voorschriften kiemvrij gemaakt, en al het mogelijke doet men, om ook maar het minste gevaar voor besmetting te weren.

Gelukkig, dat men niet voor ieder kind zulke uitgebreide voorzorgsmaatregelen behoeft te nemen om het in het leven te behouden. Gelukkig, die zijn leven en lot veilig weet geborgen in de hand van een almachtig God!

Katoenen huizen.

Huisvrouwen, bewaart uw afgesleten katoenen doeken! Gooit ze niet in den voddenbak; 't zal niet lang meer duren of men zal er u grof geld voor bieden, want men is begonnen ..... huizen te bouwen van katoen. Natuurlijk is het land, waar men voor 't eerst deze bouwstof gebruikt: Amerika. Men gebruikt daartoe gewone katoen van de minste kwaliteit, die op de katoenvelden achterblijft of in de fabrieken wordt bijeengeveegd, kortom, alles wat als afval kan worden beschouwd. Men bereidt daarvan een soort deeg, dat weldra de hardheid van steen verkrijgt.

Om het bouwkatoen wordt aan den buitenkant een stof aangebracht, die het ondoordringbaar maakt voor den regen. Verder heeft het bouwkatoen nog een groot voordeel, en wel dit, dat het volkomen bestand is tegen vuur, zoodat ook de brandweer wel opgedoekt kan worden. En ten slotte zal het bouwen van een huis van katoen driemaal minder kosten dan de bouw van onze steenen huizen, en daarbij heeft men er de helft van den tijd maar voor noodig.

't Zal echter nog wel een poosje duren voor wij, Nederlanders, katoenen gebouwen optrekken!

Beslaan van brilleglazen.

Een zeer groot bezwaar voor hen, die genoodzaakt zijn een bril of lorgnet te dragen, is het beslaan der glazen. Niets is vervelender, dan telkens zijn tweede paar oogen te moeten „zeemen." Een zeer eenvoudig en goedkoop middel om het beslaan van brillen-, en lorgnet-glazen te voorkomen is wel dit: men wrijft de glazen flink met groene zeep in, laat de zeep er een poosje op zitten om daarna de glazen met een linnen doek flink af te wrijven. Na deze behandeling zal men een tijd lang van het beslaan der glazen verschoond blijven.

https://achterderug.nl

DE VRIEND DER GEZONDHEID

DOOR

Dr. J. VOORHOEVE

VRAGENBUS.

J. te B. — Bij dergelijke *verplaatsingen van inwendige organen* zijn vaak mechanische hulpmiddelen noodig, daar men hier niet alleen op inwendige geneesmiddelen bouwen kan. Is de toestand uwer vrouw nog niet bepaald bezwaarlijk, dan raden wij u, eerst nog een proef te nemen met korte koude zitbaden en het innemen van *Aletris farinosa* D¹, 3 maal daags 5 droppels. Met dit middel hebben wij herhaaldelijk in dergelijke gevallen uitstekende resultaten gehad. Het is een Amerikaansch plantenmiddel, zeer bitter. Het moet uit een betrouwbare homoeopathische apotheek betrokken worden.

W. M. te 's-Gr. — De 73-jarige patiënte, over wie u schrijft, lijdt aan *melancholie* met religieuze waanvoorstellingen, die in onzen tijd helaas buitengewoon veel voorkomen. Een kalme behandeling, geen tegenspraak, daar deze de verkeerde ideeën nog vaster maakt, en het gebruik van *goud* kunnen wellicht ook in dit geval nog ten zegen zijn, hoewel de degeneratie van de hersenen tengevolge van den hoogen leeftijd reeds een aanvang genomen heeft. Het goud is een eigenaardig geneesmiddel, dat in dikwijls herhaalde kleine hoeveelheden (bladgoud met melksuiker lang en fijn verwreven) bij gezonde personen melancholische gemoedstoestanden kan te voorschijn roepen en daarom volgens het homoeopathisch beginsel bij lijders aan zulke toestanden genezing kan bewerken. Wij raden u een proef te nemen met *Aurum foliatum* D¹², 2 maal daags 5 droppels in een lepel water.

H. W. te L. — Uw moeder lijdt aan een *chronischen darmcatarrh*, een ziekte, die meestal van langen duur is, in vele gevallen echter door een verstandige leefwijze en een gepast diëet in verbinding met doeltreffende geneesmiddelen toch genezen kan worden. Wat het laatste betreft ontraden wij echter de veel gebruikte *opium* en *tannine* bevattende middelen, daar hierdoor wel voor korten tijd verlichting der bezwaren, maar zelden een *duurzame* genezing verkregen kan worden. Liever zouden wij u een behandeling met homoeopathische geneesmiddelen willen aanraden. In dit opzicht hebben wij in hardnekkige gevallen niet zelden baat gevonden bij het afwisselend gebruik van *Arsenicum* en *Sulfur*, eenige weken achtereen. Raadzaam is het, het onderlijf door een wollen lijfband warm te houden, alle zure en scherp gezouten en gekruide spijzen, vruchten en groenten, die veel houtstof bevatten, te vermijden en veel gebruik te maken van havermeel-, sago-, rijst- of griesmeelsoep. Als dranken zijn cacao, havercacao, eikelcacao en boschbessenwijn aan te bevelen.

L. v. d. Sch. te A. — Het *beven* der handen, waarover u klaagt, heeft bij overigens goede gezondheid geen ernstige beteekenis. Het komt voort uit het zenuwstelsel, en is als een ietwat prikkelbare stemming der zenuwen te verklaren, die door overwerken, oververmoeienis, laat opblijven 's avonds of het gebruik van prikkelende spijzen of dranken veroorzaakt kan zijn. Wij raden u zéér aan, een tijd lang, — b.v. 6 weken achtereen — het *lacto-vegetabile diëet* op te volgen, geen koffie, thee en alcoholische dranken te gebruiken en het rooken geheel na te laten. Genoemd diëet bestaat uit brood, aardappelen, rijst, groenten en vruchten in verbinding met melk, boter, kaas en eieren, *met vermijding* van vleesch en visch.

VORSTENGALERIJ.

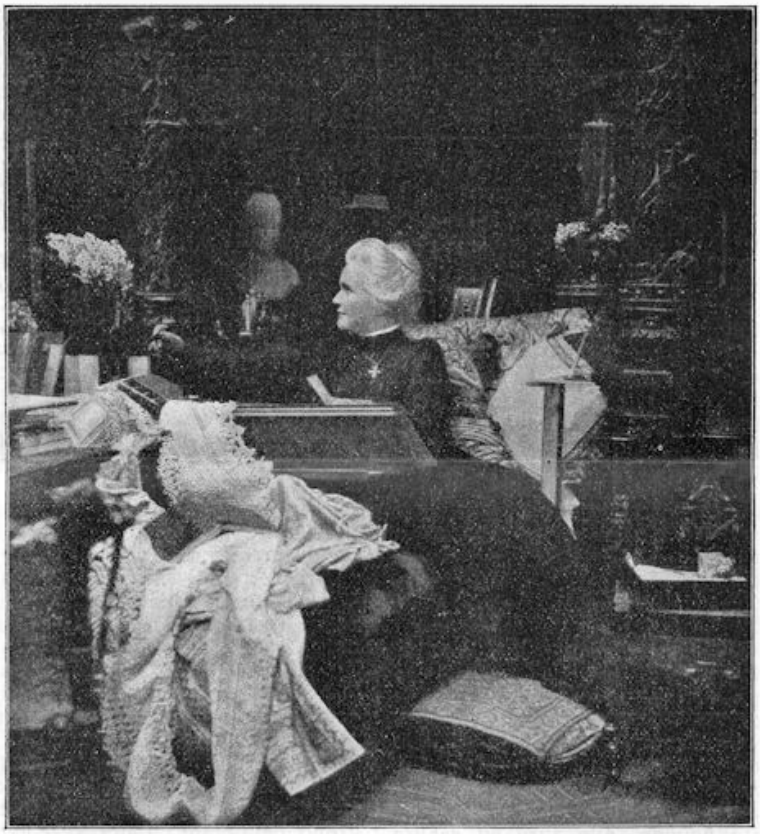
Een driedubbele kroon.

De koningin van Rumenië, prinses Elisabeth van Neuwied, heeft zich inderdaad, mede door haar pseudonium, Carmen Sylva, (= Woudlied) rijker naam verworven door haar eigen persoonlijkheid dan haar huwelijk met Carol I, koning van Rumenië, haar ooit geven kon. Regeert zij met dezen over een betrekkelijk klein koninkrijk met een gistende bevolking, zij regeert mede op het gebied der kunsten en wetenschappen, en bovenal over de harten der onderdanen, die haar vergoden. Zij was de dochter van Hermann zu Wied en Maria van Nassau, en als zoodanig ons na verwant. Haar ouders besteedden veel tijd aan fraaie kunsten en letteren, en richtten ook in dit opzicht de opvoeding hunner kinderen. Toen ze nog jong was, verloor zij ze beiden, als moest haar jeugdige ziel vroeg door lijden geheiligd worden, opdat zij vroegtijdig leeren zou te heerschen door liefde over hen, die lijden. Reeds op vroegtijdigen leeftijd had prinses Elisabeth vele talen leeren spreken en zich ontwikkeld op het gebied van dichtkunst, muziek en beeldende kunsten. Nu eens in haar zomerverblijf in het Taunusgebergte, dan in haar wintervilla aan den Rijn vertoevende, mengde zij zich vol jeugdigen levenslust in de spelen der dorpskinderen, en leerde van hen, wat zij van hen leeren kon. De romantische omgeving, waarin zij leefde, ontwikkelde haar talenten te meer. Nog bij het leven harer ouders was zij gewoon geweest, elken Zondag voor hen, evenals haar broeders, een gedicht op te zeggen in een of andere vreemde taal, en daar zij een uitmuntend geheugen bezat, sloten de herinneringen zich aan bij de beelden, die de natuur rondom haar haar aanboden. Zoo begon zij op haar elfde jaar reeds te dichten, terwijl haar moeder in haar ziel de zaden van godsvrucht, liefde en edelen zin wist te strooien, waardoor zij de talenten harer dochter wijdde. Na den dood haars broeders, die aan een ongeneeslijke kwaal stierf, vertoefde zij een jaar aan het hof van keizerin Augusta te Berlijn, en straks ging zij met keizerin Helena naar Rusland. Gedurende haar verblijf te St. Petersburg stierf haar vader, aan wien zij door de teederste banden verbonden was en wiens deelgenoote zij was bij zijn letterkundigen arbeid. Nadat zij zelve te Petersburg aan een hevige ongesteldheid geleden had, keerde zij naar het eenzame zomerpaleis van haar moeder terug. Als kind was zij, in haar gewone luchthartigheid, van de groote trap in het paleis te Berlijn komen vallen in de armen van een heer, die haar opving en voor aanraking met den grond behoedde. Later verklaarde zij menigmaal, dat zij met dezen alleen wilde trouwen, en dat zij zoo gaarne koningin van Rumenië zou willen worden. Eenige dagen na dien val werd Prins Karel van Hohenzollern in zijn hofwaardigheid aan haar voorgesteld. Blozende en met een glimlach beantwoordde zij zijn buiging en zeide: „Ik geloof, dat wij elkaar reeds eer ontmoet hebben." Zij bleef zijn beeld in haar ziel dragen, en toen nu prins Karel na negen jaren vorst van Rumenië werd, en haar vraagde zijn troon te deelen, toen antwoordde zij met de verklaring uit een harer sprookjes: „Ik zweer voor en met u te zullen arbeiden, strijden en dulden, tot aan het einde mijns levens." En zoo legde zij haar hand in de zijne en in die van Rumenië. In 1869 gehuwd met den man harer keuze, werd haar in 1870 een dochter geboren. Helaas, de vreugde, die het hart der vorstin en het paleis vervulde, duurde zeer kort, en heel het volk weende met zijn koningin, toen zij het voorwerp van haar reinste droomen, haar hoop en haar trots, in de aarde moest begraven. Geen wonder ook, het had die koningin leeren liefhebben, omdat zij met dat volk leefde en hoopte en leed. Terwijl haar echtgenoot tegen de Turken vocht,

https://achterderug.nl

bleef zij thuis om wonden te verbinden. Neen, nu was het geen tijd om de snaren te spannen en te doen trillen. Uit eigen beurs onderhield zij een hospitaal voor honderd patiënten en woonde de ernstige operatiën zelf bij, om de arme ongelukkigen moed als balsem in hun wonden te doen druppen door de woorden hunner koningin. Zoo was zij een voorbeeld voor de gegoeden en ook dezen gaven hun geld en hun hart. En toen de oorlog ten einde, met glorie ten einde was, brachten de vrouwen der arme soldaten gelden bijeen, en nu prijkt daar op een der pleinen van Boekarest een monument, de koningin voorstellende als verpleegster van het Roode Kruis, die een gewonden soldaat te drinken geeft.

Waarlijk, zij had het aan de gewonden verdiend! Een onderofficier had een breuk gekregen aan het dijbeen. Dit moest afgezet worden, doch hij weigerde, en verklaarde, liever te willen sterven. De arts riep in wanhoop de bemiddeling der Vorstin in. Zij begaf zich tot den zieke en maande hem tot onderwerping. „Ik ben geen bedelaar, en ik wil het ook niet worden," verklaarde hij. „Mijn leven wil ik wel verliezen, maar niet mijn eer." — „Neen," sprak zij, „gij zijt geen bedelaar, maar," en zijn hand nemende en bij zijn leger nederknielende, vervolgde zij: „ik ben een bedelares. Tot heden heb ik nooit dan tot God gebeden, maar nu bid ik u, naar Zijn wensch en den mijnen te luisteren. Laat uw been afzetten en red uw leven voor uzelf en de uwen, voor uw land en voor mij." „En als ik het doe, wat dan, Màrea Fà?" vraagde de kranke. „Wat dan?" vraagde zij, met een gelukkigen glimlach op de lippen zich opheffende, „dan zal ik u het mooiste kunstbeen geven, dat er te vinden is; ik zal zorgen, dat er veeren in zitten, en als het weer vrede is, komt ge bij mij in het paleis en danst er met uw zoons en dochters." — De arme lijder lachte mede. „Laat het dan zijn, zooals gij wenscht," stamelde hij, „maar dan moet gij mijn hand vasthouden, terwijl zij mij snijden."

Carmen Sylva, de Koningin van Rumenië.

En voor zulk een vorstin zou een volk niet gevoelen, die, toen haar echtgenoot haar, na den dood van hun kind, het schoone lustslot toonde, dat hij voor haar te Sinaia deed bouwen, hem met een blik vol weemoed aanzag en tot hem zeide: „Waarvoor dat groote kasteel, mijn Carol; we zijn toch maar met ons beiden?" — en het zou niet mèt haar weenen?

Toch bleef zij zich zelve. „Goddank, dat Carol weer hier is," zoo schreef zij aan haar moeder, toen haar man, met roem bedekt, uit den krijg teruggekeerd was. „Nu kan ik mij weer rustig in mijn hutje terugtrekken bij mijn vogels, mijn bloemen, mijn boeken en mijn papieren. Ik beschouw het als iets abnormaals, als een ongeluk, wanneer een vrouw gedwongen is, het openbare leven mede te maken." Zij leeft haar eigen leven, en, al dringt zij zich niet in de staatszaken, wat waarlijk een verdienste in de gemalin van een vorst heeten mag, een werkeloos leven kent zij niet. Hoe schoon zij ook is, het leven is haar te ernstig, om zich daarmede bezig te houden. Zij verdiept zich vaak geheele nachten in haar dichterlijken en letterkundigen arbeid. Haar aquarellen zijn meesterstukjes, en met gelijke vaardigheid hanteert zij de naald als het penseel. Zij spreekt Engelsch, Latijn, Fransch, Grieksch en Zweedsch, en houdt zich veel met dier- en plantkunde bezig. De Rumeensche academie benoemde haar tot lid; in tegenwoordigheid van haar gemaal en vele andere autoriteiten hield zij bij die gelegenheid een inaugureele rede, en haar marmeren borstbeeld kreeg een plaats in het zittingslokaal.

Doch onder en bij dat alles vergeet Carmen Sylva haar plichten als koningin Elisabeth van Rumenië niet. Trouw arbeidt zij op haar wijze aan de zijde van haar gemaal voor de welvaart en de ontwikkeling haars volks, en stelt, terwijl zij de staatszaken aan haar Carol overlaat, het zich tot plicht maatschappelijke verbeteringen aan te brengen. Door zelf op haar zomerverblijf het nationaal kostuum te dragen, tracht ze dit in eere te houden, en zelf heeft zij een school gesticht, waar de kinderen uit het volk in nationaal borduurwerk onderwezen worden. Weldadigheids-inrichtingen worden door haar in het leven geroepen en in stand gehouden, en, waar zij zelve uitstekend Rumeensch spreekt, bevordert zij op allerlei wijze den bloei der Rumeensche letterkunde.

Moge het volk van Rumenië, te midden van zijn twisten en partijschappen, zijn „moedertje," zooals het haar noemt, en waarop het zoo trotsch is, nimmer verwaarloozen! Moge het haar lang behouden! En — legt zij eenmaal het hoofd, moede van het denken, en het hart, gebroken van het lijden, ter ruste, dan vervulle zich haar eigen profetie, schooner dan zij ooit droomde:

Ik zal mijn oogen sluiten en vlijen mijn hoofd in de groeve,
Nu ik God heb aanschouwd
Van aangezicht tot aangezichte.
Ik zal de zoetheid smaken van den dood;
Ik zal vergaan, als het herfstloof vergaat
Voor der lente ontzwachtelde knoppen.
Lof zij *Jehovah!*

P. J. K.

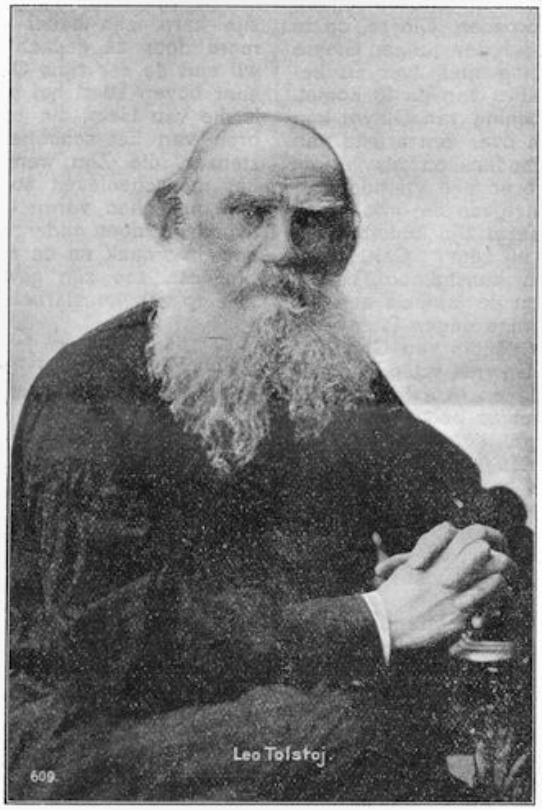
Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

TOLSTOÏ. †

Een man van grooten naam en niet geringe beteekenis is te Astapowo in Rusland overleden. 't Is graaf Leo Nicolajewitsj Tolstoï, wijsgeer en dichter, mysticus en volksman tegelijk.

Tolstoï stamde uit een oud en edel geslacht, dat tal van beroemde mannen heeft opgeleverd. Hij werd geboren 25 Aug. 1828, op 't landgoed zijns vaders, Jomaja Poljana, bij Moskou. Met rijken aanleg begaafd, begaf hij zich reeds op zijn 15de jaar naar de Hoogeschool, studeerde er eerst Oostersche talen, daarna de rechten, waarin hij examen deed. Doch de studie behaagde hem niet. Hij ging weer naar zijn landgoed, en trachtte, dit besturende, allerlei te verbeteren, doch zonder te slagen.

In zijn jongen tijd leefde Tolstoï wat men noemt „sterk," zocht vóór alles zijn genot, en ledigde den beker der wereldsche genietingen ten bodem toe. In zijn dorp teleurgesteld, ging hij naar Moskou, verspeelde er veel geld, en besloot toen in het leger te gaan, om zoo aan het leven der groote steden te ontkomen en zijn geldmiddelen in orde te brengen. Hij nam deel aan den vreeselijken Krimoorlog 1854—1856, nam toen ontslag, en vond bij den letterkundige Turgenjeff te Petersburg een hartelijke ontvangst.

Om ook de Westersche beschaving te leeren kennen, bezocht Tolstoï Duitschland, Frankrijk en Italië. Reeds toen, 28 jaar oud, was hij met zichzelf geheel ontevreden, en vooral stuitte hem de onverschilligheid der menschen voor elkander. Teruggekeerd trouwde hij met de dochter van een Duitsch geleerde te Moskou en vond op zijn stille landgoed in het huiselijke leven afleiding. Doch hoe meer hij nadacht, hoe minder hij zich bevredigd voelde, hoe meer hij twijfelde. Hij achtte, dat geheel de maatschappij een hervorming noodig had.

Nu trad hij als schrijver op met de bekende werken „Oorlog en Vrede" en „Anna Karenin." Het eerste behandelt den oorlog onder Napoleon I, het andere speelt in het Rusland onzes tijds. Tolstoï bleek te zijn een voortreffelijk verhaler, en een meester van de taal. Weldra werden zijn werken in Europa bekend.

Intusschen zonderde hij zich steeds meer af van den stand en den kring, waartoe hij door geboorte en vermogen behoorde. Hij voelde zich aangetrokken tot de geringen, en ging, schoon een aanzienlijk landheer, leven als een hunner, woonde in een eenvoudige hut, werkte als een boer, en predikte door woord en voorbeeld de mogelijkheid van ontbering en liefde tot den naaste.

Nog bleef hem het Christendom, dat hij kende zooals het zich vertoonde in de Grieksche kerk, onbegrijpelijk. Men weet, dat deze kerk nog verder van het Woord Gods is afgeweken dan de Roomsche, en hoofdzakelijk leeft bij dooden vormendienst. Tolstoï, die in deze kerk geen bevrediging voor zijn ziel vond, zette zich aan het bestudeeren der godgeleerdheid, en gaf zelfs een vertaling en uitlegging der Evangeliën, welke nog maar ten deele is uitgegeven. Ongelukkig bracht hem dit alles niet tot het geloof in den Christus als den Verzoener door zijn bloed. Van den Bijbel bleef ten slotte voor hem niet veel meer over dan de Bergrede. En eindelijk bepaalde zijn „Christendom" zich in hoofdzaak tot de zoogenaamde vijf geboden: 1. Leef met ieder in vrede en wees op niemand toornig. 2. Elk man hebbe één vrouw, elke vrouw één man. 3. Beloof niets onder eede. 4. Weersta den booze niet. (de weerloosheid) 5. Acht alle menschen kinderen van één Vader.

't Was natuurlijk, dat zulk een man het bijgeloof en de dwalingen der Grieksche kerk verwierp, maar zeer te betreuren, dat hij ook het geloof in den Christus naar de Schriften onnoodig achtte. Zelfverloochening, liefde en toewijding, tegenover den strijd der menschen om het bestaan, dat is de godsdienst van Christus, zoo leerde hij. Beoefenen wij deze, dan zal alom vrede en waar geluk heerschen. Het kwaad zal ophouden evenals de strijd tusschen armen en rijken. Alle goederen zullen gemeen zijn, enz.

Deze denkbeelden, door talrijke geschriften verbreid, trokken eerst meer de aandacht buiten Rusland. Doch later begonnen zijn romans, zijn wijsgeerige en maatschappelijke boeken, ook op het Russische volk te werken, zoodat hij thans zeker millioenen aanhangers telt. De Grieksche kerk koos begrijpelijker wijs beslist tegen hem, en deed hem in den ban. Toen hij, twee jaar geleden, 80 jaar oud werd, liet nog de synode een waarschuwing hooren tegen zijn gevaarlijke dwalingen.

Ontzaglijk veel heeft hij geschreven, op zeer verschillend gebied. 't Gaat niet aan, dit alhier op te sommen. Vooral deed hij veel voor volksopvoeding, stichtte een school, gaf een tijdschrift uit, en schreef een leesboek, dat thans wellicht reeds een 25sten druk beleeft. Zijn werken zijn in verschillende vreemde talen overgebracht.

Tolstoï was een oprecht en eerlijk man in hetgeen hij leerde en wilde. Hij beleefde, wat hij beleed. De toestanden in Rusland, zoo geheel verschillend van de onze, verklaren en rechtvaardigen veel in zijn optreden. Toch blijft het te betreuren, dat een zoo eerlijk, krachtig en zichzelf verloochenend man blind is gebleven voor de hoogste waarheid, en niet heeft verstaan het woord: „Zoek eerst het koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid, en alle dingen zullen u toegeworpen worden." Feitelijk zocht hij het betere en hoogste in en door den mensch, in eigen wijsheid en kracht.

A. J. HOOGENBIRK.

https://achterderug.nl

VERLOREN ILLUSIES.

Onze schoone plaat is een kunstwerk, en daar kan nu eenmaal geen kunstwerk ontstaan, of het moet een geschiedenis hebben. „Verloren illusies" werd geschilderd door Gleyre, nadat een decoratie-schildering van dezen, op aanstoken van Ingres, vernietigd was door den hertog van Luynes, die ze besteld had. Deze hertog namelijk dweepte met de schilderstukken van den grooten schilder Ingres. Ten einde deze in een kostbare lijst te plaatsen, had de hertog besloten, daarvoor een museum te bouwen en de versiering van de gaanderij, waar de stukken zouden geplaatst worden, aan diens kunstbroeder, Gleyre, op te dragen. Deze opdracht beteekende voor den jongen Gleyre wijding, welslagen en roem. Hij ging met ijver en bezieling aan den arbeid en hoopte alles van de toekomst. 't Werk was voltooid, en naar de meening van Gleyre kon Ingres niet anders dan verrukt zijn over den arbeid van zijn kunstgenoot. Ingres wordt ontboden, en als hij de galerij beziet, wordt hij door Gleyre en zijn vrienden gevolgd, in spanning wachtende naar hetgeen de groote man zeggen zal over de heerlijke lijst, waarin zijn kunstbroeder zijn stukken geplaatst heeft. Wat hij zegt? Och, niets; hij ziet de schilderstukken van zijn kunstgenoot, bedekt zich het gelaat, en zwijgend — alleen de jalouzie aan het woord latend — gaat hij mee. Weinige dagen later geeft de hertog aan zijn architect last, de décors van Gleyre te vernietigen. Vergeefs protesteeren Greyres vrienden. Hij antwoordde, dat hij het werk besteld en betaald had, dat hij het had laten doen om aan Ingres te behagen, en dat het hem te doen was om voor Ingres een monument op te richten, dat hem in alle opzichten bevallen zou. Nu het hem gebleken was, dat Gleyres producten dezen niet bevielen, was hij heer en meester om ze te vernietigen. Gleyre was diep gekrenkt. Maar hij zweeg. Neen, toch, hij zweeg niet, doch drukte heel zijn smart en zijn teleurstelling uit in zijn „Verloren illusies," het laatste stuk, dat hij in het Salon van het Louvre deed plaatsen.

Daar is de kunstenaar eenzaam aan het strand der zee neergezeten, en moedeloos heeft hij, de kunstdichter, het speeltuig neergelegd. Met gebogen hoofd staart hij zwijgend over de golven van den tijdstroom, die komen en gaan, en telkens nieuwe lading in zijn barken voor de menschheid medebrengen. En plotseling verheldert zich zijn blik. Zou het waar zijn? Daar nadert een bark, en hen, die ze draagt, ... hij herkent ze: 't zijn zijn vroegere illusiën, die hij reeds verloren waande! Zie, daar naderen ze over de kalme zee, met een wolkeloozen hemel boven zich, waaruit zacht glinsterende lentestralen al zijn illusiën en de bark, die ze voert, in zilvergoud hullen. En sprakeloos ziet hij het aan: straks zal hij het speeltuig grijpen en zingen, en dan, dan zal hij weer naar het penseel grijpen en, na zooveel jaren, weer een stuk in de kunstzaal van het Louvre exposeeren. Dat stuk zal hij noemen: „Teruggekeerde illusies."

Verloren illusies, — wie kent ze niet, vooral onder onze jongelieden? Wie gevoelde niet de pijn, het Beloofde Land uit de verte te mogen aanschouwen en toch niet daarin te mogen treden? Neen, wij dwepen niet met hen, die zonder illusies het schoone, rijke leven binnentreden; zij maken het kouder dan hun eigen ziel, duisterder dan het eigen hart. Wij verblijden ons in het glinsterend oog, dat van liefde tot het leven tintelt, in den bekorenden glimlach, die de menschheid met vertrouwen tegentreedt, in de open gelaatstrekken, waaruit de hope spreekt. Maar toch, waarom moet dat oog verduisteren, waarom moet die glimlach vaak sterven, waarom moeten die trekken zich plooien? Zoolang onze jonge mannen en vrouwen hun verwachtingen gronden op de menschheid, en op den mensch, op eigen en anderer standvastigheid en deugd, zoolang zij niet onthouden, dat de aarde draait, en „wij draaien met den aardbol mee!" zoo lang zullen er illusies verloren gaan voor jonge harten. Ware het slechts voor *jonge* harten alleen! „'t Is goed, dat de mensch het juk in zijn jeugd draagt!" zegt de Schrift, en wij gelooven het mede, want zonder dat juk der jeugd, zonder haar teleurstellingen en verloren illusies, leert hij niet hopen en stil zijn op het heil des Heeren.

Het heil des Heeren!

Neen, wie dáárop wacht, dien wachten geen verloren illusies. Hij toch kent zichzelf bij het licht van Gods Woord, en weet, dat hij noch zichzelf, noch anderen vertrouwen kan. Hij vraagt niet, wat de wisselende meening van den tijd wil, maar hij heeft in dat Woord een absoluten maatstaf, ook voor zijn arbeid. Niet, wat de wereld op zeker oogenblik edel en rein, goed en schoon heet, neemt zijn voorstellingsvermogen in, maar zijn penseel en zijn harp, zijn beitel en zijn schrijfstift, worden geïnspireerd door de gedachte, dat hij die alle en geheel wijden wil aan de eer zijns Gods. Zijn talent komt van boven en naar boven keert het weer. En de hand, die hem bestuurt, is die van Hem, die te allen tijde blijft de onuitputtelijke bron van het schoone, reine en goede, de groote Kunstenaar, die Zijn wereld zoo schoon heeft geschapen en het menschenleven zoo rijk heeft gemaakt, die de harten der menschen vormt in duizend variatiën en de purperen avondzon doet ondergaan in de blauwe zee. En wat dan ook de smaak en de mode willen, of zelfs de heerschende tijdgeest, zoo zijn geweten en zijn hart bij den laatsten blik op zijn kunstarbeid getuigen:

„'t Kwam van U neder;
't Keert tot U weer!"

dan ziet hij zijn illusie vervuld, want hooger illusie kende hij niet.

Wie zóó de kunst beoefent, het zal hem nooit overkomen, als hij zijn Jupiter voltooid heeft, met Phidias voor zijn eigen god te knielen; want hij *maakt* zich zijn God niet, hij zou het niet *willen* doen, want hij zou het van te voren weten, dat hij zich *verloren illusies* schiep.

En al zijt gij geen kunstenaar of kunstenares, toch kan uw leven ook rijk zijn aan verloren illusies, zoo het Woord onzes Gods u niet tot een lamp voor uw voet en een licht is op uw pad. Straalt dit op uw weg, dan ziet ge de schoonste bloemen, niet van illusie, maar van werkelijkheid, bloeien onder en tusschen het eenvoudige gras aan uw zijde; dan ziet ge gouden randen om de donkere wolken boven uw hoofd; dan, al is het pad duister ....

Mijn moeder was geen kunstenares, maar als zij de laatste hoofdstukken van de Openbaringen gelezen had, — en zij las ze vaak! — dan schitterde haar oog, en dan vertelde zij van het eind van dat pad. Dan kon zij schilderen, dat geen kunstenaar het haar verbeteren kon. Dan kleurde zij den Dood zelfs als een engel des lichts. En als zij dan over haar hemel vertelde, zóó mooi, dat we haar met een ongeloovig gezicht aanstaarden, als wilden we vragen: „Moeder, zou dat niet tegenvallen?" dan sprak zij zoo eenvoudig: „Al zou moeder het u nog tienmaal mooier vertellen, het zal nòg mooier zijn. Wie dáár komt, zal zeggen als de koningin van Scheba, toen zij de heerlijkheid van koning Salomo had aanschouwd: „De helft is mij niet aangezegd!" "

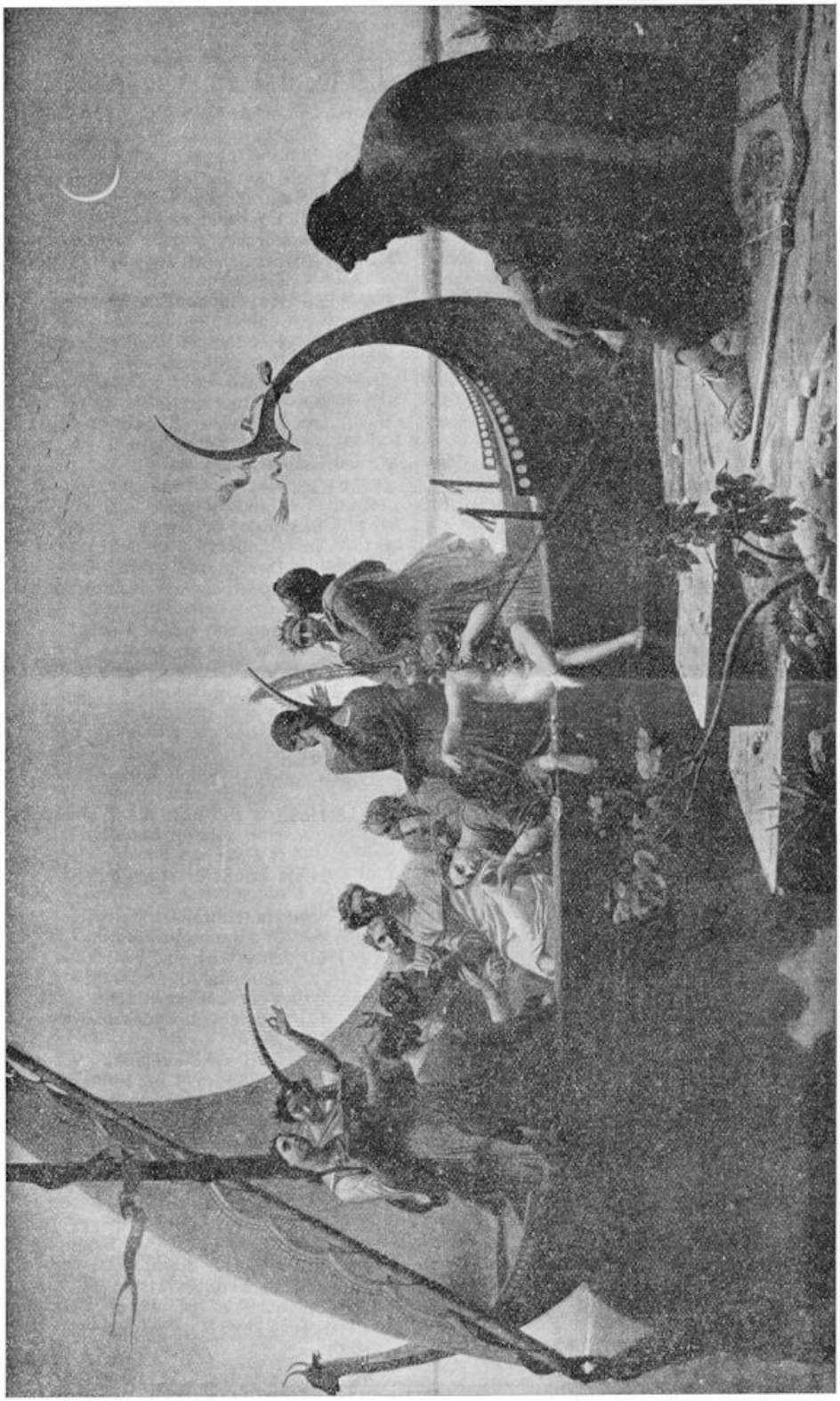
Zij is daar, en keert niet weer tot ons. Maar als zij kon, zou zij het schilderen en onder haar stuk plaatsen:

„Overtroffen illusies!"

P. J. K.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

NOVEMBERDAG.

't Wordt dor en kaal,
En vuil en vaal
In wei en woud en velden;
Een gure mist
Komt ons beslist
De komst des winters melden.

Het buksgeknal,
In bosch en dal,
Verraadt het schot der jagers,
En 't haasje vlucht,
Met recht beducht,
Voor 't lood van zijn belagers.

De gouden dos
Van 't statig bosch
Valt rits'lend op de paden,
En menig boom
Strooit op den stroom
Des breeden vliets zijn bladen.

Geen vogel fluit
Met zoet geluid,
Of dartelt door de twijgen;
Zij zijn gevlucht
Naar zoeler lucht,
En die hier bleven, zwijgen.

De levenslust
Schijnt uitgebluscht,
In dier en plant en boomen;
Geen tortel koert,
Geen vischje roert
Zich aan het vlak der stroomen.

Voor 't blij geschal,
In bosch en dal,
Heerscht thans een sombre stilheid;
Voor lentezoet
En zomergloed
Een koude winter-kilheid.

Geen bloempje lacht,
Vol kleurenpracht,
Ons, waar wij treden, tegen;
Ze zijn vergaan
Met knop en blaân,
Verflenst door mist en regen.

Geen zonneglans
Aan 's Hemels trans
Breekt door de wolkenlagen;
Een somber grauw
Bedekt het blauw
En spelt ons gure dagen.

Straks huilt en raast
En brult en blaast
De stormwind door de dreven,
En schudt den dos
Der olmen los,
En doet de beuken beven.

Het laatste schoon
Der najaarskroon
Wordt ruw in 't stof gesmeten;
De lust en lof
Van tuin en hof
Vertreden en vergeten.

Het groen en goud
Van wei en woud
Ten prooi en aas der wormen,
En plant en bloem,
Der gaarde roem,
Ten speelbal van de stormen!

Zoo ziet ge, o mensch!
Uw lust en wensch
Vergaan als zomerweelde;
Niets wat hier is,
Is ooit gewis,
Hoe 't ook de zinnen streelde.

Der wangen blos,
De schoonste dos,
Heeft o zoo kort maar waarde;
Hoe schoon het zij,
't Gaat ras voorbij,
Niets houdt er stand op aarde.

Maar straks ontplooit,
Met goud bestrooid,
De lente weer haar wieken;
Dan vlucht de nacht
Voor hooger macht,
Bij 't eerste morgenkrieken.

Dan licht en lacht
De zon vol pracht,
En spreidt alom haar stralen,
En 't blij geklank
Van lof en dank
Klinkt jublend door de dalen.

En woud en wei,
Gaan blij ten rei,
Versierd met loof en bloemen,
En aller stem,
Verheerlijkt Hem,
Wiens liefd' en macht wij roemen.

Den Bommel, (Z.-H.)

J. RAAP JR.

https://achterderug.nl

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Philipp. 4 : 3. — Theodora. — Absalom. — 1 Kon. 10 : 14 — Pennen.

Door A. D. te Ch. wordt gevraagd: In Filippensen 4 vers 3 lees ik: „En ik bid ook u, gij, mijn oprechte metgezel! wees deze vrouwen behulpzaam, die met mij gestreden hebben in het evangelie, ook met Clemens, en de andere mijne medearbeiders, welker namen zijn in het boek des levens."
Wie wordt hier bedoeld met „metgezel"?

Antw. — Hierover bestaat geen volstrekte zekerheid. Aannemelijk is, dat het hier gebruikte Grieksche woord, 't welk zoo veel beduidt als iemand, die mede den last draagt, hier een eigenaam is, die eigenlijk niet vertaald had moeten worden. Het zou dus een der verder niet bekende medewerkers van Paulus beduiden. Ook echter is mogelijk, dat het ziet op Epaphroditus, den man die den brief naar Philippi overbracht, en die door deze aanbeveling als het ware bij de gemeente werd ingeleid.

C. V. Pzn. te H. schrijft: Onlangs las ik eene verklaring van den naam Theodora. Dit beteekende, volgens wijlen den hooggewaardeerden Dr. Hoedemaker, Godsgeschenk. Mag ik u eens vragen, op welke wijze deze beteekenis uit dien naam wordt afgeleid. Johanna heeft ook deze beteekenis, niet waar?

Antw. — De verklaring boven gegeven is juist. *Theodora* is Grieksch en gevormd uit twee woorden, die hier saam beduiden Godsgeschenk, of aan God gewijde. Het verband tusschen een geschenk en wat gewijd wordt is duidelijk. Het woord *Johanna* heeft nagenoeg dezelfde beteekenis.

Hoe te verstaan, dat Absalom in 2 Sam. 14 : 27 *drie* zonen heeft en in 2 Sam. 18 : 18 *geen* zoon heeft?
M. D. J.

Antw. — Het is duidelijk, dat Absaloms drie zonen jong gestorven zijn, denkelijk in de twee jaren, in welke hij de snoode plannen tegen zijn vader beraamde. De tweede der genoemde teksten beduidt: hij had geen zonen meer, en daarom richtte hij een gedenkteeken op, dat zijn naam zou vereeuwigen.

Kunt u ook eenige toelichting geven op 1 Kon. 10 : 14? Wat wordt daar bedoeld? W.

Antw. — De tekst wil zeggen, dat Salomo zijn jaarlijksche inkomsten had. Deze trok hij, gelijk aldaar blijkt, uit den handel, uit geschenken en uit de koninklijke goederen of domeinen. Alles saam was het bijna 43 millioen gulden, naar onze rekening.

Men leest in den Bijbel van *pen* en inkt. Waren dat pennen als wij gebruiken? E. E.

Antw. — Stalen pennen zeker niet, want die zijn nog geen eeuw oud. Vóór die, gebruikte men veeren pennen, versneden ganzeveeren. In de oudheid echter, d. i. ook in de tijden waar de Schrift van spreekt, had men om met inkt te schrijven, houten of rieten staafjes, die gepunt waren en in den inkt werden gedoopt. Men teekende eigenlijk de letters, waartoe het Hebreeuwsche schrift zich zeer goed leent. Voor schrift, dat niet behoefde te duren, gebruikte men echter meestal wassen tafeltjes, waarop men schreef met een metalen gepunte stift. De letters werden dus ingekrast. Bovendien was de stift bovenaan van een plaatje voorzien, waarmee men het geschrevene weer kon uitwisschen, de was glad strijken. „De stift keeren" wou zeggen: het geschrevene uitwisschen voor iets beters.
Een schrijftafeltje vermeldt de Schrift o.a. in Lukas 1. Een stift heet in den Bijbel een griffel.

A. J. H.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Schrijvers.

Kan men, vraagt B., de bekende boeken voor de jeugd van P. J. Andriessen, over de Vaderl. Geschiedenis, ook voor Christelijke bibliotheken en gezinnen aanbevelen?

Antw. — De heer Andriessen was indertijd een bij zijn leerlingen zeer bemind onderwijzer te Amsterdam. Hij schreef een reeks van boeken, als: „Adolf en Clara," „De Prins en Johan de Witt," en gaf zóó een geheele reeks uit onze geschiedenis, van 1568 tot het koningschap der Oranjes. In al deze boeken is het verhaal bijzaak; hoofdzaak is de *Geschiedenis*, het beschrijven van feiten, personen, tijden en toestanden. Hij is een aangenaam, boeiend verteller, die daarbij geen onderzoek te veel acht om nauwkeurig te zijn. Soms offerde hij zijn vacantie op om in Den Haag de noodige onderzoekingen te doen. Wat hij geeft, zijn eigenlijk historische romans voor jongeren. Zijn boeken vonden veel aftrek en worden nog gelezen. Sommige bewegen zich buiten Nederland, of buiten den kring der geschiedenis.
Wat wij een „Christelijk schrijver" noemen, was Andriessen evenmin als hij tot de Christelijke onderwijzers behoorde. Veeleer paste hij bij hen, die deugd en braafheid vooropstellen, in den geest van het „Nut van 't algemeen," waarin hij vaak een spreekbeurt vervulde. Hij was, zoover dit kon, „neutraal" in den ouden zin. In zijn boeken komt niets voor, dat een bepaalde overtuiging kwetst, al is hij meer Protestantsch dan Roomsch. Maar er wordt iets in gemist, nl. dat levend Christendom, 't welk Christus en Zijn werk tot middelpunt heeft. Dat komt o.a. uit, als hij den strijd onzer vaderen tegen Spanje teekent. Niet dat hij geen oog heeft voor de geestelijke drangredenen, die daarin werkten, maar hij gaat daar niet op in; 't is niet de klare voorstelling van den strijd voor het Woord des Heeren, tegen de dwalingen des pausdoms, voor de vrijheid des geloofs tegen den dwang van den vormendienst.
De vrager kan niet beter doen, dan naast de boeken van Andriessen, die van Gerdes te leggen, b.v. diens „In de duinen." A. en G. waren tijdgenooten, behandelden beide onze Geschiedenis. Maar bij Gerdes spreekt de geloovige, die in Jezus de zaligheid vindt, Hem erkent als dien gegeven is alle macht. Opmerkelijk is dan ook, dat G. meest in Christelijke kringen werd gelezen, en zeer zelden daar buiten.
Bevatten dan ook Andriessens boeken veel goeds en leerrijks, kwetsen zij niemand, toch zou ik ze uit Christelijk oogpunt voor gemeld doel niet aanbevelen. We hebben trouwens het betere. Laat ons dat liever dankbaar gebruiken!

A. J. H.

https://achterderug.nl

Van Jeruzalem naar Jericho.

Door S. VAN DER SCHAAR.

Met illustraties naar schetsen en schilderijen, door dezen schilder in Palestina vervaardigd.

Het was op Zaterdagavond, dat een drietal mijner kennissen, die ik in Jeruzalem had opgedaan, mij vroeg om mee te gaan naar Jericho. Reeds bestond bij mij het plan om binnenkort te gaan, zoodat ik deze uitnoodiging onmiddellijk aannam. Wel had ik er nu niet het minst op gerekend, want ik was dien morgen om vijf uur opgestaan, en had het druk gehad, doch ik overzag deze bezwaren, en om acht uur dienzelfden avond waren we gereed om onze wandeling te ondernemen.

Laat ik u vooruit aangaande mijn kennissen een en ander inlichten; in de eerste plaats waren het alle drie Russische Joden, en jonge mannen met geestdrift voor hun oude vaderland. Eén van hen had een goede positie in Rusland verlaten, wegens de „pogroms," en was nu werkzaam in de Rothschildt-kolonie te Jaffa, waar hij hard moest werken om zijn brood te verdienen; een ander was te Jeruzalem geboren, terwijl zijn ouders reeds voor vele jaren Rusland hadden verlaten; en de derde was een jonge man, die in Jeruzalem aan de Bezaleëlschool het schilderen leerde; zijn vader was rabbijn ergens in Rusland.

Klokslag acht uur verlieten wij mijn woning, gelegen in de Jaffastraat. Het behoeft eigenlijk geen betoog, dat het weder gunstig was, want in September zijn de nachten heerlijk, en bij het licht der volle maan is er van verdwalen wegens de duisternis geen sprake. Langs den noordelijken muur van Jeruzalem spoedden we ons voort, en waren na een half uur reeds bij de Damascuspoort, waarvoor een groot plein is, waar op dit uur een groot aantal kemelen en ezels hun bulkende geluiden lieten hooren. Even verder, waar de weg wat opwaarts loopt, ziet men links den kleinen heuvel Golgotha onder het schoone maanlicht zich tooverachtig verheffen, vooral nu, meer nog dan overdag in het sterke zonlicht, de gedachten opwekkend aan de grootste gebeurtenis, die zich hier heeft afgespeeld. Of zou men Golgotha voorbij kunnen gaan, zonder tot in zijn ziel geroerd te worden bij de gedachte aan hetgeen onze Heiland bijna 2000 jaar geleden op deze hoogte aan het vloekhout heeft geleden?

We waren inmiddels reeds voorbij de Herodespoort gegaan, en aan den zwaren hoektoren — bordzj Laklak — gaat de weg onmiddellijk naar beneden, het Kedrondal in. Hier ziet men den Olijfberg in zijn volle lengte zich in mooie lijnen tegen de lucht afteekenen. Inderdaad, zoo groot de kwelling is om overdag, ook al is het slechts eenige minuten, te wandelen, zoo groot was nu het genoegen, deze natuur te mogen bewonderen in dit stille avonduur.

Langs de Stefanuspoort komt men aan Gethsemané. Donker teekenen zich hier de boomengroepen af tegen de rotsachtige omgeving. Indien ergens gedurende Jezus' omwandeling op aarde, dan is het op deze plaats, onder deze olijfboomen, dat Hij Zijn zwaarsten strijd te voeren had; zeker, de stemming der natuur kan er toe bijdragen om de realiteit van het hier gebeurde levendig voor den geest te roepen. O, het te weten, dat het hier dezelfde plek gronds is, waar uw Heiland het zweet op de aarde liet vallen gelijk groote druppelen bloeds, en waar het van Zijn gezegende lippen klonk: Mijn Vader! indien het mogelijk is, laat dezen drinkbeker van Mij voorbijgaan! Hier, in dezen hof, liepen, behalve Petrus, Johannes en Jacobus, de discipelen te wachten op Jezus, en sliepen, moede geworden, op echt Oostersche wijze op den grond in. Wie overdag langs dezen hof gaat, kan er menigmaal vele melaatschen aantreffen, die tegen den muur zitten te bedelen terwijl ze hunne verminkte ledematen laten zien.

We gingen den weg op, die boven langs Siloam gaat naar Bethanië. Een uur na ons vertrek liepen we door dit bij allen welbekende en ik zou haast zeggen beminde plaatsje. In uw gedachten toch komt het op, dat hier Lazarus met zijn zusters leefde, dat hier de Heere Jezus rustte, wanneer Hij van Jericho kwam. Ja, men wijst u zelfs de grafstede aan, waar de treffende gebeurtenis plaats greep, dat Jezus Lazarus opwekte uit de dooden. Eigenaardig is het zeker te noemen, dat in verband met dezen naam het dorp El Lazarije heet. Ook voor de reizigers was Bethanië van ouds een oase in de woestijn. Immers is de omgeving van Jeruzalem woest, en vooral de weg naar Jericho is bekend als een der meest onherbergzame oorden, die men zich denken kan. Zag men dus de groene omgeving van Bethanië, dan was Jeruzalem niet ver meer verwijderd, en voor het laatst rustte men hier op den Olijfberg uit om niet al te vermoeid Jeruzalem te bereiken. Het huidige Bethanië beantwoordt echter geenszins aan uw verwachtingen. Ge gevoelt er u vreemdeling. Geen plekje zelfs is er, dat u zou kunnen boeien, zoozeer is het in verval. Daarom hielden wij er ons niet langer op, dan noodzakelijk was. En spoedig vervolgden we onzen weg.

Reeds zoodra men voorbij Bethanië is, krijgt deze weg dat woeste karakter, dat hem geheel eenig in zijn soort doet zijn. Waar Jeruzalem ongeveer 800 M. hoog ligt, en Jericho ongeveer 250 M. beneden den zeespiegel is gelegen, daar spreekt het vanzelf, dat de weg over een afstand van 30 K.M. vrij sterk naar beneden loopt. In sterke bochten kronkelt hij zich nu eens zeer steil, dan weer zacht glooiend om de heuvelen, waaruit dit hoogland van Judea bestaat. Spookachtig staken deze heuvelen af in grillige lijnen tegen den zacht groenigen hemel, terwijl de pikante schaduwen der rotsgevaarten zich donker afteekenden op den stoffigen weg.

Indien men de schoone gelijkenis van den Barmhartigen Samaritaan zich voorstelt, vormt men zich onwillekeurig een denkbeeld van den weg, waarop deze zich afspeelde, en waarlijk, de alles overtreffende woestheid van dezen weg is wel in staat u een duidelijk denkbeeld te geven van 's Heeren bedoeling. Er ligt op dit landschap een uitdrukking als van de schaduwe des doods, die u voortjaagt, om snel uw doelwit te bereiken. Zich hier ophouden om uit te rusten zou wel niet in iemands hoofd opkomen. Geen boomen of andere planten groeien hier, zelfs een grassprietje zou zich hier niet op zijn plaats gevoelen. Het is dan ook de woestijn Quarantania, waar de weg doorloopt, benevens het welberuchte Moorddal.

Met snellen pas spoedden we ons voort; we ontmoetten ergens op den weg eenige Arabieren, die gezellig stonden te rooken niet ver van een troep kameelen, die op de helling van een heuvel uitrustten. Vanzelf vonden we deze ontmoeting belangrijk genoeg om deze Arabieren goed op te nemen; we vonden het echter minder aangenaam, toen we na een kwartier dezelfde personen ons in snellen pas zagen volgen. We liepen nu vlug om na te kunnen gaan, of we vervolgd werden. Met haastige beweging zag ik nu en dan om, mijn gezicht versterkende met een tooneelkijker. Zelfs bespraken we het geval reeds, wat te doen, indien we aangevallen werden. Zoo ver kwam het gelukkig niet, want na een uur van angstig gejaag zagen we geen vervolgers meer. Zoo kon ik mij dan weer aan de indrukken der natuur overgeven. Nooit heeft een wandeling zulk een diepen indruk op mij gemaakt als deze. Vooral droeg de nachtelijke eenzaamheid er het hare toe bij. Geweldig zijn de indrukken, wanneer men op ongeloofelijke diepte de afgronden ziet gapen, zich verliezende in ondoordringbare schaduwen, of men hoort daar in de diepte het ruischen eener beek, waarover een aquaduct gebouwd is, of in de verte het gehuil van jakhalzen. Wonder was het dus niet, dat ik verlangde naar de herberg, genaamd de Barmhartige Samaritaan, die midden op den weg gebouwd is, tusschen Jeruzalem en Jericho; want daar zouden we uitrusten.

Plots zagen we ons geplaatst tegenover een tweetal woest uitziende Bedouïenen, zoo als ik ze zelfs in het hartje der Sahara niet gezien heb. Eer we wisten hoe of wat, klonk het tragische bevel ons in de verschrikte ooren: „Handen op!" We hieven onze handen op, doch voorzien van geladen revolvers. Ook de van wapenen blinkende Bedouïenen hadden hun moderne buksen van den schouder genomen, en legden reeds aan, doch daar een onzer het Arabisch volmaakt sprak, kwam het niet tot vechten. We werden tot in het tiende geslacht vervloekt, en onze ontmoeting eindigde met het gooien van steenen. Waren we echter ongewapend geweest, wie waagt het, ons lot te beslissen? Ja, diep gaapte de afgrond ons tegen, waar we bij stonden, en voorzeker waren onze lichamen de prooi geworden van hyena's en jakhalzen.

Ver waren we niet meer van de herberg verwijderd, want eer we het wisten, stonden we tegenover dit gebouw. Hoe teleurgesteld waren we echter, toen de deur gesloten was, en we half uitgeput gingen zitten op eenige rotsen voor den ingang. We konden ons gelukkig van water voorzien, doch nauwelijks hadden we een slok genomen, of een karavaan kwam voorbij, wier geleiders ons het duur gekochte water vroegen, zoodat we uit vrees voor nieuwe onaangenaamheden onze biezen pakten.

We snelden weer voort, van tijd tot tijd zingende gezelschappen tegenkomende, waarvan enkelen ons vroegen, waar we heen gingen. We antwoorden naar Er-riha, d. w. z. Jericho, terwijl wij dan vroegen, hoe lang de nog af te leggen weg was.

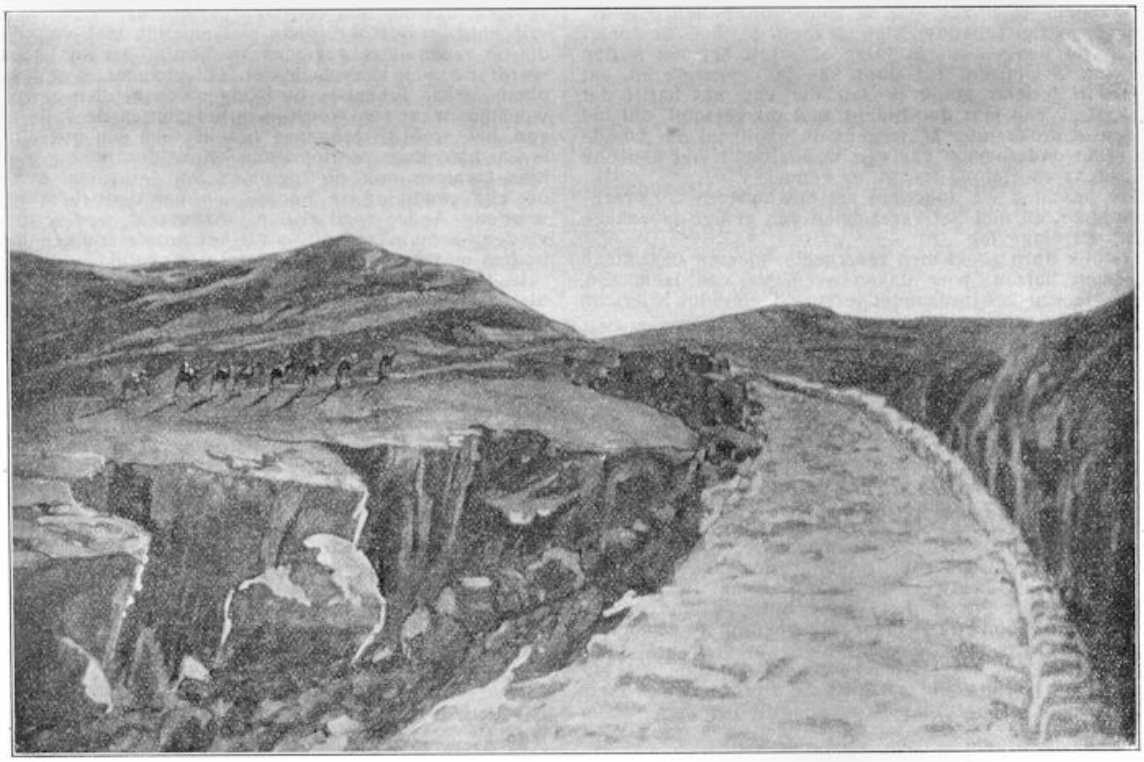
Eindelijk, na een ongelooflijk ingespannen tocht, zagen we

https://achterderug.nl

Naar een schilderij van
– Van der Schaar. –

Gezicht op Jeruzalem.

Naar een schilderij van
– Van der Schaar. –

De woeste weg van Jeruzalem naar Jericho.

https://achterderug.nl

het in nachtelijke schaduwen gehulde Jordaandal zich voor ons ontrollen. We zagen een witte streep in deze vlakte: de Doode Zee. Hoewel nog niet in Jericho, kende onze blijdschap geen grenzen. Vooral dit laatste gedeelte van den weg loopt zeer snel naar omlaag. Eenmaal in het dal zelf, waren we spoedig in Jericho. Hoewel het nacht was, zagen we bij het heldere maanlicht duidelijk, hoe het tegenwoordige Jericho slechts een afschijnsel der vroegere grootheid is. Voor onzen geest leeft deze stad der oudheid als de plaats, waar Jozua voor legerde, en waar de verspieders door Rachab werden verborgen. Nu ligt een doodschheid over deze plaats, die haar oorzaak vindt in het onwijze Turksche bewind.

De inwoners van Jericho lagen rustig te slapen op verhoogingen voor hun woningen aangebracht, want de temperatuur van Jericho is een geheel andere dan die van Jeruzalem. Onze hoop om gedurende den nacht een flink hôtel of eenvoudig onderkomen te vinden, bleek ongegrond, want enkele lieden, die we wakker riepen, zeiden, dat er niet aan te denken viel om nu — buiten het seizoen — iets te vinden.

Daar we in elk geval te vermoeid waren om te blijven staan, strekten we ons op den grond uit en sliepen weldra in. Vóór de opkomst der zon waren we reeds weer op de been, om een betere slaapgelegenheid te zoeken. We waren nu gelukkiger, en vonden in hôtel „du Parc" eenige goede vertrekken, waar we ons andermaal ter ruste begaven; eenige uren sliepen we nog, en stonden toen op. Reeds brandde de zon op het dorstig aardrijk, en de atmosfeer was zóó helder, dat de Doode Zee, die op twee uur afstand van af Jericho begint, van uit mijn raam gezien niet verder dan een kwartier scheen. De hitte werkte echter zóó verlammend, dat het geen oogenblik in ons hoofd opkwam daarheen te gaan. We vonden het voorloopig beter, ons te vergasten aan eenige kilo's druiven; ja, nu dacht ik aan de trossen, door de verspieders meegenomen, want zoo groot als de trossen druiven hier, zag ik ze nergens. Wat de vruchten betreft, had Jericho van ouds een groote vermaardheid, en ook nu nog in den vervallen toestand, waar letterlijk alles is uitgestorven, kunt ge u verkwikken aan granaatappelen, vijgen, zwarte pisangs van zeer groot soort, enz.

Aanstonds bemerkte ik, dat het klimaat zóózeer van dat van Jeruzalem verschilt, dat, wanneer men een vergelijking zou treffen, het in Jeruzalem winter was, en in Jericho volop zomer. Wanneer ik u zeg, dat de temperatuur dien dag 48° Celsius was in de schaduw, dan gevoelt ge, hoe de zomer hier verre van aangenaam is. Het eigenlijk seizoen is dan ook de winter. Omtrent dit punt kan ik u verzekeren, dat de warmte in Jericho gelijk is aan die van het hartje der Sahara, waar ik een jaar doorbracht, met dit verschil, dat het in Jericho veel drukkender is, wegens de nabijheid der Doode Zee. Aan het ondernemen van een wandeltocht viel dan ook niet te denken; voorloopig had ik er genoeg van.

Dien dag brachten we door met het bewonderen der prachtige panorama's, en met het verzamelen van eenige indrukken van Jericho en omgeving.

Een eigenlijk dorp zoekt men tevergeefs; hier en daar staan eenige leemen huizen, wier daken eveneens van leem zijn, over de vlakte van het Jordaandal verspreid; eigenlijk is Jericho ook niet anders dan een gehucht.

Dat Jericho zooals het nu is, nog kan blijven bestaan, dankt het aan de groote irrigatie, en aan het vreemdelingenbezoek in den winter. Indien één dezer factoren zou ophouden, zou het gedaan zijn met Jericho. Aan arbeiden valt in den zomer niet te denken, vandaar dat deze streek ook overdag als uitgestorven schijnt.

In den namiddag gingen we naar de Elizabron, — Birket-es-Sultaan. Hier zijn twee gemetselde vijvers, die het water al naar het noodig is door kleine schuiven laten loopen om de landerijen te besproeien. Voor den vermoeiden en dorstigen reiziger was deze plaats van ouds een lustoord; het water van deze bron, dat door Eliza zou drinkbaar gemaakt zijn, door zout er in te werpen, heeft een heerlijken smaak. Langen tijd hielden we ons hier op in het kleine hutje, dat boven een kabbelend beekje gebouwd is. Na hier een paar uur doorgebracht te hebben, besloten we, de uitgravingen van het oude Jericho te bezichtigen. Deze zijn vlak bij de genoemde bron gelegen, zoodat het vermoeden wel juist zal zijn, dat de inwoners van het „Jericho uit het oude Testament" hier hun water kwamen putten.

Zeer diepe gangen had men gegraven om den bodem te onderzoeken, en om de oude muren en wat er nog van Jericho aanwezig is, bloot te leggen. Bepaald groot van omvang scheen het niet geweest te zijn; vele fondamenten van huizen waren duidelijk te zien, benevens de verdeeling der vertrekken; deze waren bespottelijk klein te noemen. De baksteenen waren met een soort cement verbonden, hetgeen duidelijk te zien was aan de lichtere kleur.

Waar dit Jericho op een effen terrein is gebouwd, daar zijn haar bouwvallen onder een heuvel verborgen, die ontstaan is door de ingestorte huizen, en verder door het stuifzand, dat er sinds eeuwen tusschen woei; daarbij van tijd tot tijd regenbuien, waardoor ten slotte geen spoor meer te zien was van de eens vermaarde stad. Men kan deze plaats moeilijk betreden, zonder indachtig te zijn aan hetgeen hier gebeurd is.

Zijn het niet de muren dezer stad, die op zulk een wondere wijze ingestort zijn, toen de Israëlieten zich buiten haar veste bevonden, onder aanvoering van Israëls grooten krijgsheld Jozua?

Eveneens in deze streek, zeker geen half uur van af de zooeven genoemde ruïnes, verheft zich statig de zoogenaamde berg der verzoeking. Een groot klooster is tegen de steile rotswanden gebouwd, waarin ook vele gaten zijn gehakt, toegang gevende tot vertrekken, waarin, naar men zegt, de Heiland zich zou hebben opgehouden gedurende de verzoeking des Satans, waaraan Hij blootstond!

Inmiddels was het tamelijk laat geworden, doch desniettegenstaande was het nog zeer heet, toen we besloten naar ons hôtel terug te keeren, daar we den nacht zouden gebruiken om naar de Doode Zee te gaan. We moesten dus intijds naar bed, waarom we, zoodra we ons avondeten hadden gebruikt, ons ter ruste begaven. Onze bedden hadden we buiten op de waranda's laten brengen, zoodat we, evenals de inboorlingen, onder den blooten hemel sliepen. Ik had zorg gedragen, om met den eenigen bediende van het hôtel af te spreken, dat ik 's nachts een paard kon krijgen, want mijn voeten waren gedeeltelijk ontveld. Toen ik den man 's nachts wakker maakte, en hem om het paard vroeg, scheen hij weinig geneigd, zich aan zijn gedane belofte te houden. Na langdurig gezeur stond hij van zijn geïmproviseerde legerstede op, en kwam met een muilezel aan; en of ik er al op stond een paard te hebben, het hielp niet. Doch ik was al blij, dat ik een rijdier had. Ook nu scheen de maan prachtig, en van uit onze vertrekken hadden we reeds haar licht zien spiegelen in de wateren der Doode Zee, waarheen we onze schreden zouden richten.

Weet men de richting, dan is de weg er heen gemakkelijk te vinden, althans wij liepen langs enkele huizen, en kwamen toen op de groote vlakte, waar eigenlijk niet het minste spoor van een weg te vinden was. Op een enkele plaats was iets te zien, dat ons aan een weg herinnerde. De bodem is hier vrij hard, zoodat het gaan niet moeilijk viel, vooral voor mij, die op een muilezel gezeten was. Voorbij het Russische klooster wordt de weg heuvelachtiger. Dit klooster is gebouwd op de plaats, waar Johannes de Dooper zou hebben gewoond in de woestijn, want een woestijn is het hier in de volle beteekenis van het woord. Johannes bracht toch een gedeelte van zijn leven hier door, sprinkhanen en wilden honing etende. Tot hier kwamen ook de inwoners van Jeruzalem en omstreken, om zijn prediking te hooren, en om door hem gedoopt te worden. Ander voedsel dan Johannes at, was er toen niet te vinden, zoomin als nu, want het groote zoutgehalte van den bodem maakt allen plantengroei onmogelijk.

In het stille nachtelijk uur vervolgden we onzen weg, die niet meer gemarkeerd werd door den platgetreden bodem. De indrukken van zulk een woestijnwandeling gedurende den nacht zijn wonderlijk, vooral waar de maan haar eigenaardig schijnsel over het landschap verspreidt. In de nabijheid der Doode Zee wordt de bodem drassig, en worden meerdere plassen gevormd. Twee uur na ons vertrek uit Jericho, waren we aan de Doode Zee. Zacht kabbelden de golven dezer loodzware wateren. Het beeld der zee was lieflijk, niettegenstaande de doodsche naam; wel sprongen geen vischjes boven het zilte nat, doch de geheele natuurstemming droeg er toe bij om de doodschheid te doen vergeten; eer noodigde ze ons uit aan haar oevers te gaan slapen. Aan beide kanten verheffen zich aanzienlijke bergketenen, die deze wateren insluiten.

We besloten nu aan het strand onze schade in te halen, en sliepen wonderheerlijk tot aan den morgenstond. De geluiden der deinende wateren klonken als de schoonste tonen, en veel fantasie en inbeelding is er niet noodig, om zich hier buiten alle wereldsch gewoel te gevoelen, en zich ongestoord aan de indrukken zijner ziel over te geven.

Daar de dagvorstin nog niet haar verzengende stralen in het Jordaandal zond, besloot een drietal onzer, bij gebrek aan de noodige toiletartikelen, zich in de zee te baden. Daarvoor behoeft men geen geoefend zwemmer te zijn, want aangezien dit water 26 % zout en andere bestanddeelen bevat, is het onmogelijk, hierin te verdrinken. Ook voor kramp behoeft men niet te vreezen, daar de temperatuur in dit jaargetijde beslist warm is. Na dit heerlijk bad ontdekten wij niet ver van de plaats, waar we geslapen hadden, een huisje — van

https://achterderug.nl

hout — dat, toen we er bijkwamen, een café bleek te zijn. We vroegen den kastelein, die een Duitscher was, om ons thee te geven, waaraan hij dan ook voldeed. Mijn ezel bond ik aan een paal, en we verpoosden nog eenigen tijd hier tot de zon verscheen. Toen gingen we op weg naar de Jordaan. Mijn vrienden zagen wel een weinig tegen de wandeling op, want de weg was stoffig, en geen schaduwtje was er te vinden om even op zijn verhaal te komen. Wat zou er ook hier kunnen groeien, dan de doornachtige gewassen, die in bonte kleuren hier en daar verspreid staan. De bodem is er met een korst bedekt, diep gebarsten door de hitte. Nu konden we de vergelijking maken, wat beter was: 's nachts of overdag te wandelen.

De groenende vlakte daar in de verte, we wisten het reeds, kondigde ons aan, dat de Jordaan niet ver meer weg was. Evenwel, wie in het Oosten gereisd heeft, weet, hoe men zich met de afstanden vergissen kan. Reeds werd de plantengroei wat beter, doch van de Jordaan zelve bespeurden we nog niets. Het is voor het oog vermoeiend, door zulke schaduwlooze oorden te gaan; het licht op de gele zandmassa's geworpen is te scherp; vandaar dan ook, dat ik dikwijls met gesloten oogen op mijn muildier zat, dat vanzelf de anderen achteraan liep. Reeds bevonden we ons in tamelijk dicht struikgewas, dat we wel een twintig minuten door moesten gaan, toen we nog geheel onverwachts de Jordaan zagen glinsteren tusschen het groen gebladerte. Geen wonder dan ook, dat we onze vermoeienis vergaten, en ons overgaven aan de eerste indrukken, die deze rivier op ons maakte.

Voor de pelgrims, die bij duizenden deze plaats bezoeken, is er een overdekte ruimte afgezonderd; want het was hier in de Jordaan, dat Johannes doopte, waar ook de Heere Jezus werd gedoopt. Het kan niet anders dan op deze plaats geweest zijn, want de oevers der Jordaan zijn wonder vreemd gevormd. Men ziet over 't geheel slechts weinig van de rivier, ten deele omdat het struikgewas en geboomte elken verderen blik afsnijden, ten deele omdat de oevers zóó steil zijn in de onmiddellijke nabijheid, dat ook daar de rivier tusschen verdwijnt. Was het ook niet door deze wateren, dat het leger der Israëlieten trok bij hun binnentreden in Kanaän? Ook heeft Eliza deze wateren van één gescheiden, door er met zijn mantel op te slaan. Kunt ge het u nu voorstellen, hoe men bij het zien dezer rivier opziet tot den God Israëls, die dit land voor Zijn uitverkoren volk bestemd had? Hier staat ge tegenover het Overjordaansche, en geniet er van, nu deze rivier zelf met eigen oogen te aanschouwen. Het water ziet er troebel uit, doch desniettegenstaande besloten we, onzen picnic te houden met koffie van Jordaanwater gezet. Ik kan u verzekeren, dat ik niet weinig van deze koffie dronk, om niet alleen mijn oogen, maar ook mijn maag te laten genieten van deze wateren. Om ten slotte volop van de Jordaan te genieten, lieten we ons langs haar oevers in de vrij diepe bedding glijden, en weldra zwommen we alle vier gedurende langen tijd. Zooals in Doode Zee was ook hier het water warm, en hoewel het in de zon gloeiend heet was, bespeurde ik haast geen overgang, toen ik in het water gleed. Na het zwemmen rustten we nog eenige uren uit om nogmaals koffie te drinken, en we vonden zelfs een roeibootje, waar eenigen zich mee verpoosden, door te gaan spelevaren tusschen de loodrechte rotsen, die de oevers der Jordaan vormen.

We besloten ten laatste weer naar Jericho te gaan. Ontzettend heet was de lucht om ons, en de bodem onder ons; als in een oven gevoelden we ons. Nog twee uur loopen van de Jordaan naar Jericho, door zandmassa's en ravijnen, door de Jordaan gevormd! Ongeveer één uur was het, toen we weer in het hôtel waren teruggekeerd. Het toeval wilde, dat juist een wagen klaar stond om des avonds naar Jeruzalem te gaan, waarin ik plaats besprak. De anderen verkozen liever te voet te gaan, waarom zij gedurende den namiddag uitrustten om zich op de wandeling, die nu veel vermoeiender zou zijn, voor te bereiden. Ik besteedde dien dag, met enkele indrukken in mijn schetsboek te teekenen, want wanneer men zoo met vrienden op reis is, komt er vaak weinig van. Zoo ging ik dan dien middag alleen wandelen, en kwam toevallig in een tuin bij de Grieksch-Katholieke kerk, waar eenige priesters bezig waren koren te ziften. Eén van hen liet mij de kerk zien, benevens de schilderijen van verscheiden heiligen. Buiten in den tuin wees men mij den boom aan, waarin Zacheüs geklommen is om Jezus te zien! Deze boom wordt bijzonder verzorgd, en is door oude steenen omringd, waardoor hij van anderen te onderscheiden is. Waarschijnlijk is het ook langs dezen weg geweest, dat de blinde door Jezus werd genezen. Hier dan ook de plek gronds te betreden, waar Hij, de Gezegende des Vaders, Zijn voeten zette, is voor den pelgrim een gedachte, die alleen in zijn ziel tot uiting kan komen.

Nog herinnert ons Jericho aan Herodes, die er zijn residentie had, en deze stad liet versieren met prachtige paleizen, waarvan geen spoor meer te vinden is, zoomin als van het palmenwoud, waaraan zij haar roem en naam te danken had. Jericho heette eertijds de Palmstad.

Vijf uur in den namiddag, terwijl de zon reeds ter Westerkimme neigde, namen mijn vrienden afscheid van mij, en aanvaardden den zwaren tocht, zwaar, omdat de hitte nog ondraaglijk was, en omdat de weg van Jericho naar Jeruzalem zoo sterk stijgt. Ik benijdde hen volstrekt niet, en strekte mij nog eens op een sofa uit, wachtende tot ik om negen uur uit mijn mijmeringen gewekt werd door den koetsier, die mij zeide, dat de paarden reeds aangespannen waren, en er dus op mij gewacht werd. Een tweetal personen waren reeds in den wagen gezeten, moeder en dochter, Griekschen van afkomst. Weder ging het in den nacht op reis; de koetsier maakte ons bang met te vertellen, dat den vorigen nacht eenige Arabieren van al hun have en goed beroofd waren op den weg naar Jeruzalem, en dat wel is waar Turksche bereden politie den weg was opgerend, doch een ieder, die deze streken kent, weet, hoe moeilijk het is, zulke booswichten op het spoor te komen. Hij stelde voor, een Turksch gendarme mee te nemen voor de veiligheid, hetgeen ik niet ongeschikt vond. Later bemerkte ik echter geen spoor van zoo'n held, waarom we ons verder dan ook niet bekreunden. Nog stapten een tweetal personen in den wagen, waarvan één de Grieksche priester was, die mij de kerk had laten zien. Zoolang we het Jordaandal doorreden, ging alles goed, doch toen we aan de steile heuvelen kwamen, waar de weg doorheen snijdt, moesten allen uitstijgen. Hier maakt de beek Krith een scheiding tusschen de rotsgevaarten, en dit is de plaats, waar de groote profeet Elia eens door de raven gevoed werd.

Toen de eerste groote stijging achter den rug was, stapten we weer in. Even later verbrak plotseling een geweldig geschreeuw de nachtelijke stilte. Met ons was n.l. nóg een wagen uitgereden, en nu wilde het ongeluk, dat een der paarden van dat voertuig zijn bespanning stuk trok, zoodat onze koetsier er aan te pas moest komen. Na een half uur oponthoud, gingen we ongestoord verder tot aan de reeds genoemde herberg. Tot mijn verwondering stond een mijner vrienden aan den ingang, en zeide, dat ook de anderen hier waren. We zouden hier anderhalf uur rusten. Spoedig zocht ik de andere mannen op, en sliep met hen, tot ik weer door den koetsier gewekt werd. Op mijn vraag, waarom mijn vrienden zoo lang hier bleven, vernam ik, dat de kastelein hen beslist ontraden had, dit gedeelte van den nacht den weg te vervolgen, reden waarom zij in den „Gaan" (herberg) veilig uitrustten.

Zoo gingen we weer op weg, om na een langen vervelenden rit om zes uur te Jeruzalem aan te komen.

Vóór men evenwel zijn intrede in de stad doet, ontrolt zich het schoonste panorama, dat zich denken laat, en dat kan wedijveren met de schoone panorama's van Napels en Constantinopel. Vooral vroeg in den morgen is het gezicht, dat men van af den Olijfberg op Jeruzalem heeft, machtig schoon. Het was dan ook hier, dat de Heere Jezus weende bij het zien van dit grootsche tafereel, terwijl Hij zeide: „Ziet, hoedanige gebouwen, geen steen zal op den anderen gelaten worden, die niet zal worden afgebroken." Van hier ziet ge over het diepe Kedrondal op de stad des Grooten Konings, die zelfs in haar diep vervallen staat u tegenlacht, waar zij zich in gouden zonnewerelden baadt. Vlak tegenover u bevindt zich de plaats, waar eens Salomo's tempel zich verhief, doch waarop nu, als een bespotting voor de gansche wereld, de moskee van Omar in statige lijnen verrijst. Zelfs mag noch Jood, noch Christen de voeten in dit Mohamedaansche heiligdom zetten, zonder dat een Turksch soldaat mee gaat! Bedenkt men nu, dat het van deze plaats geldt, wat de psalmist gedicht heeft in Psalm 65: „De lofzang klimt uit Sions zalen, tot U met stil ontzag," dan gevoelt men te meer, hoe zeer deze regelen thans in strijd zijn met het feit, dat daar de naam van Mohamed hoog geprezen wordt op Sions heuvelen.

Toen ik wederom Jeruzalems straten betrad, gevoelde ik, hoe deze stad voor al de omliggende plaatsen als een wereldstad geldt, want hier klopt het hart van Palestina, zoowel nu als vóór eeuwen.

https://achterderug.nl

Eenzaam en verlaten.

Quand je vais, triste et solitaire,
Répandre en secret ma prière,
C'est ta main qui sèche mes pleurs. *)
De Lamartine.

Zij zijn verdwaald . . .
't Is winter, en koud.

De sneeuw is gevallen; een ganschen dag hebben de vlokken gedwarreld naar omlaag, zij hebben gedarteld, als verheugden zij zich, dat zij een kleed konden leggen op de aarde, die zoo zwart is.

. . . Zij zijn verdwaald . . .

Arme dieren! Waar moeten zij heen? Waar zullen zij zich bergen tegen de verschrikkelijke koude, die overal doorheen dringt, waartegen zelfs hun dikke vacht niet bestand is?

. . . Zij zijn verdwaald . . .

Op woeste ongebaande wegen, over stille uitgestrekte sneeuwvelden schrijden zij voort . . .

Geen liefdevolle herder leidt hen op den goeden weg, geen waakzame hond brengt hen terug op 't rechte spoor.

Geen warme stal, geen voedsel wacht hen.

Eenzaam en verlaten loopen zij daar. Doelloos gaan zij verder.

Eenzaam en treurig vervolgen zij hun weg over de besneeuwde velden . . .

Vanwaar komen zij? Waar willen zij heen?

Vriendelijk ziet de schoone maan op hen neer. Doch troost geeft zij hun niet. Ach, niets is immers verschrikkelijker dan verdwaalde *schapen*, — want den weg kunnen zij niet weer vinden, — zij zijn geheel verdwaald, — zij zijn verloren! . . . .

Arme dieren! Is er dan niemand, die zich over u ontfermen kan en wil? Is er dan niemand, die hulp wil bieden?

Ja — Eén is er, Die u niet vergeet. Eén is er, Die u gadeslaat. Zonder *Zijn* wil valt niet een muschje van het dak; zonder *Zijn* wil komt ook een schaap zelfs niet om.

Maar toch — door de *menschen* zijn zij nu verlaten . . .

Eenzaam schrijden zij daar voort . . .

— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

Zoo kunnen wij, menschen, óók verlaten zijn. Misschien niet uiterlijk. Neen — innerlijk.

Men kan zich eenzaam, eenzaam en verlaten gevoelen temidden van het gewoel dezer wereld; — temidden van het levendigste gesprek om zich heen; — temidden der vroolijkste tooneelen, bij de schoonste muziek en het liefelijkste gezang.

Ge bevindt u in het gewoel, ge neemt deel aan het gesprek, ge glimlacht dáár, waar een glimlach van u verwacht wordt, maar uw *hart* is er niet bij; ge gevoelt u *eenzaam en treurig* temidden van alles, temidden van vroolijkheid.

Hebt ge nooit geleden, geleden met een lach om de lippen, maar met een doorn in 't hart?

Kent ge niet dat smartelijke gevoel om deel te moeten nemen aan het gepraat om u heen, als uw hart tot schreiens toe bedroefd was?

Gij hadt allen wel willen toeroepen: Praat en lacht gij voort, doch laat mij met rust. Maar gij hebt gezwegen.

Hoe kostelijk is het echter, dat, al gevoelen wij ons somtijds een oogenblik eenzaam, of misschien verlaten, innerlijk verlaten, treurig, we dat *toch nooit* behoeven te zijn.

Het ligt aan ons zelf, hoe lang zulke oogenblikken duren.

Zeker, ge kunt u in gezelschap bevinden, waar ge u niet thuis gevoelt; waar uw geest geen voedsel vindt. Maar daar kunt ge iets *geven*, daar kunt ge trachten anderen eenigszins te verheffen boven 't alledaagsche; daar kunt ge uw beste krachten inspannen, om een gesprek te beginnen, dat iets tot inhoud heeft, zoodat de beuzelachtige niets-zeggende praatjes, waar sommigen den tijd mee zoek brengen, op den achtergrond worden gedrongen.

Maar 't is waar, als we zoo juist iets droevigs ondervonden hebben, hòe of wàt dan ook, dàn voelt ge u eenzaam of verlaten, zelfs temidden van een druk gesprek, van een goed gesprek.

En dàn ligt het geheel aan onszelf, hoelang zulk een oogenblik duurt.

Laat ons dan tot *Jezus* vluchten; laat ons dan aan Hèm denken, Zijn beeld ons voor oogen stellen!

Er *is* veel leed, veel eenzaamheid, veel droefheid; doch met Hèm en door Hèm kunnen we overwinnen.

Treft ons leed, worden wij in of dóór iemand teleurgesteld, . . . *Hij* is daar om ons te steunen en op te richten, als wij bang en moede ons buigen.

Doch we moeten óók zèlf willen. Zich laten drijven op elke stemming, toegeven aan elke zwaarmoedige luim, zoodat de naaste omgeving er onder lijdt, — zie, dat is den mensch niet waardig. Hij moet *willen*, krachtig *willen*; niet anderen tot last zijn door zijn zwaarmoedige of droefgeestige stemmingen. Ook als onze geest krank schijnt, maar het ons lichaam is, dat, door overspanning misschien, geen weerstand biedt, kunnen we zelf veel doen. We kunnen het telkens tot onszelf zeggen, dat we *ziek* zijn *naar het lichaam*, en dat dáárdoor die zwaarmoedige gedachten in ons opkomen. En dat zal veel helpen; veel twijfel doen wijken; onszelf en anderen veel verdriet besparen.

De schrijver heeft wel gelijk, die zegt: „Hij, die zijn beste krachten inspant om onder alle omstandigheden opgeruimd te blijven, zorgt niet alleen voor zijn eigen geluk, maar verspreidt daardoor ook geluk om zich heen . . ."

Niet waar? Ieder onzer heeft wel eens leed gekend, de een meer, de ander minder. Het is geen kunst, er zich dan bij neer te zetten en te denken: nu kan ik niets meer; *ik* heb ook altijd alle droefheid; 't is te *veel*.

In zulk een stemming *kunnen* we niets; *doen* we niets. Neen — we kùnnen, we *moeten* ons verheffen boven de omstandigheden; dat adelt het hart, dat staalt het gemoed, dat sterkt den geest! En *bovendien* — en dit moet voor ons, Christenen, *hoofdzaak* zijn, — *God wil het.* God wil, dat we moedig den strijd des levens strijden en blijmoedig onzen weg gaan; niet mopperend en neerslachtig, maar frisch en krachtig, met opgeheven hoofd en helder oog; niet onze omgeving terneerdrukken door den ganschen dag te zuchten, maar opgeruimd trachten te blijven onder al wat ons overkomt, en zoodoende voor ons eigen geluk te zorgen en bovenàl geluk om ons heen te verspreiden . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Eenzaam en *verlaten!* Hoe droevig klinkt het!

Doch nòg droeviger, als men óók zeggen moet: *verdwaald!* . . .

Lezer, zijt ge *eenzaam*, zijt ge *verlaten?*

Vlucht dan tot Jezus; *Hij* troost en sterkt. *Hij* zal u niet begeven, nòch verlaten. . . . .

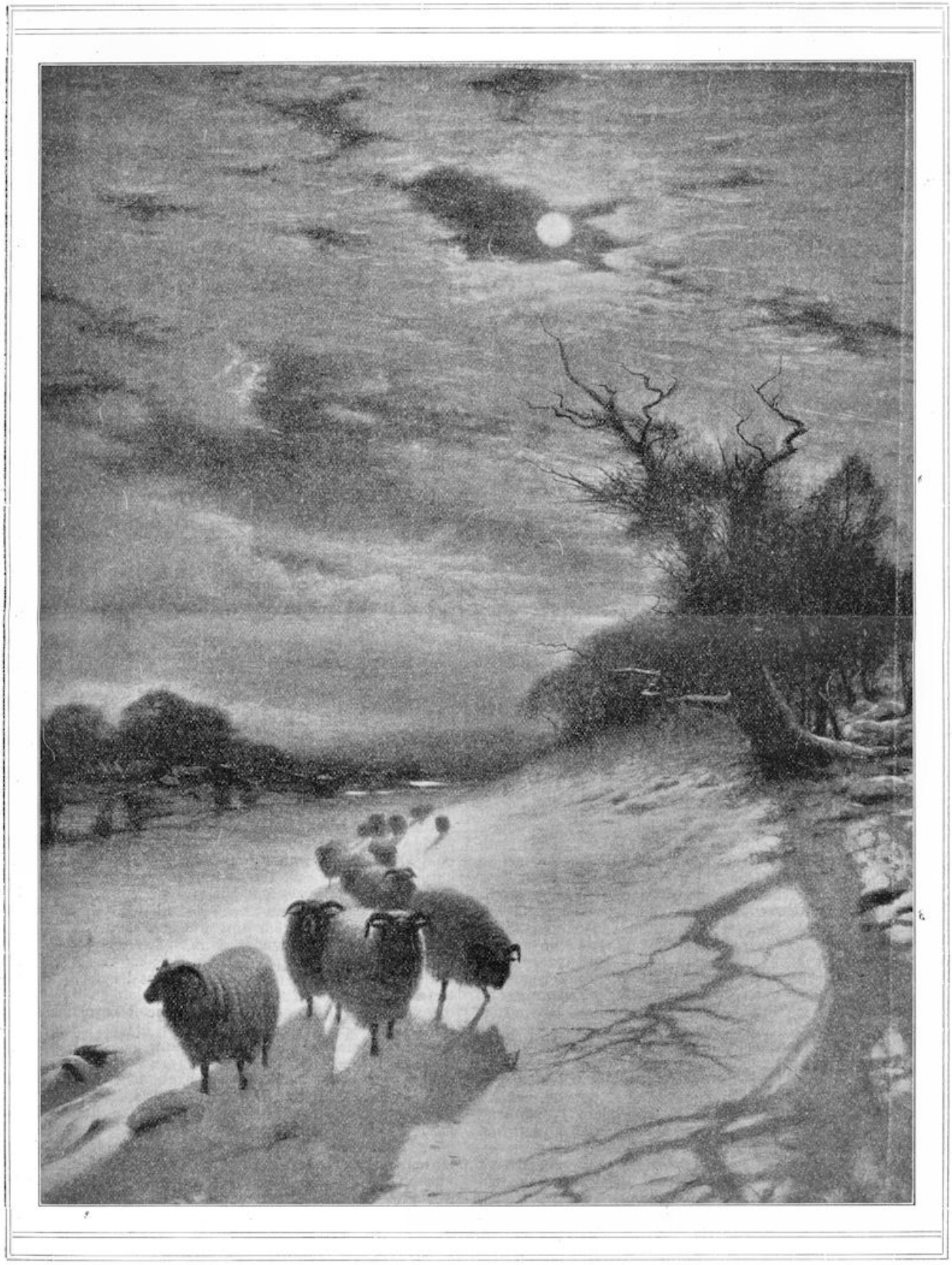
Lezer, zijt ge *verdwaald?*

Keer dan terug, éér het te laat is. Keer terug tot Hèm, Die u zoo onuitsprekelijk liefheeft. . . .

JACOBA.

*) „Wanneer ik, eenzaam en treurig, in stilte mijn gebed ga uitstorten, dan droogt Uw hand mijn tranen af."

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

OUDE TRANT EN NIEUWE STIJL.

I.

Niet altijd zijn de beroemdste mannen de nuttigste geweest; niet immer gaven de meest geprezen gewrochten der menschen den meesten baat.

Phidias, de Grieksche beeldhouwer, heeft wonderen van kunst gewerkt. Maar tot grooter zegen der menschheid is geweest de onbekende, die het spinnen uitvond — als hoedanig de overlevering Naëma noemt, in Genesis vermeld. De kolossus van Rhodus was een der zeven wereldwonderen. Maar hoeveel nutter is de eenvoudige duinwaterleiding, die onze hoofdstad nu al 50 jaar behoedt voor den vroeger staag dreigenden waternood. 't Waarlijk nuttige en noodige, is veelal eenvoudig, althans zonder tooi of kunst. Van Alphens „Sterrenhemel," is een der schoonste verzen in onze taal. Maar hebben zijn „kindergedichtjes" niet oneindig veel meer invloed gehad?

Den 23en Augustus 1634 naar ouden stijl, 3 September naar juiste rekening, werd te Groningen een kind geboren, dat eenmaal naam zou maken, maar op zijn eigen wijs. Naam overal, maar ook alleen waar Neerlands taal in eere is; naam maar niet in den zin van roem, tenzij dien van trouwe plichtsbetrachting; naam wegens een levenstaak vol eenvoud en toch van onberekenbaar nut.

Abraham *Trom* — zoo heette hij — was het kind van godvreezende ouders, aanzienlijke lieden, die niets liever wenschten dan dat hun zoon God in zijn leven zou verheerlijken. De zoon, die een uitvoerige levensbeschrijving van zich zelf heeft nagelaten, zegt omtrent zijn ouders: „Ik moet tot hun eeuwigen lof betuigen, dat zij mij een ware Vader en Moeder geweest zijn, die mijn geestelijk en eeuwig heil gezocht hebben.

Om hier een bijzonder blijk van ouderlijke genegenheid te vermelden, zoo is het gebeurd, dat toen ik geboren werd, zij mij den naam van Abraham gaven, met geen andere bedoeling, dan op hoop, dat ik in de voetstappen van den Vader der geloovigen mocht wandelen; en zoo de Heer mij het leven liet, dat ik als predikant Gods kerk zou mogen dienen."

In verband met dezen wensch, werd Abraham reeds op zijn 9e jaar op de Latijnsche school geplaatst en was toen al rijp voor de tweede klas. De begaafde knaap werd mettertijd student aan de toen nog jeugdige hoogeschool zijner vaderstad. Ook nu weer blonk hij uit, zoo zelfs dat, toen hij nog geen 20 jaar telde, hem aangeboden werd hoogleeraar te worden te Duisburg in Duitschland. Doch Abraham sloeg dit af: eigen begeerte zoowel als de wensch zijner ouders, drong hem tot het predikambt.

In 1655 werd Trom proponent, doch ziekte, wellicht 't gevolg van zware studie, belette hem spoedig predikant te worden. Hij ging nu eerst een buitenlandsche studiereis doen, en aanvaardde daarna het predikambt te Haren. Kort daarop trad hij in het huwelijk. Aan zijn naam Trom voegde hij — volgens de gewoonte dier tijden — een Latijnschen uitgang toe en heette voortaan *Trommius*.

Niet lang na zijn huwelijk begon Trommius den vader zijner vrouw te helpen aan een groot, door dezen aangevangen werk, namelijk een *Concordantie* of Woordenboek van den Statenbijbel. De bedoeling was, het vinden van een of andere plaats in de H. Schrift te vergemakkelijken en tegelijk een overzicht te geven van alle teksten, waarin dit of dat onderwerp woordelijk voorkomt. Niet lang duurde het echter, of de man, die het schoone plan had ontworpen, moest de verdere uitvoering aan zijn schoonzoon overlaten. En deze — besloot het ware reuzenwerk te aanvaarden. Want het was een ontzaglijke taak om nauwkeurig, Bijbelboek voor Bijbelboek, alle teksten in cijfers en gedeeltelijken inhoud aan te geven, die b.v. woorden als *hemel, waarheid, geloof* vermelden! Ieder kan de proef nog nemen!

Maar Trommius was er de man niet naar om zich van een voorgenomen werk te laten afschrikken, of het op te geven. Voegen wij er bij, dat hij er behoorlijk den tijd voor nam. *Acht-en-twintig jaar* heeft hij aan zijn Concordantie gewerkt! Zijn taak als leeraar en herder mocht er niet onder lijden. Nu, dat behoefde bij zoo rustig werken ook niet. Want wel bestaat de Concordantie uit drie deelen in folio, maar toch bevat menig woordenboek in een of andere taal vrij wat meer, en daaraan is dan meestal geen tien, ja geen vijf jaar gewerkt. Doch Trommius nam er wijselijk den tijd voor, gaf er blijkbaar alleen zijn vrije uren aan. 't Was dan ook een arbeid, dien men telkens kon neerleggen en weer opvatten.

Of nu echter een zoo doorkundig, geleerd man niet beter had kunnen doen? Ik heb altijd gemeend van ja. Hij had zich met tal van medewerkers kunnen verstaan — gelijk *nu* altijd in zulke gevallen geschiedt, — die elk een deel der H. Schrift behandelden, terwijl hij de hoofdleiding had. Dan zou het werk ook geen 30 jaar geduurd hebben. Doch hoe het zij, ons past het dankbaar te wezen, dat het groot en nuttig werk gelukkig is volbracht.

Er bestaat een verhaal, dat een andere lezing geeft omtrent den langen duur van den arbeid. Trommius' vrouw, zoo luidt het, begon het danig te vervelen, dat haar man allengs geheel verdiept raakte in zijn Concordantie en voor H.Ed. evenmin oog als hart meer scheen te hebben. Op een dag dat hij uit was, ging ze naar zijn kamer, vond daar het groote werk bijna voltooid, maar ontstak bij het zien in zulk een drift, dat zij de vellen opnam en in de keuken in 't vuur smeet, waar alles jammerlijk verbrandde, de vrucht van jaren arbeids! Toen de dominé thuis kwam, was zijn werk verdwenen, kon hij van voren af weer beginnen!

Ik meen, dat we heel dit verhaal gerust als een vertelsel kunnen beschouwen. Trommius is vier maal getrouwd geweest, en daar zijn groot werk verscheen een jaar vóór den dood der eerste vrouw — met wie hij 17 jaar verbonden was — zou zij de in elk geval onedele en verachtelijke daad moeten gepleegd hebben. Dit zou daarbij dan geschied moeten zijn in de eerste jaren van hun huwelijk, anders toch had haar man geen tijd gehad om zijn groot werk nog eens over te doen. Zou nu een huwelijksleven, dat door de vrouw zoo bedorven was, toch zoo kunnen zijn geweest, dat de man na den dood der vrouw haar noemt: „mijn allersoetste huysvrouw?" Ja meer nog, hij verklaart, dat hij met haar heeft geleefd „in alle ongeveinsde liefde, *rust en vrede*." Dit zegt genoeg.

Toch was Trommius in ander opzicht in het stuk des huwelijks niet voorspoedig. Hij hertrouwde na den dood zijner eerste vrouw, doch na drie jaar was hij opnieuw weduwnaar. Toen huwde hij met een vrouw, die zelf ook al tweemaal was getrouwd geweest, doch ook zij ontviel hem reeds na twee jaren.

De toen 66-jarige predikant meende echter, schoon bejaard reeds, toch niet alleen te moeten blijven. Al na een groot jaar was hij opnieuw getrouwd, „in hope dat dit de laatste zou wezen." Nu, hij heeft nog 20 jaar wil van dit huwelijk gehad en zijn wensch verkregen. Zijn vrouw, met wie hij zeer gelukkig was, heeft hem overleefd. Dat wij al deze dingen weten, danken we daaraan, dat Trommius, als gezegd, 't zelf heeft beschreven. De levensbeschrijving kan men vinden in de tweede, verbeterde uitgaaf van zijn Concordantie, door Dr. Gillisen, hoogleeraar te Franeker. (1750.)

Trommius, die mettertijd predikant te Groningen werd, had in het eerste deel van zijn werk het N. Testament behandeld. Dit deel verscheen in 1672. Eerst 13 jaar later kwam het eerste gedeelte van het O. Testament uit, en in 1691 eindelijk, verscheen het laatste deel. (Over de jaarcijfers bestaat eenig verschil.) Is van menig boek alleen de schrijver overtuigd, „dat het in een bepaalde behoefte voorziet," hier werd dit algemeen erkend, al werd het boek natuurlijk alleen gevraagd door hen die van Bijbelstudie hun werk maakten.

Te midden van den arbeid voor de Concordantie had

https://achterderug.nl

Trommius nog tijd gevonden voor een andere bezigheid. Het schijnt hem steeds vooral te doen te zijn geweest om anderen nuttig te zijn, iets te verbeteren en te vergemakkelijken, al was daarmede ook geen groote eer te behalen. Dat bewijst wel zijn boek „Sagte verbetering der Psalmrijmen P. Datheni," verschenen in 1695. In dit werk beproefde hij de gebrekkige en soms stuitelijke Psalmberijming van Dathenus althans eenigszins te verbeteren, doch vergeefs. Wel oogstte hij lof in over zijn werk, doch nergens werden zijn verbeteringen ingevoerd. Er moest nog een halve eeuw en meer verloopen, eer de nieuwe Psalmberijming kwam, die nog in gebruik is.

Hoe geestvermoeiend, tijdroovend en geduldeischend het werken aan een Concordantie ook is, toch gevoelde Trommius, schoon reeds een zestiger, nog lust om aan een tweede te beginnen. De wensch om nuttig te zijn en wellicht ook de welverdiende lof hem gebracht, werkte zeker hiertoe mee. Dat hij echter zeer goed gevoelde hoe zwaar zulk werk was, blijkt uit deze zijn dichterlijke klacht:

Is 't dat ooit Rechter wil een schamper oordeel vellen,
Waardoor hij allereerst wil den Misdader kwellen,
Die laat hem nimmermeer in 't nare Rasphuis gaan,
Noch ook van dag tot dag aan 't zware bergwerk staan,
Maar leg hem op, dat hij ga woordregisters maken;
Dan zal hij alle soort van straffen tevens smaken.

De nieuwe Concordantie, die Trommius op zijn ouden dag voltooide, liep over de zoogenaamde Septuaginta. (Dit is de vertaling der „zeventig," een overzetting van het O. Testament uit het Hebreeuwsch in het Grieksch, drie eeuwen vóór Christus vervaardigd.) Het is een Hebr.-Gr. Woordenboek, met Latijnschen tekst, en verscheen in twee folianten een jaar vóór zijn dood, in 1718. Hij was toen 84 jaar oud. Wel weinigen zullen hem zoo iets nadoen.

En nog rustte hij niet. Er rezen bedenkingen tegen zijn laatste werk, die hij weerlegde in een Latijnsch verdedigingsschrift, mede nog in 1718 verschenen. Ook bewerkte hij nog een tweede uitgaaf zijner eerste Concordantie in twee deelen.

't Was volkomen verdiend, dat hij eershalve tot doctor in de Godgeleerdheid werd benoemd. Zeer werd zijn werk gewaardeerd, wat trouwens niet meer dan billijk was.

Den 14^{en} Mei 1719, een Zondag, predikte hij over het laatste oordeel. 't Zou de laatste preek zijn van den man, die tot in zijn 86ste jaar de Kerk was blijven dienen. Maandag daarna kreeg hij een felle koorts, die niet weer week, zoodat hij 29 Mei er aan bezweek. Hij had de Gemeente lange jaren trouw verzorgd en met zijn vrijen tijd gewoekerd, wellicht niet op de meest praktische wijze, maar toch hoogst nuttig tot voor verre geslachten. De leeraar, die zijn lijkrede hield, gaf hem dit schoon getuigenis: „Hij nam al zijn dienst getrouw waar en is alzoo geweest tot een luister van deze stad en gemeente."

Hoevelen kunnen van Trommius leeren! En wat hij naliet, is nog ons geslacht van onberekenbaar nut!

De tweede verbeterde druk der Concordantie, verscheen als gezegd een 50 jaar na de eerste. Beide uitgaven zijn zeldzaam geworden, vrij duur en onhandig in 't gebruik. Daarom gaf *Ds. J. de Liefde* ruim een halve eeuw geleden een vereenvoudigde uitgaaf van de Concordantie in handig formaat. (Gorinchem, Van Hoeve.) Ook dit boekdeel is al lang niet meer verkrijgbaar.

't Was daarom een goede gedachte van den heer *D. Bolle* te Rotterdam, een geheel nieuwen, *derden* druk van Trommius ter perse te leggen, die nu verschijnt. Ik durf gerust ieder raden van deze gelegenheid gebruik te maken, om zich een Trommius aan te schaffen. 't Is een werk van *blijvende* waardij als weinige, dat **niet** veroudert en het Schriftonderzoek zeer vergemakkelijkt. Het werk verschijnt in afleveringen, in helderen, duidelijken druk, en opgaaf van het woord ook in het oorspronkelijke. De prijs is laag gesteld.

A. J. H.

OP, NAAR DE ZUIDPOOL!

I.

Alle voorbereidingen waren nu getroffen. Niets was vergeten, geen instrument, geen hamer, geen spijker. De proviand voor ieder man was nauwkeurig afgewogen; voor de benoodigde kleeding was gezorgd; de sleden waren nog eens op het zorgvuldigst nagezien; de vier ponny's, die de sleden zouden trekken, waren in uitstekende conditie.

Het was nu op het einde van October; *) er werd op zomerweer gerekend; en in de harten van de stoutmoedige Zuidpoolvaarders leefde slechts één hartstochtelijk verlangen, dat hun polsen sneller deed kloppen: het bereiken van de Zuidpool.

Het hoofd van den Zuidpooltocht was E. H. SHACKLETON; een man, die zijn naam met gouden letteren in de geschiedenis der Poolexpeditien heeft ingegrift. Vergezeld van de hartelijkste gelukwenschen van een geheel volk, waren de ontdekkers op de „Nimrod" zuidwaarts gestevend; te midden eener ijswoestijn hadden zij hun hut gebouwd, en van uit deze hut zou een kleine afdeeling der Poolvaarders, aangevoerd en aangevuurd door Shackleton, langs afgronden en door nog nooit betreden sneeuwvelden heen, den tocht naar de Zuidpool volbrengen.

Zoo was dan alles gereed; de laatste beschikkingen werden getroffen; de laatste brieven werden naar het verre tehuis geschreven; een laatste weemoedige herinnering voor de achterblijvenden, indien de Poolvaarders niet terug mochten keeren van dat geheimzinnige gebied, waar reeds zoo menig moedig zeevaarder het leven heeft gelaten.

Een dag vol zonneschijn was de 29ste October, toen de Poolvaarders het gelaat naar het ijzige Zuiden richtten; er blies een aangenaam windje uit het Noorden; het was een veelbelovend begin.

Toch waren Shackleton en zijn drie makkers, die de zegevierende vlag van Engeland op de Zuidpool zouden plaatsen, bewogen, toen zij de hut verlieten, waar zij zooveel maanden in de hartelijkste eendracht met de achterblijvende Poolvaarders hadden samengewoond. Een gevoel van droefheid kwam bij de stoere mannen boven; zij hadden de hut lief gekregen; en ze wisten, dat zij elkander op die plek nooit meer gezamenlijk zouden ontmoeten.

Het was donker in de hut; het acetyleengas was zwak in vergelijking met den zonneschijn, die de sneeuwvelden als een eindelooze zee van diamanten deed schitteren. En in dien glanzenden zonneschijn werd de tocht begonnen.

Volgens afspraak zouden een paar kameraden de Zuidpoolvaarders een eind weegs vergezellen; te tien uur in den voormiddag keerden deze mannen volgens afspraak terug, en zij hadden, zoover het aan hen lag, alles gedaan, om de expeditie zoo goed mogelijk uit te rusten.

Er werden weinig afscheidswoorden gewisseld; een sobere, innig gemeende wensch, dat de Poolvaarders mochten slagen; een warme handdruk — dat was alles.

De Poolvaarders keken nog eenmaal de terugkeerenden na; de beide mannen stonden bij de welbekende rotsen; een laatste groet met de handen, en 't was voorbij.

* * *

De sterke, gedresseerde hitten trokken de sleden; zij waren moedig en sterk; en de tocht ging, dwars over het ijs, recht naar het Zuiden.

*) 1908.

https://achterderug.nl

Maar de hitten hielden den tocht niet vol; zij braken de pooten; zij bezweken — één voor één.

Toen namen de Poolvaarders de plaats der ponny's in; er hadden verscheiden ongelukken plaats, maar de moed dreef de stoere mannen voort. Er werd gemurmureerd noch geklaagd; het schitterend doel van den tocht deed elken zucht verstommen, voordat hij was geslaakt.

Na den langen tocht werden de tenten des avonds gespannen; de Poolvaarders kropen in hun slaapzakken, en nauwelijks uitgerust, zetten zij hun tocht weer voort.

Als een verstandig man dacht Shackleton aan de proviand; op de sleden was voor negentig dagen proviand meegenomen, maar met zuinigheid en beleid zou die voorraad voor honderd tien dagen kunnen dienen.

Shackleton stelde voor, de rantsoenen kleiner te maken; er kon immers ophouden komen in den tocht; en het gevaar bestond, dat de honger, het gebrek, de uitputting hen zou dooden, voordat het glorierijk doel was bereikt.

De drie makkers vonden alles goed, wat hun hoofd voorstelde — nóóit heeft een veldheer trouwer soldaten gehad. En hun namen verdienen vereeuwigd te worden: het zijn ADAMS, WILD en MARSHALL.

Het was hard werken elken dag. Soms werden zij overrompeld door een woedenden sneeuwstorm, die een heelen dag duurde; het was onmogelijk, er tegen op te tornen; en weggekropen in hun slaapzakken, moesten zij in hun tenten de kostbare uren zien voorbijgaan, zonder dat zij hun doel een voetbreed nader waren gekomen.

Zij werden van alle zijden bedreigd; in de kloven, in de afgronden van sneeuw konden zij neerstorten; maar zij werden door een groote, onzichtbare Hand beschermd, en de dappere mannen trokken voort door die duistere eenzaamheid, door die verschrikkelijke woestijnen van sneeuw; al maar voort naar het zuiden, naar de poorten van ijs, die hun den toegang tot de Zuidpool zouden verschaffen.

Den 26sten November werd 82° 18½′ Zuiderbreedte bereikt; dat punt was nog nooit, zoover de geschiedenis gewaagt, door één mensch bereikt; het heuglijk feit werd feestelijk door hen gevierd!

Den 5den December werd de groote gletscher bereikt. De gevaren werden grooter, en het transporteeren der sleden zwaarder, al werden ze lichter. Het ging steeds berg op; den 23sten December was een hoogte van 8820 Eng. voeten bereikt.

De maïs, die voor de ponny's had gediend, moest thans den Poolvaarders tot voedsel verstrekken.

Men kon de maïs niet laten zwellen in het water, daar het aanstonds bevroor; ze werd daarom rauw genuttigd, en moest in de maag maar dijen.

Men was nu twee maanden onderweg, terwijl voor den terugtocht niet veel korter tijd mocht worden gerekend; de rantsoenen moesten opnieuw aanmerkelijk worden verminderd — er was niets aan te doen.

Bij de vermoeidheid liet zich thans de honger gelden. Hij knaagde in hun ingewanden; hij maakte hun slaap onrustig; thans begonnen zij het spreekwoord te verstaan, dat de honger een scherp zwaard is.

Maar geen honger, geen gebrek was in staat, hun energie te breken; zij waren mannen van staan vast, en het gelaat vastberaden naar het Zuiden gekeerd, trokken zij met hun sleden, hun honger en hun ellende door de eeuwige, doodsche woestijnen van ijs en sneeuw voort naar de Zuidpool!

L. P.

Kapitein Shackleton.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

https://achterderug.nl

Toen de heeren in de zaal kwamen, vonden ze de dames in levendige discussie. Mevrouw Blichfeld kon zich nog maar niet verzoenen met den ongelukkigen inval van haar neef. Het was toch ongehoord, zoo iets te verlangen van een jonge dame, die immers geen beroepszangeres was. Aan den anderen kant was het gezelschap het eens, dat de jonge mevrouw Herbert, die ook muzikaal ontwikkeld was, juffrouw Bergen zou accompagneeren. Er volgde een verschuiving van stoelen en een bladeren in muziekboeken. Eindelijk echter kwam het gezelschap tot rust.

Ze had inderdaad een fraaie stem, juffrouw Bergen, niet bijzonder krachtig, maar zuiver en rein en met een warme, gevoelige voordracht. In 't begin beefde haar stem en brandde het rood op haar wangen, maar onder het zingen vatte ze moed, en ten slotte was ze geheel in de macht der tonen, zoodat ze vergat, dat er naar haar geluisterd werd.

Natuurlijk oogstte ze grooten lof. De heeren waren geheel en al geestdrift. De gastheer dankte haar met hartelijke woorden, en een der heeren hield een toespraak, zóó keurig netjes, dat het wel leek, alsof hij ze onder het zingen had opgesteld in plaats van te luisteren!

Een enkel straaltje van het zonlicht, dat schitterde over juffrouw Bergen, drong ook door tot den advocaat, die het denkbeeld had geopperd. Hij maakte er dadelijk gebruik van, om een herhaling voor te stellen, en na vernieuwd dispuut ging het voorstel er door — tot groote verontwaardiging van mevrouw Blichfeld.

(*Wordt vervolgd.*)

DE LAATSTE SLAG.

(13 DEC. 1810.)

Dat was de laatste slag!

't Jaar 1810 was voor Nederland het rampjaar geweest bij uitnemendheid; het jaar der duisternis. De zon onzer glorie, die eens zoo heerlijk geschitterd had, nu al jaren achter bleeke nevels verborgen, was thans ondergegaan. 't Was nacht in Nederland!

De groote staatsomwenteling aan 't eind der vorige eeuw wàs niet geweest de nationale wedergeboorte, waarvan haar profeten in gezwollen verzen gezongen hadden; ze was 't begin geweest van onzen nationalen dood, en 't carillon, dat blij den uittocht der Oranjes zong, was de doodsklok geweest van ons volksbestaan.

Bij de gratie van Frankrijk hadden we nog een tijd ons nationale leven voortgesleept.

Onze „revolutie" bleef binnen de perken, die „la grande nation" haar stelde; wij tuimelden van den eenen regeeringsvorm in den anderen, naar de Françoos ons rondtollen liet; wij vermoordden de vrijheid, schonden de gelijkheid en kenden geen broederschap; wij sukkelden mee achter den Franschen zegewagen aan; wij piepten als angstige kiekens bij 't kraaien van den Gallischen haan; wij dronken den beker der vernedering tot op zijn heffe, en durfden nauw knipperen met de oogen, als hij bitter was!

Toch bleef nog jaren ons volksbestaan onaangetast. Moesten we al in 't Zuiden enkele veeren laten aan den opdringenden Franschman, we hadden toch onze eigen regeering nog; onze eigen wetten en instellingen; van een simpele republiek waren we zelfs tot een koninkrijk geklommen, en de heugenis van den luister, dien 't Oranjehuis ten toon spreidde, vervloog bij den glans van 't koninklijk hof.

Het duurde kort! Toen *Lodewijk Napoleon* weigerde een stroovorst te zijn, gelijk zijn keizerlijke broeder het wenschte, schoof deze hem op zijde, gelijk de schaakmeester zich van 'n lastigen pion ontdoet en lijfde hij — ter vereenvoudiging! — ons land bij Frankrijk in.

Dat was in den zomer van 1810.

't Geschiedde zonder eenig protest.

't Leek wel, of ons volk voorgoed een „nation éteinte" geworden was. 't Leek op een plant, afgesneden van haar levenswortel, die nog een wijle doorgroent, maar welker bladeren verflensen en die machteloos is, om meer bot en bloesem voort te brengen.

In de binnenkamer mocht zich hier en daar de vuist ballen van wie ons glorierijk verleden kende en herdacht; een enkele vrome mocht zuchten: „Hoe lang, Heere!" . . . . de groote massa las onverschillig het keizerlijk decreet van inlijving, veel meer bezorgd voor de gevolgen, dan verslagen vanwege de vernedering, die ons trof.

Hier en daar was een zucht van ontspanning!

't Was immers tòch de strijd geweest van den aarden pot tegen den ijzeren, om meer dan een schijn van zelfstandigheid te bewaren, meegesleurd als we werden door den wilden bergstroom der Napoleontische politiek. En was er niet, nu we deel uitmaakten van het groote West-europeesche keizerrijk, een verruiming van afzetgebied, die onze nijverheid, maar met name onzen landbouw en onzen handel ten goede kwam?

Eilacy! Toen onze natie jonger was, gordde zij fier zichzelve en ging, waar zij wilde . . . . stond niet de wijde zee, de gansche wereld voor haar open? . . . . maar nu ze ouder geworden is, bindt haar de vreemde, de geweldenaar, en brengt haar, waar ze niet zijn wil.

Drie zware slagen reeds had de trotsche Corsikaan ons in den loop van den zomer toegebracht: het *continentale stelsel*, de *tiërceering* der staatsschuld en de *conscriptie*.

Het *continentale stelsel*, dat Lodewijk in theorie had aanvaard, maar dat hij onder zijn oogen straffeloos had laten schenden, werd nu met de uiterste gestrengheid gehandhaafd. Alle handel met Engeland stond stil, en alle andere overzeesche handel werd door de Britsche kaperschepen belet. Onze handelsvloot rotte weg in de havens en werd voor brandhout gesloopt.

De *tiërceering* der Staatsschuld, waardoor de rentetrekkenden slechts één derde kregen van 't geen, waarop ze recht hadden, trof allen, die geheel of gedeeltelijk van hun fondsen leefden; niet het minst de vele godshuizen, gestichten, liefdadige vereenigingen e. d. g., die verplicht waren hun vermogen 't zij in land, 't zij in Staatspapieren te beleggen.

Erger nog dan deze beide was de *conscriptie*, die onze jongelingen in 't Fransche leger inlijfde, 't verderf tegemoet, en wier prikkel, door de terugwerkende kracht, die haar toegekend werd, ons volk des te dieper in 't vleesch drong.

En nu kwam de laatste slag.

Den 13en December van 't rampjaar 1810!

Altijd nog was er een flauwe hoop geweest, dat de inlijving in de praktijk geen opsmelting zou worden. Dat we wel van vorst, doch niet van landaard zouden wisselen. Dat we Nederlanders zouden kunnen blijven, al werden we uit Parijs geregeerd. Dat een soort van „personeele unie" toch praktisch Holland naast Frankrijk zou laten voortbestaan . . . .

Dadelijk, nadat het inlijvings-decreet van 9 Juli 1810 was verschenen, had de Keizer een „junta" of „Raad van notabelen" gevormd, onder voorzitterschap van Ver Huell, die in opdracht had hem „een schets aan te bieden over het algemeen beheer van het land, gewijzigd en in overeenstemming met het gouvernement van het keizerrijk" . . . . dàt had de flauwe hoop gevoed . . . .

Doch indien al deze commissie tot eenig voorstel gekomen is, 't heeft ongetwijfeld den Keizer niet gesmaakt en het decreet van den 13en December nam alle hoop weg, dat er nog iets, dat aan oud-Holland herinnerde, zou worden gered.

Met souvereine minachting voor ons glorierijk verleden, werd zelfs de herinnering eraan weggeveegd van de kaart. Onze zuidelijke provinciën waren vroeger reeds afgekapt; thans werden in 't Noorden Oldenburg, de Hanze-steden en een deel van Westfalen bijgetrokken, en 't geheel in 10 departementen verdeeld, welker grenzen kriskras door die der eeuwenoude provinciën heenliepen. Het nieuwe gebied zou 31 afgevaardigden hebben in het „wetgevend lichaam" — alsof er naast Napoleons wil nog een zelfstandige, wetgevende macht kon bestaan! De meeste, totnogtoe bestaande wetten en instellingen werden afgeschaft, en de Fransche wetten en decreten, 700 à 800 in getal, voortaan van kracht verklaard. De rechtspleging werd geheel verfranscht en de uitheemsche jury verving de aloude rechtbank van schout en schepenen. Elk stuk, dat van Overheidswege uitging, moest naast den Nederlandschen tekst zijn Fransche vertaling hebben; de couranten moesten half Hollandsch, half Fransch spreken; op alle scholen moest Fransch onderwezen worden: met twee, drie geslachten moest de Nederlandsche sprake een doode taal, de Nederlandsche historie een afgesloten boek, het Nederlandsche volk een verdwenen natie zijn . . . .

Zóó was het kwaad over ons ten volle besloten!

In den donkeren nacht lichtte geen ster der hope . . . .

Zelfs het grondsop uit den bitteren beker der vernedering werd ons in de keel gegoten! . . . .

God alleen redde Nederland! En *Hij* deed de gulden zonne der vrijheid, die in Dec. 1810 gehéél was weggedoken, in de Novembermaand van 1813 weer heerlijk rijzen aan de kim!

P. BR.

https://achterderug.nl

VERLATEN!

Een droevig tafereel.

Een eenzaam, onmetelijk sneeuwveld, waarop elk leven verstard is.

Geen plant, geen grasprietje ontdekt uw oog; en daar in de grauwe lucht trekken de wolken, zwaar van sneeuw, laag over de Russische steppe heen.

Wat doen die paarden daar? Hebben ze elkander opgezocht, om samen om te komen in deze groote woestijn, die het graf is geworden van Napoleons schitterend leger?

Zij wachten op hun meesters, doch die jonge, moedige ruiters keeren nooit terug, want zij slapen hun eeuwigen slaap, en een blinkend sneeuwkleed is hun lijkwade geworden.

Wilt ge iets weten van die drie ruiters, die naar Rusland togen, om er te sterven?

De eerste ruiter is een jong luitenant der dragonders geweest, die vol vreugde en moed, den glimlach der hoop op het gelaat, zijn bruid aan de oevers der Seine vaarwel zeide, om de zegevierende adelaars van zijn Keizer te volgen.

Hij zag de golven van de Niemen; met gejuich trok hij Moskou binnen; hij betrad de keizerzalen van den Tsaar aller Russen.

Doch toen kwam het ongeluk; de rampspoed; de terugtocht, die in een wilde vlucht zou ontaarden.

De ruiter maakte den overtocht van de Berezina mede. Hij zag de verwarring op beide bruggen, de wanhopige opeenhooping van voertuigen, die de baan versperden. Zijn oor ving den angstkreet op der ongelukkigen, die dol van angst elkander verdrongen, om den overkant te bereiken, en de hartverscheurende kreten van vrouwen en kinderen, die haar mannen, hun vaders waren gevolgd naar het verre Rusland; zijn oog zag, hoe de sterken de zwakken onbarmhartig op zijde wierpen, en hoe deze zwakken werden verpletterd onder de hoeven der paarden, onder de zware wielen der ammunitie-wagens.

Te midden van dit tumult, van deze razernij van ellende, sloegen de Russische kogels als een hagelstorm in; de ruiter greep met de hand naar zijn borst, want daar zat het doodelijk lood; en stervend viel hij uit het zadel, met den naam van zijn bruid op de verbleekende lippen.

Dat was het einde van den eersten ruiter.

De tweede ruiter was een lancier uit het zonnige Italië. Hij had een oude moeder achtergelaten, en was Napoleon en Murat gevolgd.

Heete tranen had zijn moeder geschreid bij het afscheid, toen zij hem aan het moederhart had gedrukt; doch hij had die smartelijke tranen weggekust, en haar verzekerd, dat hij terug zou komen met een grooten oorlogsbuit. Dan zou hij de schamele hut van zijn moeder laten afbreken, en er een nieuw, sterk gebouw zetten; daar zouden zij dan samen wonen, tot in lengte van dagen.

Met dien droom van eer en van goud sprong de jonge held in het zadel, toen de trompetstooten weerklonken in het dorp; hij gaf zijn moedig ros de sporen, en trok met zijn escadron naar het Noorden.

Hij 'bracht er het leven af aan de Berezina, en vluchtte met het leger naar de Duitsche grenzen.

Doch het was geen leger meer; Napoleon had er zich reeds van gescheiden, om sneller vooruit te komen, en wat hem volgde, waren de puinhoopen van een leger, zooals de wereld eenige maanden te voren geen trotscher had gezien. Alle orde was verbroken; er was geen schaduw meer van gezag; ruiterij en voetvolk waren dooreen gemengd; er bestonden vleugels noch centrum meer — de ontbinding was volkomen, terwijl de koude verschrikkelijk werd.

Men zag klompen ijs in de lucht; de vogels vielen verstijfd en bevroren neer, de dampkring was stil en strak.

Bij deze ongehoorde rampen begonnen de soldaten bijgeloovig te worden. Men vertelde elkander, hoe een komeet den overtocht der Berezina met haar rampzalig licht had beschenen; een oude voorspelling, dat de woeste Tartaren nog eens tot in het hart der beschaving, tot aan de oevers der Seine zouden doordringen, werd huiverend medegedeeld; en vooral dat vreeselijke onweer, met zware donderslagen en vlammende bliksemstralen, dat boven het Fransche leger was losgebarsten, toen het in tartenden overmoed de Russische grenzen had overschreden, werd thans voor waarschuwing des Hemels gehouden.

Doch allengs verstomden de gesprekken; — wij zwijgen, als wij onze groeve naderen. En slechts het dof en eentonig geluid der schreden, het knerpen van de sneeuw onder den voetstap, en het zacht gekerm der stervenden, verbrak die ontzaglijke en angstwekkende stilte.

Tegen die koude was de ruiter uit het zonnige Italië niet bestand; hij steeg af, en zette zich neder. De anderen vervolgden hun weg zonder om te zien, als automaten.

Zijn hart sloeg zwakker; zijn bloed verstijfde, zooals het water in den stroom tot ijs verstijft.

Hij sloot de oogen; hij droomde. Hij zag zijn moeder terug, staande in de deur, de thuiskomst verbeidend van haar eenigen zoon, en met haar naam op zijn stervende lippen overschreed hij den drempel der eeuwigheid.

Zoo was het einde van den tweeden ruiter.

En de derde ruiter?

Hij was een zoon van de Thüringsche bergen; hij had vader noch moeder meer, en trok als huzaar mee naar Rusland, omdat de dienstplicht het gebood.

Hij vocht, zooals dat een dapper soldaat betaamt, maar geen juichkreet ontsnapte aan zijn lippen, toen hij van den heuveltop neerzag op de koperen daken van het Kremlin; en terwijl dat groote leger hulde bracht aan den god der eeuw, Frankrijks Caesar, aanbad hij God en Christus.

Hij maakte den terugtocht mede; hij zag de verschrikkingen van den ondergang, en deelde er in; hij begreep, dat het Godsgericht als de bliksem den sterken eik zou vellen.

Hij hielp zijn makkers, waar hij kon; hij gaf hun van zijn laatste proviand; als de vuren werden ontstoken, ruimde hij zijn plaats voor de ellendigsten in, en volgde in de sneeuwwoestijnen van Rusland de voetstappen van Christus, Die voor hem in den dood was gegaan.

Honger en gebrek deden zijn wangen invallen; zijn oogen lagen diep in hun kassen, en waren met bloed doorloopen en ontstoken van wege de verblindende sneeuw.

Op zekeren morgen rees hij op van het bivakvuur, maar hij miste het licht der oogen, hij was blind geworden. Toen kroop hij tastend rond, om zijn kameraden te wekken. Maar zij sliepen den slaap des doods.

Toen slaakte hij een smartelijken zucht, doch door den nacht der blindheid omringd, ruischte het door zijn ziel:

„Als 'k eens van d'aarde scheide,
Ach, wijk dan niet van mij!
Als ik den doodsnik beide,
Ach, sta dan aan mijn zij!"

Hij zocht zijn paard op; hij bond het los, en trok er mee voort, waar het paard hem heen leidde. En hij sleepte zich voort door die woestijn van ijs en sneeuw, tot hij niet meer kon.

Hij zeeg neer; vouwde de handen en bad.

Hij stond niet meer op. „Heere Jezus! mijn trouwe Heiland!" was zijn laatste woord.

Het paard hief den kop droevig op; het stiet een klagelijk gehinnik uit — treurde het om zijn meester?

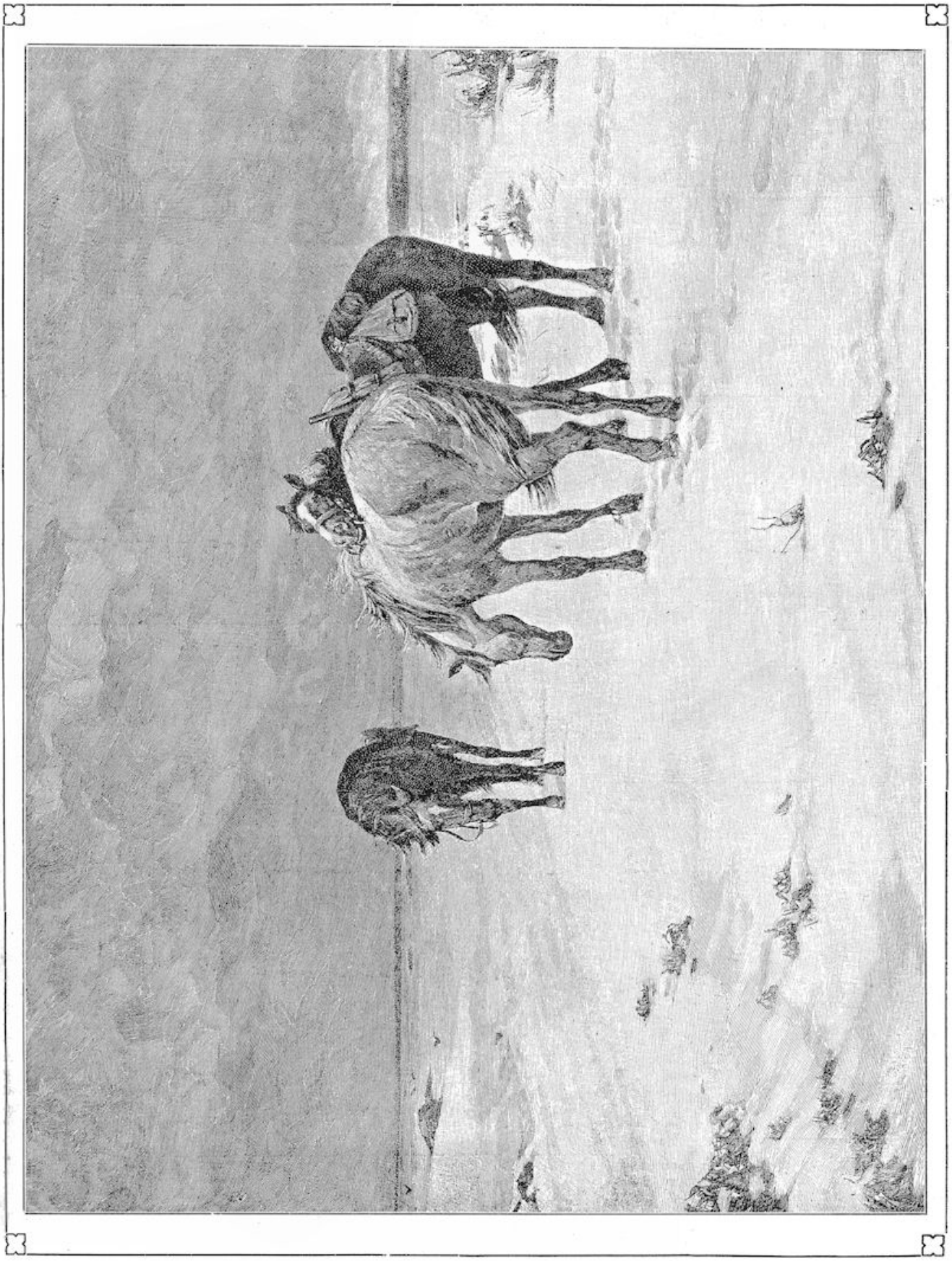
Dat was het einde van den derden ruiter.

In de wildernis, waar de dood en de winter heerschen, hebben de drie ruiterlooze paarden elkander gevonden.

Hun ruiters liggen diep onder de sneeuw en het ijs begraven; nooit zullen ze meer de vroolijke fanfaren van Frankrijk hooren; en die arme paarden zijn achter gebleven, alleen en verlaten!

L. P.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

OUDE TRANT EN NIEUWE STIJL.

II.

Gelijk bij dameshoeden, redevoeringen en taartjes, zoo richt zich ook bij de leesstof de keus over het algemeen min of meer naar de mode.

Er is een tijd geweest, toen welgeboren Nederlandsche mannen en vrouwen zich niet schaamden, hun eigen taal te verwaarloozen en steeds Fransch te spreken en te schrijven. Nog in het laatst der 18de eeuw verbaasde zich Bilderdijks vriendin gravin de Lanoy over:

„Een graaf, een heer van 't hof, die Hollandsch spreekt!"

Er kwam een keer. Doch nog lang bleef er een geslacht bestaan, dat „alleen Fransch las." Mettertijd kwam er Engelsch bij, en eindelijk, schoon nooit zoo sterk, Duitsch. Doch daar nu eenmaal, spijt alle dwaze beweringen, verreweg de meeste Nederlanders *geen* drie talen verstaan, en de kennis der overigen op dit punt veel reden heeft een onderzoek te schromen, zoo ontstond de behoefte aan vertalingen, die zich allereerst richtten op den roman.

Zoo kregen we den vertaalden Franschen roman, soms een boek van ettelijke dikke deelen, doch waarbij de wichtigheid van uiterlijk en inhoud, zachtst gezegd, nu juist niet altijd gelijk was. De Engelsche roman gaf het betere, en meer beperkt. De Duitsche eindelijk maakte hier, merkwaardig genoeg, in vertaling zelden grooten opgang.

Aan dezen roman paarde zich al spoedig een soort van boeken, eertijds noch hier noch in het buitenland bekend, en die thans veelal als „Christelijke verhalen" worden aangeduid. Zij onderscheiden zich van den eigenlijken roman, (waartoe ook zij welbeschouwd behooren,) in den regel door een meer besliste godsdienstige strekking en door mindere uitgebreidheid. De grens is moeilijk te trekken. *Ivanhoe* van Scott is een roman, *Bergopwaarts* van Prentiss feitelijk ook. Toch voelt elk wel het onderscheid.

Doch ten slotte kreeg men hier te lande van die vele vertalingen uit Fransch, Duitsch en Engelsch zoo tamelijk genoeg, indien zelfs niet van het goede te veel. Daar kwam bij, dat menigeen, die vreemde talen kende of althans meende te kennen, het oorspronkelijke verkoos. En eindelijk waren en zijn nog die overzettingen soms jammerlijk. Nog kort geleden verscheen een boek uit het Duitsch vertaald, en getiteld: „De Alpenkoningin." De vertaling is zóó slecht, dat er gemakkelijk eenige honderden „stijlbloemen" uit te halen zijn. En dat zelfde euvel treft men telkens aan. Dat vertalen „worstelen met den schrijver" is, vatten blijkbaar de meeste overzetters (en overzetsters!) volstrekt niet.

Zoo is men dan in den laatsten tijd ietwat genoeg gaan krijgen van het telkens opgedischte. Er moest eens een nieuwe schotel zijn. Hiervoor werden de blikken gericht èn Zuid- èn Noordwaarts; naar Italië en naar Scandinavië.

Italië trok echter vooralsnog niet buitengewoon de aandacht, door wat men in overzetting er van te genieten kreeg. Wellicht werkte de mindere vruchtbaarheid van dat land, wat den hof der letteren betreft, hiertoe mee, alsook het verschil van landaard, beschouwing en levensopvatting. Wat wij een „Christelijk boek" noemen, verwacht wel niemand uit een ten deele Roomsch, ten deele volslagen ongeloovig land als Italië.

Beter slaagden de vertalers met de voortbrengselen van het Noorden: Denemarken, Zweden en Noorwegen. Men wilde hier nu eenmaal eens iets anders. Verandering van spijs doet eten.

Nu was het ongetwijfeld wijs, dat men voor Nederland den blik liever Noord- dan Zuidwaarts richtte. Met de Noordsche volken toch hebben we in afkomst, taal en godsdienst enz. wis niet weinig gemeen. Ook de natuur — en dit zegt ook iets — biedt menig punt van overeenstemming, vooral bijv.: tusschen Denemarken en Nederland. Dit nader uit te werken, gaat hier niet. Doch reeds de overeenkomst in taalafstamming zegt genoeg.

Zoo zijn we dan in de laatste jaren overstroomd — wellicht ook gezegend — met overzettingen uit het Noorsch en Zweedsch. Wie heeft ten minste niet reeds iets gelezen van Ibsen, Lagerlöf of Runa? Leesstof ontvangen we in werken van de grootste verscheidenheid; sommige zijn christelijk, andere beslist ongeloovig; ettelijke voeren ons in de wereld der sprookjes en sagen; andere geven weer de nuchtere werkelijkheid. En die boeken worden tamelijk veel gelezen, al ware het slechts om het nieuwe, dat er in ligt. Noordsche romans! Wie had er vroeger van gehoord! Daarbij, slechts gering is het getal dergenen bij ons, die in staat zijn, het oorspronkelijke te lezen. Nog minder van hen, die het kunnen doen voor genot.

Zoo deed dan ook de Noordsche roman hier zijn intrede, en werd wèl ontvangen. Dit kwam goeddeels ook daarom, dat zij, die den oogst uit den vreemde binnenbrachten, maar één roep hadden over de heerlijkheid der vruchten. Zelfs ontdekte een bekend predikant allerlei eigenaardige schoonheden, verborgenheden en beeldsprakige geheimenissen in die Noordsche boeken, terwijl hij tegelijk den sleutel bezat om dat al te ontraadselen. Anderen weder beweerden, dat de frissche wind der Noordsche dennenwouden u uit de Noordsche letteren tegenwaait, dat de koelte der Scandinavische meren u omsuist, en de klaterende watervallen u 't oor streelen. Weer anderen roemen de frischheid en levendigheid van voorstelling in de Noordsche boeken, gepaard aan fantasie en dichterlijkheid.

De mensch houdt van verandering. *Varietas delectat:* verscheidenheid behaagt, is een overoude spreuk. Wat het nieuwste is, heet voor een tijd bij velen ook het mooiste. Ware het anders, waar zou de mode zijn, waarvan we in den beginne spraken? Zoo werd het ook, laat ons het eerlijk zeggen, min of meer mode, om boeken uit het Noorsch te lezen.

Wat nu van dit alles te denken? Is het waarheid wat van deze voor velen nieuwe literatuur wordt verteld?

Dweperij met het uitheemsche is, we wezen er meer op, een leelijk gebrek van ons volk. Wie er nog aan twijfelt, leze maar eens het schoone, met den gloed der verontwaardiging geschreven stuk van den grooten toonkunstenaar Bernard Zweers in het November-nr 1910 van „Neerlandia." Zoo is dan reeds te verklaren, dat men naar de Noordsche boeken greep, gelijk vroeger naar de Engelsche of Duitsche, vooral nu het iets nieuws was.

Wat de geheimzinnige schoonheden, de diepe beeldspraak en haar verklaring betreft, ronduit gezegd heeft al wat ik daaromtrent te hooren en te lezen kreeg niet voldaan. Een geloovig predikant, die daar hoog mee loopt, doet mij denken aan iemand, die een lofrede houdt op een brandend vetkaarsje, terwijl hij electrisch licht tot zijn beschikking heeft. In één bladzijde des Bijbels is meer ware levens- en wereldwijsheid, dan in drie boekdeelen uit het Noorden, als hier bedoeld, die fantasie, droombeeld, verbeelding en werkelijkheid te gelijk geven, dooreenwarren. En dat te meer, wijl ik dan ten slotte met het vetkaarsje nooit kom waar ik wezen moet en met het electrisch licht wel.

Wat den frisschen adem der wouden, het beekgeklater en meer betreft, dat ons uit het Noorden zou tegenkomen, zoo dient dit met zout en veel zout verstaan.

Wie toestanden b.v. uit Zweden schetst, *moet* wel vaak van de natuur spreken, met haar bergen, bosschen en meren. Want het Noorden heeft een grootendeels landelijke bevolking, die in zeer kleine steden en dorpen verspreid woont. In de Zweedsche boeken beperkt zich het stadsleven tot Stockholm en Upsala; 't eerste nu heeft nog vrij wat minder inwoners dan Rotterdam, 't laatste staat zoo ongeveer gelijk met Hilversum. Heel Noorwegen, zoo ontzaglijk veel grooter dan Nederland, telt toch nog nauw de helft van onze bevolking. Zoo treden vanzelf landelijken natuurschoon meer naar voren, en nemen een belangrijke plaats in de boeken in. Bij Fritz Reuter e. a. zou het misschien niet moeilijk vallen, iets dergelijks op te merken, maar dat ons een weinig nader staat.

A. J. HOOGENBIRK.

https://achterderug.nl

OP, NAAR DE ZUIDPOOL!

II.

Wanneer wij het Dagboek van Shackleton [1]) lezen, dan vervult eerbied onze ziel; en wij worden getroffen door karaktertrekken, die wij reeds als kinderen in onze Heemskerken en Barendsens bewonderden.

Tevens komt een gevoel van dankbaarheid bij ons op, want wie anders gaf dezen mannen de doorzettingskracht dan God? Wie bewaarde hen voor wanhoop? Wie waakte over hun instrumenten, zoodat zij uit het rijk van dood en versterving weer het gebied van het bloeiende leven mochten bereiken?

Den 25sten December werd het Kerstfeest gevierd; ook voor een Kerstmaal [2]) werd gezorgd; na de bittere ontberingen zou thans iets extra's hun deel zijn. Wat waren de Poolvaarders rijk! Wat smaakte die kleine plumpudding! Hoe vergastten zij zich op chocolaad en biscuit! Zij kregen volop — Shackleton had het hun reeds dagen vooruit beloofd. En hij hield zijn woord.

„Wij zijn heden avond verzadigd," schreef Shackleton in zijn dagboek; „het zal voor den laatsten keer zijn gedurende vele dagen."

Hoe eenvoudig, hoe sober staat dat daar! Doch welk een heldenmoed en zelfverloochening was er noodig, om het te doorstaan!

De Poolvaarders waren thans tot 85° 55′ zuiderbreedte doorgedrongen. Zij hadden nog 250 mijlen voor den boeg, om de zuidpool te bereiken, en 250 mijlen terug tot deze plek, dat waren 500 mijlen.

Opnieuw moest de voorraad worden nagezien. Op zoo'n langen tocht hadden zij telkens depôts gevestigd van proviand, om de vracht der sleden lichter te maken, en zeker te zijn, op den terugtocht voedsel te vinden. Met bijna wiskundige nauwkeurigheid waren die provianddepôts afgepast naar den afstand, die telkens afgelegd zou worden, en thans zou opnieuw de voorraad moeten verdeeld worden naar den tijd, dien de laatste 500 mijlen zouden vorderen.

Er was nog voor één maand voedsel, maar slechts voor drie weken biscuits.

De Poolvaarders keken elkander bedenkelijk aan. Wat moest men doen? De aanvoerder hakte den knoop door — men zou de drie weken over dertig dagen verdeelen, de rantsoenen werden al weer kleiner — één biscuit 's morgens; drie des middags; twee des avonds — helaas! het kon niet anders.

De kleeren raakten versleten; de ijzige wind blies er door heen, maar alle ellende zou ras vergeten zijn, als de Zuidpool was bereikt.

Zij trokken weer voort. De hoofdpijn begon hen te kwellen; handen en voeten werden door de vorst deerlijk geteisterd, maar zij moesten voort.

De reusachtige gletscher lag reeds achter hen; zij zeulden thans hun sleden op tegen een plateau van meer dan 11000 voet hoogte.

Zouden de helden het halen? Zou er nog kans op zijn? Voor den eersten keer beluisteren wij een zachten angstreet in het dagboek.

„Zware hoofdpijn. Wild schijnt het mobielst te zijn. God weet, dat wij alles doen, wat wij kunnen, maar het uitzicht is ernstig, indien de bodem zoo blijft, en het plateau nog hooger klimt, want wij komen niet vlug genoeg voorwaarts, om met onze proviand uit te komen, en bijtijds terug te zijn bij ons depôt."

Ja, dat was het — die proviand!

Zij voelden het wel, die wakkere Poolvaarders, dat hun krachten minder werden; ze raakten uitgeput; niet door den afstand, niet door koude en ijs, maar door den honger werden ze overwonnen.

Hun dagtochten werden korter, terwijl ze grooter hadden moeten worden; zwijgend keken ze elkander aan; zij persten de lippen op elkander, en er zullen tranen hebben geblonken in die heldere oogen, toen ze 't elkander moesten bekennen: „We kunnen niet verder!"

Want op slot van rekening waren zij toch ook maar zwakke stervelingen evenals wij anderen; misschien met meer staal in hun bloed, met meer energie in hun wil, maar evenals gij en ik aan de menschelijke wetten onderworpen.

Den 9den Januari [1]) staakten de Poolvaarders hun tocht; zij konden niet verder; en zij plantten de Engelsche vlag op een punt, dat zich bevond op 88° 23′ Zuiderbreedte en 162° Oosterlengte.

Terwijl de banen der geliefde vlag breed uitwapperden in den ijzigen wind, wierpen de Poolvaarders een langen blik door hun uitstekende verrekijkers naar het Zuiden. Niets zagen zij dan een eindelooze doodsche sneeuwvlakte. Er was geen afbreking te ontdekken in het plateau, en Shackleton was overtuigd, dat de Zuidpool, die zij wegens uitputting en gebrek aan proviand niet hadden kunnen bereiken, op dit uitgestrekte plateau te zoeken zou zijn.

Slechts enkele minuten vertoefden de drie mannen daar; toen keerden ze terug. De thermometer wees een temperatuur aan van 19 graden Fahr. onder nul; en doodelijk vermoeid, door den honger en de bitterste teleurstelling getroffen, sloegen zij hun tenten op.

L. P.

[1]) „The Heart of the Antarctic by E. H. Shackleton." London, William Heinemann.

[2]) Men weet, hoe alle Engelschen bij gelegenheid van het zoogenaamd Kerstfeest maaltijden geven, waar de plumpudding — soms zeer fraai versierd — den hoofdschotel vormt.

[1]) 1909.

SANDVENVAND.

Een Noorsche schoone.

Wie het stukje rots en meer van onze foto aanschouwen en genieten wil, moet nog al diep doordringen in het Westelijk deel van Noorwegen. Tusschen Stavanger en Bergen wringt zich daar de Hardangerfjord in Noord-Oostelijke richting het land in onder verschillende namen. In zijn geheel is deze zeearm dertien uren lang, en de breedte wisselt af van een half tot een heel uur. Rechtuit gaat het niet; nu eens steekt links, dan rechts een rots vooruit, die aan den fjord een andere richting, en daardoor aan het oog een nieuw vergezicht geeft. De geheele reis is per stoomboot te doen, en wie het voorrecht heeft de *underdejlige* (wonderheerlijke) Hardanger te bevaren, geniet een der schoonste tochten van Europa. Links en rechts strekt zich langs den fjord een smalle, welbebouwde kuststreek uit, waar de steenblokken liggen in de akkers en de wouden, of ze afgerold zijn van de rotsen, die daar achter zich steil uit de vlakte verheffen. En over die rotsen rust het oog nu en dan op de witte gletschers, die zich uitstrekken over het hooge *fjeld*.

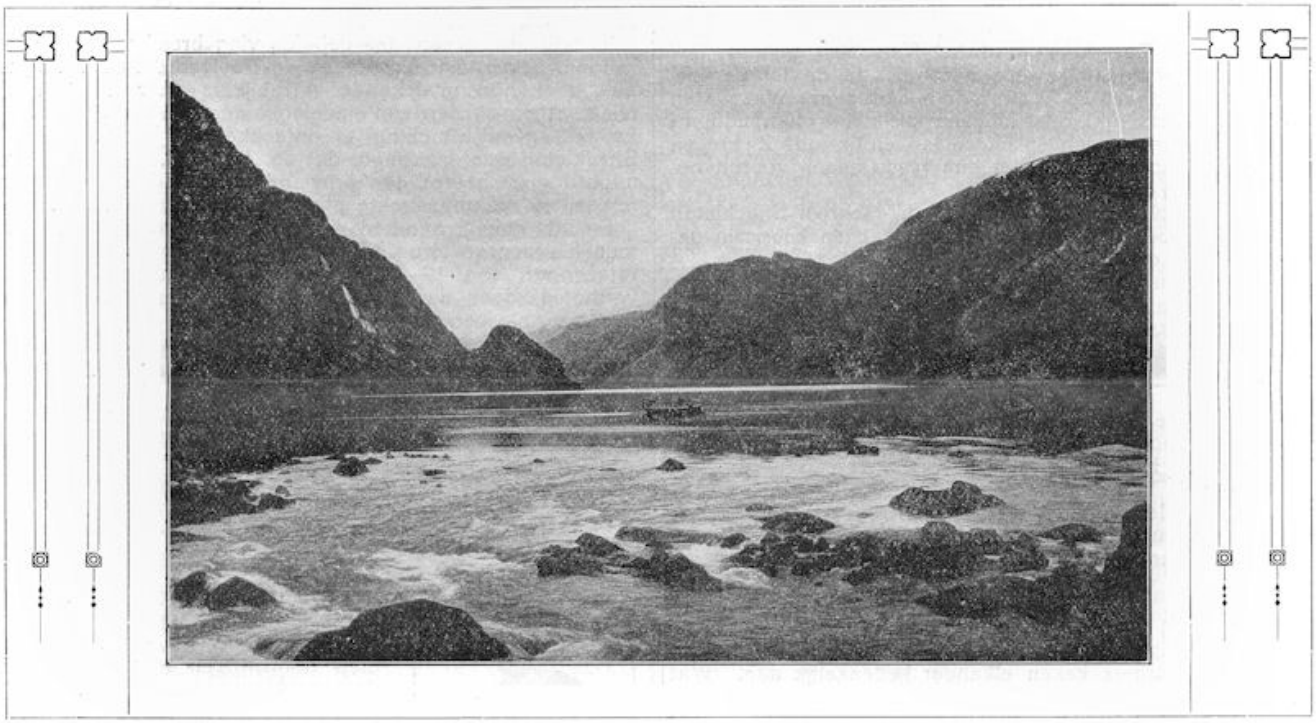
Bij Stenkorsnäs neemt de zeearm onder den naam Utnefjord eensklaps een richting rechts dwarsaf, terwijl een

https://achterderug.nl

smallere fjord nog een uur gaans de oude richting behoudt. De Utne-fjord schijnt wel een verbinding te zijn van twee zulke smalle zeearmen; na een vijftal K.M. eindigt hij in een zeearm, die een paar K.M. breed zich nog uren gaans naar 't N.O. voortzet met verschillende vertakkingen, terwijl hij naar 't Zuiden als Sörfjord (Zuiderfjord) zich nog 45 K.M. uitstrekt, aan 't begin twee K.M. breed en steeds smaller wordend, tot hij eindigt bij het plaatsje Odde. Dat Odde is het eindpunt van de waterreis, doch niet het eindpunt voor den toerist. Want daar juist is gelegenheid voor vele uitstapjes, waar men kennis kan maken met de wonderlijke Noorweegsche rotsennatuur. Een dier uitstapjes leidt naar het Sandvenvand. (Vand = water.)

Een goede weg voert een twintig minuten ver langs een snelvlietend riviertje, de Aabo-elf, en dan tot de stroomsnelte van onze foto, waardoor het meer zijn voorraad uitstort naar de Sörfjord.

Een uur ongeveer is dat meer lang. Aan beide zijden verheffen zich bijna loodrecht uit het water de hooge rotsen, waarvan de watervallen neerstorten, rechts de

Strandsfos, links de Kjöndalsfos. Het plassen van dat neerstortende water vermengt zich met het ruischen van den grooten val op den voorgrond; dat is de muziek in deze zwijgende eenzaamheid.

Veel schooner nog is het uitzicht, als men zich omwendt, en naar het Noorden blikt, waar men uren ver de Sörfjord voor zich ziet, waarvan dit meer een voortzetting is, en waar men boven de rotsen aan de Westzijde de sneeuw van den Folgefond ziet. Rechts van het meer zet de weg zich voort tusschen rots en water, en na nog een klein half uur krijgt men een vrij gezicht op den gletscher, waarvan op onze foto de uiterste punten in de verte schitteren. Daar op het einde van het meer rijst de rotswand bijna loodrecht 1500 M. omhoog.

Die Folgefond is een plateau, van 1000 tot 1500 M. hoog, tusschen de Hardangerfjord en de Sörfjord; twee tot drie uren breed en zeven tot acht uren lang. Het schijnt wel, dat de diepe fjorden, de zeearmen, in deze rotsmassa's uitgehouwen zijn, want aan de overzijde van beide fjorden zetten ze zich voort, doch nergens is het zulk een groot rotsblok; verderop is het door meer spleten doorsneden. En nergens ook is het zoo bedekt met gletscherijs als hier. De geheele Folgefond is één gletscher, één massa van grofkorrelig ijs, dat aan alle kanten afglijdt, en in watervallen de zeearmen bereikt.

Noorwegen is een land, waarvan men de schoonheid leert kennen te water. Wie over land reist, ziet weinig anders dan kale rotsvlakten, met zeer weinig teelaarde, en dus slechts hier en daar met bosch bekleed. Landbouw of veeteelt is daar niet; stoute verheffingen van den bodem zijn er ook weinig, zoodat men niet anders vindt dan troostelooze eenzaamheid. En de reis is moeilijk voort te zetten, daar men telkens stuit op diepe spleten, die rechtstreeks met de zee in gemeenschap staan als de tallooze vertakkingen van de vele fjorden, of waarvan de waterspiegel hooger is, zoodat ze meren vormen, met een snelstroomend riviertje tot afvoer.

Doch vaart men op die zeearmen, dan ziet men al de schoonheid.

Het spiegelgladde water, waarin de steile rotsen weerkaatsen, de vele watervallen, de bochtige kusten, die telkens een nieuw uitzicht geven, en dan in de lagere gedeelten de vruchtbare, luwe streken tusschen rots en water, — dat alles maakt Noorwegen zoo schoon.

Daar wonen de Noren, aan de fjorden, en van daar uit varen ze de zee op, eerst tusschen de rotsige eilanden, die bij duizenden liggen voor den ingang der fjorden, waar ze jacht maken op haring en kabeljauw, en dan den oceaan in, waar nog altijd de Noren bekend staan als stoute zeevaarders, evenzeer als ten tijde van hun voorouders de Noormannen, nu duizend jaar geleden. Die Noormannen hadden hun vaderland in Denemarken; ze volgden op hun tochten drie richtingen: den Oosterweg naar de Oostzee, den Westerweg naar de Noordzee, die nog bij de bewoners van Noord-Europa Vesterhaf (Westzee) heet, en ten slotte den Noorderweg langs de Skandinavische kust. Naar dien Noorderweg (Norrvej) heet nog het land Noorwegen.

A. L.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

GISTEREN EN HEDEN.

„En dat is dan zeker de trouw en de liefde, die hij mij beloofd heeft op onzen trouwdag! Maar zóó zijn ze, de mannen! Onoprecht en huichelachtig. Ze zoeken alleen het hunne, en als ze dat hebben, dan kan een arme vrouw verder zelf zien, hoe ze er komt. O, ik wilde, dat ik hem nooit, nooit gezien had."

En opnieuw stroomden de tranen over het toornig gelaat van de jonge vrouw, die uit een klein venster naar de grauwe donkere lucht zat te staren.

Het regenwater viel drop voor drop van het dak in de regenton. En drop voor drop vloeiden de tranen langs Greta's wangen. Greta rekende zichzelf dien avond onder de ongelukkigste menschenkinderen, die er op Gods aardbodem rondloopen. „Waarom kon Andries dan van avond ook niet eens zoo lief zijn, om thuis te blijven? Hij weet, hoe ik den geheelen dag naar hem verlangd heb. Waarom begrijpt hij mij ook nooit? Waarom heb ik mij zoo bedrogen in dezen man? Waarom . . . . ."

„Greta, waarom heb je geen licht op? Het zou mij niets bevallen, zoo in het donker te zitten. Zuinig ben je, dat moet ik zeggen! Maar wat — heb je ge . . . huild?"

Het was Lize, de buurvrouw en schoolvriendin van Greta, die aldus sprekende binnenkwam. Waarom zou ze ook 's avonds niet eens naar deze en gene toegaan, om wat te praten! Lieve tijd, als men dàt niet kon doen! Met je man kun je toch niet alles bespreken, wat je op 't hart hebt. De man begrijpt zoo vele dingen niet. Hàár Frits tenminste had van de zoogenaamde „vrouwenvraagstukken" evenveel verstand als haar kleine Jojo.

„Laat mij met rust, Lize. Je moet je arm niet om mij heen leggen."

„Wat scheelt er dan toch aan, Greta? Spreek toch. Gedeelde smart is halve smart."

„Ja, die spreuk ken ik. En vroeger geloofde ik, dat ze waar was."

„Wat ben je zwartgallig. Heb ik je misschien iets misdaan?"

„Jij? Neen *jij* niet."

„Dan is het zeker, omdat Andries weer uit is!"

„Laat hij maar blijven, waar hij is."

„Ik weet heusch niet, hoe ik het vandaag met je heb. Je weet toch heel goed, dat mijn man ook geen engel is. Maar toch zouden we elkaar niet graag missen. Vanavond bijvoorbeeld, heeft hij mij nog een pond heerlijke druiven meegebracht."

„Ik wil geen druiven."

„Ik wel. Ik kan je verzekeren, dat ze zoo zoet waren als honing."

„Hij moet thuisblijven; dat moet hij! En niet driemaal per week naar de vergaderingen gaan, waar ze toch niets uitvoeren. Geld uitgeven, naar hoogdravende woorden luisteren en schelden, dàt doen ze daar. En alles blijft toch bij het oude! Het kan zijn, dat er iets goeds in die socialisten zit, maar terwijl hij naar de vergaderingen gaat, laat hij intusschen zijn kind bijna zonder schoenen loopen. Spoedig zullen ze nu loonsverhooging krijgen. Maar wat geef ik daar om, als er toch geen gezelligheid in huis is."

Opgewonden en haastig waren deze woorden gesproken. En de toon was hard geweest.

„Zie je wel, dat ik gelijk had. Maar je bent toch een beetje dom, Greta. Als *ik* zoo deed, kon ik mij wel den geheelen dag ergeren. Mijn Frits is zelfs tweede voorzitter van de vereeniging. In 't begin is het mij ook wel eens wat hard gevallen, maar nu . . . .!"

„Nu, wat doe je dan nu?"

„Wel, de avonden, dat mijn man uit is, gebruik ik voor mijzelf. Van af het begin heb ik me het niet zóó voorgesteld, dat men met geen anderen man een woord mag spreken, als men eenmaal getrouwd is."

„Hoe bedoel je dat, Lize?"

„Begrijp je dat niet? Wel, ik maak er in 't geheel geen gewetenszaak van, om met mijn vroegeren speelkameraad Julius Reinhard een beetje te babbelen, wanneer we elkaar ontmoeten. Frits heeft er ook niets op tegen, dat ik met hem ga wandelen . . . ."

„Maar Lize!"

„Nu, waarom niet? Moet je daar zoo van schrikken?"

„Ik weet niet, hoe ik je vanavond vind."

„Een beetje vroolijk! Dat past goed bij jouw neerslachtigheid. Weet je wat, Greta, ga met mij mee, dan drinken we samen gezellig iets verwarmends. Ik heb nog wel wat huishoudgeld over. Onze mannen komen toch niet vóór twaalf uur thuis."

„Laat mij met rust, ik mag niet."

„Natuurlijk mag je niet, stijfkopje, maar tegen mij behoef je niet zoo stijfhoofdig te zijn. Wees dat maar tegen je huisheer, als hij vannacht thuiskomt. Kom, ga met me mee."

„Neen, ik doe het niet."

„Er is niets met je te beginnen vanavond! Maar zooals je wilt. Veel plezier in de eenzaamheid!" Weg was ze.

Greta stak nu de lamp aan, en keek toen naar haar slapend kind. Hoe rustig lag het kereltje daar! Wat gloeiden zijn wangetjes heerlijk! Neen, men zag het hem niet aan, dat zijn vader een bleeke mijnwerker was. Liefkoozend streek zij met de hand over het blonde krulhaar. *Mijn* jongen . . .! Meteen moest ze weer aan haar man denken. Op dit oogenblik zaten ze weer bij elkaar, om elkander warm te maken en het hoofd op hol te brengen met die domme politiek, en het nog dommer algemeen kiesrecht. Wat ze er aan hebben? Werken moesten ze toch alle dagen. En de avondrust zou Andries zoo goed gedaan hebben, daar hij toch 's morgens vroeg weer aan den arbeid moest. Greta merkte het niet, dat het bittere gevoel langzamerhand uit haar hart verdween.

De jongen was er de schuld van; de lieve slapende krullebol. „Maar neen," dacht ze toen weer. „Trotseeren wil ik hem toch een beetje, omdat hij bij het avondeten zoo vervelend was, zoo grof! Hij moet voelen, hoe men zijn vrouw, die het toch zoo goed meent, behandelen moet."

Nu nam zij een jas van haar man onderhanden, om die te naaien. Onderwijl dacht ze aan Lize.

Wat was die veranderd bij vroeger! Ze waren samen lid geweest van een jongedochters-vereeniging, maar dat was lang geleden. Nu wilde ze niets meer hooren over den godsdienst. „Het is niets dan huichelarij," was haar meening.

Sinds Lize zoo was beginnen te spreken, was ze geheel veranderd. En meermalen vreesde Greta voor haar. Neen, zóó wilde ze niet zijn. Al is men dan niet vroom, rechtschapen en braaf moet men toch blijven. Zooals vader en moeder ook waren . . . .

Zij liet het hoofd in de hand rusten. Moeder was al lang dood. Moeder was ook niet vroom geweest, tenminste niet zoo bijzonder vroom. Maar zij had drie dingen gehad, die vader steeds in haar geprezen had. Ze *sprak* nooit van iemand kwaad, ze *deed* nooit iemand kwaad, en ze liet zich ook nooit iets kwaads van iemand *zeggen*. Doch toen ze op haar sterfbed lag, zei ze, dat ze niets goeds in zichzelve vond. — Neen, een farizeër was moeder niet . . . .

Buiten gierde de storm. Juist sloeg de klok tien uur.

Nu deed Greta de lamp uit en begaf zich ter ruste.

Zacht ademde het slapende kind in zijn bedje. Hij hoorde het gieren van den wind in den schoorsteen niet, doch het klonk Greta zoo angstig in de ooren. En nòg kwam Andries niet.

Hoe lang zij geslapen had, wist ze niet. Maar ze had zóó angstig gedroomd, dat ze er van wakker geworden was. Zij moest over een breed water heen, maar o, het zag er zoo donker, zoo zwart uit. Er was slechts een smalle plank, die als brug diende. „Je moet er over heen," zei Andries tegen haar. „Ik durf niet, ik ben duizelig," was het antwoord. „En je zult, zeg ik je," had Andries geroepen. En hij zag er zóó woedend uit, dat

https://achterderug.nl

Greta er bang van werd. Toen zij nog steeds bleef aarzelen, pakte hij haar bij den arm, en liet haar vóór zich uit loopen. En toen gingen ze samen over de plank, stap voor stap. Het water onder hen, begon al hooger en hooger te stijgen. Reeds bereikte het schuim der golven haar voeten, en toen wankelde de plank. Het angstzweet brak haar uit. Zij wilde roepen, Andries . . ., maar de woorden stokten haar in de keel. — Eensklaps schreeuwde ze het uit, en . . . ontwaakte.

Greta voelde, dat werkelijk het angstzweet op haar voorhoofd parelde. Het bed naast haar was nòg leeg. Opnieuw kwam de bitterheid in haar op. Dacht hij dan in 't geheel niet meer aan zijn vrouw? Was er geen vonkje liefde meer? Zij barstte in tranen uit.

Doch hoor! Daar knarst de huisdeur. Buiten slaat een klok.

Eén uur . . . .

„Goeden avond, Greta."

Geen antwoord. Neen, hij was het niet waard! 's Nachts om één uur!

„Geef je mij geen antwoord? Ook niet als ik je vertel, dat wij overwonnen hebben, dat wij 25 % . . . ."

„Laat mij slapen."

„Dat kun je nog lang genoeg, Greta. Kom, wees niet boos. Wij hebben een prachtige loonsverhooging gekregen."

„Het kan me *niets* schelen."

„Stijfhoofdje."

„Het is één uur."

„Nu? Wat zou dat? Dat is toch zoo erg niet. Wanneer moet de arbeider anders tijd vinden, om zijn belangen te bespreken?"

„Ik wil slapen!"

„Maar ik heb nog geen slaap. De verkiezing voor den gemeenteraad is óók goed afgeloopen. Als het zóó doorgaat, hebben spoedig alleen de mannen van het volk het roer in handen."

Nu volgde geen antwoord meer.

„Ben ik je geen goeden nacht waard?"

„Goeden nacht."

„Hoe koud! Nu, slaap maar lekker. Morgen is het weer vroeg beginnen."

Den volgenden morgen was Greta eenigszins verbluft. Toen zij wakker werd, was zijn bed reeds leeg. Stil was Andries opgestaan, en had haar niet gewekt. Kon zij daarom kwaad op hem zijn? Op tafel had hij een briefje achtergelaten, waarop hij met potlood had geschreven:

Dat moppren, dat moppren, dat is niet naar mijn zin;
Veel liever kuste ik 's morgens mijn lieve zielsvriendin.
Maar wil je slapen, wel, mij goed,
Ik ga aan 't werk, met frisschen moed.
Dat moppren, dat moppren, dat is niet naar mijn zin.

Greta moest er om lachen. Hij meent het toch goed, al is hij soms niet zoo gezellig.

Nu liep ze naar het venster. De storm had den hemel schoongeveegd; slechts een paar grauwe wolkjes dreven er nog. Scherp stak de zwarte rook, die uit de schoorsteenen kronkelde, tegen de heldere lucht af.

„Het zal een mooie dag worden," sprak zij in zichzelf, toen zij de luiken vastzette. Ze zou vandaag ook niet meer boos op hem zijn, dat voelde zij. En vandaag bleef hij den heelen avond thuis.

Daar werd de kleine wakker. Nog een beetje slaapdronken wreef hij zich de oogen uit, terwijl hij de rose lipjes om een morgenkus een weinig naar voren stak.

„Morgen Hansje."

„Morgen moesje."

„Wat heb ik lang geslapen. Waarom is vader al weg?"

„Omdat . . . . hij vroeg aan 't werk moest."

„Komt hij dan ook vroeger thuis?"

„Misschien, Hansje."

Den geheelen tijd praatten die twee met elkander voort. Langzamerhand keerde een gevoel van geluk in het moederhart terug. Wat is het toch heerlijk voor een moeder een gezond kind te hebben!

Uren lang kon Hansje met zijn bouwdoos bezig zijn. En ook nu was hij spoedig geheel in zijn spel verdiept.

„Moesje, kijk eens. Daar is de schacht van de mijn, en hieronder zijn de mijngangen. Daar werkt vader."

Hij had een klein doosje, dat hij met stukjes steenkool vulde, en op en neer in de schacht liet.

„Moesje, waarvoor worden toch al die kolen gebruikt?"

Juist wilde Greta antwoorden, toen de deur met een ruk geopend werd. Een mijnwerker met ontsteld gelaat trad binnen.

„Om Gods wil, wat is er, Meininger?"

„Is je man met de morgenploeg naar beneden gegaan?" vroeg hij buiten adem.

„Mijn man, ja, hij is . . . . wat is er?"

De kolenschop ontviel aan haar bevende handen. En opeens begon de grond onder haar voeten te wankelen, net zooals vannacht die plank in haar droom.

Nog juist kon de stoere mijnwerker haar opvangen. Door haar bleek gelaat met water te besprenkelen, bracht hij haar spoedig weer bij.

„Een mijnramp?" schreeuwde zij nu.

Hij knikte met het hoofd. Een oogenblik was het daarop stil.

Greta had haar gezicht in de handen verborgen. Doch opeens begon de kleine jongen te schreien, terwijl hij uitriep: „Vadertje, vadertje."

Hij had alles begrepen.

Nog doodsbleek van schrik zat de arme vrouw den Jobsbode aan te staren.

„Wat is er gebeurd?" vroeg zij eindelijk bijna onhoorbaar.

„De mijn is overstroomd."

„O God — is het mogelijk?"

„Men werkt met koortsachtigen ijver om te redden, maar . . . ."

„Opeens springt zij op en loopt het huis uit. Het kind volgt zijn moeder schreiend. Wáár ze ook heen kijkt, ziet ze weenende vrouwen, die naar de plaats des onheils ijlen.

Een reusachtige menschenmassa verdringt zich daar. Aangrijpende tooneelen worden er afgespeeld. In onmacht gevallen vrouwen worden weggedragen. Een jong meisje is door den plotselingen schrik krankzinnig geworden. Ze is bruid, en zou juist de volgende week trouwen.

„Die arme Anna Saarbrug," sprak een stem achter Greta. „Haar bruidegom is ook in gang drie."

In gang drie! Daar werkte ook haar Andries.

„Wat is er gebeurd in gang drie?" riep ze.

„Geheel afgesloten!"

Een luide gil volgde op dit ontzettende bericht.

„Kalm blijven!" sprak een politieagent.

Kalm blijven, wanneer het liefste, dat je hebt, je ontnomen wordt!

Ja, het *liefste*. Hoe lief had zij haar man!

Daar liggen enkele vrouwen en een grijsaard op de knieën. Zij bidden. Zou dat helpen?

Ook Greta knielt neer, en bidt: „Almachtige God, help, red!"

Nu worden de eerste dooden naar boven gebracht. Verschrikkelijk zijn hun aangezichten verbrand! Slechts één hunner herkent men aan zijn verlovingsring. Opnieuw daalt de reddingsbrigade neer.

Een, twee, drie uren verloopen. Alle dooden zijn nu herkend. Andries is niet onder hen.

Het wordt middag. Haar kind verlangt naar eten. Greta zelf kan geen stukje brood naar binnen krijgen. Op de tafel ligt nog het papiertje van haar man.

„Geen afscheid genomen!" steunt de arme vrouw. En voor haar bed zinkt ze op de knieën. O, als ze hem nog maar éénmaal gezond en wel terug had, nooit, nooit zou ze meer . . . .

In haar huwelijk had ze zich niet meer om God bekommerd. En toch had ze in haar jeugd ondervonden, dat Hij een levend, een verlossend God is.

https://achterderug.nl

„Mijn God — verhoor mij. Red, — geef mij mijn man weder. Ik roep U aan in mijn nood — ik zal U ook prijzen," bidt ze.

Juist op dat oogenblik kwam Lize binnen.

„Bid je, Greta. Wat zal je dat helpen?"

„Laat mij met rust, Lize."

„Rust zul je wel niet krijgen vandaag, ik ook niet. Frits is ook nog niet boven . . ."

„En dat zeg je zóó kalm?"

„Nu, waarom zou ik uren lang huilen? Dat helpt toch niets. Leeft hij, dan is het goed, en zoo niet . . ."

„Lize, heb jij je man liefgehad?"

„Nu, stil maar, hoe sprak je gisterenavond zelf?"

„Ja, gisterenavond. Daar heb ik nu bitter berouw over."

„Zie je wel, stijfkop."

„Lize, laat me alléén."

„Ook goed, als je mij niet gebruiken kunt." En meteen ging ze heen en sloeg de deur hard achter zich dicht.

„Moedertje, zullen we nog eens bidden," vleide haar kind.

„Ja, maar hoe weet je, dat men bidden moet?"

Daar knielt het goudblonde ventje neer, en fluistert met een zacht stemmetje: „Lieve Heere Jezus, help Vadertje! Amen."

Lang blijft Greta voor het bed geknield liggen. Zij kan niet opstaan. Zij wil hier wachten, tot men haar tijding brengt.

Het begint langzamerhand te schemeren, maar zij merkt het niet. Daar wordt de deur geopend. Zij krimpt inéén van schrik, want nu komt het verschrikkelijke. Daar wordt een hand zacht op haar hoofd gelegd, en . . . . „Greta," fluistert de stem.

„Andries," roept zij uit. Is het een droom? Neen, daar staat hij voor haar, het gelaat pikzwart door den rook, maar hijzelf ongedeerd.

En nu vallen zij elkander in de armen, en omarmen elkander lang en innig, zonder een woord te spreken.

„God zij geprezen, Andries."

„Ja, Gode zij dank, Greta. Hij verhoort het gebed."

„En scheelt je niets?"

„Neen niets. Ik ben gezond. Een verschrikkelijken dag heb ik doorgebracht. Maar één ding heb ik geleerd. Ik kan weer bidden."

„Ik ook, Andries."

„In het aangezicht des doods valt al het andere weg. Je kent den meesterknecht. Hij heeft geweend en gebeden als een kind. En toen wij daarop hoorden, dat onze kameraden trachtten ons te bevrijden, togen wij met den moed der wanhoop ook zelf aan 't werk. „Jongens," zeide de oude Weegman, „wij komen hier niet uit, als we niet bidden. *God* moet helpen, anders is alles hopeloos." En toen zijn we *allen* op de knieën gevallen. En daarna hebben we drie uur achtereen gegraven, zóó hard, dat onze handen bloedden. En nu ben ik weer hier."

Als in de bruidsdagen vleide zij haar hoofd tegen hem aan, en fluisterde: „En ben je nu niet boos meer op mij om vannacht?"

„En jij?"

„Ach, hoe dom is het toch, hoe dom, als men elkander niet voortdurend liefheeft."

„En als men niet voortdurend tot God bidt!"

„Kom Hansje, kom eens hier."

Vaders tranen rolden het kind op het hoofd.

Greta zag het bij het schijnsel van het licht, dat zij zoo juist had aangestoken.

„Zeg Andries, welk een verschil; gisteren en heden, niet waar?"

Hij knikte met het hoofd.

„Maar het moet *nooit* meer *gisteren* worden!"

„Dat geve God!"

Uit het Duitsch. J. H. v. R.

OUDE TRANT EN NIEUWE STIJL.

III.

Nu kenmerkt echter de Noorsche literatuur zich nog door iets anders, dat veelal met den natuurlijken toestand des lands in nauw verband staat.

Een natuur met zoo scherpe tegenstellingen als b.v. een nachtelooze zomer en een daglooze winter, een land van Noorderlicht en sneeuw, maar ook van zon en bloemen, een grond met steile bergen, diepe afgronden, woestenijen, wilde wateren, sombere bosschen, moet wel de verbeelding treffen. Zoo wordt verklaarbaar, hoe duizend en meer jaren geleden, de Noren alles in de natuur als begaafd met bewust leven, met macht tot werken en inwerking beschouwden. Dus ontstond de diepzinnnige Noorsche goden- en fabelleer, die wij nog kennen, ja ook nog onder ons terugvinden, wijl wij met de Noren van één stam zijn.

Thor, Odin, Balder zijn goden en natuurkrachten tevens. Als Thor zijn hamer werpt, dondert het. Balder is de lente. Een groote eik draagt heel de wereld; een eekhoorn klimt er langs. De regenboog is de brug der goden; een arend hun bode; de raaf ongeluksprofeet en krijgsteeken tegelijk. Zon en maan zijn goden en hebben hun feesten: zoo b.v. het Joelfeest. De dagen der week heeten naar de goden. De Donderdag is de dag van den Dondergod, Thor, Thorsdag, (in 't Engelsch nog Thursday.) Nornen, Elven, Hulden, Kabouters, Dwergen en andere geestelijke wezens bevolken de bosschen en holen en werken op het leven der menschen in. Alles in de schepping leeft mee, oefent invloed.

Nu is deze heidensche beschouwing door het Christendom wel als godsdienst te niet gedaan, maar in de gedachtenwereld bleef zij tot nu toe, in een veel sterker mate dan b.v. bij ons, die er ook wat nuchter voor zijn. In de Noorsche boeken spelen nog vaak geesten en bovenaardsche wezens en hun invloed een rol van beteekenis, al is het slechts als zinnebeeld of beeldspraak. Soms wordt dat bovennatuurlijke zóó vermengd met het aardsche, het verbeeldingsgewrocht met de werkelijkheid, dat de lezer zich vraagt, waar het eene eindigt en het andere begint. Zelfs in de Christelijke werken vertoont zich die trek min of meer.

Wel vindt men in onze letterkunde en die van andere volken iets soortgelijks, doch dit ligt dan vele eeuwen achter ons, en is zelfs voor de meesten niet meer vatbaar. In 't Noorden is dat anders, en dit schijnbaar nieuwe boeit hier velen. Het geheimzinnige trekt altijd aan. Dat bewijzen de vertalingen uit het Noorsch ook.

Nu kan men deze dooreenwarring van fantasie en wezenlijkheid voor iets heel onschuldigs houden, doch feitelijk is het niet zoo.

Vooreerst geeft het alle aanleiding tot wat onze vaderen „Superstitie" heetten, d. i. Bijgeloof, zij het ook onbewust. Dat God en Hij alleen regeert, vernevelt er bij, en dat is allerminst goed in een tijd als deze, nu bijgeloof, Heidensche wijsheid en allerlei „ismen" weer opleven, en hun tempels onder ons stichten. Tevens geeft dat eigenlijk heidensch „bovennatuurlijke" een gevoel van onzekerheid. Men vraagt zich telkens af: wat beduidt dat nu? En is het raadsel opgelost, dan rijst van zelf de vraag, waartoe het nuttig was het op te geven, wijl er toch genoeg ongezochte raadsels in de wereld zijn!

Ook is dat zweven in twee werelden nu niet zoo geheel onschuldig; het werkt op jongeren en min ervarenen zeer verkeerd.

Eenigen tijd geleden ontving ik, gelijk vaak gebeurt, het handschrift van een boek, met verzoek mijn oordeel er over te willen uitspreken. 't Was het werk van een jong, blijkbaar ontwikkeld meisje. Zoodra ik van het grillig fantastisch stuk had kennis genomen, vermoedde ik iets, en dat vermoeden werd later *volkomen bevestigd*, toen ik

https://achterderug.nl

haar sprak. Zij had namelijk nog bijna niets gelezen, ook geen Nederlandsche boeken, dan vertaalde romans! Inzonderheid die uit het Noorden. En ze had beproefd, die na te doen. Ik gaf haar mijn besten raad.

De Noorsche roman is — laat ons het eerlijk erkennen — niet minder, maar ook niet beter dan die van menig ander volk. Hij bevat iets goeds, dat tevens schoon is; hij heeft frischheid en kracht, maar — dat vindt men toch elders ook. Doch op het oogenblik zijn Denen, Zweden en Noren hier in de mode, en elke mode moet haar tijd hebben. Dan komt er weer iets anders. Wellicht uit het Zuiden.

Waarom echter de Zweedsche literatuur b.v. zooveel verkieselijker en voortreffelijker zou zijn dan de andere buitenlandsche, is vooralsnog niet duidelijk. De Engelsche o.a. beteekent ook nog al iets! En als de lofredenaar bovenvermeld uitroept, dat de Noorsche literatuur zooveel hooger staat dan de Nederlandsche, dan glimlachen we en halen de schouders op. Men moest in elk geval zulke dingen niet zoo openbaar uitroepen, zonder bewijs!

Dezer dagen is weer een nieuw, uit het Zweedsch vertaald boek, verschenen. De schrijfster is *Runa*, een in het Zweedsch veel zeggende schuilnaam voor Elisabeth Beskow. Vertaler is de heer A. Lukkien, de welbekende medewerker van „Timotheüs." De titel „Stemmen" schijnt er op te doelen, de vele „stemmen," die thans opgaan, weer te geven.

Thackeray schreef eenmaal „een roman zonder held." De hoofdpersoon bleek later een heldin te wezen. Zoo kon *dit* boek een roman met drie hoofdpersonen heeten.

Het boek begint, min of meer naar de wijze der oude tooneelstukken, met een voorstuk of proloog, die u de hoofdgedachte meedeelt, en wijst op de diepte, die onder het zichtbare leven ligt. Het eigenlijk verhaal loopt dan over twee broeders Gunnar en Sven, die door de omstandigheden tot geheel verschillende menschen zijn opgegroeid. Sven is een geloovig leeraar, wiens geloof echter te veel op het overgeleverde rust zonder persoonlijke ervaring. Gunnar is een twijfelaar, die, in plaats van door Sven bekeerd te worden, dezen zelf doet twijfelen. De predikant komt echter tot levend en krachtig geloof, terwijl Gunnar zich wijdt aan de sociaal-democratie. Een derde hoofdpersoon is Ellen, door Sven, haar pleegvader, Christelijk opgevoed. Onder den invloed van Gunnar en een ongeloovigen student raakt ook zij aan het twijfelen, doch komt kort voor haar vroegtijdig einde tot vrede. Haar woorden werken ook op Gunnar, die het socialisme verlaat en tot Christus komt.

Indien dit boek geschreven is na „Eeuwigheidslicht" van dezelfde schrijfster, dan is zij, wat diepte en ernst van opvatting betreft, bepaald vooruitgegaan. Ook het slot voldoet hier meer, al is het ook niet gehéél. De verhaaltrant is levendig en boeiend. Goed geteekend zijn de beide broeders, die, spijt alle verschil, in den grond der zaak een zelfde streven hebben, al kiest de een verkeerde wegen. Schoon geteekend is ook, althans ten deele, de figuur van Ellen en zeer fijn de huiselijke en landelijke tafereeltjes, die dit boek geeft. Treffend is het onwankelbaar geloof en de vrede van den ouden werkman. Zeker is dit boek nog een der meest besliste en degelijke onder de Zweedsche boeken, die uit Christelijk oogpunt lang niet altijd voldoen. Overal in dit verhaal geldt het den strijd om de ziel des menschen. De karakters zijn goed volgehouden en vaak mooi, natuurlijk. De predikantsvrouw b.v., schoon min aantrekkelijk, is toch wèl geschetst; zoo meer. Gunnar, een der hoofdfiguren, is meesterlijk geteekend, tot in kleinigheden toe. Opmerkelijk is, dat het fantastische, waarvan wij boven spraken, hier *bijna* niet voorkomt. De menschen en toestanden zijn genomen uit de werkelijkheid. Dat een en ander op Christelijk gebied hier voorkomend, sommigen bij ons vreemd zal schijnen, ligt daaraan, dat Zweden een bijna geheel Luthersch land is. Als waarschuwing tegen het socialisme heeft dit boek niet geringe waarde.

Is dus in dit werk veel boven andere te prijzen, de penning heeft ook een keerzij. Kerstin, Gunnars vrouw, b.v., is in velerlei een mooie figuur. Doch hoe ter wereld kan een degelijk, ernstig, zedelijk meisje een man innig liefhebben, dien zij te gelijk niet te goed acht om haar eer te belagen? Later als vrouw leeft zij, die het socialisme haat, toch hoogst gelukkig en innig met een man, die voor het socialisme van geestdrift blaakt. Wie 't vatten kan . . . .

Sven, de predikant, gaat voor zijn afleiding naar het Zuiden. De eeuwenoude voorliefde voor Italië bestaat blijkens hun boeken bij de Noren nog altijd. Het tooneel in de Roomsche kerk, waar Sven tot verandering komt, al is het ook allerminst *door* de kerk, is toch een misgreep. Gelukkig maakt wat er dadelijk op volgt, o. a. het degelijke vers, veel goed.

Of nu de bekeeringen in dit boek niet wat weinig uitgewerkt worden, is een vraag, waarop men verschillend kan antwoorden. In elk geval is hier meer diepte dan in menig buitenlandsch boek op dit punt. Over Gunnar is echter aan het slot wat weinig gezegd. Zoo ware meer te noemen, doch in menig geval dient rekening gehouden met de geheel van de onze verschillende toestanden. De moeilijkheid hiervan is een der groote bezwaren bij het lezen van dergelijke vertaalde werken.

A. J. HOOGENBIRK.

VARIA.

Drie lessen der ervaring.

1e. De *letter*lievendheid van 't Algemeen
Blijkt op St.-Nicolaas en dan alleen;
De *letter*kunde doet daarbij haar plicht
Door nauw te letten op het goed gewicht.

2e. „Jan bad om werk en dankte toen 't niet kwam."
Een woord, waaraan reeds menig aanstoot nam;
En toch — wie kan, als hij rondom zich ziet,
Naar waarheid zeggen: Alzoo is het niet.

3e. De wereld en met haar een groote schaar
Van Christnen danst thans om het kunstaltaar.
Ik zie met vrees die liên zoo samen springen,
Licht vindt het eind hen *allen* wereldlingen.

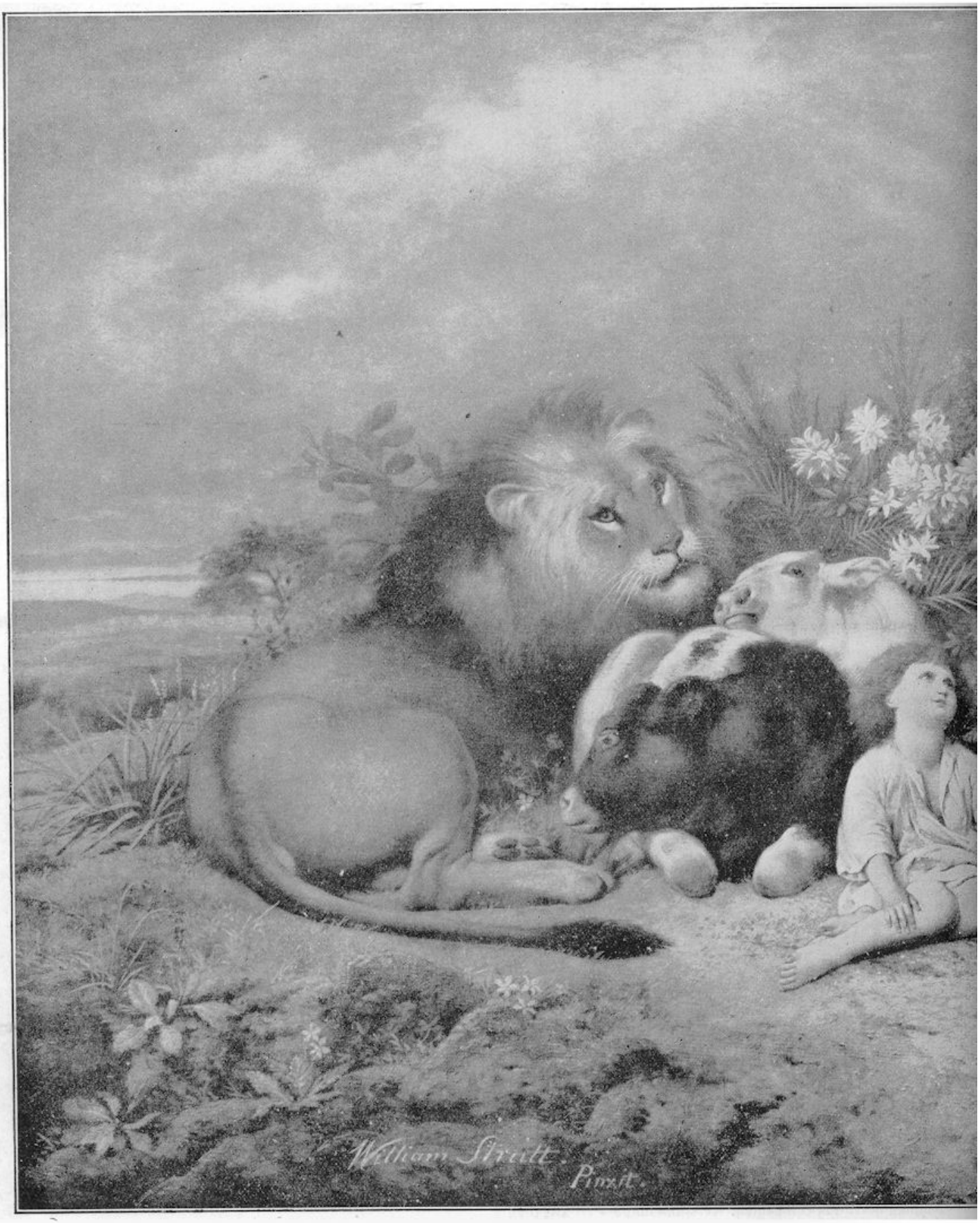
Christen-Socialisten.

„Wij heeten ons." „zoo zegt gij, „*Socialisten*;
Maar met een toenaam: *Christen*.
En dat maakt onderscheid." — 't Kan wezen, maar ik zeg:
Straks *blijft* de Socialist, en valt de Christen weg.

Hij.

Op Jezus Christus en op Hem alleen,
Berust mijn rust; 'k wensch anders schraagsteun geen.
Alle aardsche stut keert weer tot d'aard, verbrandt,
Slechts Hij, die uit de Heemlen is, houdt stand.

A. J. H.

JE

: 6—9.

https://achterderug.nl

het water meer en meer afkoelt, dan krijgen we op den bodem water van vier graden, en daarboven het lichtere koudere water. Het allerkoudste is bovenaan; daar begint dus het bevriezen.

En dan nog iets. Als water in ijs verandert, zet het nog meer uit. Andere stoffen krimpen in, als ze stollen, zooals je bijv. aan vet wel kunt zien. Maar het wonderlijke water doet andersom, en het ijs drijft dus op het water.

Stel je voor, dat het water geen uitzondering was op den algemeenen regel van het uitzetten, wat zou dan gebeuren? Dan zou altijd het allerkoudste water beneden zijn. Op den bodem zou dus het bevriezen beginnen. In den winter kreeg je eerst ijs op den bodem; het water dat daarboven was, zou al meer afkoelen, omdat het aan de koude winden blootgesteld was, en het zou na korten tijd ook bevroren zijn. Kanalen en rivieren en meren en zeeën zouden ijsklompen worden. En als dan de lentezon begon, zou ze de bovenste ijslagen weer tot water kunnen maken, maar tot het ijs daar beneden zou ze haar stralen niet kunnen doen doordringen, en het ijs zou ijs blijven. Ondiepe slooten zouden ten slotte nog open worden, maar het diepe water zou altijd bevroren zijn. En nog eens kan ik zeggen: als het water geen uitzondering vormde op den regel, dan zou een groot deel van onze aarde onbewoonbaar zijn, doordat al het water bevroren was en bleef.

Twee merkwaardige eigenschappen heeft het water dus: de latente smeltingswarmte is groot, en het heeft zijn grootste dichtheid bij 4° Celsius. En in die beide eigenschappen wijkt het af van alle andere stoffen. Nu vraag ik je: kun jij je voorstellen, dat het water die eigenschappen zoo maar uit zich zelf heeft? Een dood ding als het water heeft toch niets uit zich zelf. Wetten stellen doet toch een levend wezen alleen. Menschen hebben die wetten niet gegeven. Er blijft ons niets anders over, dan te gelooven, dat God de wereld geschapen heeft. En ik zou den atheïst, den godloochenaar wel eens willen ontmoeten, die me verklaarde, waarom het water een uitzondering is.

Gelukkig de mensch, die de natuur niet noodig heeft, om hem van het bestaan Gods te overtuigen. Maar gelukkig ook, dat uit Zijn zienlijke dingen Zijn onzienlijke dingen worden verstaan en doorzien, opdat de mensch niet te verontschuldigen zou zijn. Daarvoor moet het onderzoek van Wonderland ook dienen. Maar wie Hem liefheeft, looft Hem om de werken Zijner genade, en ook om de werken Zijner schepping.

Als steeds,

Je vriend A. L.

NASCHRIFT. Mijn vorige brief over het Darwinisme heeft de aandacht getrokken, gelijk je gezien hebt. Ik kreeg daarover nog een brief van den heer X. te IJ. — een trouwen vriend van Timotheüs, die zijn naam liever verbergt, — om me te wijzen op het feit, dat het menschelijk embryo gedurende den grootsten tijd van zijn bestaan een opgerichte houding heeft, en daarmede tegenspreekt, dat de mensch een dier zou zijn. Als je eens te Amsterdam komt, kun je daarvan je overtuigen in de ontleedkundige afdeeling van Artis. Ik ben zeer dankbaar voor dat schrijven, en breng het hierbij aan je over.

VARIA.

Voor wie gedijen wil!

Niet wat gij slikt, maar wat gij kauwt,
Niet wat gij eet, maar ook verdauwt,
Sterkt, voedt en werkt,
De rest berouwt.

Beets.

OP, NAAR DE ZUIDPOOL!

III. (Slot.)

De tocht was mislukt.

Honger en koude, ellende en doodsgevaren hadden deze mannen getrotseerd, om de Zuidpool te bereiken; ze hadden het plateau bereikt, waarop, achter den grauwen horizont, de Pool moest zijn, en zie daar! terwijl het begeerlijke doel dichter was genaderd dan ooit door een Poolvaarder van vroegere of latere tijden, zonken zij uitgeput neder.

Op den drempel van het engere Zuidpoolgebied bezweek hun kracht. Bovenmenschelijke inspanningen hadden zij zich getroost; het was voor niet — hun kracht was op — en als vluchtelingen moesten zij terug ijlen: zonder om te zien, al maar voort, met schrikkelijk lange dagtochten, om niet door den hongerdood overrompeld te worden.

De tocht was mislukt; en het hart onzer dappere Poolvaarders bloedde bij die gedachte. Maar bij rijper nadenken, toen de eerste bittere teleurstelling over was, moesten zij toch bekennen, dat die mislukking slechts ten deele was.

De ééne zaait, en de andere maait. — Leert onze Bijbel het niet? Wordt het niet elken dag door de ervaring bevestigd? En hadden deze Poolvaarders niet een pad geëffend over de onmetelijke ijs- en sneeuwvelden tot een punt, waar nog nooit de voet van een mensch had gerust?

Shackleton en diens kameraden hadden zich de ervaringen van vroegere Poolvaarders ten nutte gemaakt; dat spoor waren zij gevolgd. En andere Poolvaarders zullen na hen komen, verrijkt met de ervaringen en met de kostelijke wetenschap, die deze stoere mannen hebben opgedaan op zoo'n langen en smartelijken tocht, om eindelijk — eindelijk de vlag triumfeerend te planten op dit uiterste punt der aarde....

Misschien zal het een Engelsche vlag zijn; maar het kan ook een Nederlandsche zijn — het ligt in de toekomst verborgen.

* * *

Shackleton en diens drie kameraden keerden dan terug: het hart vol zorg, dat hun dépôts onder de sneeuw zouden bedolven zijn, of de bakens weggestormd door de harde winden uit het Zuiden.

Met den dood op de hielen, ijlden zij terug. Er waren dagen, dat zij zestien mijlen aflegden; den 14den Januari [1]) legden zij, hun sleden achter zich aanslepend, voortgezweept door een woedenden sneeuwstorm uit het Zuiden, meer dan twintig mijlen in tien uren af.

Het was nòg niet vlug genoeg; de rantsoenen moesten al weer inkrimpen, om het naaste dépôt te kunnen bereiken; en voortgejaagd door den honger en den storm uit het Zuiden, werd het een harde strijd om het leven.

De voeten werden doorgeloopen; alle leden deden pijn; Shackleton kwetste zich ernstig den schouder, terwijl hij in een diepe spleet tuimelde.

Maar wie kon daarop letten? Den 18den Januari werden zes en twintig en een halve mijl afgelegd, en den volgenden dag negen en twintig mijlen; de oude slede-sporen werden ontdekt, en dood op, als verpletterd door moeheid, strekten de Poolvaarders zich in hun slaapzakken uit.

Het dépôt werd bereikt; het was hoog tijd: en opnieuw werd de tocht voortgezet. Het reusachtige gebied van het plateau werd nu verlaten, en de gletscher betreden.

[1]) 1909.

https://achterderug.nl

De Poolvaarders sloegen zich door het gebied van ijs en sneeuw heen: van dépôt tot dépôt. Hadden zij één dépôt gemist, dan waren ze jammerlijk omgekomen; God verhoedde het echter genadiglijk — de dépôts werden de taaie ankers van hun vermetelen tocht.

Januari — Februari — het werd de 27ste Februari.

Nog altijd duurde die wanhopige vlucht naar het Noorden, doch Marshall kon niet meer. Hij klaagde niet, maar zijn pols sloeg zwak; hij was ziek; de dysenterie teisterde zijn uitgeput lichaam.

De heldhaftige kameraad mocht niet hulpeloos achter worden gelaten; Adams zou hem oppassen; en de beide anderen: Shackleton en Wild zetten hun tocht voort.

Zij waren niet ver meer van de kust; één slede werd slechts medegenomen, en deze nog zooveel mogelijk verlicht, om sneller voort te komen. De geheele vracht bestond in een prismatisch kompas, voedsel voor één dag en de slaapzakken.

Zoo trokken de Poolvaarders voort; toen ze niet meer konden, strekten zij zich uit in hun slaapzakken om te rusten; maar geen slaap look hun oogen.

De opwinding joeg hen weer op; het laatste voedsel werd verorberd; het was nu elf uur in den voormiddag van den 28sten Februari.

De heliograaf werd in werking gebracht; er kwam geen antwoord; Shackleton keek zijn makker aan.

Zij hadden stellig gehoopt, dat een wacht van Poolvaarders op den zoogenaamden Observatie-heuvel op den uitkijk zou hebben gestaan.

Het was zoo niet; men moest er zich in schikken; en bezwijkend van vermoeienis, moest nochtans de tocht worden voortgezet.

Te half drie in den namiddag ontdekte Shackleton open water; het ijs was blijkbaar opgebroken; te vier uur kwam er een sneeuwstorm opzetten, die het vergezicht geducht belemmerde.

Toen wezen de beide afgebeulde mannen elkander op een bepaald punt; en een straal van blijdschap verhelderde die gelaatstrekken, waarvan de baarden tot ijskegels waren vastgevroren.

Het was een afdeeling Poolvaarders, die hen tegemoet kwam.

Zoo scheen het ten minste. Maar die gewaande Poolvaarders stegen de lucht in, en Shackleton en Wild staarden met smartelijke teleurstelling de vlucht winterganzen na.

Opnieuw ging het voorwaarts.

Toen begon Wild te klagen — Wild, de onversaagde Poolvaarder, die glimlachend de uiterste moeilijkheden had overwonnen; die zijn onuitroeibaren humor zelfs in de hachelijkste oogenblikken niet had verloochend; die met zijn schertsen en kwinkslagen de kameraden steeds had opgebeurd!

„Wat hapert er aan, maat?"

„Vreeselijke pijn in de voeten!"

Maar hij verbeet zijn pijn; ze moesten immers voorwaarts; er was geen uur, geen minuut te verliezen — vier kostbare menschenlevens stonden op het spel.

Zij sleepten zich opnieuw zeven volle mijlen voort; toen beklommen zij een heuvel, en ziedaar — de hut en de baai lagen voor hen!

Doch geen rook kronkelde op uit de schouw; doodsch en verlaten lag daar de hut; en wijd en zijd was geen wimpel van de „Nimrod" te ontdekken.

De beide mannen daalden den heuvel af, de slede achterlatend; zoo bereikten zij de hut. Met sombere voorgevoelens overschreden zij den drempel; dof klonken hun voetstappen in de welbekende ruimten der oude woning; geen menschelijk wezen, dat de vermoeide pelgrims tegenkwam met een welkomstgroet!

Daar lag een achtergelaten brief; Shackleton opende hem in groote spanning — hij behelsde de tijding, dat de „Nimrod" op onze Poolvaarders aan de Gletscher-landtong zou wachten tot den 26sten Februari.

En het was heden de 28ste . . . .

Zij waren te laat gekomen; het schip, die brug, die laatste schakel van het leven, was weg . . . .

* * *

Daar stonden ze, als van God en van menschen verlaten. Waarom hadden zij zich toch zoo gehaast? Het was immers niet noodig geweest; twee dagen te laat of twee maanden te laat — het kwam op hetzelfde neer. En zij hadden deze hut slechts bereikt, om er hun laatste hoop te begraven.

Maar de honger, die hen zoo deerlijk had geteisterd, werd thans hun bondgenoot, om afleiding te geven aan hun sombere gedachten. Zij vonden voedsel volop, en de ter dood verwezenen aten en verkwikten zich. Dan sloegen zij zich een stuk zeil om, daar de slaapzakken in de slede waren achtergelaten; zij hadden het bitter koud, en zij staken de lamp aan, om de kille temperatuur te verdrijven.

Zij zaten den geheelen nacht op; zij trachtten de vlag te hijschen, maar ze konden het niet gedaan krijgen met hun verkleumde vingers; het was een droeve, bange nacht.

Doch zou de almachtige God, die hen zoo kennelijk tot hiertoe had bewaard, hen in het gezicht der haven nog ellendig om doen komen?

Met het lichten van den dag herleefde hun hoop, hun moed, hun kracht — het was de morgen van den 1sten Maart, een morgen, die onvergetelijk zal blijven voor onze Poolvaarders.

Het gelukte hun de vlag te hijschen; en de oogen naar de baai richtend, zagen zij in de verte „de Nimrod" in den vollen glans van het morgenlicht.

Dat oogenblik deed de heldenharten sneller kloppen; zij waren gered; alle ellende was vergeten!

Te elf uur waren ze aan boord. Dat was een wederzien! De ontroering was groot; de kameraden begroetten de beide zuidpoolvaarders als menschen, die uit het graf zijn verrezen. Er was reeds een expeditie gereed gemaakt, om het spoor der verloren gewaanden te zoeken — Gode zij dank, het was niet meer noodig.

De achtergebleven Poolvaarders hadden uitstekend werk verricht; ze hadden de orders trouw opgevolgd; en ieder had gedaan, wat in zijn vermogen was, om het resultaat der Zuidpool-expeditie zoo vruchtbaar mogelijk te maken.

Het liep nu alles mee; Adams en Marshall, die als schipbreukelingen waren achtergebleven, werden gehaald; Adams was reeds herstellende.

En toen de laatste Zuidpoolvaarder aan boord was, heeft de kapitein van de „Nimrod" de zeilen geheschen.

L. P.

Uitvindingen en Ontdekkingen.

De belangrijkste ontdekking.

Professor Simpson, die zich van een armen bakkersjongen opgewerkt heeft tot een beroemd en gevierd geleerde, die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt door uitvindingen op het gebied der narcose en practische verbeteringen in chirurgische instrumenten, werd eens gevraagd wat eigenlijk zijn grootste *ontdekking* was. De vrager verwachtte natuurlijk, dat de professor de eene of andere ontdekking op het gebied van chirurgie noemen zou; doch de gevraagde gaf een geheel ander antwoord. Hij zeide: „Mijn grootste ontdekking was *de redding mijner ziel*, de erkentenis, dat ik *een zondaar* ben en *Jezus Christus mijn Heiland is*."

J. H. v. R.

https://achterderug.nl

BIJBELSCH RAADSEL.

In een paar verzen van het Oude Testament is sprake van een man en een jongeling. De man stelt den jongeling voor, dat deze hem tot een vader zal zijn, en behandelt den jongeling als een zoon.

Welke verzen worden hier bedoeld?

Inzending van het antwoord op een briefkaart, waarop alleen de verzen worden genoemd, niet uitgeschreven.

We verwachten de antwoorden vóór 1 Januari 1911 aan het adres der Redactie, Dunne Bierkade 17, *Den Haag.* (dus niet Zwolle.)

Als prijzen worden uitgeloofd:

3 exempl. van het

Bijbelsche Handboek en Concordantie

in prachtband. (Prijs *f* **3.**— per ex.)

Van Jeruzalem naar Bethlehem.

Door S. VAN DER SCHAAR.

Met een illustratie naar een schilderij, door dezen schilder in Palestina vervaardigd.

De zon brandde heet, toen ik voor de Jaffapoort naar een rijtuig zocht, dat mij naar Bethlehem zou kunnen brengen. Spoedig had ik een wagen op het oog, en op mijn vraag, hoeveel het kostte naar Bethlehem, antwoordde de koetsier: 7 metaliek, d. i. 20 ct. Daar afdingen regel is, zeide ik: 5 metaliek, waarop de koetsier de zweep onmiddellijk op de paarden legde, en ik bleef staan, waar ik was. De inzittenden riepen van verre 6 metaliek, doch ik had reeds plaats genomen in een ander rijtuig, dat juist van Bethlehem was teruggekeerd. Zoo zat ik 5 minuten te wachten, toen er een tweede passagier kwam, doch vóór iemand wist waarom, had de koetsier van mijn rijtuig een hevigen woordentwist met den koetsier van een ander rijtuig. Spoedig begreep ik, dat *beide* koetsiers den bewusten passagier in *hun* wagen wilden hebben. De twist liep uit op een vechtpartij, waarbij de passagier met geweld naar het andere rijtuig werd gesleurd. Het komische was echter, dat inmiddels het andere rijtuig vol passagiers was gekomen, zoodat de eerste weer naar mijn rijtuig terug moest!

Toen na een kwartier het rijtuig vol was, ging het met vaart naar beneden, het Hinnomdal in. Links heeft men den berg Zion, en rechts den z.g. Birket es-sultan. Op den top van den kalen „berg van den boozen raad" buigt de weg links. Van hieruit heeft men een mooi panorama op Jeruzalem. Men wijst u de ruïnen van het landhuis van Kajafas, benevens den boom, waaraan Judas zich zou hebben opgehangen! De weg kronkelt zich door een vruchtbare vlakte, die reeds terstond een groote tegenstelling vormt met elken anderen weg, die van Jeruzalem uit naar buiten loopt. De weg zelf is tamelijk hobbelig, en meer dan eens hoort men, dat onderweg een wagen op de ongelijke bestrating breekt, of, zooals ik zag, dat de wielen van een wagen afloopen.

Op 4½ K.M. van Jeruzalem bevindt zich een regenbak, de bron der wijzen, genaamd „Bir Kadismoe," afgeleid van Kathisma, d. i. zitplaats. Tot aan het klooster Mar Eljas stijgt de weg, om van daar naar beneden te gaan naar de velden van Efrata. Van af het genoemde klooster heeft men weer enkele wondermooie en lieflijke vergezichten. In het Zuiden, reeds zeer nabij, ligt Bethlehem, ten Noorden Jeruzalem, waarboven zich „Nebi Samwil" verheft, en in het Oosten de languitgestrekte bergketenen van het Oostjordaan-Land, die zich in blauwe tinten verliezen, steeds verder zich uitstrekkend in ijler nuances. Ook ziet men van hieruit prachtig, hoe de velden van Bethlehem bezaaid zijn met duizenden olijf- en vijgeboomen. Voor wie van Jeruzalem komt, is het een genot, deze groene vlakte te zien, want zoowel nu als ten tijde van Jezus behoorden de omstreken van Bethlehem tot de vruchtbaarste van Judea, dat overigens niet veel anders is dan een woestijn.

Liefelijk ligt daar Bethlehem op den top van een der vele bergruggen, nederblinkend in het groene dal. Onweerstaanbaar trekt deze plaats den reiziger aan, niet alleen om het gracieuze landschap, en die Oostersche stad, die in breede terrassen den bergrug kroont, doch veel meer om de herinnering, aan deze plaats onafscheidelijk verbonden.

Hier ontvlamt het gemoed bij de gedachte, dat daar Christus geboren is in de stad Davids. Geen stad ter wereld wellicht, waarvoor de belangstelling grooter is dan voor Bethlehem.

We gaan verder den weg op, die nu in sterke kronkels door Efratha's velden daalt, tot waar men komt aan het graf van Rachel, op 7 K.M. afstand van Jeruzalem. Op 64 stadiën van Jeruzalem af, op den weg naar Bethlehem, begroef Jacob zijn Rachel. En tot op dezen dag wordt deze grafstede vereerd door zijn nakomelingen. Achter het graf loopt de weg verder naar Beet drjala, d. i. Gilo uit Joz. 15 : 51. Ook deelt zich de weg hier naar Hebron.

Na weinige minuten waren we in de stad, en hield het rijtuig stil. In vergelijking met andere Oostersche steden, maakt Bethlehem een gunstigen indruk, wat reinheid aangaat. Niet, dat men er een soort waterleiding moet zoeken voor straatbesproeiing, maar zooals veelal, vindt men hier niet zulke opeenhoopingen van straat- en ander vuil.

Ik liep de hoofdstraat uit, totdat ik aan een vrij groot plein kwam, waar men terstond de „Geboortekerk" ziet. Door uiterlijke pracht en praal onderscheidt zich dit bouwgewrocht niet, want door hetgeen de kerk met bijgebouwen te verduren heeft gehad, is het uiterlijk eenigszins aan een grooten bouwval gelijk, waaruit de toren zich fier en ongerept verheft. De ingang is zóó opvallend klein, dat men eerder aan een kelderingang denkt, dan aan de poort van een kerk, gebouwd op de heiligste plek der wereld.

Zoodra men de kleine poort doorgegaan is, bevindt men zich in een oud-Christelijke basilika, die als type zeer merkwaardig is. De breedte der kerk is verdeeld in vijf schepen, terwijl de muren boven de zuilen van het middenschip nog met overblijfselen van oude mozaïekwerken versierd zijn. Het dwarsschip, dat door een halfcirkelvormige koorabsis wordt afgesloten, is opvallend rijk versierd.

Er was juist dienst, toen ik hier kwam, en ik verwonderde mij niet weinig er over, dat een Turksch soldaat hier met de bajonet op het geweer de wacht hield, waarschijnlijk om deze gewijde plek voor twist en tweedracht te verzekeren!

Zoowel Armeniërs, Grieken als Latijnen, hebben het recht, hier gelijktijdig godsdienstoefening te houden.

Onder het dwarsschip nu bevindt zich de stal, waar de Christus der wereld moet geboren zijn. Van terzijde gaat men enkele treden af, en men is onder het dwarsschip in een hol, dat door nijvere handen een zeer aangenaam uiterlijk heeft gekregen. Er hangen vele lampen, die een flauw schijnsel werpen op vloer en wanden. Alles is hier geheimzinnig; een zilveren ster op den grond duidt de plaats der geboorte aan, met inschrift: Hic de virgine Maria Jesus Christus natus est.*) Aan altaren, en zelfs schilderijen, ontbreekt het niet, hier onder den grond!

Om voor ons, Nederlanders, goed te begrijpen, dat de stal, waarvan in de evangeliën sprake is, zich onder den grond in een rots bevond, moet ik even opmerken, dat zelfs heden ten dage vele holen hier nog als stal worden gebruikt, zoodat het volstrekt niet twijfelachtig is, dat de stal, waarin Jezus geboren is, een grot zal geweest zijn. Men staat verbaasd over de vele grotten, door de natuur in dit rotsachtige land gevormd.

Van de kerk ging ik naar de z.g. melkgrot; hier zou Maria, tijdens haar vlucht, het kindeke Jezus gezoogd hebben. Deze grot is naar buiten uitgebouwd, om wat meer ruimte te hebben. Ook hier is een altaar, waar men bij grooten getale komt om te bidden.

Nu ik dit gezien had, besloot ik, een onderkomen voor den nacht te zoeken. Ik vervoegde mij aan het Franciscanerklooster. Daar ik echter geen introductie van deze secte uit Jeruzalem had, kon men mij daar niet toelaten. In het eenige hôtel, dat er is, kon ik niet terecht, zoodat er weinig anders overschoot, dan òf naar Jeruzalem terug te keeren, òf bij den een of ander een onderkomen te zoeken. In een café, waar

*) Hier is uit de maagd Maria Jezus Christus geboren.

https://achterderug.nl

ik mij vervoegde, kon ik, na onderling goedvinden, den nacht doorbrengen, zoodat ik nog wat ging wandelen om Bethlehem wat meer van nabij te zien. Aanstonds bemerkt men, dat er geen druk handelsverkeer is, wellicht, omdat een zeer groot deel der bevolking uit handwerkslieden bestaat, die zich bezighouden met het vervaardigen van versieringen in elpenbeen. Het is in dezen tak van nijverheid, dat de bevolking een groote hoogte heeft bereikt. Zoo zag ik schelpen, waarop Bijbelsche voorstellingen waren gesneden, zóó fijn van teekening, dat er een zeer geoefende kunstenaarshand voor noodig is. Overal zitten in lage vertrekken vele menschen te draaien, te slijpen en te ziften.

Toen ik de tamelijk groote stad wat meer van nabij bezien had, ging ik terug om volgens afspraak mij ter ruste te begeven in het café. Doch hoe weinig zijn deze anders zoo geroemde Bethlehemieten te vertrouwen! Want de cafébouder hield zich, alsof er geen sprake van geweest was, dat ik bij hem zou komen. Hij raadde mij sterk af om, zooals ik hem zeide, te voet naar Jeruzalem te gaan, daar er onlangs drie personen vermoord waren op den weg.

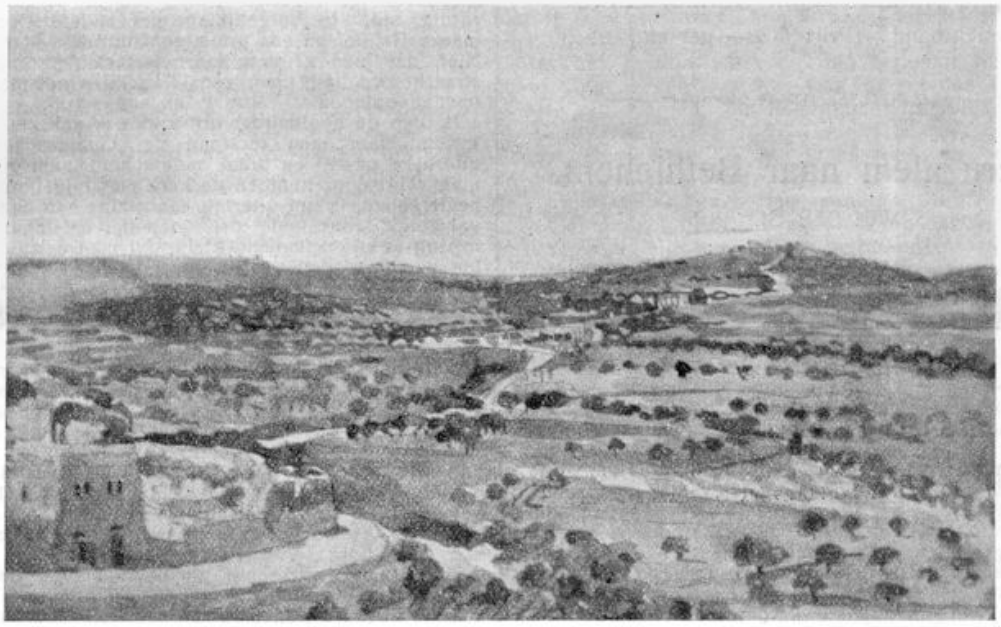
Goede raad was duur.

Middelerwijl waren er meer personen aan te pas gekomen, waaronder een oude Mohamedaan, die mij geruststelde, door wel tienmaal te zeggen: De Franschen deugen niet, de Russen deugen niet, de Duitschers deugen niet enz., alleen de Muslims zijn de ware geloovigen.

De kahwetzjé, d. i. de cafébouder, vroeg aan een der omstanders, of ik ook bij hèn kon slapen. Doch er schenen nog al bezwaren aan verbonden, want wie ter wereld kwam op zulk een ongelegen uur een nachtverblijf zoeken. Een knaap geleidde mij toen naar een groot gebouw, ik meen een Grieksch-Katholiek hospitium, doch ook hier wezen de priesters mij af. Ik wist niet beter te doen, dan naar den cafébouder terug te keeren, en hem, die mij in ongelegenheid gebracht had, te hulp te roepen. Daar gekomen werd het geval druk besproken, en een jongmensch verklaarde zich bereid, mij dien nacht onderkomen te verleenen. Hij geleidde mij naar een afgelegen buurtje, en op mijn vraag, waar ik slapen kon, wees hij naar een laag poortje. Nu, ik had zeer weinig lust, om in ik weet niet welke onreinheid te gaan slapen. Vandaar dan ook, toen een net uitziend Arabier, die mij vroeg, wat ik zocht, en wien ik een en ander vertelde, mij voorstelde bij hem te komen slapen, ik terstond zijn aanbod als een uitkomst beschouwde, en met den man naar zijn woning ging. Het vertrek, waar ik aanlandde, was ruim en vierkant. Een vrouw en een 6-tal kinderen waren er, en het zag er recht huiselijk uit. Niet dat het ameublement zoo aangenaam gerangschikt was, neen, dit ontbrak geheel. Tafel noch stoelen waren er te vinden. Onder de hand nam ik plaats in een nis, waar een venster in draaide, en kreeg een kussen met een dun bed. Ik gevoelde mij terstond veilig in deze omgeving, en ik dankte God, dat Hij mijn weg aldus had bestuurd.

De vrouw was druk in de weer met het avondeten, hetgeen bestond uit fijn gemaakt brood in water, anders niet. Vóór iemand nog had gegeten, werd ik uitgenoodigd om eerst te beginnen. Wel weigerde ik aanvankelijk, doch meenende, dat ik mij allicht vergreep aan de Oostersche gastvrijheid, nam ik enkele stukken brood uit het water. Een schotel met olijven diende als groente, en druiven met versche vijgen was het dessert. Toen ook de man klaar was met eten, begonnen vrouw en kinderen; deze laatsten waren zeer gehoorzaam, en ik verwonderde mij er over, zoo vreedzaam alles verliep.

Bij het flauwe schijnsel van een klein lampje praatten wij nog een uur. De man vertelde mij, dat hij katholiek was. Daarna werd uit een nis een stapel beddegoed te voorschijn gehaald, bestaande uit dikke dekens. Ook ik kreeg nog een en ander er bij, en nadat alle beddegoed over den vloer uitgespreid was, ging ieder rustig slapen, zelfs de kleine zuigeling hield zich in zijn hangmat rustig; toen moeder eenige malen aan het touw getrokken had. Wel duurde het lang, vóór ik in deze vreemde omgeving kon inslapen, doch eindelijk gelukte mij dit toch. Eerst toen de zon reeds in aantocht was, ontwaakte ik, terwijl de vrouw reeds bezig was de andere bedden weer in de nis op te bergen. Uit het venster had men een heerlijk uitzicht over Efratha's velden. De eerste zonnestralen tooverden de heerlijkste kleureffecten. In deze velden hieven de engelen eenmaal hun lied aan ter eere van Hem, die daar in een stal geboren werd. „Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, in de menschen een welbehagen." Bij de gedachte aan deze grootsche gebeurtenis, genoot ik dubbel bij het zien dezer heerlijke, heuvelachtige velden. Hier hielden ook de herders de nachtwacht bij hunne kudden, terwijl hun een groot licht omscheen, waarbij een engel stond, die zeide: „Vreest niet, heden verkondig ik u groote blijdschap, die al den volke wezen zal, n.l. dat u geboren is Christus, de Heere, in de stad Davids."

Efratha's velden.

„O kerstnacht, schooner dan de dagen!" zong Vondel. En is er ooit een dag geweest, schooner dan die nacht, waarin engelenlegers de stilte verbraken met hun hemelsche jubeltonen?....

Inmiddels was de zon hooger geklommen. En ik besloot enkele schetsen te maken van de omgeving. Mijn hospes was reeds buiten, en zeide, dat wanneer ik terug kwam, hij mij gaarne weer zou ontvangen. De zon brandde heet, en het was met moeite, dat ik een schaduwrijk plekje vond om Bethlehems velden te akwarelleeren. De bevolking is tamelijk vreedzaam, want niemand hinderde mij, zooals dit steeds te Jeruzalem het geval was.

Van alle kanten doorkruiste ik verder de stad, bezocht nog enkele gedenkwaardige plaatsen, en maakte nog een schets van het bekoorlijke landschap, waar zich de weg naar Jeruzalem kronkelt tusschen de olijvenvelden. Rachels graf staat hier als herinneringsteeken voor de Israëlieten, dat daar hun aller moeder ligt begraven, waarom zij ook nu nog van „Moeder Rachel" spreken.

In den namiddag ging ik naar Jeruzalem terug, om twee dagen later Palestina vaarwel te zeggen, en mij naar Alexandrië te begeven.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

DE WIJZEN.

Muziek van PETER CORNELIUS.
Woorden van A. LUKKIEN.

Langzaam. *p*

Van 't Oosten ko-men de Wij-zen aan; Zij zijn een moei-lij-ken weg ge-gaan. Een ster-re heeft hun de komst ge-

meld Van den Ko-ning, door Is-rels pro-fe-ten voorspeld. Zij gaan Hem brengen wie-rook en goud; Geen schat hun te

kostbaar, geen reis hun te stout. Je-ru-za-lem brengt hen niet op 't spoor, Maar bui-ten gaat hun de ster weer voor,

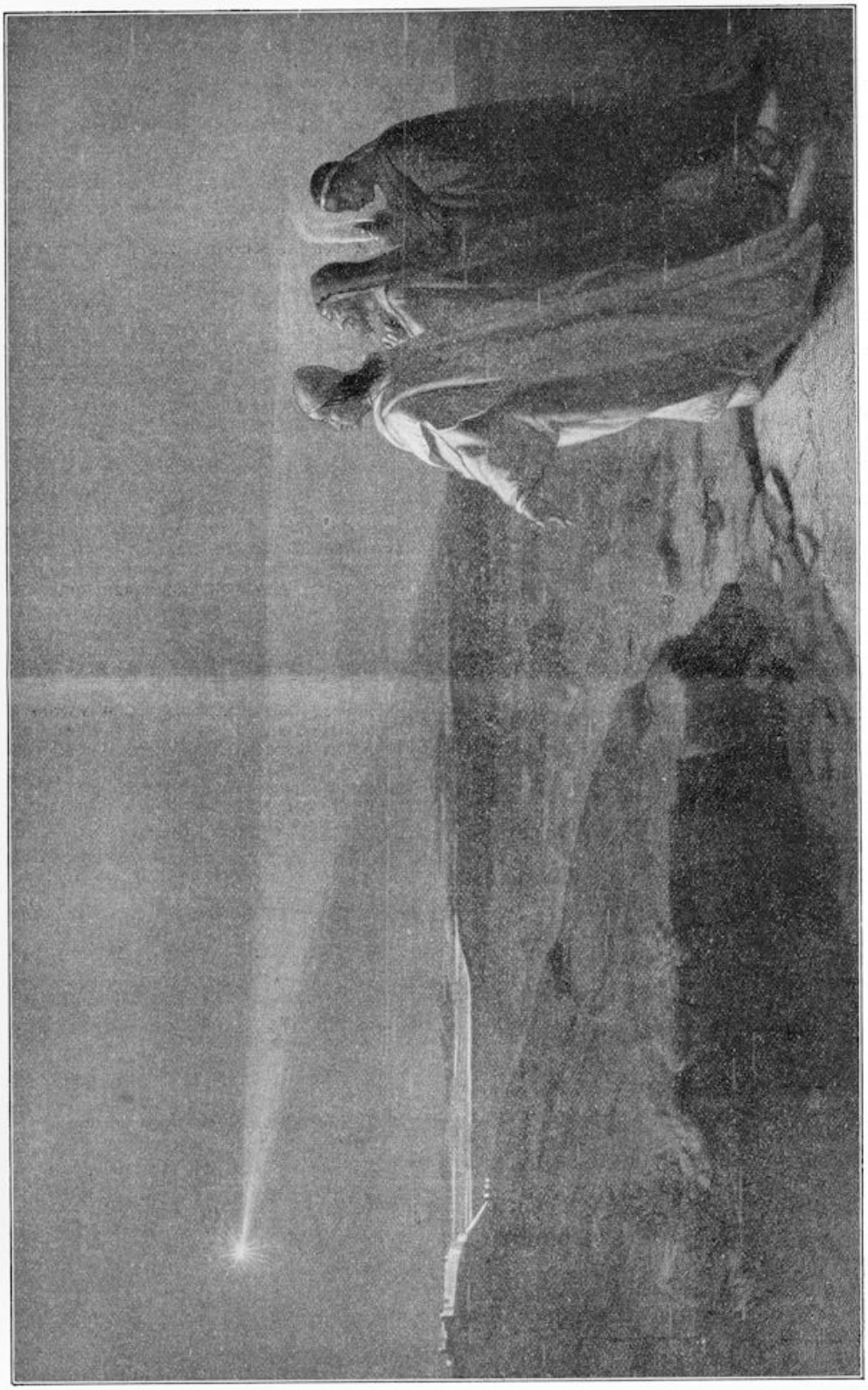
En wijst hun schreden naar Bethlehem heen; Daar vinden zij 't wonder: een Kindeken kleen. En in aan-bid-ding buigen zij

neer, en lo-ven der Jo-den en Hei-de-nen Heer! O, menschenkind, volg de Wij-zen na! U licht een

. won-dre ster-re, waar 't pad ook ga: Gods Woord wijst u den weg tot Hem, Die eens werd ge-bo-ren in Beth-le-

hem. Breng Hem Uw hulde in 't aanbiddend lied; Ook uw aan-bid-ding ver-smaadt Hij niet. Loov' Hem uw lied!

https://achterderug.nl

Matthëüs II : 1—12.

https://achterderug.nl

Godsdienstvormen en Vormengodsdienst.

De bewoners van ons land, en van Europa in het algemeen, beginnen voor een groot deel hun godsdienst te verliezen. Er zijn gelukkig nog velen, die in den Heere Jezus Christus gelooven, en in Hem vergeving van zonden en het eeuwige leven hebben als een welverzekerd en onvervreemdbaar bezit; er zijn ook nog velen, die inderdaad nog gelooven in een levenden God, aan Wien zij eenmaal rekenschap moeten geven van hun doen en laten, en die eerbied hebben voor Hem, al kennen ze Hem nog niet als hun Vader in Christus; maar toch kunnen we zeggen, dat het volk in zijn geheel bezig is zijn godsdienst te verliezen.

Dat is een merkwaardig teeken van onzen tijd. Alle eeuwen door hebben alle volken der wereld hun godsdienst gehad, en zich verblijd in hun godsdienst. Hoe diep ook de Heidenen gezonken waren, volken zonder godsdienst heeft men nergens aangetroffen. Soms was die godsdienst eenvoudig een vereeren van goede en een vreezen van booze geesten; soms werd het een wijsgeerig stelsel met treffende gedachten en zinrijke verhalen, waarin dikwijls een kern van waarheid verholen lag. En sommige van die godsdienststelsels kregen een grooten aanhang, en telden hun belijders bij millioenen, zooals het Brahmaïsme, het Boeddhisme, het Mohamedanisme, het Christendom . . . .

Verbaast gij u, lezer, dat ik het Christendom noem naast de Heidensche godsdiensten, alsof ik ze op één lijn stelde? Gij weet wel beter, maar ge weet ook wel, dat Christendom en Christendom twee zijn. Als we de woorden in hun juiste beteekenis nemen, moeten wij nimmer zeggen, dat een mensch zalig wordt door den godsdienst; dat hij door den godsdienst getroost wordt. Wie zoo zegt, meent het dikwijls goed, maar hij zegt het verkeerd. Wij worden zalig door het geloof in Jezus Christus; wij worden vertroost door het vertrouwen op Gods beloften, die in Hem Ja en Amen zijn. Maar in de gewone taal beteekent godsdienst alles, wat de mensch doet, om zich bij God aangenaam te maken. En goed beschouwd, zal de mensch daarmee altijd bedrogen uitkomen. Want de mensch maakt zich nimmer aangenaam bij God; dat kan Christus alleen, in Wien God al Zijn welbehagen heeft. In Hem zijn wij Gode aangenaam.

Zich aangenaam maken bij God, dat is het doel van alle godsdienstigheid der menschen. Daartoe bracht Kain, de eerste godsdienstige mensch, zijn offerande. Daartoe offerden ruwe Heidensche volken zelfs hun slaven en zelfs hun kinderen aan de goden op. Daartoe betracht de Mohamedaan zijn vijf plichten: bidden, aalmoezen geven, vasten, naar Mekka trekken, en den heiligen oorlog voeren. Daartoe hebben ook velen, die Christenen heetten, hun best gedaan om allerlei godsdienstvormen bij te houden. Dat noemde men dan Christendom, en men meende daardoor zalig te worden, evenals de Mohamedaan het Paradijs meent in te gaan, als hij de voorschriften van Mohamed opvolgt.

Dat schijnt schoon! Zie die Arabieren. Zij zijn opgestaan voor den dageraad; ze hebben zich gewasschen, desnoods met woestijnzand, als ze geen water hadden, want wasschen was voorgeschreven, en nu staan ze zwijgende uit te zien naar het Oosten, om den eersten straal der opkomende zon op te vangen. En nauwelijks toont de zon haar hoofd boven de kim, of die geheele schare stort neer, trekt de schoenen van de voeten, hult het hoofd in het kleed, en buigt het aangezicht ter aarde, in eerbiedige aanbidding uitroepend: „Er is geen God dan Allah!"

Er kan waarheid liggen in die aanbidding. Maar wanneer we zien, dat diezelfde Arabieren slaven zijn van hun begeerlijkheden, dat ze hunkeren naar zingenot en vleeschelust, dat ze rooven en bedriegen zooveel in hen is, dan moeten we de treurige gevolgtrekking maken: Bij de meesten hunner is die aanbidding louter een godsdienstvorm, een zich aangenaam maken, om daarmee het Paradijs te verwerven, een dienst, voor God van geenerlei waarde.

En is het onder de Christenen niet dikwijls evenzoo? In lang verloopen tijden aanbaden onze voorouders hun Wodan en Thor, hun Frigga en Freia, wier namen we nog elken dag noemen. Toen kwam het Christendom door het zwaard van Karel den Grooten, en al de Heidenen werden Christenen. Of aller hart door tooverslag veranderd was? Natuurlijk niet; ze hadden alleen andere godsdienstvormen gekregen. Die vormen waren Roomsch-Katholiek, en bleven het tot de herleving in den tijd der Hervorming. Bij overheidsbesluit werd op vele plaatsen in Zwitserland, in Duitschland, in Nederland de

https://achterderug.nl

Hervorming ingevoerd. Was aller hart veranderd? Natuurlijk niet. Voorzeker waren er velen, die in Christus hun Zaligmaker hadden gevonden, en leefden door het geloof, maar voor vele anderen was de Hervorming niet anders dan een verandering van godsdienstvormen.

En gelijk de Mohamedaan, zoo sprak ook de Christen van zijn godsdienstplichten. Kerkgaan, aalmoezen geven, bidden, Bijbellezen, 't werden godsdienstvormen. Ge hoort het aan de namen, die men aan het tafelgebed gaf. „Stille wèzen," heette het in Drente; „hânne gearje," (handen vouwen) in Friesland; „een goed woord zeggen," in Overijsel. Men noemde het zelfs geen bidden, nog minder een dankzegging, men gaf den naam alleen naar den uiterlijken vorm. En heel de bevolking deed mee; de gansche natie was godsdienstig, en had eenerlei godsdienstvorm. Afgezien van de velen, die in oprechtheid God vreesden, mag men toch vragen: Was dat uiterlijk vertoon van godsdienst niet ten deele een ledige vorm, ten deele een zoeken om zich aangenaam te maken bij God?

Onze tijd is een tijd, die oude ledige vormen afschaft. Zij, die in hun hart geen God hadden, hielden vroeger den uiterlijken schijn van godsdienstigheid; thans niet meer. Integendeel, gelijk vroeger de Farizeën op de hoeken der straten stonden te bidden, zoo pronken tegenwoordig velen met hun ongodsdienstigheid, en ze zeggen zóó luid, dat ieder het verstaat: „Laat ons hunne banden verbreken en hunne touwen van ons werpen." — „Wij hebben de lichten aan den hemel uitgedoofd!" riep de voormalige Fransche minister Viviani uit, en meende, dat hij een groot woord sprak. Maar 't was niet waar; het licht, dat hij uitdoofde, was slechts het lampje der menschelijke godsdienstigheid; van de Zonne der gerechtigheid zullen ze wel afblijven!

Onze tijd legt de uiterlijke godsdienstvormen af; wie geen God in het hart heeft, toont Hem ook geen uiterlijken eerbied meer. Wat zullen nu wij doen, die God kennen door onzen Heere Jezus Christus? Zullen ook wij den uiterlijken vorm nalaten, ons beroepende op het woord van aanbidden in geest en in waarheid? Zullen we bidden met de handen in den zak en den hoed op het hoofd? Zullen we zonder een woord van dankzegging aan tafel gaan, en onze knieën niet meer buigen?

Neen, dat zullen we niet, want die uitwendige vormen worden thans tot een *getuigenis*. Welke vormen dat zijn, komt er minder op aan. De Arabier ontbloot zijn voeten, en wij het hoofd, beide uit eerbied. De Arabier buigt het hoofd naar den grond, alsof hij zich schaamt, en wij heffen het opwaarts, omdat we vertrouwen hebben. Doch dat zijn bijzaken. Dit is de hoofdzaak, dat de uitwendige vorm van ons bidden een getuigenis is voor den levenden God. Toen ieder scheen te bidden, was het ook in het oog der wereld een eere, vroom te zijn; nu de wereld met het gebed spot, willen wij haar laten zien, dat er toch nog een Gemeente van Christus bestaat, die in woord en daad Hem belijdt, Hem belijden durft, ook al kost het smaad en schande, Hem belijden durft, desnoods met gevaar van het leven.

A. L.

OUDEJAARS-AVOND.

Dáár galmde het eerste luiden van de torenklok uit het dorp over bosch en veld, en diep drong het door tot in het huisje van den ouden houtvester, neen, tot in het oor en het hart van hemzelf en van zijn vrouw.

Haar was het als muziek, die van Boven afdaalde, als het bazuingeschal van den heraut, die de komst des Heeren voorafging om het Zijn volk aan te zeggen: „Zie, uw Koning komt tot u; ... Ik ben met u al de dagen; Mijn oog zal op u zijn; Mijn genade is u genoeg!" — om het u te vragen: „Heeft u ook iets ontbroken?" en uw „Niets, Heere!" van u aan te nemen, opdat ge nu met nieuwen moed, gesterkt door den aanblik van en op Hem, blijde den weg voort zoudt gaan, naar de dooden, neen, naar het Vaderhuis toe.

Zie, zóó klonk haar dat klokgelui in oor en hart.

Zeker, de jaren waren niet spoorloos aan hen voorbijgegaan, elk jaar had wat medegenomen aan levenslust en levensmoed. De schouders werden al hooger opgetrokken, de rug boog zich al meer. Vijf kinderen had God hun gegeven. Twee meisjes waren gehuwd, de derde diende, en de twee jongens waren in den vreemde gegaan, om werk te zoeken, de jongste dit jaar, en nu was hun vroeger luidruchtig huisje eenzaam en verlaten. Het vorig jaar had de graaf tot haar man gezegd: „Gerritsen, 't is voor jou geen doen meer, om met die rheumatiek in je been bij nacht en dag, bij weer en geen weer, door de bosschen te zwerven. Ik ontsla je onder dankbetuiging voor je trouwe diensten. Je blijft in je huisje wonen en houdt je loon tot aan je dood en, mocht je Martha je overleven, dan zal ik voor haar zorgen!" Dat was mooi, zoo mooi als 't maar kon, doch nu hadden ze ook bijna niets te doen en niets te zorgen. Wat 'n verschil bij vroeger! Den heelen avond zaten ze tegenover elkaar te „prakkezeeren" in de stilte, en verlangden, dat het tijd werd om naar bed te gaan. Vroeger waren er op oudejaarsavond altijd nog een paar van de kinderen over geweest, om bij vader en moeder het oude in het nieuwe te vieren, maar nu .... kwam er niemand, de een niet om deze, de ander niet om die reden, genoeg: ze zouden alleen zijn van avond, voor 't eerst alleen, na zooveel jaren!

Ze keek eens naar haar man. Hij zat daar tegenover haar, den elleboog op de tafel geleund, en de oogen, starende naar — ja, zij wist het wel — naar het verleden, toen hij avond na avond met één van de jongens op de stroopers uitging, en die nu zoo holle kamer vol was van het gelach en gebabbel.

„Vaderke, hoor je het luiden wel?"

„Jawel, wat zou dat?"

„Zouden we ons niet klaar maken voor de kerk?"

„Mij dunkt niet. 'k Heb geen zin dezen keer!"

Zij dacht een oogenblik na. — Neen, zij kon er *nu* niet wijdloopig met hem over praten; dat ging *straks* beter! Ze moest thans een middel gebruiken, kort en krachtig, dat dadelijk hielp.

„Ja, ik wou juist zoo gaarne gaan en dan wou ik meteen bij Jansen aangaan, om wat meel te halen. Dan bak ik straks, als we thuis komen, nog wat bollen om naar de kinderen te sturen."

„Als jij gaat, dan moet ik wel mee. Maar mensch, 't is toch geen weer voor jou om door die sneeuw te baggeren."

„Och, kom, daar ben ik nooit bang voor geweest, en ik ben het nog niet. Weet je wat? Zadel Philip even; die kan zoo lang bij Jansen op stal blijven; ik zal de mand daar ook laten staan en na de kerk halen wij ze af."

„Vooruit dan maar, oude! Zoo oud als je bent, maar je bent en blijft 'n echte doordrijfster! Geen strooper, die er tegen op kan!"

Zij glimlachte en begaf zich naar de slaapkamer, om zich klaar te maken. Het eerste luiden was klaar. Ze hadden nog net drie kwartier tijd, daarin konden ze er nog met pleizier komen. Ja, zij — maar hij niet. Hij ging niet met zijn zin, hij zou er niet met pleizier komen, maar om harentwil ging hij naar de schuur en maakte Philip gereed en Fidel sprong voor hem uit, toen de baas Philip naar buiten bracht, hoeveel moeite de baas zich ook gaf, om den hond binnen te houden.

„Hendrik," zei ze, toen ze straks samen door het bosch gingen, hij op Philip gezeten, zij naast hem gaande, omdat ze liever loopen wilde, en het haar man gunde op het paard te zitten, omdat hij vanwege de rheumatiek zoo moeilijk loopen kon, „waarom had je geen zin om mee naar de kerk te gaan? Dat zou de eerste keer geweest zijn, dat je op oudejaarsavond niet geweest waart? Heeft God het soms niet goed gemaakt met ons dit jaar?"

„Goed? Dat is te zeggen!" prevelde hij. „Is 't niet, of we op een puinhoop van vroeger levensgeluk zitten? De kinderen allemaal weg, ik zonder werk, wij, jij en ik, oud en bouwvallig en afhankelijk op den koop toe! Zeg, noem je dat goed?

„Zeg, laat mij je dat liedje van jou nu eens op *mijn* wijs zingen, en zeg daarna dan eens eerlijk, wie er gelijk heeft."

https://achterderug.nl

„Ga je gang, moeder! 'k Heb je in lang niet hooren zingen, maar doe het niet te hard! Wat zouden de menschen er van denken, als ze 't hoorden."

„Ja, spot maar met me: hooren zul je 't toch! God heeft ons alles voor 't leven gegeven, wat 'n ouder maar wenschen kan. Al onze kinderen heeft Hij ons doen behouden, en vóór Hij ons wegnam, heeft Hij ons het voorrecht gegund, te zien, dat ze allen hun bestemming bereikten, en dat gelieft gij te noemen: op een puinhoop van levensgeluk zitten? Zouden er niet duizenden ouders ons benijden? Jij, zonder werk, omdat je tot nu toe met God en met eere je werk hebt kunnen doen, en, nu je er te oud voor geworden bent, God in 't hart van den graaf geeft, je op zijn kosten rust te geven? Werkeloos, maar niet geldeloos! Hoe, denk je, zou de oude Smit dat vinden, die op z'n zeventigste nog kolen sjouwen moet om aan den kost te komen? Samen oud en bouwvallig, 't is zoo, maar zou je dan liever willen, dat één van ons beiden weggenomen was en de ander oud en bouwvallig was overgebleven?"

„Mensch, zwijg stil!" riep de oude houtvester uit, en de oude Martha wist wel, dat zij, als haar man dat zeide, andere stemmen in hem wakker geroepen had, die nog welsprekender waren dan zij, en dat zij die niet in de rede vallen moest! Daarom zweeg ze dan ook.

Het tweede gelui deed zich reeds hooren. Maar Philip en Fidel en de mand waren al bij bakker Jansen geborgen, en arm in arm stapten de beide oudjes de breede kerkpoort binnen. „Hoe lieflijk, hoe vol heilgenot, o Heer, der legerscharen God, zijn mij Uw huis en tempelzangen!" zoo deed de dominee zingen. Gerritsen zong niet mede. Zijn oude Martha deed, alsof zij het niet opmerkte. Haar Hendrik was te eerlijk om met een leugen in den mond tot God te gaan. Dominee sprak naar aanleiding van de woorden: „Ik zal opstaan en tot mijn Vader gaan!" en na het zingen van het laatste vers van Psalm 84 verlieten de dorpelingen het kerkgebouw. Gerritsen had dit vers ook medegezongen.

De boodschappen bij bakker Jansen waren spoedig afgedaan, en weinige oogenblikken later waren de beide oudjes op de terugreis, zooals ze heengegaan waren. Beiden zwegen langen tijd.

Eindelijk zeide Martha:

„Hendrik, spreek toch eens wat! Hoe is 't met den puinhoop gegaan in de kerk?"

„Nu, moeder, ik zal 't je maar zeggen: ik ben opgestaan en tot mijn Vader gegaan, en ik heb tot Hem gezegd: vergeef mij toch om Jezus' wil, dat ik Uw berg van weldadigheden over mij voor den puinhoop van mijn levensgeluk heb uitgemaakt!"

„En heeft Hij je ook geantwoord?"

„Ja, Hij heeft mij gezegd, dat Hij te allen tijde voor de Zijnen een zon en schild is."

„Dat dachten we al," riep een jeugdige stem, „toen we u zoo opgewekt samen hoorden spreken."

„Heden m'n tijd! Jij Anna! Hoe kom jij hier?" vraagde de oude Martha, en drukte haar dochter aan het hart.

„Wel, ik zei aan mevrouw, dat ik het zoo akelig vond, dat gij beiden alleen zat op oudejaarsavond, en toen zei mevrouw: „Als je alles op tijd klaar kunt hebben, ga dan maar naar huis vanavond. 'k Begrijp het best, 't zou mij in jouw plaats net zoo gaan. Zorg maar, dat je morgenavond terug bent.""

„En wie is dat jonge mensch daar?" vraagde Martha, naar den jonkman wijzende, die zich in dien tusschentijd met den ouden Gerritsen bezig gehouden had.

„Wel, moeder, nu kan ik toch zien, dat u slecht van gezicht wordt; kent u uw eigen Jan niet meer?"

„Wel, menschen, jij ook, Jan, kom toch hier, mijn jongen!"

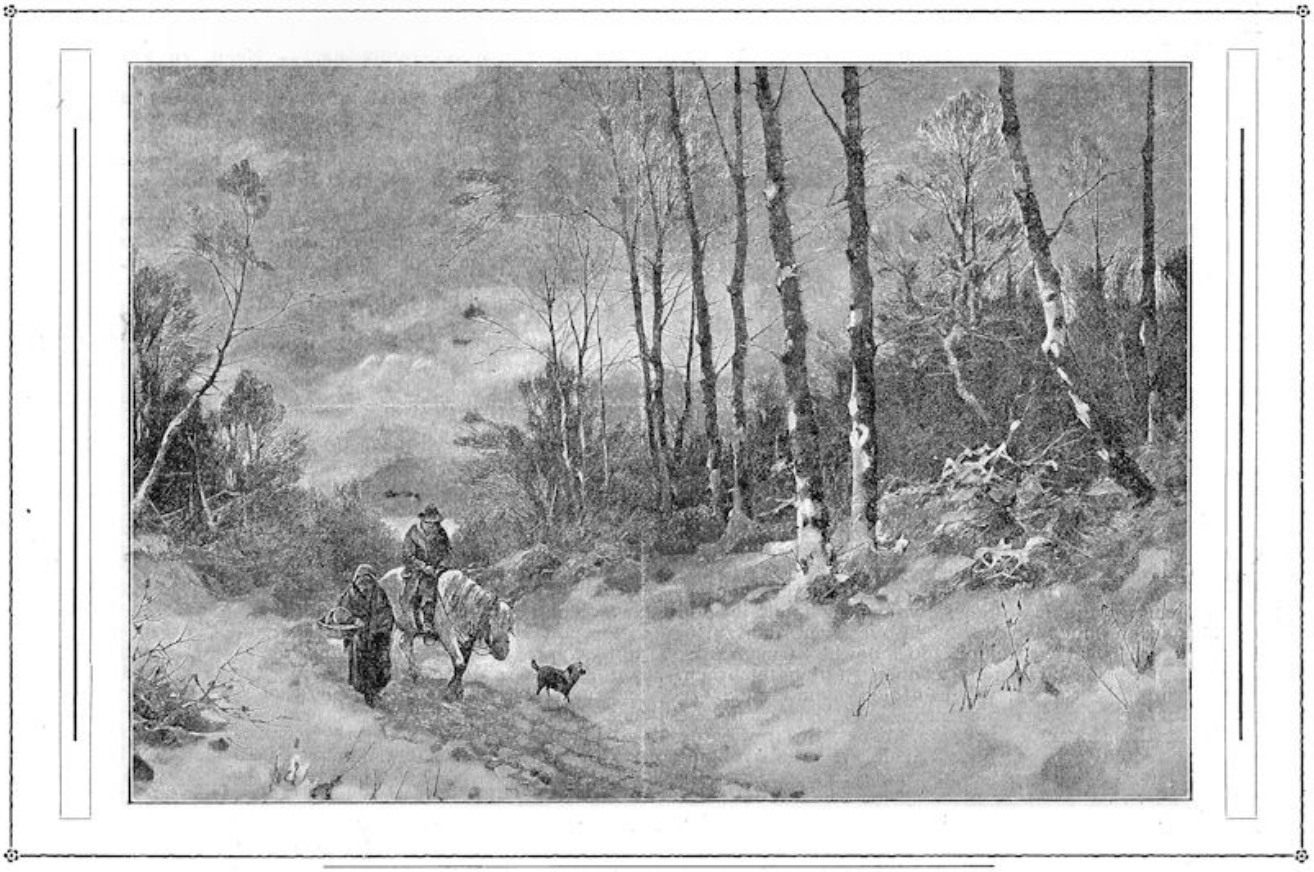
„Ja, moeder, ik kreeg toch zoo'n trek in uw oliebollen!" zei Jan schertsend, en hij vloog zijn oude moeder om den hals.

„Zeg, Hendrik, waar is nu de puinhoop?" sprak de oude Martha, glimlachend door haar tranen heen, tot haar man.

„Moeder, die heb ik in de kerk laten liggen, en daarover heb jullie in den tusschenzang die heerlijke woorden gezongen:

Zoover het West verwijderd is van 't Oosten,
Zoover heeft Hij, om onze ziel te troosten,
Van ons de schuld en zonde weggedaan."

P. J. K.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

„O neen, tante; ik zou mijn meeningen niet vermengd willen hebben, allerminst met de zijne."

„Tut, tut, meisjelief; het leven kan je nog wel eens wat anders leeren, net als het mij gedaan heeft."

Martha had een krijfshaftig voorkomen, terwijl ze haar stofdoek uitsloeg door het open venster, doch ze zweeg en tante zweeg ook. Er kwam een pauze in 't gesprek. Tante nam de krant weer op en verdiepte zich in de tweede bladzijde. Nu en dan las ze hardop, vooral de hofberichten, doch haar lezen eindigde meestal in een onverstaanbaar gemompel, wat haar toehoorster intusschen niet scheen te hinderen.

Ten slotte echter legde ze met een geeuw de krant neer en leunde achterover in haar stoel.

„Wat ben je al vlijtig! Wij anderen zijn nauwelijks wakker. Weet je, dat hij dezer dagen komt?"

„Komt de dokter hier?" riep Martha uit, en bijna had ze de waterkan uit de hand laten vallen. Ze was namelijk begonnen tantes bloemen water te geven.

„Welneen, ik bedoel mijn beminnenswaardigen neef, die niet vertrekken kan zonder een bezoek te brengen aan zijn lieve beste tante. Jawel, we kennen de heeren wel. Zooveel drukte heeft hij om mij nooit gemaakt."

Ze keek het venster uit, den weg langs.

„Nu ja, de dokter," ging ze voort, „die komt ook wel eens. Ik heb hem uitgenoodigd, maar hij wist niet, of hij tijd had."

„Neen, natuurlijk, hij moet veel genoodigd worden. 't Lijkt me een verwaand heer."

„Moet je niet meenen; wacht eens tot je mijn ervaring hebt."

„Goed en wel, maar zooals hij mij behandelde! Hij mag een paar jaar ouder wezen dan ik, maar hij is toch ook nog jong, zou ik meenen. Doch natuurlijk, als je 't niet met hem eens bent, dan ben je een onkundig kind!"

„Ja, meisje, maar je staat ook zoo stijf op je stuk. Je komt het leven niet door, zonder je een beetje te schikken."

Martha zette de waterkan in de vensterbank en ging tegenover tante zitten, die niet wist wat ze denken moest van zulk een plechtige inleiding.

„Hoor eens, tante, daar kan u wel over praten, maar het helpt niet. Er zijn dingen in het leven, waarin geen schikking mogelijk is. Weet u nog verleden winter, toen u bij ons was? Toen lazen we samen Runa's Alles of Niets."

„Nu ja, maar wat is 't ook droevig met haar afgeloopen!"

„Dat kan niet schelen; waar 't op aankomt is, dat er geen andere mogelijkheid is dan die twee. Want de Heere Jezus wil het geheele hart hebben. Een paar vrome gedachten nu en dan, dat geeft niets; Hij vraagt het hart, en alles wat uit het hart uitgaat; het heele leven!"

Mevrouw Blichfeld zuchtte, alsof ze vermoeid was, en stond op. „Ja, kind, dat klinkt heel mooi, zoolang als je 't volhouden kunt. Maar als je dat niet lukt, dan ben je heelemaal weg."

„Ja, dàn ben ik weg, tante."

(*Wordt vervolgd.*)

VARIA.

Een welbestede dag.

„Een welbestede dag" was me in mijn jeugd
Een dag van denken, werken, pogen, streven.
Doch tijd brengt wijsheid, en nu zeg 'k met vreugd:
Een dag waarin 'k eens met Gods wil mag leven,
Dat is de ware „welbestede dag,"
Of 't zonnig weer of noodstorm wezen mag.

A. J. H.

„GOUDEN APPELEN"

Spr. XXV : 11.

Getuigenis van den dichter Schubart.

Schubart werd in het jaar 1777 door hertog Karel van Würtemberg wegens majesteitsschennis gevangen genomen. In de donkere cel van den kerker kwam hij tot erkentenis van zijn zonden, en werd hij door hevige gewetenswroeging gefolterd.

Later getuigde hij zelf: „Mijn wroeging was zóó sterk, dat het net was, alsof ik de straf op al mijn zonden reeds ontving, alsof ik de hel in mij had; ik voelde de verzengende vlammen, en meermalen smeekte ik den Rechter, mij een druppel water te geven, om mijn pijnen te verzachten — maar ik kreeg het niet.

„In de hevigste vertwijfeling en grootste opwinding greep ik op zekeren dag naar een Bijbel, sloeg dien open, liet mijn gloeiend hoofd op de geopende bladzijde rusten, en zonder te lezen riep ik uit: „O laat mij sterven, Rechter der wereld, laat mij sterven met het oordeel onder mijn slapen."

„Toen ik even later mijn hoofd ophief, en het gedeelte, dat ik vóór mij had liggen, inkeek, merkte ik, dat het de geschiedenis van den verloren zoon was. Ik verstond het hoofdstuk en Gods onzichtbare kracht drong tot mijn ziel door! Tranen stroomden uit mijn oogen en bevochtigden den Bijbel. Na langen strijd was het licht der genade tot mij doorgedrongen en ik vond vrede bij God."

Die anderen niet tot vreugde is, wordt zichzelven tot een last.

Ons leven moet een Amen zijn op 't geen God wil.

Het is opmerkelijk, dat veelal zij, die het meest spreken, het minst te zeggen hebben.

Waar God heeft gesproken, moet de mensch zwijgen; waar God zwijgt, de mensch niet spreken. Dat is wijsheid.

Een treffend woord te rechter tijd is een *daad*.

Niet alleen vertellen wat niet waar, maar ook verzwijgen wat waar is, is leugen.

Het valt lichter, zijn gedachten te verbergen dan zijn gevoelens.

Het gladde ijs maakt het loopen moeilijk, zelfs dikwijls gevaarlijk. Wat kan men daartegen doen? Men strooit asch op den weg. — Wanneer de hand des Heeren op verschillende gedeelten van onzen levensweg zand en asch strooit, dan geschiedt dat voor ons eigen bestwil, opdat wij zonder glijden en struikelen het eeuwige doel zouden bereiken.

https://achterderug.nl

Hollandsche Winter.

„Daar is hij dan weer, „die aak'lige winter met z'n korte dagen en lange avonden, zijn strenge koude en zijn zorg voor brandstoffen, zijn verkleumde handen en koude voeten, zijn bevroren neuzen en ooren en zijn uitgaven voor wintergoed, zijn petroleum en petroleumbranders en lampen, zijn stoven en kachels, zijn . . . ."

„Hoor eens, tante, ge hebt volkomen gelijk, de winter is een lastige tijd voor u en menige huismoeder, maar of ge nu daarom recht hebt over dien lastigen tijd te morren, terwijl God in Zijn wijsheid en liefde het alzoo heeft beschikt, dat „al de dagen der aarde zaaiing en oogst, en koude en hitte, en zomer en winter, en dag en nacht niet ophouden" zouden, dat moet ge nu straks, als de petroleumlamp goed brandt en de vulkachel een kleurtje toont van inwendig genot, als de bril niet beslagen en de gevallen steken van het breiwerk opgeraapt zijn, als het stoofje onder de voeten gloeit, maar zelf eens uitmaken!"

„Jawel, maar dan die nare sneeuw met die vuile straten en die gladheid, die 'n mensch als op eieren loopen doet, en eindelijk dat ongelukkige ijs, dat, elk jaar weer aan, zooveel slachtoffers maakt!" zuchtte oom, terwijl hij een langen trek aan zijn pijp deed.

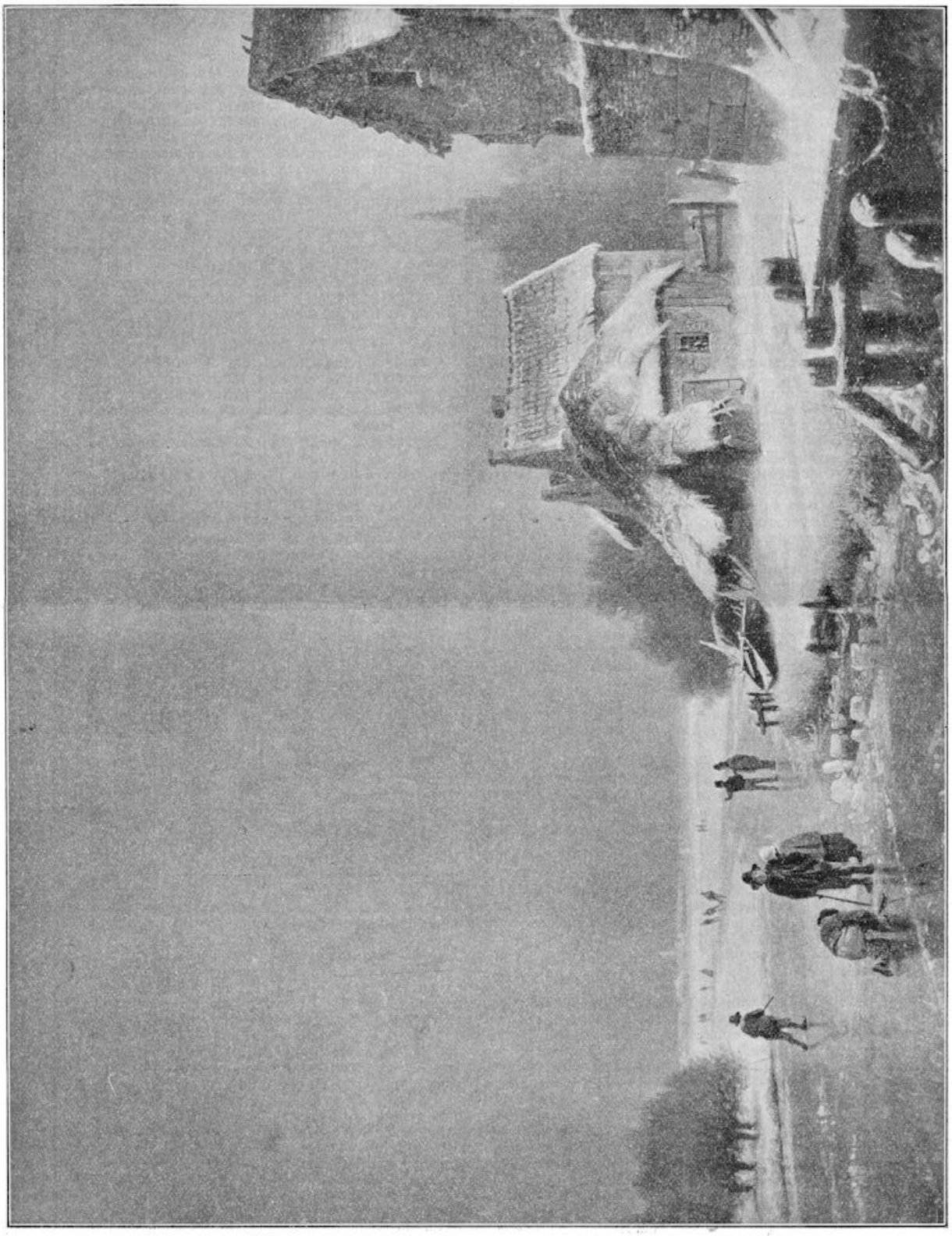
„Maar oom, over die sneeuw denken de psalmist van den ouden dag (Ps. 147) en de boer van den nieuwen tijd geheel anders dan u; en dat het ijs elk jaar slachtoffers maakt, is volkomen juist, doch ge kunt daarvan het ijs evenmin de schuld geven, als ge het aan de gele pruimen, uw lievelingsdessert, wijt, dat velen zich ziek maken, omdat zij ze onrijp of in te groote hoeveelheid gebruiken."

Uitingen, zooals hierboven aan oom en tante toegeschreven werden, ze worden nog maar al te dikwijls vernomen, en ze zijn ongetwijfeld al zoo oud als de weg van Keulen, die, als ik mij goed herinner, reeds door de oude Romeinen aangelegd werd. Neen toch, zoo oud kunnen ze niet zijn, want, afgescheiden van het feit, dat die oude Romeinen, noch de bewoners dezer streken, zich over de petroleum-branders of over de vulkachels konden ergeren om de eenvoudige reden, dat zij ze bezaten noch kenden, heb ik, zoover ik weet, nooit in Tacitus gelezen, dat die oude, ijzeren lieden zich over bevroren neuzen of verkleumde handen beklaagden, en, mij dunkt zoo, àls dat gebeurd was, zou Tacitus het wel geweten en ook wel geschreven hebben! Maar hoe ook, die jammertonen van zooeven zijn eeuwenoud. Des te erger, want het blijkt dan, dat ze niet veel opgang gemaakt hebben gedurende al die eeuwen, noch ingang vonden tot ons Hollandsch hart. Komt dat nu misschien, omdat wij ons Hollandsch hart als met een ijskorst omschorst hebben? 'k Geloof er niets van, want alle vreemdelingen verklaren om strijd, dat we een goedaardig volk zijn, en één onder hen, nog wel juist niet onze beste vriend, getuigde uit eigen ervaring, dat we 'n volk „van boter" waren. Hoe het dan toch komt, dat wij, Hollanders, nog liever 'n kouden neus halen dan onze wangen tegen de vulkachel te schroeien; dat ons hart opengaat, als we een plaat zien als de hier nevenstaande; dat we van pure verrukking de longen wijder openzetten, als we ons in een bosch bevinden, waarin de winter op elk takje en twijgje een glanzend wit kantje geborduurd heeft; dat de jeugd het hoofd op hol raakt, als ze een vliesje op de gracht ontdekt, en de zeventigjarige, die ze roekeloos acht, over drie dagen zelf de schaatsen aanbindt, om over het ijs z'n kleinzoon eens te gaan zien, . . . zeg, hoe dat komt? Ja, vraag nu maar toe! Dat weet ik evenmin als ik weet, waarom een Eskimo zooveel van traan houdt, dat hij ze zijn buurman uit de lamp drinkt, terwijl ik ze niet eens in de lamp zou willen hebben! En gij? Smaak en aanleg verschillen wel 'n beetje en passen zich gemakkelijk aan bij de natuur, waarin we leven, en ook dat is een wijze beschikking van onzen God. Ondanks dat schijnt men in streken, waarin men aan geen winter gewoon is, zoo'n wintergezicht toch ook wel prachtig te vinden. Zoo werd mij verleden jaar uit Z.-Afrika, waar men zelfs 't onderscheidingsvermogen mist, om sneeuw van kapok te onderkennen, toen het dáár dan eens goed „gekapokt" had, een courant uit Johannesburg gezonden, verlucht met schoone illustratiën van stad en omstreken in wintertenue, terwijl de tekst geen woorden genoeg scheen te kunnen vinden, om uit te drukken, „how nice and beautiful and delightful it was." Onze smaak op dat punt schijnt dan toch niet zoo kwaad te zijn, en hoe zou het ook kunnen? Afgescheiden hiervan, dat ieder, die jong geweest is, en, ouder geworden, gelukkig nog een jong hart heeft behouden, nog iets gevoelt, zoodra hij de sneeuw ziet, van het sneeuwballen gooien en sneeuwmannen maken, en van *toen* nog een herinnering voelt opkomen, die ik gaarne beschrijven wou, als ze niet onbeschrijflijk ware en als gij ze zelf niet kendet; — maar ze stelt zich niet tevreden met het wekken van herinneringen. Ze roept nieuwe gedachten in uw ziel aan den rijkdom van den schoonheidszin diens Scheppers, die de zomeraarde tooit met duizendbloemenpracht en de winteraarde de glinsterend blanke wol van duizend bij duizend kristallijnen om de koude leden werpt. En als ge nu, waar de ernst des levens kwam, een ernstig hart bekwaamt daartoe, en dat wollen kleed tot u spreekt van de voorzienigheid en de liefde uws Gods, die onder dat witte doodskleed den oogst van den landman en uw voedsel voor het volgende jaar bewaart! Ja, als ook, te midden van het schoon, dat Zijn algemeene genade aan natuur en leven deed blijven, nog gelooft aan en haakt naar een nieuw leven en een rijker schoon dan deze aarde geven kan, hoe wordt ge dan verzoend ook met de gedachte aan gindschen akker, die, als dit sneeuwkleed, een lente, ja, maar een eeuwige lente bergt, waarin geen zomerzon meer steken en geen winterkoude uw hart meer verstijven zal! Och, daar behoeft ge juist geen Hollander voor te zijn, om te genieten van zoo n wintertafereel!

'k Herinner mij, dat 'n oud vriend van mijn vader, toen ik op zekeren dag hijgend uit school naar huis vloog om de schaatsen te halen, mij tot mijn ergernis staande hield en mij naar de oorzaak van mijn haasten vraagde. Ik zeide ze hem. Met 'n glimlach hief hij dreigend den vinger op en zeide: „'k Ben er niet zeker van, of jij in de schaatsen geboren werdt, maar 'k geloof vast, dat je er nog eens in sterft! Pas maar op, hoor!" 'k Was boos! Moest hij mij dáárvoor nu ophouden! De oude heer had zeker die antieke Hunnen gekend, waarvan de menschen meenden, zooals meester 's morgens verteld had, dat ze met hun paarden vastgegroeid waren! Enfin, 'k geloof niet, dat de baanveger, met wien ik op tamelijk gemeenzamen voet stond, het gemerkt heeft, toen hij mij de schaatsen aanbond, en ook mijn kameraads niet, toen ik met hen krulletters op het ijs maakte, maar toch — de onzekerheid van den ouden heer kwelde mij niet, maar zijn vast geloof maakte mij wat onzeker. Die vrees is nu langzamerhand ook geweken: ik maak mij niet bezorgd, dat ik in de schaatsen sterven zal, want 'k heb de mijne reeds lang aan de jeugd om mij heen vermaakt. Maar nòg, neem me niet kwalijk, oude heer van daareven, als ik daar die paren en rijen glijden en zwieren zie op die spiegelgladde baan, als ik ze zie zwenken en zwaaien in het heerlijke bewustzijn van het durven en kunnen, als ik terugdenk aan de onschuldige kout bij de tentjes van de zoetelaars en bij de tafeltjes met warme melk, als ik ze straks weer opnieuw zie gieren en vliegen — waarheen? ze weten 't zelf niet, als ze maar rijden . . . . kijk, dan kan ik er nòg niet toe komen, om met een vossenblik, met een lodderoog er verachtelijk op neer te zien. Ik hoop, dat er ijs zal zijn, zoolang er Hollanders zijn, en dan maak ik mij niet bang, dat ze niet zullen schaatsen rijden. Ongelukken? Ja, maar er gebeuren veel meer ongelukken op het land dan op het ijs! En dan de rolschaatsen? . . . . Och, praat er mij niet van! Schaatsenrijden is goed, maar 't ijs moet je hebben onder den voet en Gods blauwen hemel boven je hoofd . . . dat 's je ware!

P. J. K.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

„IK ZAL HANDHAVEN."

Het is een merkwaardig verschijnsel.

Ons land moge klein zijn; ons volk worde niet zelden gesmaald als de „Chineezen van Europa" — onze historie blijft toch altijd een wondere aantrekkingskracht oefenen op den vreemdeling, die er mee in aanraking komt!

Men moet dan ook ver teruggaan in de geschiedenis der menschheid, om een tweede voorbeeld te vinden van een klein volk, saamgedrongen in een uithoek van Europa, in een slibland, dat het met taaie volharding op de zee veroverde, en dat alevel zóó groote macht oefende, mee aanzat, soms vóórzat in den Raad der Grooten; dat zijn vlag plantte in vijf werelddeelen; den aardbol omspande met een gordel van koloniën en factorijen en zóó meetelde, dat een eeuw lang *hier* het schakelbord stond, waar de draden der Europeesche Diplomatie te zamen kwamen.

Dat móét den vreemde bekoren.

Ziet hij Frankrijk groot worden onder Napoleon; Duitschland stijgen in macht onder de geniale leiding van Bismarck; de verklaring ligt voor de hand! Een machtig volk, een gunstige centrale positie in Europa en een groote onder de kinderen der menschen, die al de sluimerende energie in dat volk wekt en op één doel richt . . . . 't is alleszins begrijpelijk.

Met ons is het zoo anders.

De drie millioen bereikten we zelfs in onze gouden eeuw niet. Onze omslachtige regeeringsvorm scheen er wel op gemaakt, om het krachtigste gouvernement te verlammen. Onze gerekte landgrens grillig uitgeteekend op de kaart, bood nergens een natuurlijke verdedigingslinie; wij waren vrijwel aan 't goeddunken overgeleverd van wie ons aanvielen.

Toch wonnen we den strijd met Spanje.

Toch boden wij Engeland het hoofd.

Toch bleven we staande, in dat immer gedenkwaardige jaar 1672, toen de dubbele macht der groote mogendheden van West-Europa onze schouders ter aarde trachtte te drukken; toen Frankrijk en Engeland ons naar de keel sprongen, terwijl Munster en Keulen — kleine keffers achter woedende doggen aan — ons in de beenen beten.

Menig verdicht verhaal lijkt meer waarschijnlijk dan tal van episodes uit de historie onzes volks. Nogeens, verwonderlijk is het niet, dat de vreemdeling stilstaat en onze geschiedenis maakt tot een voorwerp van ijverig onderzoek.

Uit de laatste helft der vorige eeuw noemen we slechts *Motley* en *Campbell*, die, na grondige bestudeering der bronnen, geschiedkundige werken schreven, die onze historische literatuur ten zeerste verrijken.

Marjorie Bowen, de auteur van „Ik zal Handhaven" moge niet met deze beide mannen in één adem zijn te noemen — we moeten toch eerbied hebben voor het historisch materiaal, dat verwerkt is, vóór een boek als dit kon geschreven worden.

„De Prins en Johan de Witt" kan het heeten. Om deze twee toch beweegt zich 't gansche boek. t Begint in 1668, als *De Witt*, na 't sluiten der Triple Alliantie, op 't hoogste punt van zijn politieken voorspoed staat, en 't eindigt in 1672, als de pas gekozen stadhouder door de inundatie van de Hollandsche waterlinie het voortdringen der Franschen voorloopig heeft gestuit en de *De Witten* onder de bloedige wraakoefening van het woest gepeupel zijn bezweken.

Daar behoorde moed toe voor den vreemdeling, om *dit* onderwerp te behandelen.

Nieuw is het zeker niet!

Meer dan een onzer beste auteurs heeft reeds uit hetzelfde tijdvak en rondom dezelfde hoofdpersonen de stof gezocht voor novelle en roman; zelfs voor strijdbrochures!

Toch onderscheidt het boek van *Marjorie Bowen* zich op eigenaardige wijze van hetgeen andere auteurs over dit tijdperk gegeven hebben. Zoo laat b.v. *Schimmel* in zijn *Mary Hollis* ons den Prins zien, tijdens zijn verblijf aan 't Engelsche hof in 1671, en laat hij hem, den „Hollandschen boer", achter 't geheim verdrag van Dover komen, door den in voortdurenden geldnood zittenden *Karel II* met zijn allerchristelijkste Majesteit van Frankrijk gesloten, ter verdeeling onzer republiek. Zoo laat hij hem ook in *Sinjeur Semeyns* zien, zooals hij in 1672 den wanhopigen strijd met *Lodewijk XIV* aanvaardde. Maar in beide werken staat de Prins toch *in den roman* als bijfiguur, die wel vanwege eigen grootheid onweerstaanbaar aantrekt, en waar hij verschijnt, de andere figuren, zelfs de hoofdpersonen in de schaduw stelt, maar om wiens wille dan toch niet in de eerste plaats het boek geschreven is.

In *dit* toch is het anders.

Een roman kan men 't met den besten wil niet noemen en het doet ook geen moeite, de allures er van aan te nemen. Van 't begin tot het eind borduurt de auteur op zuiver historisch stramien en teekent daarop haar twee figuren: den Prins en Johan de Witt. Nergens een „knoop," een verwikkeling of intrigue, die de romancière verraadt. Uit historische gegevens heeft ze haar beide hoofdfiguren, trek na trek, geteekend; ze laat hen geen stap doen buiten het historisch terrein, en als zij ze laat denken, spreken, handelen, dan is het niet de romanschrijfster, die haar fantasie vrij spel laat met de schepping van haar eigen brein, maar 't is de historieschrijfster, die uit de geschiedkundige gegevens en uit de psychologische kennis harer hoofdfiguren als 't ware met wiskundige juistheid berekend heeft, hoe en wàt ze hebben gedacht, gesproken en gedaan.

't Boek is in drie deelen verdeeld.

't Eerste gedeelte speelt in 1668 en laat ons den 18-jarigen *Willem van Oranje* zien, zooals hij voor 't eerst positie neemt tegenover *De Witt*. Nog is hij „Kind van Staat." Maar de oude Prinses van Oranje en zijn oom, de Keurvorst van Brandenburg, hebben hem meerderjarig verklaard. De waakzaamheid van zijn gouverneur verschalkend, verlengt de Prins een onschuldig uitstapje naar Brabant tot een tocht naar Middelburg, waar hij door de oranjegezinde bevolking als een vorst ontvangen wordt, en als „Eerste edele" in de Staten van Zeeland zitting neemt. *De Witt*, die juist even te voren zijn medewerking had ingeroepen, om de woelingen der Oranjepartij te beteugelen, zag terecht hierin een uitdaging, die hem met zorg vervulde, en die hij beantwoordde door den Prins zoowel het kapitein-generaalschap als zijn zetel in den Raad van State te onthouden.

Het tweede deel speelt drie jaar later ruim.

De Witts staatkunde heeft gefaald. Gegrond als zij was op den naijver tusschen Frankrijk en Engeland, stortte ze als een kaartenhuis ineen, zoodra deze beide — zij 't voor een tijd — vrienden bleken. De Republiek kwam op den rand van haar ondergang. Lodewijk XIV begint zijn „militaire wandeling," die in Amsterdam en 's-Gravenhage eindigen zal; de Staten zijn radeloos; de vernederendste voorwaarden achten zij aannemelijk . . . . de spanning onder het volk wordt steeds gevaarlijker; het schreeuwt op de straten van „verraad"; het vloekt *De Witt* en roept om den Prins.

Het derde gedeelte brengt het einde.

Door de volksstem verschrikt geven de Staten toe; *Oranje* wordt tot stadhouder gekozen; *De Witt* legt zijn ambt neer. De onderhandelingen, zoo met Frankrijk als met Engeland, worden afgebroken; de inundatie der Hollandsche waterlinie komt tot stand; de militaire wandeling is gestuit en Holland tenminste tegen 't uiterste gevaar beveiligd . . . de Prins is „de" man in 't vaderland . . . en de gebroeders *De Witt* worden wreedaardig vermoord.

„Ik zal Handhaven" is een boek, dat boeit, dat ongemeen boeit. 't Is wel opmerkelijk. Schijn noch schaduw van een liefdesgeschiedenis komt er in voor. De vrouwen, die even ten tooneele verschijnen, zijn een Fransche demi-mondaine, die op *Willem van Oranje* al even weinig indruk maakt als de bijzit van *Karel II* in „Mary Hollis", en dan de oude *Amalia van Solms*, 's Prinsen grootmoeder, die zich door *De Witt* de les voorzeggen laat. Behalve nog enkele vrouwen-figuren, die zeer op den achtergrond blijven, zijn 't al mannen, die op 't tooneel staan, en van „liefde" is geen sprake. Tijden en toestanden waren er niet naar . . . .

Desniettemin boeit het buitengewoon.

Ook weet ieder vooruit den afloop der worsteling tusschen 't Oranjekind en 't regentenhoofd. 't Boek behoeft niet koortsig te worden doorgejaagd, om te weten wat de einduitkomst zij. Desniettemin . . . . of wellicht mee daardoor? . . . houdt het boek u vast van 't begin tot 't eind, en zelfs wie uit den aard van zijn betrekking vaak boeken moet doorbladeren en doorneuzen, af en toe 'n bladzij oplettend lezend, straks weer heele stukken overspringend, leest *dit* werk met kalme, maar steeds gespannen aandacht geregeld, ten einde toe uit.

Toch rezen enkele bezwaren bij ons op, die we niet vóór ons willen houden.

De schrijfster heeft ontegenzeggelijk veel studie gemaakt van het tijdperk, dat zij beschrijft. Daar moeten we eerbied voor hebben. t Valt uiteraard een vreemdelinge niet gemakkelijk, zich zóó in onze historie in te werken, dat ze er in thuis is, als in de kamers van haar eigen woning: *Marjorie Bowen* is het gelukt. 't Is een „heele hijsch" — als men zegt — zelfs voor 'n Hoogeren Burger, die naar 't eind-diploma dingt, om een goeden kijk te hebben op de samenstelling onzer staatsmachine, tijdens de Republiek; *Marjorie Bowen* is hierin geslaagd.

Er is iets anders, waarin zij minder goed slaagde. 't Komt

https://achterderug.nl

ons voor, dat haar het moeilijkste van haar taak niet geheel gelukte: door te dringen in 't innerlijk leven van haar beide hoofdpersonen; te blikken ook in de diepste schuilkameren van hun hart.

Neem bv. *Willem van Oranje*. Zij wéét, dat hij Calvinist was en laat het hem zeggen ook. Zelfs heeft hij 'n keer de praedestinatie... in den mond. Maar van een Calvinistisch leven merken we niet veel; meer dan eens schijnt een onbedwingbare eerzucht de groote motor te zijn, die hem in beweging brengt; het is een „Calvinisme van den kouden grond," verflenst en verschrompeld; déze *Willem* gaat zijn eigen gang, en men merkt zoo weinig, dat hij zich voelt een instrument in de hand zijns Gods. Hij zoekt teveel zichzelf en te weinig de eere Gods.

En zoo min de schrijfster *Willem van Oranje* als Calvinist begrijpt, zoo min kent ze ook in den grond ons Calvinistisch volkskarakter. Zij heeft er blijkbaar niets van gemerkt, hoe onder 't bestuur van *De Witt* de kerk op libertijnsche wijze is geknecht, en hoe het volk van zijn stadhouder zoowel de bevrijding des lands als die der kerk verwachtte.

Telkens wijst ze er op, dat Willem in 't bezit was van „den naam." Alsof de Oranjenaam magische kracht bezat; alsof het niet waren de *beginselen*, die 't Oranjehuis steeds had voorgestaan, waarmee het volk zich verwant gevoelde!

Zij kent blijkbaar het Calvinisme slechts van hooren-zeggen.

Onze aanmerking bedoelt niet af te breken. Zij wil slechts wijzen de zwakke plek van een uitnemend boek, waaraan ons volk, en niet het minst „jong-Holland" hopen we, op ouderwetsche manier „smullen" zal!

P. BR.

De dag der kleine dingen.

Van den 13en tot den 19en December l.l. was er in Den Haag een tentoonstelling geopend, evenals daarvóór in Amsterdam en Rotterdam, een tentoonstelling, gelijk er nooit eerder een geweest is. 't Was er een van landbouwproducten uit Palestina en van voortbrengselen der kunstvlijtschool Bezaleël te Jeruzalem, een Joodsche tentoonstelling dus, die ten doel had de aandacht te vestigen op wat het Zionisme in enkele jaren daar tot stand heeft gebracht.

Wie nu een grootsche tentoonstelling verwachtte, werd teleurgesteld. 't Was de dag der kleine dingen. Op een tafel stonden flesschen wijn, honing en olie, en schalen met amandelen en uitgeperste olijven. Daarnaast op den vloer een stapel blokjes zeep. Dat was de tentoonstelling van producten. Die van Bazaleël was grooter. Ik zag er een tafel met vouwbeenen en lijstwerk, vitrines met goud- en zilversmeewerk, weefsels met goud- en zilverdraad, koperen gegraveerde wandtegels met Hebreeuwsche opschriften, tapijtwerk, op Perzische tapijten gelijkende. En voorts waren de wanden versierd met eenige schilderijen, o.a. van Jozef Israëls, met foto's van Palestijnsche landbouwondernemingen en scholen, met kunstprenten, op Israël betrekking hebbende, en ten slotte met teekeningen, vervaardigd door de leerlingen der Bazaleëlschool. Voorts stond er nog een tafel met nieuwe Joodsche literatuur, voornamelijk in het Duitsch, en hing aan den wand een verzameling van Zionistische bladen in velerlei talen, — in het Nederlandsch de Joodsche Wachter. Ten slotte een tafel, waar brochures over het Zionisme werden verkocht.

En toen ik dat alles bekeken had, nam ik nog een tweede tentoonstelling op. Ik lette op de bezoekers. 't Was er vol, en 't waren allen, — met enkele uitzonderingen — Joden. Ouden en kinderen, mannen en vrouwen, aanzienlijken en zeer geringen, die ook wenschten te zien, wat ze beschouwen als den dageraad van een nieuwen dag.

Ik stond met een Jood voor een teekening: Müde Wanderer, (moede zwervers,) en we spraken er over, hoe dat plaatje een zinnebeeld is van de natie, die hier in vrede leeft, maar op zoovele plaatsen geen rust vinden kan. Ik hoorde een ouden man zeggen: „Ik kom er niet meer," waarop zijn metgezel antwoordde: „Daar kun je nog niets van zeggen." Dat was mij óók een tentoonstelling.

Natuurlijk stond ik aan het boekenstalletje, en ik wensch de lezers thans iets mede te deelen van wat tot dusver door de Joden in Palestina tot stand is gebracht.

Vooraf ga de mededeeling, dat Palestina, ongeveer zoo groot als Nederland, tegenwoordig een bevolking heeft van 700.000 zielen, waarvan 100.000 Joden, 80.000 Christenen en de overigen Arabieren. Van de Joden wonen de meesten in de steden, in Jeruzalem 53.000 (van de 80.000 inwoners der stad) en op het platteland slechts 7000. Die laatste zijn de kolonisten, de voortrekkers in den strijd tot de vreedzame verovering van het land.

De Joden in de steden zijn ten deele een bevolking, die er sinds eeuwen woont; ten deele ook zijn het pelgrims, die gekomen zijn om op de heilige plaatsen te sterven. De Zionistische beweging wil echter in het land niet sterven, maar leven, en richt zich daarom niet op de steden, maar op het platteland. Want zal een volk in een land bestaan, dan moet er landbouw en veeteelt zijn.

De vraag is dus geweest, of Palestina voor deze bedrijven geschikt is, en de tentoonstelling gaf daarop het antwoord. Men kan het land, wat de gesteldheid betreft, in vier strooken verdeelen, die Noord-Zuid loopen.

1e. Het kustgebied met drie vruchtbare vlakten. De vlakte Sefela tusschen Gaza en Jaffa, (Joppe,) waar voornamelijk gerst wordt verbouwd. Dan de vlakte Saron van Jaffa tot Haïfa bij den Karmel, waar in de eerste plaats sinaasappelen worden gekweekt. In 1906 kon men 600000 kisten van deze vruchten uitvoeren, waarvan 60000 kisten uit de Joodsche kweekerijen kwamen. Voorts kweekt men er citroenen, olijven, vijgen, abrikozen, wijn en andere zuidvruchten. De grond is er uit zijn aard in den zomer te droog, maar men besproeit de akkers met water, dat door petroleummotoren uit den grond wordt opgepompt. Eindelijk nog de vlakte van Jizreël ten N. O. van den Karmel, die weer voornamelijk koren kweekt.

2e. De tweede strook is het West-Jordaansch bergland, waarvan de hoogste punten 1200 M. boven de zee zijn. Dit bergland bestaat uit kalk, en is zeer dor. Maar de kalk verweert en vormt een grond, waarin de olijfboom en de vijgeboom best willen groeien, als ze maar geplant worden. En het Zionisme is daar juist bezig olijfboomen te planten; het heeft daartoe zelfs een apart olijfboomfonds. Wie zes mark (*f* 3.60) zendt, krijgt een boom op zijn naam geplant. Na een drietal jaren geeft die boom vrucht, die gemiddeld *f* 1.50 waard is, terwijl de boom honderden jaren oud kan worden. Men is thans bezig aan den spoorweg van Joppe naar Jeruzalem een olijvenbosch aan te leggen, dat het Herzlwoud zal heeten ter gedachtenis aan Theodor Herzl, den stichter van het Zionisme.

3e. De derde strook is het diepe Jordaandal, dat in zijn benedendeel, waar de Doode Zee 394 M. lager ligt dan de zeespiegel, een tropisch klimaat heeft, en een uitstekend land is voor bananen en dadels, die er nu reeds groeien, en voor katoen en suikerriet, die men er denkt te kweeken. Daarbij heeft men in het snelstroomende Jordaanwater, met een verval van gemiddeld 3.5 M. per K. M., een rijke bron van electrische kracht voor de toekomstige fabrieken.

4e. Aan de overzijde van de Jordaan volgt een hoogland van vulkanisch gesteente, waarvan sommige deelen buitengewoon vruchtbaar zijn. Het grootste deel is uitnemend weiland, in het Westen geschikt voor koeien, in het Oosten voor schapen en geiten.

Het water van de Doode Zee bevat kali- en broomzouten; asfalt, zwavel en petroleum worden bij die zee en bij het meer van Tiberias gevonden, terwijl het oude Gilead aan de overzij van de Jordaan rijke fosfaatbeddingen heeft.

Regenrijk is het land niet; toch valt er ongeveer evenveel regenwater als in ons land, maar het valt alleen in den winter, van November tot April. In den zomer regent het niet. Men zal dus weer, evenals in oude tijden, het regenwater in putten en waterleidingen moeten bewaren.

https://achterderug.nl

En op de vraag, of Palestina een geschikt land voor een groote bevolking kan worden, geeft het Zionisme beslist een bevestigend antwoord. Alles staat echter nog in zijn eerste begin; het Zionisme is als denkbeeld nog maar dertien jaren oud, en in de praktijk nog veel jonger. De kolonisatie intusschen is wat ouder; ze begon ongeveer 1880, maar wilde niet goed vlotten, en heeft eerst in de laatste jaren beter vooruitgang gekregen. Tegenwoordig zijn in de omstreken van Jaffa een veertiental koloniën, die samen 3000 bewoners hebben en ruim 7000 H.A. grond bewerken. Verder in de vlakte van Saron zeven koloniën met 1000 inwoners en 5800 HA. land; in Galiléa tien koloniën met 2000 menschen en 13000 HA. In al die koloniën zijn scholen, waar de jeugd Hebreeuwsch leert, terwijl ook de ouderen zich de taal der vaderen aanwennen.

Een zeer eigenaardige instelling, gesticht op het Zionistencongres van 1901, is het Joodsche Nationale Fonds. Dat fonds was den 1en Januari 1909 reeds een millioen gulden rijk, en bestaat geheel uit vrijwillige giften. Bij alle trouwe Zionisten wordt bij bruiloften en begrafenissen en dergelijke gelegenheden gecollecteerd voor het fonds; er bestaan postzegels, die voor dit doel vrijwillig achter op brieven worden geplakt; voorts wordt de opbrengst van zilverpapier, gebruikte postzegels, en dergelijke, die onder Christenen vaak voor de zending worden besteed, door de Zionisten gevoegd bij het nationale fonds. Dit fonds wil in Palestina grond koopen, die nooit in privaat bezit zal komen. De grond zal eigendom zijn van het Joodsche volk, en zal aan Joodsche landbouwers worden verpacht of in erfpacht gegeven. Tegenwoordig kan dat nog niet; de Turksche regeering weet van geen anderen eigendom dan persoonlijke. Toch heeft het fonds reeds de Bezaleëlschool en het Joodsche museum te Jeruzalem in eigendom, en heeft het te Joppe geld verstrekt aan de bouwmaatschappij, die daar een nieuwe Jodenwijk aanlegt. Het fonds wacht echter op verandering in de Turksche wetgeving, om dan op groote schaal grond aan te koopen. En dan verwacht men, dat steeds meer Joden naar Palestina zullen verhuizen. In ons eigen land is kort geleden een vereeniging opgericht, die in deze richting gaat meewerken door het stichten van een Joodsche land- en tuinbouwschool, waarvan de leerlingen, na hun studie, naar het land der vaderen zullen gaan.

Intusschen denkt het Zionisme niet uitsluitend aan den landbouw; het land moet ook zijn handwerkslieden en kunstenaars hebben, en tegelijk wenscht men de Joden in de steden van het Heilige Land, die thans in groote armoede leven, vooruit te helpen. Daartoe is in 1906 te Jeruzalem de school geopend, die genoemd is naar den kunstenaar van den tabernakel, Bezaleël. Ze begon met 20 leerlingen en heeft er thans ruim 200, die onderwezen worden in teekenen, schilderen, modelleeren, in tapijtweven, in houtsnijwerk, in lijstenmakerij, in koperbewerking, in goud- en zilversmederij, in steenhouwen en mandenvlechten. Voor een deel wordt hetgeen de leerlingen hebben gemaakt verkocht aan de talrijke reizigers, die elk jaar het Heilige Land bezoeken. Ook deze school geeft haar onderwijs uitsluitend in de Hebreeuwsche taal.

Zoo werkt het Zionisme in de praktijk. In theorie ijvert het om alle Joden tot Zionisten te maken, en tracht het te verkrijgen, dat de Turksche regeering Palestina als een zelfbesturende provincie erkent, waarbij de zelfstandigheid door de groote mogendheden gewaarborgd moet worden. Over 't algemeen wordt dit streven met een goed oog aanschouwd, en ook onze Koningin heeft haar belangstelling getoond, door met den Prins-Gemaal de tentoonstelling te bezoeken en zich alles te laten uitleggen.

Het is een dag der kleine dingen. Wat het worden zal, leert de toekomst. Maar wie het Joodsche volk liefheeft om der vaderen wil, let op het uitbotten van den vijgeboom, en vraagt, of thans de zomer niet nabij is.

A. L.

EEN WERKEZEL.

Het schijnt wel, dat onze studeerende vriend begrijpt wat eigenlijk „leven" is, en waarom hem „'t leven" gegeven is. Immers zegt De Génestet:

„Werken en denken en leeren is *leven*", en:
„Om te leeren is 't leven gegeven."

Werken. Mij dunkt, dat niemand het tegenovergestelde zal beweren van den student, die met alle kracht de blauwe rookwolken uit zijn Duitscher zit te trekken, zoodat het niet lang meer zal duren, dat èn meester èn hond in een dikken rookmist rondtasten!

Denken. Bewijst die gebalde vuist, tegen het voorhoofd gedrukt, niet genoeg, dat hij alles om zich heen vergeet en zich alleen met dat ééne, met dat moeilijke vraagstuk, dat bijna niet op te lossen probleem, bezig houdt?

Leeren. Zie naar het geopende boek; let op dat aandachtig turen naar de bron, waaruit hij zijn wijsheid moet verzamelen; en durft gij nog twijfelen of hij wel werkelijk leert?

Neen, lezer, hij zal niet tersluiks, verborgen achter zijn hand doen, wat zijn kameraad (die naar het schijnt alle beleefdheid uit het oog verloren heeft) zonder blikken of blozen in 't openbaar laat zien. Neen, in dit stil studeervertrek wordt *„geleefd."*

Onze student is het geheel eens met de dichterlijke ontboezeming:

„Dat wie niet werken wil, niet ete! staat geschreven,
Hij, die niet denkt, hij mag wel eten — maar niet leven."

J. H. v. R.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

Sterker dan de Liefde.

Een vertelling van LAURITZ PETERSEN.

Uit het Deensch door A. L.

8.)

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN.

Het was heel warm dien dag. De lucht golfde en trilde, waar de zon scheen. Er was bijna geen tochtje, maar overal hoorde men gebrom en gegons van het kleine gevleugelde goed, — in den tuin, langs de slootkanten, aan den boschkant.

Martha moest alleen naar het badhuis, tante had haar zenuwhoofdpijn gekregen. Ze wandelde naar het meer langs een voetpad door het kreupelhout. Naar den kant van den weg groeiden hulststruiken en manshooge sparren; aan de andere zijde strekte zich het groote bosch uit, hoog en plechtig met zijn ranke stammen en zonnige kruinen. Een paar groote vogels sloegen de vleugels uit en vlogen omhoog naar de toppen. Met een hart vol dankbaarheid keek Martha hun vlucht na.

Terwijl ze weg was, kwam de dokter. Hij had zijn patiënt hier in de buurt bezocht, en was op de gedachte gekomen, eens even te kijken bij de familie. Mevrouw Blichfeld, die uitgeput op een ruststoel lag, met een glas water en een poederdoosje bij zich, leefde zichtbaar op bij zijn bezoek. Al spoedig had ze 't over een verbetering in haar plan voor de verwaarloosde kinderen; gisterenavond had dat haar al voor de aandacht gespeeld, en nu, terwijl ze alleen was, was het denkbeeld gerijpt. Alle vermoeidheid verdween uit haar stem, en ze had het langzamerhand zóó druk over obligaties, preferente aandeelen en dergelijke, dat de dokter moeite had, haar te volgen, en zich meest bepaalde tot zwijgend hoofdknikken, wat zoowel ja als neen kon beteekenen.

Intusschen zat hij zich af te vragen, waar Martha bleef; of ze wist van zijn komst en misschien juist daarom wegbleef. En zijn oogen volgden de zonnestofjes, die zichtbaar werden in het licht, en onzichtbaar, als ze buiten het bereik der zon kwamen. En daarbij werden zijn oogleden zwaarder en zwaarder; hij herinnerde zich eensklaps, dat hij dien nacht niet geslapen had.

Op dat oogenblik kwam Martha. Ze had frissche wangen en heldere oogen gekregen, en trad de kamer binnen met een badhanddoek over den schouder. Toen ze den dokter in den schommelstoel zag zitten, bleef ze opeens stilstaan, een weinig onthutst.

Hij kwam haar te hulp. „U weet, hoe u buiten leven moet, juffrouw," zei hij met een blik op den badhanddoek.

Weldra zaten ze aan de koffietafel in levendig gesprek. Het groote stadsleven in de heete zomermaanden moest het ontgelden; hij kende het bij ervaring uit zijn studententijd.

„Hoe gaat het met uw patiëntje, waar u gisteravond over sprak?" vroeg Martha, toen er een pauze kwam.

Erik stond op en ging naar het venster om de asch van zijn sigaar te strijken. Het antwoord kostte hem blijkbaar moeite.

„Hij is van morgen gestorven," zei hij ten slotte langzaam.

„O, wat droevig," riep mevrouw Blichfeld uit.

„Het was het eenige ooilam van den arme," voegde hij er toonloos bij, en 't was Martha, of er bitterheid in zijn stem klonk.

„Hoe is de moeder er onder?" vroeg mevrouw deelnemend.

De dokter haalde de schouders op. „Och, zooals te begrijpen is. Wanhopig natuurlijk, alles dooreen: smart en zelfbeschuldiging en onbegrepen voorstellingen over Gods wil en Gods toorn en Gods genade."

„Ach ja," zuchtte mevrouw Blichfeld, „'t is niet altijd zoo gemakkelijk, vrede te vinden in den godsdienst."

Erik zag op dat oogenblik naar Martha en merkte op, dat er iets vlamde in haar blik. Toen schitterde het ook in zijn oog en hij trok zwijgend de wenkbrauwen samen.

„Natuurlijk, mevrouw het is moeilijk zich te stellen onder machtspreuken over de wereldregeering. Dat is zoo bitter strijdig met het rechtvaardigheidsgevoel."

Martha stond op het punt hem een van haar scherpe antwoorden te geven. Doch in zijn blik en zijn stem was iets gekomen, dat haar deed aarzelen. Ze begreep zichzelf niet. Nooit had ze zulk een gevoel van machteloosheid tegenover eenig mensch gekend.

Mevrouw Blichfeld keek aarzelend van den een naar den ander. Zij had het beklemmend gevoel, dat ze de onschuldige oorzaak was geweest, om het ongelukkige onderwerp weer op het tapijt te brengen.

Eindelijk vatte Martha moed om het zwijgen te breken.

„Hoe moeilijk dat ook is, toch voert het tot vrede," zei ze op gedempten toon met neergeslagen blik.

„Doch die vrede is te duur gekocht, juffrouw Bergen, want die heeft de vrijheid gekost. Dat is een vrede, dien de menschen gemakkelijk kunnen vinden, zelfs onder een wettelooze tirannie, als ze slechts willen zwijgen en dulden."

„Maar zoo kan u toch onmogelijk over God denken," zei Martha bijna smeekend.

De dokter ging eenige malen heen en weer in het vertrek. Doch thans wierp mevrouw Blichfeld zich dwars in het gesprek, met de uitnoodiging aan den dokter om mee thee te drinken.

Hij keek op zijn horloge. „Dank u, het zal niet gaan, mevrouw, het wordt me te laat."

Zij bleef echter aandringen; haar man kon dan ook nog van het bezoek genieten, als hij uit het bosch terugkwam. Tenslotte gaf de dokter toe.

Aan de theetafel was de stemming eerst eenigszins gedwongen. De boschopzichter moest leiding geven aan het gesprek, doch gelukkig was hij dien avond bijzonder opgeruimd. Hij was een soort van Christelijk peinzer, die zich het best thuis gevoelde in de eenzaamheid van het bosch. In 't begin waren daarover nog al heftige tooneelen geweest tusschen hem en zijn vrouw. Maar thans wisten ze, hoe ze tegenover elkaar stonden, en gingen ze elk hun eigen weg. En dan had hij gelukkig een goed humeur, en was een aangenaam verteller, zoodat hij in den regel het gezelschap wel in prettige stemming kon brengen. Dat gelukte hem ook thans, en toen men van tafel opstond, scheen het onweer voorgoed afgedreven te zijn.

Doch toen Martha dien avond in haar kamer boven kwam, stond zij lang in diepe gedachten voor het venster.

Beneden uit den tuin stegen de geuren van de nachtbloemen op, en hier en daar was er een enkel blad, dat geluidloos wuifde in den zachten nachtwind. Buiten over de velden lag een dichte dauw, vooral in de laagten. Verderop lag het meer, als een zwak schijnsel in de duisternis. (*Wordt vervolgd.*)

VARIA.

Kringloop.

't Keert al terug wat eertijds was.
Een rad, dat wentlend om zijn as,
Staag 't boven en 't beneen doet ruilen.

In onverbeden, snelle vaart
Moet voort elk kind, elk werk der aard,
Als zij. En woudt ge ook in haar schuilen,
Het baat u niet: zij voert u mee;
Eer ge u versteekt, ge draait alree.

Wat is geweest, dat zal er zijn,
Van wezen oud, schoon nieuw in schijn,
Wijl 't stof is, eindig; oorsprong niet;
Nooit scheppend; beidend wat geschiedt.

Wat nieuw is — werkt nooit onzer een:
Oorspronkelijk is God alleen.

A. J. H.

https://achterderug.nl

DE ECHO.

Ik hoorde onlangs, zegt K. J. A. te R., een leeraar zeggen: „De antithese bestaat nog even goed, als toen de Echo van Adriaensz haar over heel Nederland deed galmen." Wat kan er bedoeld zijn met die „Echo van Adriaensz," en wat heeft daar de spreker mee willen zeggen?

Antw. — Hier wordt blijkbaar gedoeld op de tegenstelling tusschen Roomsch en Protestantsch. Die bestaat, zei de spreker — en hij heeft gelijk — nog even goed als toen Adriaensz zijn Echo liet hooren, drie eeuwen geleden. Rome met zijn dwalingen en afgoderijen staat nog altijd vlak tegenover het Christendom naar de Schrift. Zaligheid uit genade en zaligheid uit goede werken gaat niet saam.

Wat nu de Echo betreft, dat is een vers, een klankdicht, in 1568 verschenen, van Heynszoon Adriaensz. Het is even fel als toen, in de dagen der Hervorming en in het eerste jaar van den 80-jarigen oorlog, de strijd was tusschen licht en duisternis, vrijheid en dwang. De Echo luidt aldus:

Wat zijn nu Papen en Monniken, die zongen als een Lyster?	*Byster.*
Wat zullen zij nu moeten doen, deze geleerde Klerken?	*Werken.*
Hoe zullen ze werken, zij konnen niet deze Heeren?	*Zij mogent leeren.*
Is dog haar leeringe van Godt, wel yet?	*Gants niet.*
Komd ook haar leering met Gods Woord wel overeen?	*Neen.*
Wat zal men dan met haar geboden maken?	*Verzaken.*
Doen ook de Ziel-Missen den dooden profyt?	*Niet een myt.* [1]
Waartoe hebben de Papen dan de Ziel-Missen bereyd?	*Uyt gierigheyd.*
Waarom doen zij ze egter; mij dog verteld? [2]	*Om geld.*
Wat zullen de Ziel-Missen doen in 't Oordeel?	*Geen voordeel.*
Wat zijn dog Papen, Monniken en Jezuiten?	*Hypokryten.* [3]
Maar die deze Boeverye uitbragt; wat was 't voor een Ruyter?	*Martyn Luyther.* [4]
Waarmé bewees hij dat verziersel? zeg het mij eens puur; [5]	*Met de Schriftuur.*
Waar was 't laatste Koncili? wild het mij eens afprenten?	*Te Trenten.*
Wat besloot men aldaar? Zeg het mij geringe!	*Veel beuzelingen.*
Wat was dog 't voornaamste? zegd me de konditie?	*De Inquisitie.*
Wie willen d'Inquisitie draayboomen als vrome Reuzen?	*De Geuzen.*
Wie wil ze handhaven? Hertog Frederik?	*Neen Ederik.* [6]
Wat brengen de Predikanten, die daar buyten preken, voort? [7]	*Gods Woordt.*
Van wien zijn ze gezonden? zegget eens zonder spot?	*Van Godt.*

Niet zonder reden zette Adriaensz hieronder:

„Dit is ter eere van Godt en de Geuzen gedaan,
Maar ick sal' er van de Paepen weinigh danck of ontfaen." [8]

[1]) Een uiterst klein geldstukje.
[2]) Vertel het mij toch.
[3]) Huichelaars.
[4]) Een schrijfwijze voor „Luther", oudtijds meer voorkomend.
[5]) Oprecht, eerlijk.
[6]) Erik van Brunswijk, door Philips II belast met de invoering der Inquisitie.
[7]) De Hagepredikers.
[8]) Voor ontvangen.

A. J. H.

DE VRIEND DER GEZONDHEID
DOOR
Dr. J. VOORHOEVE

VRAGENBUS.

H. v. B. te **M.** — *Engelsche ziekte* is een kinderziekte, welke vaak voorkomt bij kinderen, die van de geboorte af aanleg daarvoor hebben en op verkeerde wijze gevoed worden. Bij deze ziekte is de normale groei van het beenderenstelsel gestoord, de beenderen blijven week, en er ontstaan langzamerhand verkrommingen en misvormingen aan beenen, rug en borst; scheefworden, kippeborst, O- en X-beenen zijn er vaak het gevolg van. De eerste verschijnselen zijn gewoonlijk bij kleine kinderen: zweeten aan 't hoofd, neiging tot stuipen en darmcatarrhen. De schedelbeenderen ontwikkelen zich slecht, zoodat de fontanellen lang open blijven; de kinderen leeren moeilijk en laat loopen, en in het verdere verloop ontwikkelt zich, als geen genezing bewerkt wordt, het bovengeschilderd ziektebeeld. Bij een *behandeling* dezer veel voorkomende ziekte is de voeding van het kind van 't grootste belang. De hoognoodige voedingszouten, vooral kalkzouten, mogen in het voedsel niet ontbreken. Van groote waarde zijn derhalve zulke voedingsmiddelen, welke deze anorganische bestanddeelen in ruime mate bevatten, zooals maïzena, mondamine, koemelk, eieren, gekookte bladgroenten en compôt van vruchten. Daarentegen zijn aardappelen, zoetigheden, zuurachtig brood en de meeste kindermeelsoorten te vermijden. Voorts zijn zoutbaden zeer aan te bevelen. Tweemaal per week een warm bad van 32° tot 28° C., waaraan 1 pond keuken- of zeezout is toegevoegd. Omtrent de aan te wenden inwendige geneesmiddelen kunnen wij hier niet uitweiden, daar deze in verschillende gevallen verschillend zijn. De homoeopathische methode gebruikt vaak met goed gevolg de kalkzouten, zooals *Calcarea carbonica* en *Calcarea phosphorica* in verwrijvingen met melksuiker, doch ook nog andere middelen komen bij deze ziekte dikwijls in aanmerking.

Mej. J. W. te **N. (Saksen.)** — Koude oogbaden zijn zeer aan te bevelen bij oogzwakte *zonder* ontsteking, ook zijn zij allen aan te bevelen, die veel met de oogen moeten werken, b.v. lezen, schrijven, handwerken, enz. Daarentegen mogen deze oogbaden niet zonder overleg met den dokter aangewend worden, als er ontsteking aan de oogen of aan de oogleden aanwezig is. Daar dit laatste bij u het geval is, raden wij u aan, van deze oogbaden voorloopig af te zien, en u door een oogarts te laten behandelen, die u waarschijnlijk oogdroppels zal voorschrijven, welke binnen korten tijd al uw bezwaren zullen wegnemen. Zou dit onverhoopt toch niet het geval zijn, dan lijdt u waarschijnlijk aan een abnormaliteit van het gezichtsvermogen, waarvoor het dragen van een gepaste bril noodzakelijk is.

H. P. B. te **S.** — De bezwaren, waarover u klaagt, kunnen zeer zeker ontstaan door de vergrooting van de bedoelde klier, die door het onderzoek van den dokter vastgesteld is. Toch zouden wij niet raden, *dadelijk* tot de noodig verklaarde operatie over te gaan; integendeel raden wij u aan, eerst nog eens homoeopathische middelen te beproeven; wij wijzen u vooral op het gebruik van *Sabal serrulata*, 1ste of 2de decimale verdunning, waarmede het ons nog onlangs gelukt is, een 75-jarigen man voor een operatie te bewaren en zóóver te herstellen, dat zijn bezwaren wel niet geheel verdwenen, maar toch zeer gering en goed te dragen zijn.

https://achterderug.nl

dagen naar mevrouw Herbert in de stad gaan, wil tante nieuwe gordijnen koopen voor mijn kamer. Ik vind, dat het heelemaal niet noodig is, maar in zulke dingen is tante niet tegen te houden.

Hoe gaat het met Tilda? Komt ze nog trouw 's avonds bij u? Anders zou 't ook wel wat eenzaam bij u worden. Ik kan soms zoo innig naar u verlangen, vooral in de schemering des avonds. Ik stel me dan voor, hoe u samen bij het venster zit te lezen. Hebt ge dat boek al uit van „de eeuwige rust der heiligen?" Als ik terugkom, hoop ik het laatste deel alleen te lezen.

Oom is een uitnemend man. Dezer dagen op een avond, dat tante naar een vergadering was van haar komité voor verwaarloosde kinderen, zaten we samen lang te praten. Oom had juist zitten lezen in Kierkegaards „Vrees en beven," een boek, waarvan hij veel houdt. En hij zei toen zoo, dat wij alles moeten verliezen, om het daarna door het geloof terug te winnen. Als ik oom daar zoo ernstig en diepzinnig over hoor redeneeren, dan lijkt het me zeer schoon, maar alles verliezen en alles terugwinnen door het geloof — ik begrijp toch niet goed wat dat beteekent.

Nu is het met mijn vrede gedaan. Ik hoor advocaat Poulsen in de tuinkamer; hij zou nog komen om aardbeien te eten, voordat hij vertrekt. Gisteren was dokter Borg hier. Hij is een man met een zeer trotsche natuur; men zou haast bang voor hem worden. Het moet dunkt me buitengewoon moeilijk voor hem zijn, zich nog eens voor God te buigen.

Tante komt mij vragen om binnen te komen; ik moet dus ophouden. De hartelijkste groeten aan u beiden van uw

Martha.

't Werd een prettige avond. De aardbeien werden opgedischt in het tuinhuis, en toen oom Blichfeld en de advocaat daarna een lekkere sigaar hadden opgestoken en de dames een goed plaatsje hadden gekregen, — tante in een leuningstoel, dien haar gedienstige neef had gehaald, — toen was alles aanwezig, wat noodig was voor een gezellig samenzijn.

„Weet je wat, Martha," begon Poulsen, „ik geloof, dat wij beter en beter worden, naarmate wij verder vandaan komen van het Sodom en Gomorra der hoofdstad. Ik wou, dat ik opzichter der bosschen was, of zoo iets, al was 't maar boschwachter."

„Daar zou wel raad voor wezen," merkte oom droogjes op; „een van mijn boschwachters zal het niet lang meer maken, en dan zal ik u gaarne aanbevelen voor de open plaats."

„Is hij dat, die Van Greve, Christiaan van Greve? Ik vergeleek hem vroeger altijd met den heiligen Antonius, toen ik nog zoo'n jongen was. Weet je wat, Martha? Dan vraag ik jou, en dan word jij boschwachtersvrouw."

„En daar moet ik maar gauw in toestemmen, niet waar?" meende zij.

„Hij is natuurlijk even hoogmoedig als alle manlui," wierp tante er tusschen. „Zij hebben maar te fluiten, en dan gaan wij dansen."

„Jij zit zeker liever in een Kopenhaagsche straat met vier, vijf verdiepingen aan elken kant, en een hoop menschen voor en achter je," hernam Poulsen, terwijl hij een kringetje sigarenrook over het grasveld liet zweven.

„O, als Martha lust heeft, hier te blijven, dan hoeft ze nog geen boschwachtersvrouw te worden; dan weet ik wel anders raad. Zoo heel gemakkelijk laat ik haar niet teruggaan naar de hoofdstad."

„Dat zou 't ergste wezen voor moeder. Ik ben al geheel in uw macht, tante."

„Dan moet je moeder zich maar met Lena behelpen, en dan moet ze jou hier maar eens een deftig bezoek brengen. Neen, het helpt je niet, of je op je oom je beroept," vervolgde zij, toen Martha vragend dien kant uitkeek, „want hij doet nog meer moeite om je hier te houden, dan ik."

Mijnheer Blichfeld kuchte eens, en kwam met een breedvoerige redeneering. Hij zou het bepaald een groot verlies voor zijn huis vinden, als Martha weer weg ging.

Poulsen hielp onzelfzuchtig mee, toen hij zag, dat het ernst werd.

Hij haatte Kopenhagen, verzekerde hij, met al de geestelijke kou, die er verborgen lag achter de uiterlijke beschaving. Het was niet anders dan een schouwburg met gehuicheld leven en onware gevoelens. Hier buiten kon men nog eens ademhalen; hier wist men toch gewoonlijk, wie men voor heeft.

Martha zat over haar haakwerk gebogen. Met verbazing merkte ze plotseling op, hoe vreemd Kopenhagen haar in de laatste tijden geworden was. Het was haar, of al die zoo welbekende straten en lanen en huizen in een grauwen nevel lagen, en of ze in het minst geen belang meer stelde in het leven van de hoofdstad. Het leven hier buiten daarentegen scheen haar zoo warm en zoo rijk. Ze wist niet, wat het was, dat haar zoo sterk bekoorde, maar zij voelde, dat het afscheid, als het straks komen zou, een wanklank zou wezen in een reine melodie.

Zij begreep er niets van. Zij was voorheen ook wel van huis geweest, ook wel in den zomer, en dan was ze wel heel blij geweest, als ze ging, maar heel spoedig had ze naar huis terug verlangd. En nu voelde ze zoo weinig belangstelling voor de oude omgeving. Was ze dan een ontaard kind geworden?

Het gesprek was intusschen minder persoonlijk geworden. Mevrouw Blichfeld was geheel verzoend geworden met haar neef tengevolge van den gemeenschappelijken tegenzin tegen Kopenhagen. Van haar jonge-meisjesdagen af, toen ze daar een half jaar aan de huishoudschool was geweest, had ze een groote antipathie gehad tegen het groote-stadsleven. Waar vond men wel meer verwaarloosde kinderen dan juist daar?

Toen Poulsen laat op den avond heenging, vergezelden ze hem samen door het bosch. Dat stond in plechtige rust met schemering onder de beukekronen en duisternis in den achtergrond. Aan den wegkant stonden hier en daar een paar slanke sparren, die wel schenen te droomen.

't Was Martha, of er een soort betoovering zweefde over den boschweg, die zich tusschen het struikgewas en het hoogwoud over een heuvelrug slingerde.

Van den heuveltop zagen ze een lichtje heel in de verte over het meer heen. Dat was in de richting van het Schoenmakersmodder.

(Wordt vervolgd.)

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Waarzeggers.

Dezer dagen hoorde ik een spreker zeggen: „Wij weten vaak de oorzaken der dingen niet. Wie zal zeggen, hoeveel invloed een Nostradamus en een Lenormand op den loop der gebeurtenissen in Frankrijk, ja in de wereldgeschiedenissen hebben geoefend." Is omtrent de twee genoemde personen iets naders bekend?

Antw. — De beide personen, hier boven genoemd, waren geen tijd-, maar als men het zoo noemen kan, vakgenooten; alle twee leefden van waarzeggerij.

https://achterderug.nl

De naam van den eerste wordt naar de gewoonte dier dagen verlatijnscht. Hij was een Franschman, Michel *Notre-Dame* geheeten, en werd in 1503 in Zuid-Frankrijk geboren. Hij was dokter in de geneeskunde en woonde te Salon, waar hij zich ook veel met wonderkuren, voorspellen en waarzeggen inliet. Daar schreef hij zijn voorspellingen, die zeer de aandacht trokken.

Catharina de Médicis, de Fransche koningin, die zulk een groote rol speelde in de gebeurtenissen in de tweede helft der 16de eeuw, riep hem aan haar hof, om haar tot waarzegger te dienen. Ook werd hij lijfarts van koning Karel IX, onder wien later de schrikkelijke Bartholomeüsnacht plaats vond.

Wat zijn zoogenaamde voorspellingen betreft, deze werden herhaaldelijk uitgegeven, o.a. nog in 1866. Een bewijs van het gezag, er aan toegekend, is wel, dat ruim 100 jaar geleden de paus het nog noodig achtte ze te verbieden, wijl er ook de ondergang van het Pausdom in geprofeteerd werd. Of dit laatste juist is, durf ik niet zeggen, want de voorspellingen van Nostradamus, alle vervat in vierregelige verzen, zijn, zoover ik ze gelezen heb, zóó duister van taal en stijl, (ongerekend nog het oude Fransch,) dat men er zoo ongeveer uit kan maken wat men wil. Zoo bijv., naar ik mij herinner, de profetie over den dood van Lodewijk XVI. Toch waren er, en zijn er denkelijk nog duizenden, die Nostradamus als een echt profeet beschouwen. In elk geval heeft men toch weinig aan zijn voorspellingen, wijl eerst nadat de feiten hebben plaats gehad, aangeduid kan worden, dat hij ze heeft voorzegd. En hoe dan nog? — Hij stierf in 1566.

Mevrouw Marie Anna Lenormand was ook een Fransche, die geboren werd te Alençon in 1772.

Zij beoefende talen, dichtkunst, muziek en hield zich al jong bezig met kaartleggen en waarzeggerij. Daarvoor stichtte zij, 22 jaar oud, een soort van waarzegkantoor, dat grooten naam verkreeg. Zelfs personen uit de hoogste standen raadpleegden haar, o.a. Keizer Napoleon I, diens eerste vrouw Josephine en later Keizer Alexander I van Rusland. Zij verdiende schatten met haar kunst van voorspellen, doch geraakte er ook meermalen door in de gevangenis. Zelfs werd zij in 1809 uit Frankrijk verbannen, en wreekte zich door te Brussel in een geschrift den val van Napoleon te voorspellen, gelijk zij ook de latere wederverheffing van zijn geslacht moet hebben geprofeteerd. Dit geschrift werd eerst in 1814 uitgegeven. Ook schreef zij een geschiedkundig werk.

Dat de waarzeggerij haar niet onvoordeelig was geweest, bleek bij haar dood in 1843. Zij liet bijna een millioen francs na.

Het is niet noodig, beide genoemde personen slechts als handige bedriegers te beschouwen. De Schrift leert ons in tal van voorbeelden, hoe er een satanische macht is, die den menschen, welke zich aan haar overgeven, bovennatuurlijke gaven en krachten verleent. Des te meer reden om er zich verre van te houden. 't Is zeer opmerkelijk, dat juist in tijden van toenemend ongeloof als de onze, de waarzeggerij weer opbloeit en velen zich tot haar wenden.

Bedenkt men, hoe Nostradamus de raadsman en voorlichter was van de meest invloedrijke personen in Frankrijk, en dat in zoo felbewogen tijden vol beroering; hoe Lenormand door vorsten als Napoleon en Alexander werd geraadpleegd; dan is duidelijk, hoeveel waarheid er ligt in de woorden, aangehaald in de vraag bovenvermeld.

A. J. H.

De Schrift in onze woorden en uitdrukkingen.

Buitengewoon vele woorden en uitdrukkingen in onze taal zijn aan de Schrift ontleend, enkele malen met wijziging of zelfs verminking van de eigenlijke beteekenis.

De meest gelezen Bijbelboeken hebben uiteraard ook het meest tot deze verrijking onzer taal met zinrijke uitdrukkingen, staande woorden en beeldspraak bijgedragen.

Komen we in de geregelde behandeling dezer boeken eens aan de vier Evangeliën, dan zal het ons daar vooral in het oog vallen, hoeveel Bijbelsche uitspraken tot de vergrooting van onzen taalschat de stof geleverd hebben.

Loopen we evenwel niet vooruit, maar nemen we den draad weer op, waar we dien hebben laten liggen, dan moet onze nalezing zich thans bepalen tot de beide boeken der Koningen.

Overgroot is de oogst daar niet, maar toch de moeite van het binnenhalen wel waardig.

Ieder ging zijns weegs is een staande uitdrukking geworden, die voor 't eerst in 1 Koningen 1 : 49 in dien vorm voorkomt. Zij wordt dan gebruikt om het uiteengaan van een menigte of vergadering aan te duiden.

Geen haar zal u gekrenkt worden is een andere vorm van de geruststellende toezegging: „daar zal niet van zijn haar op de aarde vallen," zooals 1 Kon. 1 : 12 laat lezen. Diezelfde bewoordingen worden ook bij herhaling in de boeken van Samuël gebruikt en later weer in Daniël, Lukas en de Handelingen, en steeds om sterksprekend uit te drukken, dat iemand niet het geringste leed geschieden zou.

Als een mensch in rust en vrede, zonder kommer of zorg voor tijdelijke dingen leeft, dan wordt ter aanduiding daarvan de spreekwijze gebezigd, dat hij onder *zijn wijnstok en onder zijn vijgeboom* zit. De rust en voorspoed, door Israël en Juda onder Salomo's regeering genoten, worden met die woorden in 1 Kon. 4 : 25 geteekend.

Salomo's wijsheid, in de laatste zes verzen van datzelfde hoofdstuk beschreven, heeft allereerst de uitdrukking *zoo wijs als Salomo* doen ontstaan. Die uitdrukking is in de volkstaal nog al eens vervormd. Spottenderwijs, als men iemand wil teekenen, die waant de wijsheid in pacht te hebben, zegt men dan nog liever: „Zoo wijs als Salomo's kat, die van wijsheid de pooten brak" of „van de trappen viel." Heel mooi is dat niet gezegd, maar de beteekenis is vrij doorzichtig; immers wie zoo wijs is als die kat, schiet juist te kort in wat hij moet kunnen.

Munt iemand nu juist niet door schranderheid uit, dan zegt men van hem: Salomo is bij hem niet thuis. De hoorder weet er dan genoeg van.

Niet zoo dikwijls, maar toch nog wel wordt een vergadering van onervaren of jeugdige raadgevers een Rehabeamsraad geheeten. 1 Kon. 12 : 6—11 geeft daarvan de verklaring.

De raven zullen het u niet brengen. Zoo luidt de waarschuwing, waarmede men te kennen geeft, dat er gearbeid of gezwoegd moet worden om het noodige om te leven te verkrijgen. 't Is duidelijk, dat de spreker daarmede wil te kennen geven, dat het geval van Elia, wien de raven wel brood en vleesch brachten, een uitzondering op den regel is, die voor de menschen geldt. (1 Kon. 17 : 3—6.)

Met een „verborgen zegen" bedoelt men gemeenlijk, dat iets, dat nietig, gering of ontoereikend schijnt, toch nog lang kan strekken, of op ongedachte, wonderbare wijze in behoeften kan voorzien. Hierbij kan gedacht worden aan de geschiedenis der weduwe van Zarphat, 1 Kon. 17, bij wie een weinig meel en olie zoo lang heeft gestrekt. Maar dan schijnt er verband te zijn met wat in Jesaja 56 : 8 voorkomt: „Verderf ze niet, want er is een zegen in."

Profeten, die brood eten, zijn dezulken, wier getuigenissen en voorzeggingen maar niet als betrouwbaar moeten aange-

https://achterderug.nl

merkt worden. Zulke waren de vierhonderd en vijftig profeten van Baäl en de vierhonderd profeten van het bosch, die van de tafel van Isebel aten. 1 Kon. 18 : 19. Die valsche profeten aten dus het brood van Isebel. Als tegenstelling met den waren profeet Elia, die veertig dagen vastte, evenals Mozes, kwam de uitdrukking in haar minachtende bedoeling nog sterker uit.

In Amos 7 wordt nog verhaald van den priester Amazia, die tot Amos zeide: „Gij ziener, ga weg, vlied in het land van Juda en eet aldaar brood, en profeteer aldaar." Dat zou dan kunnen beduiden: zoek daar uw brood met profeteeren. Allicht vinden we ook hierin de grondgedachte van profeteeren om den broode.

Niet onmogelijk, schoon minder waarschijnlijk is het, dat in verband met de geschiedenis van de zending van den man Gods uit Juda tot Jerobeam, een profeet, die brood eet, een ongehoorzame profeet is, een, die het woord Gods losgelaten heeft. 1 Kon. 13.

Van iemand, die besluiteloos is, die weifelt of niet weet, welke partij hij kiezen zal, die dus tusschen twee tegenstrijdige meeningen geslingerd wordt, wiens hart nog aan het eene hangt, terwijl het geweten hem vermaant om zich beslist voor het andere te verklaren, zegt men, dat *hij hinkt op twee gedachten*. 1 Kon. 18 : 21. De uitdrukking is ongemeen schilderachtig. De halfheid, die voor de besliste keuze terugdeinst, treedt daarin onder een treffend beeld voor onzen geest.

Baälspriesters is eveneens een term, aan dat hoofdstuk ontleend. 1 Kon. 18 en 2 Kon. 11. Het zijn valsche leeraren, leugenprofeten, die van den reinen dienst Gods aftrokken. In den strijd van Puriteinen en Gereformeerden tegen de vermenging van waarheid en leugen, van het Goddelijke en het menschelijke in de Engelsche en Roomsche kerk, werden de priesters vaak Baälspriesters genoemd.

Een kind van Naboth (1 Kon. 21.) is volgens sommige neen onverzettelijk mensch, die volstandig weigert, een voorslag aan te nemen. Maar, dewijl er wel bijgevoegd wordt: „vroeg groot en toch zot," mag hier misschien gedacht worden aan een naamsverwisseling met Nabal, wiens naam en daad dwaasheid was en die uit Davids geschiedenis bekend is.

In het snood bedrijf van Isebel om den rechtvaardigen Naboth ten val te brengen, liet deze goddelooze koningin een vasten uitroepen. Op dien vastendag moesten twee gekochte getuigen Naboth van laster tegen God en den koning beschuldigen. Die beschuldiging leidde tot zijn doodvonnis. Vandaar de waarschuwende uitdrukking: *als Isebel een vasten uitroept, dat Naboth voor zijn wijngaard zorge*, wat dan zeggen wil: als de goddeloozen zich vroom gaan aanstellen, laten dan de vromen zich behoedzaam toonen. Met deze uitdrukking loopt gelijk de waarschuwing: als de vos de passie preekt, boer! pas op je ganzen!

In hoofdstuk 22 vindt Achab zijn dood in een veldtocht tegen de Syriërs, waartegen Micha, de profeet, zijn waarschuwende stem had laten hooren, toen hij onder meer zeide: „Ik zag het gansche Israël verstrooid, gelijk *schapen, die geen herder hebben*." Zulke schapen zonder herder noemt nu onze taal een menigte, die geen leider heeft.

In het tweede boek der Koningen (2 Kon. 2 : 13.) wordt gemeld, dat Eliza den mantel van Elia opnam, als zinnebeeldige aanduiding, dat het profetenambt op hem was overgegaan. Als nu iemand in zijn voorzeggingen gefaald, of in zijn vermoeden gedwaald heeft, dan zegt hij tot zijn verontschuldiging, dat hij geen profeet is, of dat hij zich ook den *profetenmantel* niet omhangen kan. Met die woorden geeft hij ook wel vooruit reeds te kennen, dat hij niet kan instaan, dat wat hij voorzegt of vermoedt, nu ook werkelijkheid zal blijken.

Is het ergens vervelend doodsch of stil; wordt er geen teeken van leven bespeurd; is er kennelijke achteruitgang, die niet te stuiten schijnt, dan zegt men: *de dood is in den pot*. Deze uitdrukking is klaarblijkelijk overgenomen uit 2 Kon. 4 : 40.

Dat verhaal wordt ingeleid met de mededeeling, *dat er honger in het land was*. De uitdrukking komt ook elders in de Schrift voor. Schertsenderwijs wordt er, als de kinderen of aanzittenden met groote graagte de opgedischte spijze gaan nuttigen, gezegd, dat er honger in het land is.

Nog komt in dat hoofdstuk het verhaal voor van een man van Baäl Salisa, die den profeet Elisa twintig *gerstebrooden* bracht. De profeet liet die door zijn dienaar aan de profetenzonen voorzetten. Wil men nu te kennen geven, dat iemand niet tot den kring der ingewijden behoort, of geen profeet of profetenzoon is, dan gebruikt men het gezegde: *hij heeft niet meegegeten van de gerstebrooden*, en dan meestal in den spottenden zin van: *hij is niet een van de schrandersten*.

In 2 Koningen 6 wordt verhaald van een van de kinderen der profeten, wiens bijl, of althans het ijzer er van, in het water was gevallen. Eliza deed het ijzer bovendrijven met er een afgesneden hout heen te werpen. Zoo redde hij den man uit zijn verlegenheid. *Hij is het bijltje kwijt*, zegt nu de volkstaal van iemand, die verlegen en bedremmeld staat, omdat hij niet weet wat aan te vangen.

In hoofdstuk 4 komt weer de Baälspriester voor, Mattan, die door het volk voor de altaren gedood werd.

In hoofdstuk 14 : 26 wordt gezegd, dat de Heere zag, dat de ellende van Israël zeer *bitter* was. Naast de uitdrukking: *een beginsel der smarte*, door den Heere Jezus Zelven gebruikt, ontstond de gelijkbeteekenende spreekwijze: *een begin van bitter lijden*, om aan te duiden, dat er iets gebeurt, dat een eerste voorval is van een gansche reeks van jammeren.

In hoofdstuk 19 wordt medegedeeld, dat de godvreezende koning Hiskia *opging* in het huis des Heeren met de brieven, hem namens den Assyrischen koning gezonden. In het 20ste hoofdstuk wordt hem toegezegd, dat hij ten derden dage weder naar het huis des Heeren zal *opgaan*. Uit dat opgaan der Israëlieten naar hun op den berg gebouwden tempel is te verklaren, dat ook in ons laag en vlak land de gang naar het huis des gebeds of de kerk met het woord opgaan wordt benoemd.

Toen Manasse het volk van Juda deed dwalen en Jeruzalem met zijn gruwelen vervulde, zeide de Heere, de God Israëls: Ziet, Ik zal een kwaad over Jeruzalem en Juda brengen, dat een ieder, die het hoort, *beide zijne ooren zullen klinken*. Onze taal nam die uitdrukking over, waarbij opgemerkt moet worden, dat in een Bijbelvertaling, vóór de Statenvertaling in gebruik, inplaats van *klinken tuiten* stond. *Zijn ooren zullen er van tuiten* zegt men nu nog van iemand, die weldra verbaasd zal opzien over wat hij vernemen zal.

En is er in iemands afwezigheid veel over hem gesproken in eenig gezelschap, dan voegt men hem wel eens toe: mij dunkt, dat uw ooren er wel van getuit zullen hebben.

Soortgelijk gebruik wordt er van de uitdrukking gemaakt, als ergens veel en luid gesproken of lang en luidkeels gezongen is.

De lezing van de beide boeken der Koningen met het doel om op te sporen, hoe zij tot de verrijking van onze taal hebben bijgedragen, is hiermede ten einde.

Er volgen nog vier historische boeken, waaruit de taal veel minder heeft overgenomen. Het zijn die van de Kronieken, van Ezra, Nehemia en Esther. We zullen die in één artikel kunnen afdoen.

H. J. E.

VARIA.

Jabroer.

Bij velen heet een treflijk man,
Wie nimmer toornen kan.
Maar ik zeg, naar een andre leer:
Een jabroer is 't — niets meer.

A. J. H.

https://achterderug.nl

„Es ist bestimmt in Gottes Rat."

Met opzet plaatsten wij boven dit bijschrift het Duitsche opschrift van het Duitsche lied, waarbij onze plaat een zoo weemoedige illustratie levert, en wel om de eenvoudige reden, dat dit opschrift onder ons zóó populair geworden is, dat ook de beste vertaler er niet in geslaagd is, het oorspronkelijke te verdringen. Ge zult honderden hooren zeggen, als zij dit lied aanduiden willen: „es ist bestimmt in Gottes Rat" tegen één, die daarvoor liever de Hollandsche vertaling gebruikt: „het is in Godes raad bepaald," „alzoo is het bij God besloten," of, hoe ge dan ook wilt. Dit geldt, trouwens, niet slechts het opschrift, maar het geheele lied. 't Gansche lied is zulk een eenvoudige, toch zóó schoone, roerend weemoedige, toch niet diepgaande, menschelijke, toch niet onbetwistbare klaagtoon, dat het origineel onder ons het burgerrecht verkregen heeft, en ge het honderden malen in het Duitsch hoort zingen tegen één enkele maal in het Hollandsch. Ook al hebben dichters van naam beproefd, het u in het Hollandsch weer te geven. Inderdaad, 't is Ernst von Feuchtersleben gelukt, een bloempke ook in Hollandsche aarde over te planten, een kruidje-roer-mij-niet, dat, ook waar de edelste, teederste handen het aanraken, de blaadjes plooit en vouwt en hangen doet, alsof het, van eigen teerheid en broosheid bewust, u smeeken wilde: „doe toch niets aan mij, ge ziet, hoe teeder ik ben; besmet mij niet, noch sier mij! Laat mij louter van weemoed leven, zóó als de weemoed leeft!" Het is hem gelukt, aan zijn dichterharp een toon te ontwringen, die, omdat deze harp treffend gelijk gestemd was met het menschenhart, dat hart terstond deed medetrillen, en hij vond daarbij twee krachtige bondgenooten. Immers niemand minder dan Felix Mendelssohn Bartholdy droeg de tekst van Feuchtersleben aan zijn volk en ver over Duitschlands grenzen heen in een melodie over, die ge zoudt kunnen zingen onder de felste pijn, een „lied zonder woorden," als de melodie van een psalm in den nacht, maar die dan ook geen variatie duldt, of ge gevoelt u ontstemd, de uitdrukking van uw gemoedsleven onzuiver, de zeepbel gebarsten, op 't oogenblik, dat ze haar kleuren het schoonst mengelde. En voorts, dit lied vond een bondgenoot in den geest van zijn tijd (1825) en geslacht, die mede bij gevoel leefden, en allerminst aan diepte van opvatting en geloofsbewustzijn leden. De klaagtoon van Feuchtersleben op de melodie van Mendelssohn tot hen gedragen, die toon van gedwongen berusting in een Godsraad, waartegen men toch niets vermag, waarover men slechts weenen kan en die voor het bitterst lijden der menschheid, als de dood, het hart van den één doet stilstaan, terwijl hij dat van zijn gelieven verbrijzelt, geen anderen troost biedt dan een hol en lichtvaardig, een ongegrond en vaak onwaar „tot weerziens!" En die tijd en dat geslacht zongen dat lied bij het breken van hun liefste banden en het galmde den scheidende na over den Oceaan, en het zweefde over de graven der dierbaren, als een laatste groet, waarin de achterblijvende nog eenmaal verklaarde, dat hij tegen Gods raad niets kon dan weenen en zich troosten met een ....!

Maar de geest van dien tijd en dat geslacht zijn weggevaagd door de zee der eeuwigheid van het strand des vergangkelijken levens, en daar roept een geest van den afgrond uit onze eeuw: „Ik ben mij zelf een God," en wat zou hij dan van een onbetwistbaren, onwrikbaren raad Gods willen weten, waartegenover men niets kan doen dan „weenen," en hoe zou hij zich troosten met een „tot wederziens," hij, die zelfs aan eigen zijn en zien twijfelt? Voor hem is dat lied slechts een instinctmatige kreet van pijn, door een berstend menschenhart ter keel uitgedreven. Maar Gode zij dank! Toen de vijand aanrukte als een stroom, richtte de Geest Gods de banieren op en tegenover die leuze uit den afgrond van zooeven en ook tegenover Feuchterslebens „dann weine, ja weine," laat een ander geslacht een credo des geloofs hooren: „De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd!" maar dat dan ook, zij het door den tranennevel heen, die het natuurlijk oog verduistert, gelooft aan en zich troost met een „wederzien," ja, maar *alleen* voor hen, *die in Christus zijn*." Voor beide geslachten nu is de klaagtoon van Ernst von Feuchtersleben gewogen en te licht bevonden. Het eene brult van pijn en balt de vuist tegen den gewaanden God; het ander, als het hart breekt, stort zich, dankend voor de smart, aan de borst van zijn God met een Abba Vader!

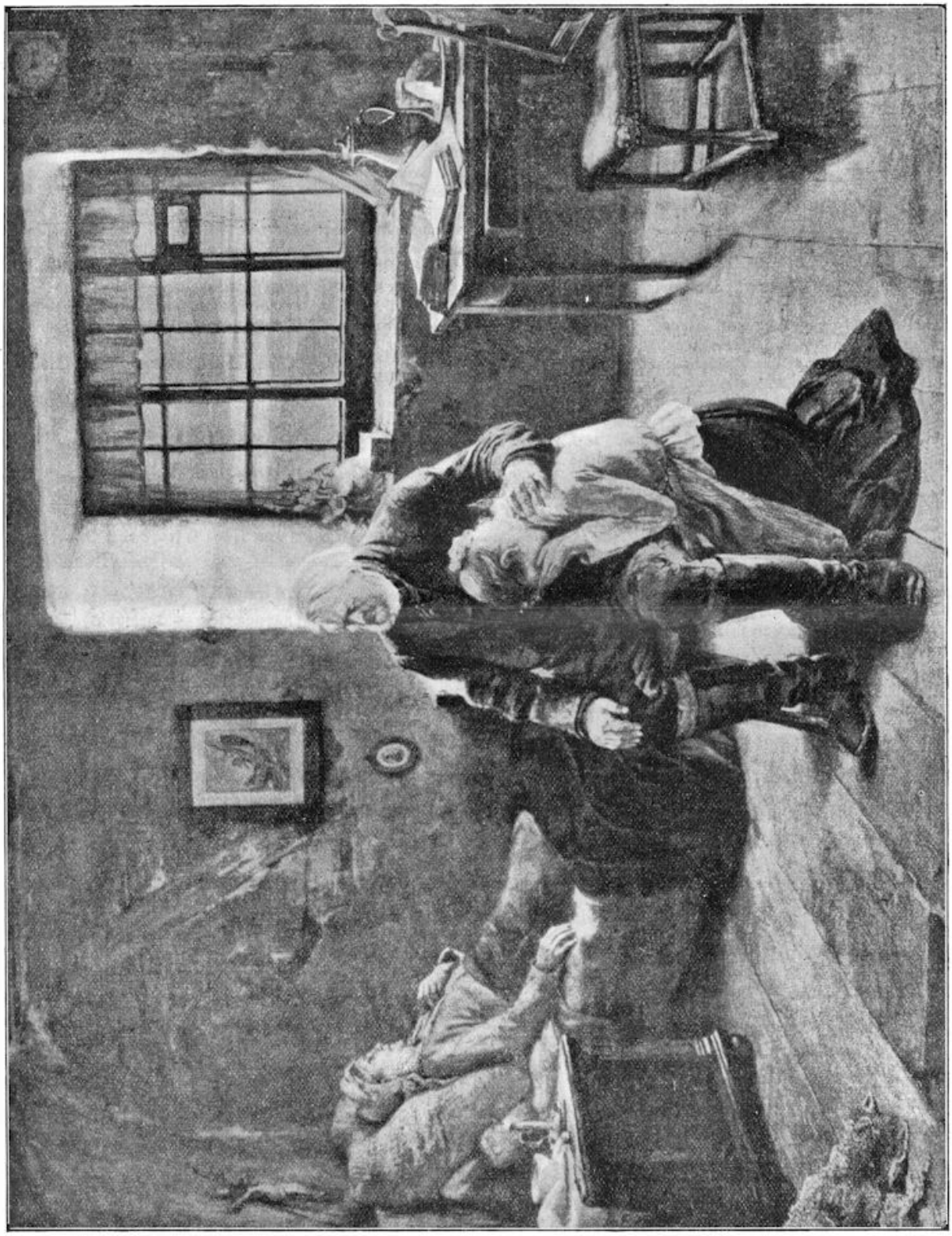
Overtuig u nu zelf, dat geen dier beiden iets meer gevoelen voor of hebben aan een lied, waarvan wij u den inhoud hier in eenvoudig, Hollandsch proza weergeven, opdat ook gij, jonge lezers van Timotheüs de leegte daarvan gevoelen zoudt: „God heeft in Zijn raad besloten, dat men van het liefste, dat men heeft, scheiden moet, en dat, ofschoon juist niets ter wereld zoo smartelijk is als scheiden. Als u een bloempje geschonken wordt, zet het in een glas met water, maar houd u er van verzekerd: als u morgen een roosje opengaat, dat het waarschijnlijk reeds in den volgenden nacht verwelkt. En heeft God u een wezen geschonken, dat gij liefhebt en als de uwe, zoo hoog waardeert, — na korten tijd laat het u alleen staan: ween dan. — Doch, versta mij nu wel: als menschen elkander verlaten moeten, dan zeggen zij: tot wederziens!"

Waarde lezer of lezeres, heb ik mij waarlijk met schennende hand aan het heilige, misschien ook aan uw afgodje vergrepen, toen ik, wel wat meedoogenloos den staf brak over het populaire: „Es ist bestimmt in Gottes Rat?" Indien niet, ai mij! Want wat geef ik er u voor in de plaats? Immers onze plaat is een teekening naar de natuur, die de menschheid de bitterheid van het scheiden doet smaken, dag aan dag, en zoo den armen mensch geen steun bleef in dat bange oogenblik, waarin God het liefste, dat hij heeft, tot Zich roept, als het eigen hart wegsmelt onder het branden van de pijn, hoe kan hij het dragen, veelmin, hoe zou hij zijn God kunnen danken voor Zijn Vaderliefde en haar wèldoen ook in deze stonde? O, zeker, dat gelaat van de doode spreekt van eindelijken vrede na den laatsten doorgekampten strijd, maar zie de trekken van dien oude! Waarlijk, hooge zeeën zijn daarbuiten over zijn grijze hoofd geslagen, maar nimmer persten zijn lippen zich zoo saam, nimmer sloten zijn oogen zich zóó krampachtig, nimmer hingen zijn armen zóó slap neder, als nu, daar zijn lieve levensgezellin van zooveel jaren en zooveel trouw en zooveel teedere gehechtheid, hem en hun dochterke alleen laat. En zij, de droeve weeze, die aan vaders voet geknield, het oog sluit voor dien blik op al de liefde en zorg, welke haar ontviel en op een leven van nu af, *zonder* moeder. Zoudt gij hun dat rimpelen van het voorhoofd, die stomme smart in vaders arm willen verbieden? O gij, die in de school van het lijden opgevoed wordt, hoe zult ge leeren, zoo ge de pijn niet gevoelt? Hoe zult ge dat vleesch overwinnen, als ge daartegen niet te strijden hebt? En Hij, Gods eigen Zoon, den mensch in alles gelijk geworden, doch zonder zonde, deed Hij het: „Vader, Uw wil geschiede!" niet voorafgegaan door een „als deze drinkbeker niet van Mij kan worden weggenomen, tenzij dat Ik dien drinke?" Wilt gij den mensch zijn tranen doen weglachen van loutere geestelijkheid? En ... Jezus weende bij Lazarus' graf!

Maar toch, dat kruisbeeld aan den wand en die opengeslagen, veel gelezen Bijbel op de tafel, zeggen het u en mij, dat oud en jong hier leven en dood tegemoet- en doorgaan met een blik op het Kruis van Golgotha en troost en kracht zoeken in het Woord van dien God, Die het liefste van hen neemt. En zie, dat is geen machteloos berusten in het onvermijdelijke, dat is geen woeden tegen het noodlot, noch zweven op de golfkens van menschelijk gevoelen, maar 't is een steunen onder de bitterste pijn van het scheiden op hetgeen dat Woord spreekt:

„De dagen des menschen zijn als het gras; als een bloem des velds, alzoo bloeit hij. Als de wind daarover gegaan is, is zij niet meer en haar plaats kent haar niet

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

meer. Maar de goedertierendheid des Heeren is van eeuwigheid tot eeuwigheid over degenen, die Hem vreezen." En als dan hun God hun aan de doodsponde der hunnen vraagt: „Gelooft gij dat?" dan effent zich het voorhoofd, dan openen zich de oogen, en staren over dat leger heen naar het Kruis van Golgotha, en van dáár den geopenden hemel binnen, waar het wederzien hen wacht; dan ontplooien de lippen zich en de bevende mond stamelt: „Ja, Heere, ik geloof! . . . . Kom mijn ongeloovigheid te hulp!"

P. J. K.

Een verheugd volk en een jubelende stad

door J. BRESSEN.

Een boek geschreven met een verheugden geest en uit een jubelend hart. Een hart, dat bovendien tintelt van die echte, kinderlijke, trouwe, geestdriftige liefde voor het Huis van Oranje, die, naar vriend en vreemdeling van ons getuigen, een der kostbaarste schatten is, die in ons volksleven uit vroeger eeuwen zijn overgebleven.

Het is al om deze reden een . . . zeer ouderwetsch boek. Want zulk soort boeken zijn al lang „uit de mode" in de hoogere sferen onzer letterkunde. Men behoort daar te zijn moe, mat, dof; het is up to date te zuchten, te kwijnen, te weenen, voorts zenuwziek te zijn, en steeds op het punt te staan zich op te hangen aan den eersten den besten boom of in de eerste de beste gracht te springen.

En dan . . . liefde voor het Oranjehuis, wat een verouderd begrip, goed voor bakkers en bakers. Zoo iets is heelemaal uit den stijl in het schemerlicht, waar de levens- en vragensmoeden op donzen ruststoelen hun kwijnend bestaan voortslepen, om slechts nu en dan door een snik en een zucht te kennen te geven, dat ze nòg in leven zijn . . .

Het boek van mej. Bressen is zóó heelemaal „uit den stijl," die thans in de leidende kringen der letterkunde den toon aangeeft, dat ik mij hartelijk verheugd heb, dat zulk een gezond, frisch, jubelend boekje onder ons volk uitgaat.

Het is een historisch tendenz-verhaal. De historie is de blijde gebeurtenis van 30 April 1909. En voor het omschrijven der tendenz geef ik het woord aan den heer A. J. Hoogenbirk, die in zijn voorbericht zegt: „Zij het velen in lengte van dagen een gedenkboek, dat stemt tot dank aan God, en de liefde versterkt voor het Huis van Oranje, de jeugdige Prinses en de Vorstelijke Ouders, wier vreugd en hoop Zij is."

En op heel aardige wijze heeft mej. Bressen dit doel pogen te bereiken. Ze brengt u in allerlei kringen van ons volk, — in de eerste standen, in den werkmansstand, in de keuken, op straat, bij groote menschen en bij kleine kinderen, — en laat u getuige zijn, hoe ieder op zijn manier meeleeft, meejubelt en — meebidt.

Ik sprak onlangs een Italiaansch schrijver, die voor het eerst in Holland vertoefde. Op mijn vraag, wat hem hier het meest trof, was zijn antwoord: „Dat de Hollanders nog zoo echt, ongekunsteld *vroolijk* kunnen zijn. Dat in onze eeuw van melancholie hier is blijven bestaan die blijde levenslust, dien ik gezien heb op uw prachtige schilderijen uit den tijd uwer grootheid."

Als de man Hollandsch verstond, zou ik hem mej. Bressens boekje geven, en hem zeggen: „Daar hebt ge nu een uiting van dien ongekunstelden, blijden levenslust — een vroolijke stem uit het Hollandsche *hart*."

Want dit is voor mij vooral het mooie van dit boekje: het is geschreven, omdat het hart van de schrijfster zóó liefhad, dat ze niet zwijgen kon. Dat voelt ge op iedere bladzijde, en dat maakt de schrijfster welsprekend, dat geeft aan het heele boekje die prettige, frissche atmosfeer, waardoor ge van het begin tot het eind met genot leest en . . . haar gaarne enkele kleine fouten vergeeft.

Jammer vind ik b.v., dat voortdurende zondigen tegen den goeden vorm, in boeken gebruikelijk, om de getallen niet in cijfers, maar in woorden uit te drukken. „Papa krijgt 2 toegangskaarten . . . . Ik wou, dat papa er 10 had." (blz. 119.) „4 aan 4 trekken ze de Nieuwe Kerk in," enz. (blz. 134.) Zoo iets mag men in een brief schrijven, maar in een boek laat men drukken: „Papa krijgt twee toegangskaarten . . . . Ik wou, dat papa er tien had." „Vier aan vier trekken ze de Nieuwe Kerk in," enz.

Zoo kan men in een brief in der haast afkorten: „Freule v. d. Poll," maar gedrukt maken zulke afkortingen een slordigen indruk. Men mag eigennamen nooit anders laten *drukken* dan voluit.

Een derde foutje, dat mij even hinderde, sloop in bij het weergeven van de gesprekken van menschen uit de eerste standen. Men zegt daar niet: „Die gaat naar baron Roëll . . . . daar komt de baron op de stoep," enz. (blz. 72, 73.) Zoo spreekt men wel in 't Fransch, maar in Holland spreekt zoo uitsluitend de burgerstand. In hoogere kringen zegt men: „Die gaat naar mr. Roëll . . . . . daar komt komt mr. Roëll op de stoep," enz.

Doch wat schaden zulke foutjes, die toch eigenlijk alleen den vorm betreffen, en daarom met een tweeden druk — want die moet er komen of we kennen het hart van ons Hollandsche volk niet meer — zoo gemakkelijk verdwijnen kunnen?

Ten slotte een woord van oprechte hulde aan den uitgever voor zijn *keurig* boek.

H. S. S. K.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Ongeluksvogel. — In het honderd. — Openluchtvergadering. — Kaskanade. — Wafel. — Velerlei. — Otto Funke. — Statenvertaling. — Zweedsch luciferdoosje. — Zoo vrij als God in Frankrijk.

U. te T. vraagt of men iemand, die veel tegenspoed heeft, terecht kan aanduiden als een „ongeluksvogel."

Antw. — Oudtijds — ja nòg wel — heerschte het bijgeloof, dat sommige dieren, vooral vogels, zooals raven en uilen, ongeluk voorspelden of aanbrachten. Vandaar de Fransche naam *porte-malheur*: onheilbrenger, en het Duitsche *Unglücksbote, Unheilsstifter*: voorspeller of bewerker van onheil.

Een ongeluksvogel is dus iemand, die kwade tijdingen brengt, of waar hij komt onheil, leed en zorg verwekt; *niet* een die zelf ongelukkig is. Allengs echter is de beteekenis zóó gewijzigd, dat het woord ook vaak gebezigd wordt voor wie rampspoedig is. Juist is dit echter niet.

Ik hoor wel eens zeggen, schrijft dezelfde: „Het loopt alles in het honderd," wat zeggen wil: „in de war." Hoe komt daar *honderd* bij te pas?

Antw. — De uitdrukking ziet op iemand, die zwak van hoofd of niet sterk in het rekenen is. Zoo een kan wel nog wat becijferen en rekenen, als het beneden honderd blijft. Maar daarboven „loopt het in het honderd," raakt de rekenaar de kluts kwijt. Dit verklaart de figuurlijke toepassing.

Wat dunkt u van het woord „openluchtvergadering?"

B. B.

Antw. — Dat het een zeer zotte en botte vertaling is van het Engelsche *open air meeting*, 't welk sommige Nederlanders natuurlijk maar weer klakkeloos overnemen. We spreken van een „buitenpartij," van „buitenwerk," enz. Zeg dus *vergadering buiten*. Dat is in ieder geval beter dan de „open lucht" te laten vergaderen!

https://achterderug.nl

Van iemand, die veel drukte maakt, zegt men wel eens: Hij maakt veel „kaskanade!" Wat is dit?

Antw. — Dit is een bedorven uitspraak van het Fransche *Gasconnade*. Gascogne is een streek in Zuid-Frankrijk, welker bewoners gelden voor opsnijders en grootsprekers, waarvan allerlei verhaaltjes zijn, als bij ons over „Kamperstreken." „Gasconnade" is dus gezwets, grootspraak.

Is ook bekend, waaraan het woord *wafel* zijn oorsprong ontleent?

Antw. — Met zekerheid kan gezegd, dat dit woord in Oost en West verspreid is. Het stamt af van een Germaansch woord, dat beteekent: *weven*. Daaruit ontstond ons *wafel*, het Duitsche *Waffel*, het Engelsche *waffle* en *wafer*; het Fransche *gaufre* en het Spaansche *guafla*. Deze woorden duiden een *gebak* aan, maar beteekenen ook een *honigraat*. Wafel is dus eigenlijk een gebak, dat op een honigraat gelijkt, met vakjes. En de honigraat zelf heet zoo, omdat hij aan een *weefsel* doet denken.

N. N. te G. — Er zijn in verschillende kringen van ons land en elders woorden in gebruik, die dikwijls daar buiten niet verstaan worden, of in elk geval niet voor allen even verstaanbaar zijn. Soms ook verdwijnen de woorden weer. Zoo gaat het ook in de schoolwereld.

Antw. — „Hij is gezakt, gedropen, gesjeesd," beteekent alles hetzelfde, nl. dat iemand niet geslaagd is bij zijn examen. „Zakken" heet het, omdat men niet tot de bovendrijvenden behoort, „gedropen" zal wel zijn „afgedropen." Gesjeesd is uit een verbastering van het Fransche „chasser" d. i. verjagen, te verklaren.

S. P. V. te H. vraagt: Gaarne zou ik iets te weten komen van den Duitschen predikant *Otto Funke*, van wien veel boeken, ook in onze taal, zijn uitgegeven. Door omstandigheden kwam ik met die boeken in aanraking, en wenschte er gaarne een oordeel over te vormen.

Antw. — Otto Funke is een Duitscher, verleden jaar overleden als rustend predikant te Bremen. Hij behoort tot de Gereformeerde Kerk, die echter in Duitschland heel wat anders is dan in Nederland; grootendeels wat wij „modern" noemen.

Funke, die als geloovig man optrad en een lange loopbaan achter zich heeft, is duizenden door zijn woord ten zegen geweest, en is dit nog. Boeide zijn prediking velen, die het Evangelie der genade door hem hoorden, nog verder reikte zijn geschreven woord, door zijn boeken.

Ontzaglijk veel heeft Funke geschreven, die ook met ons volk zeer bekend is. Al zijn werken saam vormen een kleine bibliotheek, vooral wanneer men er de overzettingen in zooveel verschillende talen bijvoegt. Bijna al zijn werken bestaan ook in het Nederlandsch. De door mij zelf vertaalde zijn alle uitgegeven bij Höveker te Amsterdam.

Funkes boeken zijn voor het grootste deel van geestelijke strekking. Hij spreekt daarin gelijk de vaderen het noemden „praktikaal," wat thans vaak heet: „uit het leven." Bij zijn Schriftverklaringen speelt de toepassing op het leven een hoofdrol. Zijn doel is daarbij steeds te wijzen op Jezus en de verlossing door Zijn bloed, ernstig aan te dringen op bekeering en geloof, en te getuigen van het heil, dat in Christus is. Hij is een prediker naar wien men gaarne luistert; ernstig, liefderijk, bezield en krachtig.

Funke heeft een klaren, duidelijken stijl, veel zeggenskracht, gezonden humor en een eigenaardige, moeilijk navolgbare wijs om over de dingen te spreken. Men heeft wel eens beweerd, dat hij meer in de breedte dan in de diepte gaat. Dit is misschien zoo, wat de leerstellige waarheden betreft. Maar overigens slaat Funke diepe blikken in Gods Woord, en is hij een man van hoogen, heiligen ernst, die woorden spreekt, diep ingaande in het gemoed. Zijn duizenden bij duizenden hoorders en lezers weten het.

Voor bijzonderheden omtrent Funkes leven verwijzen we naar de door hem zelf geschreven „Herinneringen," in twee deelen uitgegeven, ook in onze taal. Niemand zal ze onvoldaan uit de handen leggen.

Van G. C. K. te N. H. ontvingen we een vrij uitvoerig schrijven met de vraag: Van hoedanigen aard is de invloed der Statenvertaling geweest op onze Nederlandsche Taal?

Antw. — Terecht zegt de geachte vrager, dat dit onderwerp een uitvoerige behandeling eischt. We gelooven wel te doen, hem en andere belangstellenden te verwijzen naar de schoone rede, door ds. Van der Meulen gehouden in de Zomervergadering van het Chr. Letterk. Verbond. In de Letterbode is die rede opgenomen. (No. 4.) Gaarne wil ik, als men drie cts. port zendt, een paar ex. beschikbaar stellen.

X. te IJ. vraagt: „Wat zijn de namen van de beide deelen van een *Zweedsch lucifersdoosje?* Bestaan daar namen voor, die geen omschrijvingen zijn? Of moeten we ons behelpen?"

Antw. Het komt in onze taal vaak voor, dat men een deel noemt om het geheel aan te duiden. Zoo zal iemand zeggen: „Daar ligt een pen," als hij bedoelt een penhouder met een pen er in. Zoo ook is het met het woord „doosje" in de uitdrukking boven vermeld. Men bedoelt dan de beide deelen waaruit het bestaat. Afzonderlijk genomen heet het binnenste het *doosje* en het buitenste de *huls*.

J. de G. te R. vraagt: Wat moet het zijn: „Zoo vrij als God in Frankrijk" of „Zoo vrij als een Schot in Frankrijk."
Ik vermeen het eerste, doch een mijner kennissen beweert het tweede, welke uitdrukking mij vreemd is. Mijn meening weet ik echter niet te verdedigen.
Ook F. H. te H. doet dezelfde vraag.

Allereerst zij opgemerkt, dat dit spreekwoord eigenlijk luidt: „leven als God in Frankrijk." De verklaring van deze vreemde, zelden meer gebruikte uitdrukking ligt hierin: Frankrijk behoorde vroeger tot de trouwste zonen der Roomsche kerk. De Fransche koningen droegen zelfs den titel: „Allerchristelijkste." Hoe fel eeuwenlang in Frankrijk de zoogenaamde ketters of liever de ware geloovigen zijn vervolgd, is overbekend. Volgens de Roomsche begrippen dier dagen was Frankrijk *het* land van de kerk, en zou de Heere God, woonde Hij op aarde, zeker daar vertoeven. Wel beschouwd deed Hij dit reeds als vertegenwoordigd door de kerk en al haar instellingen, die het nergens zoo goed hadden, nergens zoo vrij waren als in Frankrijk.

Wat nu de tweede verklaring betreft, dat de uitdrukking oorspronkelijk luiden zou: „Als een Schot in Frankrijk," zij dit opgemerkt. Ongetwijfeld hebben indertijd Schotten in Franschen krijgsdienst gestaan. De beruchte Lodewijk de Elfde bijv. had uit Schotten zijn lijfwacht gevormd. Toch hebben deze Schotten niets met dit spreekwoord te maken. De uitdrukking: „Als een Schot" zou dan verbasterd moeten zijn tot „als God," wat hoogst onwaarschijnlijk is, wijl in onze taal in dergelijke uitdrukkingen of vergelijkingen het lidwoord *nooit* wegvalt.

Doch wat alles afdoet is, dat het spreekwoord eenvoudig de vertaling is van het oorspronkelijke Fransche: *Vivre comme le bon Dieu en France*, d. i. letterlijk: leven als de goede God in Frankrijk. Men ziet, dat hierbij van Schotten volstrekt geen sprake is, en de heer de G. dus gelijk heeft.

Nog zij opgemerkt, dat met de geheel veranderde tijden, nu Rome in Frankrijk niet meer heerscht, ook dit spreekwoord bijna geheel in onbruik is geraakt, wat trouwens ook maar goed is.

A. J. H.

https://achterderug.nl

DE VRIEND DER GEZONDHEID

DOOR

Dr J. VOORHOEVE

VRAGENBUS.

J. S. de Br. te **'s Gr.** — Een inwendig homoeopathisch geneesmiddel, dat probaat is tegen *wratten*, is ons niet bekend. Wel heeft *Thuja* den roep een geneesmiddel tegen wratten te zijn, maar het is slechts een bepaald soort wratten, die door dit middel genezen kan worden. Overigens is er niets tegen, als u dit middel wilt probeeren. Helpt het niet, dan raden wij u de uitwendige toepassing van een salicyl-zeeppleister aan, die 's nachts op de met wratten bedekte plek wordt gesmeerd en met linnen verbonden moet worden. Alléénstaande wratten worden op de eenvoudigste wijze verwijderd door bestrijken met rookend salpeterzuur. Dat u van salpeter-zuur geen resultaten gehad hebt, ligt daaraan, dat u gewoon salpeterzuur gebruikt hebt, terwijl het *rookend* salperterzuur zijn moet.

H. J. B. te **H.** — *Gebrek aan eetlust* kan een begeleidend verschijnsel van zeer verschillende ziekten zijn. Een universeel middel is derhalve daartegen niet aan te geven. De veel gebruikte versterkende maagmiddelen, kruiden, tincturen, bittere aftreksels van wortels en dergelijke kunnen zeer zeker wel eens goede diensten bewijzen als prikkel voor de maagzenuwen en daardoor eetlust bewerken; wordt de oorzaak, die aan het euvel te gronde ligt, evenwel niet weggenomen, dan is het resultaat van dergelijke middelen meestal slechts van korten duur, ja er zijn ons gevallen voorgekomen, waar door het voortgezet gebruik van sterkwerkende maagmiddelen bepaalde chronische maagziekten veroorzaakt werden. In de gevallen, waarover u schrijft, is dus in de eerste plaats noodig voor verzorging van het bloed met zuurstof zorg te dragen. Het langdurige oponthoud in lage, slecht geventileerde vertrekken, vooral 's avonds bij gaslicht, dat veel zuurstof verbruikt, is juist niet dienstig om het bloed te verfrisschen en van nieuw zuurstofrijk voedend materiaal te voorzien. Dagelijksche lichaamsbeweging in de frissche lucht, (een half tot één uur per dag *flink wandelen* moet mogelijk gemaakt worden,) eenige malen per dag flinke ventilatie in alle vertrekken door het openen van vensters en deuren tegen elkaar, zonder zelf in den tocht te blijven, en het regelmatige gebruik van *koud* water zullen derhalve in uw gevallen beter werken dan alle maag- en eetlustverwekkende middelen bij elkaar. Wij raden u aan, 's morgens vroeg, 's avonds voor het naar bed gaan en 's middags één uur voor den hoofdmaaltijd een half glas frisch, koud water langzaam te drinken.

Mej. M. B. te **L.** — De gemoedstoestand van uw 14-jarig zusje, die zich uit in overdreven gevoeligheid voor vermaningen, snel boos worden, huilen, zenuwtoevallen, is zeer zeker het kenteeken van een ziekelijken lichaamstoestand. Het gebukt voorover loopen is een bewijs van zwakte der spieren, bloedarmoede; misschien kan er ook een verborgen aandoening der longen aanwezig zijn. In elk geval raden wij u, de patiënte eens aan een nauwkeurig *geneeskundig* onderzoek, vooral ook van de longen, te onderwerpen. Veel rust, lang slapen, vroeg naar bed gaan, niet te vroeg opstaan, kleine wandelingen zonder oververmoeienis, goed, krachtig eten, vooral melk en eieren, en afwrijvingen van rug en borst met Franschen brandenwijn en China-tinktuur (een deel tinktuur op vijf deelen brandewijn) zijn zeer aan te bevelen, waarbij het inwendig gebruik van *Pulsatilla* en *Calcarea carbonica*, afwisselend van elk twee maal daags een dosis, goede diensten zal bewijzen.

„Zulke eitjes, mijnheer!"

He hield van onderzoeken, en ze had er den tijd toe. Zeker, 't moest helder zijn in haar hutje, en heel netjes ook. Maar 't was ook maar klein. En als je 't alle dagen bijhield, en er de hand wat aan hield, dan bleef het ook wel schoon. Van volwassenen had ze geen last; die wisten wel, dat ze van voeten vegen *veel*, en van het meebrengen van natte paraplu's *weinig* hield. Maar de kleintjes, die nog al eens graag als ze uit school kwamen, soms met hun zessen, bij grootmoe Kraak-Zindelijk, zooals ze haar lachend noemden, binnen wilden stappen, om eens naar haar kuikentjes te kijken, of een beetje met haar te keuvelen, kijk, die hoorde ze al aankomen aan het gesnap. Dan strompelde ze naar de deur, en dan was het geregeld: „Wacht een oogenblik, liefkes!" en dan kwam er niet één binnen, of ze hadden den tol aan de vloermat betaald, en bij de kleintjes nam zij zelf het voetje, zoo zacht, of het kraakporselein was, en schuurde de zolen één voor één over de mat. Ja, 't was lief goedje! Maar er mankeerde nog wel eens wat aan! En daartegen moest men met geduld en volharding op. En als volwassenen haar nu en dan zeiden, dat ze àl te netjes was, dan durfde ze, als 't een heer was, wel eens zeggen: „Hoe kan nu iemand, die rein van hart is, mijnheer, zooals u, mij dat zeggen! Mij dunkt, elk smetje en vlekje moet u een ergernis zijn!" En als het een jonge dame was, die de opmerking maakte, sprak ze: „Lieve juffer,

Altijd netjes, 't is een kruis,
Maar — het houdt den man in huis!"

En zij glimlachte, als de lieve juffrouw bloosde. Wij, jongens, gingen ook wel eens een praatje met haar maken. Op zekeren keer hadden we eerst wat gestoeid, en zagen er allen gehavend uit, terwijl enkelen van ons kennelijk de sporen droegen, dat ze met den grond kennis gemaakt hadden. Toen gingen we naar Grootmoe, maar we kwamen niet binnen, hoor! Ze ging tusschen de deurposten staan met de handen in de zij, zoodat we haar niet voorbij konden komen. „Wat wou je, jongens?" zei ze. „We wilden u eens komen vertellen, dat we overgegaan zijn, Grootmoeder." — „Zoo," zei ze, „ben jelui nu geen aapjes meer, zooals mijnheer Darwin vertelt, ben je nu misschien varkentjes geworden? Ga je borstelen, en komt dan ereis terug; 'k heb nog precies vier plakken koek." Maar vader en moeder vonden, dat we koek genoeg hadden, en maar niet terug moesten gaan.

Haar hutje was maar klein, zeiden we. Vroeger had ze een grooter huisje bewoond. Waarom nu zoo'n klein? Och, dat kondt ge eigenlijk wel vragen aan al die rimpels op haar voorhoofd, aan die diepe groeven in haar wangen, aan die lippen, saamgeknepen om den glimlach, aan die vooruitstekende kin, welke toch met spannende plooien poogt te harmoniëeren met dien glimlach. O, daar zijn stormen over dat oude hoofd en door haar hart gegaan. Stormen, dat haar het hoofd dreigde te bersten en het hart te breken. Dat was, bijvoorbeeld, die eene keer, toen de bark van haar besten Huib omgekeerd kwam aandrijven, om het haar aan te zeggen, dat ze weduwe geworden was, weduwe met een zoon en een dochter. Zie, toen kostte het moeite, om met een glimlach om de lippen tot de menschen te zeggen: „En toch, Vader is goed!" En straks, een jaar of tien later, toen haar Jan, die zoo hard voor moeder arbeidde, door de machine in de fabriek werd gegrepen en met verbrijzelden schedel bij haar thuis gebracht werd. O, wat had het gespannen in dat hoofd, dat zoo heelemaal niets van Vader begreep, die toch zoo wonderlijk met haar handelde. Ja, ze wist wel, dat het „Vaders liefste kinderen zijn, die Hij het zwaarst kastijdt," maar het bonsde daarboven zoo geweldig. En toch als de rouwbezoekers haar schenen te willen vragen: „Waar is

https://achterderug.nl

nu uw God?" dan mocht het gemis aan vertrouwen in haar oog, al glinsterde het door tranen heen, dan mocht dat wegsterven van dien glimlach geen kwaad van Vader spreken, niet zeggen: „Hij slaapt," of „Hij is op reis." Neen, dat mocht niet! — Maar 't ergst was 't geweest, — en dat had haar wangen doen invallen en rimpels op haar voorhoofd en groeven door haar wangen getrokken, — toen Willem Jansen haar Marijke had afgeschreven, en het op Mina van den buurman had gezet, omdat die wat meer meekreeg, als ze trouwde; toen Marijke het zich zóó aantrok, dat ze naar het ziekenhuis in de stad moest, en er niet meer uitkwam. Toen was ze in dit hutje gaan wonen, want 't werd haar zoo ledig in huis, en 't was, of alles riep: „De Heere weet het niet, en de Allerhoogste weet er niet van."

En toch, de menschen van het dorp, ze hadden gezwegen, maar allen hadden voor haar gedaan, wat ze konden, en dat niet alleen, ze hadden met haar *geleden*. Ze kon niet meer arbeiden, maar ze had genoeg te doen met de kippen, die ze voor haar gekocht hadden, en de kuikentjes, die ze er van gekregen had, en de eieren, die ze verkocht. Aan geen enkel huis klopte zij vergeefs, en ze had voor kleeding en voedsel genoeg. En als ze niet alleen *aan* de deur, maar er ook eens inging, dan kreeg ze vaak nog wat meer dan goed geld voor haar eieren. Ook had zij zich onder Vaders wil leeren buigen, en ze kon weer dien vredigen lach laten spelen om haar lippen, want Hij had tot haar gefluisterd: „Wat Ik doe, weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan!" En daarmede had zij het als een wonder leeren beschouwen, dat haar God haar, oude vrouw, zoo krachtig staande hield onder zooveel lijden, en bij zooveel strijd.

Gisteren avond had zij juist van den hervormer Brenz gelezen, dat hij, toen de soldaten van zijn Katholieken vorst in de stad kwamen, om hem gevangen te nemen, een zoldertrap opgevlucht was, en er zich tusschen vaten en balen verstoken had. Hij was daar blijven zitten, totdat de keizerlijken de stad verlaten hadden, en gedurende al dien tijd was daar des morgens een kip gekomen en had een ei voor hem neergelegd. Dan was ze weg gehuppeld, om den volgenden dag terug te keeren. Juist, zooals de raven aan Elia brood en vleesch brachten! Ja, God deed nog wonderlijk met de Zijnen! Daaraan dacht ze, toen ze des morgens haar eieren in de mand legde. Met welgevallen rustten haar gelukkige blikken op den inhoud van haar mand. Wat frissche, mooie eitjes! 't Was een lust! Ze was ze zeker in een ommezien kwijt!

Lieve tijd, dáár kwam de nieuwe dominee aan! Die had al zoo lang beloofd, dat hij haar eens zou komen bezoeken. Als hij *nu* maar niet kwam; ze stond toch op het punt, het dorp in te gaan. En ze was nu niet in een stemming om hem af te wachten. Zij hadden haar gezegd, dat hij over wonderen gepreekt, en gezegd had, dat men ze niet gelooven moest en dat ze niet meer gebeurden. Nu, als dat waar was,..... maar ze moest het eerst van hemzelf hooren. Dáár ging de klink van de deur op en dominee trad binnen.

„Goeden morgen, juffrouw Dijkstra, ik heb al zoolang getracht, je eens te bezoeken, maar je begrijpt, er is in den eersten tijd zooveel te doen. En nu zie ik, dat je er juist uit wilt, maar dat is niets, ik kom spoedig weer."

„Ja, dat is goed, dominee, want ik verlang om u eens te spreken. Ga toch even zitten! Ze hebben me verteld, dat u gezegd hebt, dat er nooit wonderen gebeurd zijn of gebeuren. Dat is toch niet zoo, hoop ik? De menschen zeggen zooveel. Lieve dominee, ik zou zoo gaarne van u houden, maar dàn zou het mij onmogelijk zijn."

„Ei zoo, hangt dat van mijn geloof aan wonderen af? Nu, dat spijt mij, maar ik kan er niet aan gelooven, en dan vind ik het eerlijker, dat ik het zeg, dan dat ik een valschen schijn zou aannemen!"

„Maar dominee, wat is dat nu, gelooft ge dan niet aan een Almachtige, aan een liefderijk, een alwetend, een besturend God?"

„Wel zeker, juffrouw Dijkstra! Laat de lieden u maar niets op den mouw spelden! Zeker geloof ik aan Hem."

„En is het dan geen wonder, dat Hij op mij, eenzame weduwe op dit afgezonderde dorpje, een stipje op Zijn heele wereld, neerziet, en het mij in Zijn liefde aan niets laat ontbreken en mij onder al Zijn slagen staande houdt tot op dezen dag? Is het geen wonder, dat Hij u, die Zijn wondermacht betwist, niet verdelgt, maar leven laat onder ons door Zijn goedertierenheid? En," vervolgde zij, een van haar eieren uit de mand nemende, en als een levend bewijs triomfeerend tusschen duim en vinger houdend, „is *dat* geen wonder, mijnheer? Zulk een eitje, mijnheer! dat leven voedt en leven brengt, is het geen wonder? Zoo niet, maak gij er eens één!"

P. J. K.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

Op den terugweg trachtte ze van tante eenige inlichting te krijgen over zijn familieverhoudingen, die in een verdacht licht schenen te staan.

Zijn vader, zoo hoorde ze, was een onverbeterlijk sujet, die zich ophield met het laagste volk, een beruchten dief, die bekend stond onder den naam van de Zijdenwever, en die haar man al heel wat last had veroorzaakt, en een van dezelfde soort, die aangeduid werd als de Zeeroover. Neen, tante kon heel goed begrijpen, dat de dokter het stof van zijn voeten had geschud, toen hij dat gezelschap verlaten kon.

Deze mededeelingen waren duidelijk genoeg, maar ze voldeden Martha niet. Toch waagde ze niet verder na te vragen.

In de dagen, die volgden, was Martha niet zich zelf gelijk. Ze liep rond met een peinzende uitdrukking op het gelaat, als ze alleen was, en dikwijls zat ze in den tuin in diepe gedachten gebogen over haar haakwerk.

Tante meende de verklaring daarvan wel te bevroeden. Ze had op een morgen den Bijbel opengeslagen zien liggen op Martha's tafel, en nu was de Bijbel wel een heerlijk boek, maar als je er zooveel in las . . . .

Die verklaring was toch niet geheel onjuist. Martha's vreemde wijze van doen stond met den Bijbel in verband, en met haar heele geestelijk leven.

Sedert den tijd van haar bekeering was de Bijbel haar beste schat geweest. Daar had ze kracht gezocht voor den dagelijkschen strijd, en troost, wanneer donkere schaduwen vielen op haar levensweg. Zoo was het geweest, toen haar vader plotseling weggenomen was. Toen konden de dagen soms bitter zijn, maar wanneer ze des avonds met haar Bijbel alleen was, dan ervoer ze, dat hier een kracht was, die haar dragen kon in de moeilijkheden van het leven.

Thans waren er geen moeilijkheden, geen schaduwen, en toch was het haar bijna te moede, alsof die sterke steun haar ontvallen was. Of, beter nog, het was haar, of zij van de vaste rots was afgegleden. Het Woord Gods was nog hetzelfde, maar voor haar was het, of in dat Woord geen leven meer was.

Zij kon nog heel goed haar gedachten verzamelen, als zij boven zat in het vensterkozijn en in haar Bijbel las bij het laatste licht van den verdwijnenden dag. Ze kon de gedachte van het Woord nog verstaan, maar die gedachte te vervolgen, daar, waar die doordrong tot in het leven van haar ziel, — neen, als ze zoover was gekomen, dan verdween alles als kaf voor den wind, en het Woord was dood, ledig, zonder inhoud.

Zij gevoelde zich innerlijk bedroefd, of — was het misschien zoo, dat ze zich slechts bedroefd wilde gevoelen, maar het in het diepst van haar wezen niet wàs?

Hoe kon dat toch zijn? Hoe kwam het, dat het haar meestal tegelijk zoo licht was om het hart, dat de zonnestralen blijder waren en het vogelgezang vroolijker, dat lucht en zee en bosch haar zoo sterk onder hun bekoring hadden en haar ziel vulden met donkere voorgevoelens van geluk en vreugde?

Het scheen haar, of haar ziel verdeeld was en naar twee kanten heen werd getrokken, naar zwakheid en naar kracht, naar een blijden lach en een traan.

(Wordt vervolgd.)

VARIA.

Aan een Volksleider.

Gij zegt, de leer waarmee gij 't menschdom wilt begaven,
Leert allen vrij te zijn, geen loon-, geen vorstenslaven.
Och, red hen liever uit der zonde slavernij! —
Gij lacht. Gij hebt gelijk: zelf zondeslaaf zijt gij.

A. J. H.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Mej. K. te M. vraagt: Waarom worden sommige groote kerken Dom genoemd, o.a. te Utrecht, Keulen, Straatsburg, enz., en weer andere, zooals de St. Pauluskerk te Londen en de St. Pieterskerk te Rome, niet, wat toch ook monumentale gebouwen zijn?

Heeft D. O. M. soms een aparte beteekenis?

Antw. — Door een *Dom* verstond men oudtijds elke kerk, waarin de dienst werd verricht door een bisschop. Thans heet veelal de hoofdkerk in een stad de Dom, althans in Roomsche landen, vooral wanneer het dak koepelvormig is, wat in verband kan staan daarmee, dat koepelgewelven oudtijds met den Latijnschen naam *Domae* genoemd werden.

Dit woord kan ook aanleiding zijn geweest tot de benaming *Dom*. Deze kan echter ook zijn een afkorting van het Latijnsche geschrift boven de kerkpoort: *Domus Domini*. d.i.: Huis des Heeren. Soms echter verklaart men „Dom" als gezamenlijke uitspraak der drie letters *D. O. M.*, welke op de kerken prijkten. Het zijn de eerste letters van: *Deo Optimo Maximo*, d. i.: Aan den zeer goeden en allerhoogsten God. Deze drie letters waren ook later veel bij opschriften gebruikelijk, o.a. op de graven onzer zeehelden.

Dat niet alle groote of prachtige kerken den naam *Dom* dragen, is uit het bovenstaande reeds ten deele verklaarbaar. De St. Paulskerk te Londen bijv. is een Protestantsche kerk. Wat de St. Pieterskerk te Rome betreft, deze zal minder beschouwd worden als een plaatselijke hoofdkerk, dan wel als de grootste en beroemdste tempel van heel de Roomsche wereld.

A. J. H.

STIJLBLOEMEN.

1. „Zoo zag men dan in gansche hoopen,
De kikkers naar de slooten loopen,
Om daar *hun tenten op te slaan.*"
(Uit een fabel.)

2. Zulk een geest gaat hier rond en zijn giftigen angel voelt men telkens. (Zeker de geest van een bij!)

Een lezer zendt ons de volgende stijlbloemen:

1. Luther huwde met C. van Bora. Dit voorbeeld volgden al de monniken. (Uit een opstel.)

2. Zulk een karavaan is den Westerling een vreemd *verschijnsel*(!)

3. De vice-president *vervangt bij afwezigheid* den voorzitter. (Uit een verslag.)

4. Wat er in het verkiezingstijdperk in een courantartikel met het zoogenaamde standpunt gebeurde.
No. 1 zet het uiteen.
No. 2 ontvouwt het.
No. 3 verkiest het niet los te laten.
No. 4 heeft het overwonnen.
No. 5 kon het zelfs verwateren.
No. 6 heeft het verloren.
No. 7 heeft een gepijnigd en geradbraakt standpunt.
No. 8 heeft zijn standpunt laten varen.
No. 9 heeft vroeger op een hooger standpunt gestaan.
No. 10 is van een ander standpunt uitgegaan.

A. J. H.

https://achterderug.nl

Bij zijn „golf" en zijn „bark."

De kunst is een heerlijke gave, de zichtbare uitdrukking als het ware van onze behoefte aan verlossing. Daarom schildert zij soms het ideaal van een leven vol orde en harmonie . . . .

P. Biesterveld.

We hebben te schrijven van een kunstenaar, die zichzelven niet begreep. Of liever, die zich vergiste in zijn kunst, zooals hij zich ook op ander terrein heeft vergist. Bij wien de natuur boven de leer ging. Die, omdat hij een wezenlijk kunstenaar was, het karakter der kunst in 't algemeen niet verloochenen kon in zijn werken en dit karakter beleed in zijn studies, zijns ondanks.

Zoo stond het met Courbet.

Gustave Courbet was een Fransch schilder, die zich in zijn jeugd naar Parijs had begeven om er in de rechten te studeeren, doch dien de neiging tot de schilderkunst naar het Louvre bracht, om er de stukken der oude meesters te bestudeeren. Hij was wat de Engelschman noemt een „selfmade man;" zonder het atelier van een schilder te bezoeken werd hij schilder van naam. Geboren kunstenaars zijn leerlingen en leeraren tegelijk.

Courbet is een mensch geweest, wiens leven en arbeid ons heel wat te denken en heel wat te leeren geeft. Een ongeloovige, die de machteloosheid van zijn ongeloof heeft uitgeroepen in zijn kunst. Een materialist, die met zijn eigen denkbeelden als gespot heeft. Man der revolutie, der verbrijzeling, die in harmonie, in rust zijn geluk zocht. Courbet is door louter tegenstellingen te schetsen. Zeker, ook als kunstenaar heeft hij gepoogd revolutionnair te zijn. De school der impressionisten noemde hem haar voorlooper, en deze school was zelf voorloopster van de school der nieuwere „woordkunst." Wat in en na '80 op literair gebied als „de kunst" bij uitnemendheid door sommigen werd verheerlijkt, was navolging van de Fransche schilderschool, was overbrenging van de ideeën, daar gehuldigd, op letterkundig gebied.

De critiek heeft dezen Courbet niet gespaard. Door zijn overdreven realisme moest er heel wat aan te merken zijn op compositie, teekening en perspectief.

Ook al wees het krachtig coloriet en de levendigheid der figuren op den kunstenaar.

En zonderling. Als hij stukken schilderde, die aan de oude school herinnerden, dan was hij in zijn kracht, dan genoot men van zijn natuurlijke, forsche kunst. Dan begreep men hem en dan verstond hij zichzelven ook. Courbet meende, dat hij materialist kon heeten. En in zeker opzicht was hij het ook.

't Is hem gegaan, als alle materialisten. Hij heeft, misschien onbewust, zijn fiasco beleden. Het materialisme is onmenschelijk. God zelf legde in 's menschen hart het zaad der religie, en daarom zocht en zoekt ook de Heiden naar de geestelijke wereld. Courbet viel eens uit: „Engelen? Wie heeft ze ooit gezien? Ik zal er schilderen, zoodra ik er gezien heb."

Dat is de taal van het materialisme. Het gelooft, het wil gelooven, wat zinnelijk waarneembaar is. De rest loochent het.

Maar nu staat de kunst vierkant tegenover dit materialisme. Het laatste heeft wel gepoogd zijn invloed op de eerste uit te oefenen, en de realistische richting in de kunst is niet anders dan gevolg van die poging, maar oorspronkelijk zijn die twee gezworen vijanden.

De geest der eeuw heeft de kunstwereld bedorven.

En zeg nu niet, dat de nieuwe kunstrichting toch uitermate zeer mystiek is en symboliek en meer dan geestelijk — want dit al is niet anders dan een belijdenis van een reusachtig fiasco. Ander uiterste van eenzelfden geest.

De kunst is naar haar oorsprong en karakter idealistisch. Ze is genoemd een lichtstraal uit de verheerlijkte wereld in de ellenden van ons leven. Ze zoekt de volkomenheid, den vrede, de harmonie. Ze roept met luider stemme uit, waarnaar een menschenleven smacht. Ze wekt het heimwee naar een verloren Paradijs. Of ook, ze poogt de graven onzer wereld met bloemen te bestrooien, en weg te schertsen den ernst van den levensstrijd. Ze tracht de zonde weg te zingen, zooals de Grieksche kunst dit bij uitnemendheid heeft getracht. Zooals in de tenten van den geweldenaar Lamech de oude wereld door harpen en orgelen met den strijd tegen distelen en doornen moest verzoend.

Maar idealistisch blijft ze, en omdat Courbet kunstenaar was, is hij dit idealisme niet ontkomen.

Wat zegt ons zijn „golf" en zijn „bark"? Die zee, die wolken spreken van kracht. Van driftige kracht, zoo ge wilt, en hierin herinnerend aan den man, die ze u beeldde, den revolutionnair, die woest en blind als lid der Commune van Parijs, meegewerkt heeft tot omverwerping der Vendôme-zuil.

Maar die kracht dan, die geweldige kracht — had Courbet, de materialist, ze gezien?

Evenmin als hij engelen gezien had. „De Golf" is inderdaad schoon. Het stuk herinnert door de prachtige hemelschildering aan de kunst van Murillo. Diep is die hemel; onheil spellen die donkere wolken met hun ronde lichtgerande koppen. Woest is de zee; de storm giert er over heen en met de kracht van zware raderen rollen de golven naar de kust.

Bestaat er tegen die kracht wel een kracht? Schijnt niet, *is* niet die stormzee alvermogend? Maar — die bark dan, op den voorgrond? Die kleine, nietige notedop — symbool van het schip, dat door de golven gedragen wordt, en dat ze — met Gods hulp — trotseert?

Maar — die bark dan; wat hebt ge er door willen zeggen, Courbet! materialist?

Is dat de beraden wil, is dat het rustige denken en nadenken, omgezet straks in een wèlbewuste daad, in een kalme, maar zekere actie, in een arbeid, die recht op z n doel afgaat?

Die bark — is dat de menschelijke kracht, machtiger dan de onbewuste en driftige kracht der zee, omdat ze in wijsheid haar wortel heeft?

Ziet ge wel, dat Courbet zich vergist heeft, toen hij zich als materialist aandiende? Want óók dien wil, dien beraden wil heeft hij nooit gezien, zoomin als hij engelen gezien had.

Courbet was idealist, omdat hij kunstenaar was, omdat de kunst het ideaal zoekt.

En Courbet, revolutieman, hebt ge niet in uw „golf" en uw „bark" het onzinnig dwaze der revolutie geteekend? Revolutie mag neerwerpen, vernielen, vernietigen, men mag haar noemen redster eener ellendige maatschappij, 't eind is altoos weer, dat men vraagt, bidt, smeekt om orde en harmonie, al zou ook een Napoleon die orde moeten brengen. Men vlucht naar z'n barken om de niets-ontziende woede der revolutiegolven te ontgaan.

Zoo handhaaft zich het oorspronkelijk karakter der kunst tot in de meesterwerken der revolutionnairen toe.

Naar het ideaal dorst het menschenhart. En we vergeten het niet — de kunst kan dien dorst niet lesschen.

Ze kan de behoefte aan verlossing uitdrukken, maar de verlossing bezorgen vermag ze niet.

Ze kan zingen van de levensellende, dat u 't harte bloeden gaat, maar de ellende bezweren en uw wonden heelen vermag ze niet.

Ze kan boven de donkere graven haar marmeren tomben bouwen, maar die graven wegnemen vermag ze niet.

Daarom is de kunstreligie zoo arm.

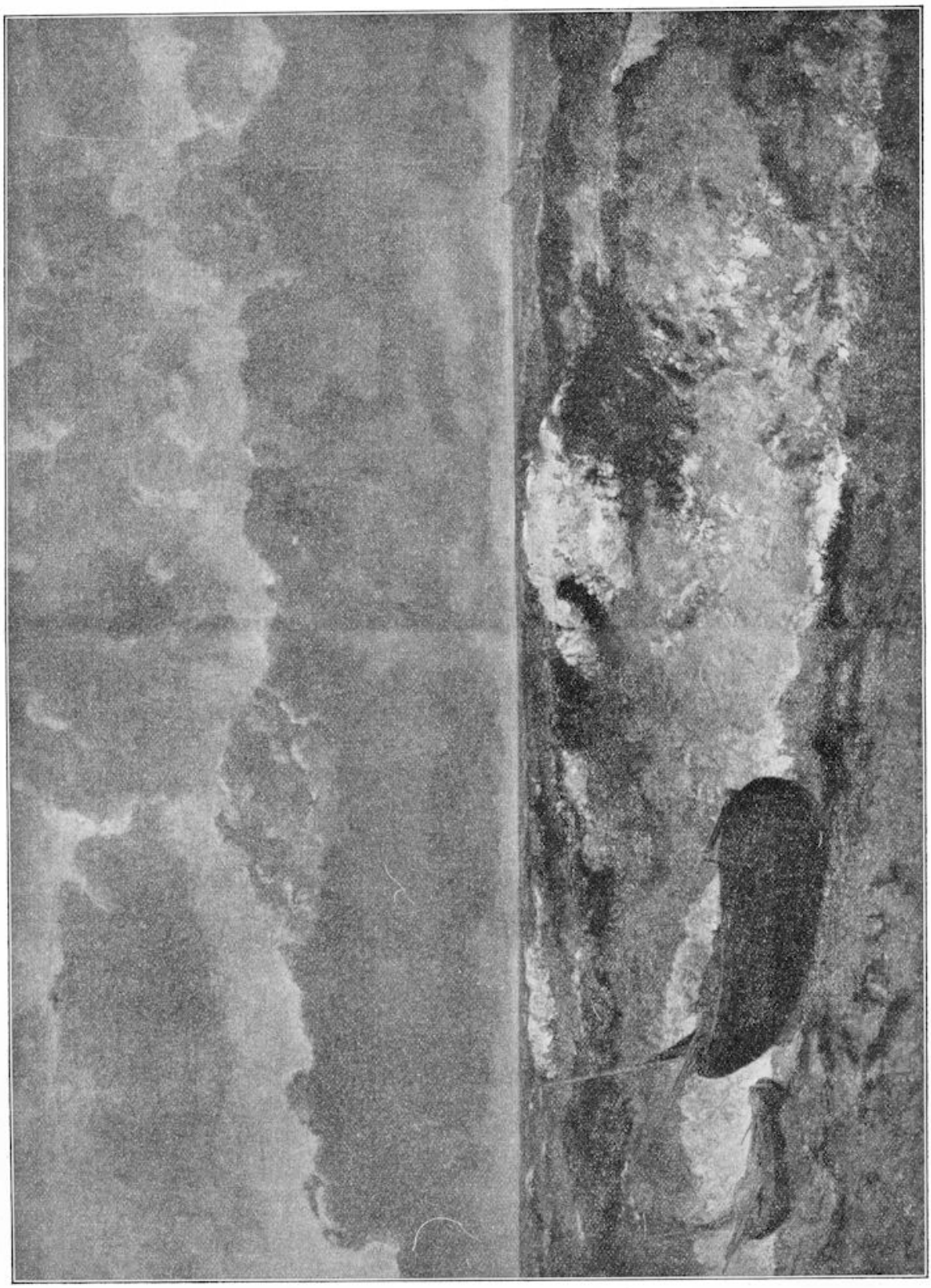
Het levensideaal zal eens naar luid der Schrift werkelijkheid worden.

God zal Zijn Schepping vernieuwen en doen leven naar de volmaakte wet der heiligste harmonie.

Dan zullen de zangen niet meer spreken van zonde en van dood, van lijden en van teleurstelling. Het leven zal dan glorieeren in onvernietigbare schoonheid, en slechts van leven en levensweelde en levenszegepraal zullen dan de „zangers en de speellieden" getuigen.

A. L. v. H.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

BOEKEN VERTALEN.

Er was eens een groot volk, dat tot beschaving was gekomen. In het Oosten had het de zee, in het Zuiden en Westen bergen en woestijnen. In het Noorden echter lag het open, en daar juist woonden onbeschaafde volkeren, die door rooftochten of ook door hun ruwe zeden schadelijken invloed konden uitoefenen op de beschaving van het groote volk. En om dit gevaar te weren, bouwde men een muur van duizend uren lang, en achter dien muur was de beschaving veilig.

Zoo deden eeuwen geleden de Chineezen. En ze deden wijs.

In veel later tijd was er een klein volk, dat de zee in het Westen had, en voorts open grenzen aan allen kant. En aan den anderen kant van die grenzen woonden volken, even beschaafd als het kleine volk. Maar het kleine volk, dat in vroeger tijd wel eens groote daden had gedaan, beeldde zich in, dat zijn taal, zijn beschaving, zijn wetenschap, zijn letterkunde, zijn godsdienst veel hooger stond dan die zijner buren, en daarom vreesde het den invloed, die over de grenzen kon komen. En het bouwde een muur langs zijn geheele landgrens en stichtte sterke forten bij de zeehavens, en daarbinnen leefde het voortaan „van vreemde smetten vrij."

Zoo deed men in later tijd onder het kleine volk, dat groot wilde zijn in alles, waarin een klein volk groot kan zijn. En het deed dwaas.

Gelukkig waren het maar enkelen, die de wacht betrokken bij de muren en de forten, en er waren stouterds, die gebruik maakten van de gelegenheden, dat de wachters sliepen, en ze haalden over de grenzen, boven over de steile muren heen en tusschen de forten door, alles wat hun schoon en goed leek en nuttig voor hun eigen volk. En als ze zelf wisten iets goeds te hebben voor andere volken, dan maakten ze volstrekt geen bezwaar, om dat ook over de grenzen te brengen, al zouden ze daartoe hun eigen boeken vertalen in de talen der buren.

Ik sprak over Nederland, lezer, en ik wil beweren, dat kunst, literaire kunst, evenzeer als andere, internationaal is.

Dat schilderkunst gemeen goed is van alle volken, betwijfelt niemand. Onze Rembrandts zijn in Petersburg en New-York, en wij hebben in onze museums de stukken van Spaansche en Italiaansche meesters. De liederen, die wij zingen, hebben voor 't grootste gedeelte, tot onze Psalmen en Gezangen toe, buitenlandsche melodieën, en op onze concerten en muziekavonden hebben Haydn en Bach en Beethoven en Mozart den boventoon. Om de eenvoudige reden, dat wij, die wel muzikalen smaak hebben, niet rijk voorzien zijn van de gave der muzikale schepping. Als we niet naar het buitenland gingen, dan hadden we weinig muziek.

Voor beeldhouwwerk voelt onze Calvinistische natie niet veel; we produceeren weinig en we vragen ook weinig, maar we verstaan toch heel goed, dat men in Frankrijk Italiaansche en in Duitschland Belgische beeldhouwkunst bewondert. Een paar eeuwen geleden schiepen we een eigen Hollandschen bouwstijl; in dat opzicht hebben wij echter, naar het schijnt, onzen tijd gehad, en we volgen tegenwoordig onzen ouden stijl of den buitenlandschen na, en niemand, die er aan denkt den invoer van buitenlandsche bouwdenkbeelden te verbieden of te verachten.

Kunst is internationaal. Wie iets goeds, iets schoons, iets opbouwends schept, geeft het aan de gansche menschheid te genieten. Kunst is niet zelfzuchtig, want kunst wil geven, in zoo ruimen kring als maar mogelijk is. Kunst, die zelfzuchtig is, is geen echte kunst, evenals liefde, die zich zelf zoekt, geen liefde is. Kunst is een sprankje van de Goddelijke liefde, en daarom moet ze zich geven aan allen, die ze bereiken kan.

De literaire kunst heeft echter één bezwaar, dat bij de andere niet bestaat, het bezwaar van de taal. Zonder studie van vreemde talen kan de mensch alleen kennis maken met de producten van een min of meer beperkt gebied.

Min of meer beperkt. Als we ons bepalen tot de ons verwante volken van Europa en Amerika, die samen een vijfhonderd millioen zielen tellen, dan vinden we, dat de Engelsche taal door 140 millioen gesproken wordt, de Duitsche door 80, de Russische door 80, de Fransche en de Italiaansche ieder door 45. En daarnaast staan de kleine taalgebieden, van Nederland met acht, Denemarken en Noorwegen met samen vijf, Zweden ook met vijf millioen.

Die volken zijn niet alle even productief; en ze produceeren ook niet alle in denzelfden geest. Italië bijv., dat ons op het gebied der Christelijke letterkunde niets geven kan, staat vooraan op het terrein van het genie, en levert de grootste sterrenkundigen en electrologen.

Wie nu het voorrecht heeft, tot een groote natie te behooren, kan in zijn eigen taal lezen, wat een groot aantal denkers en dichters voortbrengen. Wilden wij Nederlanders, ons beperken tot wat onze eigen taal geeft, dan zouden wij, als verder alles gelijk was, slechts een tiende kunnen genieten van wat een Duitscher krijgt. Maar alles is niet gelijk. We kunnen wel een hoogen dunk hebben van onze eigen natie, maar er is menig gebied, waarop wij in den laatsten tijd zoo goed als niets voortbrengen. Is ooit de Nobelprijs voor letterkunde aan een Nederlander gegeven? Verschijnen er in onze taal vele Christelijke verhalen? Ik denk nu niet aan de jongensboeken, en evenmin aan de „winterbloemen," maar oorspronkelijke verhalen van zielestrijd en zielsontwikkeling — ge kunt ze tellen, die in den laatsten tijd verschenen zijn bij Daamen, Callenbach, Bredée, La Rivière & Voorhoeve. Waarom grijpt ons volk naar verhalen uit het buitenland? Omdat er niet genoeg oorspronkelijke zijn. En waarom zijn er niet meer oorspronkelijke? Omdat ze er niet zijn. Dichters en schrijvers worden geboren. En wij hebben er tegenwoordig weinig. Met dat eerlijk voor onszelf te bekennen, komen we veel verder, dan met te roemen op een letterkunde, die we niet hebben. Ons volk vraagt naar producten uit het buitenland, omdat het letterkundigen honger heeft, en het gewas in ons eigen land te schraal is. En we mogen ons verblijden, dat de honger nog bestaat; die brengt ons misschien nog eens weer tot het ontdekken van verborgen krachten.

Tot zoo lang voeren we in, wat we zelf niet hebben. Daartoe hebben we, voor Christelijke lectuur, ons eerst gewend tot Engeland en tot Duitschland. Wat deze landen boden, droeg het kenmerk van het vreemde, zeer zeker, maar was toch niet zóó vreemd, dat wij het niet zouden verstaan, indien het ons werd aangeboden in goed Nederlandsch. Toen vernamen we, dat Zweden en de andere Noordsche landen een rijke letterkunde hadden; dat daar veel werd geschreven en gelezen. Geyerstam, Lagerlöf, Ibsen, Björnson werden vertaald en vonden vele lezers. En we hebben gevraagd: Zou in die Protestantsche landen geen positief Christelijke lectuur bestaan? Om die vraag te beantwoorden hebben we Zweedsch geleerd, en, toen we 't konden lezen, hebben we nagespeurd, tot we de Christelijke verhalen vonden. En daar wachtte ons een verrassing. Deze, dat de Zweden ons veel nader staan dan Duitschers of Engelschen. Van sommige dier verhalen is gezegd: De menschen dragen andere namen, maar anders zijn het Nederlandsche boeken.

In de eerste plaats komt dat, omdat de Zweden evenals wij een klein volk zijn met een groot verleden. Doch anders dan wij zijn de Zweden een volk, dat zeer sterk vooruitstreeft op ieder gebied, en tracht, „de verloren provincies terug te winnen binnen de grenzen." En juist dit streven trekt ons aan, omdat wij gevoelen, dat wij denzelfden weg op moeten. Wij beseffen, half onbewust, dat het Noorden ons tot een voorbeeld wezen kan.

https://achterderug.nl

In de tweede plaats bestaat in Zweden met zijn platte-landsbevolking het pauperisme niet, dat in Engelsche verhalen zoo telkens op den voorgrond komt. We vinden daar een nijvere land- en bergbouwende bevolking, die de groote kracht der natie uitmaakt.

En in de derde plaats is het Noordsche Christendom ons veel meer sympathiek dan het Engelsche of Duitsche, al heeft het den Lutherschen vorm. Die plotselinge bekeeringen, zonder schuldgevoel, door Beets reeds gegispt in zijn: Engelsch traktaatje:

„Op d' eerste bladzijde, een die zich voor God niet buigt
En voor de menschen leeft in allen boozen handel;
Reeds op de derde een kind, geloovig, overtuigd;
Een voorbeeld, op de vierde, in leer zoowel als wandel, —"

ze wilden er bij ons niet in, evenmin als de kinderlijke vroomheid van vele Duitsche verhalen met hun engeltjes en hun weinig diepte. En daar vonden we in het Noorden het Christendom van den peinzenden en den werkenden mensch, die niet in een oogenblik van een zondaar een heilige wordt, die niet blijft staan bij 't geen hij als kind heeft geleerd, maar in wiens leven het Christendom een macht is, strijdende ten bloede toe tegen de aangeboren neigingen en tegen de verleidingen, die van buiten komen.

En toen hebben we Zweedsche verhalen in 't Nederlandsch overgebracht, en het publiek heeft ze gelezen, niet omdat het mode was, maar omdat het goed was. Het publiek was mede verrast.

Maar ook wanneer er eens weer een betere tijd voor Nederland aanbreekt, wanneer de sluimerende krachten ontwaken, en we weer, meer dan thans, oorspronkelijke boeken geven, ook dan nog zullen we invoeren uit den vreemde. Juist omdat het uit den vreemde komt; ook al is het niet beter, het is toch anders. Boekweit is een goed voedsel, maar we willen ook wel eens rijst of gierstmeel eten. Duitsche laaglanders, die de bergen willen zien, blijven in hun vaderland, een Nederlander gaat er voor over de grenzen. Waarom wordt een boek als de Negerhut vijftig jaar na de afschaffing der slavernij nog altijd gelezen? Waarom ligt er een eigenaardige bekoring in Jessica's Eerste Gebed? Omdat die boeken ons in een geheel vreemde wereld brengen, waarin we ook wel eens willen ronddwalen.

Het is geen bijzondere Nederlandsche karaktertrek, dat we juist zoo gaarne boeken lezen uit den vreemde. De Duitschers vertalen, terwijl ze toch zelf zooveel meer hebben, minstens evenveel als wij. En zij zoeken het ook in het Noorden. De boeken van Runa en van Lauritz Petersen, om slechts deze twee te noemen, zijn reeds alle in het Duitsch vertaald, terwijl wij er pas aan beginnen. De Zweden vertalen uit het Deensch en uit het Duitsch, en als ze een goed boek in het Nederlandsch vinden, vertalen ze het ook. Koetsvelds Kinderen uit den Bijbel, Oosterzee's Beschouwingen, Ulfers' Oostloorn worden ook in het Zweedsch gelezen. Waarlijk, wij doen niet goed met ons eigen volk te beschuldigen van voorliefde voor het vreemde; de trek naar gezonde boeken uit een vreemde taal is algemeen onder de beschaafde natiën. Misschien zijn hier alleen de Engelschen uit te zonderen, ten deele omdat ze zulk een groot taalgebied hebben, en ten deele tengevolge van de hooghartigheid van hun „splendid isolation."

En als we dan ten slotte de geheel ware verhalen noemen van bekeeringen, uitreddingen, gebedsverhooringen, zooals men ze in Christelijke scheurkalenders vindt, dan zou het toch ontzettend wezen, als wij alleen kennis wilden nemen van hetgeen in ons kleine land geschiedt! Dan is het toch Christenplicht, om aan de buren te vragen naar hun ervaringen en die mede te deelen aan onze lezers.

Wij *moeten* vertalen, omdat we zelf zoo weinig hebben; we *willen* vertalen, omdat het buitenland zooveel goeds geeft. En we zullen het toetreden van ons kleine land tot de Berner Conventie een nationale ramp achten.

A. L.

DE VRIEND DER GEZONDHEID
DOOR
Dr J. VOORHOEVE

VRAGENBUS.

C. H. te **Br.** — *Wratten* zijn volstrekt niet altijd door inwendige homoeopathische middelen te genezen; soms gelukt het evenwel door *Thuja* inwendig, en bestrijken met *Thuja-tinktuur* uitwendig, wratten, die in grooten getale te zamen staan en min of meer van een steel voorzien zijn, te doen verdwijnen. Alleenstaande wratten worden op de eenvoudigste wijze verwijderd door bestrijken met *rookend salpeterzuur*, wat zeer voorzichtig eenige dagen achtereen moet geschieden.

J. C. v. C. te **G.** — Bij chronische *neus- en keelontsteking* zijn lauwe uitspoelingen en gorgelingen met verdunde *Hamamelis-tinktuur* aan te bevelen. (één theelepel op een glas water.) Bij zenuwzwakte of neurasthenie komen zoo vele dingen ter sprake, dat wij u naar de lezing van het speciale nummer van de Homoeopathische Bibliotheek, getiteld „Zenuwzwakte," moeten verwijzen. Wenscht u nog nadere bijzonderheden, gelieve dan nogmaals te schrijven, daar uw laatste brief niet meer in ons bezit is.

F. M. te **D.** — De meeste gevallen van *vetzucht* of bovenmatig aanzetten van vet hebben hun oorzaak in de verkeerde leefwijze, in 't bijzonder verkeerde voeding. Te veel eten en drinken, te veel drinken bij 't eten, en te weinig lichaamsbeweging zijn voorname oorzaken. Neemt iemand meer voedsel op, vooral koolhydraten, (d. w. z. suiker en meelspijzen,) dan zijn lichaam bij een bepaalden arbeid noodig heeft, dan wordt hij dik en zet vet aan. Hierin is het wezen der vetzucht gekarakteriseerd. Het overvloedige voedingsmateriaal wordt in den vorm van vet in de weefsels afgezet. Vroeg of laat ontstaan hierdoor bezwaren voor den bezitter van zulk een depôt, en dan gaat hij er aan denken, dien last weer kwijt te raken, en verlangt dan gewoonlijk een recept van den dokter, om in eenige weken van zijn kwaal verlost te zijn. Zoo gauw gaat dit evenwel niet. Wel kan men door de eene of andere ontvettingskuur, b.v. de Bantingkuur, in 4 à 6 weken een aardig aantal ponden lichaamsgewicht verliezen, maar als de oorzaak blijft bestaan, d. w. z. als de verkeerde leefwijze niet *grondig* en *duurzaam* veranderd wordt, is het resultaat van zulk een kuur spoedig vervlogen. Daarom moet de behandeling van een lijder aan vetzucht, die vaker naar de regelen der hygiëne dan met medicamenten geleid moet worden, een *aanhoudende* en voor den patiënt als van zelf sprekende *zijn* en *blijven*, tot alle verschijnselen der ziekelijke aandoening verdwenen zijn.

W. K. P. G. te **W.** — De vrouw, omtrent welke u raad wilt inwinnen, lijdt aan een ernstige maag- en darmziekte, die zonder persoonlijk onderzoek niet goed kan behandeld worden, daar de kwaal even goed van tuberculeuzen als van kankerachtigen aard kan zijn. In elk geval is een chronische ontsteking van het spijsverteringskanaal aanwezig, en is het raadzaam haar door een homoeopathisch arts te laten onderzoeken. Door gepaste geneesmiddelen en een streng diëet zijn dergelijke gevallen nog te beteren en soms ook te genezen. Wat het diëet betreft, raden wij u aan, hieromtrent in het onlangs verschenen No. 12 van de „Homoeopathische bibliotheek," getiteld: „Het homoeopathisch diëet," na te lezen, waar speciale voorschriften voor maag- en darmlijders aangegeven zijn. Vooral het daar genoemde *melk-diëet* is in dit geval te beproeven.

https://achterderug.nl

Generaal Ziethen.

Een zwak, tenger kind, klein voor zijn jaren, dat was HANS JOACHIM VON ZIETHEN in zijn jeugd. En toen hij zich voor den krijgsdienst aanmeldde, trok de officier, die hem had in te boeken, met een minachtend en medelijdend gebaar de schouders op.

Ziethen had zijn uiterlijk tegen; hij maakte geen indruk — hoe ter wereld had hij het toch in zijn hersens gekregen, om soldaat te worden!

Hij had het in den eersten tijd, dat hij de militaire uniform droeg, hard te verduren, hij droeg zijn juk in zijn jeugd, maar het deed hem goed; hij doorstond den spot, vertrouwde op God, is van sport tot sport gestegen, heeft aan zijn Koning en zijn Vaderland de voortreffelijkste diensten bewezen, en heeft zijn naam in de Pruisische geschiedenis met gouden letteren ingegrift.

Er zou een groot boek te schrijven zijn van hetgeen Ziethen heeft beleefd en ervaren; in de oorlogen, die Frederik II voerde, was hij de rechterhand des Konings; hij toonde zich een geboren veldheer, zorgde als een vader voor zijn soldaten, voerde hen tot de schitterendste zegepralen, en het woord der Schrift is aan hem bewaarheid geworden: „Welgelukzalig is de man, die op den Heere vertrouwt!"

Blucher heeft van het Pruisische volk den eerenaam „Huzarengeneraal" ontvangen; Ziethen is de „Huzarenkoning" genoemd. In de stoutmoedigheid hunner krijgstochten herinneren zij trouwens sterk aan elkander; in onverschrokkenheid van geest hebben zij niet voor elkander ondergedaan, maar Blucher had in Gneisenau een strateeg van de bovenste plank tot raadsman, terwijl Ziethen zijn eigen raadsman moest zijn.

En als Christen heeft Ziethen een krachtiger getuigenis afgelegd van zijn geloof dan Blucher.

Wel heeft de laatste in den avond van den wereldhistorischen veldslag bij Waterloo het hoofd ontbloot, en niet zichzelven, maar God Almachtig de eere gegeven van een zegepraal, die het lot van Europa besliste, en wij erkennen, dat Blucher, de ware held van Waterloo, nóóit grooter is geweest dan op dat treffend oogenblik.

Maar Ziethen heeft meer gedaan.

Hij heeft niet alleen God, maar ook diens Zoon beleden; nóóit heeft hij zich voor die belijdenis geschaamd. En den Koning, in wiens hart de spot van een Voltaire spookte, heeft hij het meer dan eens met allen eerbied, maar met niet minder vastberadenheid gezegd, dat de ware kracht en het geheim van alle zegepraal voor volk en leger schuilde in een waarachtig geloof in Christus als den Heiland en den Middelaar der menschheid.

Daarom trekt Ziethens beeld ons zoo aan.

En uit dat gezichtspunt bezien, komt er kleur en glans op den zevenjarigen oorlog, *) die door Frederik II stellig niet uit een begrip van rechtvaardigheid en gerechtigheid was begonnen, doch die door verscheidenen van zijn veldheeren met een gebed in het hart is uitgestreden.

In die dagen, toen Nederland wegzonk onder zijn rijkdommen en de vadsigste rust, toen onze groote helden gestorven waren, en een verweekt geslacht rustte op de lauweren, tot zulk een hoogen prijs van bloed en tranen gekocht, hebben die ijzeren, godvruchtige krijgslieden van den ouden Frits geworsteld en gestreden, en hebben zij het Protestantisme gered, al was het hun Koning slechts om de rijke en vette provincie Silezië te doen.

Hier staan wij eerbiedig stil; wij zien in dien zevenjarigen oorlog het Godsbestuur, en een ongeloovig Koning moest dienst doen, om de overheersching van een Roomsch keizerrijk te voorkomen.

Hoe hachelijk heeft het er met Frederik II bijgestaan! Hoe dikwijls stond hij op het punt, onder te gaan in den stortvloed van vijanden! Hoe schenen b.v. in het jaar 1760 alle ongelukken ineens te komen, om hem te versplinteren onder de ijzeren vuist!

De dappere generaal Fouguet werd in dat jaar met een krijgsmacht van 8000 Pruisen bij Landshut na den heldhaftigsten tegenstand gevangen genomen; de sterke vesting Glatz viel den vijand in handen; de Koning moest het beleg van Dresden, waarvan hij zich zooveel had voorgesteld, opbreken en in allerijl met zijn leger naar Silezië aftrekken, daar het thans voor de Oostenrijkers open lag.

Wel sloeg de in het nauw gebrachte Pruisische leeuw zijn klauwen uit, en versloeg hij de Oostenrijkers bij Liegnitz, maar hij was niet in staat, de groote vruchten der overwinning te plukken, daar de Russen achter zijn rug Brandenburg afliepen, en de hoofdstad Berlijn brandschatten.

Het zwaarste moest het zwaarste wegen; Frederik II zond een armeecorps in allerijl naar zijn erflanden, opdat ze niet geheel door de vijanden zouden worden uitgezogen, terwijl hij, gepijnigd door de bangste zorgen, met zijn hoofdleger naar Torgau trok.

Voor die zorgen was alle reden.

De positie van den Koning was allerhachelijkst. Zonder magazijnen, zonder vaste plaatsen, die de ankers konden vormen voor zijn stelling; de verbinding met Berlijn elk oogenblik op het ernstigst bedreigd; de winter voor de deur, en een overmachtige vijand op de flanken, was slechts een groote en beslissende zegepraal in staat, hem en zijn leger uit den gespannen strik te redden.

In de eerste plaats moest Torgau bezet worden, want dat was de sleutel tot de Elbe. De Koning stelde alles in het werk, om de Oostenrijkers er vandaan te lokken; hij maakte marschen en contra-marschen; het gerucht verbreidde zich, dat de Pruisen het op Dresden voorzien hadden, maar Daun, de Oostenrijksche generaal, doorzag al die kunstgrepen, en bleef muurvast en onbewegelijk te Torgau.

De toestand der Pruisen werd van dag tot dag kritieker; zij lagen op het einde van October te Dubin, welks magazijnen hen slechts voor vier weken konden voeden, en dan was 't gedaan.

Zoo schoot er dan niets anders over dan te overwinnen of te verhongeren.

In dien nijpenden nood ontving Ziethen het bevel zich met zijn krijgsmacht bij den Koning te voegen.

Ziethen had Wittenberg, de beroemde stad der reformatie, waar zich het Augustijner-klooster met de Luther-cel bevindt, bezet; in allerijl trok hij af, en bereikte den Koning.

Er werd een krijgsraad belegd; nog nooit was de machtige geest van Frederik II zoo terneergeslagen geweest.

Voor den eersten keer van zijn leven aarzelde hij een beslissing te nemen; het voorgevoel van een groot ongeluk, dat hem en zijn koninkrijk zou verpletteren, benevelde zijn anders zoo klaren blik. Hij was door vrees en angst bevangen, en schrok terug van een beslissing, die den ondergang van zijn rijk kon verhaasten.

Er heerschte een somber zwijgen, toen de Koning had uitgesproken — wie dorst de verantwoordelijkheid dragen van een raad, waar de Koning terugdeinsde om zelf een besluit te nemen?

Toen rees Ziethen op van zijn stoel.

„Majesteit!" zeide hij bedaard, „alles is mogelijk, wanneer wij maar de moeilijkheden weten te overwinnen!"

Dat woord besliste.

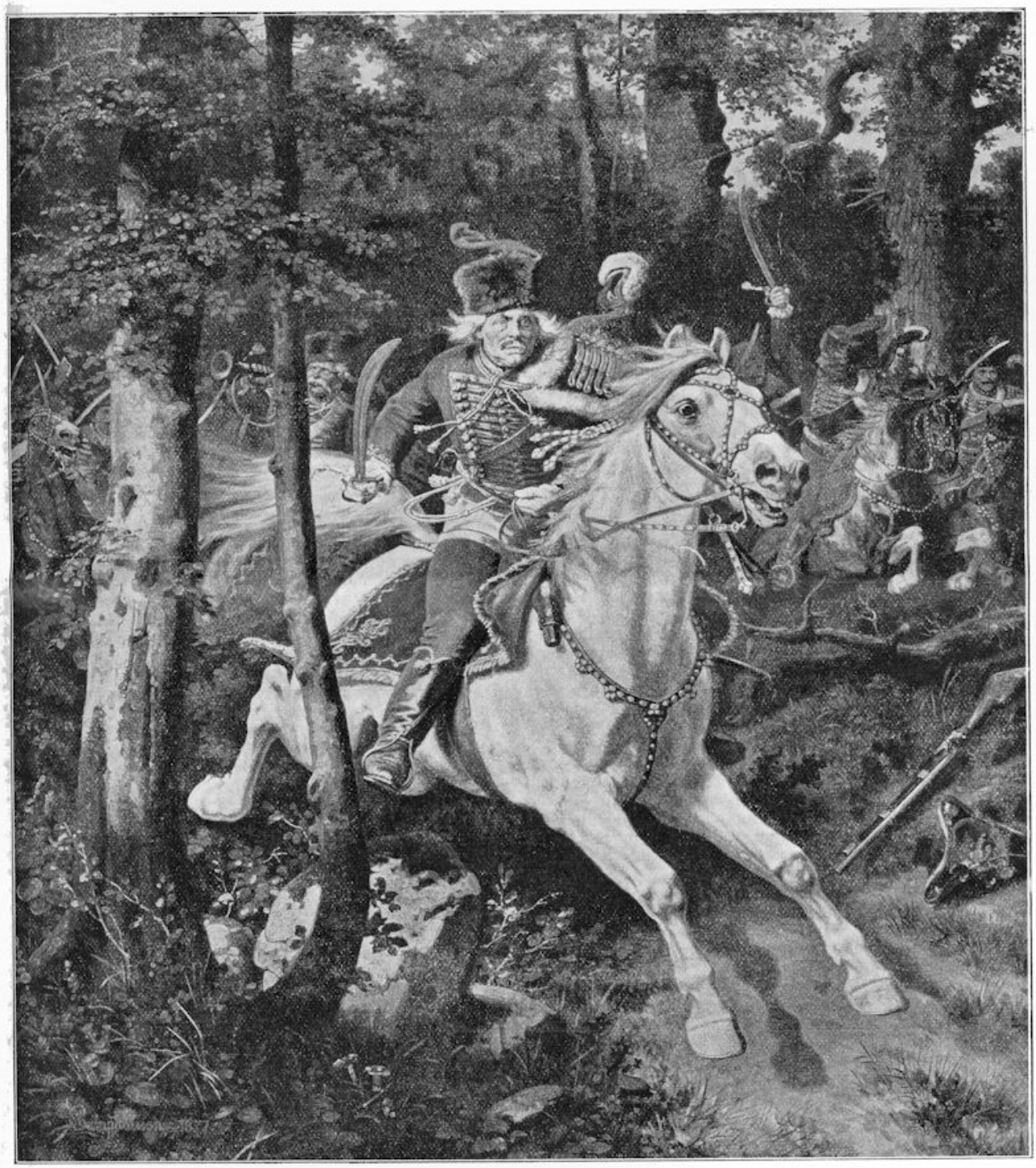
De Koning reikte Ziethen de hand en antwoordde: „Wij zullen aanvallen."

Den 3den November *) des morgens te half zeven stelde het Pruisische leger zich in beweging; Ziethen zou den

*) 1756—1763.

*) 1760.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

vijand in het front, de Koning met de andere afdeeling van het leger den vijand in den rug aantasten; zij zouden dan van twee zijden het centrum der Oostenrijksche stelling, op de hoogten van Siptitz, tegelijkertijd bestormen en den slag beslissen.

Het plan was voortreffelijk, maar een misverstand kon het praktische plan doen mislukken. De Koning meende, toen hij den donder van het kanon uit de verte hoorde, dat Ziethen den aanval was begonnen, doch het was een vergissing. En Ziethen kon, daar de wind tegen was, het geschut des Konings niet stellig onderscheiden.

Daarom begon de Koning den aanval te vroeg; zijn keurtroepen vergoten hun bloed tevergeefs, en met gescheurde gelederen, na de zwaarste verliezen, moest de Koning, met de wanhoop in het hart, den aanval opgeven.

Hij was geslagen, hij trok terug naar Neiden, en bracht den bangsten nacht van zijn leven door in het kleine kerkgebouw van het dorp. Zijn onrust vermeerderde elk oogenblik; hij was nog steeds zonder tijding van Ziethen; bij het licht van een kaars schreef hij zijn testament, en toen de grauwe Novembermorgen daagde, sprong hij, slechts door een adjudant vergezeld, in het zadel.

„Majesteit!" zeide de adjudant, terwijl ze nog geen honderd passen hadden gereden, „ginds nadert een ruiter!"

Nu zag de koning den ruiter ook: het was een Ziethensche huzaar, kenbaar aan zijn witten ruitermantel.

Doch het was meer dan een gewoon huzaar — het was Ziethen zelf.

„Majesteit!" zeide de generaal, „ik heb u te rapporteeren, dat de vijand geslagen, en in volle vlucht is!"

De Koning sprong met een vreugdekreet uit het zadel; hij omarmde Ziethen; en beiden weenden.

Ziethen had een zijner beroemdste veldslagen geleverd, en laat in den avond den Pruisischen standaard boven op de moorddadige hoogten van Siptitz geplant.

Geen jaar later bevond zich de Koning met Ziethen en het leger in de sterk verschanste legerplaats bij Schweidnitz, terwijl een groote overmacht van Oostenrijkers en Russen het kamp omringde.

Op zekeren nacht wandelden beiden over de wallen.

„Ziethen," zeide de Koning, „we zitten hier opgesloten als een rat in de val — we komen er niet meer uit."

„Sire!" antwoordde de dappere houwdegen, en hij wees naar de tintelende sterren boven hun hoofd, „God leeft nog, en zal een wonder doen."

„Hij doet geen wonderen meer, Ziethen!" antwoordde de Koning droevig, doch er was geen spot in dat woord.

„Ja toch, Majesteit — Hij is een God der wonderen!"

Wat gebeurt? De Oostenrijkers wilden, dat de Russen de eerste bestorming zouden doen, doch dezen lieten die eer wondergraag aan hun bondgenooten over. Men kon het over dit punt niet eens worden, en de Russen trokken, toen hun levensmiddelen op waren, weg.

Zoo was de Koning dan opnieuw gered, en Ziethen had gelijk gehad.

Toen dit gebeurde, was Ziethen reeds in de zestig.

Hij is zeven en tachtig jaar geworden; hij is steeds een getrouw belijder gebleven van onzen Heere Jezus Christus, en in dit geloof is hij zacht en kalm ontslapen, om in te gaan in de vreugde zijns Heeren.

L. P.

VARIA.

Juist?

Toen Mr. Grijpslim, advocaat, ging sterven,
Liet hij het gekkenhuis zijn goed'ren erven;
Van zotten, sprak hij, is mijn geld gekomen,
't Zij billijk ook door hen teruggenomen.

A. J. H.

Van „tande stelen" — en meer.

In mijn jongen tijd ontstond eens tusschen ettelijke Nederlandsche taalgeleerden een geschil, dat tot heel wat schrijvens en wrijvens aanleiding gaf.

Een hunner had getracht den inhoud weer te geven van een oud handschrift. In dat geschrift werd o.a. gesproken van een jong, onervaren meisje, dat in aanraking kwam met een man van slecht karakter. Den schijn aannemend van haar lief te hebben, legde hij het er op toe, haar ongelukkig te maken. Ondanks alle waarschuwing, luisterde zij naar den verleider, en eindelijk kwam het zóó ver, gelijk het handschrift zegt:

„Dat si tande stelen leerde."

Dit beduidde, blijkens den verderen inhoud, dat zij in haar onheil liep en het beste verloor wat zij bezat.

Nu had dusver niemand ooit van „tanden stelen" gehoord. Ook de geleerde niet, die het handschrift verklaarde. Doch hij legde het ongeveer aldus uit: „Tande stelen" moet een oude uitdrukking zijn voor: iemand het beste ontnemen wat hij bezit; gelijk men ook wel zegt: eer rooven, vriendschap ontstelen, enz. „Tanden stelen" is wat wij noemen: tanden trekken, of figuurlijk: iemand iets ontnemen.

Sommigen mag deze verklaring voldaan hebben, toch niet allen, o.a. niet den beroemde letterkundige Dr. J. van Vloten. Hij was een man, die in alle dingen zijn eigen meening had, — ongelukkig wilde hij ook wijzer zijn dan Gods Woord, — en die wegens zijn heftigheid wel eens Jupiter van Vloten werd genoemd. Toen hij de bewuste verklaring had gelezen, zei hij: „Laat ons zien: „Tande stelen" zal dan beduiden: tanden trekken of iets ontnemen. *Dat* leerde dus het meisje. Maar uit het vers blijkt, dat niet zij iets stal of ontnam, maar dat *haar iets werd ontnomen*. Zij stal niet, maar werd bestolen. De verklaring komt dus hierop neer, dat zij leerde *tanden getrokken te worden*. Dat nu is onzin."

Verscheiden geleerde heeren, die dit lazen, moesten Dr. van Vloten gelijk geven. Maar, zeiden zij, leg *gij* het dan eens uit.

Dit nu kon de geleerde heer wel beproeven, maar niet beloven. Doch hij zette zich aan de taak en de uitkomst was verrassend. Ze kwam hierop neer:

Het geraadpleegde handschrift was blijkbaar niet het oorspronkelijke, maar een afschrift, gelijk die in de eeuwen vóór de boekdrukkunst veel gemaakt werden. De afschrijvers echter begingen dikwijls fouten, ook al omdat zij soms niet begrepen, wat zij schreven. Zoo ook hier.

„Si tande" is denkelijk door onduidelijkheid van het oorspronkelijke voor twee woorden aangezien. Doch het is één woord en moet gelezen worden: *stonde*, d.i. ure, tijd, gelegenheid. 't Wil dus zeggen, het spel ging zoo lang voort, dat „de stonde stelen leerde" of, anders gezegd, de gelegenheid den dief maakte.

Zoo lei Van Vloten het uit; — niemand kon ontkennen, dat alles pleitte vóór zijn uitlegging.

Veel ouder nog is het geschil over de vraag, of de moord op Floris V, in 1296, ook is uitgelokt door zijn leven in overspel met een jonkvrouw, aan het geslacht van Velzen verwant. Immers men leest in de Rijmkroniek van Melis Stoke:

„Ik segghe dat ick weet wel,
Dat die graeve hielt over spel,
Want hij loech, dat weet ick wel."

Maar — schijn bedriegt.

Want even verder lezen we, dat men iets hield „over droom."

Blijkbaar staat „over" hier voor: „*voor*," gelijk nog wel gehoord wordt. Zoo is dan ook het eerste vers te lezen:

https://achterderug.nl

„De graaf hield het *voor spel*." Wat ook past bij het volgende: „hij loech" (lachte). Zoo blijkt de juiste beteekenis.

De verbeteringen of opheldering, waarvan we hier spreken, liggen op het gebied der zoogenaamde *Tekstcritiek*. Die wetenschap bedoelt in twijfelachtige gevallen uit te maken wat de juiste lezing is, op te helderen wat duister schijnt in woord of zinsbouw. In één woord, overal waar dit noodig is wil zij vinden, hoe een werk *er oorspronkelijk heeft uitgezien*, toen het uit de hand des schrijvers kwam. Of een boek letterkundige waarde heeft of niet, of het mooi of leelijk, goed of slecht is, dat ligt *buiten* den kring der tekstcritiek. Het oorspronkelijke te critiseeren, is dus niet haar doel; alleen vast te stellen, door vergelijking der handschriften, hoe dat oorspronkelijke luidde.

De tekstcritiek is een nog betrekkelijk jonge wetenschap, al is ze altijd min of meer beoefend. Vooral in den laatsten tijd heeft zij weer de aandacht van het algemeen getrokken, gelijk te denken was, toen zij zich ook ging bezig houden met de H. Schrift. Bij niet weinigen heeft dit afkeer verwekt, omdat het heeft geleid tot Schriftcritiek.

Tot recht verstand van wat we bedoelen, zal het noodig zijn, reeds nu op te merken, dat de Schriftcritiek of Bijbelcritiek niet alleen wil beoordeelen, of de boeken des Bijbels wel echt, of de brieven van Paulus wel van Paulus zijn, enz.; maar soms ook bijv. wil vaststellen, dat de voorspellingen der profeten *na* de feiten hebben plaats gehad, enz. Helaas! wordt deze Schriftcritiek ook van zich noemende orthodoxe zijde gegeven. Daarbij komt dan nog, dat van ongeloovige zijde een critiek wordt beoefend, die ten doel heeft, de groote hoofdwaarheden der Schrift weg te cijferen, en de heilsfeiten te loochenen.

Een voorbeeld kan hier volstaan:

In Titus II vs. 13 leest men: „Verwachtende de zalige hoop en verschijning der heerlijkheid van den grooten God en onzen Zaligmaker Jezus Christus," of, zooals Darby vertaalt: „Verwachtende de gelukzalige hoop en verschijning der heerlijkheid van onzen grooten God en Verlosser Jezus Christus." Hieruit heeft men te allen tijde gelezen, dat Jezus Christus is onze groote God en Zaligmaker. Doch een hooggeleerde ongeloovige tekstcriticus zal het u anders uitleggen! Volgens hem beteekent het, dat wij verwachten, de verschijning der heerlijkheid van God, die ons zalig maakt, en die *verschijning* is Christus. Van Zijn Godheid wordt dan derhalve niet gerept!

Het is alleszins begrijpelijk, dat men van zulke critiek zich met verontwaardiging afwendt. Doch het is verkeerd, en getuigt van kortzichtigheid, daarom de tekstcritiek op zichzelf te veroordeelen. Integendeel, danken wij juist aan haar de goede overzettingen van vroeger, en de nog betere van den laatsten tijd. Hoe verder de kennis en het begrip van 't oorspronkelijke doordringt, hoe beter we onzen Bijbel zullen verstaan. En dáárom moet het ons te doen zijn. — Voor wie weten wil, hoe willekeurig de *Schrift*critiek handelt, zou mijn boekske „De Calvijn-legende" (ook te vinden in mijn werk „Om de kunst") kunnen dienen. Maar nog eens, *Tekst*critiek is iets anders, gelijk we verder zien zullen. Zonder haar zouden we allerlei verschillende lezingen hebben, die tot verwarring moesten leiden, en het gebruik des Bijbels zeker belemmeren. Juist daarom wilden we hier over tekstcritiek eens spreken.

Eer ik echter verder ga, dient opgemerkt, dat we allen in het gewone leven reeds soms „tekstcritiek" oefenen.

Een eenvoudig man schreef mij eens: „Ik ben met mijn *ganzen hart* dankbaar." De tekstcritiek behoedde mij toen, hem voor een gans te houden! Evenzoo kan de tekstcritiek nuttig zijn, als ik over iemand het dubbelzinnig getuigenis ontvang: „Hij doet niets minder dan luieren."

„Maar," zal iemand zeggen, „zijn er dan zooveel duistere plaatsen, verschillende lezingen en onbegrijpelijkheden in boeken en handschriften? En zoo ja, hoe komt dat dan?"

Wat het eerste betreft, zoo kan elk zich overtuigen, als hij b.v. een nu gedrukte uitgaaf koopt van een Grieksch of een Latijnsch schrijver uit de oudheid. In het boek zelf wordt dan de best mogelijke lezing gegeven en de andere lezingen er als noten bij gezet. De laatsten beslaan soms een heel stuk van de bladzijde. Ook in de Bijbeluitgaven in het oorspronkelijke komen telkens zulke „varianten" of verschillende lezingen voor. Elk deskundige weet dat; veelal zijn de verschillen onbeduidend, doch soms ook van beteekenis.

Dit mag nu voor den oningewijde min verklaarbaar schijnen, toch is het zeer begrijpelijk.

Van al de vele boeken en geschriften, die vóór de zesde eeuw na Christus in de oude wereld zijn verschenen, kan men veilig zeggen, dat geen enkel *oorspronkelijk* handschrift bestaat. Wat Plato, Cicero, Horatius en anderen hebben geschreven, bezitten we nog alleen in *afschriften*, die veelal later ook in druk zijn verschenen. Wij hebben geen enkele bladzijde, die door David, Jesaja, Lukas of Paulus *zelf* (met eigen hand) geschreven is. Ook van wat in de latere eeuwen vóór de uitvinding der boekdrukkunst verscheen, is meestal het oorspronkelijke verloren. Zelfs van vele werken, zeer vele, die na 1400, dus toen de drukkunst in zwang kwam, zijn verschenen, zijn de oorspronkelijke handschriften niet bewaard gebleven. Die welke van groote schrijvers nog bestaan, worden vaak met hooge prijzen betaald, al zijn het ook maar gedeelten en brokstukken.

Hoe zijn nu echter de verschillende lezingen, de afwijkingen en fouten ontstaan?

Wanneer de lezer eens de proef wil nemen met het overschrijven van een geschreven stuk, door hem zelf of door een ander, dan zal hij, met verbazing misschien, bespeuren, hoe de meeste menschen zulk een werk niet volbrengen kunnen, zonder een aantal vergissingen en fouten te begaan. Zoo is dan ook te begrijpen, dat een afschrijver somtijds in een geheelen Bijbel — voorwaar geen kleinigheid! — spijt alle moeite en zorg, toch een paar dozijn schrijffouten maakte, en dat te eer, wijl de afschrijver lang niet altijd begreep wat hij schreef. Werd nu een handschrift met fouten weer afgeschreven, dan kwamen er nieuwe bij, en hoe meer de oude geschriften verloren raakten, hoe moeilijker het werd den goeden tekst te herstellen. Ook kon het gebeuren, dat de schrijver later zijn eigen werk verbeterde, of dat anderen dit na hem deden, en dat is bij handschriften niet zoo gemakkelijk uit te maken als bij gedrukte boeken.

Fouten en misstellingen zijn dus zeer begrijpelijk, ook de verschillende lezingen, vooral wanneer een boek in verschillende talen bestaat. Want dan komt er nog bij, dat de overzetters niet altijd juist weergaven wat er stond, of dat zij op eigen gelegenheid aan het veranderen en verbeteren gingen.

Voor de tekstcritiek, die dit alles weer in het reine poogt te brengen, is dus heel veel te doen. En we noemden nog niet alle moeilijkheden.

Men was in den ouden tijd om vele redenen vrij wat zuiniger op het papier — ook werd veel perkament gebruikt — dan tegenwoordig. Niet zelden kwam het voor, dat men b.v. in de vroegste eeuwen van het Christendom een afschrift van een of ander heidensch schrijver nog eens gebruikte, om er een of ander Christelijk betoog op te zetten. Men schreef dan het nieuwe maar over het oude heen (ongeveer als sommige dames de beminnelijke gewoonte hebben, als hun papier vol is geschreven, dwars over de regels heen nog eens aan het schrijven te gaan.) Een zoo behandeld stuk heet een *Psalimpest*.

Men begrijpt nu wat een werk het is, het eerst geschreven stuk ook alleen maar te lezen, uit te maken wat er staat. Men moet vaak langs scheikundigen weg het jongste schrift, als dat gelezen is en overgeschreven, doen verdwijnen, en dan zóó, dat niet tegelijk het onderste wordt uitgewischt. Doch natuurlijk kunnen daarbij allerlei tegenvallers en onheilen voorkomen, zoodat men eerst door veel zoeken, raden en gissen den ouden tekst herstelt.

Ook ziet zulk een oud handschrift er niet altijd zoo net uit als een pak nieuw postpapier uit den winkel. Wel zijn er veel mooie, prachtige handschriften, b.v. van Roomsche misboeken uit de middeleeuwen, maar tal van

https://achterderug.nl

oude stukken zien er ook zoo uit, dat een schooljongensleesboek er nog mooi bij is. 't Papier is vergeeld of vergrauwd, de inkt verbleekt of uitgewischt. Tijd, vocht en slordigheid hebben het hunne gedaan. Vaak ook hebben mieren en boekwormen zich niet onbetuigd gelaten. Ik herinner mij een exemplaar gezien te hebben, dat zoo doorknaagd was, als had men het met honderden naalden doorstoken. Soms ook zijn er stukken uitgescheurd of ontbreekt het verdere, dat blijkbaar zoek is geraakt of afgerukt. Zoo heb ik eens een deel der overzetting van Mattheüs' Evangelie in onze taal overgebracht, dat in het Engelsch was gegeven door den grooten hervormer en martelaar Tyndale. Midden in een hoofdstuk hield het plotseling op. Er was niet meer. In heel de wereld zijn, geloof ik, nog maar een paar exemplaren van die oude uitgaaf te vinden.

Nu is bovendien het letterschrift der oude talen moeilijk te ontcijferen. Dat geldt zelfs, al zijn ze niet in een vreemde taal gesteld. Stukken in het Nederlandsch van vóór de 16e eeuw, in de oude letter, zouden den meesten lezers van „Timotheüs" eenvoudig volslagen onbegrijpelijk zijn. Maar ook zelfs de nog bestaande handschriften, b.v. van Vondel, zou menigeen kortweg voor onleesbaar verklaren. En nu is het bij Grieksche en vooral bij Hebreeuwsche letters nog vrij wat lastiger dan bij de onze. Wie ooit een Grieksch boek heeft gezien, begrijpt de bekende vergelijking van het schrift met een kurkentrekker. In het Hebreeuwsch, met zijn vele punten en teekens, is het natuurlijk nog lastiger. In zulke talen zijn vergissingen en fouten bij het afschrijven dan ook zeer begrijpelijk, maar ook dat de tekstcritiek een ontzaglijke taak heeft, als zij wil uitmaken hoe het oorspronkelijk was.

Dat laatste heeft in der tijd Prof. Borger, wiens roerend schoon — ik herhaal roerend schoon — gedicht „Aan den Rijn" onvergetelijk blijft, op ongedachte wijs ondervonden. Hij zat op een najaarsdag in zijn studeerkamer te Leiden, en las een Hebreeuwsch handschrift, dat hem niet geheel duidelijk wilde worden. Er werd geklopt, en binnen trad een schipper, die den wintervoorraad turf geleverd had, en nu kwam afrekenen.

De professor, geheel verdiept in 't geen hij las, verzocht den man te gaan zitten en even te wachten. Dat duurde echter vrij lang, zoodat hij zich eindelijk verstoutte den hooggeleerden heer te vragen, of deze hem ook soms vergat.

Nu was Borger, hoe geleerd en beroemd ook, toch een man die eenvoudig leefde en ook met den geringste kon omgaan. Hij nam het dus den schipper volstrekt niet kwalijk, verontschuldigde zich veeleer, en zei:

„Dat ik je vergat, is omdat ik hier iets heb, dat ik maar niet kan vatten; kom eens hier; je kunt het zelf zien."

De schipper trad nader, en bekeek het handschrift vol Hebreeuwsche letters, waar hij niets van begreep.

„Zie," sprak Borger op een plek wijzende, „als daar nu twee puntjes stonden, vatte ik het zeer goed, maar nu er drie staan, snap ik er niets van."

De schipper nam het papier, bekeek het aandachtig, en riep toen:

„Maar dat is geen punt. Dat is..... een vliegesmetje!"

Bij onderzoek bleek, dat de man gelijk had. *Zijn* tekstcritiek had dienst gedaan!

Men zou misschien meenen, dat na de uitvinding der boekdrukkunst de verschillende lezingen, misstellingen, enz. in een zelfde werk, wel niet meer zoo voorkomen, en dat is ook ten deele zeer zeker het geval. Toch meene men niet, dat de tekstcritiek zich met die latere geschriften in het geheel niet heeft in te laten. 't Is gansch anders.

De Belijdenisschriften der Hervormden bijv., Catechismus, enz. zijn alle geschreven minstens een eeuw na de uitvinding van Coster. Toch is wel bekend, hoe veel moeite bekende godgeleerden zich in de laatste vijftig jaar gegeven hebben, om den zuiveren tekst te ontdekken en vast te stellen. Vondels werken zijn nu pas twee en een halve eeuw oud, en toch blijkt bij elke nieuwe uitgaaf, hoe verschillende lezingen er bestaan. In één daarvan leest men bijv. „bloei en bosch." 't Was weer Van Vloten, die aantoonde, dat het moet zijn: „bloeiend bosch." Herhaaldelijk ook moet gegist worden, wat de dichter eigenlijk bedoeld heeft.

Zoo is het ook elders. Bij elke uitgaaf van Shakespeare, die kort vóór Vondel leefde, moet men een keus doen uit een groot aantal verschillende lezingen, en ook zeer vaak als bij Vondel vragen: wat wordt eigenlijk bedoeld? Van het laatste een voorbeeld, voor wie Engelsch verstaat:

Als Macbeth den moord op koning Duncan heeft bedreven, zegt zijn vrouw, dat hij zijn bebloede handen moet gaan wasschen. Macbeth antwoordt, dat het niet zou baten, al wiesch hij ze in de zee. Want het bloed zou er zijn, *„making the green one red."* Nu is de vraag: behoort dit *one* bij „green" of bij „red." Zoo is er velerlei.

Na al het gezegde zal het niemand bevreemden, dat de tekstcritiek zich ook met den Bijbel bezighoudt. Zelfs is zij hier wel allereerst en allermeest gewenscht en óp haar plaats.

Onze Bijbel toch bestaat uit niet minder dan 66 geschriften, waarvan het oudste minstens 1500 jaar met het jongste in leeftijd verschilt. De oudste afschriften, die wij hebben, zijn toch nog altijd vervaardigd eeuwen na den tijd, waarin het oorspronkelijke werd geschreven. Er kunnen dus misstellingen en vergissingen zijn begaan in het een of ander handschrift. Ook uitlatingen en bijvoegingen zijn mogelijk. Evenzoo verkeerde of gebrekkige vertalingen.

Om het heel duidelijk te maken: bij den uitgever Voorhoeve te Den Haag verschijnt ook een zeer goede vertaling van het N.-Testament, naar den bijgewerkten Griekschen tekst, door den Engelschen godgeleerde Darby, vóór een zestig jaar vertaald in 't Nederlandsch, door H. C. Voorhoeve Jzn. Als de lezer nu deze vertaling raadpleegt, wat dikwijls veel licht verspreidt, zal hij opmerken, dat er hier en daar iets anders staat dan in onze Statenvertaling. Hoe komt dat? Eenvoudig omdat voor die twee vertalingen twee verschillende lezingen van 't oorspronkelijke zijn gebruikt. (De voorrede van deze vertaling van het N.-Testament is hierbij hoogst lezenswaard.)

Wil men de H. Schrift vertalen, of zooveel mogelijk nauwkeurig de bedoeling weten, dan dient er een keus gedaan, en uit de verschillende handschriften de meest juiste tekst vastgesteld. Dit nu doet de tekstcritiek. Zij is dus niet iets nieuws. Want toen men in de zestiende eeuw, tijdens de Hervorming, alom den Bijbel ging vertalen, moest men ook eerst uitmaken, welke oorspronkelijke tekst de beste was. Men kende toen nog geen twintigtal handschriften, die verschilden, en verkreeg uit dezen een tekst, die later den gewichtigen naam ontving van *textus receptus*, d.i. aangenomen tekst, die algemeen voor den besten gold, en dan ook aan de vertalingen van dien tijd ten grondslag ligt. (Daar ik hier beknopt moet zijn, verwijs ik voor bijzonderheden naar het uitnemend, hier vroeger besproken boek van den heer J. N. Voorhoeve: *Van de ingeving der Schrift*, eveneens in Den Haag verschenen.)

In de eeuwen, die nu volgden, werden op het gebied der talen, der oudheden en der uitlegkunde, niet alleen allerlei ontdekkingen gedaan, maar leerde men ook tal van nieuwe handschriften, enz. kennen, meest van enkele gedeelten des Bijbels. In het geheel kan men er thans zeker 600 raadplegen. 't Is begrijpelijk, dat dit de taak der tekstcritiek zeer verzwaart, maar ook, dat er vrij wat gebleken is verandering of verbetering te behoeven. We bezitten thans een veel zuiverder tekst dan vóór drie eeuwen. Vandaar dat in de meeste Protestantsche landen nieuwe Bijbelvertalingen zijn verschenen, en wie bijv. het bovenvermeld N. Testament getrouw raadpleegt, zal zelf zien, hoe nuttig een nieuwe overzetting kan zijn. Begrijpelijkerwijs wordt daarop reeds lang ook in Nederland van vele zijden aangedrongen. En 't is zeer te betreuren, dat het nog niet tot een nieuwe, voor het algemeen bruikbare overzetting is gekomen.

Er zijn natuurlijk zeer moeilijke gevallen. En hoe de Tekstcritiek daarbij weet te dienen, vaak met vrucht, kan

https://achterderug.nl

hier uiteraard niet omschreven. Maar de uitkomsten kan elk zien. Hoe dikwijls hoort men trouwens een leeraar, tot verduidelijking van den tekst, zeggen: „*Eigenlijk* staat er," enz.

Even natuurlijk worden echter niet altijd de moeilijkheden opgelost, of door allen gelijkelijk behandeld.

Zoo laat Darby de bekende woorden uit 1 Joh. 5 : 7: „Want drie zijn er, die getuigen in den hemel," tot „op de aarde" weg. Onze Statenvertaling heeft ze. Toch wilde Ds. S. van Velzen, een van de vaders der „Afscheiding" (1834) dezen tekst nooit als afdoend bewijs laten aanvoeren, omdat hij betwistbaar is.

Zoo neemt Darby Joh. 5 : 4 en 5 van „wachtende" tot „bevangen was" nog op, maar voegt er bij in een noot, dat die verzen in vele handschriften ontbreken. Dächsel verwerpt ze echter beslist als een invoegsel, terwijl Da Costa ze wil behouden zien.

Men ziet dus wat al moeilijkheden, maar ook, hoe van beslist geloovige zijde een tekstcritiek geoefend is en wordt, die niet verkeerd, maar nuttig is. Niemand zegge dus: „Ik houd mij maar bij het oude," of: „Het staat er toch eenmaal zoo." Want dat is een dwaze redeneering, gelijk we zagen. Terecht zegt de voorrede der voornoemde vertaling van 't N. Testament:„ Allen, die de Schrift als Gods Woord waardeeren, zullen er prijs op stellen, dat Woord zoo zuiver mogelijk te bezitten."

A. J. HOOGENBIRK.

Aardrijkskundig Prijsraadsel.

1. Een Nederlandsche bezitting in Amerika.
2. Een Nederlandsche provincie.
3. Een stad nabij de kust der Zuiderzee.
4. Een Nederlandsch visschersdorp.
5. Een Nederlandsche fabrieksstad.
6. Een eiland in de Molukken.
7. Een Nederlandsche vesting.
8. Een van de kleine Soenda-eilanden.
9. Een stadje in Zeeland.
10. Een eiland in de buurt van Soematra.
11. Een Nederlandsche handelsstad.
12. Een Nederlandsch meertje.
13. Een Noord-hollandsch dorp.
14. Een stadje in Noord-Brabant.
15. Een nieuw Nederlandsch dorp.
16. Een stad in Overijsel.
17. Een Zuid-hollandsch dorp.
18. Een stad aan de Noordkust van Java.

De 18 aanvangletters geven van boven naar beneden den naam van een Nederlandsch dichter.

Oplossingen in te zenden vóór 1 Maart aan de Redactie Dunne Bierkade 17, **Den Haag.** Op de enveloppe schrijve men: Prijsraadsel Timotheüs.

Drie prijzen worden beschikbaar gesteld.

1. Vorstinnen uit het Huis van Oranje, met fraaie platen in artistieken band. Prijs *f* 6.75.

2. Miller. Algemeene Kerkgeschiedenis. Drie deelen, gebonden Prijs *f* 5.—.

3. Fruin. Tien jaren uit den Tachtigjarigen oorlog. Gebonden. Prijs *f* 2.50.

Ditmaal stellen we bovendien een prijs beschikbaar voor inzenders van buiten Europa. Hun geven we natuurlijk meer tijd, en wel: Uit Amerika en Z.-Afrika tot 15 April, uit Oost-Indië tot 15 Mei. De prijs voor deze inzenders zal zijn: Miller. Algemeene Kerkgeschiedenis.

Komt zelfmoord onder de dieren voor?

Alleen het *woord* zelfmoord doet ons al huiveren. Er gaat tegenwoordig bijna geen dag voorbij, of men leest van menschen, die zichzelf het leven benemen, dat leven, dat God hun geschonken heeft en waarop God ook alleen recht heeft om het terug te nemen. Hoe meer het ongeloof toeneemt, des te grooter wordt het aantal zelfmoorden. En geen wonder! Zoodra men alles *natuurlijk* wil uitleggen, aan geen schepping meer gelooft en ook het Goddelijk bestaan loochent, is er ook geen sprake meer van een eeuwigheid, van een leven na dit leven. En een natuurlijk gevolg is, dat men, als het leven veel moeilijkheden brengt, er een einde aan maakt door het leven af te snijden.

Zelfmoord komt alleen bij de *menschen* voor. Er zijn verder op aarde geen levende wezens, die het vrijwillige uiteinde als laatste toevlucht kennen, en dit is zeer begrijpelijk. Immers bestaan er buiten den mensch geen schepselen, die naar Gods beeld geschapen zijn en die kennis hebben van den dood! Er is geen dier, dat zichzelf, al verkeert het ook in den hoogsten nood, van kant maakt. Men heeft lang gedacht, dat er een voorbeeld was van een dier, dat zelfmoord pleegt. Van den schorpioen wordt gezegd, dat hij zichzelf met zijn stekel doorboort, wanneer men hem bijv. in een brandenden cirkel plaatst. Juist dezer dagen, deelde de bekende entonoloog Fabre in een Fransch tijdschrift de volgende merkwaardige proef mee, waardoor, dunkt mij, genoegzaam het bewijs wordt geleverd, dat ook de schorpioen geen zelfmoord pleegt.

In het midden van een kring van gloeiende kolen plaatste Fabre een groote schorpioen. Zich geheel omringd ziende van een gloeiende massa werd het dier natuurlijk angstig. Het begon te blazen, waardoor de gloed nog heviger werd. Getroffen door de hitte draaide het dier razend in 't rond, zich nu eens vooruit dan weer achteruit bewegende binnen den cirkel. Al woester werd de schorpioen in zijn bewegingen en telkens stootte hij zich tegen de gloeiende massa. Bij elke vernieuwde poging om te ontvluchten, brandde hij zich heviger. Radeloos, woedend, zwaaide hij zijn wapen, kromde het, strekte het uit, legde het neer om het even later met zulk een hevigheid weer op te richten, dat het bijna onmogelijk was, de bewegingen van het dier nauwkeurig gade te slaan.

Nu moest toch eindelijk wel het oogenblik komen, dat het dier een einde maakte aan al die kwellingen door een stoot van den dolk. En werkelijk, in een plotselinge kramp, lag het gekwelde dier opeens in zijn volle lengte onbewegelijk neer. Geen spoor van leven was er meer in te bekennen. Zou de schorpioen dood zijn? Indien hij zich werkelijk had doorstoken, dan kon het niet anders of hij moest een lijk zijn, want zijn eigen vergif is onherroepelijk doodelijk voor hem.

Toen het dier een poosje onbewegelijk had gelegen, lichtte de onderzoeker den schijndoode bij de scharen op en legde hem neer op frisch zand, en zie, een uur later verrees de doodgewaande even krachtig als vóór de proef.

Hetzelfde werd gedaan met een tweede en derde schorpioen, maar telkens het zelfde resultaat. Uit deze proef blijkt dus duidelijk, dat ook de schorpioen steeds als de eenige dierlijke zelfmoordenaar gekenmerkt, nooit zijn hand, of beter zijn „stekel" aan zijn eigen leven slaat.

J. H. v. R.

DRAAGBARE MASTEN.

Al hebben onze stoombooten niet meer de hooge masten, waarmee vroeger de zeilschepen prijkten, toch is een mast nog altijd een onontbeerlijk voorwerp voor velerlei bezigheid. We hebben maar te noemen de *antennes*, de hooge masten voor de draadlooze telegrafie; de palen voor electrische lantarens, die men graag wat hoog in de lucht heeft; en dan vergeten we ook niet, hoe men op de vloot en in het leger gaarne eens in de hoogte gaat, om met een verrekijker den omtrek waar te nemen of den vijand te bespieden. Het is dus van beteekenis, dat men gemakkelijk een hoogen mast kan oprichten, en een Duitsche uitvinder heeft de nijverheid aan zich verplicht door een denkbeeld te geven van een mast, die vlug opgericht kan worden en weer neergelaten, die geplaatst kan worden waar men hem hebben wil en die gemakkelijk kan worden vervoerd.

Om een verplaatsbaren mast te maken van bijv. dertig M. hoogte neemt men zes stalen banden van een paar mM. dik, een tien of vijftien cM. breed en de volle dertig M. lang. Zulke banden kunnen opgerold worden, nemen

https://achterderug.nl

Dan klonk het geratel van een wagen buiten. De voordeur werd geopend, en de tocht deed de gasvlammen langs de wanden flikkeren. Pratend en lachend kwam het gezelschap uit de zaal om toe te kijken. Een groote opruiming werd gehouden onder mantels, doeken en sjaals. Mevrouw Blichfeld werd ingepakt, alsof ze naar de Noordpool moest, en Martha moest zich laten welgevallen, dat mevrouw Herbert haar een groote sjaal om het hoofd wond.

„'t Lijkt wel, of u in een klooster moet juffrouw," zei ingenieur Langert spottend.

Dokter Borg wierp hem een boozen blik toe. Hij had juist dezelfde gedachte gehad.

Zooals ze daar stond met bleeke wangen, en het hoofd met een donkeren doek bedekt, geleek ze werkelijk op de vrome vrouwen, die zich trachten te verbergen voor de besmetting der wereld, om geheel voor God te leven.

Maar dan ging plotseling de triomfeerende gedachte door zijn geest, dat deze jonge vrouw gebeefd had uit angst voor zijn leven, en dat haar bleekheid nog veroorzaakt werd door zorg omtrent hèm.

Hij had het in haar oogen gelezen en in haar stem en haar woorden bemerkt, dat zijns thans de zege was, al wist zij het misschien zelve nog niet; dat hij thans in haar hart den troon beklommen had.

Hij stond op de stoep van het hôtel en zag het rijtuig wegrollen in de duisternis, en hij werd aangegrepen door een satanisch gevoel van grootheid. Hij had met een mogendheid geworsteld om haar hart; hij had de overwinning behaald; hij had haar God van zijn voetstuk doen storten. *(Wordt vervolgd.)*

OUD EN TOCH NIEUW.

We spraken onlangs meer uitvoerig over de opgravingen en ontdekkingen, nu een eeuw lang gedaan in het verre Oosten, het oude Assyrië en Babylon. Wij zagen daarbij van hoe groote beteekenis het gevondene is, zoowel voor de kennis van het Oosten der oudheid, dat als het ware herleeft, als voor het juist verstand van velerlei in de Heilige Schrift, en tot betoon van haar waarheid.

Natuurlijk zijn opgravingen en vondsten in het Joodsche land zelf, van welke we reeds spraken, voor de kennis van de Geschiedenis uit den Bijbel van bijzondere beteekenis. Juist daarom is het vaak betreurd, dat men dusver in Palestina zoo weinig *schriftelijke* overblijfselen gevonden had. Sommigen meenden, dat de Israëlieten en andere volken der oudheid niets schriftelijks in hun land hadden achtergelaten. Anderen weer dachten aan verwoesting en vernietiging tijdens de vele oorlogen in Palestina gevoerd, enz.

Onder al de ontdekkingen in de laatste veertig jaar aldaar gedaan, zijn slechts twee van inschriften, die waarde hebben voor de geschiedenis. Toch is, gelijk ieder begrijpt, juist het vinden van schrift van veel meer beteekenis dan dat van muren, huisraad, wapenen, enz., voor de kennis van tijden en personen.

De twee schriftuurlijke stukken, die men dusver kende, zijn het opschrift op den steen van koning Mesa, een vorst van Moab, en dat van het badwater Silóam te Jeruzalem uit den tijd van koning Hiskia. Thans echter is, als alles juist blijkt, het getal oud-Palestijnsche schriftstukken plotseling en ongedacht hoogst belangrijk vermeerderd. Uit Jeruzalem wordt dit betrouwbaar bevestigd.

Wij hebben deze werkelijk groote verrassing te danken aan de pogingen van eenige Amerikanen.

Men weet, hoe in het oude Efraïm, in het hart van Kanaän, de hoofdstad Sichem lag, uit den Bijbel wel bekend, later Sichar, toen Neapolis, thans Nabloes genaamd. Een paar uur noordelijker stichtte, gelijk ons de Schrift meedeelt, koning Omri, omstreeks 900 vóór Christus, een nieuwe stad, Samaria geheeten. Daar zetelden voortaan de vorsten, gelijk vroeger te Tirza. De stad, die op een berg lag, werd twee eeuwen later door Salmanasser en Sargon, koningen van Assyrië, verwoest, die ook een eind maakten aan het rijk der tien stammen.

De stad werd een puinhoop, en thans vindt men er een Arabisch dorp, Sebastie geheeten. Daar nu besloten de Amerikanen opgravingen te laten doen, vermoedende, dat in de puinhoopen veel merkwaardigs zou zijn te vinden.

Die hoop is niet beschaamd. Prof. Reisner, een bekend onderzoeker die de opgravingen leidt, vond kort geleden in een diepe laag puin ongeveer honderd tafeltjes van leem. Eenige zijn beschreven met dezelfde lettersoort, oud Hebreeuwsch, die men ook vindt op den steen van Mesa en in Silóam; andere met spijkerschrift. Hier echter zijn het geen inschriften, maar is gewerkt met dezelfde koolzwarte Egyptische inkt, wier duurzaamheid van duizenden jaren op papier en bij kleiopschriften gebleken is.

Natuurlijk is de geheele vondst nog niet doorzocht. Dit weet men reeds, dat zij stamt uit den tijd van koning Achab, Omri's bekenden zoon, 850 vóór Christus. Men vermoedt, dat hier zijn archief of kanselarij is ontdekt. Althans een aantal tafeltjes geven een lijst der meubelen van het paleis. Een tafeltje bevat een brief van den Assyrischen koning aan koning Achab, en is in het Assyrisch geschreven. Wat er verder gevonden is, zal wel spoedig nader bekend worden. Was bij de opgravingen te Jericho, en elders, nog geen enkel belangrijk schriftstuk ontdekt, de vondst in de oude hoofdstad belooft veler hoop te vervullen. Het tijdvak van Achab, tegelijk dat van Elia, is, gelijk ieder weet, zoowel in het godsdienstige als in het staatkundige een der belangrijkste uit Israëls geschiedenis.

Velen hopen ook, dat men nog eens het geluk zal hebben, verloren geschriften, in den Bijbel genoemd, terug te vinden, zooals het Boek des Oprechten, dat van de oorlogen des Heeren, dat van Salomo over de planten, en andere.

Bijna gelijktijdig komt, eveneens uit Amerika, bericht van een tweede vondst, die mede zeer de aandacht trekt.

Zooals men weet, wordt in de ongewijde geschriften der oudheid nergens ook maar eenig gewag gemaakt van Christus' leven op aarde. De geschiedenis buiten den Bijbel zwijgt geheel over Hem. Wel wordt in enkele regels bij den Joodschen geschiedschrijver Flavius Josephus van Jezus gesproken, doch hoogstwaarschijnlijk is die plaats een later invoegsel.

Nu bevond zich onlangs te Kairo in Egypte Prof. Salomon Schechter, die tot het Joodsche Seminarie in Amerika behoort. Hij ontdekte in de boekerij der rabbijnen te Kairo een oud handschrift, naar men meent uit de eerste eeuw na Christus. Het boek, dat uit toespraken en vermaningen bestaat, verkondigt een nieuwe openbaring, afkomstig van twee Godsgezanten, die kort geleden verschenen waren. Nu moet deze openbaring sterk gelijken op wat wij vinden in de Evangeliën, en de beschrijving van de twee gezanten wijst op Jezus en Johannes den Dooper. Het boek tracht vooral aan te toonen, dat de „nieuwe Openbaring" geheel overeenkomt met de wet van Mozes, en verdedigt die leer tegen de lasteringen der Farizeën. Naar men meent, is het geschrift van een Sadduceër, den priester Boëthius. Hij moet de stichter zijn geweest van een Joodsch-Christelijke gemeente en zijn werk een verdediging op Joodsch standpunt van het Christendom.

Is nu dit alles juist, — wat nog nader blijken moet — dan hebben we hier het eerste historische getuigenis omtrent Christus, uit den tijd ongeveer, waarin Hij op aarde was, bij een niet gewijd schrijver. Blijft natuurlijk af te wachten, of werkelijk Jezus en Johannes zijn bedoeld.

Voorts zegt het wel iets, dat beide berichten uit Amerikaansche bron komen. In Amerika toch is men veel spoediger geneigd zich op te winden door berichten van prikkelenden aard, dan voor kalme overweging en onderzoek goed is. Toch lette men op al deze dingen. Want al blijkt er soms kaf onder het koren te schuilen, het laatste heeft toch vast onschatbare waarde.

A. J. HOOGENBIRK.

https://achterderug.nl

Moeder en Zoon.

De Bijbel spreekt van „natuurlijke liefde," en noemt het als een der kenmerken van de laatste tijden, dat de menschen zullen zijn zonder natuurlijke liefde, zonder de liefde, die zich tot in het dierenrijk openbaart. Het dierenrijk kent vriendschap; dieren, die met elkander wonen of met elkander werken, houden van elkander, en begroeten elkaar blijde na scheiding; zelfs dieren van verschillende soort. Het dierenrijk kent vaderliefde; de mannetjes-vogels zorgen voor een groot deel even trouw voor de jongen als de wijfjes; de struisvogelhaan broedt des nachts op de eieren, die des daags aan het heete zand worden overgelaten; de mannetjes-baars bouwt zelfs een nest en bewaakt de jongen, waaraan de moeder niet denkt.

Maar meer algemeen dan vriendschap of vaderliefde, meer algemeen dan broederliefde en huwelijkstrouw is in de natuur de liefde van de moeder tot haar kind. Alle dierenmoeders spelen met haar kinderen, zorgen, dat ze rijkelijk voedsel hebben, beveiligen ze tegen gevaren, en worden tot heldinnen als het leven van het kind wordt bedreigd.

Als de kudden halfwilde runderen in de Russische steppen door wolven worden aangevallen, plaatsen ze zich in een kring met de koppen naar buiten, zoodat de vijand overal de pieken der horens ontmoet. Doch binnen in dien kring plaatsen ze de kalveren. De zorg van de klokhen voor haar kiekens wordt zelfs door den Heere Jezus van Zijn liefde tot Jeruzalem een beeld genoemd, en het voorbeeld van de eiber van Delft, die volgens het bekende gedicht, toen ze haar jongen niet van een brandend huis kon wegdragen, zich over de jongen legde en met ze verbrandde, bleek nog dezer dagen nagevolgd, toen na een boschbrand in Amerika het lijk eener kip werd gevonden met levende kiekens onder de vleugels. En — als de harde ruwe voorjaarswind over de weide veegt, vangt de paarde-moeder hem op haar breede schoften op, en ze plaatst haar zoon voor zich; ze beseft, dat zijn teere huid dien wind nog niet verdragen kan.

Moeder en zoon. Niet zoon en moeder. De liefde van den zoon tot de moeder is dikwijls niet anders dan een vorm van zelfzucht; moeder is geefster, en zoon is ontvanger; moeder is mild, en zoon is begeerig. In het dierenrijk blijkt dat: zoodra de zoon zichzelf redden kan, verlaat hij zijn moeder, en zij heeft langer werk om hem te vergeten dan hij om haar. En is onder de menschen ook niet groot het aantal zonen, die zich door moeder hebben laten koesteren en verzorgen, en die, groot geworden, zich niet meer om „de oude vrouw" bekommeren; wie zelfs de moedernaam niet dierbaar is? Is niet veel te groot het aantal zonen, die zelf het er goed van nemen, en hun oude arme moeder in het armhuis laten verzorgen? Dat zou een moeder haar zoon niet doen!

Moeder en zoon. Niet moeder en dochter. Er is tusschen moeder en dochter zeer zeker een even sterke band als tusschen moeder en zoon, en toch, bij het opwassen verbreekt die band eerder dan de laatste. *Als* er verschil komt in de verhoudingen, dan trekt het hart van den vader het sterkst naar de dochter en het hart der moeder naar den zoon. Tollens had het mis, toen hij schreef: „Maar innig heeft het vaderhart toch ook de dochters lief." Dat toch moest er in elk geval uit, en dikwijls blijkt het, dat het vaderhart bovenal de dochters liefheeft. Beets kan zich het geval denken, dat ook de dochters den vader verstooten; toch laat hij Jan Jansen zeggen: „Een dochterhart kleeft teerder aan," en hij zorgt ook wel, dat Jan Jansens dochters getrouwd zijn, zoodat ook de schoonzoons wat mee te zeggen hebben ten opzichte van den schoonvader! Maar wat heb ik bij onze dichters na te vragen? De Bijbel zegt het u, dat de band van moeder en zoon de allersterkste is. De zoon zal opstaan tegen den vader en de vader tegen den zoon; dochter en moeder, schoondochter en schoonmoeder zullen in vijandschap wandelen, maar de Schrift weet zelfs niet van vijandschap tusschen schoonzoon en schoonmoeder — waar de spotbladen zooveel van weten — en nog veel minder van vijandschap tusschen moeder en zoon. En mocht nog de laatste den band verbreken, de liefde van de moeder tot haar zoon wordt in de Schrift voorgesteld als een beeld der Goddelijke liefde, en het geval, dat een moeder haar kind, haar zoon zou vergeten, wordt haast ondenkbaar geacht. Haast ondenkbaar! Niet geheel ondenkbaar. De Schrift weet óók van moeders zonder natuurlijke liefde; zij kent ook het geval, dat de zucht naar eigen levensbehoud sterker wordt dan de liefde tot het kind, maar ze noemt zulk een geval dan ook een ontaarding. Ofschoon deze vergate! O, dat heerlijke ofschoon! Is het verbreken van moederliefde haast ondenkbaar, — dat Gods liefde tot de Zijnen zou verbreken, is eenvoudig onmogelijk.

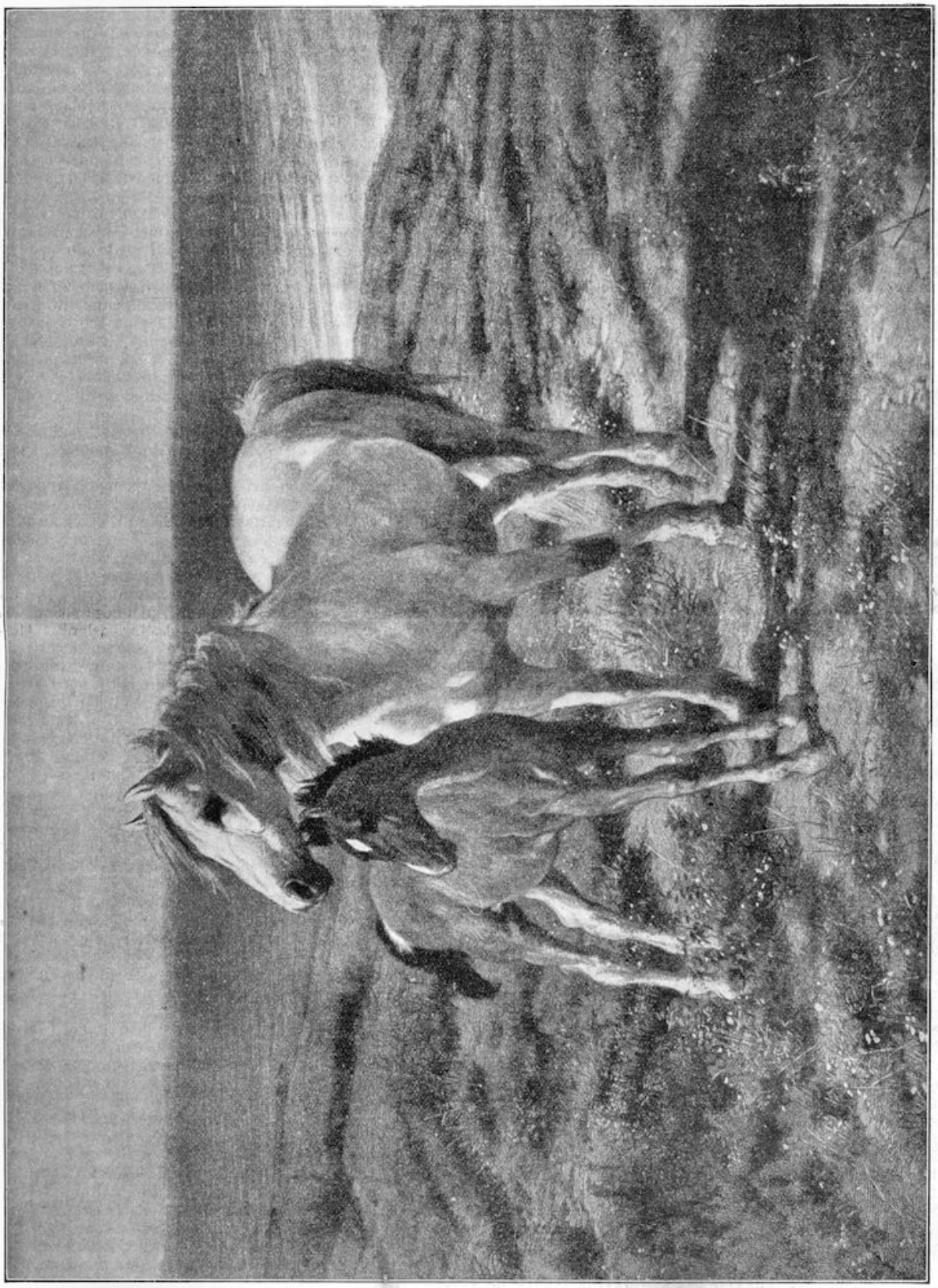
Moeder en zoon. Dan heeft ook Vondel zich vergist, als hij van de liefde van man en vrouw, — „twee zielen, gloênde aaneengesmeed, en vastgeschakeld en verbonden in lief en leed," — zegt: „Geen liefde komt Gods liefde nader." Ja, de Schrift noemt ook deze liefde als een beeld van Gods liefde, maar ze zal niet vragen: „Kan ook een man zijn vrouw vergeten?" gelijk ze vraagt, of een moeder het haar zoon kan.

Moeder en zoon. Waarom gaat het hart der vrouw bijzonder uit naar den zoon? Omdat ze in hem den idealen man ziet, gelijk de vader in zijn dochter de ideale vrouw. De man voldoet niet aan het ideaal, dat de vrouw zich schept; in hem wordt ze teleurgesteld, maar als haar een zoon geboren wordt, roept ze uit met de eerste moeder: „Ik heb een man verkregen." Want de menschelijke natuur is zóó optimistisch aangelegd, dat ze, hoe dikwijls ook teleurgesteld, toch in geen teleurstelling gelooft. Als ge 't zaad in den akker werpt, meent ge, dat elke korrel u een vollen oogst zal geven, en als de zoon geboren wordt, meent de moeder, dat hij aan al haar verwachtingen zal voldoen. Een ideale vrouw denkt ze zich niet, omdat ze zelf vrouw is, en daarom gaat al haar hoop uit naar de toekomst van haar zoon. En daarom doet ook de zoon zoo ontzettend kwaad, die de leer zijner moeder veracht; die zijn moeder op het hart trapt. Niemand, die haar meer verdriet kan aandoen dan hij.

Moeder en zoon. Ge kunt in boeken en bladen lezen, dat de vrouw bij de Israëlieten onder het Oude Testament weinig meer was dan een slavin. Hoe dwalen ze, die dat zeggen! De gansche Schrift door wordt de vrouw hoog geplaatst, maar . . . de vrouw, die moeder is. Als de koningen van Juda u worden genoemd, dan worden de namen hunner moeders gegeven. Koning Salomo eert zijn moeder, die toch maar een vrouw uit het volk was. Een moeder in Israël noemt zich Debora, en acht dien titel hooger dan profetes of richteres. Het was eerst de ridderlijkheid der Middeleeuwen, die de ziekelijke vereering bracht van de vrouw als vrouwelijk wezen, die in de meerdere teerheid een hoogere schoonheid meende te zien. En de monniken in de kloosters, die geen vrouw wilden zien, waren tot het andere uiterste overgeslagen als gevolg van de vrouwenvergoding. Neen niet: „Ehret die Frauen," zooals Schiller in allerlei toonaard wordt nagezongen. „Eert uw vader en uw moeder!" En opdat ge niet zoudt meenen, dat de eer aan uw vader grooter moet zijn dan die aan uw moeder, keert Lev. XIX : 3 de volgorde om en zegt: „Een ieder zal zijn moeder en zijn vader vreezen."

A. L.

https://achterderug.nl

MOEDER EN ZOON.

https://achterderug.nl

per aangeteekenden brief op, en ontving het hem toekomende . . . . in contanten? Mis, in verschillende eerste klasse loten voor de eerstvolgende loterij, met allerlei mooie wenschen, model: „Herr Harmsen aus Hamburg."

Dat was om boos te worden, en een bezitter van loten is prikkelbaar. „Kort en goed," schrijft onze vriend, „pakte ik verontwaardigd den rommel in, verzond het met een hartig schrijven per aangeteekende naar de afzenders terug en stelde hen voor de keuze: onmiddellijk geld sturen of publieke bekendmaking. Nu kwam het geld, en de zaak was uit."

Dat liep ten slotte goed af, maar niet ieder speler vergaat het zoo. En niet iedereen laat het bij éénen keer. Beter is het geen krachtproeven te doen in speculatie op het beslissende lot, in welken vorm dan ook.

Er kan zegen gevraagd worden op trouwen arbeid en op eerlijken handel. Maar op het kansspel?

L. K.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Vertreders. — Lodewijkslied — Contramine. — Aeolusharp.

De heer F. E. K. te Buitenzorg (Java) schrijft:

Naar aanleiding van uw antwoord over het woord „Volksvertreders" uit het vers van Da Costa (Tim. 1, jaargang 16.) zij het mij vergund op te merken, dat Da Costa hier gedacht heeft aan „*Voor*treders" (die naar voren treden, voorgangers dus) voor of van het *volk;* wat zooveel beteekent als: „Vertegenwoordigers." Voor den rythmus is dit woord veranderd in „*Ver*treders."

Voor deze verklaring pleit zeer veel. Alleen zij opgemerkt, dat Da Costa, die meer tegen den rythmus zondigt, dit hier dan ook wel had kunnen doen voor de duidelijkheid. Een *Verlezer* en een *Voorlezer* is lang niet hetzelfde!

Mej. M. v. H. te B. vraagt:

1. Kunt u ook zeggen, welk lied met het oude „Lodewijkslied" bedoeld wordt?

Antw. — Dit lied, of Ludwigslied, is een oud Duitsch werk, wellicht van den Frankischen monnik Hucbald, uit het begin der 10de eeuw. Het bezingt de overwinning der Noormannen door den Frankischen koning Lodewijk III in 881.

2. „Hij zit leelijk in de contramine." Wat beteekent dit?

Antw. — Het woord *contramine* beduidt letterlijk zooveel als tegenwerking. De uitdrukking wil dus zeggen: Hij wordt geweldig tegengewerkt.

3. Ik las: „Eens dichters ziel is als de Aeolusharp." Wat wil dit zeggen?

Antw. — Aeolus is in de fabelleer de god der winden. Aeolusharpen zijn werktuigen, die bestaan uit een houten raam met een klankbodem. Over kammen zijn snaren gespannen met schroeven als bij een viool, die, aan tocht of wind blootgesteld, trillen en een liefelijk geluid geven. Ze zijn soms ook anders ingericht. De windharp geeft een prachtig geluid. In ons land vindt men een zeer groote Aeolusharp op de buitenplaats „de Zonnenberg" te Oosterbeek.

A. J. H.

DE VRIEND DER GEZONDHEID
DOOR
Dr J. VOORHOEVE

VRAGENBUS.

M. K. te **B.** — *Koude voeten* zijn een veelvuldig voorkomend euvel, vooral bij het vrouwelijk geslacht, bij jong en oud. Als uw dochter, zooals gij schrijft, overigens gezond is, goeden eetlust heeft en goed slaapt, is misschien gebrek aan lichamelijke beweging de oorzaak. Van goede werking is vaak het wasschen der voeten met koud water 's morgens vroeg, waarna de voeten flink gewreven moeten worden; helpt dit niet voldoende, dan raden wij aan een proef te nemen met *wisselvoetbaden.* Deze worden op de volgende wijze genomen: De voeten worden tien minuten lang in water van 40° C geplaatst, welks temperatuur gedurende het bad tot op 42 à 45° C. door bijgieten van heet water verhoogd wordt; het water moet tot over de enkels reiken. Daardoor worden de voeten niet alleen aan de oppervlakte, maar ook in de diepte der weefsels door en door warm. Terstond daarop worden de voeten in een bad van koud water, 18° tot 20° C. geplaatst, waarbij het water niet boven de enkels mag reiken. In dit bad wrijft men de voeten tegen en over elkaar gedurende twee minuten, droogt ze af, trekt kousen en schoenen aan en *maakt een flinke wandeling.* Deze proceduur moet 2 à 3 maal per week (niet meer) herhaald worden. De werking bij chronische koude voeten is voortreffelijk en van langen duur.

VORSTENGALERIJ.

Een autocraat.

Koning Chulalongkorn I of, zoo gij liever onthouden wilt, Somdetsj Tsjaoefa Chulalongkorn, is onlangs overleden. Wie is dat? hoor ik vragen. En ik vrees, dat uw gelaat geen dieper medegevoel toont, wanneer ik u zeg, dat de overledene koning van Siam was. Misschien zal het bij u blijven tot een: „O ja, dat heb ik, geloof ik, in de courant gelezen," en daarmede gaat gij over tot de orde van den dag. Toch is dat niet goed. Ook uit de groeve van den koning van Siam klinkt ons de verzekering tegen: „De koningen der aarde zijn als niets voor Hem," en als daar reuzen neerstorten ginds op verren afstand in het bosch, kan, moet dan ook die doodsadem uit den mond van den God des levens, ons, kleine, dunne stammen, niet een oogenblik doen beven voor Hem, die de vorsten tot niet maakt? Bovendien, als dat Siam ons zóó vreemd is, pleit dit dan wel voor onzen zendingsijver, en moet de herinnering aan dien koning en zijn volk niet door onze gedachten spoken, als wij zingen:

„Dat Kaffer, Moor en Indiaan
De knie voor U, o Jezus, bogen!"?

Zouden we, met onze totale onbekendheid met Siam ons wel verontschuldigen kunnen tegenover Hem, die „weet, waar wij wonen!"

Doch ter zake, koning Chulalongkorn I is overleden. Als vijftien-jarig jongeling volgde hij in October 1868 zijn vader op den troon. In zóóver verschilde hij van vele Oostersche potentaten, dat hij in zijn land Westersche beschaving zocht in te voeren, waarom hij met de koningin een reis door Europa deed en voor zijn zonen een Westersche opvoeding zocht, waarom hij er elf naar Eaton-

https://achterderug.nl

College zond. Hij telde er 44 bij zijn vele vrouwen, en derhalve had men weinig reden, zich te verbazen, dat het elftal zoo weinig in leeftal scheen te verschillen. De oudste zoon droeg, evenals zijn vader, een lange jas. Van de koningin zelf leefde de koning reeds lang gescheiden.

De koning heeft de uitvoerende macht, en kan zelfs, zoo hij dit wenschen mocht, eenig ander dan zijn oudsten zoon tot zijn erfgenaam benoemen. Een kabinet van ministers staat den vorst als raadgevend lichaam bij, de leden daarvan zijn gewoonlijk zijn halfbroeders. Voorts staat den koning een wetgevend lichaam terzijde, van een vijftig personen, die door den koning benoemd worden en waarin ministers van Staat zitting hebben. Het blijkt dus, dat de koning zelf het rad is, waarom de Staat draait. Zijn persoonlijke wil moet onmiddellijk gehoorzaamd worden. Als hij zijn „het zij zoo!" uitgesproken heeft, dan kan zich niemand daartegen verzetten.

In bijzonderen zin is de koning zelfs een volslagen autocraat. Hij is niet slechts de beheerscher, maar zelfs de eigenaar van het land, de menschen, de inkomsten en de opbrengsten. Hij wordt dan ook als een halfgod beschouwd, en de opvoeding, die hij van een Engelsche gouvernante had ontvangen, strekte er niet sterk toe, zichzelf beter te leeren kennen. Een Siameesche prins ontving uit Londen een pakket kerstmiskaarten, waarvan één het opschrift droeg: „Eere zij God in den hooge!" Zonder daarmede iets oneerbiedigs te bedoelen, veranderde hij het woord *God* in *Koning*, meenende, dat men zich te Londen vergist had, en daarop zond hij het pakket naar het paleis, waar men de kaart zóó grappig vond, dat men den Prins recht dankbaar was voor de verrassing. Tot 1873 was het nog gebruik om zich ter aarde te werpen, als men den koning ontmoette; thans mag men blijven staan. De wandelstok van den koning en die van zijn politieagent dragen beide het merk: „koninklijk eigendom." De Siameezen kennen geen onderscheid tusschen koninklijk en staatseigendom.

De zusters des konings mogen niet trouwen; daar mochten uit hun huwelijk eens pretendenten voor de kroon geboren worden. Zij houden verblijf in den harem van den vorst, en hopen slechts, dat zij bij zijn opvolger dezelfde plaats zullen mogen behouden.

Het Boeddhisme is de heerschende godsdienst. De werklieden bestaan voornamelijk uit Chineezen en Maleiers. De kleeding der inboorlingen bestaat uit een katoenen gewaad; slechts de bemiddelden dragen sandalen en voorzien zich van een zonnescherm, terwijl de overigen ongeschoeid blijven en een breed geranden hoed van palmbladeren dragen. Bij de aanzienlijken is de veelwijverij in zwang, evenals bij den koning zelf. De staatsinkomsten bestaan uit de voortbrengselen in natura, het hoofdgeld, de opium, monopoliën en de tollen.

De eigenlijke geschiedenis van Siam begint met de invoering van het Boeddhisme als staatsgodsdienst, en van dien tijd af, 638 na Christus, begint ook zijn tijdrekening. De residentie lag toen aan den bovenloop van den Menam in Easland, maar werd ten gevolge van het voortrukken der Birmanen allengs meer naar het Zuiden verplaatst. Siam scheen toen feitelijk aan China onderworpen en betaalde daaraan schatting. Van de 14de tot de 17de eeuw was het voortdurend in krijg met Birma en Malakka, totdat het zich in 1567 geheel onderworpen zag aan het rijk Birma. Eindelijk maakte een Griek, zekere Constantijn Phaulkon, zich van de regeering meester, en bracht onder den titel van eersten meester veel goeds tot stand. Tevergeefs trachtte hij het regeerend stamhoofd van den troon te stooten. Gedurende zijn bestuur werd toen een Siameesch gezantschap naar Frankrijk gezonden. (1684.) Het gevolg daarvan schijnt geweest te zijn, dat een Fransche vloot met 500 man landingstroepen zich van de haven van Bangkok meester maakte, doch verslagen werd, waarop Phaulkon en zijn medestanders verdreven werden en alle vreemdelingen verbannen werden, terwijl alleen den Nederlanders vergund werd, in het land te komen en er handel te drijven.

Koning Chulalongkorn I van Siam (rechts), zijn 46-jarige echtgenoote, Sowapa Pongsi (midden), en zijn oudste zoon (links).

In 1766 werd Siam door den koning van Awa verwoest, maar diens leger werd verdreven door den Chinees Phya-Tak. Deze wist zich van eenvoudig koopman tot gouverneur der noordelijke provinciën te verheffen en zich door zijn minzaamheid zóó bemind te maken, dat hij den troon beklom, en Bangkok tot residentie verhief. Nauwelijks had hij echter den troon bestegen, of hij vertoonde zijn waren wreeden aard en werd door een zijner generaals, Chakkri, vermoord. Deze beklom toen den troon en was de stamvader van de tegenwoordige dynastie, die den handel trachtte te verlevendigen en de lasten des volks trachtte te verminderen. Onder dit vorstenhuis kwamen handelsverdragen tot stand met Engeland in 1855, drie jaren later met Frankrijk, met Duitschland in 1862 en met Oostenrijk in 1868. Daardoor kwam het rijk tot grooten bloei, weigerde reeds in 1859 aan China de jaarlijksche schatting te betalen en bleef die weigeren, zelfs toen China deze schatting in 1877 opnieuw vorderde.

P. J. K.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

ZWIJNEN.

Van al die duizendtallen
Niet één verstoken van der Almacht stempelmerk,
Of nut'loos voor den gang van 't groote ontwikk'lingswerk.
Ten Kate.

Ook *zij* niet, al noemt de mensch ze onooglijk, al ziet niemand naar ze om, al spreekt niemand over ze dan met verachting. Schepselen zijn ze en schepselen blijven ze van Hem, die alle leven schiep. Door Zijn hand zijn ze gewrocht; de lijnen van hun gestalte, hun kleur en heele voorkomen — 't een als 't ander is Scheppingswerk. Hun bouw staat in verband met hun bestemming en hun gedaante beantwoordt aan de omgeving, waar ze vertoeven, aan het levensdoel, dat ook hun gesteld is. En daarom zijn ook zij niet „nutteloos voor den gang van het groote ontwikkelingswerk."

Zij hebben hun plaats en ontvingen kracht tot verweer tegen ieder, die hen van die plaats wegdringen wil.

Overigens — wie heeft nu iets met zwijnen op! Ze wekken ternauwernood medelijden, als ze daar hongerig dwalen over de velden en door de bosschen; wanneer ze gebrek lijden in den winter. Zooals ze daar door de sneeuw loopen met hun logge lijven, korte halzen, grove koppen, lijken ze een mooi wintergezicht eer te bederven dan te sieren! Met hun modderpooten, waarmee ze zooeven in een moeras hebben geploeterd, bezoedelen ze het mooie, reine sneeuwengewaad, dat de aarde dekt. En wat steken ze af in hun donker borstelig haarkleed bij het zachte wit, dat verboden terrein schijnt voor zulke beesten.

Zij behooren nu in der waarheid tot het onedele der wereld, tot het verachte, en de beeldspraak der talen bindt aan het zwijnenleven niet dan ondeugden.

De diepste minachting drukt men uit aangaande menschen, als men in hun leven iets overeenkomstigs met het zwijnenleven weet te wijzen, en in sommige gevallen zelfs den naam van dezen verstooteling der dierenwereld opneemt, om er den mensch mee te honen.

En toch — het geldt ook hier, dat men den naam maar hebben moet! Is eenmaal de publieke opinie aan het woord geweest en heeft zij gebannen en verschopt, dan is het voorwerp der verachting een blik nauwelijks waard.

Er is van zoo'n zwijn wezenlijk wel wat goeds te zeggen. Mits men zich niet blind stare op wat voor oogen is. Mits men zien *wil* — en een oogenblik wil vergeten, wat minder aangenaam en minder mooi, — wat leelijk en afzichtelijk is.

We schrijven hier nu niet uitvoerig over, wat dierkundigen van het geraamte der zwijnen hebben gezegd. Ze hebben dit sierlijk genoemd. Zoo zou het zwijn ons kunnen leeren, om in letterlijken zin den buitenkant der dingen niet te laten beslissen.

Maar hadt ge wel gedacht, dat bij deze dieren zulk een nauwlettende zorg voor het nageslacht gevonden wordt? Dat in het zwijnenleger de liefde voor het kroost zoo rusteloos haar teeder-hoedend en opkweekend werk verricht? Dat natuurkundigen deze liefde hebben bewonderd bij een dier, dat overigens voor heel wat invloeden ongevoelig is, en dat zich van regelmaat niet veel aantrekt. De domme, breede koppen, de lage voorhoofden, de snuit, die het beest typeert, wijzen niet op een groot, wèlontwikkeld instinct.

Des te meer treft die eigenaardige trek der teere liefde! Vooral de eerste weken is de moeder voor haar jongen uiterst bezorgd. Zij verbergt ze met nauwkeurigen ijver en verlaat ze slechts zelden. Alleen, als ze zich voeden moet, gaat ze even weg, maar blijft toch in den naasten omtrek. Ook is het gekrioel van de jongen niet onaardig. Het onrustige goed verdringt elkaar om bij de moeder te komen, die straks ernstig vóór de kleine schreeuwers uitloopt.

Is die zorg voor het nageslacht bij deze dieren niet treffend? Daar hebt ge nu één deugd — en 't is er een van beteekenis.

Van de mooie struis der woestijnen lezen we in Job, dat ze zich verhardt tegen haar jongen, alsof ze de hare niet waren; dat haar arbeid tevergeefs is, omdat ze zonder vrees is. En dan volgt er, dat dit komt, omdat God haar van wijsheid ontbloot heeft en haar des verstands niets heeft medegedeeld. Die struis met die prachtvederen, met die „pels van harig pluis" is het domme dier, — beeld der onverschilligheid en der ongevoeligheid.

Maar het zwijn voelt iets voor z'n jongen en overtreft hierin dien schoonen loopvogel der zandvlakten.

Er is zeker heel wat in het nadeel van de zwijnen te zeggen. Doch waarom zouden we het „goede" niet eerst noemen? Waarom zouden we voor dit dier niet eenig medelijden vragen, als het daar zoekt naar eten op den besneeuwden grond?

De „wilden" onder de soort kunnen vlug loopen, breken met kracht door wildernissen heen en zwemmen uitmuntend. Men heeft zelfs opgemerkt, dat ze door de zee van het eene eiland naar een ander zwemmen, en zes à zeven kilometer in 't water kunnen afleggen. Ook voorzichtigheid en bedachtzaamheid kan aan de dieren niet worden ontzegd. Zelfs kenmerken ze zich door goedaardigheid.

Alleen, wie hen plaagt, heeft hun toorn te vreezen. Dan worden ze woedend, rennen op de menschen en dieren toe, en vallen onmiddellijk aan.

Met de slagtanden brengen ze krachtige slagen toe, die gevaarlijke wonden kunnen maken. De dieren slaan dan den kop op en drijven de tanden in den vijand en niet zelden vertrappen ze hun slachtoffer met de hoeven. —

„Het zwijn in de literatuur" — zou zeker als opschrift van een opstel een hoogst eigenaardigen indruk maken, en toch is daar nog al wat van te zeggen.

De jacht op het wilde zwijn behoorde vroeger tot de vermaken der ridders, en in meer dan één Middeleeuwsch gedicht komt zoo'n jacht voor. In nog oudere stukken kan men ook van dit dier lezen. Zelfs de opschriften der gedenkteekenen van de oude Egyptenaren spreken van het zwijn, en Homerus noemt het een algemeen bekenden beschermeling van den mensch. Dit zal natuurlijk op het tamme zwijn betrekking hebben, dat reeds van overoude tijden huisdier was.

Hildebrand heeft in zijn Camera Obscura een vergelijking gegeven van den leeuw in zijn natuurstaat en den leeuw in zijn hok, den gevangene, den „verloopen leeuw."

Zoo staat *ook* „ons" zwijn, het door „slavernij bedorven staldier" achter bij het wilde in de wouden, al is dit ook het vergeten dier, dat alleen als vijand beschouwd wordt, die vernielen kan; miskend in alles. — Wat heeft de mensch anders voor hem over dan een kogel en een jachtmes?

Gij, verstootene en verachte onder de dieren des velds, ook gij zijt schepsel. Gij hoort in het groote geheel der natuur.

En dat Gods Voorzienig bestuur ook over u waakt, is een gedachte, die van groote waarde kan zijn voor een menschenleven.

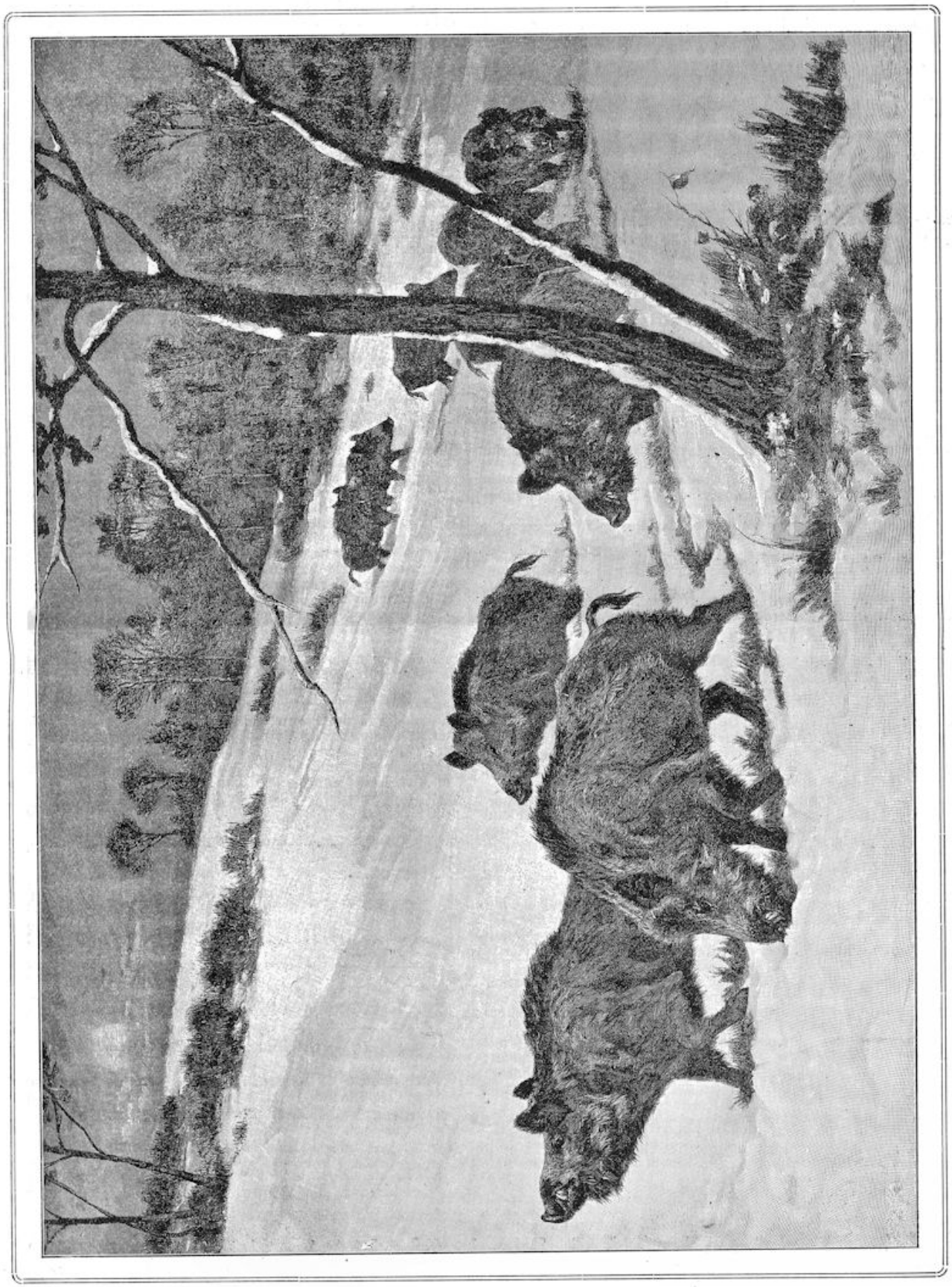
Die de jonge raven voedert, als ze roepen, gedenkt ook de zwijnen, en geeft ze spijze. Ook zij wachten op Hem, die alles kan behoeden, en worden op hun tijd met overvloed gezegend. Van uit Zijn hoogen hemel let Hij op de verachte zwijnen, en leidt Hij hun instinct naar de plaatsen, waar ze hun nooddruft kunnen vinden.

„Waarom zegt *gij* dan, o Jakob! en spreekt, o Israël!: *Mijn* weg is voor den Heere verborgen en *mijn* recht gaat van mijn God voorbij?

Weet gij het niet?! . . . . ."

A. L. v. H.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

Willem III en de Watersnood.

(1861—1911.)

't Was in den nawinter van 't jaar *'61*.

Februari was in 't land gekomen.

En met Februari kwam de dooi . . . .

„Hoe zal dàt afloopen?" vroeg men zich af in de waarden en streken langs en tusschen onze groote rivieren.

Streng was de vorst geweest. Duimen, voeten dik had het ijs in de rivieren gezeten; 't zat er nòg in . . . . Maar dat ijs moest wèg, wou weg . . . . En wat zou 't zijn, als die reuzenmassa's „driftig" werden en door den sterken stroom voortgestuwd met een centenaarszwaarte schokten, bonsden, beukten tegen de doorweekte dijken?

Wat het zijn zou?

't Antwoord was er dra: Een droeve herhaling van de rampen uit vroeger jaren, uit vroeger eeuwen; ál de ellende, die er ligt in dat ééne woord: Watersnood! Neen, de bewoners onzer hooge hei- en heuvelstreken kunnen 't zich niet indenken, wat daar omgaat in 't hart van den Betuwschen en Utrechtschen boer; bij den Hollandschen en Zeeuwschen landman, als het ijs is gaan kruien, als de dijkwacht betrokken is, als daar — wanneer 't gevaar dreigend wordt — drie- en meermalen daags bericht komt, per telegraaf, telefoon of renbode van den stand der rivieren en 't wassen of 't vallen van het water.

„Hij hóúdt het nog!" roepen ze elkaar 's morgens toe, als de dijk nog stand hield.

Klokkengelui doet hen verbleeken; telkens luisteren ze, of ze 't doffe gebrom van 't geschut niet hooren, dat het sein zou wezen: Redt u . . . .

Op twee plaatsen in Gelderland brak toen de rivierdijk door.

In Januari bij Brakel de dijk van de Waal, waardoor de gansche Bommelerwaard onder stroomde. En in Februari bij 't dorp Leeuwen wederom de Waal, waardoor die gansche, vruchtbare streek ten zuiden der rivier, dat lachend oord vol bloeiende boomgaarden in de lente, bezaaid met hofsteden, een van onze beste klei-bouwstreken, in een waterplas verkeerde.

Meer dan 20000 Hektaren land, alleen in 't Maas-en-Waalsche, stroomden onder, en de ellende was groot!

't Was en bleef winter. De dooi wisselde af met vorst; kille regen wisselde af met ijzigen hagel; sneeuwstormen gierden over 't water, alsof ze schaterlachten over de vreeselijke verwoestingen, die de elementen onder al dat prutswerk der menschen hadden aangericht.

De bevolking verkeerde in bitteren nood.

Vier en dertig menschen zagen zich door 't water achterhaald en verdronken. Honderden bij honderden stonden van alles ontdaan, soms half gekleed maar, op den dijk, en staarden in vertwijfeling naar de verlaten woningen. 't Was wonder, dat er niet veel méér omkwamen, maar de ellende, die velen moesten verdragen, was weinig minder erg dan de dood.

Zoo werd een meisje gered, die voor haar oogen vader, moeder en verdere naaste betrekkingen in de golven had zien omkomen, en daarna acht lange dagen op het dak harer woning schier zonder voedsel had doorgebracht.

Van alle kanten kwam hulp opdagen.

In dergelijke tijden toont zich, gelukkig! ons volkskarakter op z'n mooist. Als er te helpen valt, wordt er zelden een vergeefsch beroep gedaan op de mildheid en de hulpvaardigheid van het Nederlandsche volk.

En wie kòn ook achterblijven, waar de koning zóó voorging!

Reeds was hij in de Bommelerwaard geweest, maar thans ging ook door de andere geteisterde streken de blijde tijding: „De koning komt!"

En Willem III kwàm.

In het hartje van den winter verliet hij zijn vorstelijke residentie; begaf zich te midden zijner lijdende onderdanen; baggerde langs doorweekte dijken; liet zich in een ranke boot over den wijden plas voeren, en bracht overal woorden van troost en bemoediging.

Toen zijn hovelingen zich bezorgd toonden, of er voor hem in de geteisterde streek wel een voegzaam verblijf zou te vinden zijn, voegde hij hun toe: „Als die arme menschen op den dijk verblijven moeten, kan ik het óók, als 't noodig is!"

Den directeur van zijn kabinet, die bezorgd wees op de hooge kosten, die zulk een reis zou medebrengen, waar immers de koning allerminst met ledige handen komen wilde, beantwoordde hij schertsend: „Kom! als 't noodig is, zullen wij ons wel een paar jaar behelpen: die ongelukkigen gaan voor!"

Een ooggetuige verhaalt er van:

„De koning begeeft zich tot aan het uiterste punt van den vaneengescheurden dijk, peilt met het oog den afgrond, laat zich de plaatsen aanwijzen, waar huizen verdwenen zijn, en overziet met weemoedigen blik den wijden plas.

„Arme menschen!" roept hij uit; „worden er hier ook verpleegd?" Op het bevestigend antwoord geeft hij last derwaarts te varen, en weinige minuten later ligt de schuit met den vorstelijken bezoeker aan de bovenramen van een hecht steenen gebouw, dat, eenigszins bezijden den felsten stroom gelegen, de woede van ijs en golven getrotseerd heeft. Driehonderd menschen vinden op de bovenvertrekken een tijdelijk onderkomen."

Dàt was een gebeurtenis.

„De koning! De koning!" gaat het van mond tot mond.

En Willem III weet dadelijk den juisten toon te treffen, om met deze eenvoudigen naar de wereld om te gaan. Hij heeft *hier* een troostend, *daar* een medelijdend, *ginds* een monterschertsend woord.

Een oude vrouw spreekt hij gemeenzaam aan als „grootmoeder," en vraagt, hoe 't gaat. 'n Klein kindje liefkoost hij op den arm der moeder. Een ouden ijzervreter, die al onder Chassé op de Citadel gediend had, spreekt hij moed in 't lijf.

De maatregelen, die genomen waren voor de verzorging der ongelukkigen, worden nauwkeurig door hem nagegaan. Met milde bijdragen in de verplegingskosten gaat de koning zijn volk voor.

En dan gaat het weer verder.

Over de klotsende wateren, in de ranke schuit, temidden der drijvende schotsen.

De gevolgen lieten zich niet wachten.

Waar de vorst zóó vóórging, volgde ons volk hem, en offerde rijkelijk op het altaar der weldadigheid. Aangevuurd door zijn tegenwoordigheid repten zich de autoriteiten dubbel om in alles te voorzien. Een koninklijk lofwoord ontsteekt den ijver!....

De wateren keerden straks terug.

Het droge werd weer gezien.

De bevolking keerde terug tot haar woningen en begon met energie te herstellen — geholpen door de groote sommen, die ons volk te harer schadeloosstelling had saamgebracht — wat de vloed verdorven had.

Ook de dijk werd hernieuwd.

En weinige jaren later werd, bij 't dorp Leeuwen, aan de zuidzijde van den nieuwen dijk, een steenen pyramide geplaatst, met de koningskroon op den top, ter herinnering en gedachtenis aan 't kloek bestaan van onzen laatsten Oranjekoning.

Maar 't schoonste eereteeken voor hem is de dankbaarheid van het Nederlandsche volk, dat zelfs in gedachten, Gode zij dank, niet vergeet, wat *Oranje* heeft gedaan!

P. BR.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Uit Bilderdijk en Vondel.

Onze trouwe vraagster M. te K. zendt bij de volgende vragen een briefje, dat bewijst, hoe goed het is, dat we een vragenbus hebben. Hier volgt het bescheid.

UIT BILDERDIJK EN VONDEL.

1. In de Bloemlezing uit Bilderdijks gedichten is een vers genaamd: „De Winter." Eenige regels zou ik gaarne uitgelegd zien:

Het *vochtige teeken*
Der stortende beken
Rijst over ons hoofd. (Kan dat?)

https://achterderug.nl

De koele *Najaden*
Verleeren het baden
En schuilen in 't hout.

Viersoortige rente,
Van 't bloeien der lente
Tot d' aftocht der kou.

Den dwingland ontweken,
Die de opene streken
En velden verwoest,
Vlien Flora's *gespelen.*

Antw. — De eerste uitdrukking ziet op den zoogenaamden Dierenriem, een denkbeeldige gordel, welke de oude sterrenkundigen zich voorstelden, dat de zon aan den hemel doorging, bij haar jaarlijkschen omloop. Deze Riem was gesplitst in twaalf deelen naar de maanden; elk deel had een naam en teeken, zooals Ram, Stier, Tweelingen enz. In den winter valt het teeken van den Waterman, dat dus wel degelijk boven over ons hoofd is.

Najaden zijn fabelachtige vrouwelijke wezens, die in de oudheid geacht werden in fonteinen en beken te wonen. Zulke wezens of nimfen huisden ook in boomen, enz. en dragen daarnaar verschillende namen.

De *viervoudige* rente ziet op hetgeen de vier jaargetijden voortbrengen.

Gespelen is een zelden gebruikt woord voor Speelgenooten; Flora de Bloemgodin. Het beduidt dus: zij die bloemen plukken.

2. Ook dit vers uit Bilderdijks „Rotsgalmen" (het eerste deel) zou ik gaarne een beetje uitgelegd zien a. u. b. Het vers is genaamd „Aan Leiden."

Laat anderen *'t gulden Rhodos roemen,*
In 't midden van den vloed,
Met *dagelijkschen lonk van 't zonneoog begroet;*
Of sieren 't hoofd voor Lentebloemen
Met bruine olijvenbes of groenen lauwerhoed,
Ter eer' van *Pallas' stad* of *'t Delfsche drievoetbrommen*;
Of dwingen 't rijk Corinthe, of *Argos' heiligdommen,*
De koningin der Goôn
Geeigend, in den cythertoon;
Laat and'ren tuk op Fabelvonden,
Een suffende Oudheid, in den zwier
Van logensluiers dicht omwonden,
De klanken heiligen der Goddelijke lier;
Of aan Peneus' groene zoomen
Naar 't kabbelend ruischen van zijn stroomen,
De snaren huppelen doen voor Tempes vreugdedal,
Of wekken, overdekt met mirt en wyngertranken,
Met Filomeles tooverklanken
De rotsstem van 't gebergt, aan Tibers waterval,
Mij walgt van 't eindloos wedergalmen
Der eindloos opgespleten halmen
Of lang verkrompen snaar tot *faazlens* afgespeeld.
U roem ik, o gezaligd Leiden!
U zal ik in mijn lied verbreiden,
In hart en zangtoon onverdeeld!

U roem ik, oog van Hollands steden, enz.

Antw. — Het best zal zijn, dit vers maar eenigszins te vertolken. B. wil dan zeggen:

Anderen mogen het heerlijk eiland Rhodus roemen, met zijn vermaarden, in de zon schitterenden koperen Kolossus, aan Helos, den zonnegod gewijd, boven de haven. Weer anderen mogen zich sieren met olijven ter eer van Athene, de stad der godin Pallas of Minerva, aan wie de olijfboom was geheiligd. Nog anderen kunnen den groenen lauwerkrans bieden aan de priesteres, die te Delphi in zwaar verstaanbare klanken, olijfblad kauwend, orakels geeft. Ook kan men het rijke Corinthe bezingen of het tempelrijke Argos in Griekenland, waar ook Juno, de koningin der goden, een heiligdom had. Weer anderen mogen de dichtkunst misbruiken, om de Oudheid, die in zooveel dwaalde, te verheerlijken. Ook kunnen zij aan de groene zoomen van de rivier Peneus in Noord-Griekenland de heerlijkheid bezingen van het lachend dal van Tempe, waardoor deze rivier stroomde. Ze mogen ook als met de tooverklanken van den nachtegaal bij den waterval des Tibers den weerklank van 't gebergte opwekken; ik niet alzoo. Ik walg van het eindeloos blazen op de rietfluit, het spelen op snaren, die tot vezels zijn versleten, enz.; ik roem, enz.

3. Ook dit vers uit „Rotsgalmen," deel I, uit „Landzang":

Wat doet ge, o zangers in gebladert;
't Is morgen, en de nacht verstreek:
Wat zit ge in stillen rouw vergaderd
Of deelt ge in 't treuren van de beek?
Ja, 'k hoor door *Progne's kermend kwelen,*
En 't droeve zusterlijke lied,
Den nagalm *weêr der Echo spelen,*
Nog jammerende *om Narcissus' vliet.*

Antw. — *Progne* is de dichterlijke naam voor de zwaluw of liever, evenals de *Echo* en *Filomele,* een wezen, dat door de goden veranderd werd in wat het later was. *Narcissus* had een zelfde lot. Hij zat zóó lang in een bron zich zelf te bekijken, tot hij verliefde op zijn eigen beeld. Uit medelijden herschiepen de goden hem toen maar in een bloem!

4. Dit uit: „Vondels Rijnstroom."

O onvermoeide molenaar,
O stedebouwer, schependrager,
O rijksgrens, schermheer in gevaar,
Wijnschenker, veerman, oeverknager,
Papieremaker, schaf papier,
Daar ik uw' glorie op mag schrijven;
Uw water dat ontvonkt mijn vier.
Mijn zinnen in uw wedde drijven,
En spelen als een dart'le zwaan,
Verlekkert op uw' wingertblaân.

Wie bedoelt Vondel met dit papieremaker? Den Rijn? Zoo ja, waarom dan?

Antw. — De Rijn heet hier *Papiermaker,* omdat hij zelf of zijn zijrivieren het noodige water leverden voor het drijven der papiermolens.

5. Ten besluite nog één vers uit Bilderdijks „Bloemlezing," het schoone „Afscheid."

„*Waar Meanders zilv'ren water door zijn kronkelbochten schiet,*
Groet de zwaan haar stervenssponde met een zacht en kwelend lied,
Dan, dan suizen licht, noch stroomen, alles luistert, alles zwijgt,
(*Zelfs het lied der Filomelen*) waar die toon ten Hemel stijgt.

Antw. — De *Meander* is een, om haar vele kronkelingen bekende rivier uit de oudheid, in Klein-Azië. Daar, zegt B., kweelde de zwaan haar laatste lied. In de oudheid heerschte namelijk het bijgeloof, dat de zwaan kort voor haar sterven een schoon lied laat hooren. (Vandaar, dat men het laatste werk eens dichters nog wel zijn Zwanenzang noemt, wat dan ook zeer wel past bij een „afscheid" als B. hier nam.) De zingende zwanen zijn echter lang uitgestorven. Filomelen zijn nachtegalen.

A. J. H.

https://achterderug.nl

„Neen. dat bedoel ik niet; ik meen, dat wij beiden altijd zoo dicht bij elkaar moesten zijn."

„O, een beetje minder kan 't ook nog wel," zei hij glimlachend.

„Neen, dan is het zoo droevig; alleen als ik bij jou ben, voel ik me gelukkig."

Zij drukte zich dichter tegen hem aan, terwijl ze langzaam voortwandelden langs een voetpad door het kreupelhout, dat ze gekozen hadden, omdat het er rustiger was.

Hij bleef staan en keek haar aan. De zwaarmoedige uitdrukking verdween uit haar blik en maakte plaats voor een gelukkigen glimlach. Plotseling sloeg ze de armen om zijn hals.

„O, het is waar, wat ik je zeg. Ik kan niet zonder je leven. Je weet niet, hoe lief ik je heb," zei ze bijna klagende.

„Neen, daar weet ik natuurlijk niets van," lachte hij.

„Ja, maar 't is zoo, dat ik niet weer zonder je kan, geen enkel uur."

„Is 't werkelijk zoo erg?"

„Ja, je gelooft dat natuurlijk niet, maar o, het zal me zoo zwaar worden. Ik leef enkel, als ik bij je ben."

„Maar nu moet mijn Martha toch haar verstand gebruiken," zei Erik vroolijk, „en den heelen dag zich verblijden in 't vooruitzicht van een, die 's avonds komt."

Zijn vroolijkheid begon haar aan te steken.

„Maar 't moest toch eigenlijk zoo wezen, dat er niets tusschen jou en mij in kon komen."

„Je hebt gelijk, hoor; de wereld moest alleen bestaan voor verliefde lui."

Ze lachte mee, maar toen ze afscheid genomen hadden, zoo roerend, alsof het een afscheid voor het leven was, volgde Martha hem met den blik, wenkte hem toe zoolang hij te zien was. Dan keerde ze zich om en liep vlug terug door het bosch.

(Wordt vervolgd.)

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Christian Science. — Inaugureel. — Migdal-Eder. — Secten. — Israël. — Een raadsel.

In aansluiting bij onze vroegere meedeelingen over **Christian Science**, verblijdt het ons te berichten, dat een *vlugschrift* is verschenen ter bestrijding dezer dwaling. Schrijver is de heer L. KUPÉRUS, onze medewerker. Wie Z.Ed. 10 cts. per postwissel zendt, ontvangt het boekske franco. Het is *zeer leerrijk*. (Adres Prinsegracht 303, Amsterdam.)

Mej. M. v. H. te B. vraagt: Wat is een inaugureele rede?

Antw. — „Inaugureel" wil zeggen, wat bij een inwijding behoort. Een inaugureel geschrift is een verhandeling ter verkrijging van een graad aan een hoogeschool.

Uit een kerstversje:

Deez Majesteit ontsteld
Een Alderstoutste Held
Van Migdal-Eders Herderwacht.

Wat wordt hier met Migdal-Eder bedoeld? N.

Antw. — Deze regels zijn uit het schoone kerstlied van Schutte. predikant te Amsterdam in het laatst der 18de eeuw. Migdal Eder, in Gen. 35 : 21 genoemd, — de naam beteekent veetoren, — was een wachttoren ter bescherming der kudden tusschen Bethel en Hebron; niet te Jeruzalem, gelijk men uit Micha 4 : 8 ten onrechte opmaakt. Daar toch is het een zinnebeeld.

Wie worden met Herodianen bedoeld, en wie met Zeloten?
N.

Antw. — Herodianen was de naam eener staatkundige partij onder de Joden tijdens Christus op aarde leefde. Zij hield het met Herodes en zijn vrienden, de Romeinen.

Zeloten, d. i. ijveraars, waren een Joodsche secte, uit den tijd als boven, die ijverden voor de handhaving der Joodsche nationaliteit. De apostel Simon Zelotes heeft wellicht eerst tot haar behoord.

Als het volk Israël naar zijn land terugkeert, hoe zal het daar dan plaats vinden? Er zijn nu pl. m. 12 millioen Joden, en zoover ik weet had het oude Palestina zoo ongeveer vier millioen inwoners. Is het land nu niet veel te klein?
B.

Antw. — Aangenomen, dat de genoemde cijfers juist zijn, — wat aannemelijk is, — dan is toch het bezwaar denkbeeldig.

Volgens de Schrift is aan het Joodsche volk toegewezen een gebied „van de zee tot aan de zee, en van de rivier tot de einden der aarde." (Zie o. a. Ps. 72.) Dit beduidt van de Middellandsche Zee tot de Roode Zee en van den Eufraat tot de woestijn, die Afrika van Palestina scheidt. Dit gebied is echter alleen tijdens Salomo onder Israëls gezag geweest. Meestal was het volk uit allerlei oorzaken tot het eigenlijke Palestina beperkt. Doch ontvangen de Joden het eenmaal hun beloofde, dan is er, vooral bij de vruchtbaarheid des lands, voor 12 millioen ruim plaats.

Wat kan, vraagt B. te R., met het volgende bedoeld worden, en hoe is elke regel te verstaan?

Het roept ons allen toe het diep te zoeken,
Het is vermaard in 's lands historieboeken,
Ontrooving van een vijfde maakt het visch,
't Leeft dicht bij 't hof, waar nooit een koning is,
Zijn maker was mismaakt.

Nu, lezer, gis!

Antw. — Al is het raden van raadsels — want dit is er feitelijk een — niet ons doel, toch zouden we gaarne voor een keer de oplossing geven, als die niet zóó makkelijk was, dat we haar gerust aan de lezers kunnen overlaten, die het wel zullen melden.

A. J. H.

VARIA.

Vergeefs.

Voor wezels of voor hazen,
Schoon maandenlang gedrild,
De krijgstrompet te blazen
Is moeite en tijd verspild.
Want ruiken ze ook den vijand maar,
Ze slaan aan 't vluchten, al te gaar.

„Dat is een waarheid als een koe,"
Zoo sprak er een. — De koe zei: „boe!"

A. J. H.

https://achterderug.nl

Rouget de l'Isle en de Marseillaise.

Rouget de l'Isle was ongeveer 31 jaar, toen hij als officier der genie te Straatsburg in garnizoen kwam.

Hij was voorspoedig geweest in zijn militaire studiën; tevens beoefende hij niet zonder talent de dichtkunst en de muziek.

Het was daar, te Straatsburg, in den avond van den 25sten April 1792, dat de burgemeester Dietrich aan de Fransche officieren een feestmaal bereidde, waaraan Rouget deelnam.

Er heerschte een krijgszuchtige, geestdriftige stemming aan tafel; de golven van het nationaal bewustzijn gingen hoog; de storm der revolutie veegde reeds over Frankrijk heen, en verschillende Europeesche vorsten hadden zich het lot van het Bourbonsche koningschap, dat in het gedrang dreigde te geraken, aangetrokken.

De keizer van Oostenrijk stond aan het hoofd van die vorsten. Maar zijn houding had de gisting in Frankrijk nog verergerd, en Lodewijk XVI was gedwongen, de oorlogsverklaring aan Oostenrijk te onderteekenen; Oostenrijk, dat zijn troon wilde redden.

En zoo ontbrandde een oorlog, die met korte rustpauzen Europa gedurende drie-en-twintig jaren in vuur en vlam zou zetten!

Welnu — die oorlogsverklaring vormde het hoofdgesprek aan het feestmaal in de burgemeesterszaal. En de burgemeester noodigde Rouget uit, voor de uittrekkende vrijwilligers een soldatenlied te vervaardigen.

Rouget gaf er gevolg aan; hij sloot zich dien nacht in zijn kamer op, en den volgenden morgen bood hij het gedicht, op muziek gezet, den burgemeester aan.

De burgemeester was er door verrukt; hij liet den strijdzang met vol orkest op de markt uitvoeren, en deze zang trok met de vrijwilligers mede naar de grenzen.

Doch het lied bleef voorloopig tot het Rijnleger beperkt, het kreeg eerst een verdere verbreiding, toen het twee maanden later op een partijfeest der woeste Jacobijnen te Marseille werd gezongen. En deze stad Marseille gaf aan het lied zijn historisch geworden naam „Marseillaise."

Van nu aan werd het tot het revolutielied bij uitnemendheid gestempeld; reeds den volgenden dag verscheen het in de pers. De vrijwilligers, die naar de hoofdstad optrokken, droegen het mede in hun ransel; toen zij hun intocht hielden in Parijs, dreunden de straten van het nieuwe oorlogslied. Het werd aangeheven bij de bestorming der Tuillerieën; het weerklonk op de bloedigste slagvelden; het overdaverde den donder van het geschut, en het volk en de troepen bedwelmend, werd het de psalm der revolutie . . . .

Had Rouget de l'Isle het zoo bedoeld?
Was hij een zoon der revolutie?

Waarheid is, dat hij weigerde den eed van trouw te breken, die hem bond aan zijn koning, aan Lodewijk XVI; zelfs wijzigde hij eenige regels der Marseillaise, die hem te revolutionair klonken. En in hechtenis genomen, zou hij den dood niet zijn ontkomen, indien de dood van den moordenaar Robespierre hem geen verlossing had gebracht.

Nochtans draagt de Marseillaise alle kenmerken van het revolutielied.

Rouget de l'Isle was er door besmet, al wist hij 't zelf niet; de lucht was er mee vervuld; de revolutie-bacil was de hutten en de paleizen binnengedrongen — zij werd zelfs in de schaduw van den troon gevonden. En dit was het grootste ongeluk van den ongelukkigsten en zachtmoedigsten aller Bourbonsche koningen, dat hij geen vast belijnd beginsel tegenover het beginsel der revolutie kon stellen.

De Marseillaise werd een betoovering; zij sleepte de menschen mee; die geweldige, machtige, hartstochtelijke muziek en die vlammende woorden — zij waren in staat, het in gisting geraakte Fransche bloed tot daden van den hoogsten heldenmoed en van de wildste uitspattingen te prikkelen.

Klopstock, de Duitsche zanger, de schepper der onsterfelijke Messiade, ontmoette in latere jaren Rouget in Hamburg.

Klopstock keek den man aan met een bedroefden blik en zeide: „Monsieur! uw Marseillaise heeft aan 50.000 Duitschers het leven gekost!"

En aan hoeveel Franschen?

Wie zal het zeggen!

Napoleon I had niet veel op met de Marseillaise; tijdens het keizerrijk werd zij verboden. Doch elken keer, als de revolutie opvlamde, werd ook de Marseillaise gezongen.

Tijdens de Juli-omwenteling!

In de straatgevechten van 1848!

Op de barricades der Commune!

We kunnen ons geen Fransche revolutie meer denken zonder de Marseillaise: de revolutie is in haar als in vleesch en bloed overgegaan; in die woorden, in die muziek knettert het hartstochtelijk vuur.

Het psalmlied der Hugenooten is verstomd; de reformatie en dat psalmlied zijn in bloed gesmoord.

In plaats daarvan heeft Frankrijk de Revolutie en de Marseillaise ontvangen — inderdaad, het is een droeve ruil!

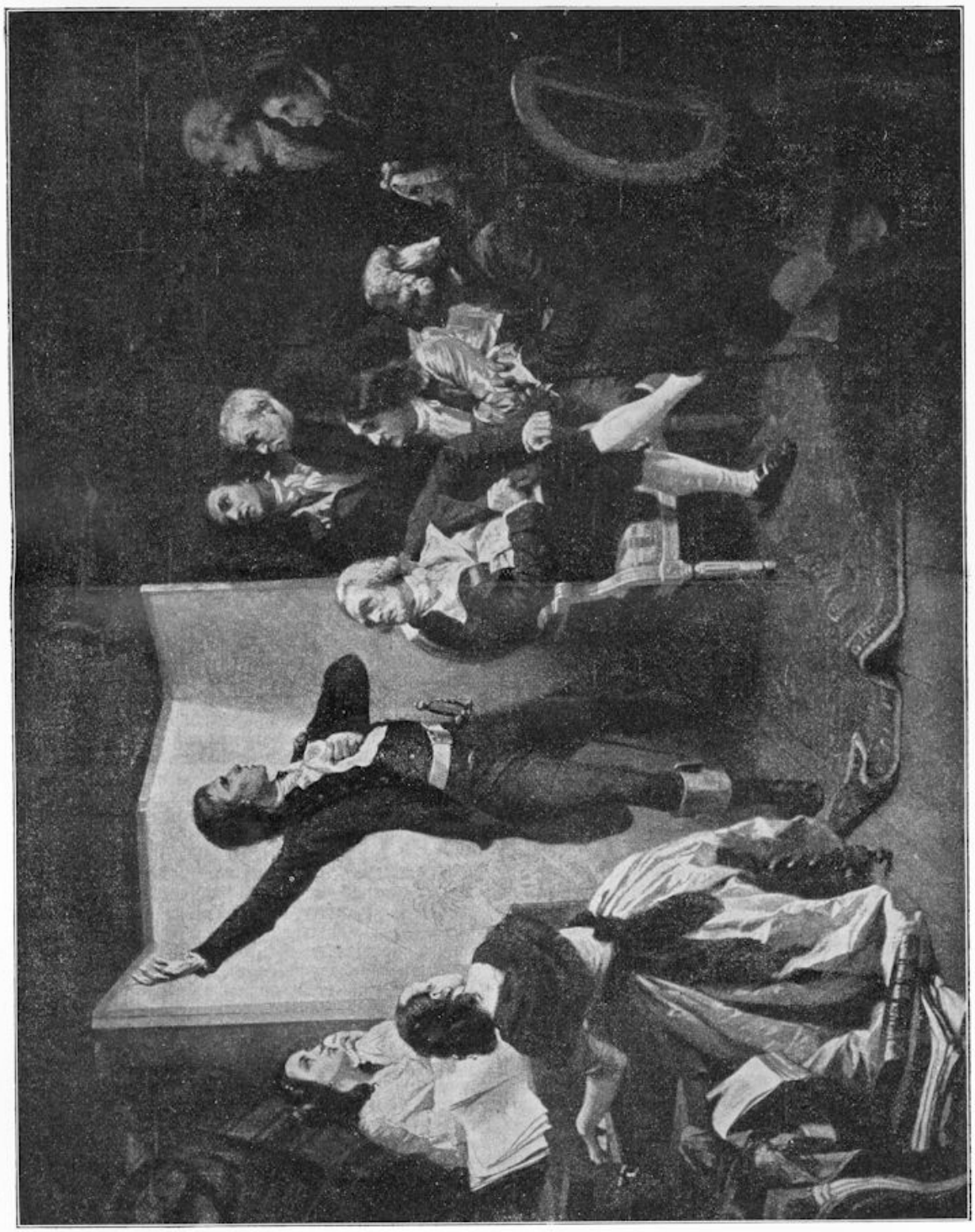
Rouget zelf is tot bittere armoede vervallen; wegens schuld werd hij gegijzeld; en eerst in 1830 verbeterde zich eenigszins zijn toestand, toen de burgerkoning Philip hem een pensioen van 1200 francs schonk.

Hij leefde nog zes jaren, en overleed in den ouderdom van 76 jaren.

Bij zijn graf werd door de aanwezigen de Marseillaise, doch geen lied der opstanding gezongen — het is wel donker en somber en koud bij de begrafenissen der ongeloovigen!

L. P.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

KWELDUIVELS.

Kwelduivels, gauwdieven, spitsboeven! ja, dat zijn 't. Mijnheer de Redacteur! ik hoor u uitroepen: waar moet dat heen?

Zulke woorden, en dat in de kolommen van „Timotheüs"!

Ik moet u eerlijk zeggen, dat ik zulke woorden bij voorkeur niet gebruik, maar, zeg zelf, als ik het over de ratten hebben zal, zijn ze dan ditmaal misplaatst?

Neen, ik behoef mij niet te verontschuldigen over dien uitval.

Toch houd ik er niet van om van een ding eerst den donkeren kant te bezien.

Bij m'n medemensch vooral zie ik allereerst en allerliefst naar de lichtzijde van z'n karakter, en dan, ja, dán kan het ook zeer nuttig zijn, de schaduwzijde te bezien.

Ik wilde ook niet voortgaan, zooals ik begonnen ben.

Waar zou ik trouwens eindigen!

Liever wil ik beproeven uw genegenheid voor dit verguisd geslacht eenigszins te winnen. Van onze jeugd af hebben we geleerd de arme rat te schuwen, te vlieden, te verachten, te vervolgen, te dooden zoo 't kon. En toch, ook de rat heeft haar goeden kant. Hoor maar.

Eens lag een zeker kapitein, nadat hij den avond met gezelligen kout in den kring zijner gasten had doorgebracht, op z'n kantje in z'n kooi.

Of de wijn dan wel het gesprek z'n bloed had verhit, dat laten we in het midden; maar slapen kon hij niet. Bij den matten schijn van z'n nachtlicht kon hij nog juist de voorwerpen in z'n kajuit onderscheiden. Daar hoort hij opeens gerommel. Een verdwaalde vriend misschien, die in een verkeerde kooi wil kruipen? Neen, daar kwamen drie ratten aanstommelen. Hé, dacht de kapitein, anders zoo vlug ter been, wat mag daarvan de reden zijn? Hij keek goed toe en wat zag hij? Twee ratten, die elk een einde van een stokje in den bek hadden, voerden een derde, een oude, blinde rat mee, die het stokje met de tanden vasthield. Onder de tafel gekomen hielden ze halt. Toen verzamelden ze de kruimels, die gevallen waren, zorgvuldig bijeen, en legden ze de oude voor, die ze dankbaar opat. Toen er niets meer te halen was, ging ons drietal heen, zooals het was gekomen, tot groote verwondering van onzen kapitein, die niet had kunnen vermoeden, dat er in z'n aartsvijanden zooveel goeds woonde.

We hebben het nu toch over kapiteins. Ik las nog eens van een kapitein, die een halve flesch champagne had laten staan, zonder ze te kurken. Nu heb ik wel eens hooren beweren, dat alle spijzen en dranken door de ratten met de menschen gedeeld worden, uitgenomen sterke drank. De volgende geschiedenis zal u van het tegendeel overtuigen. Onze kapitein had z'n champagne laten staan, naast een bankje, door een der dames gebruikt, die den avond in vroolijken vriendenkring had doorgebracht. Daar komt brutaal 'n rat binnenstappen, ziet of er iets van haar gading is, inspecteert de flesch wijn en — 't schijnt ze de moeite wel waard om er eens van te proeven. Maar hoe bij dit kostelijke vocht te komen! Ratten zijn bijzonder slim, maar 't kwam onze indringster toch niet in de gedachte om van de glazen een nuttig gebruik te maken. Hoe dan? Wip, daar zit ze op de stoof. Nu steekt ze haar staart door den hals der flesch tot hij in het druivensap afhangt, trekt 'm er weer uit, haalt 'm door den bek en smult er blijkbaar van. Geheel opgemonterd verliet de rat de kajuit, tot groote verbazing van den kapitein, die er pluimwakker van was geworden.

Zal de natuurlijke historie *historie* zijn, dan moet ze u de dieren leeren kennen zooals ze leven in hun omgeving, waarin ze thuishooren. We willen u daarom niet vermoeien met een beschrijving van dit dier. Wie onzer kent het niet van nabij, van zeer nabij misschien, want de rat stelt er prijs, op onze huisvriend te zijn. Ge weet dan ook, dat de rat een eerste acrobaat is. Als ge ooit hoordet, hoe twee ratten elkander najaagden, twijfelt ge niet meer aan haar bedrevenheid in het loopen. Klauteren doen ze, zelfs tegen tamelijk gladde muren, met het grootste gemak. 't Zwemmen verbeteren vele waterdieren ze niet. In 't duiken zelf zijn ze wonder bedreven. Haar kunstvaardigheid in dit opzicht heeft de bruine rat zelfs den naam van waterrat bezorgd. Met wissen sprong weten ze doel te treffen als ze over kloven heen moeten, en ook in het graven presteeren ze wel iets, al doen ze dit niet graag langen tijd achter elkaar. Zooals ge ziet, zijn ze voor het rooversbedrijf volmaakt toegerust, en tevergeefs heeft de mensch, zoolang hij door ratten geplaagd werd, getracht, om die ongewenschte gasten buitenshuis te houden. Sluit ge uw deur voor hen, dan doorgraven ze uw huis en stellen zich heusch niet met een bescheiden plaatsje tevreden. De ratten zeggen als de Zigeuners: de wereld is ons. Ze presenteeren zich in uw salon zoo goed als ze uw keuken inspecteeren. Ze bewegen zich in een kring van enkel weelde zoo makkelijk als in de schamelste hut. Ze zijn in den vollen zin des woords wereldburgers. En ze doen zich terdege gelden ook. Hoe vernielen ze uw huis, uw meubels. En meer schade dan haar vernielzucht berokkent haar vraatzucht ons. Kieskeurig kunt ge ze juist niet noemen. Alles, letterlijk alles eten en drinken ze, tot het vuilste afval toe. Hebt ge nooit in uw dagblad gelezen, dat ze zelfs kleine kinderen bij levenden lijve verslonden? Menig vet varken moest het met leede oogen aanzien, dat de ratten het de lekkerste beten uit rug en zijden opaten. De ganzen knabbelden ze vaak de zwemvliezen tusschen de teenen vandaan. Jonge eenden worden menigmaal door hen onder water getrokken om ze te verdrinken en ze daarna te verslinden, en al komt het u schier ongelooflijk voor, Hagenbeck, de bekende groothandelaar in wilde dieren, heeft het beleefd, dat die gevreesde roovers drie jonge olifanten de zolen onder de pooten wegvraten. — 't Bericht komt niet uit Amerika, neen, maar uit Parijs. Daar werden binnen vier weken in een slachthuis 10.000 ratten gedood, en onder den rook dezer stad verorberde in één nacht dit bruin gebroed 35 geslachte paarden en lieten niet anders dan de botjes over. Ik behoef u niet eens meer te spreken van de ontzaglijke schade, die dit bijtlustige goedje in de gebouwen van handelsondernemingen aanricht of u te wijzen op haar vernielzucht aan kunstverzamelingen gekoeld, om het u eenigszins begrijpelijk te maken, dat zekere bisschop van Antun in het begin der 15de eeuw over dit gespuis den banvloek der kerk uitsprak. Helaas, het mocht niet baten! Maar welk middel, aangewend om ons van die plaag te verlossen, heeft doel getroffen!

Vergif braken ze uit, en ge loopt gevaar, dat onze voedingsmiddelen daardoor verontreinigd worden. Een val moogt ge met een dikken handschoen aan opzetten, anders waarschuwt haar fijne neus ze voor haar grootsten vijand, den mensch. Is in een val eens een rat gevangen, dan verschalkt ge niet licht een tweede. Ratten, die een lid van haar familie ooit in een val zagen, lokt ge er tevergeefs in. Hebt ge van die kwelduivels in uw huis en wilt ge er van bevrijd worden, snijd dan, zonder het brood met de handen aan te raken, een dikke snede, doorweek ze met loog en laat daar de indringers van smullen. Spoedig gevoelen ze den brand van binnen, nemen als gewoonlijk de toevlucht tot drinken, maar juist het water, dat ze gebruiken, verhaast het proces en zonder langdurige pijn zijn ze spoedig dood. Een roover, voor wien niets veilig was, hebben wij op deze manier uit den weg geruimd. Toen eenige jaren daarna de vloer moest opengebroken, vonden we een prachtig skelet in het zand. Een mengsel van mout en ongebluschte kalk bewijst even goede diensten.

Napoleon, die machtige legers versloeg, stond machteloos tegenover het rattenheir, dat op St-Helena woedde. 't Was op den 27sten Juli 1816, dat Z. M. zonder ontbijt aan zee zat. Den vorigen nacht hadden de ratten al wat eetbaar was buit gemaakt. De muren van zijn eenvoudige woning

https://achterderug.nl

werden door z'n belagers in enkele nachten doorknaagd. Als de keizer aan tafel zat, volgden de ratten met dreigende blikken elke beweging, die hij maakte. Ze gunden hem blijkbaar geen brok. En als de bedienden straks het overschot van den maaltijd in de keuken wilden opbergen, werd er formeel oorlog gevoerd om het restantje. Hoenders kon men er niet houden, want de ratten haalden des nachts de slapende vogels zelfs uit de boomen. Ge kunt u voorstellen, hoe dit boos gebroed de laatste levensdagen van den eens zoo machtigen keizer vergald heeft.

En nu moest ge het oordeel onzer zeelieden eens over de ratten hooren! Menig matroos was vooreerst niet klaar, wanneer hij z'n hart eens begon te luchten.

Kane, de Noordpoolreiziger, bleef op 80° N.B. met z'n schip in het ijs steken. Behalve de equipage had hij ook een heirleger ratten aan boord. Deze ondieren maakten het verblijf aan de bemanning op het schip bijna ondragelijk. Toen de gewone middelen om dit gespuis uit te roeien niet baatten, zou men het fortissimo probeeren. Men sloot alle luiken van het schip, en vulde de ruimten daaronder met verstikkende gassen. Gaarne trotseerde de bemanning de koude van den nacht boven op het dek, in het vast vertrouwen, voor eens en voor al van de rattenplaag verlost te zijn. Hoef ik u te zeggen, hoe teleurgesteld onze Janmaats waren, toen ze 's morgens de luiken openden, en de ratten even levenslustig als altijd in het ruim beneden huishielden. En toch, de ratten moesten dood. Weer werden de luiken gesloten; nadat men in het hol van het vaartuig een groote hoeveelheid houtskolen had ontstoken. De kolendamp, hierdoor gevormd, zou haar uitwerking niet missen. Een paar mannen, die zeer onvoorzichtig zich in het ruim aflieten, om te onderzoeken of alles naar wensch ging, vielen aanstonds bewusteloos neer en konden slechts met groote moeite boven gebracht worden. Tot overmaat van smart ontstond er ook nog een begin van brand, 't welk slechts met inspanning van alle krachten kon worden geblusch. En 't resultaat was — dat men den volgenden morgen slechts 28 lijken op den bodem vond. De overige ratten waren nog zoo frisch als een hoentje. Dan zullen we den moedigsten hond eens naar beneden sturen om daar orde op de zaken te stellen, zoo werd besloten. Aanvankelijk weerde onze bullebijter zich goed, maar al spoedig hoorde men het dier jammerlijk huilen. Toen men hem omhoog haalde, hadden de ratten hem de zolen reeds onder de pooten weggevreten. Een Eskimo stelde voor, de ratten één voor één met een pijl dood te schieten. Deze broeder was daarin zóó bedreven, dat het aantal kwelduivels zienderoogen minderde. Kane gebruikte de gedoode rattén in de soep. Elken dag versch vleesch en dat op 80° N.B. is in den winter iets ongehoords. Eenigen tijd later was men zoo gelukkig een vos levend te vangen. Die moest nu natuurlijk z'n kunst toonen. Reintje paarde slimheid aan kracht en groeide tegen de verdrukking in. De vos bleef meester op het terrein.

Zegt deze bladzijde uit det dagboek van den zeeman niet meer dan duizend woorden? Het verwondert u dan ook zeker niet, dat men te allen tijde op middelen bedacht is geweest om zich van die kwelduivels te ontdoen. Soms zelfs gaat men tot praktijken over, die het daglicht niet mogen zien. Volgens Lenz graaft men vaak een kuil in den grond, die ongeveer vier voet diep is. De vierkante opening der kuil mag slechts half zoo breed zijn als de bodem. De bodem, zoowel als de naar de binnenzijde hellende wanden der kuil, worden met gladde tegels belegd. Voorts wordt op den bodem een klein omgekeerd bloempotje gezet, waarin gebraden spek, honing, mais, tarwe en al wat voor ratten heerlijk is, zorgvuldig wordt bewaard. Opdat de ratten zich aan deze lekkernijen niet vergasten zullen, hecht men het potje met cement op den bodem der kuil vast. Nadat men den bodem met heide bestrooid heeft is de val gereed, en spoedig waagt een rat, bekoord door den heerlijken geur der lekkernijen, den sprong in het duister. Hoe ziet onze lekkerbek zich teleurgesteld. Deze gevangenis is een ware hongerkeuken. Een tweede rat waagt straks ook den sprong. Na korte kennismaking, na kort beraad wat men doen zal, laat de maag van de eerste bewoonster haar rechten gelden en — even later volgt een gevecht op leven en dood, waarin de sterkste overwint en zich den honger stilt met het vleesch van de verslagene. Zelden vindt men in zulk een kuil drie ratten te gelijk. De honger dwingt de gevangenen tot een voortdurenden strijd.

Dit middel vindt gij met mij zeker erger dan de kwaal.

(Slot volgt.)

J. V. D. B.

DE VRIEND DER GEZONDHEID

DOOR

Dr J. VOORHOEVE

VRAGENBUS.

S. v. d. W. te **D.** — Bij zulke kleine kinderen kan men met *hardingsmaatregelen* nog niet veel bewerken, integendeel kan men er door schaden. Tegen de koude handjes en voetjes raden wij dan ook, niet al te energiek te werk te gaan, daar het eerste niet schadelijk is en het laatste door dikke wollen kousen, flink wrijven der voetjes met een ruwen handdoek en desnoods door het leggen van een warme kruik in 't bedje, gemakkelijk kan verholpen worden. Niet te vergeten is evenwel, dat een chronische toestand van koude voeten en vooral van *natkoude voeten* dikwijls een teeken van *scrofuleuzen* aanleg is, en derhalve met de gepaste middelen (geneesmiddelen, levertraan, oponthoud in de buitenlucht, zoutbaden) moet behandeld worden.

W. E te **M.** — *Basedowsche ziekte* is een zenuwziekte, die vooral bij vrouwen en meisjes voorkomt. Zij is zoo genoemd naar den arts Basedow, die haar in 't jaar 1848 voor 't eerst beschreef. Gemoedsaandoeningen, hevige opwinding, kommer en zorgen, spelen een belangrijke rol bij het ontstaan dezer ziekte. Zij is gekenmerkt door het zoogenaamde „Merseburger trio," d. w. z. een drietal kenmerken, die steeds bij deze ziekte op den voorgrond treden en haar herkenning gemakkelijk maken. Deze kenmerken zijn: een *eigenaardig uitpuilen der oogen*, *kropgezwel* en *hartkloppingen*. Eén dezer kenmerken op zichzelf heeft nog geen bewijskracht voor het voorhanden zijn dezer ziekte, terwijl men tamelijk zeker kan zijn, dat Basedowsche ziekte aanwezig is, als de genoemde drie kenmerken *gelijktijdig* optreden. Niet altijd zijn zij evenwel zoo duidelijk waarneembaar; het komt dan ook vaak voor, dat de ziekte in haar begin niet als zoodanig herkend wordt. Toch is dit hoogst belangrijk voor een succesrijke behandeling, want hoe eer de ziekte in haar ontstaan in gepaste behandeling genomen wordt, des te eer is genezing te verwachten, terwijl verouderde gevallen meestal ongeneeslijk zijn, vooral als er reeds organische veranderingen van het hart hebben plaats gegrepen. Bij de behandeling, waarover wij hier niet kunnen uitweiden, daar deze steeds door den arts moet geleid worden, komen vooral rust en veel genot der frissche lucht, een milde waterbehandeling en de toepassing van galvanische stroomen in aanmerking; koffie, thee en alcoholische dranken moeten vermeden worden.

In den laatsten tijd hebben onderzoekingen aangetoond, dat de schildklier stoffen bevat, die op het geheele zenuwstelsel werken; bij vergrooting der schildklier worden deze stoffen te veel geproduceerd en veroorzaken daardoor prikkeling der hartzenuwen en tengevolge daarvan hartkloppingen en den voor Basedowsche ziekte kenmerkenden snellen pols. Men is op de gedachte gekomen, zulke zieken melk te laten drinken van geiten, welken de schildklier ontnomen is, en heeft inderdaad in bepaalde gevallen daarvan gunstige resultaten waargenomen. In uw geval is er dus niets tegen, eens een kuur met deze soort melk te beproeven, daar er geen bepaald nadeel van te verwachten is.

https://achterderug.nl

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Heffe. — Woordspeling. — Troyaansch. — Betuun. — Kochelen. — Beren. — Noenmaal. — Leven als God in Frankrijk.

De heer G. v. D. te A. schrijft: Onlangs werd ergens de uitdrukking „heffe des volks" besproken. Men bracht het woord „hef" in verband met 't werkwoord *„heffen"* en noemde als synoniem: „schuim," dat ook in denzelfden zin beeldsprakig wordt gebruikt. Ik herinnerde mij toen de regels uit Ps. 75, vs. 5:

„Maar der goddeloozen mond
Zuigt zijn hef uit tot den grond,"

die dus een onjuiste beeldspraak bevatten zouden. De onberijmde psalm heeft *droesem.*

Een paar dagen geleden nu las ik een stukske in het „Friesch Dagblad," waarin het woord „hef" in denzelfden zin gebruikt werd als in die psalmregels. Er stond nl.: „En de Corsicaansche geweldenaar deed niet anders dan met forschen nekgreep ons hoofd vastzetten, met de andere hand ons den neus dichtknijpen, zoodat we drinken moesten. *Den beker ledig. Tot op de heffe!*"

Zou u de zaak niet in „Timotheüs" kunnen bespreken?

Antw. — Het eenig antwoord hierop blijft, dat *heffe* is hetgeen zich opheft, bovendrijft, en ook wat maakt, dat iets zich opheft, rijst. Zoo bijv.: gist, als het schuim van bier. Men vindt het woord in het Duitsche *Hefen* d. i. gist, en in ons woord „ongeheveld," d.i. ongegist of ongezuurd.

Daar het bovendrijvende als licht op het gewicht voor minderwaardig gold, spreekt men in verachtelijken zin van de heffe of het schuim des volks. Diezelfde minderwaardigheid en verachtelijkheid gold voor het grondsop of den droesem. Men denke aan het gezegde, aan het Fransch ontleend: „Het grondsop is voor de goddeloozen." (La lie est pour les impies.) Zoo kon „droesem" met „heffe" licht verward worden, al zijn ze juist aan elkaar tegenovergesteld.

Een andere vraag is van M. B. te R. en betreft een toelichting van het volgende:

VAN HUIJGHENS:

'k Heb Hofwijk uytgedruckt: is 't t' uwent niet te druck
Verdruckt mij in uw pers en helpt ons in den druck,
Mij in den druck van eer of oneer, van berispen
Of prijsen, naer het volck of spreken wil of lispen,
U in den meerder druck van 't kostelik papier
Als kettervleesch te zien verdoemen tot het vier,
Van dusend tegen één de nadruck zal ons beurt zijn,
Ik heb 't u ingedruckt; denckt als het sal gebeurt zijn;
Die Dichter heeft zijn plicht uytdruckelick vervult;
Mijn onderdrucken is de dochter van mijn schuld.

Antw. — Wij hebben hier een voorbeeld van des dichters vernuft in woordspelingen, tot welke het woord *drukken* zich bij uitstek leent. Hij zegt in 't kort dit:

Ik heb mijn gedicht Hofwijk af. Hebt gij het nu niet te druk, wil het dan ter perse leggen. 't Zal mij eer of oneer brengen naar het volk wil, en gij zult het misschien als brandstof zien gebruiken. Ook op nadrukken is kans: ik zeg u dat vooruit, opdat gij later weet, dat ik mijn plicht deed en uw leed uw eigen schuld is.

Huijghens heeft meer woordspelingen met drukken, zoo bijv.:

Mijn drukker leeft in droeven druk:
Want 't drukken geeft hem weinig druk.
't Waar geen bedrukte drukker,
Viel 't drukken maar wat drukker.

Dezelfde vraagt verklaring van

UIT BILDERDIJKS AFSCHEID:

'k Heb het vallen
Van uw wallen,
Hollands *Ilium*, voorspeld.

'k Zag het blaken
Van uw daken,
En uw *Hectors* neêrgeveld.

Antw. — *Ilium* is een andere naam voor Troje in Klein-Azië, dat 1200 vóór Christus na een tienjarige belegering door de Grieken werd verwoest. Hector is een der Trojaansche helden, die door den Griek Achilles werd gedood.

Drie vragen zond H. A. K. te Z.

1. In deze omstreken gebruikt men een woord *„betuun,"* in de beteekenis van: schaarsch, weinig in aantal. Wat voor een woord is dit? Zou het soms een verbastering van een Nederlandsch woord zijn, of uit een andere taal overgenomen?

Antw. — Hieromtrent kan ik slechts een gissing wagen. In het Oosten van ons land, waar de schrijver woont, huisden oudtijds de Saksen, die later ten deele naar Engeland gingen en wier taal nog een hoofdbestanddeel van het Engelsch vormt. Dit laatste kent een woord *between* d. i. tusschen in. Dit komt overeen met *betuun*, vooral wijl *u* en *w* wisselen, bijv.: kwansuis en kwanswijs. Het zou dus beduiden: zoo tamelijk, tusschen veel en weinig in, en kon licht de beteekenis van „schaarsch" aannemen.

2. Als de jongens hier komen te vallen, zeggen ze: „ik kwame daar te „koggelen." Wat voor woord is dit „koggelen"? Ik vermoed, dat het in verband staat òf met „kogelen" òf met „kegelen." Gaarne zou ik van u echter het juiste antwoord hierop ontvangen.

Antw. — Kochelen staat — de inzender ziet dit goed in — rechtstreeks in verband met *kogel* en beduidt: wentelen, buitelen, ook sneeuwballen gooien, rollen als een kogel.

3. In de „Nederl. Spraakk. van Terwey' en andere grammatica's lees ik, dat van het sterke werkw. „beren," = dragen, alleen nog over is 't verl. deelw. „geboren" en enkele samenstellingen met -baar.

In mijn woonplaats en omstreken, zegt men bij morsig, regenachtig weer echter: „wat bèrt het weer in;" d. w. z. dat het vuil van weg en straat in huis gedragen wordt. Ziedaar dus nog de onvolt. tegenw. tijd van „beren."

Antw. — *Hoogstwaarschijnlijk* juist. Doch het kon ook zijn dat dit *bèrt* afkomt van *beer* (modder, drek) en dan wil zeggen: *modderen.* „Door het slijk *beren*" zegt men in het Vlaamsch. Dit „beren" is eigenlijk: er in roeren. In Holland zegt men: „door het slijk *baggeren*" wat een andere vorm kan zijn van hetzelfde woord, gelijk *bagger* van *beer.*

Ik lees tegenwoordig telkens het woord *„noenmaal."* Is dit een goed woord en wat beduidt het eigenlijk?

Antw. — Met „noenmaal" duidt men aan den tweeden maaltijd daags, ook wel het „koffiedrinken" of „de koffie"

https://achterderug.nl

geheeten. Het woord *noen* was oudtijds in onze taal veel in gebruik, om twaalf uren overdag aan te duiden. In het Engelsch is dit nog zoo.

„Noen" komt van „nona" (Latijn) en beduidt *negen*, de 9e ure, d.i. als de dag gerekend wordt om zes uur te beginnen *drie* uur namiddag. Dit was oudtijds het uur van gebed en van den hoofdmaaltijd. Later werd dit vervroegd tot twaalf uur, middag, doch de benaming „noen" bleef.

„Noenmaal" is dus een zeer goed Nederlandsch woord, en als men „koffiedrinken" te min vindt, b.v., heel geschikt; ook voor meer. 't Is in elk geval tienmaal beter dan het onzinnige „tweede ontbijt" en het even verwerpelijke „lunch," dat heel geen Nederlandsch is. Laat ons spreken van *ontbijt, koffiedrinken* of *noenmaal, middagmaal* en *avondeten*. Dan vallen het uitlandsche déjeuner, lunch, diner en souper van zelf weg, en hebben we ons niet te schamen!

De heer G. de W. te H. schrijft ons: Heden las ik in „Timotheüs" over „Leven als God in Frankrijk." U schrijft, dat deze uitspraak in onbruik geraakt is; dit is niet juist. Vooral onder de militairen hoort men haar veel, doch dan in dezen vorm: Een leven hebben als God in Frankrijk, wat zeggen wil: door niemand te worden lastig gevallen. Immers in het wupsche Frankrijk valt ook bijna niemand God meer lastig!

Antw. — Voor deze meedeeling den geachten schrijver vriendelijk dank! Op één punt vergiste hij zich. Wij schreven niet, dat in Nederland, maar in *Frankrijk* de uitdrukking in onbruik geraakt.

A. J. H.

DE VRIEND DER GEZONDHEID
DOOR
Dr J. VOORHOEVE

VRAGENBUS

M. D. te **H.** — *Hardhoorigheid* gaat vaak met oorsuizen gepaard. De oorzaak is meestal katarrh van het middenoor. Als de behandeling door specialiteiten, met uitwendige middelen en inblazingen niets gebaat heeft en u nu na het inwendig gebruik van *Hydrastis canadensis* aanmerkelijke beterschap meent te kunnen bespeuren, zouden wij u zeer raden met dit middel door te blijven gaan, evenwel met dien verstande, dat het middel niet onafgebroken mag worden ingenomen, daar dan waarschijnlijk de beterschap weer in verergering zal overslaan, maar dat er van tijd tot tijd een pauze moet plaats hebben, b.v. na twee weken innemen, twee weken of nog langer pauze als de beterschap aanhoudt of toeneemt.

D. v. G. te **S.** — Het voortdurende snijden van den *ingegroeiden nagel* kan dit euvel niet genezen. Deze kwaal wordt toch juist veroorzaakt, als de nagel te kort geknipt is en de (te nauwe) schoen de huid over den nagelrand drukt. Beproeft u 't volgende: de nagel wordt in het midden dun geschaafd, bijv. met een stukje glas, de rand halfmaanvormig *naar het midden* toe geknipt, terwijl de randen blijven staan en tusschen nagel en huid wordt wat verbandwatten geschoven, die men door een hechtpleister op hun plaats houdt. Daarbij moeten *wijde* schoenen gedragen worden. Bij verzwering zijn heete voetbaden met eikenschorsaftreksel aan te bevelen. De dure Londensche zalf kunt u gerust sparen.

UITZINNIG.

We spraken onlangs over „Christian Science," het uitzinnig stelsel, dat, op naam van Mevr. Eddy, als nieuwe godsdienst in de wereld is gebracht, en duizenden in Amerika en Europa heeft begoocheld. Over het stelsel en zijn dwaasheid spreken we nu niet verder, daar, gelijk men weet, onze medewerker, de heer Kupérus, de zaak heeft behandeld in een vlugschrift, dat elk zich bij Z.Ed. (Prinsegr. 303, Amsterdam) à 10 cts. kan aanschaffen.

Nu is Miss Eddy, spijt haar beweren, dat ziekte niet bestaat, onlangs gestorven, te Boston in Amerika. Doch haar volgers beweerden, dat zij zou herleven, en de „moederkerk" te Boston zond gewapende mannen om bij het voorloopig graf de wacht te houden.

Dit echter vond verzet bij eenige kerkleden te New-York. De plaatsing van een wacht bij het graf, toont, zeiden ze, gebrek aan geloof. Bij Jezus' graf werden soldaten geplaatst, wijl Zijn discipelen hadden gezegd, dat Hij zou opstaan, en de Joden wilden die bewering te schande maken. Nu gelooven de volgers van Mary Eddy, dat zij lichamelijk weer zal verrijzen. En als nu de moederkerk te Boston een wacht bij 't graf zet, is dit, om de teekenen dezer verrijzenis aanstonds door een blijvend aantal getuigen te doen waarnemen, en anderen te voorkomen.

Zoo wordt dus Mary Eddy vergeleken met Christus!

Nog ergerlijker echter is wat sommige Scientisten zeggen, dat Mevr. Eddy was één met Jezus Christus in de eenheid van God. Zij zal tastbaar en vleeschelijk uit de dooden opstaan, ten bewijs van de waarheid harer leer van de onsterfelijkheid en de onwezenlijkheid des doods. Zij gelooven vast wat de schrijfster van „Science and Health" in dat boek en elders laat doorschemeren, dat zij is „de vrouw, bekleed met de zon," (Openb. XII.) en dat haar boek dat was, 't welk de „sterke engel, nederdalende van den hemel, in zijn hand hield." (Openb. X.) Volgens de protesteerders, was de openbaring van Mevr. Eddy in het vleesch slechts een vraagstuk van tijd en van het vermogen om het waar te nemen, door degenen, die zich daartoe bereid hadden door zich volkomen te scheiden van het stoffelijke. Bij zekere vrouw ging de zelfmisleiding zóó ver, dat zij verklaarde: Mevrouw Eddy is niet dood. Gelijk Christus zich vertoonde den derden dag na Zijn kruisiging, zal ook Mevr. Eddy uit het graf worden opgewekt, en zich openbaren aan de gansche wereld, ten bewijs harer leer, dat er geen dood is.

„Ongetwijfeld," zoo teekent een Christelijk blad hierbij aan, „zal Mevr. Eddy uit de dooden opstaan, doch niet nu, maar aan het eind van Christus' regeering en wel tot de opstanding der verdoemenis. Voorzeker staan we hier tegenover zeer vreemde dingen, wegbereiders voor de teekenen en leugenwonderen van den Antichrist." A. J. H.

STIJLBLOEMEN.

1. Thijs haastte zich met zijn pot soep de deur uit, en hield de handen voor de ooren, om niet al het lieflijks te hooren, dat hem werd nageschreeuwd.

(Wie teekent ons uit, hoe Thijs dat deed?)

2. *In een oogenblik* zagen wij, hoe twee herten schuw naderden, uit de beek dronken en zich weghaastten. (Wat twee herten toch al in een oogenblik kunnen verrichten!)

3. Uit een officiëel stuk: „Ik heb de eer, hieronder een overzicht te laten volgen van de tot heden door de Kamer aangenomen rechten op de artikelen, welke voor den invoer in Frankrijk uit Nederland en de koloniën van belang zijn. *Ik voeg daarbij nog de varkens*, waarvan in 1908 een aantal van 580,000 stuks uit Nederland in Frankrijk is gebracht." (??) A. J. H.

https://achterderug.nl

KWELDUIVELS.

(SLOT.)

De kennismaking viel niet mee, niet waar, mijn vrienden? Maar hebt gij wel eens jonge ratjes gezien? Allerliefste diertjes zijn het. Snoesjes in één woord.

Dehne, die een paar witte ratten in z'n bezit had, verhaalt het volgende:

„Den 1en Maart 1852 kreeg ik van een witte rat zeven jongen. Het oude dier had zich in de kooi van ijzerdraad een dicht nest van stroo vervaardigd. De jongen waren zoo groot als meikevers en hadden een bloedroode kleur. Bij elke beweging, die de moeder maakte, lieten zij een fijn, doordringend gepiep hooren. Den 8en waren ze reeds tamelijk wit. Van den 13en tot den 16en werden hun oogen geschikt om te zien. Den 18en des avonds kwamen ze voor de eerste maal te voorschijn; toen de moeder echter bemerkte, dat ik naar haar keek, nam zij ze één voor één in den bek en bracht ze weder in het nest. Enkele kwamen echter weder door een andere opening te voorschijn. Het waren allerliefste diertjes van de grootte van dwergmuizen, met staartjes van 8 cM. lang. Ze speelden onderling, vervolgden elkander en krakeelden; dit alles deden ze zoo vlug en op zulk een aardige wijze, dat het een lust was er naar te zien. Soms gingen ze tot afwisseling op den rug van haar moeder zitten en lieten zich door haar ronddragen."

Dit tafereeltje stemt uw hart weer wat zachter, niet waar?

Maar als ik u nu vertel, dat zoo menige rat in gevangen staat, schijnbaar zonder de minste gewetenswroeging, al haar jongen achter elkaar oppeuzelde, dan mag ik van de ratten zeker niets goeds meer zeggen!

Er zijn menschen, die met de teelt van witte ratten hun broodje verdienen. Als u één paar hebt, kunt u in weinig tijds al een aardig stuivertje verdienen.

Een paar witte ratten, in gevangen staat geboren, smaakten na 103 dagen reeds oudervreugde. Het aantal onmondigen in het ratten-gezin schommelde tusschen 5 en 21. En als nu in normale omstandigheid het vruchtbaar kroost zich even snel voortplant, is immers niet bij benadering te zeggen, wat daarvan worden moet. Is 't schier een wonder, dat de ratten op aarde niet reeds lang de opperheerschappij veroverden. De Schepper echter heeft in Zijn groote wijsheid en goedheid ook hier het evenwicht bewaard. Onder de aartsvijanden van de ratten noemen we: uilen, raven, katten, bunzingen en wezels. De eerste twee maken bij voorkeur jacht op de jonge leden der familie; de laatsten bevechten de ratten tot den dood toe. Sommige katten zijn zeer fel op ratten. In een goede hinderlaag verborgen, bespieden ze haar vijand met argusoogen. Plotseling toespringend grijpen ze haar prooi met de tanden in den nek en meestal is de strijd spoedig ten voordeele van poes beslecht. Toch kan de strijd vaak hoog loopen en wordt de zege niet dan na lang worstelen bevochten. Als de ratten in grooter getale saam zijn, moet zelfs de dapperste kat dikwijls het loodje leggen. Voor de riolen in Hamburg ziet men menigmaal honden, katten en ratten als de beste vrienden rondloopen. Wie zou ook tegen het rattengebroed, dat in die riolen leeft, opgewassen zijn? Alleen de jagers, die in de riolen van Parijs afdalen, blijven meester op het terrein. Goed gewapend, slaan ze de ratten bij honderden neer en vinden in de huidjes hun belooning. Maar wie geen geboren of geschoolde rattenjager is, doet beter ze uit den weg te blijven, want het zijn vijanden, die niet gering zijn te schatten Vooreerst zijn ze met een stel tanden gewapend, dat ontzag inboezemt, en voorts paren ze aan kracht een berekende list en sluwheid, welke u verbaasd doen staan. Merken ze, dat haar vijand bedeesd of machteloos is, dan leggen ze vaak een brutaliteit aan den dag, die buiten alle perken gaat. Haar gehoor is uitstekend. 't Is maar goed, dat ze het niet na kunnen vertellen, anders hadden ze al heel wat geheimen, nu binnen de muren bewaard, naar buiten gedragen! Een neus hebben ze, als honden zoo fijn, en als ge u overtuigen wilt, of haar smaak goed is, laat dan maar voor één enkelen keer de provisiekast openstaan, dan zult ge zien, dat ze met het talent van een eersten fijnproever de lekkerste beten uitkiezen. 't Kan schier niet anders, of dieren met zulke talenten toegerust, moeten voortdurend met elkaar in oorlog leven. Er zijn ratten, die voor anderen schier niet te genaken zijn. Oude bijtlustige mannetjes, voor geen verbetering vatbaar, worden door de andere leden der familie eenvoudig in den ban gedaan. Pruilend en mokkend slijten deze verstooten zwaardvechters hun laatste dagen dan op een eenzame plaats. Zoo noodig, weten ze elkaar ook de helpende hand wel te bieden. In een kelder van een huis te Innsbrück werden geregeld eieren gemist. Natuurlijk (?) werd de keukenmeid verdacht. En toch was deze brave deerne zoo eerlijk als goud. Ze voelde wel, dat aller oogen op haar gericht waren, en zich bewust van haar onschuld, beproefde ze zich te rechtvaardigen. Dat was beter dan met opgestreken zeil te vertrekken. Met benijdenswaardig geduld postte ze zich in den kelder en zie — daar kwamen de dieven voor den draad. Een groote rat nam een der eieren tusschen de voorpooten en hield die stevig vast. Toen kwam de heler, nam den staart van den steler in den bek en sleepte hem den kelder uit.

Staan wij dan tegenover de rattenplaag geheel machteloos?

Neen, de ervaring heeft geleerd, dat er ook van de ratten wat te maken is. Goed verzorgde ratten worden zóó tam, dat ze u als hondjes naloopen in huis en hof. Ge kunt ze zelfs bij kinderen goed vertrouwen. Als gij ze roept komen ze, en zijn in één woord — mits men ze goed in het oog houdt — kameraden van de beste soort. En toch, vreest ge niet met mij, dat er nog menig wintertje over heen zal gaan, voor heel het rattenheir zoo gereorganiseerd zal zijn? Zooals ge ziet, is dus ook hier het verderf van het beste het slechtste. Doch is het niet onze zonde, dat die dierenwereld, vroeger ons ten zegen, ons nu veelszins zoo vijandig is? Als we bij dit licht ook de ratten beoordeelden, zou ons vonnis niet veelszins zachter zijn?

Hebt ge, m'n lezer, wel eens van 'n „rattenkoning" gehoord? Het sprookje, dat de rattenkoning, gekroond met gouden kroon, gezeten was op een aantal innig met elkaar vergroeide ratten, vindt onder ons bij niemand geloof. Maar hoe kwam dit sprookje dan in de wereld, vraagt ge. Ik zal 't u zeggen. Vroeger vond men en nog vindt men soms een aantal ratten, waarvan de staarten zoo dooreengeward en aan elkander gegroeid zijn, dat de dieren zich ter nauwernood kunnen bewegen. Het samenkleven der staarten is hoogstwaarschijnlijk het gevolg van het uitzweeten van een stof, die veroorzaakt wordt door een besmettelijke ziekte. De dieren, zoo aan elkaar verbonden, hangen geheel af van hun medelijdende soortgenooten, die hen vaak o zoo trouw verzorgen. In Altenburg bewaart men een rattenkoning, die uit 27 ratten bestaat.

Vreemd ziet ge er misschien van op, als ik u zeg, dat de ratten op onzen vaderlandschen bodem toch eigenlijk niet thuis hooren. Haar vaderland is hoogstwaarschijnlijk in Indië of Perzië te zoeken. Een hevige aardbeving, zoo verhaalt ons Pallas, was oorzaak, dat de bruine ratten, die reeds op de landen rondom de Kaspische Zee de hand gelegd hadden, Europa binnendrongen. Aanvankelijk door de Wolga tegengehouden, staken ze spoedig bij Astrakan de rivier over en verspreidden zich binnen korten tijd over heel het vasteland van Europa. Ongeveer in dien zelfden tijd, 1732, brachten Engelsche schepen de bruine ratten uit Oost-Indië mede naar Brittanje, en van dat oogenblik af hebben onze naburen de ratten, wien het emigreeren in het bloed zit, de helpende hand geboden om hen te brengen naar de verst gelegen plaatsen op aarde. Geen eiland in den Grooten Oceaan, hoe afgelegen ook, dat niet door ratten wordt bewoond. En over heel de aarde doet zich telkens weer het verschijnsel voor, dat de bruine rat haar zwakkere zuster, de zwarte rat, verdringt.

J. v. d. B.

https://achterderug.nl

DE HAVEN IN!

Da's mannenwerk! Met zulk een storm het schip de haven binnenbrengen, als alle machten der natuur zich verzetten en u toeroepen: Laat af, nieteling, wat zoudt gij willen beginnen tegen ons!

Zie, een schip sturen is zoo'n kunst niet. Ge ziet in onze vaarten vaak genoeg een kleinen jongen aan het roer zitten, terwijl zijn vader de schuit voortboomt, bochten om, onder bruggen door, andere schepen voorbij. De jongen luistert slechts naar wat zijn vader hem toeroept: Dezen kant het roer! Anderen kant het roer! En als hij een opmerkzame jongen is, heeft hij gauw begrepen, wanneer hij het roer naar rechts en naar links moet wenden en wanneer hij het recht kan houden. En op onze tallooze binnenwateren, vaarten en rivieren en meren, wemelt het van schuiten en bootjes, geboomd, getrokken, of ook zeilend en laveerend, terwijl de mannen, die daar het roer houden in vaste hand, volstrekt geen zeelieden zijn; 't zijn mannen van den akker, maar dezelfde hand grijpt „den roerstok en den ploeg," en voert het vaartuig veilig waar het wezen moet.

Zoo'n kunst is sturen niet.

Jawel, als ge op een binnenwater zijt, waar de golven zich niet verheffen, waar zij hoogstens vriendelijk kabbelen tegen den boeg en in schuine lijnen een spits vormen, welker achterste deelen het oeverriet doen buigen. Ja, als er geen wind is, die zijn kracht uitoefent tegen uw zin, hoogstens een zacht briesje, dat geen sterk drukken tegen het roer noodig maakt. Ja, als er geen stroomen zijn, die verraderlijk het voorste of het achterste deel van uw schip aangrijpen om het zijwaarts te duwen, zoodat het schijnt, alsof het naar het roer niet meer luistert.

Maar vermeerder eens uw snelheid. Stoom eens met een vaart van tien of twaalf knoopen*) een kanaal door, en het is al gedaan met uw stuurmanskunst. De voorwaartsche beweging van uw schip doet in de smalle vaart een tegenbeweging ontstaan, die den kop van uw schip links of rechts tegen den wal wil drukken, en zoodra ge daar eenigszins aan toegeeft, hebt ge 't verloren. Uw schip moet lijnrecht varen en de tegenwerkende kracht precies in tweeën snijden. Bij uw rustig spelevaren herstelt ge gemakkelijk uw fouten, maar hier moogt ge geen fouten maken.

En kom eens op zee, en ge zult zien, dat er nog heel wat anders kijken komt. Daar stuurt ge volgens het kompas, en de man, die aan het stuurrad staat, heeft slechts te zorgen, dat de richtingslijn van het schip, die in het kompashuis is aangegeven, geheel overeenstemt met de richting, die de stuurman heeft verordend. Niet het sturen, maar het verordenen is daar de moeilijkheid. Op het wijde cirkelvlak, overspannen door den halven bol van den hemel, is geen punt, waarnaar ge u kunt richten. Dat punt bestaat dus enkel in uw besef, als vrucht van uw onderzoek. Ge hebt met uw sextant de breedte en met uw chronometer de lengte bepaald; gij weet waar ge zijt en uw kaart zegt u waar ge heen moet; ge weet derhalve de richting. Maar als ge die richting onnadenkend volgt, komt ge toch niet waar ge zijn wilt, want de wind duwt uw lichte schip in de eene richting, de stroom in een andere. Die wind verandert voortdurend in kracht en in richting, en oefent dus steeds een anderen invloed uit op den gang van uw schip. Het sturen moge daar geen kunst zijn, het bepalen van de richting vordert veel kennis en veel nadenken.

Maar toch, dat is een werk, dat geleerd kan worden, en dat geleerd wordt door velen. Talloos zijn de schepen, die in de richtinglooze zee hun koers vervolgen, en die toch komen voor de haven der begeerte. Doch vóór de haven is nog niet er in. Hoevele havens hebben hun ondiepten, hun zandbanken, hun rotsen. Havens bevinden zich dikwijls aan den mond eener rivier, en dat is goed, want dan is het achterland gemakkelijk bereikbaar. Maar de rivier is de vijand van de haven, door het slijk en het puin, dat ze neerwerpt, waar haar water botst tegen dat van de zee, juist aan den ingang van de haven. Drijvende tonnen en bakens wijzen u de ondiepe plaatsen, vuurtorens duiden u de richting aan, en men wil u desnoods de haven van onder water verlichten, opdat ge nauwkeurig weet, waar het veilig is voor u.

Maar wat, indien de storm losbreekt met toomelooze woede! Wanneer de golven zich hoog verheffen en in kokend schuim torenhoog opspatten tegen de havenhoofden, vanwaar ze terugklotsen tegen de opvolgende golf. Door die woeste branding moet gij door. Het spattende schuim vormt een sluier van droppelen, waarvoor ge de oogen zoudt willen sluiten en toch niet moogt, en waardoor u het uitzicht belemmerd wordt op de voorwerpen, die u den rechten koers zouden wijzen. En die golven, voor- en achteruitrollend, brekend tegen elkander, grijpen om beurten uw schip met hun reuzenarmen en werpen het heen en weder, drijven het uit den koers, zoodat het naar links en naar rechts wil. Uw nietige menschenhand aan het kleine stuurwiel moet dan sterker zijn dan de kracht der golven. Door uw kracht kunt ge die niet overheerschen: wat is menschenmacht tegenover het geweld der baren? Ge moet heerschen door uw beleid; ge moet op het rechte oogenblik ingrijpen en rechts en links wenden, onophoudelijk veranderend. En als ge juist uw schip tusschen de hoofden hebt, dan wacht u het moeilijkst oogenblik; het voorschip komt in water, dat betrekkelijk stil is, dat alleen maar een beweging heeft de haven in, gelijk de beweging van uw schip is; maar het achterschip, dat nog buiten de hoofden is, ontvangt den laatsten nijdigen druk van de golven, van ter zijde. En die stoot werpt bij 't binnenvaren van de haven het schip tegen het havenhoofd te pletter! Is 't niet waar, dat zoo menig schip schipbreuk lijdt juist in de haven?

Gij, die 't besturen van een schip zoo licht acht, zoudt ge 't roer liever niet uit handen geven? Zoudt ge 't niet toevertrouwen aan een, die 't beter kan dan gij?

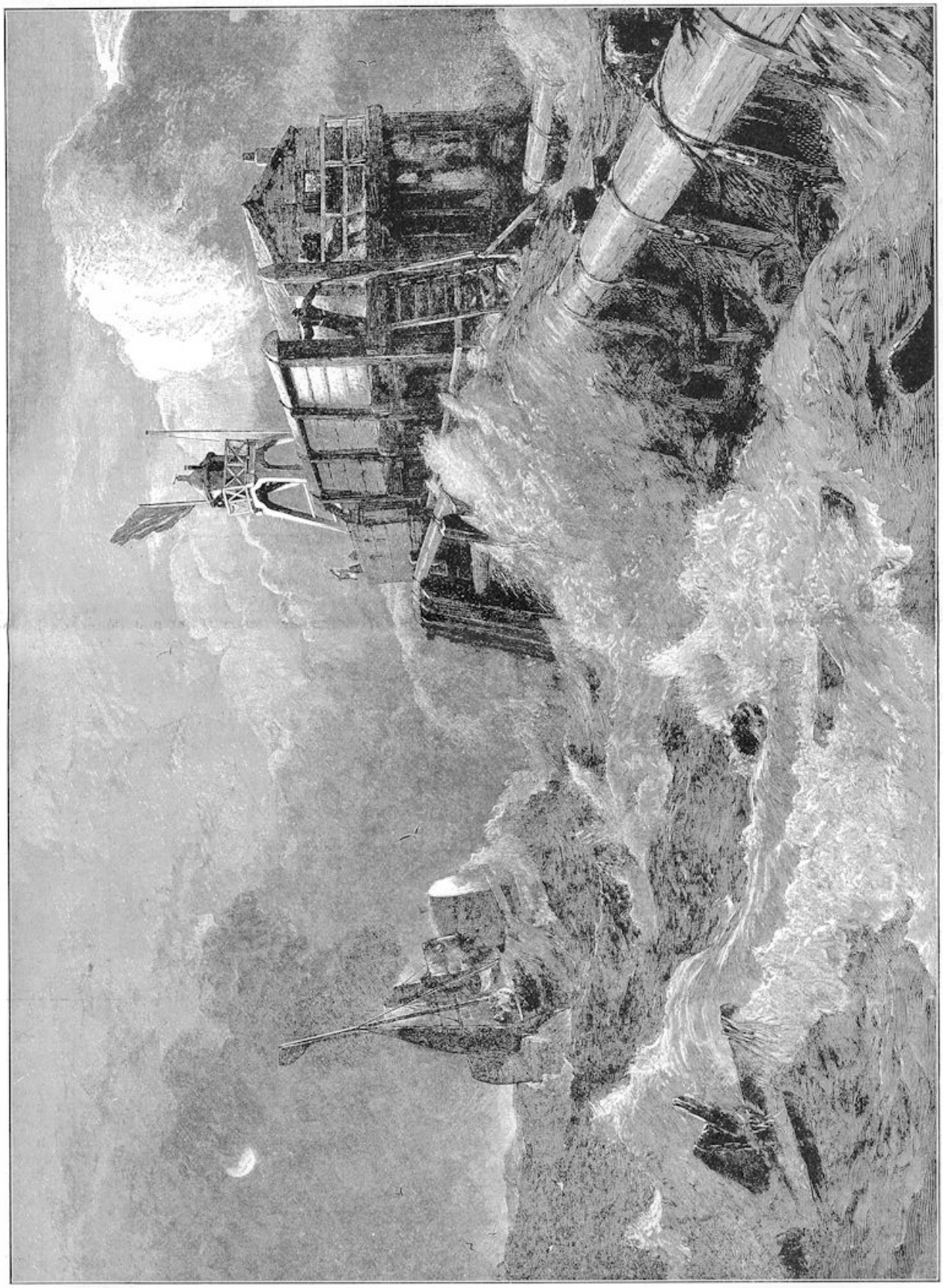
Dat doen onze bevaren stuurlieden zonder zich te schamen. Ze kennen niet alle ondiepten en klippen, niet alle stroomen en draaikolken, niet alle nukken en grillen van alle mogelijke havens ter wereld. Dat kan niet gevorderd worden. Och, als 't stil en rustig weer is, dan kunnen ze het schip wel binnenbrengen, maar is de zee boos en de wind ruw, dan hijschen ze gaarne de loodsvlag. Dan komt de man aan boord, die deze haven kent, en die sturen kan, die mannenwerk kan verrichten. De loods is de stuurman voor de haven; zijn geoefend oog, zijn nauwkeurige kennis en zijn vaste greep zijn het, waaraan ge uw schip moet toevertrouwen, zal er iets van u terechtkomen. Wat zoudt gij uitvoeren bij zulk een strijd der elementen, gij, zonder oefening, zonder ervaring, zonder kennis van het gevaar!

En zou het op de levenszee anders zijn? Zoudt gij daar uw eigen schip kunnen sturen? Ach, gij kent de klippen niet en de gronden, de stroomingen niet en de stormen, gij weet niet, hoe onverwacht de rukwinden van den Booze in uw zeilen vallen en uw ranke schip in den grond boren. Laat daarom af, van zelf uw schip te sturen; geef het roer over aan den Loods, die de haven kent en den weg weet, die de kracht der stormen heeft ervaren en weet hoe zwak uw scheepje is. Laat het Hem gerust over; Hij brengt uw schip binnen door storm en nacht, door branding en schuim.

A. L.

*) Drie op een uur gaans.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

SNEEUW.

Warr'lende, dwarr'lende vlokken,
Witter dan wat er aan witheid
Ergens en ooit werd gevonden!
Wereld van wondere schoonheid
Maakt gij een doodsch-droevige aarde,
Lang in staag lekende tranen
Weenend, om 't mooi van een zomer,
Dat er de herfstkou deed tanen.

Warr'lende, dwarr'lende vlokken,
Waar ge aan de boomen blijft kleven
Weeft gij een wondere wade,
Schijnbaar een doodskleed voor 't leven.
Statig en stille is uw schoonheid; —
't Harte vol heilige vrede
Vouwen we eerbiedig de handen;
Staam'len we zacht onze bede.

Warr'lende, dwarr'lende vlokken,
Eind'lijk tot ruste gekomen,
Hebt ge in 't gespeel van de zonne
Meer nog aan schoonheid genomen;
Doet uw kristallen gij schitt'ren,
Flikk'ren in fonk'lende kleuren,
Tot bij uw pracht wij vergeten
't Zomersche schoon te betreuren.

Warr'lende, dwarr'lende vlokken,
Mij doet uw witheid verlangen,
Dat ook mijn zondige ziele
Reinheid bij God moog' ontvangen:
Sierlijke, witte gewaden,
Zal hij Zijn heiligen schenken. —
Vader, wil dan in genade
Mij ook, onwaard'ge, gedenken!

J. M. WESTERBRINK—WIRTZ.

https://achterderug.nl

hadden 's avonds afgesproken, dat ze elkaar tegemoet zouden komen, om samen een morgenwandeling in het bosch te doen, en tengevolge van die afspraak was ze wakker geweest van dat de eerste roode zonnestraal in haar venster speelde.

Nu stond ze voor den spiegel het haar op te maken, waartoe ze meer tijd noodig had dan voor dagelijksch gebruik. Daarna begon ze te overwegen, welke japon ze zou aantrekken, haar gewoon ochtendkleed of haar crême mousselinen. De keuze bepaalde zich ten slotte op de laatste.

Toen ze klaar was en een beetje koket zich gemonsterd had in den spiegel, kwam het haar te binnen, dat ze nog niet gelezen had en ze haalde haar Bijbel voor den dag.

Doch op hetzelfde oogenblik werd er geklopt en het kamermeisje kwam binnen met haar morgenkoffie. En toen ze daarmee klaar was, vond ze dat ze eigenlijk geen tijd meer had tot rustig lezen, en ze besloot dus het uit te stellen, tot ze terug was van haar wandeling.

De zon stak wat, en aan de kim was het eenigszins betrokken. Het weer leek onbestendig, maar voorloopig was het toch heel goed. In het bosch was het frisch en koel. Overal, waar de zon nog niet was doorgedrongen, lag sterke dauw.

(Wordt vervolgd.)

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Elegie, ode en sonnet. — Phonetisch. — Hij kijkt als een kip op een streep.

M. B. te R. vraagt: Wat is een *elegie*, een *ode* en *sonnet*?

Antw. — De *Elegie* en de *Ode* stammen uit het Grieksch en zijn lyrische gedichten. De eerste uit teedere gevoelens, droeve of blijde. De ode is het gevoelsgedicht, dat verheven ernstig, maar ook grappig kan zijn. Elegieën vindt men o. a. bij Bellamy, oden bij Bilderdijk.

Het *Sonnet* is lyrisch; het komt uit het Italiaansch en heet bij ons *klinkdicht*. Het heeft een bijzonderen, schoonen vorm: 14 regels in 2 groepen, in de eerste elk van 4, de tweede elk van 3 regels. Elk vierregelig heeft een zelfden rijmklank, elk drieregelig twee of drie terugkeerende klanken. 't Sonnet is niet iets nieuws, maar al een eeuw of zes oud minstens. Voorloopig raad ik er maar geen nieuwe bij te leveren. We zijn er mee overladen!

Op de vraag van C. te K. wat een *phonetische* spelling is, diene, dat deze de woorden schrijft naar den klank, zoodat men luid lezende hetzelfde te hooren krijgt als in de spreektaal. Men zou dus in onze taal, wier spelling al tamelijk phonetisch is, bijv. de *ch* in *mensch* en *visch* kunnen weglaten. De zoogenaamde vereenvoudigde spelling is eigenlijk vrij wel een phonetische.

Men zegt wel eens: „Hij kijkt als een kip op een streep." Waar zou dat vandaan komen?

Antw. — 't Is wederom „men", die beweert, dat als op den grond een witte streep, b.v. met krijt getrokken wordt en het dier daarop gezet, de kip, de oogen op de streep gevestigd, die trouw volgt. Geen kippen houdende, kon ik de proef niet zelf nemen. Misschien verrast ons weer een lezer met nader bericht.

A. J H.

BRIEVEN UIT WONDERLAND.

Eigen beweging der planten. I.

Beste Vriend!

Het heeft lang geduurd, dat ik je geschreven heb uit Wonderland. Denk nu niet, dat ik een winterslaap gehouden heb; dat doen hier wel vele planten en dieren, van de laatste vooral de kleinere, ook vleermuizen en egels en zelfs beren, maar de menschen slapen in den winter slechts weinig meer dan in den zomer. Neen, ik heb ook in den winter hard gewerkt, en dat is juist de reden, waarom ik je niet eerder geschreven heb. Intusschen mag je wel eens nadenken over het wonder van den winterslaap. Dagen, weken, zelfs een paar maanden aaneen te blijven slapen, zonder eten of drinken, en toch maar te blijven leven, zoodat hartslag en ademhaling geregeld, al is het ook langzamer en zwakker, hun gang gaan, — is het geen wonder? Maar is het slapen zelf niet reeds een wonder? Je legt je 's avonds op één oor, trekt de dekens over het andere, als 't koud is, denkt nog even na en — weg ben je. Soms voel je 't oogenblik aankomen, dat je bewustzijn je verlaat. En kijk, na eenige uren begin je weer, dikwijls met dezelfde gedachte, waarmee je geëindigd hebt. Zoo ging het ten minste den Psalmdichter, blijkens zijn woord: Als ik wakker word, ben ik nog bij U. Een goed voorbeeld, en we mogen wel bidden om het voorrecht, dat ons inslapen en ons ontwaken steeds in 's Heeren gemeenschap moge zijn!

Doch ik wou het nu niet met je hebben over het wonder van het slapen; ik kwam daarop enkel door de herinnering aan mijn lang stilzwijgen. Ik wou een heel anderen kant uit. Nu de dit jaar zoo vroege lente er weer is, en overal het leven der natuur ontwaakt, is het de rechte tijd om naar de planten om te zien, en dan wou ik je raden ditmaal eens te letten op de eigen bewegingen der planten. Kijk, we stellen ons de planten gewoonlijk als onbewegelijk voor en de dieren als bewegelijk. Toch zou ik je wel dieren kunnen wijzen, die zich minder bewegen dan sommige planten. Wie meent, dat planten alleen bewogen w o r d e n, door den wind bijv., heeft toch nog niet veel naar de planten gekeken!

Daar heb je in de eerste plaats de beweging van het groeien. Ik heb eens een seringespruitje waargenomen, dat in vier en twintig uren acht cM. langer was geworden, en bij snijboonen mat ik nog wel grooter lengte. Is dat geen beweging? Het groeien gaat in den regel langzamer, zóó langzaam, dat wij het niet opmerken. Maar dat komt door onze groote snelheid van beweging. Alle ding is betrekkelijk. Als een geweerkogel een sneltrein voorbijsnelt, dan zegt hij: „Och wat gaat dat groote ding langzaam!" En jij kunt den trein toch maar niet bijhouden!

't Zou wel een aardigheid wezen, het groeien van den wilden wingerd om het priëel in je tuin eens kinematografisch op te nemen, b.v. met tusschenpoozen van een uur, dertig lentedagen lang, en door de film te vertoonen in een tempo van een per seconde. Dan zou je in twaalf minuten zien wat je nu ziet in een maand, en zou je verbaasd staan over de beweging van je wijnstok. Men heeft reeds zulke opnamen vertoond van een bloem, die zich opent, bloeit en verwelkt. Wie dat gezien heeft, spreekt niet meer van een bewegingloze plant. 't Is enkel het tempo, dat ons doet meenen, dat de plant zich niet beweegt.

Toch zijn er heel wat bewegingen aan de plant op te merken, die nog veel merkwaardiger zijn dan het groeien en het bloeien; bewegingen, die je zoo maar zien kunt. Daar bij jou op de heide is het niet moeilijk, de z o n n e d a u w te vinden; ik weet er ten minste een heel veld bij het Uddelermeer, en waar je zoekt in moerassige streken, vind je 't lieve

04-07-2025

Blz 146/213

Rens Strijbos

DIENENDE LIEFDE.

Zoo bange beeft over deez' aarde
Des winters de klacht van 't ontberen,
Geen brood en geen dek en geen kolen; —
Kon liefde de ellende slechts weren!

Maar 't lijden schijnt sterker dan liefde;
Steeds weer wordt de klaagtoon vernomen,
't Zij God in Zijn wijsheid kastijdde,
Of — onrecht het brood heeft ontnomen.

Doch liefde blijft waken en werken,
En schuwt niet de wintersche wegen,
Hoe dik ook de sneeuw die bedekte;
Zij brengt waar ze heengaat haar zegen.

En waar ze haar gaven mag laten,
Daar voelt zij zichzelve nog blijder
— Gelukkig door 't weldaad bewijzen —
Dan d'arme, begiftigde lijder.

En waar ze een woord slechts kan schenken,
Daar is in die woorden het Leven;
Daar wijst zij naar Boven, naar d' Eeuwige,
En wat Hij in gunst ons wil geven.

Gelukkig, wie dienend en dankend
Zóó gaven en krachten mag wijden
Aan d' eeuwige, blijvende Liefde;
Mag lenigen 't snerpende lijden.

J. M. WESTERBRINK-WIRTZ.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

DE VRIEND DER GEZONDHEID

DOOR

Dr. J. VOORHOEVE

VRAGENBUS

A. B. te **C.** — Langdurige kliergezwellen zijn steeds de uiting van een zoogenaamd scrofuleus gestel. De scrofulose is een over de geheele aarde verbreide chronische ziekte, die vooral in streken met een vochtig klimaat veel voorkomt. De ziekte is veelal erfelijk, chronische ziekten der ouders hebben dikwijls scrofulose der nakomelingschap ten gevolge. Een homoeopathisch middel, waardoor de kliergezwellen *spoedig* verdwijnen of althans onzichtbaar worden, bestaat niet. Bij het *chronische* karakter der ziekte moet men al zeer tevreden zijn, als in verloop van maanden het gestel zoodanig verbeterd wordt, dat de gezwellen langzamerhand afnemen. Hiertoe kunnen zeer zeker homoeopathische middelen o.a. *Sulfur, Calcarea carbonica, Jodium,* enz. goede diensten bewijzen; van even groot belang is evenwel de leefwijze en het diëet, het oponthoud in de buitenlucht en de verpleging der huid door waschingen en baden. Wat het diëet betreft, zijn vooral scherp gezouten en sterk gekruide spijzen te vermijden; nuttig is het, een tijdlang het zoogenaamde lacto-vegetabile diëet (groenten, vruchten, brood, meelspijzen, melk en eieren) op te volgen.

Wat uw verdere vraag betreft, deze is niet geschikt ter beantwoording in de Vragenbus. Wij vermoeden, dat het door u genoemde verschijnsel eveneens met de scrofulose in verbinding staat, raden u echter ten zeerste aan, u aan een nauwkeurig onderzoek door een geneesheer te onderwerpen.

C. J. O. te **U.** — Het geval van uw 16-jarige dochter, die aan *hydrocephalus* of waterhoofd, zooals de Nederlandsche naam is, lijdt, is van wetenschappelijk standpunt beschouwd interessant, daar het zelden voorkomt, dat bij een dergelijken hoofdomvang (86 cM. omvang boven de oogen) het verstand normaal is. Dat het een zeldzaam geval is, bewijzen ook wel de bezoeken van talrijke artsen, die, zooals u schrijft, het kind zijn komen zien. Hydrocephalus kan aangeboren zijn of in het verloop van ziekten ontstaan. Eerstgenoemde gevallen zijn meestal ongeneeslijk, de kinderen worden niet oud, blijven in hun lichamelijke en verstandelijke ontwikkeling ten achter en worden gewoonlijk, als zij in leven blijven, idioot. Overigens moet deze ziekte niet verwisseld worden met de vergrooting van den schedel, die bij *Engelsche ziekte* voorkomt. Zulke gevallen kunnen soms genezen worden, als zij vroegtijdig genoeg behandeld worden. Daar uw dochter nu in de laatste maanden aanvallen van epileptischen aard heeft gehad, schijnt de toestand toch nog kritiek te kunnen worden. Dat door gepaste homoeopathische geneesmiddelen hierin nog beterschap zou kunnen bewerkt worden, houden wij niet voor onmogelijk, wij raden u echter aan, u persoonlijk tot een homoeopathisch geneesheer te wenden en het kind te laten onderzoeken. Is dit bij de van het vasteland geïsoleerde ligging uwer woonplaats in het tegenwoordige jaargetijde niet goed mogelijk, dan kan het geen kwaad, voorloopig de proef te nemen met *Zincum cyanatum,* waarvan u de 4de decimale verwrijving kunt geven, daarvan eenmaal per dag een mespunt vol. Tevens moeten koffie en thee vermeden worden, natuurlijk ook wijn en bier, en moet een streng lacto-vegetabiel diëet opgevolgd worden. Over dit laatste vindt u uitvoerige mededeelingen in No. 12 der Homoeopathische Bibliotheek, getiteld: „Het homoeopathisch diëet," dat wij u aanraden u aan te schaffen. (Prijs 45 cts.)

LEVENSBESCHRIJVING

van wijlen Prof. A. Brummelkamp,

door zijn jongsten zoon A. Brummelkamp.

Deze schrijver geeft *volle maat.*

Er behoort schrijversmoed — en uitgeversmoed — toe, om in onze twintigste eeuw te komen met een biografie, die uitdijde tot zeshonderd bladzijden, groot formaat en dicht bedrukt! Ons tegenwoordig geslacht houdt van *kort.* De krant moet vooral *korte* stukjes geven; de preek, 's Zondags, moet vooral *kort* zijn. Alleen de roman in afleveringen is niet spoedig te lang . . . . helaas!

Wijlen Prof. *A. Brummelkamp* was een boeiende figuur in de laatste helft der vorige eeuw. Weinigen onzer zullen hem gekend hebben in zijn jonge jaren of zelfs in de kracht van den mannelijken leeftijd. Wie zich zijner herinnert, heeft het beeld bewaard van den sympathieken grijsaard, wien de witte kroeskroon des ouderdoms waarlijk sierde, en die tot aan het einde iets frisch en jeugdigs behield; Christen-optimist, wiens levendig karakter zijn zwaarmoedigen kerk- en geloofsgenoot wel eens vragen deed, héél in stilte, ... of er wel „echt werk" aan hem gebeurd zou zijn . . . . . Maar had hij dan „vader Brummelkamp" weer hooren preeken, ja! dan kón het toch niet anders, of wie zóó putten kon uit de overvloeiende fontein van genade, die moest toch zélf óók genade aan zijn hart hebben gekend . . . .

Brummelkamp bracht onwillekeurig soms op een dwaalspoor.

De „Afgescheidenen" uit het midden der 19e eeuw waren geen engelen, en hoeveel „oprecht geloof" er ook in hun kringen schitterde, ze hadden soms ook zoo hun ideeën, waar ze aan vasthielden of 't geloofsartikelen waren.

Daar hadt ge bv. de „Gezangen."

In eenvoudigheid des gemoeds meenden velen hunner, dat geen kind van God een „gezang" kon dichten of zingen, en op hun gezelschappen zou een storm ontketend zijn, als een het gewaagd had, voor te stellen met een gezangvers God te loven voor Zijn onvolprezen liefde! Meê om der gezangen wille waren zij immers „de Kerk uitgegaan," en wie er 't ergst tegen foeterde, schold ze „liedekens des duivels," waarmee deze de „kinderen Sions" in slaap trachtte te wiegen.

Ze waren te goeder trouw, deze lieden, al wisten ze de „vele treffelijke liederen," waarvan *Groen van Prinsterer* sprak, niet te schiften uit den *bundel,* die volgens denzelfden schrijver zich kenmerkt door „velerlei loslating van het kenmerkende der geloofsleer." En als ze dan hoorden, hoe een *Brummelkamp* die „treffelijke liederen" zóng, ja hoe hij — gelijk ook zijn levensbeschrijver hier meedeelt — als 't ware met een gezangvers op de lippen de eeuwigheid inging . . . . dan konden *zij* daar, op hún standpunt, niet bij en schudden het hoofd . . . .

Zoo ook, als ze zagen, hoe *Brummelkamp* met mannen der „groote kerk" saam bidstond hield en zong en redevoerde — zelfs met „ethischen" — dan vatten ze dit niet van een der vaderen van de „afscheiding" . . . .

Brummelkamp was, wat men noemt, een „ruim" man. *Te* ruim, vonden sommigen bij zijn leven wel. 't Is niet het juiste woord, want *Brummelkamp* maakte de mazen van het evangelische vischnet nooit grooter dan naar bijbelsche maat geoorloofd was . . . . een andere vraag is, of zijn „ruim hart" hem niet meermalen teleurstelde in 't waardeeren van menschen. . . . .

Maar aan den anderen kant was de beminnelijke „voortrekker" óók weer nauw, scherp, punctueel en week hij geen schrap van zijn standplaats.

Hij was man, vader, der „Scheiding."

Gelukkig kan men in ónze dagen over de „Scheiding" en al wat daarmee in verband staat, spreken en schrijven, zonder vóór- en tegenstander dadelijk op te jagen en in 't harnas te drijven. De weinigen, die zich in hun nieren geprikkeld gevoelen, zoodra de „Afscheiding" ter sprake komt, wil ik in gemoede waarschuwen liever dit boek niet te lezen, opdat ze niet geërgerd worden. Het is in waardigen stijl geschreven, in goeden toon gehouden, geschiedkundig juist en wèl gedocumenteerd; het is voor een „afgescheiden ziel" om van te smullen, en voor een „hervormd mensch" om het hier en ginds met vraagteekens tatoeëerende alevel interessant te vinden. . . . maar het is geen zoetig boek, zoomin als *Brummelkamp* een zoetelijk man was.

https://achterderug.nl

Hier is een zoon der Scheiding, die met conscientieuze getrouwheid en biografisch talent een vader der Scheiding in zijn leven en arbeid schildert. En als 't over kerkelijke toestanden gaat, dan nemen vader nòch zoon een blad voor den mond, dàt is te begrijpen . . . . èn te loven! 't Boek als biografie zou mislukt zijn, als we niet telkens 't slagzwaard glinsteren zagen, dat deze „voorvechter" opheft tegen het „Haagsche genootschap." Maar voor wie dezen wàren *Brummelkamp* liever niet ziet, is 't goed dat de beschrijver het even ópmerkt.

De oude hoogleeraar wordt hier gegeven, zooals hij wàs. En de zoon moge 't niet afkeuren, hij verheelt toch niet, dat voor den vader de *Scheiding* eigenlijk de spil was, waarom het vaderland draaide, zóó dat de „ruime" man op *dit* punt zelfs „eng" zijn kon in zijn ingewanden. Enkele jaren vóór de Doleantie schrijft hij zelfs 'n ietwat hartstochtelijken brief, om een „kind der Scheiding," die aan de „Vrije" was gaan studeeren, naar Kampen te halen. Maar niet zoodra was de Doleantie uitgebroken en hadden de mannen der „Vrije" het „genootschap" meê den scheidbrief gegeven, of *Brummelkamp* toog van pastorie tot pastorie, om de broederen te sterken in den strijd.

Intusschen — zelfs een lang en bewogen leven als dat van dezen geboren Amsterdammer, die altijd een zwak voor zijn vaderstad hield, zou allicht geen zeshonderd bladzijden hebben mogen vullen, als niet de auteur zijn taak ruim had opgevat en ons een boeiende beschrijving had gegeven van — gelijk het feitelijk zou moeten luiden — „Brummelkamp, zijn omgeving en zijn tijd." *Hij* toch staat vóóraan op de schilderij, maar rondom hem is 't àl leven en beweging van mannen uit zijn tijd en zijn kring, waarmee nadere kennismaking alleszins de moeite loont.

Voor hem, die het geestelijk en kerkelijk leven onzer vaderen kénnen wil, zooals zich dit in de 19e eeuw ontwikkelde, is dit boek een ware goudmijn. De man van stand en kennis mocht deze „kinderen der Scheiding" lippekrullend de „nachtschool" noemen en de „heffe des volks" hen tot in geslachten met smaad en straatvuil overladen . . . . geen kenner onzer historie, die niet toegeeft, dat in deze smalle, verschoven zoom onzer natie een deel „volkskracht" school, waarvan de energie nóg door- en náwerkt.

Het zou, om ons alleen tot maatschappelijk terrein te bepalen, de moeite loonen, om op tal van plaatsen na te gaan, hoe de nakomelingen van de „eerstelingen der Scheiding" zich door noeste vlijt en taaie volharding een eereplaats onder hun medeburgers verworven hebben.

Wilt ge iets van die kracht leeren kennen en van het geloof, dat als de groote *motor* deze kracht in beweging bracht, dan moet ge in dit boek bv. de hoofdstukken lezen over de Emigratie onder *Van Raaltes* leiding, halverwege de 19e eeuw, naar Amerika ondernomen.

Bijna was *Brummelkamp* óók gegaan.

Maar al bleef hij ten slotte hier — jarenlang was hij de man, dien men raadpleegde; in wiens huis de broederen saámkwamen, eer de groote tocht over de wateren aanving; met wien ze nog lang in briefwisseling bleven, als ze in 't nieuwe vaderland waren aangekomen.

Welk een eenvoudig, kinderlijk geloof!

Maar welk een gróót geloof: een geloof, dat bergen van zwarigheden verzette.

Als ge daar bv. leest van die eenvoudige boerenvrouw uit de oostelijke achterhoeken van ons land. Haar gezichtskring was altijd eng begrensd; in aardsche zaken keek ze weinig verder, dan de glooiende heuvels, waar haar dorpsgenooten eeuw in, eeuw uit rogge teelden. Maar haar geestelijke horizon reikte verder dan die van vele geleerde geesten: reikte tot in den hemel, waar de Vader, *háár* Vader troonde, die haar in Christus Jezus tot Zijn eigendom had verklaard.

En als ze straks de groote reize heeft aanvaard, óók om vooruitgang in sociaal opzicht, maar bovenal om onder den ban uit te komen, dien de wereld hier over al wat „afgescheiden" is heeft uitgesproken; als dan een zware storm het schip overvalt, zoo dat de meest ervaren schipper verbleekt; en als dan iedereen denkt, dat het schip vergaat, was het voor deze eenvoudige moeder in Israël „een zalige nacht; ik was in den hemel!" En door 't bulderen van den storm heen, zong ze in stilte bij zichzelf Davids psalm: „U zullen als op Mozes' beê, ofschoon uw pad loopt door de zee, geen golven overstroomen."

Waar zóó de Goddelijke genade werkt, daar zit er „ras" in het volk en — hoe ook achteruitgezet en teruggeduwd; hoe ook met vele verkeerdheden en lastige eigenaardigheden behépt — daar kómt dat volk er, en moet ieder ten slotte erkennen, dat het een integreerend deel onzer natie was, waarmee, hoewel klein in getal, de man die volk en historie kennen wil, rekenen moet.

Ik heb in langen tijd geen boek gezien, dat historie-getrouw zúlk een helder licht wierp op dat deel onzer „nieuwste geschiedenis." Niet slechts voor ons *kerkelijk* leven, maar evenzeer voor ons maatschappelijk, huiselijk, geestelijk leven is dit boek van beteekenis. „In 't verleden ligt het heden," zong Bilderdijk. Wie 't nàáste verleden, dat vaak 't méést veronachtzaamd wordt, beter wil leeren kennen, moet het in de eerste plaats van zúlke boeken hebben.

P. Br.

De Staatsman Talleyrand.

(1754—1838)

Mannen van invloed en beteekenis hebben gevleugelde woorden achtergelaten.

In die woorden openbaart zich hun innerlijk zijn; daar komen de roerselen van hun bestaan bloot; daar zijn de uitgangen van het hart.

Zoo'n gevleugeld woord is van Talleyrand [1]) afkomstig.

„De mensch," heeft hij gezegd, „ontving zijn tong, om zijn gedachten te verbergen."

Doch dit gevleugelde woord is niet oorspronkelijk; in elk geval moet Talleyrand de eer deelen met Macchiavelli, den Italiaanschen staatsman, die drie eeuwen vroeger door de beginselen, die hem dreven, Italië onveilig maakte.

De eer . . . .

Maar kan er bij zoo'n uitdrukking wel van eer worden gesproken? Is ze niet meer berucht dan beroemd? Is ze niet een verschrikkelijke leugen, die slechts op de hoogeschool van veinzerij en huichelarij geleerd kan worden?

Geheimzinnig en glibberig zijn de paden, waarop de staatkunde gaat, en de voorzichtigheid der slangen wordt er meer in praktijk gebracht dan de oprechtheid der duiven. Dit neemt echter niet weg, dat elke staatkunde, die uit huichelarij en veinzerij is saamgeweven, in botsing komt met het rechtsgevoel, en in de Goddelijke weegschaal gewogen, te licht zal worden bevonden.

Bestudeer het gelaat van Talleyrand — ligt er niet iets ondoorgrondelijks in? Met zijn tong heeft hij de menschen misleid, en van zijn gelaat heeft hij een masker gemaakt — deze man, die volgens een bewering van Victor Hugo den grooten Napoleon als een stroopop leidde, is een van de grootmeesters der Europeesche staatkunde op het einde der achttiende en het begin der negentiende eeuw geworden.

Hij bezat een koelbloedigheid, die bewonderenswaardig zou kunnen worden genoemd, indien zij zich niet zoo cynisch dorst openbaren; hij beschikte over een menschenkennis, die ver boven het gewone peil uitging; ofschoon hij een kreupelen voet had, was hij al zijn collega's te vlug af, en hij overtrof al zijn tijdgenooten, Metternich en Castlereagh, Fouché en Nesselrode niet uitgezonderd, in list en sluwheid.

Toen de groote revolutie losbarstte, was hij bisschop van Autun, maar hij liet den bisschopsmijter in den steek, werd president der Nationale Vergadering, en dreef den verkoop der geestelijke goederen door. Hij scheen

[1]) Spr. uit: Talráng.

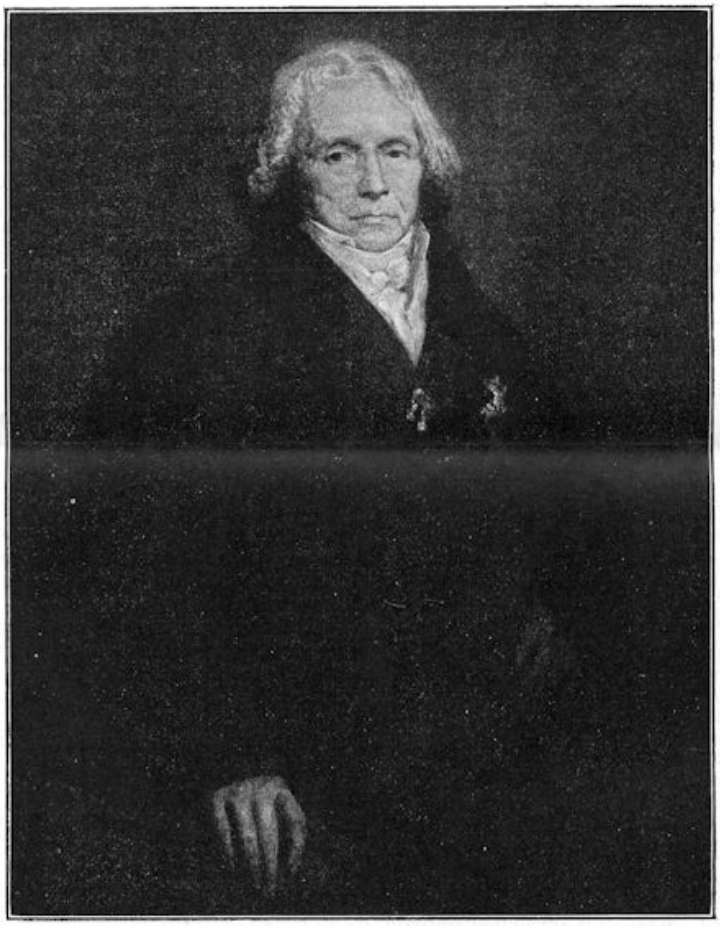
https://achterderug.nl

zich wonder wel thuis te voelen onder de roode kameraden; na de bestorming der Bastille las hij de mis op het Champs de Mars, en was een van de eersten, die den eed op de Constitutie aflegde.

In 1792 werd hij naar Engeland gezonden, om den dreigenden oorlog met dezen staat te keeren, maar zijn zending werd door de bestorming der Tuilerieën verijdeld, terwijl bij deze bestorming geheime papieren en dokumenten van Talleyrand werden ontdekt, die bij de bovendrijvende partij den levendigsten argwaan wekten.

In elk geval achtte hij het te gewaagd, thans terug te keeren, en de stormen des levens dreven hem naar de Amerikaansche kusten, waar de staatsman een houtkooper werd, en waar hij vertoefde, totdat de poorten van het vaderland weer voor hem opengingen.

Doch niet alleen de poorten van het vaderland, maar ook de poorten van het regeeringskasteel gingen weer voor hem open.

Met één sprong was de balling weer op een der hoogste sporten, en verkreeg de portefeuille van buitenlandsche zaken. Doch hij kon zich daar niet handhaven; opnieuw ondervond deze man de wisselvalligheid des levens; zijn benijders waren te machtig, en de staatspartijen, die elkander op de vinnigste wijze bekampten, stemden op één punt toch overeen: in hun gemeenschappelijken haat tegen Talleyrand.

Die haat bracht hem ten val, maar hij zag de ster van Napoleon opgaan en schitteren; hij klemde zich vast aan dien reus der eeuw, bevorderde diens belangen met al de Achitofels-list, waarover hij beschikte, en werd de rechterhand van den lateren keizer.

Opnieuw kwam de portefeuille van buitenlandsche zaken in zijn handen terecht; hij kreeg een ongehoorden invloed op den gang van 's lands zaken, werd de ziel van alle onderhandelingen, besliste schier alleen de vredesonderhandelingen van Luneville en Amiens, van Presburg, Posen en Tilsit.

De glans van het keizerrijk daalde op hem neder; hij werd groot-kamerheer en vorst van Benevento.

Doch als minister van buitenlandsche zaken behield hij de nuchterheid, die bij Napoleon in den roes en de bedwelming van weergalooze zegepralen onderging. Hij hief de hand waarschuwend op, toen de keizer Spanje wilde veroveren, en hij verloor de keizerlijke gunst, omdat hij scherpzinniger was geweest dan zijn gebieder.

Toen Napoleon aan het brandende Moskou den rug toekeerde, begreep Talleyrand, dat dit het begin van het einde was; hij knoopte geheime onderhandelingen aan met de Bourbons, en deze man, die tijdens de republiek een vurige revolutionnair was geweest, die onder Napoleon even dapper aan de contra-revolutie had gedaan, scheen onder Lodewijk XVIII anti-revolutionnair te zijn geworden.

Hij vond het woord „legitimiteit" uit, toen de troon der Bourbons hersteld werd, en dat woord maakte een buitengewonen opgang; hij werd opnieuw met de portefeuille van buitenlandsche zaken belast, en vertrok als zaakgelastigde van Frankrijk naar het congres te Weenen, waar door de groote mogendheden de kaart van Europa, door Napoleon zoo degelijk in de war gebracht, zou worden herzien.

Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat Frankrijk pas overwonnen en vernederd was; dat het volk uitgeput en het land uitgezogen was; dat de troon der Bourbons wankelde, en dat Napoleon te Elba op de eerste de beste gelegenheid wachtte, om aan zijn gevangenis te ontsnappen, en aan Frankrijk zijn grooten keizer terug te geven, dan moet men zich verbazen over de stoutmoedige handigheid, waarmede Talleyrand het pas zoo diep vernederde Frankrijk op het congres vertegenwoordigde.

Hij wekte bewondering bij zijn vrienden en zorg bij zijn vijanden; hij verwarde dezen door de stelligheid van zijn woorden, den klem zijner betoogingen, de voornaamheid van zijn manieren.

Men wist niet, hoe men 't met dezen man had; men vermoedde dat hij loog, maar kon de leugens niet bewijzen.

Want hij was glad als een aal; en zijn ernstigst streven verborg hij achter een masker van ijskoude onverschilligheid.

Toen Napoleon Elba ontvluchtte, om door zijn bloote verschijning Frankrijk te heroveren, week Talleyrand met koning Lodewijk XVIII naar Gent; hij vertrouwde Napoleons zegepraal niet, en Waterloo heeft hem gelijk gegeven.

Met den koning keerde hij naar Parijs terug, om voorzitter van het ministerie te worden, doch slechts drie maanden later nam hij zijn ontslag.

Vreesde hij de wraak der verbitterde Emigranten? Of weigerde zijn vaderlandslievend hart, den voor Frankrijk zoo ongunstigen Tweeden Parijscher Vrede te teekenen — wie zal het zeggen?

Uit de eigenlijke staatszaken trok hij zich terug, doch vijftien jaar later — Talleyrand was toen reeds een grijsaard van 76 jaar — verscheen hij nog eens op het staatstooneel, en wist den weifelenden Lodewijk Philip over te halen, de Fransche koningskroon te aanvaarden.

Hij overleed acht jaar later.

Tot het laatst toe behield hij zijn helder oordeel, zijn scherp vernuft, zijn bijtende geestigheid. Hij werd door velen gevreesd, omdat zij zijn meerderheid voelden, en slechts door weinigen bemind. Maar allen erkenden zijn buitengewone bekwaamheden, en hij heeft meer dan eens aan Frankrijk groote diensten bewezen.

L. P.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

WAT IS, EN WAT WORDT.

I.

Wordt, gelijk we pas zagen, het oude land Kanaän weer blootgelegd, en daarmee soms de waarheid der Schrift bevestigd, het huidige ondergaat een geheele herschepping, die wijst op de naderende vervulling der Profetie.

Kanaän of Palestina was te allen tijde een afgesloten land: in het Westen door de Middellandsche Zee, in het Oosten door de Syrische woestijn, ten Zuiden door het woeste Arabië, in het Noorden door den hoogen Libanon en Anti-Libanon. Zoo kon het volk Israël zich onbelemmerd, zelfstandig ontwikkelen, en tegelijk een licht zijn voor de groote, ontwikkelde volken der oudheid, in wier midden het lag. Dat waren de Egyptenaars, Assyriërs, Babyloniërs, Meden, Perzen, Grieken en Romeinen. Ongehoorzaamheid aan Gods bevel was oorzaak, dat nu dit dan dat dezer volken Israël overheerschte. Na de heerschappij der Romeinen, die den Joodschen Staat vernietigden, kwam het land onder de Arabieren. Thans staat het al eeuwen onder Turksch gezag.

Het eigenlijk Palestina, dat we hierboven bedoelden, is klein, nog lang niet zoo groot als Nederland. Toch had het in Davids tijd verscheiden millioenen bewoners, want het kon toen 1.300.000 krijgslieden leveren! Flavius Josephus, die kort na Christus leefde, vermeldt, hoe Galilea, dat zoo groot is als onze provincie Gelderland, ruim 200 steden en dorpen telde, van welke laatsten sommige 15000 inwoners hadden. Kanaän moet dus onder David, en nog later weer, millioenen bewoners gehad hebben. Thans zijn er niet meer dan 700000, dus zooveel als bij ons alleen reeds in Amsterdam en Utrecht wonen. Men kan dan ook uren lang door de vlakte reizen zonder een enkele woning te zien. De meeste dorpen gelijken puinhoopen.

Wie bewonen eigenlijk tegenwoordig het Heilige Land? Voor drie vierden bestaat de bevolking uit Mahomedaansche *Arabieren*. Deze verdeelt men in stadbewoners, die vrij beschaafd zijn, in Fella's of landbouwers, en Bedouïnen, flinke ruiters, die nog als de Aartsvaders in zwarte tenten wonen en met hun kudden rondtrekken. Zij zijn de schrik der Fella's en der vreemdelingen, die zij vaak overvallen en uitplunderen, gelijk nog pas in Galilea is gebeurd. Men herinnert zich ook wat de kunstschilder Van der Schaar onlangs hiervan in „Timotheüs" meedeelde.

Turken, die van afstamming Mongolen, dus vreemdelingen zijn, vindt men maar weinig in Palestina, doch zij zijn meesters van het land, en tot nog kort geleden waren hun beambten de verdrukkers van het volk. Zij verhinderden allen vooruitgang, en zonder „baksjies," geschenk, was niets te bereiken. Toen de Duitschers in Jeruzalem op eigen kosten de wegen naar Jericho wilden verbeteren, liet de regeering het niet toe. Een Belgische maatschappij moest 20000 pond baksjies geven vóór zij in Damaskus een electrische tram mocht aanleggen. De olijfboom draagt eerst in het tiende jaar vrucht. Toch moesten de Fella's reeds van het eerste jaar boombelasting betalen. Geen wonder, dat de boschbouw verwaarloosd werd.

Zijn ook de Turken Mahomedanen, anders is het met de *Syrische* bevolking, die van de oude bewoners, de Joden uitgezonderd, afstamt. Deze behooren meest tot de Grieksche kerk, of zijn Roomsch. Door den Zendingsarbeid zijn honderden Protestantsch geworden. De oude taal is bij de ongeveer 90000 Syriërs nagenoeg door het Arabisch verdrongen.

Over de *Joden* in Palestina spreken wij straks. Vermeld dienen nog de *Franken*, d.i. de weinig talrijke Europeanen, die in Kanaän wonen.

Het oude Palestina was uiterst vruchtbaar, een land van melk en honing vloeiende. Op de hoogten groeiden cederen, palmen en vijgenboomen; op de berghellingen de wijnstok en in de dalen het graan. Een heerlijke schildering daarvan biedt Ps. 65 vs. 12—14: „Gij kroont het jaar Uwer goedheid; en Uw voetstappen druipen van vettigheid. Zij bedruipen de weiden der woestijn; en de heuvelen zijn aangegord met verheuging. De velden zijn bekleed met kudden, en de dalen zijn bedekt met koren; zij juichen, ook zingen zij."

Van al die heerlijkheid is, helaas, sedert eeuwen weinig of niets meer over. Wel vindt men nog hier en daar enkele boomgroepen, schoone weiden en velden, meestal waar de Europeesche kolonisten vlijtig arbeiden, maar het land in 't algemeen is woest, de bergen kaal. Van Jeruzalem naar Bethlehem dragen de heuvelen geen enkelen boom meer. Zelfs de aarde is door de regenvloeden weggespoeld, en alleen de witte kalksteen overgebleven, 't Is gelijk De Liefde zoo treffend in zijn schoon gedicht zegt:

Slechts distel en doren,
Waar welig te voren
D' amandelboom stond.
De wijnstok en ceder,
Zij liggen daar neder,
Gerukt uit den grond.

Er is echter alle hoop op betering, sinds de spade regen weer valt. En dat hij werkelijk valt, ondervond kort geleden een reisgezelschap van Jericho naar Jeruzalem, dat door storm en regenbuien werd verrast. Doch allen verheugden zich, wijl land en volk dorstten. De regenbakken — men drinkt enkel regenwater — hadden nu weer voorraad tot November.

In die maand, en de volgende, valt de vroege regen; dan kan de akkerbouw beginnen. De spade regen (April) is noodig voor een goeden oogst. Van Mei tot einde October is er geen wolkje aan den hemel. De zonnegloed zou alles verdrogen en vernielen, als niet de koele Westenwind uit de zee elken nacht de aarde bevochtigde. Vóór zonsopgang zijn de boomen, bloemen en velden zoo frisch alsof het geregend had. Verschijnt de gloeiende zon, dan verdwijnt de nevel, die als een witte zee de aarde bedekte. Dit leert ons de woorden verstaan uit Jes. 44 vs. 22: „Ik delg uw overtredingen uit als een nevel, en uw zonden als een wolk: keer weder tot Mij, want Ik heb u verlost."

Ondanks den vroegen en den spaden regen en den morgennevel is het land arm aan water, wijl de boeren het regenwater ongebruikt in den Jordaan laten loopen en niet bewaren voor den zomer. De Arabier is traag en verzorgt zijn land niet, dat dus weinig opbrengt.

A. J. HOOGENBIRK.

HET RAADSEL

op blz. 203, nr. 22, is toch blijkbaar moeilijker geweest dan ik dacht. Althans ettelijke lezers vragen de oplossing. Des te meer eer voor Mej. M. te IJ., die mij de verklaring dadelijk toezond, en wel aldus:

Regel 5. De stad **Delft** werd gesticht waarschijnlijk door Godevaert of Govert met den Bult. (ongeveer 1071.)
„ 4. Hof van Delft.
„ 3. Delft min een letter wordt Elft.
„ 2. Frederik Hendrik werd in 1584 te Delft geboren. (Historie.)
„ 1. Waarschijnlijk ontleent Delft wel zijn naam aan diep graven of Delven, b.v. de gracht van Corbulo.(?)

A. J. H.

https://achterderug.nl

DE BERGEN GODS. *)

De God des Hemels mint de bergen dezer Aarde,
En wijdde hen van ouds, als beider verste grens,
Tot heilige outers, waar Hij neerdaalt tot den mensch,
Die tot Hem opklimt . . . .

„God is goed en — groot!" — herhalen
Alle heuv'len met hun dalen,
Alle bergen, die daar staan,
Als voor d' eeuwigheid geschapen . . . . .

TEN KATE.

Eer de bergen geboren waren . . . .

Welk een machtige gedachte spreekt Mozes daar uit in zijn lied der vergankelijkheid. Als iets op onze aarde eeuwig schijnt, is het de berg, de granieten kolossus, met z'n grillige vormen, hoog zich heffend boven al wat hoog is op aarde, aan wiens borst de wolken sluimeren en die draagt op de kruin de sneeuw der eeuwen.

Wat is de mensch bij den berg!

Hoe voelt zich een „menschenkindje, dat klautert langs de ontzaglijke hellingen, waar het niets aanschouwt dan reusachtige grootheid, verre uitgaand boven de maat van het menschelijk leven — waarlijk als een druppel aan den emmer en een stofje aan de weegschaal."

Hij, kortstondige verschijning op de wereld, — van wiens dagen de dichter zong, dat ze zeventig jaren zijn, of zoo hij zeer sterk is, tachtig jaren, — wat is hij, die broze, teere mensch bij dien geweldige van kracht, die eeuw in eeuw uit, *staat;* wiens woesten kop de stormen niet vergruizelen kunnen.

Die berg blijft — en aan zijn voet dragen de zonen de vaderen uit naar hun graven om straks op hun beurt door hun nageslacht uitgedragen te worden.

Die berg blijft — trots alle verweering van den buitenkant.

Hij verschilfert slechts als om altoos weer nieuw te worden en schijnt te spotten met de onbestendigheid van al wat is.

Eer de bergen geboren waren . . . .

Want ze kennen een begin, deze reuzen vol majesteit. Voortgebracht zijn ze door den grooten Schepper aller dingen, die ze vastzette door Zijn kracht en die ze naar het woord van Job verzet, dat ze het niet gewaar worden, die ze omkeert in Zijn toorn en voor Wien Nahum zegt, dat ze beven. Hij kent ze met hun donkere holen en gapende afgronden, met hun vee en hun gevogelte, met hun plantenwereld — en voor Zijn aangezicht versmelten ze als was.

En ook — wat is toch wèlbezien, een berg bij een mensch!

Want de bestendigheid van den eerste is tijdelijk slechts; eeuwig zal hij niet staan; bergen zullen wijken en heuvelen wankelen.

Maar de mensch blijft. Hij is voor de eeuwigheid geschapen. Het onvergankelijk leven ontving hij, en door de onsterfelijkheid zijner ziel staat hij in het rijk der creaturen hooger, oneindig hooger, dan die stomme, levenlooze rotsgevaarten. En is zelfs niet de steenbok, die over de kloven springt, van hoogere orde door het leven, dat God hem schonk, dan die doode massa steen, die zijn levensgebied is?

De bergen Gods gunnen den mensch een blik in de prachtigste schouwzalen der natuur. Wie, die een oog heeft voor verheven schoonheid, geniet niet in, en verlangt niet naar het oogenblik, dat hij zien mag „dien ontzaglijken oceaan, wiens woeste golven door bovenaardsche machten tot huizenhoogte opgezweept, door nog hooger macht plotseling tot staan schijnen gebracht."

Het moet een indrukwekkend tafereel zijn, al die toppen om zich te aanschouwen, die elkander in geweldigheid als willen overtreffen. Een bergvolk moet een ander karakter vertoonen dan een volk der lage vlakke landen. Zoo'n volk, opgegroeid in de aethersfeer van een hooggebergte, als tusschen de wanden van een natuurlijken burcht, dat is een volk met een wil, een volk, dat zich als eenheid gevoelt en welks onafhankelijkheid levensvoorwaarde is.

We lezen in de Heilige Schrift telkens van de bergen. En dat niet enkel, omdat de Bijbel voor een groot deel de historie bevat van menschen en volken, die woonden in de schaduwen van de bergen van het Oosten, maar ook, omdat de bergen symbolen zijn van vastheid en kracht, en stof leveren voor beeldspraak, die ons veel te leeren heeft.

Zoo spreekt ons Psalm 36 van Gods gerechtigheid.

Uw gerechtigheid is als de bergen Gods.

Een gedachte, niet minder indrukwekkend dan die uit Psalm 90.

Gods gerechtigheid, die zich openbaart in de geschiedenis der wereld, zoo in die der enkelingen als in die der volken — bestendig en vast en zich alom vertoonend, als de bergen Gods.

Met majesteit handhaaft zich dit Goddelijk recht tegenover het onrecht en het geweld, dat op aarde heerscht. Het heeft zijn loop, trots alles, wat er zich tegen stelt en het zal op allen tegenstand eens volkomen zegepralen. Dat is een troost voor verdrukten en geplaagden in ons menschelijk leven. De *on*gerechtigheid woelt in dat leven, niet het minst op maatschappelijk gebied, en tot in de verste vertakkingen heeft ze het aangetast. In allerlei stand, in elk bedrijf verlamt ze de energie en spot ze met de deugd.

Vooral in onzen tijd.

En nu zegt de Schrift, dat zij niet bestaan zal. God hoort het geroep van de verdrukten en Hij zal opstaan om het recht te handhaven. God zal wreken alle miskenning Zijner gaven, ook die Hij in den vorm van menschen en menschelijk talent aan menschen gaf. Zelfs over het verkorte loon van den daglooner zal Hij de vierschaar spannen.

En geweldig zal het recht Gods richten over het onrecht der wereldmacht.

Uw gerechtigheid is als de bergen Gods. En in een anderen psalm roept de dichter de bergen op om vroolijk te zijn.

Dat de gebergten vreugde bedrijven!

Hier zingt hij profetisch van de komst des Heeren, die de aarde richten zal in gerechtigheid.

Dat richten der aarde is vastgeschakeld aan het herstel der Schepping. Zij, thans nog in de knellende omarming des doods, zuchtend in al haar creaturen onder de dienstbaarheid der verderfenis, verwacht als met opgestoken hoofde den dag, waarop haar vrijheid zal worden uitgeroepen, den dag der wederoprichting aller dingen.

De zee bruise met haar volheid. Dat de rivieren klappen met de handen. Het veld huppele van vreugde met al wat er in is. Dat alle boomen des wouds juichen. Dat de gebergten vreugde bedrijven. Die scheppingsjubel wijst ons op het contact van Christus met de creaturen.

Hij, het eeuwige Woord, door Wien alle dingen gemaakt zijn, die in de wereld was, hoewel zij Hem niet kende, heeft in Zijn komst tot die wereld haar behoudenis gezocht en verworven.

Hij is ingegaan tot Zijn schepping en heeft zich als haar Heer en Koning getoond.

De stormwind kende Zijn stem, en voor het woord des Meesters zweeg hij stil, en de zee hoorde Zijn bestraffing en keerde terug tot haar kalmte.

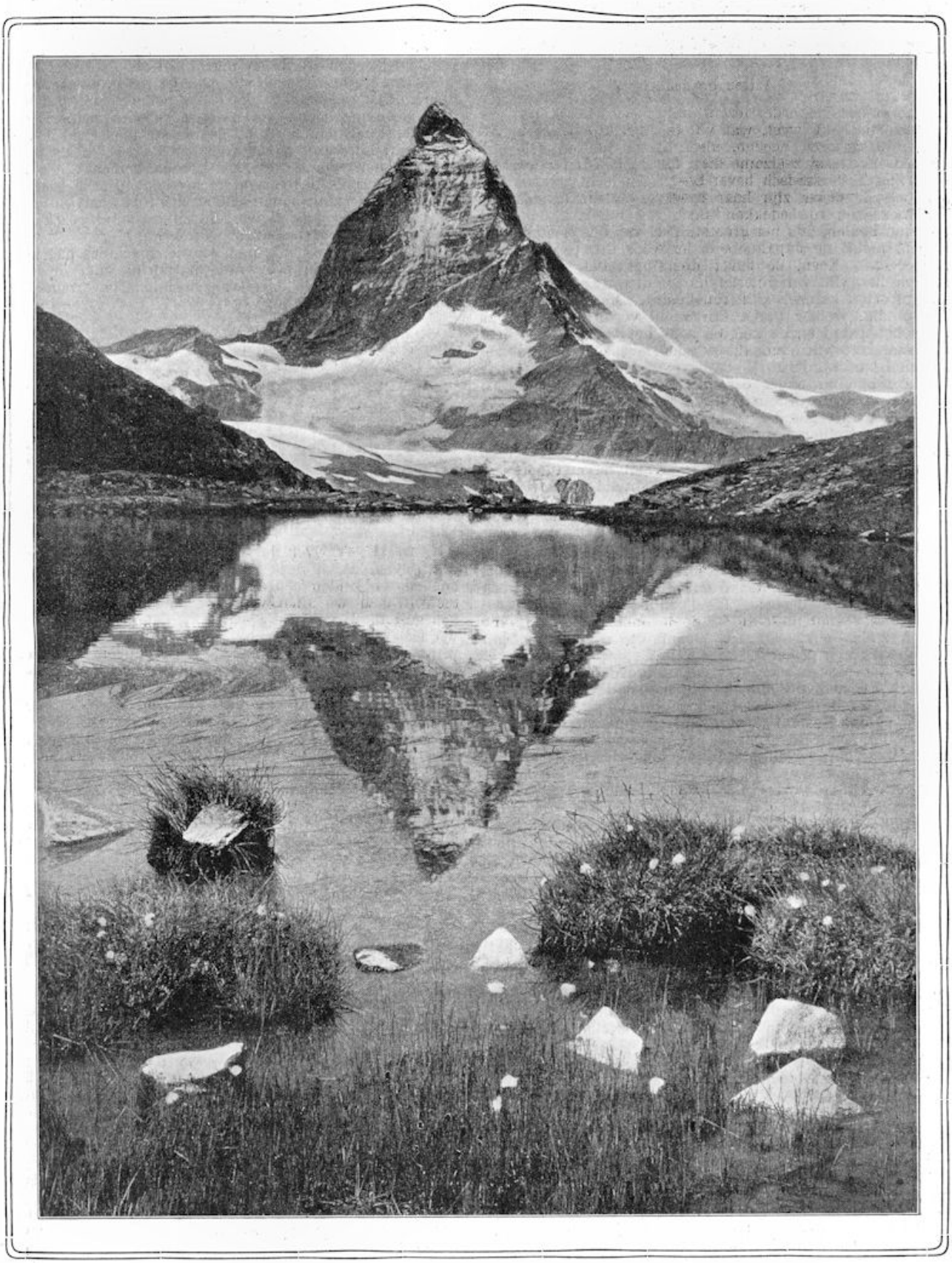
Schoon gezegd is daarom dat dichterwoord, dat ons bij de wederkomst van Christus de gansche Schepping in actie voorstelt, om te ontvangen den Schepper aller dingen, Wiens triomf over de verdervende machten, die haar poogden te vernielen, aan haar weergeven komt den luister der volkomenheid en reine schoonheid.

En machtiger kon die Scheppingsactie niet uitgedrukt dan door de voorstelling, dat de bergen Gods vreugde bedrijven.

A. L. v. H.

*) Onze plaat stelt voor den Matterhorn, een hoogen piek der Zwitsersche Alpen, die zich spiegelt in de Riffelsee. Deze piek wordt om haar schoonheid door duizenden bezocht.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

VRAGENBUS.

Mej. E. B. te **N.** — Het dragen van een voor een bijzonder geval van lichaamsomvang vervaardigd *corset* is niet bepaald af te keuren; verkeerd is het evenwel, dit instrument ook des nachts aan te houden, daar ten minste gedurende den slaap de bloedsomloop ongehinderd moet zijn, des te meer als het corset overdag stijf geregen wordt om de gewenschte uitwerking te verkrijgen. Steeds bedenke men evenwel, dat een leefwijze, die voortgezet indruischt tegen de natuurwetten, op den duur onmogelijk zonder nadeelige gevolgen voor de gezondheid kan blijven.

Over middelen ter bevordering van den *haargroei* hebben wij reeds herhaaldelijk gesproken; gelieve de vorige nummers van „Timotheüs" hieromtrent te raadplegen. In aanmerking komen vooral hoofdwasschingen, massage der hoofdhuid, aanwending van China-tinktuur met rum, van Arnica-haarolie of van de haartinktuur van Sébald.

Wed. J. H. te **M.** — Uw zoontje van negen maanden woog bij de geboorte slechts vier pond, zooals u schrijft, groeide de eerste maanden in 't geheel niet, en nam daarop, nadat op advies van den dokter haver-de-gort water met melk gebruikt werd, op verrassende wijze aan gewicht toe, zoodat het met vijf maanden twaalf pond woog. Daarna werd het ziek, had eenige dagen koorts en wil sedert dien tijd niet meer gedijen. Wat in dit geval de beste behandeling is, is zonder onderzoek van den kleinen patiënt moeilijk te zeggen, daar het mogelijk is, dat van de vroegere ziekte nog naweeën voorhanden zijn, die aan een voorspoedige ontwikkeling van het kind in den weg staan. Zijn de organen gezond en is er overigens geen bepaald ziekelijke toestand aanwezig, dan raden wij aan, het kind geregeld elken dag wat gekookte, doorgezeefde bladgroenten, bv. spinazie, ook wat gekookte of rauwe, fijn geschaafde appelen te geven, waardoor het bloed van minerale zouten voorzien wordt en de geheele spijsvertering bevorderd wordt; daarnevens natuurlijk melk en voorts brei van mondamine; ook Nestlés kindermeel is zeer aan te bevelen. Tegen de slapeloosheid, waarover u klaagt, is een lauwe Priessnitzsche omslag om het onderlijf gedurende den nacht van groot nut.

X. te **Y.** — Het antwoord op uw twaalf zijden langen brief, die overigens te zamen met het zelfgeteekend portret een goed overzicht over uw toestand geeft, kan kort zijn. Organische gebreken van hart of longen zijn niet aanwezig, waarvoor trouwens ook de herhaalde geneeskundige onderzoekingen borg staan. Uw *zenuwzwakte* kan door al te geforceerde koudwater-proceduren niet genezen worden; driemaal daags een koude wassching zou zelfs bij een gezonde op den duur stellig neurasthenische verschijnselen te voorschijn roepen! U moet ook bedenken, dat door dit herhaalde wasschen het natuurlijke huidvet geheel en al verwijderd wordt, wat de oorzaak is van het voortdurende kouvatten, waarover u klaagt. Voorloopig dus in 't geheel geen koude wasschingen of baden meer, maar elken avond een inwrijving van borst en rug met warme olijfolie en 's morgens een lichte zelfmassage van het geheele lichaam in een verwarmd vertrek. Uw leefwijze en diëet zijn goed. Als geneesmiddelen raden wij u *Ignatia* en *Asafoetida* aan, beide in de 3de decimale verdunning, afwisselend in te nemen, van elk middel voorloopig tweemaal per dag, later een maal per dag. Pols in rust laten! Temperatuur niet opnemen!

DIRK VAN MUIJDEN.

Tevergeefs zult ge in onze geschiedenis naar den naam zoeken, dien wij aan het hoofd van dit opstel plaatsten, en toch is hij jaren lang op ieders lippen geweest.

Aan Diederick van Sonoy, — want zoo was zijn eigenlijke naam, — had de Vader des vaderlands, toen het water tot aan de lippen kwam, de verdediging van Hollands Noorderkwartier opgedragen, en hoe zwaar die taak ook was, hij heeft haar volbracht ondanks allen tegenspoed.

Al donkerder werden de tijden en al dieper en dieper drong de vijand het land binnen, en waren het nog maar alleen de benden van Don Frederik geweest! Een vijand, die zich als vijand voordoet, is niet half zoo gevaarlijk als een zoogenaamde vriend, die in stilte de peezen uwer paarden doorsnijdt, en u machteloos maakt vóór nog de aanval is geblazen. Geld is de zenuw van den oorlog, en geld had noch de Prins noch zijn trouwe veldheer, en toch alleen met geld waren de benden te beteugelen, die zich onder de Staatsche vendels hadden geschaard. Toen Haarlem al meer en meer werd benauwd, en het zich liet aanzien, dat het zich ondanks zijn heldhaftigen tegenweer vroeger of later zou moeten overgeven, sloeg Sonoy zijn kwartier op te Egmond, om aldus den weg naar Alkmaar langs den vasten duinrand te kunnen verdedigen. Moeilijker dagen heeft hij wellicht nimmer beleefd.

Tot Uitgeest, Castricum en Limmen drongen de vijanden door, en roofden en plunderden, waar zij den voet zetten, en nauwelijks hadden de berooide inwoners zich weder een weinig van de geslagen wonden hersteld, of de geuzenplaag werd hun deel.

De hoplieden, waarover Sonoy te beschikken had, waren meerendeels gewezen Watergeuzen, die aan boord geen gezag boven zich hadden gekend, en ook nu zich zoo goed als niet aan zijn bevelen stoorden. Zoowel in Zaanland als in Westfriesland roofden ze wat ze konden, en bedachten nog allerlei middelen om de inwoners te kunnen knevelen. Soms kwamen ze met geheele troepen in de dorpen, sleurden de rijksten uit hun woning, en dreigden ze naar het leger of hun schans mede te zullen nemen, als ze niet een flinken losprijs betaalden. Bij andere gelegenheden beschuldigden zij den een, dat hij voor den vijand had gewerkt; den ander, dat hij levensmiddelen aan de Spanjaarden had verkocht of kwaad gesproken had van den Prins; alles alleen om hem geld te kunnen afpersen.

Tevergeefs schreef de Prins aan Sonoy over de vele klachten, die hem ter oore kwamen; met den besten wil ter wereld kon Sonoy geen baas blijven over de dikwijls slecht betaalde troepen. Eerst nadat hij een van de ergste belhamels, Michiel Krok, een hopman nog wel, op het huis te Schagen had laten onthoofden, kwam de vrees er een weinig in, en kon hij zijn gezag wat beter handhaven.

Inmiddels begon het er voor Haarlem al slechter uit te zien, en Sonoy, steeds er op bedacht de belegerde veste te hulp te komen, besloot een aanval te wagen op den dijk te Jaaphannes, tusschen Amsterdam en Muiden. Gelukte die aanval, dan kon hij aan den vijand allen toevoer van boven, zoo te land als te water afsnijden, en was hij meester aan de eene zijde van den Diemermeer.

Met een talrijke vloot, bemand met 8000 soldaten en schansgravers, zeilde Sonoy op 12 Maart 1573 naar den Diemerdijk, nam dien in, liet een gat in den dijk graven, en verschanste zich tusschen deze kunstmatige doorbraak en een verder gelegen sluis.

Hij liet een voldoende bezetting achter en zeilde zelf weder terug om voorraad en geschut te halen.

Het spreekt vanzelf, dat de vijand, zeer wel wetende, wat Sonoy ging verrichten, niets onbeproefd liet om voor zijn terugkeer de opgeworpen schans in handen te krijgen.

Nog dienzelfden dag werd de in-der-haast opgeworpen verschansing van drie zijden aangevallen, maar deze werd zóó dapper verdedigd, dat de vijand moest aftrekken.

https://achterderug.nl

Men schreef aan Don Frederik om hulp, en deze, het gewicht der zaak beseffende, zond onmiddellijk 500 Spanjaarden en Walen van Haarlem met zwaar geschut, om de belegeraars te ondersteunen, en, het kostte wat het wilde, de schans in handen te krijgen, vóór Sonoy met versterking en geschut was teruggekeerd.

Al heviger werd het kleine hoopje dapperen benauwd, doch in het vooruitzicht op een spoedige verlossing hielden zij zich staande. En werkelijk, den 16en zagen zij over het IJ een vloot van veertig zeilen, met de Staatsche vlag in top, hun benarde vesting naderen; het admiraalschip van Sonoy voorop. Hun hoop zou echter in rook verdwijnen.

Doordat het vaartuig van Sonoy sneller zeilde dan de overige schepen, was het deze een weinig vooruit geschoten, en de bevelhebber, bevreesd alleen niet in staat te zijn den vijand te trotseeren, deed het roer wenden, om zich weder aan het hoofd van zijn volgelingen te stellen. Deze zagen zijn terugkeer echter als een vluchten aan, wendden eveneens het roer, en vloden, ondanks alle middelen, die Sonoy in het werk stelde om hen te doen keeren, in de richting van Zaandam, achtervolgd door de opdringende vijanden.

De ontmoedigde bezetting in de schans hield nog twee dagen den ongelijken strijd vol, en besloot eindelijk, toen alle leeftocht begon te ontbreken, en zij hun toevlucht moesten nemen tot het eten van het lederwerk hunner wapenrusting, de schans bij verdrag over te geven.

Maar de vijand, wetende hoe het daarbinnen gesteld was, weigerde elk verdrag.

De wakkere bezetting, een roemvollen dood verkiezende boven een schandelijke overgave, scheepte zich in den nacht van den 18en op den 19en Maart in, en sloeg zich dwars door den vijand heen. De meesten bereikten den Waterlandschen dijk, doch enkele schepen vielen in handen der vervolgers, die zonder mededoogen de bemanning tot den laatsten man doodden. Zoo eindigde de onderneming, die, ware zij gelukt, Amsterdam leelijk zou hebben benauwd, en wellicht de verlossing van Haarlem had bewerkt. Toen Sonoy zijn vloot weder had verzameld, en met haar op het IJ verscheen, was de schans gevallen en het doel gemist.

Zooals altijd werd de man, die bij welslagen der onderneming hemelhoog verheven zou zijn geworden, nu van alle zijden met schimp overladen. De heeren regenten der steden in het Noorderkwartier beschuldigden Sonoy, dat hij de onderneming op touw had gezet, zonder hen te raadplegen; het krijgsvolk, dat hij hen ter slachtbank had gevoerd; kortom iedereen had wat tegen hem in te brengen.

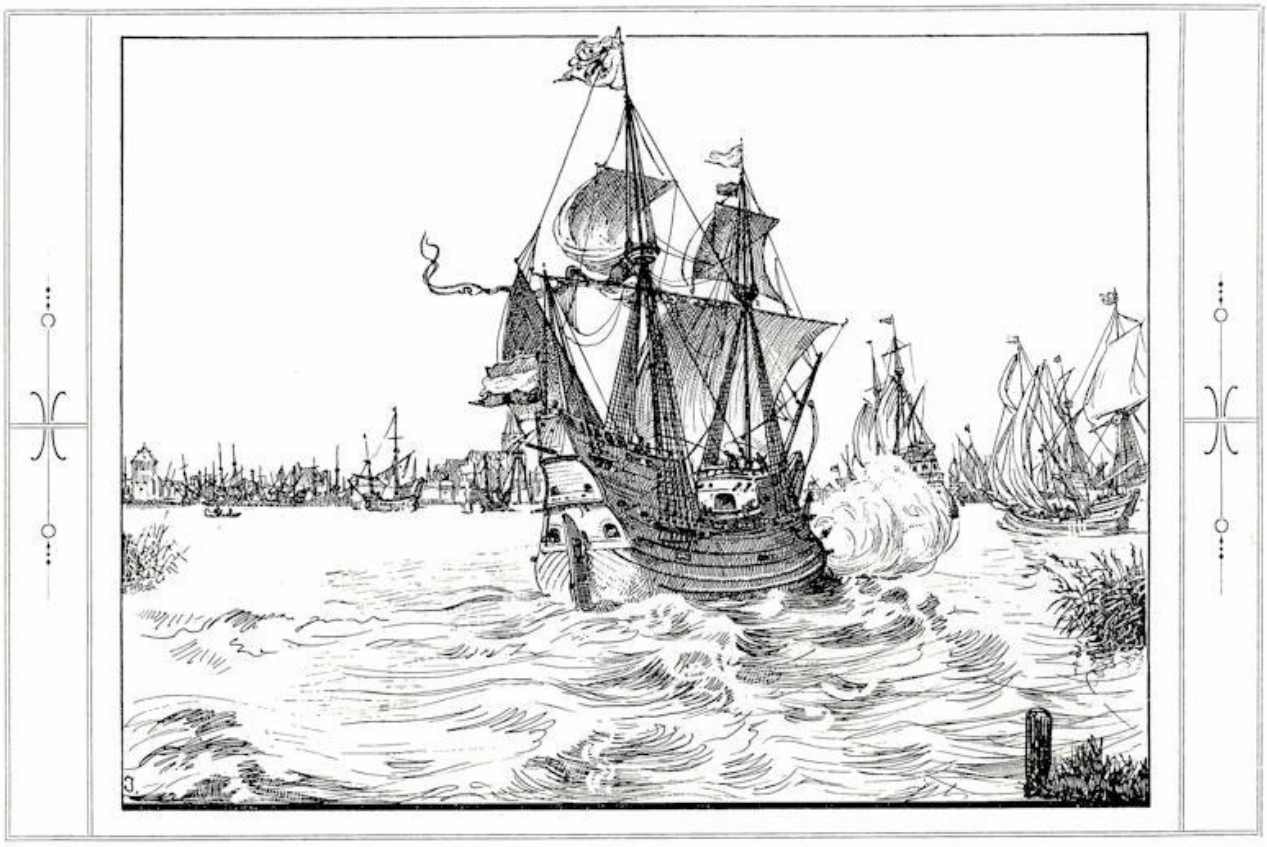
„Onbillijk gaat het in den oorloghe," zegt Hooft, „zoo 't wel gaat, elk eyghent zijn deel aan de glory. In teghenspoeds zoekt men den eenigen overste de wijte geven." Nog eenmaal in de maand Juni beproefde Sonoy een aanval op den Diemerdijk, welke met gunstigen uitslag werd bekroond. Ook dit aanvankelijk succes had echter geen verder gevolg. De bezetting te Haarlem was reeds zóó uitgeput, dat de val dier veste iederen dag kon worden verwacht en iedere poging tot haar bevrijding nutteloos maakte.

't Was of alle krijgsverrichtingen, die Sonoy in deze buurt ging ondernemen, reeds van te voren veroordeeld waren.

Nog geen drie jaar later, in 1576, ondernam hij in alle stilte een aanslag op het belangrijke Muiden, verdedigd door den drossaard Paulus van Loo. Ook deze aanval, met behulp van verschillende geuzen-kapiteins volvoerd, slaagde in den aanvang boven verwachting, doch eindigde, door de hardnekkige verdediging van het beroemde Muider slot, in het nadeel van Sonoy, die zich zelfs met lijfsgevaar moest terugtrekken.

Over dezen terugtocht is hem menig scherp verwijt gedaan, zoowel van regeeringswege als door de geuzenkapiteins en hun volk, die hem sedert den scheldnaam gaven van *Dirk van Muiden*. Toch is het moeilijk aan te nemen, dat Sonoy in dezen overijld of lafhartig heeft gehandeld, want wie hem ook mochten afvallen of beschuldigen, niet hij, die hem de zoo gewichtige taak van de verdediging van Holland had opgedragen. En wiens blik was scherper, wiens oordeel in krijgszaken juister, wiens liefde, wiens toewijding tot de goede zaak grooter, dan die van den Vader des vaderlands?

N. K.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

het leven zoo dikwijls zien van zijn donkersten kant. Ik kom van een sterfbed — een vrouw, die bemind en gelukkig was, voorzoover ik kan oordeelen."

Ze drukte zich dichter tegen hem aan, als een verschrikt kind, dat bescherming zoekt.

„Dat zij moeder werd, kostte haar het leven," ging hij voort op denzelfden onrustigen, droevigen toon.

„En dat zou zoo erg niet wezen," vervolgde hij, eensklaps heftig, „als er geen priesters waren. Maar zoo'n dominé daar te zien staan, en bij zoo'n gelegenheid te hooren preeken over zijn: „God is liefde." 't Was of hij met ons allemaal den spot dreef."

Martha begon over haar heele lichaam te beven, terwijl hij sprak. Zij had zich losgemaakt uit zijn armen en zat nu rechtop, terwijl ze haar zakdoek in de hand ineenklemde.

Eensklaps werd ze haar ontroering meester, en er kwam een trek in de hoeken van haar mond, die sterk herinnerde aan vroegere dagen.

„Daar denken wij ongelijk over, Erik," zei ze zacht en beslist.

Hij keek haar verbaasd aan, maar ze had een gevoel, alsof zijn verbazing niet geheel oprecht was.

„Zoo, ik dacht van niet," zei hij een beetje koel.

„Ik weet toch niet, dat ik je reden gegeven heb om anders te denken," antwoordde zij.

Hij stond op en liep heen en weer in de kamer. Zij voelde haar hart kloppen, alsof het haar borst wilde doen springen.

„Niemand kan twee heeren dienen," zei hij barsch. „Ik dacht, dat jij dat wel wist."

De tranen zaten haar in de keel, zoodat ze geen woord kon uitbrengen.

Hij kwam op haar toe, legde de hand onder haar kin en deed haar opkijken, waarbij hij haar aanzag met een zegepralenden glimlach.

„Ik moet de heele liefde van je hart hebben, Martha," zei hij zacht. „Geen voetbreed van mijn koninkrijk kan ik aan een ander afstaan."

Haar oogen vulden zich met tranen. „Maar Erik, begrijp toch, dat ik je geheel en al toebehoor."

Hij schudde het hoofd. „Ik geloof niet, dat het wat geven zal, als we op dit punt gaan schipperen," zei hij. „Alles of niets."

Het trof haar, dat zij een tijd geleden iets dergelijks tegen tante had gezegd, maar toen was er sprake van Gods eischen van een mensch. Nu kwam het woord van een tegengestelden kant tot haar.

Zij sloot de oogen, en voelde, dat er een paar warme tranen over haar wangen rolden. 't Was haar, of haar ziel vaneengescheurd werd onder deze strijdende machten.

(Wordt vervolgd.)

VARIA.

Wel verstaan.

„Mijn hond," zegt Jan, „is 't vreemdste dier,
Dat je ooit zaagt in je leven.
Soms kan hij brullen als een stier,
Dan kalfsgeluiden geven.
Nu balkt hij met eens ezels kracht,
Dan weer miauwt hij fijn en zacht,
Kortom in aller beesten spraken
Wist deze hond zich thuis te maken.
Maar... blaffen, naar zijn soort en aard,
Dat acht hij niet de moeite waard.
Ik denk wel eens, als wij hem hooren,
Waar mag zoo'n hond toch zijn geboren?"

„Wel," zei Piet, „naar mijn dom verstand,
Komt vast die hond uit *Nederland*."

A. J. H.

DE VRIEND DER GEZONDHEID
DOOR
Dr J. VOORHOEVE

VRAGENBUS.

E. V. te **A.** — Op uw leeftijd (20 jaar) is het wel de moeite waard, de *breuk* te laten opereeren, daar u er dan later geen last meer van hebt en geen breukband behoeft te dragen, hetgeen altijd meer of minder bezwaarlijk is. Van groot belang is het voor alle breuklijders een geregeld leven te leiden, buitengewone krachtsinspanning te vermijden en een goed passenden breukband te dragen, daar anders een *beklemde* breuk kan ontstaan, die niet zelden levensgevaarlijk wordt.

Wat uw tweede vraag betreft, ontraden wij alle tegen *migraine* aanbevolen sterke, verdoovende middelen, ook de door u genoemde migraine pastillen, daar zij op den duur schadelijk werken en de kwaal verergeren. Nu en dan, bij uitzondering gebruikt, kunnen zij wel niet veel kwaad doen, maar het gevaar bestaat, dat men, door het plotselinge verdwijnen der pijnen betooverd, steeds meer en meer zich aan deze palliatieven gaat gewennen. Migraine is langs anderen, zij het dan ook langeren weg te genezen door diëet en Homoeopathie.

A. M. v. d. L. te **L.** — Het meisje, waarover u schrijft, lijdt aan een zoogenaamde *idiosynkrasie*, d. w. z. een eigenaardige ontvankelijkheid voor bepaalde uitwendige invloeden. Hierdoor ontstaat bij sommige overigens geheel gezonde menschen o.a. een onverklaarbare tegenzin tegen bepaalde spijzen, dranken, reukstoffen, geluiden, enz. Anderen krijgen neteluitslag met zwelling en rood'worden van het gelaat na het gebruik van aardbeziën, oesters, kreeften. Een idiosynkrasie kan gedurende het geheele leven bestaan of slechts gedurende korten tijd aanwezig zijn. Dergelijke eigenaardigheden van het gestel wijzen soms dikwijls op het een of andere homoeopathische geneesmiddel. In uw geval wijst de *duidelijke tegenzin tegen brood* o.a. op *Natrum muriaticum*, *Nux vomica* en *Sepia;* welk van deze drie middelen 't meest doeltreffend is, hangt van andere begeleidende omstandigheden af; desnoods zoudt u elk middel een tijdlang kunnen beproeven en dan zien, welk het best werkt.

Mej. S. J. M. te **B.** — De zoogenaamde *Banting kuur* bestaat in het bijna uitsluitend gebruik van vleesch, visch en eieren, en werd 't eerst door den Engelschman Banting aangewend om het vele vet, waarmee deze zoon Albions behept was, te verliezen, hetgeen hem werkelijk ook gelukte. Sedert is deze kuur vermaard bij *vetzucht*. Zij heeft echter verscheiden nadeelen, vooral bij hartvervetting, en mag daarom niet zonder geneeskundig toezicht toegepast worden.

S. B. te **H.** — Dat laatste, d. w. z. dat zij niet zonder toezicht van een vakman mag worden toegepast, geldt ook van de *Schrothkuur*, waarover u schrijft. Deze werd door den boer *Schroth* uitgevonden, en bestaat hoofdzakelijk uit vier factoren: 1. *vochtige warmte*, deze wordt verkregen door natte omwikkelingen van het geheele lichaam of van bepaalde lichaamsdeelen; 2. een *diëet, dat zoo min mogelijk eiwitstoffen* bevat; dit bestaat in hoofdzaak uit droog wittebrood, dikke soep van haver-de-gort, griesmeel, rijst en aardappelen; op bepaalde dagen mag een weinig vleesch, versche groenten en ooft gebruikt worden; 3. *systematische beperking van het drinken*; meer dan $^1/_2$—$^3/_4$ liter per dag mag niet gebruikt worden; 4. *drinken van nauwkeurig bepaalde hoeveelheden wijn* (vooral Moezel-, Rijn- of appelwijn) *op bepaalde dagen*, zoogenaamde drinkdagen. Deze kuur, die bij verouderde en hardnekkige ziekten, o.a. huidziekten, exsudalen, rheumatiek, soms verrassende resultaten oplevert, wordt 't best in een sanatorium of hospitaal ten uitvoer gebracht, zij duurt vier weken, en wordt voorafgegaan van, en gevolgd door een overgangskuur van acht dagen.

https://achterderug.nl

PERSOONLIJKHEID.

Jaren geleden las ik eens een boek, uit het Engelsch vertaald, waarvan ik nu niets meer vertellen kan, dan dat een der personen Jeremias heette, wat mij toen wel verwonderde. En voorts heb ik nog een beschouwing onthouden uit dat boek van Jeremias. Er kwam een juffrouw in voor, die in haar jeugd in een dorp woonde en op gevorderden leeftijd in Londen. Toen die juffrouw jong was, zoo verhaalt het boek, stelde ze zich den hemel altijd voor als een lusthof, een paradijs, maar toen ze lang genoeg in Londen had gewoond, kreeg ze toch ook oog voor het schoon van een stad, en toen kon ze zich het nieuwe Jeruzalem voorstellen als een stad met gouden straten en paarlen poorten.

Het gaat mij en een paar honderd duizend Nederlanders met mij als die Londensche juffrouw. In onze jeugd woonden we „buiten" — een manier van spreken, die een buitenmensch wel wat gek vindt, want wie gaat nu buiten wonen; dat doet men toch binnen! Als we niet wisten, dat de steden vroeger muren of wallen en poorten hadden, dan zou 't onverklaarbaar zijn. Goed, in onze jeugd woonden we dan buiten, en nu wonen we „binnen," al zijn er geen omheiningen meer, die ons binnensluiten, en al is er geen portier meer, die 's avonds de deur van de stad dicht doet, en zegt: „Ziezoo, die buiten binnen, binnen buiten, en die binnen binnen, binnen binnen."

Maar als wij, die van buiten gekomen zijn, nu binnen eens rondkijken, dan valt het ons toch niet mee. We vinden 't in de stad zoo vreeselijk eentonig. Als we vroeger voor ons venster uitkeken, dan zagen we aan den overkant het huis van den kleermaker met een paar lindeboomen er voor, die geschoren waren — er woonde immers een man van de schaar! Dan volgde een sloot met een hoogen esch op het einde of liever aan het begin. Langs de sloot aan weerskanten een heg, zoodat het een donker ravijn geleek. Dan kwam het heem van een boer, die tevens wagenmaker was. Daar lagen de boomstammen, die bewerkt moesten worden; daar zagen we een boerenkar of een rijtuig, dat in bewerking was, een schroef van Archimedes soms ook, als onze wagenmaker bezig was aan een watermolen. Op dat erf stonden ook weer eenige boomen, en aan den anderen kant volgde een boomgaard en een tuin met een haagdoorn-heg aan den wegkant. Dan een hek, dat toegang gaf naar de akkers; weer een tuin, een groep hooge populieren, en dan weer een huis, dat je in den zomer haast niet kon zien. En zoo voort.

En nu zitten wij, buitenmenschen, in de buitenwijken van de groote stad en kijken uit naar den overkant. Wat we te zien krijgen? Bovenaan negen en twintig spitse daken van blauwe pannen met negen en twintig vooruitgebouwde kleine ramen. Daaronder zeven en tachtig vensters, ieder voor de grootste helft bestaande uit een groot stuk glas en voor de kleinste helft uit drie ruiten. Daaronder zeven en tachtig vensters, geheel gelijkende op de vorige. Daaronder is wat meer afwisseling. Het gaat zoo: vier deuren, vier vensters, vier deuren, vier vensters, tot veertien malen toe, en dan nog twee deuren en twee vensters. Het eenige verschil, dat je kunt vinden, is, dat achter enkele van die vensters geen gordijnen zijn, en dat zich voor andere soms iets vertoont, dat op een menschelijk aangezicht gelijkt!

Dat uitzicht verandert niet in zomer of winter, of het moest zijn, dat soms de pannen eens nat zijn en dat ze een enkelen keer zich verbeelden, dat ze wit zijn van sneeuw, — donkerwit, zooals een vroegere kennis van me dat noemde.

Onbewegelijk stil staan die huizen; zelfs bij een stormwind, als buiten de boomen zoo prachtig kunnen zwiepen, dan staat nog heel het „huisschap," dat we vóór ons zien, zoo stil, alsof er in de wereld niets te doen was.

Wanneer wij, buitenmenschen, die in de groote stad zijn komen wonen, geheel komen onder den indruk van die eentonigheid, dan worden we verdrietig. Onze huizen schijnen wel in een fabriek vervaardigd te zijn, allen naar hetzelfde model. Ik kan van buiten aan het huis wel weten, waar mijn buurman zijn kachel heeft staan, en mijn buurvrouw haar buffet; ik weet wel, hoeveel schreden hij moet doen, om tot de trap te komen, en hoeveel treden zijn trap telt. Dikwijls heeft hij zelfs dezelfde bloemen op zijn behang en stellig dezelfde rozen aan zijn plafond. Veel scheelt het niet, of hij heeft dezelfde meubelen; ja, ik heb me zelfs laten vertellen, dat er plan bestaat tot het bouwen van een gemeubileerde stadswijk, waar men geabonneerd zal zijn op kopjes en schoteltjes, borden en tafelmessen, en waar je uit een groote gemeenschappelijke keuken zult eten.

En zoo langzamerhand krijg je een gevoel over je, dat je een fabrikaat bent, en niet langer een mensch. Ik ben no. 437. Meer niet. Mijn buurman is no. 439. Dat is 't eenige verschil nog.

Maar — ten slotte komt daar je persoonlijkheid tegen op! Ik ben geen fabrikaat, ik ben een persoon. Ik ben ik, en mijn buurman is hij. Omdat ik een persoon ben en hij ook, daarom ben ik lang en hij breed; daarom heb ik donkere haren en hij lichte; heb ik grijze oogen en hij blauwe. Mijn lichaam is een afspiegeling van mijn geest, en als ik een fijngevoelend mensch ben, zal ook de manier, waarop ik loop, waarop ik mijn haar draag, zal ook de keuze van kleur en snit mijner kleeding een afspiegeling zijn van mijn geest. Er zijn 1600 millioen menschen op aarde, allen met een verschillenden geest, en daarom ook met een verschillend lichaam. Waarom plaatst onze moderne stedenbouw dan duizenden en honderdduizenden ongelijksoortige menschen in gelijksoortige woningen?

Dan deden onze voorouders toch anders.

Als ik vermoeid word van het fabrikisme onzer buitenwijken, dan ga ik eens naar de oude stad, of nog liever — want Den Haag is grootendeels een nieuwe stad — ik reis eens naar Delft of naar Amsterdam. Zie, ge moogt me blinddoeken en brengen me per automobiel naar een andere stad, die ik ken, en ik zal u terstond zeggen, zoodra ge me losmaakt, of ik in Utrecht of Amsterdam, in Den Haag of Rotterdam ben, om nu maar te blijven bij onze vier grootste steden. Als ik de plaat hiernaast bekijk, wil ik met u wedden, dat ze een stadshoekje geeft uit een der Duitsche steden in het bergland. De oude buurten onzer steden dragen een stempel, ze hebben een karakter, het karakter van de bewoners der stad. En in die oude buurten heeft ieder huis zijn eigen stempel. Geen twee huizen zijn gelijk, en geen enkel huis is in den loop der eeuwen gelijk gebleven. Als de zoon in het huis van zijn vader is blijven wonen, heeft hij hier een deur verplaatst, en daar een gang verbreed of een venster uitgebouwd, en als iemand, die zich vestigde, een huis moest bouwen, heeft hij het zóó gebouwd, dat het uiting gaf aan zijn persoonlijk begrip van een woning, en moest hij er een koopen, dan kocht hij er een, dat overeenkwam met zijn persoonlijkheid. In zulk een omgeving blijft men een persoon, daar gaat men niet onder in de menigte. Kijk dien brievenbesteller maar aan, die daar boven op het trappenbruggetje de meisjes bij de fontein beetneemt. Je ziet op zijn rug, dat hij een schalk is. „Trijn!" heeft hij geroepen; hij weet wel, dat Trijn er een liefste op na houdt in een andere stad, en hij houdt haar een brief toe. Trijn weet, dat hij een ondeugende plager is, en de andere meisjes weten 't ook, maar toch komt Trijn haastig toeloopen; 't kon toch wel wezen, dat de brief voor haar was. Maar 't is natuurlijk zoo niet. „'k Wou je maar even goeden morgen wenschen," zegt de oude, en alle toeschouwsters hebben pret. Ik zeg u, als diezelfde oude dertig jaren lang brieven bezorgd had in onze nieuwe wijken, dan was de schalkschheid er wel uit. Dan duwde hij even den brief in de gleuf, op welker deksel het woord BRIEVEN staat, belde aan en ging naar de volgende deur. Dan was hij al lang een brievenbestelmachine geworden, en dan dacht hij na

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

over de toekomst, wanneer zijn werk geheel automatisch zal geschieden.

Ik vind het inderdaad een treurig verschijnsel van onzen tijd, dat de persoonlijkheid zoo verloren gaat. God heeft menschen geschapen, de maatschappij maakt er machines van. De menschelijke natuur verzet zich, maar geeft langzamerhand den strijd op. Doch er blijft ontevredenheid, omdat men zich niet uiten kan naar zijn natuur. Ik wil daarmee natuurlijk niet zeggen, dat we àl wat in onze natuur zit, maar naar buiten moeten laten treden, want dan zou er veel verkeerds aan den dag komen ook. Maar de eigenaardigheden, die God aan onze persoonlijkheid meegaf, moeten we tot volle ontplooiing laten komen, voorzoover ze goed zijn. Onder de tucht van Gods Woord moeten we ons ontwikkelen naar onzen aard. Ons eigen leven zal rijker worden, en het zien op het leven van anderen zal schooner zijn.

A. L.

WAT IS, EN WAT WORDT.

II.

Een nieuwe tijd is echter voor het Joodsche land aangebroken. Vooral de Duitschers hebben door hun vlijt en degelijkheid reeds veel veranderd. Met hulp der pas ontstane Joodsche nederzettingen, die gestadig meer worden, kan het land snel weer in bloei toenemen.

Het getal Joden in Palestina wordt al grooter. In de twaalfde eeuw waren er slechts eenige honderden; in 1893 was het 40.000; nu 100.000, waarvan ruim de helft in Jeruzalem. Tegen het jaar 1500 trokken vele uit Spanje verdreven Joden naar Kanaän, gelijk wij in Nederland de Portugeesche Joden kennen. De nakomelingen der Spaansche spreken nog Spaansch en heeten Sephardim. De Joden, in den laatsten tijd uit Rusland, Roemenië, Oostenrijk en Duitschland ingekomen, heeten Askenasim en spreken de Joodsch-Duitsche volkstaal.

Steeds hebben de Joden beproefd in Palestina weer landbouwers te worden, maar vergeefs. In de negentiende eeuw bezocht de rijke Engelsche Jood Montefiore zevenmaal het land zijner vaderen. Hij stichtte in Safed een landbouwkolonie van 35 gezinnen. Doch hoewel het aan geld niet ontbrak, de zaak liep spoedig te niet.

In 1878 stichtten eenige Joodsche gezinnen nabij Jaffa de kolonie *Choveve Zion,* d.i. Zions genootschap. Doch zij leden door den vochtigen grond en moeraskoorts. In 1887 ontfermde zich Edmund Baron von Rothschild over hen. Hij kocht veel land en maakte het door het planten van eucalyptusboomen droger en gezonder. Ook liet hij een millioen wijnstokken en vele boomen planten. Thans telt de nederzetting 1600 personen.

De vervolging der Joden in Rusland (1881) en het krachtig optreden der Zionisten en andere Joodsche vereenigingen hebben duizenden Joden als kolonisten naar Kanaän gevoerd. Vooral hielp hiertoe de *Jewish Colonisation Association*, (Joodsche vereeniging voor Volkplantingen,) veelal als *J. C. A.* aangeduid. In 1882 ontstond dicht bij Jaffa de eerste Russisch-Joodsche nederzetting van landbouwers, *Rishon le Zion*, d.i.: Hoofd in Zion. Ook nu bemoeide Rothschild zich er mee. 1½ millioen wijnstokken liet men uit Amerika komen. De kolonie bezit thans reeds de grootste wijnkelders des lands, 110 bakken, elk van duizenden kannen en 400 groote wijnvaten. Men kon echter niet genoeg wijn slijten, en plantte daarom 20.000 moerbeiboomen, ten nutte van de zijdeteelt. Ook groeien er oranje- amandel- en andere vruchtboomen. De bloeiende volkplanting heeft 900 inwoners, elk gezin heeft een steenen huis en gebruikt paard en wagen.

Een hooggelegen nederzetting is *Samarin* in Samaria, in 1887 gesticht ter gedachtenis aan Rothschilds vader, en daarom Sichron Jacob genoemd. Daar wonen enkel Joden, in lage huisjes met tuintjes. De hoofdweg is lang en breed. De stichter heeft er millioenen voor gegeven, doch ontmoedigd droeg hij het dorp met 9 millioen gulden aan de *J. C. A.* over. Ook hier moest men, bij gebrek aan afzet van wijn, voor wijnstokken olijfboomen zetten, wat men eigenlijk eer had moeten doen. De kolonie bloeit niet; men leeft er tevreden, maar niet gelukkig. Fabrieken durft men niet bouwen, wijl de toestanden zoo onzeker zijn.

In 't geheel telt het land 25 Joodsche volkplantingen met 5000 bewoners. Bijna elke kolonie heeft een synagoge, een ziekenhuis en scholen. Bij Jaffa vindt men een Joodsche kweekschool voor onderwijzers en een groote landbouwschool. De koloniën over heel het land verspreid, bewerken 32000 H.A. land en steeds wordt bijgekocht. Reeds is de vlakte van Saron, tusschen Gaza en Jaffa, Joodsch eigendom, evenzoo ⅘ van Galilea en de vlakte van Jizreël. Ook 't Jordaandal zal weldra Joodsch bezit zijn.

Vele eeuwen lang mochten geen Joden het land hunner vaderen betreden. Thans wordt het hun steeds meer geopend, en allengs wordt het weer hun bezit. Reeds vormen zij ⅛ der bevolking. Nu zal men zeggen, dat de 100.000 Joden in Palestina toch weinig beteekenen, vergeleken met de 11 á 12 millioen Joden er buiten. Doch men vergete niet, dat het getal Joden, 't welk in 536 v. Chr. uit de ballingschap terugkeerde, slechts een 50.000 bedroeg, dus zooveel als bij ons ééne niet groote stad aan inwoners telt. Toch is uit die 50.000 weer een groot volk gegroeid. Maar daarbij neemt de trek naar Kanaän bij de Joden steeds toe. In 17 jaar is hun getal in het H. Land *veel meer dan verdubbeld*. Trouwens, de Heer heeft Israël het land toegezegd, en dat zal weer blijken van kracht te zijn.

Menig Jood heeft gemeend, dat hij, als hij maar in het land der vaderen, in het geliefde Jeruzalem woonde, hij gelukkig zou zijn! Doch de Joden in Palestina zijn niet gelukkiger dan die elders. Allen missen den waren vrede. Hun ontbreekt de vergeving der zonde, wijl zij geen Middelaar en Zaligmaker hebben. Maar ook voor Israël is hoop: elk, die nu uit Israël tot Jezus komt, vindt verzoening.

Over deze toebrenging Israëls een volgende maal.

A. J. HOOGENBIRK.

NASCHRIFT. — Prof. Warburg heeft onlangs in een vergadering der Zionisten in Frankfort a/d. Main gezegd, dat Jeruzalem nu een bevolking heeft van 80.000, waaronder 56.000 Joden, en Tiberias een bevolking van 8600 Joden, waaronder 7000 Joden. Dit zijn dus de steden, die het meest, over de geheele wereld gerekend, met Joden zijn bevolkt. Er zijn nu ongeveer dertig Joodsche dorpjes, waarvan de meeste geheel zichzelf helpen, zonder ondersteuning. Hij merkte op, dat het Turksche gouvernement niets te vreezen heeft van de vestiging der Joden in zijn rijk. „Wij streven niet naar een onafhankelijken staat, maar naar een wettelijk verzekerd tehuis in Palestina. De grondslag van zulk een huis is nu gelegd, en het huis zal zeker voltooid worden."

Uit Palestina komt bericht, dat het oude Hebreeuwsch, de taal van den Bijbel, weer een levende taal wordt in het land van Israël. „Meer en meer wordt het oude Hebreeuwsch in dit land als levende taal gebezigd. De kinderen bezoeken scholen, waarin alleen Hebreeuwsch wordt gesproken. En omdat de kinderen onder elkander deze taal spreken, zijn de ouders verplicht, ook Hebreeuwsch te leeren, willen zij in staat zijn, de gesprekken hunner kinderen na te gaan. Eigenaardig: de kleinen voeden op deze wijze de ouders op! Het Gouvernement gaat de verbreiding van het Hebreeuwsch in het geheel niet tegen, maar bevordert het zelfs. Alleen stelt het als eisch, dat ook het Turksch gekend worde."

https://achterderug.nl

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

X. te IJ. — De opgaven van opkomst en ondergang der zon zijn in uw almanak natuurlijk niet foutief; inderdaad gaan de dagen na 21 Dec. des morgens nog voort met korten, terwijl ze des avonds lengen. Als ge het gansche jaar door die opgaven nagaat, zult ge zien, dat het slechts zelden om twaalf uur middag is. Den 1en Januari van dit jaar bv. ging de zon op om 8.13, en onder om 3.53; het midden van den dag was om 12.3. Den 1en Februari opkomst 7.46, ondergang 4.42; middag te 12.14. Neemt ge daarentegen de opgaven van den 1en November, dan vindt ge: opkomst 6.56, ondergang 4.31; waaruit volgt middag 11.44, dus 16 min. vóór twaalven. Bijna alle dagen van het jaar zijn scheef. Den 25en December is de middag te 12 uur; dan verplaatst de middag zich steeds verder na twaalven, tot het den 11en Febr. middag is te 12.14½. Dan wordt het weer rechter tot den 15en April, wanneer de middag weer te 12 uur is. Vervolgens krijgen we het midden van den dag vóór 12; het sterkst den 15en Mei: 11.56. Daarna wordt het verschil weer kleiner, en 15 Juni heeft weer middag te 12 uur. Daarna weer afwijking in den namiddag, tot 27 Juli 12.6. Weer terug tot 31 Augustus middag te 12 uur. En dan volgt de groote afwijking naar den voormiddag, het sterkst op 2 Nov. 11.43½. En dan weer terug tot 25 December. Tusschen 15 April en 31 Aug. dus twee kleine schommelingen en tusschen 31 Aug. en 15 April twee groote.

De oorzaak van dit verschijnsel is, dat wij onze dagen niet rekenen naar de zon, maar naar de sterren. Onze aarde draait *regelmatig* om haar as, en daardoor zien wij elke ster telkens na precies denzelfden tijd weer op dezelfde plaats, een tijd van 23 uren 56 min. 4 sec. Die tijd is een sterredag. De aarde draait niet zoo regelmatig om de zon, daar de aardbaan geen cirkel maar een ellips is. Des winters zijn wij (eenigszins) dichter bij de zon dan des zomers; daardoor gaat de aarde op haar baan des zomers langzamer dan des winters, en duurt het dus telkens iets langer dan 24 uur, eer de zon weer in het Zuiden staat. Die schade wordt in den winter weer ingehaald, als de aarder sneller draait.

Toen de menschen bij uren rekenden, hinderde dat verschil niet; wij tellen echter ons leven bij minuten en bij seconden, en daarom heeft men den tijd niet geregeld naar de zon, maar naar de sterren. Of liever naar alle twee. Een sterredag duurt 23 uur, 56 min. 4 sec.; een zonnedag iets meer of minder dan 24 uren. Onze kalender nu voegt bij den sterredag zooveel minuten en seconden, dat de 24 uren vol zijn en noemt dat een gemiddelden zonnedag. En nu is het de taak van de bewerkers der almanakken — of liever van de sterrewachten, van wie zij de opgaven ontvangen — voor elken dag in middelbaren zonnetijd de opgaven te geven. Dat daarbij de middag slechts vier maal in het jaar om twaalf uur is, hindert niet in het gebruik. Wel merkt ieder op, dat bijv. in Januari de dagen des avonds lengen, en des morgens maar niet langer worden; het omgekeerde merkt ieder op in November. Dat zit dan natuurlijk in het schommelen van den middag.

A. L.

DRIE-ZONDERLINGE-WAPENS

Iedere stad, iedere gemeente, heeft haar eigen wapen zoo goed als ieder ridder zijn banier had, ieder regiment zijn vaandel bezit.

In vele gevallen zijn de gemeentewapens ontleend aan het wapen van hem, die als graaf of hertog, of onder welken titel ook, in vroeger tijden met het bestuur, de regeering der banne, waarin die gemeente lag, is belast geweest.

Zoo vinden we bv. op verscheiden wapens in de Zaanstreek de vier leeuwen terug, die het wapen van de Heeren Blois sierden. Waar de gemeentewapens niet van andere reeds bestaande wapens zijn afgeleid, danken zij hun oorsprong meestal aan de omgeving, waarin de dorpen liggen, aan bijzondere historische feiten of aan legenden.

Op een paar zulke historische wapens willen wij hier de aandacht vestigen.

In vele Noord-Hollandsche plaatsen kan men van iemand, die met een doek of verband om het hoofd loopt, meermalen de uitdrukking hooren bezigen: hij ziet er uit als het gebonden hoofd van Wormer. En inderdaad, het wapen der gemeente Wormer toont ons een hoofd met een doek omwonden.

De oorsprong van dit wapen schijnt gezocht te moeten worden in den tijd, toen de Spanjaarden de Hollandsche dorpen aliepen en overal moord en doodslag den inwoners dag en nacht boven het hoofd hingen.

Op een dier strooptochten kwamen de Spanjaarden in 1574 ook in het dorp Wormer, waar zij door de aldaar gelegerde Staatsche benden, versterkt door de burgers, warm werden ontvangen.

Onder de verdedigers bevond zich ook een weesjongen uit Wormer, die, met een zwaard gewapend, moedig op den vijand invloog en menigeen in het zand deed bijten. Door zijn ijver om de gehate plunderaars zooveel mogelijk afbreuk te doen, lette hij er niet op, dat hij zich al verder en verder van zijn medestrijders verwijderde, tot hij zich eindelijk geheel alleen omringd zag door een dichten drom Spanjaarden en Walen.

Daar de vermetele jongen niet langer bij machte is, zich hun slagen van het lijf te houden, gelukt het een der vijanden hem een sabelhouw toe te brengen, doch wel verre van hierdoor ontwapend te worden schijnt de pijn, door de wond veroorzaakt, hem nieuwe krachten te geven, en gelukt het hem zich verder ongedeerd terug te trekken.

Met den halsdoek om het hoofd gebonden komt hij bij de zijnen terug, die al wijkend voor de overmacht terugdeinzen.

Maar nog houden de Geuzen onder hopman Ruickhaver den strijd vol, en nog eenmaal wil Jan Gerritsz den indringers toonen, dat ze niet dan zonder hevigen kamp het dorp zullen binnentrekken.

Onder den kreet: Wormer, Wormer! snelt hij opnieuw op de vijanden in, gevolgd door de verbitterde huislieden en Geuzen, en hoewel de overmacht te groot is om te kunnen overwinnen, gelukt het hun een der Spaansche hoplieden ter aarde te doen storten, zijn hoofd in triomf mede te voeren en het te Purmerend aan den gouverneur Sonoy als een zegeteeken te toonen.

Wat er verder met Jan Geritsz is geschied ligt in het duister; alleen meldt de kroniek, „dat het Worremer waape aan den weesjongen Jan Gerritsz ontleent is, en dat dit gebondene hoofd hem voorstelt, zooals hij ten tweeden male op de Spanjaarden inhieuw."

Het tweede wapen, waarop wij hier de aandacht willen vestigen, is dat van Oostzaan, bestaande uit een drietandige vork, een zoogenaamde mestgaffel, met op elke punt een kaasje.

Volgens den Zaanschen geschiedschrijver Soeteboom

https://achterderug.nl

dankt ook dit wapen zijn ontstaan aan de Spaansche troebelen.

Toen de vrijbuiters van Oostzaan, in vereeniging met die van Wormer, Westzaan en Krommenie, zich eens met hun roeijachten op het IJ bevonden en er onder den rook van het Spaanschgezinde Amsterdam een galei namen, die tot geleide diende van eenige voorraadschepen, bestemd voor de belegeraars van Haarlem, enterde een der stoutmoedige Oostzaners een convooischip. De eerste Geus, die op den vijandelijken bodem oversprong, had geen ander wapen in de hand dan een mestvork, waarmede hij, na de bemanning voor zich uit te hebben gedreven, met alle kracht in het scheepsruim stak met het doel er een der gehate Spanjaarden aan te spitten.

Toen hij de vork terugtrok, zat er echter geen Spanjaard aan, maar, tot groot vermaak van zijn makkers, aan elke punt een kaasje. Om dit heldenfeit te vereeuwigen prijkt sedert dien tijd het wapen van Oostzaan met de hiergenoemde drietand.

Ten slotte willen wij nog wijzen op het wapen der gemeente Zaandam.

In een der kwartieren van dit wapen staat afgebeeld de romp van een schip, en zeer waarschijnlijk wordt hiermede bedoeld het zoogenaamde malle schip van Daam Schijf.

Schijf was iemand, die, wat men noemt, zijn tijd vooruit was, iemand bezield met het voornemen, zich eens bijzonder verdienstelijk te maken en zijn landgenooten tot voorbeeld van anderen te doen strekken. Hij rekende echter buiten de vasthoudendheid van zijn medeburgers en de extra beruchte koppigheid zijner plaatsgenooten.

Daar hij dagelijks in aanraking kwam met het scheepsbedrijf, en hij al de nadeelen, die aan de wijze van voortbeweging der zeilschepen zijn verbonden, ruimschoots had leeren kennen, had zich in de eerste plaats bij hem het voornemen gevestigd, een schip te bouwen, dat onafhankelijk van den wind kon worden voortbewogen.

Eindelijk, in 1743, was hij hiermede gereed gekomen en daar hij geen geld genoeg had om zijn uitvinding te kunnen exploiteeren, ging hij met eenige andere personen een vennootschap aan. Vervuld met de hoop, dat zijn schip de voorlooper zou wezen van vele dergelijke vaartuigen doopte hij het met den naam van „Volg mij". Het Zaansche volk, minder enthousiast, noemde het 't „Malle schip" en bespotte den ijverigen uitvinder op alle mogelijke manieren.

Van bespotten kwam het tot schelden, eindelijk tot vervolgen en dreigen, ja zóó hoog steeg ten slotte de woede van het gepeupel, dat ze Schijf dwongen zijn schip onvoltooid te water te laten.

Toen het schip midden in de Zaan lag, kwamen er van alle zijden bootjes en schuitjes aanzetten, die het weldra geheel omringden, en toen begon de eigenlijke aanval. Met haken en boomen werd het Malle Schip bestookt, de planken werden er afgerukt, er werd getierd en geraasd, geplunderd en geroofd, en niets bleef er van het geheele vaartuig over dan wat wrakhout.

Schijf moest zijn eigendommen verkoopen om zijn schulden te betalen, en ging naar Curaçao, terwijl zijn familie tot armoede verviel.

Ongeveer twintig jaar later werd in Engeland een zelfde soort schip gebouwd, maar daar was men minder dom. De uitvinder Patty kreeg een belooning, en Engeland verwierf zich den roem eener uitvinding, waarop Zaandam wellicht trotsch had mogen zijn.

Hoe de inrichting van het „Malle schip" was, is niet bekend. Van stoom of electriciteit zal vermoedelijk wel geen sprake zijn geweest, eerder zal er gedacht moeten worden aan een soort raderboot, die door paarden of op andere wijze in beweging kon worden gebracht.

Men ziet het, de beschouwing van het Zaandamsche wapen kan onze landgenooten tot nuttige bespiegelingen leiden.

N. K.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

Martha zat in een hoek voorovergebogen met de handen voor het gelaat en in heete tranen.

„Maar kind, lieve kind," riep tante uit, „wat scheelt er toch aan?"

„Och, tante, ik heb zoo'n verdriet," zuchtte Martha wanhopig.

Tante begon ook de tranen in de oogen te krijgen.

„Maar kindlief, ben je ziek?"

„Neen, maar ik kan hem niet loslaten."

Tante zonk op een stoel neer met een zucht van verlichting; blijkbaar was het haar niet recht duidelijk, of ze lachen of weenen zou.

„Maar dat wordt toch te gek, kind. Ik dacht, dat er een ongeluk gebeurd was."

Doch Martha weende zóó troosteloos, dat ook tante weer ernstig werd.

„Ja, we moeten zien, dat je maar gauw trouwt. Er zit niets anders op. Ik zou voor 't overige ook niet weten, waarop je wachten zou — maar luister nu naar wat ik zeg — hij heeft immers een drukke praktijk. Ik geloof, dat je oude tante er maar eens tusschen moet komen!"

Martha had haar tranen gedroogd, doch ze staarde nu met groote, droevige oogen naar den halfdonkeren achtergrond van het vertrek, en slaakte nu en dan een diepen zucht.

„Ik kan niet, tante," fluisterde zij bijna onhoorbaar; „ik durf niet, nog niet."

„Wat durf je niet, kind?"

„Zijn vrouw worden."

Tante schudde het hoofd en richtte een wanhopigen blik naar den donkeren avondhemel. Eensklaps kreeg ze een gelukkig denkbeeld.

„Weet je wat, kind? Ik hoop, dat je moeder eerstdaags komt. Dan krijgen we de zaak wel in 't reine."

„Komt moeder?" riep Martha bijna verschrikt uit.

„Ja, zeker, maar ga nu in bed, kind; je bent geheel van streek; je moet gaan slapen, dan wordt het beter met je."

Martha ging naar het venster en keek uit. Eensklaps keerde ze zich om en kuste tante met koude lippen.

„Ja tante, ik zal gaan slapen, en ik ben u dankbaar, dat u zoo goed voor mij bent," zei ze zachtjes.

Haar stem was vermoeid en zwaar, bijna niet te herkennen.

Zoo vaak tante in dien nacht wakker werd, verbeeldde ze zich, dat er iemand boven zacht heen en weer liep.

(Wordt vervolgd.)

DE KRACHT DER TAAL.

't Is reeds een oud gezegde, dat „de woorden beteekenen wat het gebruik wil." (*Verba valent usu.*) Die kracht recht te kennen, openbaart den meester.

Neem bv. het woord *gedaan* in deze zinnen:

1. De kamer wordt gedaan.
2. 't Is met hem gedaan.
3. De timmerman kreeg gedaan.
4. Gedaan in onze vergadering.
5. Er is op de beurs weinig gedaan.
6. Heb gedaan.
7. Te zeven uur had hij gedaan.

Het *grondbegrip* is in alle zeven 't zelfde; toch drukt elk iets anders uit.

In mijn jeugd las ik eens 't volgende:

„MORGEN."

De scheerder (binnentredend, tot mijnheer): Morgen!
Mijnheer: Morgen!
Mijnheer (betast zijn kin en vindt, dat zij nog glad is. Dus zegt hij tot den scheerder): Morgen!
Scheerder, verbaasd: Morgen?
Mijnheer kortaf: Morgen!
Scheerder: Morgen.
Mijnheer: Morgen.

A. J. H.

BRIEVEN UIT WONDERLAND.

Eigen beweging der planten. II.

Beste Vriend!

Als je eens wat moois wilt zien, dan moet je dezer dagen eens gaan kijken naar je wingerd. Dat is een plant, die hard groeit, maar die daarbij niet voor de noodige stevigheid zorgt, zoodat hij altijd steunen moet op een ander. En dat doet hij door middel van zijn ranken. Je kent die ranken natuurlijk wel; dunne draden, die spiraalvormig in dichte windingen om een tak of een lat heen gebogen liggen, en zóó stijf vasthouden, dat het je haast onmogelijk is, ze recht te buigen. Hoe komen die ranken zoo mooi om de lat?

Ja, dat moet je juist eens waarnemen. Ga eens op een stillen, zonnigen dag er bij staan en let eens op één jonge rank, die nog geen steunpunt gevonden heeft. Maar nu moet je geduld oefenen; ik heb je den vorigen keer al gezegd, dat planten niet zoo vlug zijn als menschen. Let je echter met geduld op, dan zul je zien, dat de punt van die rank een cirkel beschrijft, ongeveer in den tijd van een uur. Tijdens dien rondgang is de rank wat gegroeid, en bij den tweeden rondgang komt de punt dus op plaatsen, waar ze nog niet geweest is. Dat blijft zoolang voortgaan, in steeds wijder kringen, tot de punt van de rank een voorwerp aanraakt. Dan draait ze niet verder; het is alsof ze heeft gezocht en nu gevonden heeft. Doch nu wordt haar beweging een andere. Nu gaat de rank hard groeien, en de punt beschrijft maar steeds een spiraallijn om de lat. In twintig seconden is ze er soms al een keer omheen, zoodat het maar enkele minuten duurt en ze heeft verscheiden windingen. En als ze nu vindt, dat ze sterk genoeg vastzit, dan trekt zij de benedenste windingen vaster aan, en heft dus meteen den tak omhoog.

Nu vraag ik je, of zoo'n wingerdrank geen eigen beweging heeft? Als je 't vertelt, dan kun je haast niet nalaten te spreken, alsof die rank wel weet wat ze doet. Natuurlijk weet ze 't niet; waar zou zoo'n rank haar bewustzijn hebben? Maar bewonder je dan niet met mij de wijsheid van den Schepper, die de rank zulke merkwaardige bewegingsverschijnselen heeft geschonken?

En nu moet je eens een wingerd hebben, die bij een gladden muur geplaatst is, met geen enkel uitsteeksel, waarom hij zijn ranken kan slaan. Ook dan beginnen de ranken te zoeken. Maar als ze lang hebben gezocht en niet gevonden, beginnen ze in te zien, dat ze 't over een anderen boeg moeten wenden; ze houden op met draaien, en vormen aan de punt een kleverige vloeistof, waarmee ze zich vasthechten aan den muur. Wanneer de wind hen niet verhindert hun kunststukje uit te voeren, dan hechten ze zich vast met rankevoetjes, die precies gelijken op de voetjes van boomkikkers, en die zóó vasthouden, dat je ze wel breken kunt, maar niet losrukken. Bij ons komen deze rankevoetjes niet dikwijls voor, omdat de ranken in den regel wel houvast kunnen krijgen; de Japansche wilde wingerd daarentegen hecht zich altijd vast door aankleving van zulke voetjes.

We hebben verscheiden van die klimmende planten. Sommige houden zich vast met ranken, eigenlijk een soort van bladeren, maar dan zonder bladmoes tusschen de bladnerven. Andere, die geen ranken vormen, slaan, zooals de Oostindische kers, hun bladsteel een keer om een tak. Ook weer een aardige beweging. De bladsteel wil omhoog groeien, dat is zijn natuur, maar als hij een tak aanraakt, dan gaat hij er een geheele winding om leggen, en dan pas groeit hij naar boven. Weer andere planten klimmen door zich geheel om den tak of den stok te slingeren, zooals de snijboon, de hop, de winde. Ook daar heb je diezelfde draaiende beweging. Een snijboon-

https://achterderug.nl

laagveen; een voet daaronder is zand. De boomen vinden dat zand te schraal en te dor; het laagveen, dat veel humus bevat, is beter. En als er nu een boom omwaait, kun je zien, hoe alle wortels van eiken en beuken zich hebben uitgestrekt langs de oppervlakte, en dat ze niet doorgedrongen zijn in het zand. Als die zelfde boomen in kleigrond of in vruchtbaar zand staan, schieten ze flinke wortels naar beneden. *Weten* die wortels wat?

Kijk, ik heb je thans een verschijnsel van Wonderland doen zien, waarvan we nog heel weinig weten en nog minder begrijpen. Er is op dit gebied nog heel wat te kijken voor geduldige menschen, en nog heel wat te onderzoeken voor geleerde menschen. Jij en ik kunnen meehelpen met het kijken, en we zullen misschien nog verscheiden plantenbewegingen zien, die tot dusver niet opgemerkt zijn. Want juist omdat de meeste zoo langzaam gaan, vallen ze niet in het oog.

Van sommige bewegingen weten we, welk nut de plant er van heeft; van andere weten we daarvan nog niets. Misschien zullen we 't nog ontdekken. Misschien ook niet. Maar dit willen we toch doen: alle merkwaardigheden der natuur opmerken en den Schepper prijzen, die alle dingen schoon gemaakt heeft in zijn tijd, en die den mensch de eeuwigheid in het hart heeft geplant. (Pred. III : 11.)

Met vele groeten,

Je vriend

A. L.

NOG EENS RAADSELS.

Onze lezer G. J. L. te U. schrijft in zake het raadsel (No. 22.):

Er staat in het antwoord: „Waarschijnlijk ontleent Delft wel zijn naam aan diep graven of delven, b.v. de gracht van Corbulo."

Nu is in het Latijn de naam voor Delft: Delphi Batavorum. Wanneer nu Delft in 1071 gesticht is, zullen de Romeinen haar dien naam wel niet gegeven hebben; maar wanneer de naam „Delft" afkomt van Delven, dan is de zooeven genoemde Latijnsche naam toch ongepast.

Zoudt ge misschien dit misverstand kunnen ophelderen?

Antw. — 't Verband tusschen den stadsnaam Delft en „delven" is in het raadsel heel aardig, maar heeft volstrekt geen aanwijsbaren grond in de Geschiedenis. Voorts bestond Delft denkelijk reeds vóór Godevaart de Bultenaar, die de stad versterkt schijnt te hebben, al acht men hem soms den stichter.

De Latijnsche naam zegt hier weinig. Meer dragen steden, die in den Romeinschen tijd nog lang niet bestonden, Latijnsche namen, welke later er aan gegeven werden in officieele stukken. 't Latijn was zeer algemeen bij de „klerken" in gebruik. Denk aan de Latijnsche namen van Dordrecht, Alkmaar, enz. Een Delphi of Delft uit den tijd der Romeinen is dusver nog niet aantoonbaar.

En nu nog iets:

„Een vergrijsd lezer" (toch niet vergrijsd door het lezen van Timotheüs?) zendt ons weer het volgend vernuftig

RAADSEL.

Mijn eerste spreekt van 't Zuider woudgediert,
Dat in het luchtruim zweeft, en Simsons daden.
Terwijl mijn tweede op Noorder watren zwiert,
En van het derde 't Noord is overladen.
'k Zie uit op 't land, als eertijds op de zee;
Twee namen noemen u dezelfde stêe.

Al wordt in dit raadsel van Simson gesproken, zoo moeilijk als *zijn* raadsel is het niet. Doch men *leze* het goed! We verbinden ons echter niet nog meer raadsels te plaatsen. Ditmaal kan het nog — als de Redactie 't goedvindt.

A. J. H.

EEN GROOT WERK.

Nicolaas Beets
Eerste Deel,
door G. VAN RIJN, Rotterdam.

De heer Van Rijn, bibliothecaris van Rotterdam, heeft een groot werk ondernomen. Hij wil ons in drie boekdeelen het leven schetsen van den man, die 40 jaar zijn vriend was. Hij wil dat leven deelen in drie tijdperken. 1. Beets van zijn geboorte tot zijn huwelijk. 2. Beets te Heemstede en te Utrecht. 3. Beets in ruste tot zijn dood. Vóór het eeuwfeest van Beets' geboorte (1914) hoopt de schrijver gereed te zijn. Jammer genoeg is het niet gelukt, het eerste tijdperk in het eerste boekdeel saam te vatten, al telt dit ruim 500 blz. in kloek formaat. De indeeling is toch al niet makkelijk, of liever ontbreekt veelal. In dit eerste deel loopt het ± 400 blz. in één stuk door! Dit maakt het opzoeken lastig en een goed register straks zeer noodig.

Met groote liefde en toewijding heeft de heer Van Rijn zijn moeilijke taak opgevat. „Mij heeft," zegt hij van Beets, „een leven als het zijne jaloersch gemaakt, en waar ik voor mijzelven de harmonie, welke daarin te vinden is, een begeerlijke zaak acht, en de wijsheid welke dat gansche leven kenmerkt, boven groote geleerdheid of wereldberoemde daden stel, omdat daaraan zoo vaak die echte humaniteit ontbreekt, als vrucht der hoogste wijsheid zoo te waardeeren in Beets, daar moge ook voor anderen eenige aantrekkelijkheid gevonden worden in het door mij te schetsen beeld, van een niet alleen in vele opzichten rijk begaafd man, maar van zulk een, wiens voorbeeld tot navolging aanspoort, in een tijd, waarin de waarschuwing: „Met begrijpen zal 't niet gaan, grijp het onbegrepen aan," al even weinig overbodig is als die andere: „'t Gaat bij de wereld met kronen en kransen, van onrust tot onrust, bij den Christen onder kruis van rust tot rust.""

Al is dit uit letterkundig oogpunt niet fraai gezegd, tot recht begrip van des schrijvers standpunt is het zeer nut. Hij is allereerst een Christen, en het verblijdt ons, door zulk een man den naam van Beets te zien hooghouden. Want niet alleen de ongeloovige Nieuwe-Gids-richting, maar ook Christenen hebben zich in den laatsten tijd aan Beets zwaar bezondigd. Getuige zeker blad, door Christelijke onderwijzers geschreven, dat met dom-drieste verwaandheid Beets een „zoete rijmelaar" dorst noemen.

Hier is een geacht en doorkundig Christen aan het woord, die gedreven wordt door warme vereering van hem, die zoo lang zijn trouwe vriend was. Hij wil trachten Beets te schetsen als een der weinigen, wier leven één harmonisch geheel vormt. Beets getuigde zelf: „Partijman wezen wil ik niet." Men kan ook van hèm zeggen: „Rustig te midden der baren." Aan Beets ziet men, hoe „doen door laten" kon saamgaan met het: „Elders rust" van Marnix.

In dit eerste deel wordt uitvoerig de jeugd en jongelingstijd van Beets behandeld. Dan volgen zijn eerste gedichten, bijdragen in tijdschriften, enz. Daarna komt het letterkundig tijdperk, waarin Beets in het openbaar optreedt. Zijn studententijd brengt ons onder de jongere letterkundigen. Wij hooren allerlei omtrent *Willem Kuser*, *Gwy de Vlaming* en andere gedichten. De oprichting van de „Gids," de omgang met Hasebroek, Kneppelhout en anderen, en ook „de zwarte tijd" wordt niet vergeten. Dat alles is zeer belangrijk; ook wat omtrent de *Camera Obscura* wordt meegedeeld.

Over Beets als mensch, zijn zieleleven en het harmonische in hem, zegt *dit* gedeelte uiteraard nog niet veel. Dat kan echter later komen. Wij zijn pas in het begin en nog niet eens te Heemstede.

Ontzaglijk veel is hier uit boeken, handschriften en brieven bijeengebracht, alles toegelicht met fraaie platen en portretten. Ook na wat Dyserinck en Chantepie de la Saussaye gaven, is voor dit boek nog alleszins reden en plaats. Volkomen valt echter eerst een oordeel te vellen, als de drie deelen zijn verschenen. Worde den bekwamen schrijver gegeven zijn doel te bereiken!

A. J. HOOGENBIRK.

https://achterderug.nl

Koningin Maria Stuart van Schotland.

Het was op den 24sten Juli 1567, dat Maria Stuart het gewichtige document teekende, waarbij zij afstand deed van den troon van Schotland ten gunste van haar zoon.

Er is van deze koningin beweerd, dat niemand haar persoon zonder bewondering of liefde kon aanschouwen en haar geschiedenis zonder weemoed of smart kan lezen. Zij, de dochter van het ruwe gebergte in het hooge Noorden, groeide op aan het dartele en kunstlievende hof van Frankrijk en werd opgevoed in de leer van Rome. Zij was even lichtzinnig als bekoorlijk, edelmoedig van hart, vatbaar voor indrukken, maar tevens wispelturig en opvliegend. Gehuldigd, neen vergood door den Franschen adel, was deze jeugdige vorstin het middelpunt der schitterende hofkringen geworden; haar leven was genieten geweest; zij had niet het minste begrip van de zware verantwoordelijkheid, die aan de Schotsche kroon was verbonden.

Uit die vroolijke balzalen werd ze plotseling geroepen tot koningin over een volk van Puriteinen; in plaats van huldiging ontving zij ondubbelzinnige berispingen; de buigende hovelingen hadden plaats gemaakt voor den man van graniet: John Knox....

Gesidderd heeft de koningin voor dezen geweldigen man. Hij zeide tot haar, dat de Christenen het recht hebben, om in opstand te komen, als zij door hun Overheid in de uitoefening van hun godsdienst worden belemmerd. Het was een stelling, die door Calvijn nooit verdedigd en altijd weerlegd was, maar Maria Stuart, die in de regelen der hofétiquette zoo nauwkeurig was opgevoed, bezat niet de Bijbelkennis van Calvijn. Zij moest het onmiddellijk afleggen tegenover den Schotschen hervormer, die de Bijbelteksten als pijlen op haar afschoot, en die niet aarzelde, om de vervolgers van het Calvinistische geloof te vergelijken bij krankzinnigen, die het dwangbuis behoorden aan te hebben, opdat zij niemand last zouden veroorzaken.

Hij wenschte Maria Stuart toe, dat zij nog eens de Debora mocht worden van Schotland, maar het was een beeldspraak, die zij volstrekt niet begreep, en bittere tranen van ergernis zijn uit die koninklijke oogen geperst, omdat al haar dreigen machteloos opspatte tegen het stalen hoofd van John Knox.

Welk een wonderlijke lotsbedeeling was het geweest, dat deze vorstin van weelde en fijne beschaving tegenover dezen Elia der Reformatie werd geplaatst! Zij werd door de stoere Schotten, al waren zij afkeerig van haar Roomsch geloof, gul ontvangen, en zij zouden haar de trouw ook wel niet hebben opgezegd, indien haar lichtzinnigheid en de dartele dansen van haar hof niet de Puriteinsche verontwaardiging hadden gewekt. Knox deed de kansels dreunen van zijn strafpredikatiën, en deze man van de predestinatie laschte in de openbare gebeden zijner kerk deze veelbeteekenende uitdrukking in: „Verlicht, o Heere! het hart der koningin — zoo dit Uw welbehagen is!"

In 1561 betrad Maria Stuart den Schotschen bodem. In 1567 werd zij een gevangene van haar volk, en teekende de oorkonde, waarbij zij afstand deed van den troon. En de zes jaren, die daar tusschen liggen, vormen een aaneenschakeling van de droevigste misslagen.

Slechts misslagen?

Ach, het was erger!

De strengste Puriteinen noemden haar een overspeelster en een moordenares, en eischten een vonnis, evenredig aan de schuld. De meer gematigden echter vreesden de wraak der overige vorsten; zij werd in strenge gevangenschap gehouden, en sleet sombere dagen.

Zij wist echter uit de gevangenis te ontsnappen; haar betooverende beminnelijkheid ontwapende haar cipier, lord Douglas; de cipier werd haar bondgenoot, en hij hielp haar bij de vlucht.

Zij riep haar getrouwen bijeen; zij verzamelde een leger — het was de laatste zonnestraal, die op Maria Stuarts vaandel viel! Haar leger werd geslagen; haar aanhangers werden verstrooid, en ten einde raad, wierp zij zich in de handen van koningin Elisabeth van Engeland.

Dat was het begin eener achttienjarige gevangenschap, en toen Maria de gevangenis verliet, stonden het blok en het zwaard van den scherprechter gereed!

Is het waar, dat Elisabeth den dood der Schotsche koningin heeft gewenscht? Indien dit zoo was, dan had zij geen achttien lange jaren noodig gehad, om een doodvonnis uit te lokken!

Waarheid is het, dat Elisabeth door de komst van Maria Stuart in geen geringe verlegenheid geraakte. Haar koninklijk zelfbewustzijn was verontwaardigd, omdat een gekroonde koningin voor haar eigen onderdanen de vlucht had moeten nemen; zij beschouwde het als haar plicht, Maria Stuart bij te staan in de herovering van den troon, en haar gunsteling, de graaf van Leycester, was van dezelfde meening.

Doch Cecil lord Burleigh, de scherpzinnige staatsman, waarschuwde haar voor onberaden stappen; de Schotten, op wie koningin Elisabeth zoo verbitterd was, waren immers haar eigen geloofsgenooten, en de steun, dien zij aan een misdadige vorstin zou verleenen, zou een kaakslag zijn voor de Reformatie.

Het Engelsche parlement bemoeide er zich mee; het spoorde de koningin tot strengere waakzaamheid aan; het was niet zonder reden beducht, dat Maria Stuart, al was zij gevangen, den Engelschen staat gevaarlijk kon worden.

De kerkermuren waren immers voor de gevangene geen beletsel, om talrijke verbintenissen te hebben met de buitenwereld, en Elisabeth verklaarde aan den Franschen gezant: „Indien de koningin van Schotland niet met mij, maar met een ander vorst te doen had, zou ze sinds lang niet meer in leven zijn. Zij heeft in Engeland verstandhouding met rebellen aangeknoopt; zij heeft afgezanten te Parijs, Rome en Madrid — zij smeedt in de gansche Christenheid lagen tegen mij."

Dat was niet te veel gezegd.

Er is nog een brief van Maria Stuart aan Babington voorhanden, waarin zij een plan om haar uit de gevangenis te bevrijden, goedkeurde; zij versterkte Babington in zijn voornemen, en een plaats in den brief liet zelfs doorschemeren, dat zij tevens den beraamden moord op Elisabeth, waarvan het plan haar bekend was, goedkeurde.

Haar antwoord liet zij door haar secretaris in cijferschrift opstellen; slechts haar vertrouwdste vrienden bezaten den sleutel tot dat schrift; en zij was gerust, voor elke ontdekking gevrijwaard te zijn.

Maar op die gevaarlijke rust zou een verschrikkelijk ontwaken volgen!

Reeds sedert lang was list tegenover list gesteld; Elisabeths minister Walsingham had, om het leven zijner koningin, dat door tal van samenzweringen was bedreigd, te beveiligen, een leger van spionnen in dienst genomen. Zij omringden Maria Stuart; een harer vertrouwelingen stond in Walsinghams dienst, en dat zoo streng bewaakt geheim van het cijferschrift wist deze minister met zijn argusoogen te ontcijferen.

Die bewuste brief is voor Maria Stuart dan ook noodlottig geworden; zij heeft er haar einde door verhaast; zij dolf haar eigen graf.

De saamgezworenen werden in hechtenis genomen en ter dood gebracht; thans kwam Maria Stuart aan de beurt; en de oogen van Engeland waren op koningin Elisabeth geslagen.

Voor een vreeselijke beslissing kwam de koningin te staan. Zij was niet weekhartig, maar wreed evenmin, en hier stond het leven van een bloedverwante en van een vorstin op het spel!

De rechtbank had het doodvonnis over Maria Stuart uitgesproken; het Parlement had het vonnis bekrachtigd; thans wachtte het vonnis op haar onderteekening.

Zij kon niet besluiten; haar hart werd door de tegenstrijdigste gevoelens verscheurd; van dien bitteren tweestrijd getuigt haar antwoord aan het Parlement.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

„Nooit in mijn leven," schrijft deze anders zoo vastberaden vorstin, „heb ik meer geweifeld en gewankeld, of ik spreken dan wel zwijgen zou dan op dezen dag. Spreek ik zonder te klagen, dan heet dit huichelarij; zwijg ik, dan wordt dit als minachting van uw liefde en bezorgdheid beschouwd. Gij zegt, dat alleen de dood mijner vervolgster mijn leven in veiligheid zal stellen; waarlijk! niets ter wereld zou mij aangenamer zijn geweest, dan dat men andere middelen had gevonden. Ik keur uw vonnis niet af, doch verontschuldigt mijn weifelen, en stelt u tevreden met een antwoord, dat er geen is!'

Wat het Parlement niet vermocht, dat kreeg Philips II van Spanje gedaan. Hij beoogde een inval in Engeland, om Maria Stuart uit haar gevangenis te redden, of haar dood te wreken. Dat besliste — dat schonk aan Elisabeth haar oude veerkracht terug, om het doodvonnis te teekenen.

En toch aarzelde zij opnieuw....

Zij stelde het gewichtige document aan haar geheimschrijver Davison ter hand met de uitdrukkelijke bepaling, dat het eerst in geval van oproer of landing eener vijandelijke macht op de Engelsche kust zou worden uitgevoerd.

Davison dacht er het zijne van, en meende aan zijn gebiedster geen grooter gehoorzaamheid te kunnen bewijzen dan door haar uitdrukkelijk bevel te overtreden. Hij overhandigde het noodlottige document aan de raadslieden der koningin; zij besloten, het doodvonnis op eigen verantwoording te doen voltrekken; en op den somberen avond in Februari [1]) ontving Maria Stuart de tijding, dat zij den volgenden dag moest sterven.

De dag brak aan; de ongelukkige toonde treffende gelatenheid. In koninklijken dos, den rozenkrans in de hand en het crucifix op de borst, trad zij de groote zaal binnen, waar eens de vierschaar over haar was gespannen, en waar thans het vreeselijke blok haar wachtte.

„In Uwe handen beveel ik mijnen geest!" dat waren haar laatste woorden; haar hoofd viel; zij was vijf en veertig jaar geworden.

„Zoo mogen alle vijanden van koningin Elisabeth sterven!" riep de deken Fletcher, maar de overige getuigen zwegen ontzet stil. Haar dood was in hun oogen een verzoening voor haar leven, en haar standvastigheid had hun harten ontroerd.

Elisabeth zelve was nog dieper ontroerd; daar kwam uit haar ziel een uitbarsting van toorn, smart en verontwaardiging, die haar hof deed beven. Engelands raadslieden doorleefden bange dagen; Davison moest het volle gewicht van haar toorn ervaren; hij werd in hechtenis genomen en tot den bedelstaf gebracht.

't Is een aangrijpende geschiedenis.

Elisabeth wilde Maria Stuarts dood niet, en na achttien jaren valt tòch het zwaard van den scherprechter; zij trachtte het misverstand met haar mededingster op minnelijke wijze uit den weg te ruimen, doch Maria Stuart stond zelf in den weg; het doodvonnis was rechtvaardig, en toch stelde Elisabeth de uitvoering uit tot het uiterste oogenblik.

Het werd uitgevoerd buiten haar weten; het was een bange verrassing voor koningin Elisabeth en Maria Stuart beiden. Maar die terechtstelling verhief de gevonniste tot den rang eener martelares, en teekende Elisabeth als een vrouwelijke beul. Haar smart werd veinzerij, haar tranen gehuichel genoemd; en die onrechtvaardige smet is op haar zoo roemrijke regeering blijven kleven.

Hoe anders had het kunnen zijn! O, had Maria Stuart geluisterd naar de stem van Knox, den strengen boetprediker! Doch die taal was haar te hard; zij had de lichtzinnigheid lief; en zwarte bladzijden telt haar levensboek.

Een mislukte regeering en een verzondigd leven lag achter haar. Doch toen de dood haar naderde, nam zij afscheid van de wereld; een bewonderenswaardige gelatenheid lag op dat gelaat, en boven dat vreeselijke doodsblok schemerde licht, toen zij fluisterde: „In Uwe handen beveel ik mijnen geest!"

L. P.

[1]) 1587.

WAT IS, EN WAT WORDT.

III. (SLOT.)

De geschiedenis van het Zendingswerk onder de Joden in Palestina is zeer merkwaardig. Soms kan men zeggen, dat de Heere door het land zelf tot hen spreekt. Dat ervoer o.a. de bekende Joodsche rechtsgeleerde Jakob Rabinowitch.

Zijn Russische geloofsgenooten verzochten hem in Palestina een plek te gaan zoeken, tot woonplaats voor zijn vervolgde broederen. Vóór zijn vertrek gaf een Christen hem het Nieuwe Testament met de opmerking: „Dit boek bevat de beste beschrijvingen van de gewichtigste plaatsen in het Heilige land. Neem het als gids mee." Nadat Rabinowitch zijn opdracht volbracht had, wilde hij de plaatsen bezoeken, die bij vele Christenen heilig heeten. Te Bethlehem las hij in zijn Testament wat daar gebeurd was, en voorts van Jezus' leven en werken in Galilea. Op den Olijfberg gezeten beschouwde hij Jeruzalem.

Bij den blik op de geliefde koningsstad rezen in hem allerlei vragen. Waarom is de stad nu eenzaam en verlaten, waar eens de tempel stond, God tot Zijn volk sprak, de beroemdste zonen van Israël leefden? Waarom is het verkoren volk overal verstrooid, vaak vervolgd en nergens geliefd?

Zoo vragend nam hij het N. Testament, en las, wat Jezus in Jeruzalem gedaan en ondervonden had, o.a. de lijdensgeschiedenis. Hij bezocht de plaats, waar die was voorgevallen, en tegelijk, door den Geest verlicht, verstond hij Jes. 53. Hij zag dit alles vervuld in Jezus, den Messias en Heiland, en zeide: „Nu weet ik, dat de sleutel van Palestina niet in de handen van een Rothschild, een staatsman of een koning ligt, maar in die van Jezus, onzen Heiland en Messias."

Met deze wonderbare ontdekking keerde hij naar Rusland terug, verhaalde den Joden zijn wedervaren en predikte hun Christus. Eerst werd hij zwaar vervolgd, maar later werden vele vijanden tot vrienden, en wilden van Jezus hooren. — Gelijk het hem ging op den Olijfberg, zal het Israël eens in zijn land gaan: de plaatsen, ja de steenen zullen spreken.

De eerste pogingen tot bekeering der Joden in Kanaän gingen uit van de Londensche Jodenzending. Wolff, een bekeerd Israëliet, begon zijn taak in 1822. Op dezen vurigen prediker volgde Nicolayson uit Sleeswijk, die veel zegen had. Later werd deze zending geleid door den Joodschen Christen, bisschop Alexander. Op hem volgde de bekende Samuël Gobat, van wiens arbeid nog veel over is.

De eerste Protestantsche Gemeente in Palestina bestond uit bekeerde Joden. Het eerste Protestantsche kerkgebouw aldaar was de Joodsch-Christelijke Christus-kerk, gelegen tegenover de Davidsburcht te Jeruzalem. Zij werd ingewijd 21 Jan. 1849.

Deze Zending heeft jongens- en meisjesscholen, een werkplaats voor waarheidzoekende Joodsche jongelingen, en een zeer goed werkend ziekenhuis met 61 bedden, 2 dokters en 5 verpleegsters. Dr. Masterman, die de leiding heeft, zegt, dat duizenden Joden in of bij Jeruzalem zijn behandeld door hem en zijn ambtgenooten. Ook vragen de Joden wel bezoek aan huis. In de wachtkamer wordt den bezoekers het Evangelie gepredikt.

De Zending te Jeruzalem heeft een zwaren strijd gehad. De meer bemiddelde Joden werden door de rabbijnen in den ban gedaan, als zij hulp van de Zending aannamen. De vele armen, die van de „Chaloekah-bedeeling" trekken, verloren die, als zij tot de Zending gingen. Jaarlijks namelijk komt uit Europa meer dan *f* 1200.000 voor de Joden der vier „heilige steden," Jeruzalem, Safed, Tiberias, Hebron. Alle weken rijdt de geldwagen door de nauwe

https://achterderug.nl

straten van Jeruzalem tusschen de Joodsche huizen, kenbaar daaraan, dat ze half blauw zijn geschilderd. Elk gezin krijgt dan zijn hoofdgeld, de Chaloekah.

Toch zijn allengs 700 Joden gedoopt, daaronder mannen, die met Paulus konden zeggen: „Wat mij gewin was, dat heb ik om Christus' wil schade geacht."

Een dezer is *J. P. Stern*, die, 53 jaar oud, in 1851 te Jeruzalem kwam. Eerst onderwijzer, toen koopman, verliet hij zijn vaderland, Hongarije, kwam ziek te Jeruzalem, en moest naar het gasthuis. Daar leerde hij Jezus kennen en zocht voortaan Hem uit liefde te dienen. De Joden te Jeruzalem haatten en mishandelden hem. Soms was hij den dood nabij. Eens toen de Joden hem onbarmhartig geslagen hadden, wilden de Turksche soldaten eenige der boosdoeners gevangen nemen. Doch Stern bewerkte voor 20 piasters hun vrijlating. Toen eens de Joden hem van zijn muildier trokken en sloegen, bad hij voor hen. Stern stierf 70 jaar oud. Hij bad veel voor Israël en zijn laatste woord was: „Jezus is alles."

Een zijner vijanden, *Landsmann*, werd door hem toegebracht. Deze, een kleedermaker in Rusland, deed in een ziekte de gelofte, ter bedevaart naar Jeruzalem te zullen gaan, als hij weer beter werd. Daar ontmoette hij Stern, werd eerst zijn felle vervolger, doch later door Sterns liefde overwonnen. Toen wilden de vertoornde Joden hem kruisigen, zeggende: „We zullen u doen, wat men uw God gedaan heeft." Reeds waren zijn handen doorboord, toen de Joden, op het hulpgeroep zijner vrouw, hun opzet lieten varen. Toen Landsmann echter in korten tijd drie kinderen verloor, ontzonk hem de moed. Hij verloochende Christus en ging weer ter Synagoge.

Doch zijn geweten klaagde hem aan; ten slotte liet hij het Jodendom voorgoed varen en werd in 1863 gedoopt. Toen hij nu kort daarop zijn verwanten bezocht, wilde men hem in koffie en gebak vergif toedienen. Kwaad vermoedend, reikte hij het kopje zijn neef toe. Toen de ouders het kind het kopje ontrukten, begreep Landsmann alles. Een andermaal zou hij door de Joden levend zijn begraven, had God niet te rechter tijd hulp beschikt. Eindelijk moest hij de stad verlaten, arbeidde een poos te Konstantinopel en later in Amerika.

Te Jaffa of Joppe, de oude havenstad, werkt de Londensche Zending reeds lang. Jamal, thans zendeling aldaar, schat het getal Joden op wel 15000, die hij zoekt te dienen. Vlak bij het spoorstation is een Bijbelwinkel, waar O. en N. Testament in het Hebreeuwsch voor de ramen liggen. De Jood maakt zoo, bij zijn intrede in het Beloofde land, dadelijk met het Boek der boeken kennis. Jamal bezoekt ook de 13 Joodsche nederzettingen bij Jaffa en vertoont lichtbeelden, die het O. T. ophelderen. Hij wijst dan op de groote Messiaansche beloften, en deelt traktaten uit.

Te Safed, de „stad die op den berg ligt," heeft de Vrije Schotsche kerk een ziekenhuis met 40 bedden. De 8000 Joden dezer oude stad zijn zóó dweepziek, dat zij de zendelingen vaak met steenen wierpen. Toch zegepraalde ook hier de liefde, en leerde menigeen Jezus kennen.

Tiberias, de eenige stad aan de heerlijke zee van Galiléa, is uit het leven onzes Heeren wel bekend. Van de 9000 inwoners zijn 5000 Joden, de overige Mohamedanen of Christenen. Tiberias is den Joden een heilige stad, wijl ettelijke der grootste rabbijnen daar geleefd hebben en gestorven zijn. Ook daar werkt de Schotsche Zending. Haar ziekenhuis met 32 bedden is het mooiste gebouw der stad. Er is ook een school aan verbonden.

Dr. Torrance, de geneesheer, is alom bekend en bemind. In het eerst verlangden de menschen slechts geneesmiddelen en weigerden elke operatie. Doch Dr. T. is in de laatste zóó knap, dat het volk nu weer enkel operaties wil. Een man, die een maagmiddel kreeg, zei: „Geneesmiddelen helpen niet; snijd de maag er uit." Eerst waren de Joden fel tegen Dr. Torrance, thans zijn zij hem dankbaar. Toen onlangs het 25-jarig bestaan der Zending in Tiberias herdacht werd, kwamen afgevaardigden van Joden, Mohamedanen en Christenen om den „beroemden dokter" voor zijn liefdewerk te danken. De Joodsche vertegenwoordiger dankte hem inzonderheid voor wat hij deed in den choleratijd, bewees uit den Talmud, dat een goed geneesheer in de stad wettelijk noodig is, en dat Dr. T. zulk een was, wiens daden in stad en land bekend zijn.

Hebron met zijn 15000 inwoners, waarvan 1500 Joden, de andere Moslims, is de stad der Aartsvaders, die daar rusten. Boven de spelonk van Machpela staat een moskee. Binnen Abrahams graf, een heiligdom der Mohamedanen, mag geen niet-Mohamedaan komen. De Joden bidden bij den afsluitmuur, en steken in de spleten briefjes, aan Abraham gericht, wiens voorbede bij God men vraagt, dat Hij Jeruzalem herbouwe, Israël zegene, enz. Ook wordt gebeden voor de zielen der afgestorvenen, en voor de weldoeners, die uit Europa geld zenden.

Toen de oude zendeling Joseph, thans in Haifa, in 1891 Hebron bezocht, was hij daar de eenige Christen. Hij begon op straat tot een Jood van den Messias te spreken, en andere kwamen er bij. Toen zij zijn doel begrepen, mishandelden zij hem en liep zijn leven gevaar. Wijl het donker werd, vroeg hij aan een Jood om nachtverblijf. „Niet voor 1000 piasters," was het antwoord. „Dan blijft mij niets over, dan te doen wat onze vader Jakob deed," zei Joseph. Nieuwsgierig vroegen de Joden wat dat was. Nu verhaalde hij, hoe Jakob in het veld op een steen sliep en door engelen bewaard werd; zoo wilde hij nu ook doen. Dit antwoord beviel zóó zeer, dat een Jood hem herbergde, doch slechts voor één dag. Nu wonen daar eenige Christenen. De Schotsche kerk heeft er een apotheek en eenige verpleegsters.

In heel Palestina en Syrië heeft de Jodenzending vele uitmuntende scholen. Wel tracht het Israëlietisch verbond, door het stichten van scholen de kinderen van de zendingsscholen af te trekken, maar deze laatste hebben de voorkeur, wijl de behandeling er beter en vriendelijker is. De zendingsscholen tellen niet minder dan 10000 Joodsche leerlingen, en het Bijbelsch onderwijs is natuurlijk hoofdzaak.

Te Damaskus arbeidt de Iersch-Presbyteriaansche kerk al jaren in deze oudste, nog bestaande stad der wereld. De Joden zijn er nu minder fel en meer toegankelijk dan vroeger. 250 Joodsche kinderen bezoeken de zendingsschool. Den vorigen opperrabijn te Damaskus werd door eenige geloofsgenooten gevraagd, eens te onderzoeken wat men in de school leerde. Hij liet eenige kinderen met hun boeken komen, ondervroeg hen, onderzocht de boeken, vooral het Nieuwe Testament en zei toen: „Gaat maar trouw naar school; gij hoort daar niet dan goeds." Zijn welwillendheid jegens de zending kostte hem echter zijn ambt. Hij woont nu in het heilige Tiberias.

De Christelijke zending in het Oosten werkt stil maar krachtig. Zij verdrijft vooroordeelen, bereidt den weg ter bekeering des volks en voor de komst des Heeren.

(Als een merkwaardig teeken des tijds zij nog vermeld, dat thans elk lezer grondbezitter in Palestina kan worden. De Joodsche „Pflanzungsverein" te Berlijn bezit land in Kanaän, dat ontgonnen wordt, en bij stukken verkocht. Het kleinste stuk kost *f* 48.—. Men ontvangt de opbrengst in vruchten. 't Is nog maar een begin; toch heeft reeds een Zendingskrans onder Israël te Amsterdam zulk een stuk grond gekocht.)

A. J. HOOGENBIRK.

VARIA.

Waarom?

Wanneer mijn kat zit aan een muis te vreten,
Zegt elk: „Jij beste poes!" en „Smaaklijk eten!"
Maar als ze mijn kanarie brengt ter dood,
Roept elk: „Vuilaardig beest; hoe wreed, hoe snood!"
Toch is 't dezelfde kat van aard en staart.

Dit leert u . . . vind dat, lezer: 't is het waard!

A. J. H.

https://achterderug.nl

Zoo liet ze den Booze toe, haar geweten tot stilzwijgen te brengen. Ja, zij begon zich reeds voor te stellen, hoe ze leven zou aan zijn zijde. Stellig, zij was een Christin, en wilde nooit scheiden van haar God. Als ze alleen was, dan wilde ze zich opheffen op de vleugelen des gebeds, en kracht zoeken, waar kracht te vinden was. Dan wilde ze zich laten doorlichten door het licht des Geestes, en dat licht zou hem vervullen met verbazing, wanneer het hem toestraalde uit haar blik.

De toekomstdroomen namen haar geheel in hun betooverîng. Ze zag hem thuis komen, vermoeid en koud, en neerslachtig door droeve ervaringen. Dan kwam ze hem tegemoet met haar vriendelijksten glimlach, en ze streek de rimpels van zijn voorhoofd, en hij zou verstaan, welke warme bronnen ontsprongen waren op zijn levensweg.

Of wel, ze zaten alleen laat in den avond, en lazen samen, of zij speelde en zong en hij luisterde.

En ze stelde zich voor, dat ze zoo haar leven zou doorbrengen, haar heele leven. Zij wilde een verheerlijkt wezen zijn, een, die door het geluk gelouterd was, en rein en edel geworden en goed jegens allen. Dan zou ze den strijd tegen de zonde licht vinden, en elk offer kunnen brengen met een glimlach op de lippen. Zij moest zijn verborgen beschermengel worden, zijn onvermoeide gids, die nooit vergat en nooit ontrouw werd aan haar groote levensroeping: hem voor Christus te winnen.

Was dat dan niet goed, was dat dan niet naar Gods wil?

Toen ze thuis kwam, hadden haar oogen glans en haar wangen kleur gekregen.

Tante rekende zich natuurlijk terstond de eer daarvan toe.

„Daar zie je 't, kind, daar zie je 't zelf! Elken dag zulk een wandeling, dan komt alles terecht."

Martha sloeg de armen om tantes hals en zag haar met zulk een blijdschap in de oogen, dat ze zich losmaken moest en haastig naar haar zakdoek grijpen.

Verscheidene malen in den loop van den dag liet tante haar handwerk in den schoot zinken, en met een peinzenden trek op het goedhartige gelaat zag ze naar haar nichtje. En als ze Martha neuriënd en blijmoedig door huis hoorde gaan, dan keek ze haar verwonderd na en schudde glimlachend het hoofd.

Een vreemd kind toch! Nu eens liep ze rond met zoo groot verdriet, dat ze er onder verkwijnde, en dan was ze zoo verheugd, alsof ze reeds in de wittebroodsdagen verkeerde. Ja, 't lieve kind was toch inderdaad wel wat overdreven. (*Wordt vervolgd.*)

VARIA.

Toelichting.

Jan at een oliekoek en riep: „Wat fijne smaak!
't Is of heel 't Paradijs staat in mijn mond te bloeien!"
„Dat is begrijpelijk," sprak Piet, een guit'ge snaak,
„Maar dan het Paradijs, waar de oliekoeken groeien!"

Zeer waar.

„Veel zoet en zuur," zei Klaas, „bracht mij het leven." —
Hij had lang koopmanschap in appelen gedreven!

Prijsvraag.

„Als ik," zei slordige Aal, „een prijsvraag uit mocht schrijven,
't Zou zijn: waar toch mijn vele spelden blijven?" —
„Dan werd door mij een vraag er bij gesteld,"
Zoo sprak haar man: „waar blijft toch 't huishoudgeld?"

Last.

A. Je kijkt me zoo bedenklijk an,
Zeg, heb je ook last van kiespijn, man?

B. Och, zeur toch niet zoo! Heb jij dan
Ooit kiespijn, *zonder* last er van?

A. J. H.

DE VRIEND DER GEZONDHEID
DOOR
Dr J. VOORHOEVE

VRAGENBUS.

B. C. V. te **'s-Gr.** — *Oorsuizen* ontstaat door trillingen der lucht in den gehoorgang of het inwendige oor, als deze door zwelling of verstopping van den gehoorgang van de buitenlucht is afgesloten. Verhard oorsmeer kan oorsuizen veroorzaken, het radicale middel is dan natuurlijk verwijdering van het oorsmeer door lauwe inspuitingen. In de meeste gevallen echter is het oorsuizen een kenmerk van oorcatarrh of nerveuze oorziekten. Deze gevallen zijn hardnekkig. Van homoeopathische middelen kunnen *China*, *Nux vomica*, *Petroleum* beproefd worden. Luchtinblazingen door den oorcatheder hebben soms goed gevolg.

Over de behandeling van *malaria* kunnen wij hier niet uitweiden, daar deze onder persoonlijk toezicht van den dokter moet plaats hebben. Wij vermelden alleen, dat de gebruikelijke *sterke* giften van chinine in vele gevallen overbodig zijn, hoewel het waar is, dat dit middel vaak het aangewezen geneesmiddel zal zijn. Wat de *voorkoming* dezer ziekte betreft, die door microscopisch kleine zwammen, zoogenaamde plasmodiën veroorzaakt wordt, welke door den steek van een bepaalde moskietensoort op den mensch worden overgedragen, is de uitroeiing der moskieten door vernietiging der broeinesten, het draineeren van den grond, waardoor de moerassen verdwijnen, en beschutting tegen den steek dezer muggen door doelmatige kleeding in malariastreken van nut gebleken. Wie in een dergelijke streek leven moet, slape niet in de open lucht of met open ramen, bewone liefst zonnige en hoog gelegen vertrekken, neme zich in acht voor kouvatten en leve in elk opzicht matig.

H. B. te **M.** — U lijdt aan *nerveuze dyspepsie*, d. w. z. aan een zwakke maag tengevolge van zenuwzwakte. Van een gewone maagcatarrh onderscheidt zich dit euvel daardoor, dat de tong niet beslagen is, slecht riekende adem niet aanwezig is, en prikkelende spijzen meestal zonder bezwaar verdragen worden. Het diëet behoeft niet streng te zijn; u kunt alles eten; doch liefst niet veel opeens. Gedurende het eten nu en dan een slok warm water drinken. Na het eten een half uur lang een *vochtige*, *warme* compres op de maagstreek leggen. *Nux vomica* is een goed middel; u moet echter met de potensen afwisselen, na hooge potensen lage en omgekeerd.

D. Z. te **San C.** (*Argentinië.*) — Een dergelijk lijden is hardnekkig en niet zoo spoedig te genezen. Daar er evenwel geen organisch gebrek aanwezig is, zal het toch wel gelukken op den duur beterschap te bewerken. Gaat u met dezelfde behandeling door. Vooral in het warme klimaat, waarin u vertoeft, zijn de koude zitbaden van groot voordeel, ook ter versterking der onderlijfszenuwen.

Mej. H. te **H.** — Het door u beschreven gevoel van *kraken der kniëen* en tintelen der beenen heeft geen ernstige beteekenis, hetgeen u reeds daardoor kunt zien, dat u zonder bezwaar groote wandelingen kunt doen en ook kunt fietsen. Misschien overdrijft u dit laatste, zoodat de spieren te veel worden ingespannen. Inwrijving der beenen met *kamferspiritus* en innemen van *Arsenicum D 4*, vooral na groote vermoeienis, zullen u weldra van dit euvel kunnen bevrijden.

A. M. te **R.** — Gevallen van *rudimentaire ontwikkeling* (d. w. z. ten achter blijven in de ontwikkeling) van bepaalde organen, komen meer voor. Hiertegen is niet veel te doen, allerminst met operaties. Daar het in dit geval geen orgaan betreft, dat voor het leven onmisbaar is, behoeft de gezondheidstoestand van het meisje er niet onder te lijden. Wij raden u aan, voor flinke beweging in de open lucht, en eenvoudig, doch krachtig voedsel te zorgen.

https://achterderug.nl

Zwerversvriendschap.

Een mijnheer is het niet, al draagt hij een hoed en een gekleede jas!

Je kunt ze zoo bij honderden zien, als je eens 's avonds 't Embankment langs wandelt in Londen. Mannen en vrouwen. De een al meer verloopen dan de ander. Ze slapen daar, zittend of liggend op de banken, gedoken tegen den kaaimuur, die de straat langs de Theems beschut tegen overstrooming. 't Zijn niet de beste vertegenwoordigers van het Engelsche volk. 't Zijn ook niet allen Engelschen. Waar ze van leven, moet ge maar niet vragen! Bedelen, venten met een penny-article, een vrachtje doen, stelen als 't niet anders wil! 's Winters trekken ze naar de Workhouses, waar ze gratis nachtlogies krijgen, maar er in den morgen een paar uur voor moeten werken, steenen bikken, hout hakken, werk uitpluizen of dergelijke nuttige bezigheden. Maar in den regel doen ze liever niets dan een klein beetje. En als 't wat opzomert, blijven de Workhouses leeg en raakt 't Embankment vol. Een paar „bobbies" (politieagenten) meer komen wat toezicht houden. En 't is al weer klaar.

Wat kan een mensch toch diep zinken!

En wat wijsheid is er noodig om voor deze diep-gezonkenen wat te doen. Een aalmoes helpt natuurlijk niet. Als er minder aalmoezen werden gegeven door weldadige dames en goedgeefsche heeren, dan zou er zeker minder armoede zijn. Daar liggen er op 't Embankment, die er hun werk van maken arm te zijn, getrouwde mannen, die de zorg voor hun gezin maar aan de maatschappij overlaten, jonge kerels, die kunnen werken, maar 't niet willen, drinkebroers, die hun kaartje voor nachtverblijf, dat ze van Mevrouw zoo en zoo ontvingen, verkwanselen voor een glas whiskey!

Er zijn er ook andere.

Verongelukten op de levenszee.

In een groote stad treden de contrasten zoo schril op den voorgrond. Even achter 't Embankment hebt ge de drukke straten Strand, Piccadilly, waar ge de groote hôtels en de groote schouwburgen vindt. En als ge tegen half elf, elf uur u van 't Embankment daarheen begeeft, dan ziet ge 't contrast. Daar schittert het van goud en juweelen. In de rijtuigen ziet ge de dames in weelderig avondtoilet, schatten dragend aan het lichaam, ruischend van zijde en fluweel. En bij het rijtuig staat een „chappie," in een stuk zakkengoed gehuld, schurkend de hand uitstrekkend.

En soms drukt de hand van den rijke een geldstukje in de hand van den arme, omdat hij in hem een studiekameraad, een schoolmakker, een buurjongen of een familielid heeft ontdekt!

Duizenden armen vindt ge in de millioenenstad. En duizenden insgelijks, die hun tijd en hun krachten, hun geld en hun arbeid geven om te redden, wat nog te redden is.

Ik heb verleden jaar met een deel van dit werk persoonlijk kennis gemaakt. En heb verwonderd gestaan over hetgeen er gedaan werd, en over de liefde, toewijding en zelfopoffering, waarmee het werd verricht.

Eén van de middelen, waardoor men den Londenschen zwerver tracht op te voeden tot iets beters dan een zwerver, tot een nuttig lid der maatschappij, zoo mogelijk, is de natuur. Als het gelukt, deze paria's liefde tot de natuur te doen krijgen, dan is er mogelijkheid op, dat ze genoeg krijgen van het leven op de Londensche straten en gaan verlangen naar het buitenleven. Dan worden uit de zwervers er eenige naar een kolonie gezonden, ver van de verleiding der groote steden, waar ze leeren arbeiden en den zegen leeren waardeeren, die er ligt in geregelden, eerlijken arbeid. En 't is wonder, men zou 't niet gelooven als men 't niet zag, bij de meesten dezer verworpenen zit er toch nog iets, dat ze oog doet hebben voor Gods schoone schepping. Er zit dikwijls nog een liefde tot de bloemen, een liefde tot de dieren. Een hond, die komt schooien, krijgt een deel van hun maaltijd, en de vogels kunnen ook op hun deel rekenen. En ze worden familiaar. Een zwerver, die geen vriend heeft, heeft toch ook nog behoefte aan het bewijzen van vriendschap. Een vader, die zijn kinderen verwaarloost, voelt nog wel wat voor zijn duiven. Een jongen, die met zijn broertjes en zusjes kibbelt, ze kan knauwen en afgrauwen, voelt al zijn zachtere, menschelijke gevoelens ontwaken, als hij zijn mormel van een straathond liefkoost.

En kijk nu eens op onze teekening. Wat dunkt u van dat gezicht? 't Is waar, een eerbiedwaardig gezicht is het niet. Er zijn allerlei ondeugden op te lezen. Het leven heeft zijn sporen achtergelaten op dit gelaat en 'k zou den man niet graag mijn beurs toevertrouwen! Maar toch is er *iets* in dit gelaat, is er op het oogenblik *veel* in, dat ons doet zeggen: „'t Is toch jammer van dien kerel!" Hij is toch nog een mensch; hij is geen duivel geworden. Er zijn in het hart van dezen zwerver toch nog goede dingen. En „bobby" kan gerust op een afstand blijven, terwijl deze zwerver met zijn zeemeeuwen bezig is. Vriendelijkheid en mededeelzaamheid zijn nog niet verdwenen uit deze ziel.

Wie hem dáár nu kon grijpen! Hem een werk kon geven, waarin deze goede eigenschappen ontwikkeld konden worden. Wie nog andere goede eigenschappen kon opsporen. Wie, door de liefde van Christus gedrongen, het voorbeeld van den Meester wist na te volgen, die het gekrookte riet niet verbrak en de rookende vlaswiek niet uitdoofde.

Och, dat is zulk onaangenaam werk! Zoo'n rookende vlaswiek, bah! die dwalmt en kwalmt en vervult uw huis met zijn stank. En als hij uitgebluscht was, uitgetrapt, dan was 't zooveel beter, dan waart ge rook en lucht kwijt.

De Heere Jezus deed het anders. Hij bluschte niet uit, maar wakkerde aan, opdat straks het vonkje weer zou opgloren, en een heldere vlam zou gezien worden in plaats van een smerig-walmend dotje vlas.

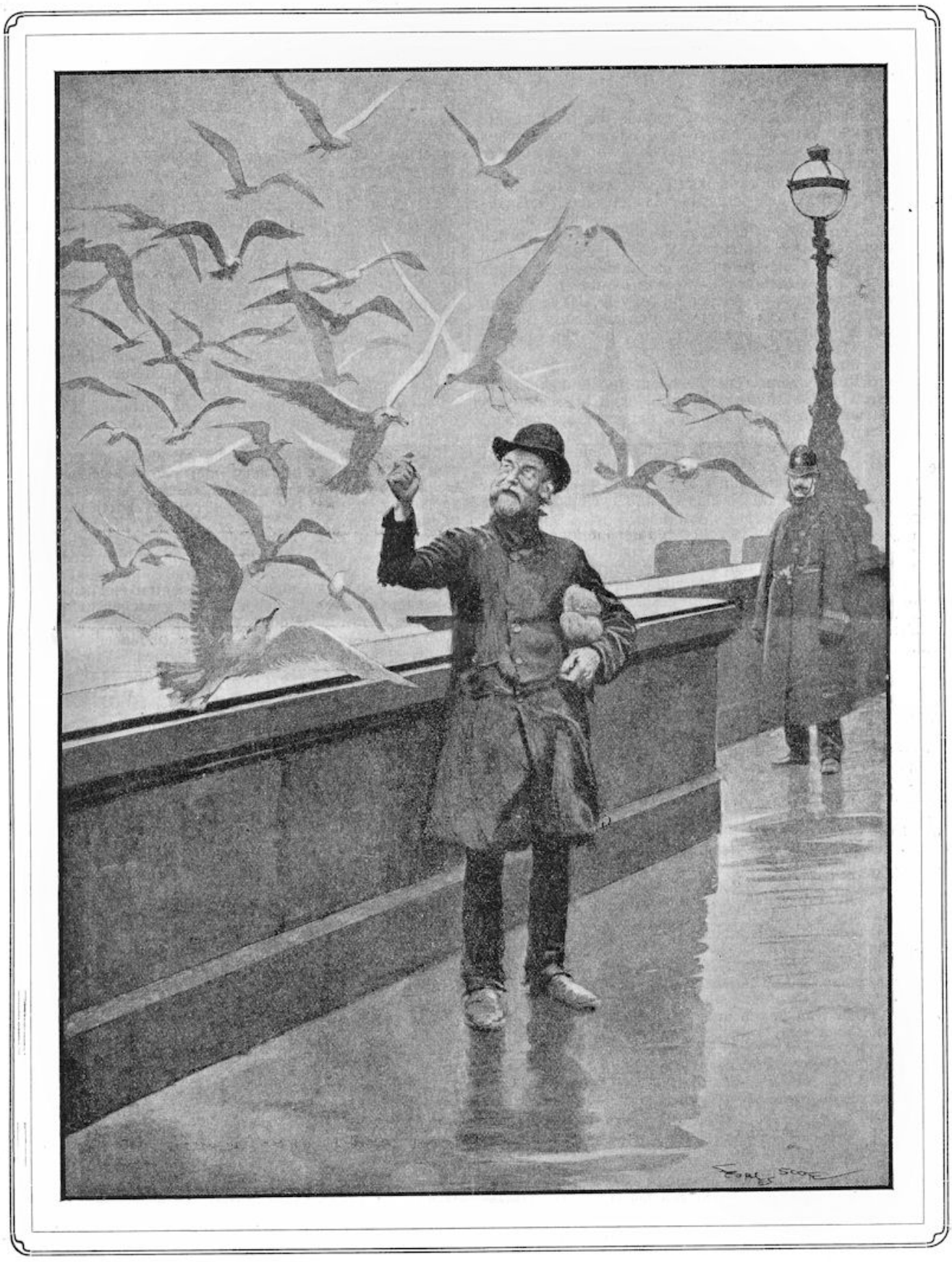
Maar . . . . de Meester gaf Zich-Zelf.

Hij is nu daar — en Hij roept u.

D.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

„DE PELGRIMSREIS."

De Romeinen hadden een spreuk die, met zekere vrijheid vertaald, zeggen wil, dat het met boeken soms wonderlijk gaan kan. Dat oude woord is nog ten volle van kracht.

Het meeste, dat voor de pers geschreven wordt, is na een zekeren tijd, enkele jaren, ja maanden soms, reeds volkomen en veelal voor goed vergeten. Sommige boeken en geschriften houden het wat langer uit; „ze worden nog altijd gevraagd." Maar toch, de uitgever legt geen nieuwen druk op, en meermalen maakt de tweede-hands boekhandel zich meester van wat nog overbleef.

Verbazend weinige, vergeleken bij het vele, dat verschijnt, zijn de boeken, die een paar geslachten lang in trek blijven. Ieder kan er zich van overtuigen, door b.v. een lijst der uitgaven in 1850 nog eens in te zien.

Des te meer moet het treffen, dat er enkele werken zijn, die niet verouderen. Tot die bevoorrechte behoort de *Pelgrimsreis* of *Christenreis*, (waarbij de „Christinnereis") door Bunyan. Een bewijs hiervoor, dat ieder kan nagaan, en we daarom aanhalen, is reeds, dat alleen in de laatste 25 jaar telkens weer uitgevers in Nederland den moed hebben gehad, nieuwe overzettingen het licht te doen zien. In de laatste jaren verschenen er zelfs wel eens twee gelijktijdig, de een wat fraaier dan de ander, en alle schijnen aftrek te vinden.

Het boek van Bunyan is zeker een der merkwaardigste, die ooit het licht zagen. In de tweede helft der zeventiende eeuw, dat is vóór meer dan 200 jaar geschreven, wordt het nog evenzeer, ja meer gezocht, dan bij zijn eerste verschijnen. Het heeft geslacht op geslacht zien komen en gaan, maar het is onder dat alles in zijn ouden roem staande gebleven. Het heeft telkens meer harten geboeid, telkens meer vrienden verworven. Duizenden werken van hooggeleerde schrijvers zijn tegelijk met dit boek verschenen, wier namen thans nauwelijks meer herdacht worden. Maar de „Christenreis" is nog altijd een oude goede bekende, bij rijk en arm, bij jong en oud.

En daarbij is dit niet alleen het geval in het land, waar het boek zijn oorsprong nam. Doorwandel Nederland, geheel Europa, en zie of ge haast een volk vindt, dat Bunyans droomgezicht niet in zijn eigen taal kent en leest. Trek de zeeën over naar 't verre Westen; de Pelgrim is u vooruit getogen. Hij heeft zijn vrienden in Zuid-Afrika, in Azië en Australië. Ja, deze Pelgrim kan zich beroemen in meer harten te leven, dan de geniale Shakespeare of de onsterfelijke Milton.

Wij willen thans niet onderzoeken, vanwaar dit verschijnsel; wie 't weten wil, leze slechts het boek zelf, en het antwoord zal hem geworden. Maar 't is een verblijdend teeken, dat, na reeds zoo menige uitgaaf ook hier te lande, Bunyans werk telkens weder het licht mag zien. Verblijdend ook, omdat dit boek in onzen twijfelzieken, krachteloozen en verdoovenden tijd, waarin onverschilligheid verdraagzaamheid wordt gedoopt, een getuigenis wordt. Want John Bunyan is een man van geloof en kracht. Hij gelooft nog aan een zondenlast, die van de schouderen vallen moet, eer men rechten vrede geniet. Hij vreest een heir van geestelijke boosheden, alleen door het zwaard des Geestes te overwinnen. Hij kent een weg, die tot zeer dicht bij de hemelpoort voert, en toch ten slotte blijkt uit te loopen op de hel. Het is goed, zulke dingen ook thans nog eens te verkondigen, want ze zijn niet slechts gewrochten eener rijke verbeelding, maar de treffende openbaringen der ontzettende werkelijkheid.

Wij weten zeker allen, hoe de schrijver der „Christenreis," na een los en slordig leven in zijn jeugd tot den Heere gebracht, door veel lijden is geheiligd. Van eenvoudig ketellapper prediker geworden, kon hij zich niet beroemen op geleerdheid of wetenschap. En evenwel wist hij duizenden door zijn redenen te boeien en te treffen. Zóó uitnemend was de gave hem door God verleend, dat men zich verbaasd vroeg: vanwaar heeft een ongeleerd man die aangrijpende welsprekendheid, die onweerstaanbare zeggingskracht, die onnavolgbare wijs van voorstelling? Karel II, de nietswaardige koning van Engeland, bemerkte eens, dat een bisschop van de Staatskerk zich gereed maakte Bunyan te gaan hooren, en vroeg spottend: „Wat moet ge toch bij dien ketellapper doen?" „Sire," hernam de verstandige bisschop, „ik zou gaarne mijn waardigheid geven, zoo ik prediken kon als die ketellapper."

Het was na de herstelling van Karel II op den troon zijner vaderen, dat John Bunyan wegens „onwettige prediking" te Bedford werd gevangen gezet. Hij was toen ruim dertig jaar oud, en sedert 1655 prediker bij de Baptisten. De staatskerkelijke partij, grootendeels uit koningsgezinden bestaande, had haar vroegeren koning Karel I zien onthoofden, en Engeland met forsche hand voelen regeeren door Olivier Cromwell, terwijl al wat de Staatskerk vijandig was, het hoofd ophief. Thans, nu het oude weer met gejuich was hersteld, een gejuich, dat weldra voor goed verstomde, nam de weleer onderliggende partij een onedele wraak. John Bunyan was door zijn „ongepolijste" welsprekendheid, zijn vurige vroomheid, zijn boek: „De genade overvloedig bewezen aan den grootste der zondaren," algemeen bekend, en als een gevaarlijk man sloot men hem op.

Meer dan twaalf jaren zat hij gevangen, het brood voor zich en de zijnen winnend met het maken van veters. Gelukkig werd hem de gevangenschap verzoet door het veelvuldig bezoek der zijnen, en het gezelschap zijner blinde dochter.

Hoe groot een vijand Bunyan, ondanks zijn levendige verbeeldingskracht, van alle opgeschroefde overdrijving in geestelijke zaken was, blijkt hieruit: In de gevangenis bezocht hem eens iemand, die binnentrad met de woorden: „Meester Bunyan, ik heb u in het gansche land gezocht, want de Heere heeft mij tot u gezonden." — „Dat is niet waar," antwoordde de gevangene onmiddellijk, „anders zoudt ge mij niet overal gezocht hebben. Want de Heere weet zeer goed, dat ik reeds jaren hier te Bedford gevangen zit."

Toen Bunyan eindelijk werd ontslagen, ging hij, zijn predikambt weder aanvaardend, het land door, „twisten beslechtend, smarten lenigend, en bevestigende het geloof zijner broederen." In 1688, toen „bisschop Bunyan" terugkeerde van een reis, welker doel was een vader met een opstandigen zoon te verzoenen, deed hij een koorts op, die hem ten grave sleepte, juist zestig jaar oud. In de gevangenis te Bedford is „de Christen en Christinnereis" geschreven. De studeerkamer des schrijvers was een vochtige kerker, zijn bibliotheek de Bijbel en het martelaarsboek van Fox. Zijn letterkundige wetenschap veroorloofde hem slechts, de woorden niet zelden met grove fouten te schrijven, en dikwijls de volzinnen tegen alle taalregelen in saam te voegen.

Dat onder zulke omstandigheden een boek ontstaan kon, nooit geëvenaard, nog nimmer overtroffen, ligt voorzeker, wie zal 't ontkennen, aan die afwisseling van eenvoudigheid en verhevenheid, van zeer gewone gezegden en plechtige uitspraken, die elken lezer treft. Ook aan het karakter van waarheid en werkelijkheid, dat u nergens herinnert aan een droom of gezicht. Maar boven dit alles, aan het vast en onwrikbaar geloof des eenvoudigen, gevangenen predikers in de „onzienlijke dingen," aan de stad, die fondamenten heeft, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is. In dat geloof heeft hij geschreven, en door dat geloof kon hij aldus schrijven. Ook de letterkundige waardij van Bunyans werken is groot. De beroemde Macauley noemt hem „het grootst dramatisch vernuft zijner eeuw."

Daar zijn er ook onder ons nog altijd, die 't werk van Bunyan slechts bij gerucht kennen. Vele vroegere uitgaven lokten dan ook niet tot kennismaking uit, en ik herinner mij nog levendig de waarlijk schrikwekkende plaatjes, de grove

https://achterderug.nl

letters en vooral de erbarmelijke taal en stijl van „de Christenreis," zooals ik die op zes-jarigen leeftijd onder de oogen kreeg. 't Is ook alles behalve gemakkelijk Bunyan te vertalen, al leent zich ons Nederlandsch misschien van alle talen nog het best er toe. Thans echter is een Nederlandsche Bunyan, even aantrekkelijk van uiterlijk als van inhoud, niet zeldzaam meer.

Welke Nederlandsche overzetting de voorkeur verdient, waag ik niet te beslissen. In elk geval de latere verreweg boven de oudere. De schoonste naar het uiterlijk is zeer zeker de prachtige uitgaaf, die vóór een paar jaar bij Callenbach verscheen, gesierd met een groot aantal keurige platen. Dat is tevens de eenige mij bekende Nederlandsche vertaling, die ook de verzen geeft, een 500 regels, die Bunyan aan zijn werk toevoegde, en die er mee in verband staan. Dichterlijke vlucht zoeke men er echter niet in. Verzen maken ging Bunyan slecht af. Een der merkwaardigste Engelsche uitgaven uit den laatsten tijd is zeker die, waarvan de banden zijn vervaardigd uit hout van de kerk, waarin Bunyan eenmaal preekte.

Het boek van Bunyan is een dier zeldzame, welke men als kind leest, als jongmensch liefkrijgt, eerst later begrijpt, maar die ons te allen tijde krachtig aantrekken. Milton en Dante en Vondel zijn groote mannen geweest, maar de nederige droomer van Bedford zou, uit zijn graf rijzend, naar waarheid kunnen spreken: Ik heb overvloediger gearbeid dan zij allen; doch niet ik, maar de genade Gods, die met mij was.

'k Denk vaak, als 'k op uw beeldnis staar,
O Ziener, groot en wonderbaar,
Dien 't eeuwental den krans niet rooft,
Bij wat gelooft of niet gelooft,
Hoe schoon de werklijkheid wel zij,
Die droomen leert, zoo schoon als gij!

A. J. HOOGENBIRK.

Wetenswaardigheden.

Cacao en chocolade.

Om den lezer eens een denkbeeld te geven, hoe groot tegenwoordig het gebruik van cacaopoeder is, kan de volgende statistiek dienen.

In 1909 werden ruim 31.000.000 kilogrammen ruwe cacao ter verwerking ingevoerd, terwijl ruim 12.000.000 kilogrammen cacaopoeder naar het buitenland werden verzonden.

Ook de omzet van cacaoboter is van groot belang; zij wordt o. a. voor geneeskundige doeleinden, voor het fabriceeren van parfumerieën, cosmetiek, enz. gebruikt. Van dit artikel werd over hetzelfde jaar ruim 3.250.000 kilogrammen ingevoerd. Vooral de bekende fabriek van Van Houten te Weesp heeft er veel toe bijgedragen om deze industrie op te werken.

Sedert 1679 was de manier om chocolade te vervaardigen van cacaopitten in Holland bekend, doch de uit de pitten vervaardigde chocolade was bitter en bevatte veel zwaar te verteren vetstoffen. Daar men toen echter nog niets anders had, werd zij langen tijd niet alleen in ons land, maar ook in het buitenland gezocht, waar zij onder den naam van Zeeuwsche chocolade tamelijk vermaard was.

Eerst in 1828 slaagde de heer C. J. van Houten er in, een middel te vinden om de cacao van de vetdeelen te ontdoen, waardoor zij haar lichte verteerbaarheid kreeg, terwijl ze toch haar voedingswaarde en heerlijken smaak bleef behouden. Van dit oogenblik af is het gebruik van chocolade steeds toegenomen en langzamerhand werd de fabricage van chocolade-tabletten verdrongen door die van cacaopoeder.

Guiseppe Garibaldi begroet Koning Victor Emanuël II.

Rome is in feestdos gehuld; alle klokken luiden; van den hoogen Janiculus buldert het geschut; op het Kapitool wappert in vollen luister de vlag van Italië, en in een schier eindelooze reeks van schitterende feesten zal het vijftigjarig jubileüm der Italiaansche eenheid worden herdacht.

Oude herinneringen treden naar voren; de crisis van een halve eeuw geleden wordt opnieuw doorleefd, en drie namen zweven op aller lippen: Garibaldi, die de volksziel deed opvlammen in geestdrift; Cavour, die het schip van staat de haven der eenheid binnenloodste; Victor Emanuël II, die de kroon van het Vereenigd Italië op zijn slapen zette.

De koning had de lichtste taak; hij had de handen maar op te houden, om de rijpe vrucht op te vangen. Cavour heeft er meer voor gedaan. Dat was de Bismarck van Italië, de scherpzinnige staatsman, de vurige redenaar, de sluwe samenzweerder!

Was hij geen samenzweerder? De geschiedenis heeft het gehoord uit zijn eigen mond. Gedurende zestien jaren was zijn woning het vereenigingspunt van die talrijke geheime genootschappen, die, in het duister werkend, geheel Italië in onrust brachten; deze Cavour, minister-president van Victor Emanuël II, was hun gids, hun raadsman, hun hoofdman.

Hij lichtte hen voor; hij stippelde voor die mannen de lijnen uit; hij teekende voor hen het doel.

Cavour en zijn samenzweerders werkten in den nacht, in de donkerte, op de duistere sluipwegen der diplomatie, en het doel was de eenheid van Italië.

Om dat doel te bereiken sloot Cavour, de hoogste staatsambtenaar des Konings, een verbond met de roodste Democraten en de vurigste Republikeinen; om dat doel te bereiken had hij Garibaldi noodig.

Wie was Garibaldi?

Deze man met de goedhartige, blauwe oogen en den rossigen baard scheen in het hooge Noorden geboren te zijn; maar zijn hart sloeg Italiaansch, en in zijn aderen klopte het bloed van den revolutionnair.

Hij werd hoofdman der vermetele Roodhemden, en deze man, de held der hardnekkige Democraten, die met zijn beroemde duizend man een koninkrijk veroverde, legde het neer aan de voeten van Victor Emanuël II, wiens vader Karel Albert dezen zelfden Garibaldi ter dood had veroordeeld.

En niet de gratie des Konings, maar slechts een snelle vlucht had Garibaldi van het schavot gered . . . .

Dat gebeurde in 1834; Garibaldi was toen 27 jaar, en was de medeplichtige geweest van een revolutionnaire samenzwering. Hij ontsnapte naar Frankrijk, en het eerste, wat hij in een daar verschijnend dagblad las, was zijn doodvonnis.

Met een doodvonnis begon zijn openbaar leven, en wie het leven van Garibaldi wil beschrijven, zal een roman moeten schrijven, vol van de wonderlijkste avonturen, doodsgevaren, verrassende wendingen, groote uitkomsten en schitterende dwaasheden.

https://achterderug.nl

Die schrijver zal een bijzonder hoofdstuk moeten wijden aan de jonge Spaansche Anita, die zijn vrouw en zijn bondgenoote, zijn adjudante en zijn rapportgangster was, die hem volgde op zijn vermetelste tochten, en die zijn ruw avontuurlevensleven verhelderde door den zonneschijn van haar liefde, totdat zij op een dier tochten bezweek.

Garibaldi huwde later met een gravin, maar de huwelijksdag was ook de dag der scheiding; op het bruiloftsfeest verklaarde zij, dat zij elkander niet pasten; de gravin was hem te koel en te zelfzuchtig, en hij trok naar de eenzaamheid, de herinnering medenemend aan zijn onvergetelijke Anita.

De geschiedschrijvers staan verlegen.

Wat was Garibaldi eigenlijk?

Een ideale zeeroover? of een Watergeus van de negentiende eeuw?

Inderdaad heeft hij langs de kusten van Zuid-Amerika ter kaapvaart gevaren, en zijn fregat, dat arm aan wapens was, en, Garibaldi meegeteld, slechts twaalf koppen telde, ploegde zoo fier en vermetel de golven, of er een vloot van honderd zware oorlogsschepen volgde.

Hij had zeemansbloed in de aderen; de zucht naar avonturen was hem ingeschapen; hij had de zee lief en de vrijheid!

Hij was een selfmademan, maar wetenschappelijke studie had hij gemist; hij heeft een aantal overwinningen behaald, maar hij dankt ze niet aan zijn studie, aan zijn wetenschappelijke vorming, doch aan zijn vlug verstand, zijn terreinkennis, zijn vermetelheid, en bovenal aan de onverschilligheid der Napolitanen, die Koning Ferdinand II van Sicilië in den steek lieten.

Ontmoeting van Koning Victor Emanuël II met Garibaldi.

De regeering van Ferdinand II liet intusschen veel en alles te wenschen over.

Deze koning bezwoer tot vier keeren toe een grondwet, om tot vier keeren toe zijn eed te breken; zijn troon rustte op vermolmde pilaren en één forsche rukwind was voldoende, om hem omver te bonzen.

Garibaldi was die forsche rukwind. Met 1000 man scheepte hij zich te Genua in, landde op het eiland Sicilië, en bestormde met 4000 slecht gewapende Roodhemden de hoofdstad Palermo, die een garnizoen telde van 25000 man, over 48 kanonnen beschikte, en op de hulp van acht oorlogsschepen kon rekenen.

Binnen een halven dag had hij de halve stad veroverd; een paar dagen later gaf het garnizoen zich over; binnen veertien dagen veroverde Garibaldi Zuid-Italië, en onder het uitbundigst gejuich zette Napels de poorten voor hem open.

Toen was voor Cavour het groote oogenblik aangebroken om in te grijpen; want hij zag onmiddellijk, dat Garibaldi, die voor niets terugdeinsde, en langs den kortsten weg de stad der zeven heuvelen zou trachten te bereiken, door zijn buitensporig optreden Europa in het harnas zou jagen.

Dat moest tot elken prijs vermeden, en toen de Koning den guerilla-aanvoerder sommeerde, zijn dictatorsmacht neer te leggen in de handen des Konings, antwoordde deze de drie historische woorden: „Sire! ik gehoorzaam!"

Bij Cajacello aan de Volturno-rivier had de ontmoeting van Garibaldi met koning Victor Emanuël II plaats; ruim een week later hield de Koning, met Garibaldi aan zijn zijde, zijn plechtigen intocht in Napels.

Europa zweeg; de Piemonteesche troepen trokken den Kerkelijken Staat binnen, en nòg zweeg Europa. Garibaldi was de populairste held van Italië geworden, en door de stilte donderde plotseling het lied der Italiaansche eenheid!

Doch Cavour had Frankrijks hulp gekocht door Nizza af te staan, het Italiaansche Nizza, het Nizza, waar Garibaldi was geboren.

Het was voor hem een bittere ergernis; hij nam afscheid van zijn wapenbroeders, en keerde naar zijn eenzaam eiland Caprera terug.

Hij weigerde elke onderscheiding; geen belooning wilde hij aanvaarden; de weinige piasters, noodig voor zijn overtocht naar zijn schamele boerderij op Caprera, leende hij van goede vrienden.

Daarmee eindigde de roemrijke periode van Garibaldi's leven.

Om de waarheid te zeggen — hij overleefde zijn roem.

Hij werd lastig voor de regeering; het onrustige, avontuurlijke bloed spookte in zijn aderen; aan het hoofd van een schaar vrijwilligers verscheen hij weer in Italië, om op zijn manier den boel te beredderen. Hij werd gewond in het gevecht bij Aspromonte, gevangen genomen, en met een mooi praatje weer naar Caprera gezonden.

In 1870 — hij was toen 63 jaar — werd het hem weer te eng op Caprera; hij trok naar Frankrijk, om de Duitschers van den Franschen grond te jagen. Doch die taak was hem te machtig; de Duitsche generaal Werder wijdde weinig aandacht aan het leger van Garibaldi, en geen lauwerkransen maar een koppige jicht bracht Garibaldi thuis van den zoo roemloozen veldtocht.

Hij bereikte den leeftijd van 75 jaar, en overleed te Caprera, terwijl te Nizza een marmeren standbeeld voor hem verrees.

L. P.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

„In gevaren op de zee."

(2 Kor. 11 : 26.)

Westelijk van Soematra ligt het eiland Nias, waar het Rijnsche zendingsgenootschap op een vijftiental posten door een gelijk aantal zendelingen het Evangelie des Kruises aan de inlanders predikt. Het heeft een viertal werkkringen: het Oosten, het Binnenland, het Zuiden en het Westen. Tot het laatstbedoelde ressort behooren de Nakkoëilanden; en op een dezer, te Hinako, werkte sedert October 1909 de jeugdige zendeling Otto Brockhaus, die, naar luid der Indische bladen, volgens een telegram uit Padang d.d. 17 Februari, door het omkantelen van een prauw op de onstuimige zee met vier inlanders is verdronken.

Brockhaus werd geboren te Worth bij Lüdenscheid op 8 Oct. '77 en werd dus ruim 33 jaar oud. Weinig langer dan een jaar en drie maanden mocht hij te Hinako werkzaam zijn. En met hoe groote moeilijkheden had hij te worstelen!

Voor ongeveer drie jaren geschiedde er heel iets bijzonders op de eilanden. Zendeling Hoffmann was aangekomen, en zijn optreden trok de bijzondere aandacht der bevolking. Zóó zelfs, dat de Heidenen bij honderden hun afgoden wegwierpen, en er zeer velen waren, die onderwijs begeerden. Den zendeling ontbraken echter de noodige goeroes, en hij zelf kon niet alles doen en overal zijn.

Daarbij kwam, dat er een reactie ontstond, toen de handelsschepen geregeld Hinako aandeden. De inlanders begonnen kokosnoten af te zetten en de handel daarin was niet onvoordeelig. Helaas, de Chineesche kooplieden brachten ook bier en wijn en andere artikelen aan. En naar deze kwam steeds meer vraag. En door deze vreemde invloeden werd het verlangen naar het Evangelie bij het volk teruggedrongen.

In den zomer van 1909 heerschte de dysenterie, waardoor velen werden weggerukt. En juist in dezen tijd ging zendeling Hoffmann, die zijn echtgenoote had moeten missen, met verlof naar Duitschland.

Eerst eenige maanden later kwam zendeling Brockhaus voor hem in de plaats. Hoevele teleurstellingen ondervond hij al dadelijk bij zijn optreden! De menschen bleken reeds min of meer van het pas ontvangen Christendom vervreemd te zijn. Het aantal gedoopten bedroeg officiëel meer dan 300, en bij zijn aankomst vond br. Brockhaus onder hen niemand, die zijn reisgoederen naar den zendingspost wilde brengen! Hoe treurig! En men zegt: hoe is het mogelijk?

Hij vond de school te Hinako gesloten, daar ook de onderwijzer ernstig door dysenterie was aangetast. Van de Christenen (?) kwamen maar weinigen ter godsdienstoefening. Op de andere eilandjes was het niet beter. Bawa had een helper, maar deze voerde weinig uit en miste een schoollokaal. Op de beide andere eilanden Imand en Bogi waren zeer velen afgevallen en tot het Heidendom teruggekeerd.

Niettegenstaande al deze moeilijkheden is Brockhaus zijn werk met blijdschap begonnen. Het onderwijs op de school nam hij persoonlijk ter hand, en, toen hij het weder kon overgeven, waren er 45 leerlingen.

Toen de pokziekte in aantocht bleek te zijn, begon hij de menschen in te enten. Meer dan 700 personen werden door hem gevaccineerd, en dit bracht hem steeds nauwer in aanraking met de bevolking, wier vertrouwen hij begon te winnen. Toen begon ook weer het bezoek aan de godsdienstoefeningen toe te nemen en werden pogingen aangewend, om den helper op Bawa tot krachtiger werkzaamheid aan te sporen.

Volgens het jaarverslag stonden den zendeling slechts een inlandsche leeraar en twee onderwijzers ten dienste, en was er behoefte aan meer inlandsche hulpkrachten tot het vormen van vaste standplaatsen op de verschillende eilanden.

Het ontbreken van een eigen boot en de daarbij dikwijls onstuimige zee, maakten de reizen menigmaal zeer moeilijk. Zendeling Brockhaus zal steeds gebruik hebben moeten maken van een inlandsche prauw, en stellig heeft hij bij een tocht met nog vier inlanders in Februari dezes jaars, slecht weer getroffen.

Het ranke vaartuig is omgeslagen, en alle vijf vonden den dood in de golven.

En het Rijnsche Genootschap heeft weder een van zijn trouwe zendelingen moeten missen!

Voorzie de Heer der zending verder in allen nood, trooste Hij hen, die treuren om het verlies van br. Brockhaus, en geve Hij allen, die bidden om de uitbreiding van het Koninkrijk Gods, een gebed in het hart voor het zendingswerk van het Rijnsche Genootschap in onze Koloniën, dat ook den steun der Nederlandsche Christenen behoeft.

L. K.

Een heugelijk feit herdacht.

In de week, die met 26 Maart begon, is in heel Engeland, ja in heel de Engelsch-sprekende wereld het feit herdacht, dat drie eeuwen geleden de Engelsche Bijbelvertaling verscheen, die nog algemeen in gebruik is.

't Was niet de eerste vertaling. Reeds meer dan twee eeuwen vroeger had de hervormer Wicklef de H. Schrift vertaald. Doch vooral dient genoemd de vrome William Tyndale, de overzetter van den eersten gedrukten Engelschen Bijbel. Deze geleerde en uitnemende man, die voor de vervolging der pausgezinden uit Engeland moest vluchten, had de grootste moeite, zijn werk gedrukt te krijgen. Ten deele geschiedde dit in Duitschland, ten deele te Antwerpen. In 't zelfde jaar, dat zijn overzetting voor het eerst in Engeland werd gedrukt, stierf hij te Vilvoorden in Zuid-Nederland, den marteldood. Hij gaf niet heel den Bijbel, maar hoofdzakelijk het N. Testament, van welks oudste uitgaaf nog maar drie of vier stuks over zijn. Een daarvan, dat ik voor eenige jaren in onze taal overbracht, bevat niet meer dan een stuk van Mattheüs. Den eersten geheelen Bijbel, die gedrukt werd, ontving Engeland van Coverdale; (1535.) deze was denkelijk te Zürich gedrukt.

Zeventig jaar later begreep men, dat een nieuwe vertaling noodig was. Vooral de geleerde dokter Rainolds, „een levende bibliotheek of derde hoogeschool," drong daarop aan. Hij vond krachtigen steun bij Jakobus I. Zeven en veertig godgeleerden, in drie groepen, ondernamen de vertaling van den Bijbel, die te Londen verscheen, de zoogenaamde „authorised version": gewettigde vertaling. Zij is tot nog toe algemeen gebruikt, ook zelfs na de verschijning onlangs van een herziene vertaling, wier noodzakelijkheid echter kwalijk te loochenen is. Toch is de overzetting van 1611 een even voortreffelijk werk als onze Statenvertaling, die 25 jaar later verscheen. Onberekenbaar en ontzaglijk is de beteekenis van dezen Bijbel voor Engelands geestelijk en maatschappelijk leven, voor zijn geschiedenis en ontwikkeling geweest. Ook is hij een band geworden tusschen de vele Protestantsche richtingen in Engeland en een der krachtigste hulpmiddelen voor de Zending.

Bij de jongste herdenking had het B. en B. Bijbelgenootschap de leiding; er verschijnen gedenkuitgaven van de H. Schrift. Koning George is een adres aangeboden, en een merkwaardige Bijbeltentoonstelling houdt men in het Britsche museum. Hoe ontzettend groot het getal Bijbelvertalingen is, kan men daaruit opmaken, dat alleen de lijst er van 17 zware catalogussen van het museum vult!

Nog dit: Toen van Tyndale's N. Testament de tweede druk verschenen was, beloofde de pausgezinde bisschop van Londen aan een gevangen Protestant de vrijheid, zoo hij vertelde, wie aan Tyndale de gelden had verschaft voor die nieuwe uitgaaf. De gevraagde verzekerde zich eerst, dat de bisschop woord zou houden, en zei toen glimlachend: „Dat was de bisschop van Londen, doordat hij de eerste uitgaaf opkocht."

A. J. H.

https://achterderug.nl

MORGENROOD.

O, wonder morgenrood, wat zijt gij schoon!

Ja, de dag is ook schoon, als de zon aan den trans met haar licht en haar gloed heel de schepping bestraalt, en het leven doet tintlen in spruit en in blad, en de sappen doet stroomen door bast en door stam; als de vogel zich rept om voor 't kroost in het nestje het voedsel te garen in pijlsnelle vlucht; als de bloeme haar nectar aan 't gonzend insect in overvloed aanbiedt tot loon voor zijn dienst; als de mensch tot zijn werk met een vroolijk gemoed al zijn krachten gebruikt, en de vreugde van 't voortbrengen smaakt.

Schoon is ook d'avond; 't zonlicht in 't Westen neigt naar de kimme, flauwt en gaat kwijnen. Lieflijk in 't lommer kweelt nog de vogel rustige tonen, ruischend door d' omtrek, die zwijgend luistert. 't Bloempje in de gaarde sluit dan zijn kelkjes, zachtkens bewogen. 't Kevertje zoekt zich zwijgend een schuilplaats, veilig verscholen. Moede van d' arbeid nadert de landman 't vriendelijk huisje, waar hem de ruste welkom zal heeten. Ruischende winden, suizende bladeren, murmelend beekje, — alles verkondigt 't rustuur der schepping.

En schoon is ook de nacht, als 't tintlend starrenheir met duizendvoudig oog het aardrijk overschouwt, de blikken opwaarts trekt; als in den zoeten slaap de werker nieuwe kracht voor nieuwen arbeid vindt; als 't donker is in 't bosch, waar ongezien en stil het nachtgedierte zoekt naar 't levensonderhoud; als 't woelig menschenhart zijn kwelling nederlegt en bij de scheppingsrust ook kalmte en vrede vindt.

Maar schooner is de morgen, ja lieflijk bovenal.

Want de dag heeft zijn druk en zijn hitte en zijn zweet, en d' avond zijn moeheid, zijn klacht over d'arbeid, die loog en niet bracht, wat in d' ochtend hij vriendelijk beloofde. En de nacht heeft zijn schrik en zijn angst en zijn duister, dat vragen en wenschen doet: Kwam toch de morgen!

Want niet natuurlijk is de nacht; hij is een wanklank in het koor; hij spreekt van dood, van droeven dood te midden van het leven. Tot leven is de mensch gevormd, tot slapen niet, tot sterven niet; naar leven jaagt geheel zijn ziel; niets ducht hij meer dan sterven. Naar leven in het licht des daags, in vollen, rijken zonneglans, met kracht en gloed en klank en kleur, naar arbeid, die niet afmat. Naar denken, streven, onverpoosd, naar willen, werken, ongestoord, strekt zich met sterk verlangen uit de gansche ziel des menschen. Ach, 't lichaam raakt zoo uitgeput, het werk vermoeit zoo zeer de ziel, dat 't uur der rust met blijdschap wordt ontvangen en genoten. Maar diep in 't hart weerklinkt de stem, die spreekt van eeuwig frissche kracht, nooit uitgeput, nooit afgetobd, altijd in staat tot werken. Als d' engel zou ik willen zijn, die dag of nacht geen rust begeert, wiens krachten onverslijtbaar zijn, die onverpoosd God huldigt. Vermoeidheid is een vrucht des doods, die thans reeds in mijn leven woont; rust is een eisch van 't sterveling zijn, rust is van dood een beeltnis.

Somber stemt het nachtlijk duister, dat met droeven zwarten sluier 't lachend aangezicht des aardrijks voor het zoekend oog bedekt. Ach, geen blijde bloemen bloeien; ach, geen zoete zangers kweelen; ach, geen frissche blad'ren glanzen, waar de nacht zijn schepter voert. Vroolijke arbeid is onmooglijk; rappe handen slaan geen sikkel, delven uit de kluit geen voedsel, breken 't brood uit de aarde niet. En de pelgrim schuchtert voorwaarts, strompelt over aanstootsteenen; alle paden zijn gesloten, alle wegen houden op. 't Zoekend oog staart naar het Oosten, wil de duisternis doordringen, wenscht den sluier weg te schuiven. Komt dan nog de morgen niet?

Maar zie, daar bleekt het somber grauw; een flauwe tintling wenkt van ver; ginds naakt de morgen, lang verwacht; hoor, 't haangekraai vermeldt zijn komst. Nog toeft de volle zonneglans, maar 't bleek wordt bleeker, lichter, meer; 't verbreidt zich langs den horizon; de windvlaag scheurt het zwerk vaneen. En gansch de hemel tint en kleurt; verdwenen is het nachtlijk grauw; de dag verscheen en al wat leeft strekt vol verlangen de armen uit. Zie, hoe het Oost zich dieper kleurt; het bleek wordt geel, het geel wordt rood; in rozenverf kleurt zich de lucht, en schemert over boom en struik. Het rood wordt dieper, vuurger nog; een vuurgloed straalt in 't Oosten door, en zoomt, met gouden bogenrand, de teedre wolkjes ver en wijd. O, staar in 's hemels diepten nu; 't zijn zeeën, effen, vlak en glad; 't zijn kusten, rijzend steil omhoog; 't zijn heuvlen, bergen, rotsgevaart; 't zijn wouden, velden, torens spits; 't is gloed van fonkelend diamant, op vurig rood fluweel verspreid. Wat wondre flikkering van licht; wat gloed van goud, wat kracht van vuur! O, staar naar 't Oosten nu en zwijg, aanbid, verrukt van heerlijkheid.

En eensklaps, daar schittert, daar flonkert een vonk, een gloed, die al 't fonkelend licht overheerscht. Daar nadert de zon en haar stralende glans verdooft al de tintling van luchten en wolk. En hoor, daar verheft zich in jubelgeklank het loflied der schepslen op juichenden toon; daar klinken de liedren der zangers van 't woud, en duizendvoud galmt 't overwinningsgeroep. Nu schittren de bladren in blinkenden dauw; nu heffen de blozende bloemen het hoofd; nu wuiven de takken der zonne hun groet; nu schaatren de vroolijke vog'len hun lied.

O wonder morgenrood, wat zijt gij schoon! Als gij aan d' aard uw blijden glimlach toont, dan wijkt de nacht, en met hem wijkt de smart; dan zucht geen hart van levensmoeheid meer; dan heeft de kracht een zweem van eeuwge kracht, die onvermoeid zal werken, onverpoosd. Dat de arbeid van den dag, als gistren weer teleur zal stellen, daaraan denkt niet een; alleen de hoop spreekt haar vertrouwend woord; de vrees is met de schaduw weggevlucht.

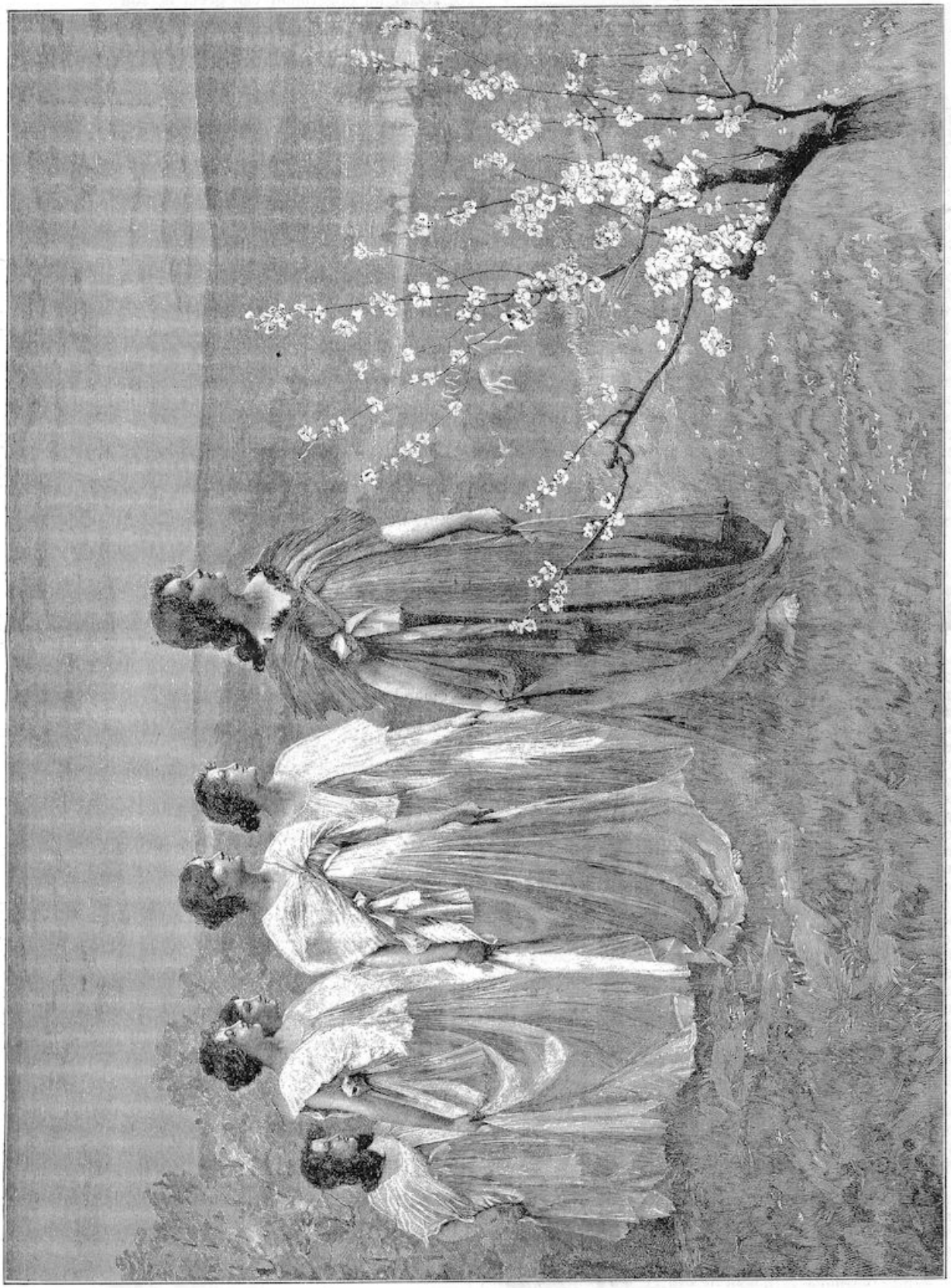
O, morgenrood, gij zijt herinnering mij. Ik doolde rond in sombre duisternis, wijl Goddlijk licht mij op mijn weg ontbrak; ik wist geen weg, ik zag geen uitkomst meer; wat moest, wat kon ik doen ter zaligheid? Daar schoot een wondre lichtglans in mijn ziel, een enkele straal van 't kruis van Golgotha, en in dat licht verscheen het leven mij, het eeuwig leven, mij door God bereid. En toen was alles licht, wáárheen ik zag.

O, morgenrood, gij zijt mij profetie! Nog dekt deez' aarde droeve duisternis; nog trekt in sombre neevlen 't menschdom voort; nog klinkt de klacht van wie ontwaakt reeds is: „O, wachter, zeg, wat is er van den nacht? Wanneer toch breekt de blijde morgen aan?" Maar bleekt reeds niet het grauw aan de Oosterkim? Zijn daar geen teeknen, dat de dag genaakt? Ruischt daar niet reeds een frissche morgenwind, die scheuren doet de wolken van den nacht? Houd moed, mijn ziel, niet ver meer is de dag. Dra klimt de Morgenster aan 's hemels trans. Dra rijst de Zonne der gerechtigheid, en licht zal 't zijn alom als Hij verschijnt. Het zuchten van de schepping neemt een eind; de morgen komt met eeuwig jonge kracht, die nimmer zal bezwijken, nimmermeer. Houd moed, mijn ziel, dra komt het morgenrood!

A. L.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

VORSTENGALERIJ.

Een nationale Feestdag.

De 19de April is voor ons, Hollanders, een nationale feestdag geworden.

Zie, als wij ooit een Vorstenkind liefgehad hebben, dan is het wel Koningin Wilhelmina. Vanaf haar jeugd heeft onze Vorstin het ervaren, dat de anders koude Hollanders *liefhebben*, warm liefhebben kunnen. Werd zij niet van haar geboorte af, als op de handen, neen, op de gebeden van haar volk gedragen? Werd haar ontwikkeling niet van trap tot trap met angstige bezorgdheid, met hoopvolle verwachting, met teedere belangstelling gevolgd? Was zij niet heel Hollands „lieve kind"? En groeide zij ook als zoodanig niet van jaar tot jaar, als haar Koninklijke Moeder nu hier dan daar haar den volke voorstelde, opdat dat volk zich overtuigen zou van haar welstand en ontwikkeling in lichamelijken en geestelijken zin, maar ook hiervan, dat zij, als een goede Oranjetelg, hoe langer zoo meer met Holland meeleefde, en de hope des volks niet slechts een schoone droom geweest was? Had niet de jonge Koningin reeds vóór zij den troon besteeg, zich een buit veroverd, dien menig heldenvorst, ook uit haar geslacht, haar benijden zou, den buit der liefde, het hart van haar onderdanen? En waar dit zoo was, kon het dan wel anders, of 't was één jubel door geheel Holland heen, toen zij zich opmaakte, om de kroon der Oranjes zich op de slapen te doen drukken?

Maar immers, dan was het toch ook niet vreemd, dat menig belangstellend hart haar vóórging, om onder de vorsten van Europa den man te zoeken, die Harer waardig zou kunnen zijn, en, mocht het dien gevonden hebben... Doch Hollands dochteren verkoopen dit eigen geboorterecht niet, voor een schotel met linzenmoes niet, al was die zelfs door politici of neuswijze journalisten bereid, en ook Hollands Koningin zorgde er voor, dat het een *verrassing* was voor heel Haar volk, ook voor de voorbarigen en neuswijzen, die zich reeds „ingewijd" gerekend hadden, toen daar op 17 October 1900 een Koninklijke proclamatie verscheen, waarmede menig „Je zult het maar zien!" op den neus getikt werd, en de Vorstin den volke kond deed, dat zij haar hart en hand geschonken had aan Hertog Hendrik van Mecklenburg-Schwerin. En ofschoon nu menig profeet of profetes — van zooeven misschien! — geheel verlegen en met groote oogen zijn vergissing verontschuldigde met een: „Ja, maar, wie had dàt ook kunnen denken!" — we hebben nimmer van eenig bezwaar gehoord, tegen de verloving noch tegen het huwelijk! Neen, Hollands hart dacht niet, maar jubelde, het rekende niet, want het was rijk! Het kwam den man, dien zijn Vorstin liefhad, met liefde tegemoet, en als deze haar bede uitsprak: „Moge de gebeurtenis onder Gods zegen bevorderlijk zijn aan het welzijn van ons Land en van zijn bezittingen en koloniën in Oost en West," sprak het hoopvol zijn „Amen!" daartoe. Toen maakte het zich op en stak de vlaggen uit, en kranste de gevels en liet de „lichies" uitbranden. Alevel, als de bruiloft kwam, dan zoû men ze wel opnieuw vullen, want Holland was nu rijk, rijk in geluk, rijk in hope!

En Prins Hendrik heeft de hope niet beschaamd!

Een hoogleeraar, de oud-leermeester van den Prins, sprak onverholen bij diens verloving de volgende loftuiting uit, als den indruk, dien hij, in persoonlijken omgang met zijn leerling, van dezen had ontvangen:

„Aan een zeer helder verstand paart Hertog Hendrik een zeldzame vastheid van karakter en wil, een zeer buitengewone mate van plichtbesef, een groote belangstelling voor alles wat wetenswaardig is, een groote goedhartigheid en een diep gevoel van erkentelijkheid jegens hen, wien het vergund is geweest, zijn lichamelijke en geestelijke vorming te leiden.

„Daar hij opgeruimd van geest is, zonder den noodigen ernst te missen, jeugdig is in zijn doen, en toch door zijn verre reizen ondervinding heeft opgedaan en zijn blik heeft verruimd, is Hertog Hendrik een zeer gelukkige keuze, zoowel met het oog op het Haagsche hof, als voor Nederland."

Bijna zouden we zeggen: „Herr Professor! Wir wissen schon mehr, und besseres sogar, von Ihrem durchlauchten Schüler!"

Men zegt, dat onze Koningin zich eens tegenover haar Koninklijke Moeder beklaagde, dat deze bij feestelijke gelegenheden steeds de tweede plaats innam en *haar* dwong, de eerste te bezetten. Toen zou Koningin Emma geantwoord hebben: „Dat is recht en niet dan natuurlijk; harder zal het zijn, wanneer een ander straks de eerste plaats in uw hart innemen zal, als ge gaat trouwen." Daarop zou Hare Majesteit geantwoord hebben: „Neen, lief moedertje! U zult altijd de eerste plaats in mijn hart blijven innemen. Ik heb niet noodig te trouwen. Ik kan even goed alléén regeeren als Koningin Elisabeth van Engeland!"

En nu Prins Hendrik toch die dure plaats heeft weten in te nemen en met de teederheid der liefde heeft weten te behouden, nu dankt zeker de Koningin-Moeder, naast God, haar Vorstelijken Schoonzoon, waar hij het onmogelijk maakte, dat Hare Majesteit haar voornemen houden kon, zooals Hollands volk, naast God, hem dankt, dat zijn Vorstin een Wilhelmina van Oranje en Nederland, geen Elisabeth van Engeland geworden is! Want — mag ik het zeggen? nooit heeft Elisabeth van Engeland Hollands hart gestolen! . . . .

Neen, Prins Hendrik heeft onze hope niet beschaamd. Hij is Hollands Koningin blijven eeren, hij is de Vorstelijke Vrouwe blijven omringen met heel de liefde van zijn hart. Niet slechts dat: Holland en de Hollanders zijn hem lief geworden en hij leeft met hen mede. Hij deelt hun enthousiasme bij hun nationale feesten, hij viert mede hun gedenkdagen, hij snelt helpend toe bij hun rampen, hij waardeert hun deugden en eert hun deugdzamen, hij verovert, telkens weer, en wáár hij zich vertoont, het Hollandsche hart voor zich als mensch en als Prinselijke gade van zijn Koninklijke Gemalin.

Neen, onze God heeft in dat huwelijk onze hope niet beschaamd! Scheen het niet, of de Oranje-stam niet langer bloeien mocht op Hollands erve, of onze natuur te kil geworden was, om dien vrucht te doen geven? Zeker, Hij, de God onzer vaderen, heeft ons beproefd! Was het, omdat het drievuldig snoer ontrafeld werd? Genoeg, hoe we ook teleurgesteld werden, andermaal toonde Hij:

„God zal met ons en Holland zijn,
Zoo wij Hem need'rig eeren!"

En Hij schonk aan het Vorstelijk Huis een spruite, aan Holland en zijn toekomst een kind der hope... En waar dan nu het Vorstelijk gezin den Prinselijken Vader tegentreedt met de liefde van een Koninklijke Moeder, en van een Koninklijke gemalin, en met den gelukkigen glimlach van een Vorstelijk kind, daar zou Hollands hart zwijgen?

Neen, het dankt mede met hen voor Uw bezit, onze Prins! Het bidt met hen om de vermeerdering Uwer jaren. Het hoopt voor U, dat het jaren van vrede en heil mogen zijn, die Uw gezin wachten. Het gelooft, dat Gij Uwe Koninklijke gade een teeder Echtgenoot, Uw Vorstelijk kind een trouw Vader zult zijn. Het vertrouwt, dat Gij uw kind zult opvoeden in de vreeze Gods en in de tradities van Nederland en Oranje. Het verwacht, dat Gij dezelfde voor ons blijven zult, ja, dat Uw Prinselijk gemoed steeds warmer kloppen zal voor onzen God en voor Holland. En het juicht u toe van Dollart tot Schelde:

Heil! Heil! Heil!

P. J. K.

https://achterderug.nl

Ter gedachtenis aan den Heiland.

Onder dezen titel werd het gedichtje, waarvan wij hieronder de vertaling geven, vervaardigd door den eersten Hindoe, die, zoover men weet, tengevolge der Evangelie-prediking tot Christus gebracht en gedoopt werd.

Vergeet, mijn ziel, Hem nimmermeer,
Die al uw lijden leed, uw Heer!
Vergeet de goôn, eens aangebeên,
Wijd Jezus thans het hart alleen!

Hij werd voor u een mensch als gij,
Hij droeg uw zonden, maakte u vrij,
Hij heeft verlost van vloek en schuld;
Dies zij van Hem uw ziel vervuld.

Steun op uw werk en deugden niet,
Jaag naar de rust, die Hij u biedt;
Sta Hem het hart volkomen af,
Die troon en leven voor u gaf.

Der waarheid, der genade glans
Omstraalt Hem. Hij is de uwe thans.
Zijn Goddelijke heerlijkheid
Is u, den zondige, bereid.

O! tot mij 't leven hier ontvliedt,
Verheft Zijn naam mijn hart, mijn lied,
En dat 'k dien naam nog lisplen moog',
Wijl 'k juichend henenvaar omhoog!

A. J. H.

EEN GOED PREDIKER.

Onder verschillende bijzonderheden Luther betreffende, vond ik onlangs ook een opgaaf van de eischen, die hij aan een goed prediker stelt. Al zijn nu de meeste lezers van „Timotheüs" geen eigenlijke predikers, zoo zal er misschien toch wel een en ander in die opsomming zijn, waarmee verscheidenen hun voordeel doen kunnen. Daarom laat ik die opgaaf hier volgen:

VEREISCHTEN VAN EEN GOED PREDIKER.

1e Hij moet *geregeld* spreken.
2e Hij behoort vlug van begrip te zijn.
3e Hij moet wel ter taal zijn.
4e Hij heeft een goede stem noodig.
5e Een goed geheugen.
6e Hij moet weten *wanneer hij moet ophouden.*
7e Hij moet zeker zijn van wat hij zegt.
8e Hij behoort lijf en ziel, goed en eer voor het woord te wagen en over te hebben.
9e Hij moet er tegen kunnen door elk bespot en veracht te worden.

„En," voegt Luther er bij, „ik wil niet, dat leeraars hun hoorders kwellen met lange en vervelende predikatiën. Wanneer ik in den preekstoel sta, zie ik noch de geleerden, noch de grooten der aarde, waarvan er een veertig in de kerk zijn, maar ik heb het oog op de menigte jongelieden, kinderen en dienstboden, waarvan er meer dan twee duizend zijn. Christus onderwees door gelijkenissen, die allen konden verstaan, en dat is de ware wijze van leeren."

A. J. H.

Bloemententoonstelling te Boskoop.

„Boskoop ist augenblicklich Hollands Mittelpunkt," zoo las ik op een blaadje, dat mij door een vriendelijke dame aan den uitgang van de tentoonstelling werd toegereikt. *) Ik had dat woord reeds eerder gelezen, en omdat het gemakkelijker gaat het middelpunt van Holland, dan het middelpunt der aarde te bereiken, heb ik me op weg begeven om Boskoop te bezoeken.

Zeer gemakkelijk is dat echter niet. Want — vreemd verschijnsel voor een wereldberoemde plaats in de twintigste eeuw — Boskoop ligt niet aan het spoor, zelfs niet aan de tram. Ge kunt er komen langs grintwegen van twee uren lang van het naaste station, of ge moet varen. Maar dat juist is echt Hollandsch, en hebben de meesten onzer dat in de eeuw van den trein en van de fiets vergeten, Zuid-Holland vaart nog, en de booten van de „Volharding" en van de „Vooruitgang" brengen u van Gouda uit op alle uren van den dag naar Boskoop.

Heel bijzonder is dat watertochtje niet, vooral niet op een dag zoo koud als de eerste week van April ze ditmaal gaf. Want dan blijft ge beneden en ziet door de kleine raampjes weinig anders dan het gerimpeld gelaat van de Gouwe, begrensd door een laag dijkje. Wat achter dat dijkje is, daarvan bespeurt ge niets: het land ligt daar veel lager dan het water, waarop ge vaart. Van het dek der boot af ziet ge ver over de vlakke velden en ge ontdekt hier en daar een watermolen en een boerderij. Dan vaart ge door of eigenlijk langs Zuid-Waddingsveen, een huizenrij van drie kwartier lang aan de eene zijde der rivier, en dan een half uur verder bereikt ge Boskoop. De boot legt aan, ge stapt uit en het feestvierende dorp roept u het „Welkom!" toe boven aan een eereboog.

Dat moet uw weg zijn, onder dien boog door; ge twijfelt er niet aan! Want de niet breede, gebogen straat, waar ge voor staat, is geheel versierd met groene planten in potten, met sparregroen en met vlaggen, waarachter ge de huizen haast niet kunt vinden. Om die huizen is 't u echter ook niet te doen, en de plantenversiering zegt u wel, waar ge heen gaat. Maar als die straat ten einde is, en u gevoerd heeft naar een kade en een gracht, met een aaneengesloten rij huizen aan den eenen kant, en aan den anderen kant huizen, die ge bereikt over een bruggetje, dan aarzelt ge toch, of ge links of rechts moet gaan. Doch anderen gaan links en gij doet het ook. Dat is de rechte weg, maar breed is hij niet, en als ge daar de gaande en komende auto's hoort toeteren, dan wordt het u haast bang om het hart. Daar bij de brug, waar ge over moet, staan er verscheiden achter elkaar, en er komen er meer. Ge ziet het, Boskoop is „het aantrekkingspunt van Nederland," — zooals het op mijn blaadje in het Nederlandsch heet.

Geen wonder, want als ge over dat bruggetje gaat, en het tentoonstellingsgebouw zijt binnengetreden, dat daar vóór u staat van hout en linnen en glas, dan hebt ge geen spijt van uw tocht, en dan geeft ge ongelijk aan wie thuis gebleven is. Wat een ruimte! is uw eerste indruk, en: wat een bloemen! uw tweede.

Als 't u gaat als mij, dan staat ge eerst een oogenblik verlegen. Ge weet niet wat ge 't eerst zult gaan bekijken, en ge laat u maar doordringen van bloemengeur, terwijl

*) Het is een traktaat in vier talen, waarin het Evangelie wordt verkondigd. Het wordt dagelijks door geloovigen in Christus aan alle bezoekers der Tentoonstelling uitgereikt.

https://achterderug.nl

HET BREISTERTJE.

„Lief kind, zoo druk nog bezig?
Het werk heeft haast misschien,
'k Zou 't anders liever staken,
Ge kunt toch niet meer zien."

Maar door het schemerdonker
Sprak lachend 't meisjen: „Och,
Schoon 'k haast mijn werk niet zien kan,
'k Geloof het vordert toch.

Ik mag zoo graag wel breien;
Steekt moê straks 't licht dan aan,
Zoo zegt zij: Wel, wat hebt ge
Weer veel voor mij gedaan."

'k Dacht toen: „Zijn wij bij 't zaaien
Des Woords niet 't kind gelijk?
We zien niet — maar *gelooven,*
Dat de oogst komt, schoon en rijk.

Moog, als straks 't licht zal stralen,
Als 't donker is voorbij,
De Heer tot ons ook spreken:
Wel deedt ge veel voor Mij!"

A. J. H.

DE VRIEND DER GEZONDHEID
DOOR
Dr J. VOORHOEVE

De Pest.

De berichten van het optreden der pest, zoowel in China als in Indië, brengen ons het schrikbeeld eener epidemie, zooals die in den loop der tijden, nu hier dan daar, reeds zoo dikwijls heeft geheerscht, en steeds tallooze slachtoffers eischte, voor de aandacht. De vraag is, of wij tegenwoordig tegenover deze ziekte, en vooral tegenover haar uitbreiding, nog zoo hulpeloos staan als in vroegere jaren. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, moeten wij eerst eenige woorden over den aard der ziekte laten voorafgaan.

De pest is een acute infectieziekte, d. w. z. zij wordt veroorzaakt door bepaalde bacteriën, d. z. microscopisch kleine splijtzwammen, die zich in het bloed van menschen of dieren ontzaglijk snel vermeerderen, de organen en weefsels des lichaams aantasten en door overbrenging van het ziektegif van den een op den ander tot de uitbreiding der epidemie bijdragen. Kitisato en Yernin hebben in het jaar 1894, onafhankelijk van elkander, tijdens een epidemie in Hongkong, de pestbacillen ontdekt, die veel overeenkomst vertoonen met de bacillen der kippencholera. Van groote beteekenis is voorts, dat wij nu weten, dat de pest niet alleen een ziekte der menschen, maar ook van kleine zoogdieren, vooral ratten is; daardoor heeft de pest haar geheimzinnig karakter verloren, wij kunnen haar bestrijden gelijk elke andere infectieziekte; want hoewel de resultaten van de behandeling der uitgebroken ziekte nog zeer ontmoedigend, ja minimaal zijn, is het toch mogelijk door strenge maatregelen de uitbreiding der ziekte tegen te gaan.

De ziekte kan verschillende vormen aannemen en wel als *builen-* of *bubonenpest,* waarbij de hals-, lies-, okselklieren sterk zwellen, dikke builen vormen en tenslotte veretteren; als *huidpest,* waarbij groote zweren ontstaan van het karakter der karbonkels, (zoogen. negenoog,) en als *longenpest,* waarbij een uiterst gevaarlijke longontsteking met veel opgeven van bloederig slijm het voornaamste kenteeken is. Deze laatste vorm is het gevaarlijkst en besmettelijkst; van de 100 aangetaste personen sterven er 90 tot 95, en de zieken vormen het grootste gevaar voor hun omgeving. Bij alle vormen treden voorts koorts, ijlen en bewustzijnstoornis op, hartzwakte komt er zelfs bij krachtige personen zeer spoedig bij; in de tegenwoordig in Charbin heerschende epidemie zijn tallooze personen, die 's morgens nog gezond aan hun arbeid gingen, 's avonds als lijken aangetroffen, — zóó snel werkt het pestgif.

Op welke wijze komt nu de epidemische verbreiding der ziekte tot stand?

Allereerst door overbrenging van het ziektegif van den eenen mensch op den ander; dit is vooral bij de longenpest het geval, daar met het hoesten tallooze pestbacillen in de lucht worden geslingerd, die door inademing bij anderen de ziekte veroorzaken. Deze wijze van overbrenging kennen ook de inboorlingen der pestlanden, waar de ziekte meer of minder inheemsch is, vooral Indië en China, en daar zij zich niet weten te beschutten tegen de besmetting, laten zij de aangetaste zieken aan hun lot over, en vlieden naar andere plaatsen, waarheen zij evenwel, daar zij meestal reeds met de kiemen der ziekte besmet zijn, de ziekte eveneens overbrengen; hierdoor is dan de ongemeen snelle uitbreiding van menige pestepidemie te verklaren. De etter uit de pestbuilen schijnt daarentegen veel minder gevaarlijk te zijn en niet zoo gemakkelijk aanleiding tot besmetting te geven, omdat in dit stadium de pestbacillen verdwenen zijn en voor andere bacteriënsoorten hebben plaats gemaakt.

In de tweede plaats hebben de bacteriologische onderzoekingen van den laatsten tijd getoond, dat bij de uitbreiding der pest ook nog bepaalde diersoorten, en wel hoofdzakelijk ratten en mormeldieren, in Mongolië tarbagan genoemd, een rol spelen. Reeds bij de oudste pestepidemieën werd het opvallende feit waargenomen, dat aan de uitbreiding der ziekte onder de menschen een groote sterfte onder de ratten voorafging. Een aanduiding hiervan vinden wij ook in den Bijbel, waar in 1 Sam. V de plaag, die onder de Philistijnen als straf voor het veroveren van de arke Gods uitbrak, de builenpest schijnt geweest te zijn, en waar ter afwending van de plaag vijf gouden builen (in de Statenvert. staat *spenen;* dit moet zijn: builen) en vijf gouden muizen door de Philistijnen als schuldoffer gebracht werden. Zoo werd b.v. ook in 1894 in Canton 2 à 3 weken voor het uitbreken der pest een groote sterfte onder de ratten waargenomen. De anders zoo schuwe dieren verlieten hun holen, liepen waggelend onder de menschen rond, en stierven. Hoe sterk de rattenpest toen heerschte, daarvan kan men zich een begrip maken, als men leest, dat in een stadsdeel van Canton alleen 35250 doode ratten gevonden werden. Het feit, dat de pest eigenlijk een rattenziekte is, die op de menschen overgaat, is den bewoners der endemische (inheemsche) pesthaarden bekend, en door hen zeer gevreesd. In vele streken van het Himalaya-gebergte, in het endemische gebied van Uganda, vluchten daarom de bewoners uit hun hutten, als de ratten beginnen te sterven. Hierin vinden wij tevens een verklaring voor het hardnekkige voortbestaan der pest in bepaalde streken; de lijken der doode ratten, die overal blijven liggen, met de ontzaglijke menigte pestbacillen, de verontreiniging van de toch al zoo smerige donkere hutten der inboorlingen met de excrementen (uitwerpselen) der zieke dieren geven telkens weer aanleiding tot het opflikkeren van nieuwe endemieën en epidemieën.

Hiermede zijn wij tevens aan de derde oorzaak van de groote uitbreiding der pest in de Oostersche landen aangekomen, nl. de alle hygiëne in 't aangezicht slaande toestanden onder het volk, dat, in de smerigste hutten en krotten wonend, dicht op elkaar gepakt, zich vaak met het slechtste en ongezondste voedsel vergenoegt en wegens groote armoede ook vergenoegen moet. Wat door de armere klassen van het Chineesche volk als voedsel wordt gebruikt, is haast ongelooflijk: rotte eieren, gemeste ratten,

https://achterderug.nl

haar oogen waren geen tranen. Ze staarde slechts naar buiten, naar een paar half bladerlooze boomtoppen.

Ze legde de hand op de borst en hief het hoofd op met gesloten oogen. Zoo stond ze lang, onbeweeglijk; alleen haar lippen beefden nu en dan.

En dan liet ze zich op de knieën zinken met het voorhoofd op de vensterbank. En als een kreet van een doodelijk vermoeide ziel klonk het: „O, gekruisigde Heiland! erbarm U over mij!"

(*Wordt vervolgd.*)

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Manna.

Een onzer lezers zond ons onlangs een uittreksel uit een nieuwsblad. Daarin werd beweerd, dat het Manna, hetwelk Israël in de woestijn spijzigde, niet anders zou zijn dan een voortbrengsel van een zoogenaamde mannastruik, die in Arabië voorkomt. De vrucht daarvan zou dan op den wind door de lucht zijn gevoerd, gelijk nog wel een enkele maal voorkomt. Onze lezer vraagt wat hiervan te denken.

Antw. — Dergelijke beweringen zijn al oud, en het verbaasde ons alleen, ze nog onlangs ook in een Christelijk boek aan te treffen. Hoe zij reeds lang geleden weerlegd zijn, bewijze het volgend getuigenis, reeds een veertig jaar oud:

Er bestaat een boom of struik, een soort van tamerisk, die in Arabië en andere streken wordt gevonden, welke op sommige tijden en in kleine hoeveelheden een gom oplevert, waaraan de naam van manna gegeven is, in de meening, dat dit werkelijk het manna was, of sprekend daarop gelijkend, waarbij de Israëlieten leefden.

Indien menschelijke verblinding ooit een nadenkenden en opmerkzamen geest verbazen kon — en inzonderheid indien eenige dwaasheid van hen, die zichzelf wijzer oordeelen dan hun Bijbel, ons verwonderen kon — dan moet het ons wel als een groot wonder voorkomen, dat ernstige en eerwaardige mannen de vreemde leer verkondigen, dat twee of drie millioen menschen dagelijks gevoed werden met *dit* manna, gedurende veertig jaren. Een zeer kleine hoeveelheid slechts — en dat alleen op een bepaalden tijd des jaars, en dat is *niet* de tijd, toen het manna het eerst viel — wordt nu verzameld van al de boomen van Sinai's schiereiland. Gerust zou kunnen worden gezegd, dat, indien al de boomen van deze soort van vroeger en heden, uit de geheele wereld bijeengebracht werden in dit deel van steenachtig Arabië, en dat dan geheel zouden bedekken, zij nog geen tiende deel van de hoeveelheid zouden hebben opgebracht van het dagelijksch voedsel, dat voor zulk een menigte noodig was!

Het zou trouwens nog moeten bewezen worden, dat dit manna een heilzame en voedende dagelijksche spijze is. Voor ons is deze verklaring, welke niet anders beoogt, dan dit wonder te verzwakken of te ontzenuwen, door te onderstellen, dat dit natuurlijk produkt altijd en overal in genoegzamen overvloed regelmatig om het leger heen, waar dit ook heentrok, gevallen zou zijn en op den zevenden dag zou zijn opgehouden, veel moeilijker te gelooven dan het eenvoudig en naakt verhaal, dat iederen morgen het brood regende op het kamp der Israëlieten. Een wonder kunnen wij, hoewel moeilijk te begrijpen, verstaan; maar een uitlegging, die ten doel heeft een wonder op natuurlijke gronden te verklaren, moet helder en in alle opzichten onwedersprekelijk zijn. A. J. H.

PENNEKRASSEN.

Tulpen.

Langzamerhand verbleeken de hyacinthen-sterren, om straks geheel onder te gaan en uitgeluid te worden door de grootere en kleinere gouden narcissenklokken, welke daarmede hun levenstaak schijnen te hebben volbracht.

Maar daar kleuren de velden opnieuw. Als op zoo vele honderden tafelplateau's worden in schitterende kleurenmengeling de bekers nedergezet, als wachtende op het kristal van den morgendauw, kelken en kelkjes, eenvormig en toch niet één van vorm, gelijkend op elkander als de bladeren van den boom en juist evenveel van elkaar verschillend, enkel en dubbel, effen gekleurd en bont. Hier wit als de sneeuw, verderop overgaand op het goud van den avondhemel via het lichtgeel van den koolzaadbloesem.

Ziet die variëteiten van roode tinten! Ge weet er ten slotte geen namen voor te vinden; rose en vuurrood, steenrood en cerise, karmijn en purper.... neen, ge weet het niet meer. Dan treft u het overstelpende blauw in allerlei nuancen, hier en daar als overgaande in ons Hollandsch paars, of misschien . . . .

De fier op den stengel zich hoog verheffende tulp schijnt een pretentieuse bloem, de pauw onder haar soortgenooten, ietwat schreeuwerig, door het kleurige kleed niet in staat het gebrek aan geur te vergoeden, als opvlammend soms zonder warmte te verspreiden, zonnige kelken zonder licht.

Onze Bilderdijk heeft ook het zijne gedacht bij het bezoek aan een tulpenveld, toen hij de regels neerschreef:

De tulp, ontbloot van zoete geuren,
Maar die, met zichtbren eigenwaan,
Op 't fraai schakeersel van zijn kleuren
Zichzelf oneindig voor laat staan,
Gelijkt naar een dier modejonkeren,
Die steeds in goud en zijde flonkeren;
En, de afgod van hun eigen hart,
Steeds dartelend zwieren om de schoonen,
Maar enkel om hun glans te toonen,
Onvatbaar voor de liefde-smart.

Dit ziet natuurlijk op den pruikentijd. Van flonkering in goud en zijde zien we niet veel bij de sterkere sekse onzer dagen, en de geruite colbertpakjes, de gestreepte pantalons, en de soms onsmakelijke fantasievesten geven evenmin recht op den naam van modejonkeren, als de leelijke galapakken, de meer deftige gekleede jassen, of de wijde, wild vliegende ambtscostuums. De heeren up-to-date toonen meer hun glans in de hemelhooge glimmende boorden. Zwieren kunnen ze nog als van ouds. Wat ons aangaat willen we — om dit tenslotte nog van het vers te zeggen — allerminst de „liefde" synoniem stellen met „smart;" dat klinkt al te Boeddhistisch zelfs in den mond van den minnedichter Willem Bilderdijk.

De oude Perzische heer Hafis, filosoof en poëet in zijn tijd, was minder gebeten op de tulp. Hij roemt haar „volmaakt schoonen vorm," en zingt van een wiegelenden stengel, welke zijn bonten beker aanbiedt, vragend om een teuge wijns, en zingt dan ook van het tulpen-schoon gelaat der maagd.

Van de tulp wordt dus al vroeg melding gemaakt. (Hafis stierf in 't laatst der 14de eeuw.) en er is tamelijk veel zekerheid, dat ze van Perzischen oorsprong is, en haar naam kreeg door de gelijkenis met de tulband der Islamieten. In Adrianopel werd de bloem tulipane genoemd. Daar. in Turkije, werd ze reeds lang gekweekt vóór ze naar West-Europa kwam. En ze werd bonter en meer gevuld onder de zorgvolle handen der vrouwen van het Serail, die soms haar tulpenfeesten vierden ter eere van „den grooten heer." De Oosterling zag in de tulp het

https://achterderug.nl

BLOESEMS.

Wat al die bloesem brengen zal?
Hoor, overal,
In velden en in hoven
Klinkt 't lied der hoop, en schatert luid
De boomen uit,
Het lied van blij beloven.

Het zingt van teedre bloesempracht,
Die schoon en zacht
De knoppen kwam ontschieten;
Het zingt van bloemen, rijk van kleur
En zoet van geur,
Die 't harte doen genieten.

Het zingt van vruchten, rijp en goed
In overvloed,
Die weldra zich vertoonen,
Die als een kleed van geel en goud
Het dorre hout
Met glorie zullen kronen.

Het zingt van zomers blijden tijd,
Wanneer de vlijt
De rijke winst zal oogsten;
En veld en hof weergalmen zal
Van 't lofgeschal
Tot eer des Allerhoogsten.

Maar hoor, wat wanklank, droef en naar,
Wat rouwmisbaar
Klinkt somber door de blaren? —
Wel meenge bloesem wordt geen vrucht;
Wel meenge zucht
Zal zich aan 't oogstlied paren.

Straks zal een storm in hof en veld
Met woest geweld
Te vroeg de bloesems plukken;
Straks komt een nachtvorst onverwacht,
Die in één nacht
Den oogst zal doen mislukken!

Neen, sombre klank, wij luistren niet
Naar 't weemoedslied,
Waarmee ge ons wilt verschrikken.
Neen, zang der hoop, wij wenden 't oor
Niet naar het koor,
Waarmee ge ons wilt verkwikken.

Wij vragen niet, of blijde vreugd
Of ongeneugt
Zal heerschen in de landen;
Wij stellen met gelaten rust
En welbewust
De toekomst in Gods handen.

Wij zingen slechts van lentepracht
Na winternacht,
Van bloemen allerwegen,
En wachten met gerust gemoed
Op wat God doet,
Vertrouwend op Zijn zegen.

Wat zal uw levenslot eens zijn?
Lief kindekijn,
Wat toekomst gaat gij tegen?
Gij, in uw onschuld, vraagt dat niet;
Uw oogjen ziet
Slechts bloemen allerwegen.

Gij speelt en jubelt heel den dag;
Uw blijde lach
Klinkt vroolijk in het ronde;
Uw lief gekeuvel stemt ons blij;
Uw jokkernij
Verkwikt ons telken stonde.

Zal dat zoo blijven? Zal uw oog,
Van tranen droog
Slechts blijdschap zien in 't leven?
Zal zonneschijn en lenteglans
Steeds zooals thans
Uw levensweg omgeven?

Ach, 't leven kent zijn zonnegloed
En regenvloed,
Zijn lichte en donkre dagen,
Zijn lentegeur en zomerpracht,
Zijn winternacht,
Zijn juichen en zijn klagen.

Zal 't vreugd zijn, die u 't leven biedt?
Doet bang verdriet
U bittre tranen weenen?
Voert u het pad langs rozenweg
Of doornenheg
En scherpe distels henen?

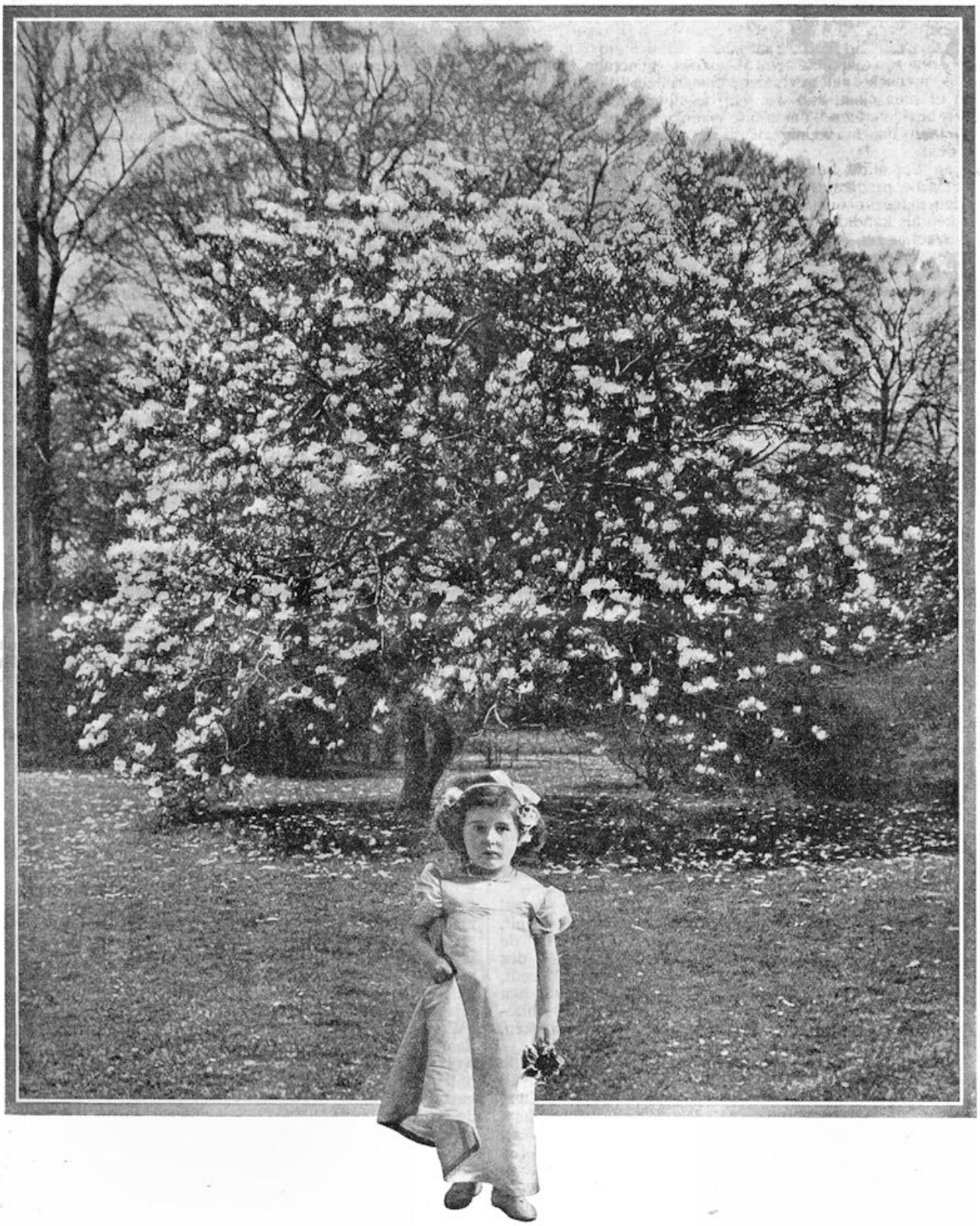
Wij weten 't niet; dit weten wij:
Staat aan uw zij
De Heiland met Zijn liefde,
Dan smaakt uw hart, in Hem verheugd,
Onstoorbre vreugd,
Schoon u de smart ook griefde.

Dies zwijgen wij, en willen God
Uw weg en lot
Geloovig toevertrouwen;
Wat dan uw toekomst brengen moog',
Steeds zal uw oog
In Hem uw heil aanschouwen.

Thans in uw lente willen wij
Ons ook als gij
Verheugen en verblijden;
Uw heden geeft ons rijke stof
Om 's Heeren lof
Met blijdschap te verbreiden.

A. L.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

Een „oorspronkelijk" Prediker.

Oorspronkelijkheid wordt, strikt genomen, bij den mensch niet gevonden, maar alleen bij God. Toch zijn er menschen, aan wie Hij de eigenaardige, gelukkige gave heeft verleend, om zóó te leven, te spreken, te werken, dat men daarin weinig of geen navolging van anderen ontdekt.

Een der aldus bevoorrechten was de nog niet vergeten Engelsche predikant Rowland Hill. Getuige wat hier volgt.

Een dame verzocht hem eens, haar zoon te willen onderzoeken als kandidaat voor het leeraarsambt, er bij voegende: „Ik weet zeker, dat hij een talent bezit, maar het is verborgen in een zweetdoek." Toen het onderhoud met den jongeling afgeloopen was, zeide hij: „Nu, mevrouw! ik heb den zweetdoek ferm uitgeschud, maar het talent vind ik niet."

Eens had zijn eigen gemeente milde offers bijgedragen, toen hij haar in de volgende bewoordingen daarover prees: „Gij hebt u bij deze gelegenheid zoo goed gedragen, dat wij voornemens zijn, aanstaanden Zondag weer een collecte te houden. Ik heb hooren zeggen, dat hoe meer een goede koe gemolken wordt, hoe meer melk zij geeft."

Bij een predikatie over de gierigheid, sprak hij zich, tamelijk kras zeker, eens aldus uit: „Er schijnt een aanhoudend vriezen plaats te hebben in de zakken van sommige rijken. Zoodra steken zij hun handen er niet in, of de vingers schijnen te bevriezen, zoodat zij er hun geldbeurzen niet uit kunnen halen. Had ik wat te zeggen, ik hing alle gierigaards op, maar niet zooals men dat gewoonlijk doet. Ik zou hun den strop om de hielen doen, zoodat het geld uit de zakken kon rollen."

Dat zijn prediking vruchten droeg, mocht reeds hier beneden blijken. Op zekeren dag traden twee vrienden zijn kerk binnen, juist vóór hun vertrek naar Indië. De een was een Christen, de ander niet. Hill, die handelde over de listen en lagen van den vorst der duisternis, als zijnde ons niet onbekend, en haalde de volgende geschiedenis aan: „Vele jaren geleden ontmoette ik in een nauwe straat van een groote stad een kudde zwijnen; en, tot mijn verwondering, werden zij niet voortgedreven, maar volgden hun leider achterna. Dit zonderlinge geval maakte mijn nieuwsgierigheid dermate gaande, dat ik den man vraagde, hoe 't toch kwam, dat deze arme, lompe varkens hem zoo gewillig volgden. Hij deelde mij toen het geheim mede, hetwelk eenvoudig hierin bestond, dat hij uit een mand boonen, die hij aan den arm had, er voortdurend eenige liet vallen onder het loopen, en zoo bereikte hij zijn doel."

„O, mijn lieve hoorders!" vervolgde Hill, „de duivel heeft ook zijn mand met boonen, en hij strooit ze uit, naardat ieder zondaar gelust. Hij strooit maar, en de arme zondaars worden alzoo medegevoerd naar des duivels wil, en als de genade niet tusschenbeide treedt, voert hij hen tot binnen het slachtplein, en houdt hen eeuwig daar. O, het is „omdat zijn listen ons niet onbekend zijn," dat wij u hedenavond zoo ernstig smeeken, dat gij toch op uw hoede zult zijn."

Den Christelijken vriend speet het inwendig, dat de prediker dit verhaal van de varkens gedaan had; hij vreesde, dat zijn ongeloovige vriend er om zou lachen, en het woord geen overtuiging bij hem zou veroorzaken. Na den dienst verlieten zij de kerk, en vervolgden een tijd lang zonder spreken hun weg.

„Wat een zonderlinge mededeeling van die varkens, niet waar?" zeide de onbekeerde, „en toch, hoe treffend, hoe overtuigend!" Hij was onder indrukken gekomen; hij kon de mand met boonen maar niet vergeten en het slachtplein ook niet, maar vooral niet het eindelijk verlies van des zondaars ziel. Eenigen tijd later drukte hij het in een brief uit, dat die predikatie, maar vooral dat verhaal, het middel geweest was tot redding zijner ziel.

Het volgende wordt door den predikant zelf meegedeeld: Toen hij, nog jong zijnde, eens te Devisas predikte, was er iemand onder zijn gehoor, gewapend met . . . . een vijftal slangen, die hij den leeraar wilde toewerpen, om hem zoo te verschrikken. Zijn kans waarnemende wierp hij er drie, waarvan een zich rondom des predikers arm kronkelde, en een andere rondom zijn hals. „Bemerkende," verhaalt Hill, „dat zij niet kwaadaardig waren, ontdeed ik er mij van, en wierp ze heel eenvoudig weg op geruimen afstand van mijn gehoor. Eenige lieden jaagden den zondaar weg, en het gevolg was een betere aandacht en verscheiden bekeeringen tot God. Spoedig daarna kwam de opstandeling weder onder mijn gehoor; en hij, die mij met slangen wilde verschrikken, werd zelf bevrijd van de oude slang, en was jaren achtereen een standvastige volgeling van het Lam Gods.

Hill woonde eens een jaarfeest bij van het Londensche Zendelinggenootschap. Ds. Gilbee deed aldaar een predikatie vol van godzaligheid en Christelijke liefde. Ds. Hill had zóóveel genoegen, dat hij zich haast niet weerhouden kon van uit te roepen: „O, ga toch door! houd nog niet op!" Na de preek verzocht hij vergunning om bij Ds. Gilbee te mogen komen, en sprak, hem ontmoetende: „Lieve Ds. Gilbee, vergun mij, een armen, onwaardigen dienstknecht van onzen Goddelijken Meester, u te danken voor de predikatie van dezen dag."

„O waarde Ds. Hill!" riep Gilbee uit, „kom binnen, kom binnen! hoe blij ben ik u te zien. Het was onder uw bediening, dat ik het eerst tot God geleid ben. Eens dwaalde ik uw kerk in, daar de muziek er mij binnenlokte, en toen en daar was het, dat ik de kracht der waarheid gevoelde."

Overigens had Rowland Hill omtrent het prediken en wat daarmee verbonden is, zijn eigen denkbeelden, die we, zij 't juist niet tot navolging voor allen, vermelden, als behoorende bij zijn eenig karakter. Hij was op zekeren dag bij een vriend gelogeerd, en daar hij zich een paar uren vóór den aanvang der godsdienstoefening aan het gezelschap onttrok, dacht men, dat hij op zijn kamer zijn preek aan het overdenken zou zijn. Maar toen zijn gastheer de kamer binnentrad om te zeggen, dat het kerktijd was, vond hij hem bezig met een oude klok, die hij geheel uit elkander genomen had. In antwoord op den verbaasden blik van zijn vriend, zeide hij: „Ik ben doende geweest om uw oude klok te herstellen; morgen krijg ik haar denkelijk wel klaar." Daarna predikte hij gemakkelijker en vuriger dan ooit, en ontleende verscheiden schoone beelden aan de bezigheid, waarin zijn verbaasde vriend hem eenige oogenblikken te voren gezien had.

Om sierlijken vorm bekommerde Hill zich trouwens bij zijn spreken zeer weinig.

„Ik houd niet van die uiterst nette prediking," zeide hij dikwijls. „De zinsneden zijn wel zóó netjes afgerond, dat zij zeker van de gewetens der zondaren afrollen zullen."

't Was een bijzonderheid in zijn prediking, dat de hoorder daarbij altijd het gevoel had, van door hem gezien te worden. Al was men ook op de achterste bank op de galerij gezeten, of aan den ingang van 't gebouw, waar hij zijn gehoor niet zien kon, toch rees de gedachte op: „Wel, hoe opmerkelijk! Te oordeelen naar hetgeen hij daar zegt, moet hij zeker weten, dat ik hier ben, alhoewel hij mij niet kan zien." Men weet trouwens reeds, dat Rowland Hill een zeer eigenaardige wijze van prediken had. Zich eens beklagende over hetgeen hij *stijfheid* in de kerk noemde, zeide hij, met het oog op den grooten leeraar in de Schotsche kerk, Dr. Chalmers: „Ik onderstel, dat zij dien goeden man niet eens in de St. Pauluskerk te Londen zouden willen laten prediken. Inderdaad, het zou de vraag zijn, of Paulus zelf zou worden toegelaten, om in die kerk te prediken, die naar zijn naam genoemd is!"

Eens zou hij te Bristol een reeks van predikatiën houden, tijdens er een groote tentoonstelling plaats had. De tekst

https://achterderug.nl

voor de eerste gelegenheid was Jes. LV : 1: „O, alle gij dorstigen, komt tot de wateren; en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet; ja, komt, koopt zonder prijs, wijn en melk." De opkomst was groot, en het begin zijner rede luidde aldus: „Mijn lieve hoorders! Ik denk, dat velen uwer zijn gekomen, om de Tentoonstelling bij te wonen. Ik ook. Gij zult eerst morgen uw goederen tentoonstellen, maar ik zal de mijne heden avond vertoonen. Gij zijt bang, dat uw koopers niet zullen willen opkomen tot uw prijzen; maar ik ben bang, dat mijn koopers niet zullen afdalen tot de mijne, want (met de hand op den Bijbel slaande, riep hij dit uit) mijne waar is verkrijgbaar zonder geld en zonder prijs."

Doch ook buiten de kerk wist Rowland Hill te spreken, waar 't pas gaf.

„Zeg eens, mijn jongen," zeide hij eens tot een knaap in de Zondagsschool, „zoudt gij gaarne lang willen leven?"

„Ja, mijnheer!"

„Weet gij, hoe gij 't daartoe moet aanleggen?"

„Neen, mijnheer!"

„Zal ik het u eens zeggen?"

„Gaarne, mijnheer! Als het u belieft."

„Werk hard!"

Deze „jongen" was de later algemeen bekend geworden Dr. Stowell.

Een vrouw, die nog al praatziek was, zei eens tot hem: „Ik heb den laatsten tijd veel onder de Roomschen verkeerd, en daardoor ben ik in groote verzoeking gekomen, om van godsdienst te veranderen."

„Welzoo," hernam hij, „ik wist tot op dit oogenblik niet, dat gij eenigen godsdienst had, om dien voor een anderen te kunnen verruilen."

Eens uit Ierland terugkeerende, bestrafte hij den kapitein, die ontzettend vloekte, door te zeggen: „Hoor eens, kapitein, wij moeten hier eerlijk spelen. Gij hebt al zoo lang gevloekt; wacht nu, totdat ik mijn beurt gehad heb."

Hij was bij dit alles een voorbeeld van buitengewone werkzaamheid, wat den herderlijken arbeid en de Christelijke liefde betreft. Hij was er altijd op bedacht, om aan arme zieken kleine versnaperingen te bezorgen. Zoo kon men hem in den zomer 's morgens al vroeg in den tuin zien, met een mand aan den arm, en bezig om aardbeziën te plukken, die hij dan zelf naar de zieken bracht, en den armen lijder in persoon, met een vriendelijk woord er bij, kwam aanbieden. Al wat men „vrije uren" noemt, werd door hem in den dienst des Heeren besteed. Men onderstelt, dat zijn vele werkzaamheden op Christelijk gebied oorzaak geweest zijn, dat hij zoo gelukkig gestorven is.

Toch oordeelde de prediker alles behalve hoog van zichzelf. Toen hij eens in gesprek was met den welbekenden predikant J. Vine Hall, merkte die op, dat er geloovigen waren, die een staat schenen bereikt te hebben boven alle vrees verheven, er bijvoegende: „Daar ben ik nog niet; ik verheug mij slechts met beving." — Hill antwoordde: „Wensch ook niet verder te komen. Bedenk, dat die mensch welgelukzalig is, die altijd vreest. Ik ben niet beducht voor de getrouwheid van Christus, maar wel voor de bedriegelijkheid van mijn eigen hart."

Toen hij oud begon te worden, werd hij door lichaamsongesteldheid dikwijls verhinderd, den openbarengodsdienst bij te wonen. Maar het kostte vrij wat zorg en oppassing om hem binnen te houden, daar hij, wanneer het orgel begon te spelen, zoo behendig wist te ontsnappen.

De avond van Nieuwjaarsdag verschafte hem altijd een bij uitstek aangenaam uur; het was dan Avondmaalsviering in zijn gemeente. Eens echter moest hij juist dien geliefkoosden avond in zijn woning doorbrengen, verhinderd zijnde om op te gaan, tengevolge eener oogontsteking. Na veel tegenspraak bewilligde hij er in om thuis te blijven. Doch wat gebeurde? Juist toen de gemeente begon te naderen tot den Avondmaalsdisch, verscheen de eerwaardige, oude man, in een grooten, blauwen mantel gewikkeld en het hoofd omzwachteld. Hij had, hoewel geblinddoekt, toch alleen zijn weg weten te vinden uit zijn huis naar de kerk.

De opgewondenheid, daardoor teweeggebracht, laat zich moeilijk beschrijven. De vergaderden „barstten los in innig gevoel des harten," toen zij hun beminden herder daar zagen voorttreden naar de tafel, terwijl de dienstdoende leeraren er op aandrongen, dat hij toch naar huis zou gaan. „O, mijn lieve gemeente!" riep hij luidkeels, „zij willen mij niet eens een enkel woord tot u laten spreken." Daarop sprak hij toch een korten, maar treffenden zegenwensch uit, en begaf zich toen naar zijn huis.

In zijn laatste predikatie, uitgesproken den 31sten Maart 1833, zeide hij: „O, mijn geliefde broeders en zusters! Ik zou haast wenschen weer jong te zijn, als ik maar weer zulke dagen mocht beleven als in het eerst, toen ik op de straten en in de stegen placht te prediken, uit gebrek aan een gebouw. De herinnering aan hetgeen ik toen gevoelde, is mij nu juist nog zoo aangenaam."

Dit woord, uitgesproken toen hij, oud en zwak geworden, zijn einde voelde naderen, kenschetst hem geheel. Zijn werken was zijn leven, zijn kracht het gebed.

Zeldzaam zijn dergelijke mannen altijd. Doch tot grooten zegen eveneens. A. J. HOOGENBIRK.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

M. te K. vraagt opheldering van 't volgende:

DE ZONNEBLOEM. (Uit Bilderdijk.)

Schoon *Klytieë* haar oogen nooit
Van *Febus* stralen
Af laat dwalen,
Hij heeft in 't eind zijn kring voltooid,
En de nacht bepaalt zijn' luister.
Maar uw oog blinkt zelfs in 't duister,
Galatheë! en mijn gezicht
Blijft daar eind'loos op gericht.

Antw. — *Febus* is Helios, de zonnegod. *Klytia* is de naam van een juffrouw uit de fabelleer, die met Febus verkeering kreeg. Doch het was, van *zijn* zijde, vrijage zonder meenen, en raakte af. Klytia echter kon niet nalaten steeds naar het altijd glanzend gezicht van Febus te blijven kijken, zoodat de goden het gewone huismiddel toepasten, en haar in een bloem veranderden. De lezer weet nu waarom de Zonnebloem zich steeds naar de zon wendt!

Galathea, een andere juffer, was een bekoorlijke zeenymf. Febus is 's nachts niet te zien, doch uw oog, Galathea, zegt B., blinkt altijd.

Verder: Wat Ten Kate bedoelt in „De Vrouw" met:

Waar de man zijn dwang-vermogen
Oefent, geldt de kracht voor recht:
Zal de *Scyth* zijn pleit betoogen,
't Krijgszwaard spreekt: „*de Pers* wordt knecht."
Wenschen zijn den Man geboden;
Wilde tochten slingeren hem;
En waar *Charis* is gevloden
Krijscht, wanluidend, *Eris*' stem.

Antw. — De *Scythen* waren een woest volk uit de oudheid, dat het huidig Rusland bewoonde. *Charis* is de liefde, *Eris* de twist. (Erisappel uit de fabelleer = twistappel.) De dichter wil zeggen: Bij den man geldt vaak het recht van den sterkste. De ruwe Scyth zal nog een betoog houden, redeneeren om zijn recht te bewijzen. (Zie b. v. Lafontaine's fabel „De boer van den Donau.") Maar als thans het zwaard wordt getrokken, is alle betoog ijdel. Zelfs de Pers moet dan het geweld dienen. De man maakt zijn wensch tot gebod, wordt geslingerd door hartstocht. Wijkt de liefde, dan heerscht twist en strijd. A. J. H.

https://achterderug.nl

„Vacantie in Engeland."

't Was een eigenaardig samentreffen.

Een mijner vrienden, die huiselijken zegen herdacht, vroeg me „op een kop chocolade" — hij is onthouder en ik ben 't bijna. 't Bleek me, dat bij de chocolade hoorden wèlsmakende gebakjes en een geurige sigaar.

Den avond daarna begon ik aan 't werk van mej. *Kuyper*: „Vacantie in Engeland" en toen ik er voor mijzelf 'n algemeenen indruk van gekregen had, moest ik onwilkeurig denken aan chocolade mèt banket.

De schrijfster heeft het benijdenswaardig voorrecht, veel te kunnen reizen, en ze heeft de gave anderen van haar reizen te laten mee genieten. Totnogtoe hadden haar boeken vooral *dit* doel en in gedachten noemden wij haar al eens onze Christelijk-nationale reisbeschrijfster, welke post nog steeds vacant was in onze Christelijk-literaire wereld. Ook de uitgever dacht in deze richting, en vond het daarom noodig, den volke kond te doen: Hier hebt ge nu mej. *Kuypers* eersten „roman."

„Als 't *is*!" . . . . Het tweede gedeelte van dit boek is een korte, pakkende roman. Maar mej. *Kuyper* richt een „Engelschen" disch aan: den eigenlijken „roman" laat ze voorafgaan door een prettige, lange reisbeschrijving. Deze laatste zouden we kunnen betitelen: „Acht dagen in een Engelsche familie." Terwijl dan de eigenlijke roman bv. zou kunnen heeten: „Het liefde-leven eener Verpleegster." Met 'n paar korte wijzigingen in de twee deelen, zouden dan de katoenen rafeldraadjes, waarmee ze aan elkaar gehecht zijn, gerust doorgeknipt kunnen worden; dan hadden we een afzonderlijke reisbeschrijving, en een afzonderlijke roman. Maar nu . . . .?

Nemen we eerst de reisbeschrijving. *Elze van den Berg* is wijk-verpleegster. Niet slechts om dusdoende haar leven nuttig te besteden, maar ook om op eerlijke wijze haar brood te verdienen. Ze blijkt van goede afkomst, maar de familie heeft een finantiëele duikeling gemaakt, waarover verder niet uitgeweid wordt; *Elzes* broer *Wim* toog naar Amerika, waar hij van onderop, als gewoon sjouwer, beginnen moest, en zijzelve ging in de verpleging.

Ze heeft nu drie weken rust. Met de „Batavier" gaat ze naar Engeland, waar ze eerst, in den omtrek van Londen, acht dagen doorbrengt in 't gezin van haar oom, die met haar moeders zuster gehuwd is, om daarna twee weken in pension te gaan.

Tante is 'n hartelijke „goeierd," die min of meer 'n Engelsch cachet gekregen heeft, maar 'n Hollandsch hart behield. Oom is de waardige, kreuk- en smetlooze, nooit-uit-den-plooi-rakende, zelfbewuste Engelschman, correct in alles, van wien men zich niet denken kan, dat-ie òòk eens als weerbarstig jongeling 't wiegekleed wegsloeg. Voorts is er 'n nicht, *Edith*, 'n mooie verschijning, maar met driemaal ompantserd hart, in wie al de nationale trots gevaren is, Engelsch in alles, buiten Engelschen slechts barbaren kennende, die, de achttienjarige, haar meerderheid voelt boven de 30-jarige nicht-verpleegster uit polderland, en haar meerderheid toont op een wijze, die „Engelsch" zijn moge, maar met ware, fijne beschaving in lijnrechten strijd is.

Men kan uit deze reisbeschrijving leeren, hoe een fijne, Engelsche huishouding is ingericht; hoe men er huisgodsdienst houdt; waarover men al dan niet spreken mag (o.a. volstrekt *niet* over z'n „maag"); hoe men er z'n brood bejamt; hoe men er kerkt en vele andere, zoowel wetens- als vergetenswaardige zaken meer.

't Past ons natuurlijk niet mej. K. voor te schrijven 't milieu, waarin ze zich bewegen moet, maar àls ze eens kans krijgt, zoowel in Amerika als in Engeland te vertoeven in wat men meer noemt de „volks"-kringen, en dan liefst die, waarin het calvinisme en puritanisme nog terdege nàwerkt . . . . ze zou in haar beschrijvingen voor een deel van ons volk nóg meer interessant zijn. We zouden de schrijfster ook wel eens onder buitenlandsche geestverwanten willen zien — de verf van haar tafereelen zou frisscher zijn nog!

En nu de roman. *Elze van den Berg*, de Hollandsche verpleegster, dertig jaar, is in één opzicht niet makkelijk te voldoen. Naar eigen getuigenis, zal ze alleen een huwelijk aangaan, als 't tot haar komt in een „prachtuitgave." Met de „goedkoope editie" is zij niet tevreden. Gelukkig voor ons, mannen, dat in 't algemeen onze lieve, blozende Hollandsche maagdekens er anders over denken, en de „goedkoope" uitgave óók wel willen, als ze maar solide is. Edoch, elk z'n smaak. Elze van den Berg zoogoed als een ander!

Die „prachtuitgave" ontmoet zij te Crowborough, Moorside, in pension. En wel in den vorm van dr. Izard, beroemd Londensch geneesheer.

Elze en hij zijn nu de hoofdfiguren in den roman. Om hen heen ziet men mrs. *Scott*, een verstandige Christelijke weduwe met twee lieve, gehoorzame kinderen, van wie men de grootste moeite heeft te gelooven, dat ze uit en van zichzelf geneigd zijn tot alle kwaad, zooals wij; voorts een nullig Engelsch paar in de wittebroodsdagen, welk paar in al zijn nulligheid wordt geteekend, en dan twee Hollandsche zusters, een leelijke met 'n hart van goud, en een mooie flirtster, poeslief tegen de buitenwereld, aaiend en aanhalerig, maar een echte Megeer voor haar zuster.

De „mooie" tracht dr. Izard in te palmen, en 't schijnt, dat deze niet ongevoelig is voor haar vrouwelijk schoon en de aantrekkingskracht harer lieve manieren. Maar in werkelijkheid leert hij Elze hoogachten; zijn achting neemt toe en wordt innige sympathie en deze verdiept zich tot een groote liefde.

Bij Elze gaat het denzelfden weg. Eerst neemt ze nauwelijks notitie van den Londenschen arts — 'n meisken van dertig verlieft niet als 'n bakvischje — maar ook de vrouw van veel ervaringen, die 't leven en de menschen kent, die met geen „goedkoope editie" tevreden is, volgt de wet der aantrekking, als maar de juiste magneet in haar nabijheid komt . . . Elze raakt verliefd, dat het den bodem harer ziel beroert!

En nu komt het ons meest sympathieke deel van den roman: De strijd, dien ze te voeren heeft tusschen de gehoorzaamheid aan God en haar aardsche liefde! Dr. Izard is een nobel man, maar atheïst. Beide levensbeschouwingen staan absoluut tegen elkander over. De strijd voor Elze is zwaar, maar in de mogendheid des Heeren behaalt ze de overwinning, al zal ze tot het einde toe de litteekens van den strijd dragen in haar ziel.

Dit alles speelt zich af in de korte spanne tijds van veertien dagen: de eerste kennismaking, de verlieving, de zelfstrijd, de verzoeking, de overwinning — alles. Maar in het liefdeleven gelden de gewone wetten niet der natuur. . . . .

Genoeg, om lezer en lezeres te doen begrijpen, wat hun dit boek geeft. Dat het in den huiselijken kring, van hand tot hand gaande, met graagte gelezen wordt, kan ik uit eigen ervaring bevestigen.

P. BR.

Nederlandsche Menu's.

Waarmede zouden we deze „Peper-en-zout-rubriek" beter kunnen beginnen, dan met een praatje over *menu's*, of, zooals we eigenlijk moesten schrijven in Nederland, over *spijskaarten*. Niet dat we onder het hoofdje „Peper en Zout" steeds willen schrijven over het „materiëele," over het eten en wat daarmede in verband staat, — dat zou een te letterlijke opvatting van ons opschrift zijn. Ook wil deze rubriek zich niet verbeelden, de andere artikelen in ons Blad smakelijker te maken; dat hebben ze waarlijk niet noodig! Neen, ons plan is, om onder den hoofdtitel „Peper en Zout" en met de onderteekening „Kruidnagel," nu en dan iets te geven, dat het gemakkelijker maakt, de zwaardere spijzen te verteren. Wat peper, wat zout, zoo'n kruidnageltje — ze geven zoo eens even een aangenaam, prikkelend, opwekkend smaakje; ze wekken den eetlust naar de spijzen der „solide" schotels eens opnieuw op! — En waarmee zouden we dan beter deze rubriek kunnen „openen," dan met een praatje over „spijskaarten?" Want wàt er ook op onze spijskaarten voorkomt — peper, zout en kruidnagels niet. Daarom kunnen *wij*, waardig drietal, wel het best eens *gekruid* de waarheid zeggen over die „dingen," die meestal vlak naast ons op tafel liggen.

Menu's! Ja, waarom moeten die dingen nu Fransch worden genoemd en in 't Fransch zijn opgesteld? Hebben wij, Nederlanders, dan niet eens benamingen voor 't geen wij *eten*? Als een Nederlander op de geschreven of ge-

https://achterderug.nl

Van „kleine Princen."

Een weinig bekenden Prins geeft ons de plaat, — ook al is het origineel, waarnaar ze werd bewerkt, een beroemde schilderij. Velazquez schonk in het nauwkeurig weergeven van elk onderdeel, in de fijne bewerking van het gelaat vooral, hier een zijner meesterstukken. Meer dan eenmaal heeft hij dezen Prins, Baltasar Carlos, geschilderd, maar geen zijner stukken overtreft dit kunstprodukt.

Maar wie kent nu Baltazar Carlos? Bijna zouden we geneigd zijn tot de veronderstelling, dat hij zijn weinige bekendheid voor een deel aan zijn schilder te danken heeft. Dat hij zoo weinig bekend is, ligt in het droeve feit, dat hij reeds op zeventien-jarigen leeftijd overleed.

Met vreugde, met buitengewone blijdschap was de tijding van zijn geboorte door het Spaansche volk ontvangen.

In 1629 jubelde Spanje om dezen troon opvolger, den zoon van Koning Filips IV en Isabella van Bourbon. En welke verwachtingen koesterde men later niet voor de toekomst! Toen de jonge Prins verloofd was met Mariana, de dochter van Keizer Ferdinand III! Maar — teleurstelling volgde, en de dood sloeg alle hoop weg.

We denken hier aan een anderen „kleinen Prince," wiens geboorte door niet alle landgenooten met vreugde begroet werd, maar die niettemin tot rijken zegen voor zijn volk werd; tot zegen ook voor andere volken. Aan onzen Stadhouder Willem III, als kind reeds beminnelijk; een „Prince, vrij, onverveert." Als kind — een bleek jongetje, zwak en gekweld door een chronischen hoest.

Bovendien — bewaakt, maar niet door vaderlijke zorge; eer bewaakt met dien argwaan, waarmee men staatsgevaarlijken aanziet en in 't oog houdt.

Dat lieve kind werd altoos weer als man behandeld, altoos tot ernst geroepen, en dat brooze lichaam werd niet ontzien. Wat is er al geschied, om hem van levensdoel te doen veranderen! Toen hij zoo oud was als de Prins, die hier is afgebeeld, smeedde de heer De Witt tegen hem zijn Eeuwig Edict.

Maar het heeft niet gebaat. God verhoorde de gebeden van dat tienjarige Prinsje, dat smeekte een „pilaar der religie" te mogen zijn.

Hij werd een pilaar, die stutte en voor een schrikkelijken val behoedde.

Kleine prinsen — ook hun geldt het woord, dat ze als kinderen doen zien, wat ze eens zullen wezen.

We denken aan onze eigen lieve Prinses Juliana thans. Haar tweede verjaardag stemt tot dank aan God den Heere, die Haar voor Haar Ouders en ons behoedde. En Zij — dit weten we — Zij mag opgroeien in een sfeer van enkel liefde.

Welk een voorrecht, Haar hierin geschonken, Haar en ons volk. Want ze is ook onze Prinses, aan ons volk verbonden, de lieveling des volks. 30 April is ons een feestdag. Dan rijzen de gebeden ten hemel voor de kleine Juliana, voor Haar Koninklijke Moeder, voor den edelen Prins der Nederlanden, voor het Koninklijk Huis.

Blijve tot in lengte van dagen die Aprildag een dag van vreugde. Leve Prinses Juliana! Des Heeren zegen omringe Haar.

A. L. v. H.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

eigen wil, nooit iets wenschen, wat God niet wenscht, nooit zuchten naar vrijheid van denken, ten slotte zelfs niet meer *denken!* Je zult me toegeven, dat daardoor het leven steen voor steen afgebroken wordt, totdat het gemis niet eens meer gevoeld wordt, niet eens meer bewustheid bestaat van hetgeen daarbuiten ligt. Dat gaat als met een vogel in de kooi. Eerst laat hij 't hoofd wel een beetje hangen, maar weldra leeft hij weer op achter de tralies en vergeet, dat er ooit zoo iets is geweest, dat vrijheid heette. Maar zie je, Martha, zoo mist hij toch het beste, dat het leven geven kan."

Hij was bij den ruststoel blijven staan en streek haar zacht met de hand over 't voorhoofd. Hij bemerkte, hoe een paar groote tranen onder haar gesloten oogleden voor den dag kwamen en langzaam over haar bleeke wangen gleden.

(*Wordt vervolgd.*)

PENNEKRASSEN.

Het madeliefje.

„Daar komt de lieve Lente," zoo zongen we in onze jeugd; en dan verder: „Nu gaan wij naar de weide, naar 't groene klavergras." Arme stedeling, die zoo weinig ziet van de herleving der natuur, van de ontluiking van bloem en blad. En gij, „buitenmensch," wordt toch niet te zeer gewoon aan de telken voorjare in veld en bosch zich herhalende ontwikkeling van bladerpracht en bloementooi! Wij benijden u uwe malsche weiden, waarover de hemel zijn sterrekes heeft uitgezaaid in de witgele madelieven, zoo geliefd om haar schoonen eenvoud en eenvoudig schoon. We vinden ze reeds in Maart hier en daar, in grasrand en berm, langs weg en sloot. Maar als Mei in het land komt en de boomgaard zich tooit in het bruidskleed, dan ontwikkelen ze zich bij millioenen uit den onaanzienlijken bladerbos, die ze voedt en zich toch steeds meer verbergt, naarmate zijn kinderen op hoog-opschietende stengels gras en klaver overzien.

Mei in 't land. 't Is kinderachtig misschien, maar als de maand op den 1sten wordt ingeluid, dan ga ik 's morgens dadelijk van de slaapkamer naar het harmonium en van het zachte register gaat het naar het forsche en het kinderlied klinkt als van ouds met blijde en dankbare stem, in trippelmaat:

Daar is hij, daar is hij, de lieflijke Mei,
Hij strooit weer de bloemen in bosch en op wei,
Hij drenkt weer de velden met geurigen dauw,
Bevolkt weer met zangers der hemelen blauw.

En neuriet gij, die dit leest, het niet met mij mede?

Mei legt het heerlijk bonte tapeet over de velden: het goud der boterbloem en het zilver van het madeliefje en daartusschen al de nuancen van paars en rood en geel der heerlijk schoone veldflora.

Welk bloemeke is zoo algemeen geliefd als het madeliefje, zoo oud reeds en toch altijd weer jong. In de woordenlijsten der 13de eeuw wordt ze reeds de „zonnebruid" (sponsa solis) en de liefdebloem" (flor amoris) genoemd en in de 15de en 16de eeuw zong het volk het liefdelied van het „bloemenorakel", van het „Vridel-souge," (oog des geliefden.) waarin men geluk meende te lezen.

De bellis perennis, „het gansche jaar schoon," verscheen volgens de Grieksche mythe, toen de bevallige Belides, vervolgd door Bertumdes, in de grasbloem werd veranderd. De Roomsche legende verhaalt, dat Maria de door het kindeke Jezus gesneden kunstbloemen strooide over de velden, waar ze begonnen te leven. Voorts werd het madeliefje bezongen door de dichters alle eeuwen door, het bevallige bloemke reeds in de 16de eeuw als kransen gevlochten om de hoofden der jonge meisjes.

Onder allerlei namen kende met de „Maassüszeln" van het oude bisdom Spiers, de „duizendschoon" en „flor-amor" de „Magdlieben," de „Mannablümli" en „Tusighübsch" en „Margritti" en „St. Margerithe-Rösli" van Zwitserland, de Oostenrijksche „Ruckeren," de Hessische „Konrädchen," de „Gänseblume" of „Gänsegisserli" (ze staan als de ganzen in de wei op één been), de Zweedsche Praestkrage (priesterkraag), de Deensche „Praestekrull."

En ook in ons land draagt de maagdelief tal van namen; om met Groningen te beginnen „landjebloume" en verder margeriet, kranje, fennebloem, grasbloem, koeiebloem, meizoentje; dat laatste woord, hoe karakterestiek!

De Schotsche barden plantten ze op het graf van den jongeling, de oude Britten spraken van het „e'e of daie," (oog van den dag,) later veranderd in „day's eye," en toen saamgetrokken tot „daisy." De verloofde ridder schilderde ze in zijn wapen, en aan de Bourgondische en Fransche hoven was ze zeer gezien.

Natuurlijk heeft men ook het maagdeliefje gecultiveerd, en het verscheen straks geheel gevuld in verschillende kleuren; de ordinaire roode bleef een volksbloem, maar de „reine marguerite" en de „bellis anemone" stegen zeer in aanzien. Naast het genot zocht men in de vorige eeuw ook het nut. Men at de bladeren van de maagdelief als sla, en in een boek van 1714 lezen we: „de madelief is een goede plant voor lever, milt, borst, wonden en jicht; zij helpt altoos." Sedert is, voorzoover we weten, ons bloempje uit de apotheek verdwenen, alleen haar zuster, de bekende kamille, wordt nog steeds onder de geneeskrachtige kruiden genoemd.

De madelief heeft zeer aanzienlijke familie. De dwerg-, middel- en reuzenasters, de keizeraster en pyramideaster (aster = ster) zijn volle nichten, evenals de adellijke chrysanthen in allerlei nuancen gekweekt en tot hooge prijzen verkocht. Maar zij bleef de eenvoudige veldbloem, de landen sierend voor iedereen, de lenteweide kleurend in verrukkelijke pracht. En onderwijl denken wij aan het spreekwoord: „Eenvoud is het kenmerk van het ware," en aan het Schriftwoord: „Die zich vernedert, zal verhoogd worden."

Komt, gaan we naar de weide, en zingen we ons kinderlente-lied uit:

„Wees welkom, gij spiegel van 't hemelsch verschiet!
Zijt gij reeds zoo heerlijk, wat wacht mij dan niet!
Zijt gij reeds zoo streelend, zoo troostvol, zoo rein,
Wat zal dan die eeuwige Meimaand eens zijn!"

L. K.

STIJLBLOEMEN.

1. De huiskat is uit den wilden staat in den tammen geleid, naar men vermoedt.

2. *Ongelooflijk* zijn de honderden hazen, die hier het oog des jagers streelen. (Onbetrouwbare hazen!)

3. *Kamer-beeldspraak.* De koelie werd genoemd de spil, waarom heel de arbeidswetgeving draait. De drie inspecteurs „heeft de Minister laten vallen," de advokaat-generaal „werd van de begrooting geschrapt"....

4. Een huishoudster gevraagd bij een heer, die goed koken kan.

5. Op onbewezen stellingen afgedreven, richt hij plotseling zijn geschutvuur tegen vroegere vrienden.

6. „Hier maakt men kragen van kant." (Moorddadig!)

A. J. H.

https://achterderug.nl

DE ZORG VOOR HET KLEINE.

„Kleine kleuters, blank en blij,
„Komen in de maand van Mei,
„Zoete snoetjes,
„Dribbelvoetjes;
„Kleine kleuters, blond en blij,
„Dartlen vroolijk in de wei!"

't Is Lente.

Het zachtgroene graskleed ligt over de velden gespreid. De kleine beek babbelt klaatrend langs zijn oevers, tusschen varenkruid, madelieven en sleutelbloemen. De vruchtboomen staan in vollen, in heerlijken bloei. En de morgenzon schijnt vroolijk glanzend over het levende landschap.

Want het is lente!

En op die glanzende weide, in het blijde zonlicht, dartlen de lammeren en verheugen zich in *hun* lenteleven. De mollige, onvaste pootjes doen grappige sprongen in het gras; zij rollen en buitelen, dribblen en draven, en hun „zoete snoetjes" snuffelen welbehaaglijk aan alle bloemen en grashalmen. 't Is ook zoo mooi, zoo goed, zoo heerlijk al wat zij zien. Schoon is hun wereld, hun weide-wereld; en lief is hun 't jonge lenteleven.

Zij vreezen geen onheil, omdat zij het niet kennen. Zij hebben wat zij behoeven, want een trouwe hand zorgt voor hen. Die geeft hun wat goed en noodig is, weide en zon, en op de bestemde uren ook melk uit de flesch.

Ja, de jonge boerin, die de zorg der kleine lammeren op zich nam, weet precies wat haar voedsterlingen noodig hebben; en het eigen dochtertje gaat hupplend met haar mee. Het voelt zich aangetrokken tot die dartele diertjes. Met een gevoel van kameraadschap kijkt zij naar hen, en vaak speelt en stoeit zij met de lammeren in de wei. Zij zelf is immers ook nog maar een *lammetje*; een kleuter, blond en blij, dartlend in de maand van Mei!

Op den boer rust de gewichtige, krachteischende taak om het land te bebouwen, den veestapel te verzorgen en beide zooveel mogelijk productief te maken.

„ . . . Zorgvol te streven
„In 't werkzame leven
„En, nimmer vermoeid,
„Te planten, te zaaien,
„En tijdig te maaien
„Is 't werk van den man . . ."

Maar die pasgeboren lammeren te verzorgen, die teere wezentjes, hulpeloos achtergebleven zonder moeder, waarbij zooveel geduld en nauwgezetheid vereischt wordt, is het werk der jonge boerin. Zij weet wat het zeggen wil kleinen te koesteren. Heeft zij zelf niet, blijde moeder als zij is, vaak eigen „kleinen" gekoesterd en gevoed, ja met duizend zorgen grootgebracht?

De kleine lammerenkopjes drukken zich dan ook vol vertrouwen tegen haar aan, zij snuffelen aan haar schort, en likken haar de hand, want zij weten, dat zij van *haar* niets dan goeds te verwachten hebben.

Het is haar een vreugde, deze kleinen wel te doen, en gaarne leert zij haar dochterke, hoe zoet en liefelijk het is, 't hulpelooze en teere te verzorgen.

* * *

Kleinen verzorgen . . . .

Wat is geringer, minder in tel? Wat doet minder van zich spreken? Wie toch telt al die vele kleine zorgen, die er noodig zijn, om een „menschenleventje" op te kweeken tot een zelfstandige persoonlijkheid?

Het is schijnbaar zoo onbeduidend, zoo dood-eenvoudig; een aaneenschakeling van kleine nietigheden en nietige kleinigheden: fleschjes warmen, papjes koken; wiegjes spreien, liedjes neuriën; hemdjes naaien, kousjes mazen; prentjes knippen, popjes lijmen . . . .

En toch . . . .

Juist in dat kleine ligt de kiem van het groote, van geheel een menschenleven. De trouwe plichtsvervulling eener moeder doet niet alleen het kindje in de wieg gedijen, maar leidt ook de eerste schreden op hun levensweg ten goede, of ten kwade.

O, de invloed, die er uitgaat van moeders schoot, van de kinderkamer, van het huisgezin, — zij beslist menigwerf voor heel het volgend leven.

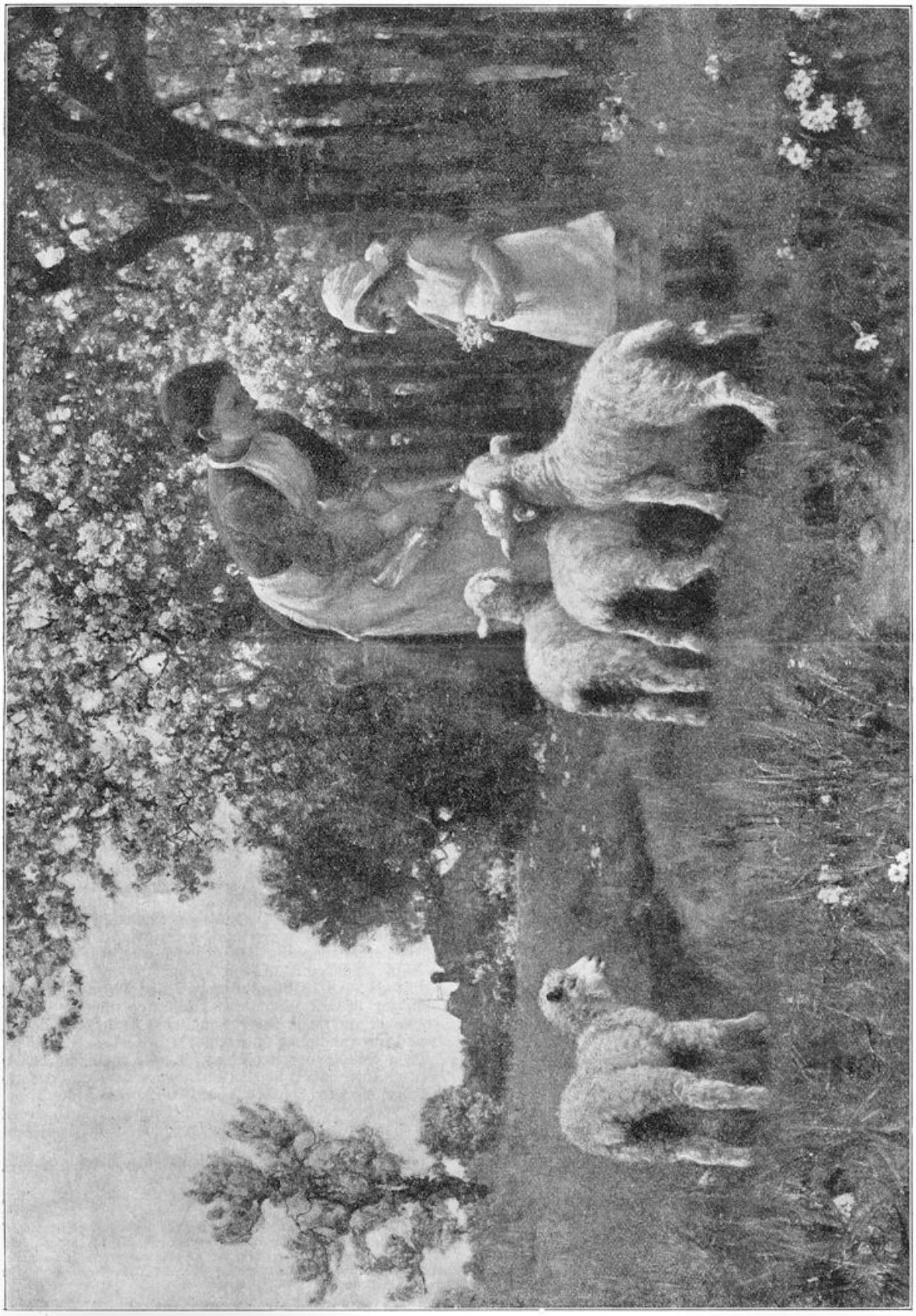
Wat zou een Samuël zijn geweest zonder een Hanna, een Augustinus zonder een Monica, een Timotheüs zonder een Eunice? Zijn ze niet — door Gods genade en onder Gods zegen — groot geworden door de trouwe zorgen van biddende moeders, die reeds vroeg „de kleine voeten leerden zich te richten naar de hemelsche stad"?

Wat is teerder, dan aan *kleinen* te leeren het goede lief te hebben en het kwade te haten, mild te zijn en vriendelijk jegens allen? Wat is schooner, dan wanneer den kleinen, blijde in de volle vreugde van hun jonge lenteleven, dartlend in de wei, geleerd wordt naar Gods blauwen hemel op te zien, van waaruit Gods vriendelijk oog op grooten en kleinen nederziet, en Wien ter eere alles bloeit en groeit? Ja, wat is lieflijker dan hen te vertellen van den grooten Kindervriend, Wiens vreugde het was, *kleinen* rondom Zich te vergaderen, opdat Hij zegenend hun de hand op het hoofd zou leggen?

Neen, het *is* niet gering *kleinen* te verzorgen. Wel is het vaak moeilijk bij de dagelijks terugkeerende kleinigheden, altijd frisch en vriendelijk, onvermoeid en geduldig te zijn. Maar ik zou willen vragen: Waar vindt men meer „de poëzie van den arbeid" dan juist in de kinderkamer? Geen grooter vreugde, dan die jonge levensknopjes zich te zien ontwikkelen tot bloesem, te zien ontplooien tot bloem, ieder naar zijn aard. En waar het bij allen arbeid noodig is, zich biddend tot God te keeren, daar behoeven zij, die kinderen verzorgen, wel een driedubbele bede om geduld en liefde en wijsheid, opdat zij blijmoedig en getrouw hun roeping vervullen: Te zorgen voor het kleine.

E. V.-v. O.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

VRAGENBUS.

B. V. te **G.** — De keuze van het gepaste middel moet, vooral bij *chronische* ziekten, geschieden door nauwkeurige vergelijking van alle ziekte-verschijnselen met de symptomen, die door de verschillende middelen bij gezonden te voorschijn geroepen worden. Dit kan veelal slechts met behulp van uitvoerige repertoriën, zooals die in 't bezit van homoeopathische artsen zijn. plaats hebben. Bij de hardnekkige maagkwaal uwer 75-jarige moeder, die volgens het onderzoek van den dokter niet met organische veranderingen gepaard gaat, is na vergelijking van alle beschreven verschijnselen *Nux vomica* 6 maal, *Arsenicum* 4 maal en *Carbo vegetabilis* 3 maal aangewezen. Wij raden u dus met het eerstgenoemde middel in de 4de decimale verdunning de kuur te beginnen en wel 3 maal daags 10 minuten vóór het eten 5 droppels te geven, daarbij wijn en alle zure spijzen te vermijden. Treedt beterschap in, dan bij dit middel blijven, dat met tusschenpoozen van 1 à 2 dagen genomen wordt. Helpt het niet voldoende. dan komen de andere twee middelen in aanmerking. Gunstig werkt ook een warm Priessnitzsch compres op de maag, een half uur lang nà het middageten.

D. te **O.** — Tegen het chronische ekzeem der hoofdhuid bij uw dochter, waarbij nog geen enkel middel geholpen heeft, raden wij u aan, eens de proef te nemen met het inwendig gebruik van *Tellurium* in de 6de decimale verwrijving, 2 maal daags een mespunt vol, daarnevens het hoofd in te wrijven met schuim van *Ichthyol-teerzeep*. Het hoofdbedeksel(hoed, muts) moet vaak gereinigd worden.

D. 't H. te **N.** — *Kinkhoest* wordt ook wel *slijmhoest* genoemd, daar er in het tweede stadium dezer veel verbreide kinderziekte steeds een overvloedige slijmafscheiding plaats heeft, waarbij de kinderen dikwijls reutelende geluiden op de borst hebben. In dit stadium van de hoest is *Sulfur auratum* (goudzwavel) zeer aanbevelenswaardig, daar het het slijm losmaakt, zoodat de kinderen het beter kwijt raken, terwijl in het eerste stadium, het *krampstadium*, *Cuprum* 't vaakst van alle middelen der huisapotheek aangewezen is. Begint men hiermede dadelijk bij het optreden der eerste verschijnselen van kinkhoest, dan heeft de ziekte veelal een zachter en korter verloop.

Bij *chronische gewrichtsrheumatiek* is het voortgezet gebruik van Salicylzuur in elk geval sterk te ontraden, hoogstens kunt u van dit middel eens gebruik maken als bij een acute verergering der kwaal tengevolge van kouvatten of influenza de pijnen 's nachts al te hevig zijn. Bij het langzaam verloop dezer ziekte is van het inwendig gebruik van homoeopathische middelen geen onmiddellijke, zeer in 't oog vallende beterschap te verwachten, daarentegen kunnen met geduld en volharding met deze middelen dikwijls bevredigende resultaten verkregen worden. Bij groote stijfheid en gedeeltelijke verlamming, waarover u in 't bijzonder klaagt, is b.v. het afwisselend gebruik van *Causticum* en *Thuja* zeer aan te bevelen. Daarnevens is het blootstellen van het lichaam aan den weldadigen invloed van den zonneschijn en zoo mogelijk beweging in de open lucht van goeden invloed. Van veel belang is ook het *diëet*. Dit moet in hoofdzaak *lacto-vegetabiel* zijn; vooral gezouten vleesch is verboden, terwijl zuurachtige vruchten, in 't bijzonder sinaasappelen en citroenen, van groot nut zijn.

Een ernstige raadgeving.

Evenals aan wasschen en aan tandenpoetsen moesten de moeders haar kinderen ook aan geregelde, dagelijksche ontlasting, liefst 's morgens vroeg, gewennen. De natuur helpt mede, als wij haar geregeld tegemoet komen. De bekende Prof. Ebstein van de universiteit Göttingen schrijft hierover: „Ik heb zelfs kinderen hooren zeggen, dat zij wegens de school geen tijd hadden voor deze natuurlijke bezigheid. Vooral bij het vrouwelijk geslacht veroorzaakt een ongepaste valsche schaamte op deze wijze reeds vroeg een beginnende hardlijvigheid, die later in hardnekkige verstopping overgaat, welke de eigenlijke oorzaak is van vele chronische vrouwenkwalen." Op hetzelfde aambeeld slaat Prof. Kohlrausch: „De artsen zouden menigeen een levenslang durend gebruik van purgeermiddelen kunnen besparen, als zij op zulke kleinigheden wilden achtslaan, en in de families, die aan hun zorg toevertrouwd zijn, een woord op tijd wilden spreken."

Voor de lezers van „Timotheüs" geschiedt dit hiermede openlijk.

Vroegtijdig grijs worden van het haar.

Dit voor menigeen onaangename verschijnsel kan vaak vermeden of althans vertraagd worden door het dikwijls inwrijven van den haarbodem met *goede slaolie*; ook wat *glycerine* kan nu en dan er aan toegevoegd worden en werkt gunstig. Opvallende droogte van het haar bevordert het vroegtijdig grijs worden. — Alle *haarverfmiddelen* zijn daarentegen te ontraden; de meeste zijn schadelijk door hun gehalte aan vergiftige stoffen, vooral loodverbindingen, en de middelen, die onschadelijk zijn, hebben geen voldoende verfvermogen. Trouwens is aan het verven van het haar zóóveel ongemak en moeite verbonden, dat slechts enkele, zeer ijdele menschen zich aan de omslachtige behandeling willen onderwerpen.

Nalezing over Palestina.

In een der drie opstellen over Palestina, zeide ik onlangs, dat bij al het landbezit, dat de Joden reeds aldaar verkregen hebben, ook weldra het Jordaandal zou gevoegd zijn.

Dit is nu geschied. Het dal, dat persoonlijk eigendom van den Sultan was, is door de Joden gekocht. Het is de vallei, die zich uitstrekt van de zee van Tiberias tot de Doode Zee. Door allerlei oorzaken heeft het dal een tropische lucht, groote warmte, en buitengewone vruchtbaarheid. Bij bebouwing zal het zeer groote winsten kunnen opleveren. Voorts hebben de Joden de vlakte van Jizreël gekocht, een schoone vruchtbare streek. Geen wonder, dat het land nu reeds *viermaal* meer waard is, dan vroeger.

Even merkwaardig als deze nederzettingen van Joden in hun Vaderland is, wat Jeruzalem ons vertoont. Snel neemt de stad in bevolking toe. Een twintig jaar geleden telde zij 33.000 inwoners. Naar de nieuwste opgaven wonen er nu reeds meer Israëlieten in de stad, dan tijdens Jezus' omwandeling op aarde.

Toen Israël voor het eerst als volk naar zijn land terugkeerde, (uit Babel, 536 v. Chr.) was heel de Joodsche bevolking slechts hoogstens 50.000 personen sterk, en was geen voet gronds door haar ontgonnen. Toch groeide er van haar uit een groot volk, genoeg om heel een land te vervullen.

Thans is de toestand *veel gunstiger*. Wat zal het dan nù niet kunnen zijn en worden!*)

A. J. H.

*) Juist terwijl ik dit schrijf, komt een dame te Amsterdam, die een stukske land in Palestina heeft gekocht, (zie het 3de artikel, onlangs in „Tim." verschenen,) mij een deel van de opbrengst vereeren: amandelen uit de nederzetting „Rechoboth" bij Joppe. De dame heeft nu een tweede stuk lands gekocht.

https://achterderug.nl

De vermakelijke Vragenbus.

Waarom we ditmaal zulk een opschrift bezigen, leert wat volgt:

1. *Antw.* op een vraag van B. te D.:

„Een ei op Witten Donderdag gelegd,
Blijft immers altijd goed?"
Dat's juist gezegd;
Want als het straks niet goed meer is om te eten,
Toch nog wel om te worden weggesmeten!

2. Blijkt uit Jozua 10 : 12 niet duidelijk, dat het niet is, zooals men de jeugd leert, dat de zon stilstaat? Want hij zeide: „Zon, sta stil." Dus stond zij toen niet stil, maar bewoog. W.

Antw. — Zeker blijkt hieruit, dat de zon toen niet stil stond, trouwens, met evenveel recht bewijst men uit Hand. 27 : 7 dat in Paulus' tijd niet alleen het schip naar het land, maar ook het land naar het schip toekwam! Evenzoo blijkt uit Jakobus 5 : 3, dat goud en zilver in zijn tijd wel roesten konden! Dit alles is echter nu veranderd. Tegenwoordig staat de zon wel stil, (althans gelijk hier bedoeld,) komt het land niet meer naar het schip, en roest goud zoomin als zilver.

In mijn jeugd kwam eens in een gezelschap in Duitschland het gesprek op het gebeurde met de zon bij Jozua. Ook toen beweerde iemand, naar aanleiding van hetgeen Jozua sprak, dat de zon *niet* stilstaat. Na veel onnut praten zei eindelijk een der heeren: „Nu goed, we nemen dan aan, dat de zon liep, toen Jozua zei: „Sta stil!" Maar wijl nergens staat, dat zij weer is gaan loopen, houden we het er voor, dat het toen zoo is gebleven!"

3. Ik las, schrijft S. de G., onlangs:

Men maakt elkander complimenten;
Elk buigt, maar denkt: Och, *kool met krenten!*

Hoe dit laatste te verklaren?

Antw. — „*Kool*" is een woord, dat reeds van ouds in onze taal ook gebruikt wordt om aan te duiden: praatjes, voorwendsels, onbetrouwbare mededeelingen, enz. „Hij verkoopt kool" wil zeggen: Hij vertelt maar wat. Op een oude prent, uit den tijd der remonstrantsche twisten, ziet men een man, die op een kar kool vervoert. Op de kar leest men: Kool! kool!

Met kool (plant) of kool (delfstof) heeft echter het „kool," hier bedoeld, eigenlijk niets te maken.

De krenten worden hier bij de kool gevoegd als dienende om de spijs aantrekkelijk te maken, (voor de liefhebbers) en stellen dus voor al wat dient om de praatjes geloof te doen vinden.

De volgende vragenbus wordt weer „als voren."

A. J. H.

VARIA.

Juist daarom.

Oud Reintje sprak tot vosjen klein:
„Mijn jongen, nu je gaat in 't leven,
Pas op — dien raad wil ik je geven —
Voor al wie rood of rossig zijn."

„Wel" sprak jong vosjen, „dat is raar:
Zijn wij niet allen rood van haar?"

„Wel zeker," klonk het kort bescheid:
Juist daarom heb ik 't je gezeid."

Een echte.

Voorbijganger. „Wel boertje, na de droogte zulk een regen,
Wis ben je blij, en dankbaar voor den zegen!"

Boertje. „Ik weet niet, waarom 'k dankbaar wezen zal:
Het regent immers overal.

A. J. H.

De ontdekking van Amerika.

('n Vertelsel.)

(Onze Oost-Friesche buren naverteld door een Groninger.)

't Js al 'n haile, haile toer leed'n, dat 'r in Spanje 'n man woonde, dei aier op de kop zett'n kon. Ze nuimd'n hom Kris, maar zien van was Kloemboemboes. Vrouger haar e 'n taaske had, dou 'n tjalk, en in 't leste het e 'n schoener uuthoald. Op zekeren dag, dou e net zien bakkie koffie leegdrink'n zol, zee e inens: „Ja, dat's woar ook, ik zol ja Amerikoa ontdekk'n." En doadelk dee e zien duffel aan en gong noar de Keunink. — „Zoo," zee de Keunink, „bist doar endelk? Wilde Amerikoa ontdekk'n? Goud, 't wordt tied ook." — „Joa, dat's mie van mörgen ook invaaln," zee Kloemboemboes; „kiek 's, as ie mie nou 'n fikse baark geven, want mien schute ken d'r nait teg'n, den goa'k doadelk aan 't ontdekk'n."

Keunink, dei net 'n beetje kopzeerte har, wreef zuk in d'oog'n, en zee in zichzulm: „Nou, dei aier op kop zett'n ken, ken ook wel Amerikoa ontdekk'n!" en dou haard op: „'k Zel 'n mooi schip veur die uutrust'n loat'n mit alens, wat dr opheurt." Aan alens wuir nou docht. D'r kwam ook 'n extroa-klokkie aan boord. Zoo dom dee'n de mensken dou nog. Nou, en dou 't schip hailemoal kloar was, zailde Kloemboemboes d'r op lös. 'n Haile zet was 't nou net of de wereld niks as locht en woater was. En aaltied gong'n ze wieder, en nog wieder.

Maor 't duurde zóó laank, dat 't volk endelk faals wuir. „Kiek," zee'n ze, „dei wil nou Amerikoa ontdekk'n, en d'r is niks aan, en nou binn'n we d'r nòg nait. Aal 'n haalf joar binn'n we aan 't voar'n. Dat gait zoo nait langer, dommee hebb'n we gain boeskool en snieboon'n meer aan boord, en gain woater ook nait." En zai gong'n noar d'olle en zeeën: „As we d'r mörgen nait binn'n, dan krieg ie wat op de ribb'n." — En dou vuir'n ze moar weer, aal moar wieder, aal moar wieder.

Moar 's aanderdoags, och mien laive, zagg'n z' ook nog niks anders as locht en woater. En dou Kloemboemboes uut kooi kwam, woll'n ze hom aangriep'n.

„Stop 'n beetje," zee'e dou, „wat wil ie den toch? Ik bin ja nog aan de gang om Amerikoa t' ontdekk'n. En 'k zel 't doun ook, hur! 't Stait ja in de geschiedenis."

Ze woll'n d'r eerst niks van heur'n. Moar kiek, doar ropt d'r aine, dei op tippie van groote maast zat: „Laand, laand!" Nou, en dou luit'n ze Kloemboemboes lös. „He'k joe 't nait zegt?' zee e. „As ik ainmoal zegd heb, dat 'k Amerikoa ontdekk'n zal, den dou 'k 't ook, dat's doodeinvoudig."

Nou, en dou kwamm'n ze aan laand. En dou kwamm'n d'r van dei groote broene kerels op bloote vouten mit veeren op de kop. En Kloemboemboes, dei 'n vrundelk man was, gong noar heur tou. „Dagsoam," zee e. „Gòjen dag," zeeën ze. „Is dat hier misschien Amerikoa?" zee e. „Joa," zee aine, zooveel as de Keunink, „joa, en bien ie misschien Kloemboemboes?"

„Joa," zee e, „eerlieks woar, ik bin Kloemboemboes."

„Nou," zee dou de Keunink, „den is d'r niks aan te doen, den binn'n we ontdekt!"

L. K.

van = achternaam
taaske = kleine tjalk
baark = barkschip
kopzeerte = hoofdpijn
klokkie = sterke drank
'n haile zet = een poos
faals = kwaad
dommee = straks
boeskool = zuurkool
d'olle = de kapitein
wat op de ribben = een pak slaag
tippie = top
eerlieks = werkelijk

ONZE PRINSES.

https://achterderug.nl

AFSCHEID.

Muss scheiden!

Wat is een menschenziel toch een wonderlijk ding; wat een weefsel van tegenstrijdigheden. Van verlangen naar hetgeen komt en van betreuren van wat gaat. Van zich uitstrekken naar de toekomst en van terugblikken naar het verleden. Van vasthouden aan het heden, en van lijden om wat was en niet meer is, en om wat nog niet is. Als het gekomen is, dan stelt het te leur; als het gegaan is, wordt het geïdealiseerd, en uw fantasie maalt het u in de schoonste kleuren, wanneer ge het nog niet hebt.

Och, en soms is het heden toch óók zoo wondergoed. Is het zóó heerlijk, dat ge zoudt zeggen tot het oogenblik: „Toef toch en blijf, ge zijt zoo schoon." Maar voort gaat het al weer, grijpen en vasthouden kunt ge den tijd niet, onafgebroken gaat hij door als uw hartslag, en hij staat slechts stil, wanneer uw hart ophoudt te kloppen.

Voort gaat het, steeds voort.

En het arme menschenhart, dat behoefte heeft aan sympathie, aan vriendschap en aan liefde, knoopt zich met sterke en hechte banden aan huis en haard, aan stad en omgeving, aan vrouw en kind, aan vriend en maag, aan arbeid en mede-arbeiders.

Het kan er niet buiten, het kan niet zonder toeneiging, niet zonder antwoord op zijn vragen. Het moet zich geven . . . . En het geeft zich.

Het geeft zich niet alleen, maar het neemt ook. Het trekt ook tot zich andere harten en het voelt zich er één mee. Eén gedachte, één verlangen, één begeeren, één streven, één doel.

Pas op, arm menschenhart, straks komt het uur van het afscheid. En dat is bang.

Dan merkt ge, hoe de band, die u bond, u in de ziel is gegroeid en dat ge hem niet kunt doorsnijden, zonder dat ge wat van uw hartebloed plengt.

Vreemdelingen moeten we zijn . . . en blijven.

Ge hadt u zoo goed ingericht. Na langen strijd hadt ge u eindelijk een plaats der ruste veroverd. Niet een plaats, waar ge zoudt kunnen rusten als in het graf, maar een plaats van werkzame rust, van rustige werkzaamheid, waar ge uw levensdraad meendet te kunnen ten einde spinnen. Hier was het goed. Hier kondet ge uzelf een tabernakel bouwen, dàt was uw levenswerk, waaruit ge geloofdet, dat slechts de dood of de ouderdom u zou aflossen. En ge hadt er u op ingericht. Uw werk verdeeld over de jaren, die ge meendet, dat u nog zouden worden toegeteld.

Alles kan niet opeens, maar heden dit en morgen dat, en dit jaar niet alles, opdat er in het volgende jaar nog wat te wenschen overbleef, nog wat te arbeiden, nog een ideaal om na te jagen. En langzamerhand was het gekomen, zooàls ge u hadt voorgesteld. Uw werk had goeden voortgang gehad, uw God had u gezegend en iederen dag waren Zijn weldaden over u nieuw. En langzamerhand waren de banden hechter geworden, de gewoonten dieper ingeroest; de tred van uw voet had zich geregeld naar het pad, dat hij iederen dag moest gaan, ge kendet ieder hoekje in uw huis, ieder onderdeel van uw arbeid, ieder uwer medearbeiders, uw geheele levenstaak lag vóór u als een opengeslagen boek met flinke, heldere letters, waarin ge op uw gemak kondt lezen en waarvan ge de beteekenis begreept. En ge zeidet niet: „Ziele, neem rust," maar de rust kwam vanzelf. Ge zocht niet naar verbindingen, de banden waren er; hoe ze er gekomen waren en wanneer, ge zoudt het niet kunnen zeggen. Maar dat ze er waren, dat wist ge.

Evenwel voeldet ge ze pas goed, toen er plotseling bevel kwam op te breken. Dreigend uw zoete rust te verstoren, was het opgekomen. Ge hadt het bevel gehoord, maar ge maaktet uzelf wijs, dat het u niet gold. Het was voor een ander. Uw levenstaak *was* u immers aangewezen.

En weer kwam de roeping: „De Meester is daar — en Hij *roept* u."

Welneen! Hij riep *u* niet. U *kon* Hij immers niet roepen, want Hij had u een taak aangewezen, die ge ten einde hadt te brengen. *U* riep hij niet.

En weer was het: De Meester is daar en Hij roept *u*. *U*, ja *u* persoonlijk! U, die daar zoo wel neerlaagt tusschen de pakken. De rust was zoet, en het land was goed, en ge hadt u gebogen. Dienen onder tribuut? Kom, kom, ieder werk heeft zijn lief en zijn leed. Hier heb je wat en daar krijg je wat. Neen, tribuut was het niet. De moeilijkheden waren het zout in het eten. Wat zou uw leven geweest zijn, als ge in uw dagelijkschen arbeid geen moeilijkheden gekend hadt? Tribuut kun je dat niet noemen, en dienen, ja, wie dient er niet?

Daarom niet, daarvoor was geen afscheid noodig geweest. 't Was zoo goed, zoo lieflijk, zoo vredig, zoo rustig, zooals het was, verandering begeerde uw ziel niet.

Maar de *Meester* riep. En Hij riep wel werkelijk *u*.

En toen moest ge wel.

Gaan, naar de onbekende toekomst.

Waar 't toch niet beter kon zijn, meendet ge, dan hier. 't Was hier al zoo goed.

En toen kwam de strijd.

Gehoorzamen?

Ja, *als* het moest. Als het werkelijk *moest*.

De twijfel kwam.

Ge wildet weten, òf en *waarom* ge dan gaan moest.

Waarom dan toch?

Waarom?

Maar ook dàt ging over.

De strijd werd gestreden, en ge hebt u overgegeven. Zonder te weten waarom. In 't geloof! Hij is de Heere, Hij doe wat goed is in Zijne oogen.

Toen is het licht geworden in uw ziel, het zonlicht is doorgebroken. Wel dreven er nog wolken, maar helder glansde het zonlicht er over. En de hemel werd blauw en in uw hart kwam de stilte.

Maar toen . . .

Afscheid nemen.

Abraham had Izak geofferd, toen hij met zijn zoon op weg toog. Maar trilde niet het offermes in zijn hand, toen het tot de daad moest komen? Afscheid nemen is pijnlijk. Ook al voelt ge de meeste pijn niet in het uur van vertrek. Dan gaat het al nog eens aan uw oog voorbij — maar snel — snel, en tijd om te peilen hebt ge niet — voort gaat het, het heden vliegt, de toekomst komt aan, de tijd gaat door, zooals de sterkere slagen van uw bewogen hart. En in hetzelfde tempo. Hoe harder uw hart slaat, hoe sneller de tijd gaat.

Straks is het voorbij.

En dan komt de stilte weer. En de twijfel. Als *ik* toch eens niet geroepen was! . . . . .

Maar dat duurt slechts kort. En ge neemt uw reisstaf maar weer getroost op, want ge weet: Hij, die u roept, is getrouw.

O teedere, heilige ure des afscheids. Tot in het diepst onzer ziel wordt de nagolving gevoeld van de groote emotie, die voorbij is.

Niet de smart, die doet weenen bij het sterfbed uwer geliefde is de grootste. Ze is groot en ze is diep. Maar dieper smart is het, wanneer ge u moet inleven in de gedachte, dat de gezonde krachtig-levende straks zal worden neergeworpen om niet meer op te staan. Wijselijk en barmhartig heeft God ons de toekomst verborgen. Maar soms licht Hij een tipje op van het gordijn, dat u scheidt van de komende jaren. Het weten van de ellende, zonder ze te kunnen afweren, dat is ellende. Omdat ze u in uw machteloosheid tentoonstelt voor uzelf. Omdat ge den greep voelt van den Almachtige, die het voor u noodig keurde, dat ge uw machteloosheid zoudt voelen.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

Petrus werd zoo gewaarschuwd. Een ander zou hem voeren, waarheen hij niet wilde. Hij kende zijn toekomst.

Wij kennen de onze maar zelden.

Maar ach, als we ze kennen! Als we zien komen, iederen dag nader zien komen, een afscheid voorgoed.

Het besluipt u en bekruipt u, en of ge uw oogen er voor sluit, het helpt u niet; iedere nieuwe dag brengt nieuwe herinnering aan het leed, dat u naakt.

En hij grijnst u aan — de Dood. Onverbiddelijk komt hij nader. Ge ziet hem komen, langzaam eerst en sneller dan, totdat hij eindelijk weer schijnt te dralen, en nieuwe hoop doet herleven in uw arm, gepijnigd hart.

Neen, 't zal toch niet zoo zijn!

De teekenen van het naderend einde verschijnen opnieuw. Duidelijker, sterker sprekend.

En uw worsteling begint weer. Tot ge oog krijgt voor het weerzien.

Dat is bij afscheid de eenige troost.

Wij zullen elkander wederzien.

Wij zullen wederzien, wat wij moesten afstaan. Wij zullen opstaan uit de dooden en eeuwig leven in het licht. In heerlijkheid en volkomenheid. Zonder ooit meer voor een afscheid te moeten vreezen!

D.

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Samenspraken. — Tolstoï. — Faust.

J. M. H. te H. vraagt of het opvoeren van samenspraken gelijk te stellen is met of overhelt tot comediespelen.

Antw. — Samenspraken, tooneelstukken, enz., behooren tot het gebied van eenzelfde kunst, de dramatische, en zijn dus nauw verwant. Veelal ontbreekt bij samenspraken de er bij passende kleeding der spelers, het tooneel en meer. Doch voor de hoofdzaak maakt dit geen eigenlijk onderscheid.

Samenspraken hebben ook dit met tooneelstukken gemeen, dat de personen, die spreken, gemoedsstemmingen moeten weergeven, die vaak de hunne niet zijn of nooit geweest zijn. Soms komt men daardoor in zeer onware verhoudingen. Is een samenspraak echter niet om den inhoud af te keuren, dan steekt er geen kwaad in, dat eenige personen haar houden. Verreweg de meeste samenspraken, die mij onder de oogen kwamen, zijn evenwel zulke prullen, dat zij het aanhooren niet waard zijn. Ook het voordragen laat dikwijls veel te wenschen.

P. v. A. te V. vraagt: In October schreef A. J. H. een artikeltje over Graaf Leo Tolstoï. Daar mij het vierde gebod van zijn leer: „Weersta den booze *niet*," niet recht duidelijk is, zag ik gaarne, dat u in uw Blad een nadere uiteenzetting gaaft omtrent dit gebod. De moeilijkheid zit in het woordje *niet*.

Antw. — Tolstoï meent, dat het nu geldig beginsel, om het kwaad met straf te loonen, het zich verzetten tegen de boozen en hun doen, den mensch verhindert gelukkig te worden. *Niet* weerstaan is zijn Evangelie. Ieder late men onbelemmerd handelen. In de school, die hij stichtte, behoefden de jongens niets anders en niets meer te doen, dan zij zelf goedvonden! Dat zulk een leer ten slotte tot geheele ontbinding der maatschappij zou voeren, zag Tolstoï blijkbaar niet in. Ook niet, dat Christus in Matth. 5 : 39 opkomt tegen wraak nemen.

L. S. R. te H. schrijft: Zoudt u zoo vriendelijk willen zijn, mij eens eenige inlichtingen te willen geven over de „Faust"? Het verloop van het stuk ken ik zoo ongeveer. Is het verkeerd om er heen te gaan of niet?

Antw. — Faust is een der grootste, maar ook duisterste scheppingen van Goethe, die van het 2e deel, lang na het eerste geschreven, moet verklaard hebben zelf niet alles te begrijpen. Het tooneelstuk Faust is, zoover ik weet, slechts een groepeering uit Goethe's werk, en geeft dit laatste volstrekt niet weer. Om de Faust te kennen, die zelf weer naar de oude legende is bewerkt, kan men met veel meer nut het boek lezen, dan het stuk gaan zien. Dit laatste maakt alleen zekere figuren wellicht beter begrijpelijk. Maar al zou het gaan zien het recht van het stuk ook noodig maken, dan nòg zou ik u beslist moeten ontraden een schouwburg te bezoeken. De lichtzinnigheid zit er op den troon.

A. J. H.

Oplossing van het Prijsraadsel in no. 19.

Curaçao, **O**verijsel, **N**ijkerk, **S**cheveningen, **T**ilburg, **A**mbon, **N**aarden, **T**imor, **Y**zendijke, **N**ias, **H**arlingen, **U**ddelermeer, **Y**muiden, **G**rave, **H**elenaveen, **E**nschede, **N**aaldwijk, **S**emarang. — De eerste letters vormen den naam van den dichter **Constantijn Huijghens.**

Voor enkele namen konden andere even goed dienst doen, bv. Geertruidenberg voor Grave, en dergelijke. Wij hebben deze namen natuurlijk goedgekeurd.

Wij ontvingen 124 goede oplossingen en 41 foutieve. De drie prijzen hebben we toegekend aan de beste oplossingen. Die waren van:

Mej. Sophie C. ROT, te Apeldoorn, 1e prijs.
H. G. LUKKIEN, te Den Haag, 2e prijs.
J. W. LAMÉRIS, te Heerenveen, 3e prijs.

De Koning der Wildernis.

(Slot.)

In een ravijn, dicht met struiken bezet, heeft een leeuwenpaar zich het leger gespreid. Twee jongen, niet grooter dan half volwassen katten, worden, vooral door de moeder, met groote teederheid verzorgd. Terwijl de Leeuwin ernstig toeziet, spelen de welpen hun kinderlijk spel. Aanvankelijk wat onhandig en plomp, worden ze al spoedig wat behendiger, en met welgevallen laat de oude het oog vol moederlijken trots op haar jongen rusten. Een schoon schouwspel voorwaar biedt deze klove in den rotssteen, helaas te weinig door het menschenoog bewonderd. De kleintjes, aanvankelijk zoo hulpbehoevend, begonnen in de tweede maand eerst te loopen en terwijl ze, bakerend in den zonnegloed, hun dartel spel spelen, laten zij een luid „miauw" hooren. Straks zal hun stem sterker en voller worden, maar eer ook hen de donder uit de borst dreunt, zal er nog menig jaar over heen gaan. Welpen van een jaar oud toch zijn niet grooter dan een flinke hond en voor het zesde of zevende jaar zijn de jongen niet volwassen. Eerst als de zon den derden Afrikaanschen zomer medebrengt, beginnen bij de mannetjes zich de manen te ontwikkelen.

Terwijl de moeder zich verlustigt in het stoeien van haar kroost, en haar koninklijke gemaal zich gaarne aan een sluimering overgeeft, vermoeden de ouden niet, dat ze bespied worden. Hoog boven hen hebben twee jagers zich in een hinderlaag verborgen en wachten het oogenblik af, dat de oude Leeuwen op roof zullen uitgaan. Nog staat de zon te hoog aan den hemel, maar straks....

https://achterderug.nl

AVOND.

Een wonderbare wereld
Doemt op voor ons gezicht,
In gouden golven dartelt
Een Oceaan van licht;
— — — — — — — —
En gouden wolken wassen
— — — — — — — —
Uit blinkend blauwe baren
Van zonnegoud doorgloeid,
Wier vonkend zilvren pluimsel
Met zonnestralen stoeit.

Dr. Schaepman.

Een kalme zee.

Een vriendelijk rimpelend vlak.

Lichtspeling op en tusschen de golfjes.

En dáár — een scheepje vol vertrouwen, het donkere zeil plekkend tegen licht.

Het is avond.

De zon gaat onder.

Prachtig avondrood boeit het oog.

Boven de kim-kleurige streepwolken.

Daar achter gloeit de zon, en ze omrandt met breede, zachte, gouden lijnen de langgerekte wolken, die zich boven de verre zee strekken.

De kleuren van den westerhemel smelten samen in een harmonie van kleuren. Elke tint is een toon, en te zamen zijn al die tinten een zang.

„Als de ziele luistert" hoort ze er zachte melodiëen: een avondhymne van Gods schoone schepping; een antwoord van wolken en zee op het woord van den psalmdichter: Looft Hem, gij wateren, die boven de hemelen zijt! Looft den Heer van de aarde!

Hoe is het mogelijk, dat in het koor der schepping de mensch zoo dikwijls zwijgt! Of erger nog, dat zijn woord, de meest treffende uiting der gedachte, als een schrille dissonant het lied der schepping onzuiver maakt!

Daar zeilt nu het ranke scheepje over het zilver en het goud van de zee, en nog maar enkele oogenblikken zal zich de zon toonen aan de aarde en zal ze baden in purpergloed, al wat haar stralen bereiken kunnen.

De rozen zullen blozen in de avondkleuren, waarin ze zee en velden doopt, en in eerbiedige stilte zal zij verdwijnen, de Vorstin, die vóór haar vertrek nog ééns in volle majesteit zich toont, met fonkelende kroon en omhangen met het rijke koningspurper.

Nu is het „goud" in het Westen.

De flikkerstralen schijnen uit het water op te stijgen en er in neer te dalen — een blinkend schild gelijkt de zee.

De zonne zinkt.

Het goud verdoft.

De schijf schijnt ronder nog dan straks.

Violet en smaragd boven haar lichtere glansen; al dieper duikt ze, al sneller schijnt ze weg te zinken — nog een streep . . . . een vonk . . . . en de avond daalt stil en vol vrede, langzaam over bosschen en landen en stroomen.

Nog lang licht het in het Westen; dat is de zonnegroet uit het vreemde land; het „tot weerziens," waarmee de verdwenen Koningin troost.

En immers, wáár men ook aan twijfelen mag, niet aan haar wederkomst; *haar* ontwaken is meer zeker dan het *onze*.

God schiep in Zijn schepping de regelmaat, en naar deze wet wisselen dag en nacht. God riep Zijn belofte uit, dat ze niet zouden ophouden. En daarom volgen ze elkander zonder stoornis, en mag de mensch gerust zijn en in den donkeren nacht zich verzekerd weten, dat het licht straks alle duisternis verwinnen zal.

„De navond komt zoo stil,
Zoo traagzaam aangetreden,
dat geen en weet, wanneer de dag
of waar hij is geleden.

't Is avond, stille . . . . en, mij omtrent,
is iets, of iemand, onbekend,
die, zachtjes mij beroerend, zegt:
„'t Is avond en 't is rustens recht."

Zoo zong Gezelle, en deze natuurdichter mocht hem zoo gaarne bespieden in zijn komen.

Wie onzer heeft hem nooit afgewacht in ruste en zich door hem gestemd gevoeld tot danken en tot bidden? Hoe kan hij in zijn zachte stilte vertrouwen wekken. En als dan de duistere nacht de kleuren verbergen gaat, hullend in het donker, wat boeide ons oog, hoe stemt dan de gedachte tot rust, dat heel dichtbij is de nooit sluimerende Wachter, die over Zijn schepselen waken blijft, „al schijnt geen zon, al licht geen maan."

Het verwondert niemand, dat onze schilders door zeegezichten geboeid zijn, en dat ze ook de „Avond op zee" op hun doeken hebben gemaald. De zee herinnert ons, Nederlanders, aan een grootsch verleden; door háár zijn we voor een goed deel geworden, wat we zijn. Wie wist beter dan Ruysdael in z'n zeestukken symboliek te toonen?

En wie denkt niet aan Mesdag, vooral beroemd door zijn ruimteschildering?

Dat de schoonheid en de stilte van den avond voorts onze dichters stof gaf en geeft voor lyrische poëzie, bevreemdt evenmin.

Toch — het moet gezegd — wijst ons de veelvuldige bewerking van het avondthema op eenzijdigheid in de kunst. Vergeleken met vroegere perioden zouden we hier zelfs van een tegenstelling kunnen spreken. De zangers van oude tijden jubelden hun morgenzangen. Het daghet in den Oosten — is bij hen in letterlijken zin de geliefkoosde gedachte. Homerus bezingt zoo gaarne „de rozenvingerige Eos," en Shakespeare ontleent zijn beeldspraak zoo vaak aan de werkelijkheid van den morgen en zijn schoonheid. De avondschemering echter heeft iets neerdrukkends, iets zwaarmoedigs, ze gaat ook ongemerkt over in den duisteren nacht. Ze voorspelt niets dan donkerheid, en ze is de wegkwijnende dag, die sterven gaat. De nacht, die haar volgt, stemt vooral pessimistische zielen zoo treurig. Terwijl de morgenschemering profeteert van licht, van heerlijkheid en zonneschijn. En licht is leven. —

Dat de taal ons menschelijk leven met één enkelen dag moest vergelijken, ligt voor de hand.

De levensavond spreekt ook van een komenden nacht. Wèl ons, zoo op dien nacht de eeuwige dag volgt, waarop het licht zal zijn.

Niet dit is voor ons beslissend, of onze zon bij het zinken met gouden kleuren voor 't laatst, zegenen en troosten zal, die haar dalen weenend wachten, of dat ze in sluiers gehuld onzichbaar schier verdwijnen zal, maar dit: of na den nacht des doods een morgen zal aanbreken van louter onvergankelijk licht.

A. L. v. H.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

J. C. V. te U vraagt: Hoe moeten wij Spreuken 16 vers 26 verstaan?

„De ziel des arbeidzamen arbeidt voor hemzelven, want zijn mond buigt zich voor hem."

Antw. — De bedoeling is, dat de werkzame mensch er genoegen in heeft, voor zichzelf te arbeiden, wijl zijn mond telkens tot hem komt, als een dienaar, die van zijn meester spijs vraagt.

Vroeger, zoo schrijft I. te P., stond dicht bij mijn woning een oud huis met een grooten steen in den gevel. Op den steen stond uitgehouwen een oud man, die een kind tegen zijn gezicht drukte en een zeis bij zich had. Daaronder stond SATVRNVS. DS. Weet u dit ook te verklaren?

Antw. — Daar V = U lezen we hieruit: *Saturnus.* DS is verkorting van *Deus.* (god.) 't Beeld stelt dus den god Saturnus voor, die wordt afgebeeld als bovengemeld, een kind verslindende. Dit deed hij echter niet als regel, want dan zou hij per jaar wel een heele bewaarschool hebben leeg gegeten! Neen, 't waren zijn *eigen* kinderen, die hij opslokte, en dat wel uit vrees, dat zij hem eens zouden onttronen, gelijk hij zijn vader had gedaan. Drie hunner, waarvan de bekende Jupiter er een was, ontkwamen echter aan huns vaders eetlust, en stieten hem van de troon. Later beterde Saturnus zijn leven, kwam weer aan de regeering, en heerschte zóó gelukkig, dat die tijd de gouden eeuw of de eeuw van Saturnus heet. Elk, die wilde, kon toen rentenieren, de politie was „emeritus," en alle menschen hadden elkaar innig lief. Wanneer dat geweest is staat er, helaas, niet bij!

Gelijk veel in de godenleer, is ook wat van Saturnus wordt gefabeld, eigenlijk beeldspraak. Hij werd vereenzelvigd met den Griekschen *Kronos*, d.i. de Tijd, en stelt dien laatste voor. De tijd verslindt weer wat zij zelf heeft voortgebracht. De zeis beduidt, dat de tijd alles wegmaait. — Hiermee zal 't wel duidelijk zijn.

A. J. H.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Veel. — Outers. — Afzetten.

G. W. te R. vraagt: Welke is de beteekenis van deze regels:

„Gij roemt u dichter, eischt van lof uw deel;
Maar ook uw veel te velen is te veel."

Antw. — De moeilijkheid zit in de spelingen met *veel.* Het eerste „veel" is het verkorte vedel of viool, hier in spot gebruikt voor de dichterlijke lier. „Velen" = verdragen. 't Geheel wil dus zeggen: Gij wilt als dichter worden geprezen; maar reeds u aan te hooren is vervelend.

Dezelfde vraagt verklaring van de versregels:

„Bij Romer, Gauler, Brit en Iber outers branden," en
„Van Vindebona naar Lutetia tijgt hij."

Antw. — De namen in den eersten regel zijn de oudtijds gebruikelijke voor de bewoners van Rome, van Gallië of Frankrijk, van Brittannië of Engeland, van Iberië of Spanje. In den Romeinschen tijd droegen de meeste landen van Europa andere namen dan nu. Zoo heette Turkije Griekenland, Hongarije Pannonië, Zwitserland Helvetia, enz.

Outers is een dichterlijk woord voor altaren.

Wat van de landen is gezegd geldt nog sterker van de steden, die nu ook meestal nieuwe namen dragen. Lutetia heet thans Parijs, Vindebona Weenen, Noviomagus Nijmegen. Met Bijbelsche namen is het nog veel sterker. Sommige plaatsen uit de Schrift hebben in den loop der tijden wel *vier* namen gedragen. Sichem heette later Sichar, daarna Neapolis en thans Nabloes. Jebus werd eerst Jeruzalem, daarna Aelia Capitolina en heet nu weer Jeruzalem. Zoo dragen ook vele Grieksche eilanden twee namen, bijv: Candia of Creta. De oude namen schijnen weer in gebruik te komen.

Hoe moet ik het begrijpen, als ik ergens lees: „Het woord *afzetten* met *vierderlei* beteekenis." Welke zijn die vier?

G. J.

Antw. — Bij eenig nadenken zijn die wel te vinden.

1. afzetten = neerzetten, uitlaten. — De trein zet hier geen reizigers af.

2. afzetten = ontnemen, door bedrog. — Zulk handelen is hetzelfde als iemand afzetten.

3. afzetten = overgeven, verkoopen, doen overgaan. — De roover riep: Zet af! — De afzet der goederen. — „Afzetsels" (afbeeldingen) bij Vondel.

4. afzetten = kleuren, door kleuren doen uitkomen: prenten afzetten, (thans min gebruikelijk.) — Met goud afgezet.

A. J. H.

Een beetje Mosterd.

'k Ben 't volkomen met u eens, waarde Kruidnagel, als ge ons opwekt, om te breken met de dwaze gewoonte, Nederlandsche dingen te noemen met vreemde namen.

Maar weet ge, wat ik even erg vind? Dat Nederlanders hun eigen taal niet kennen, dat ze de kracht en de beteekenis der woorden niet weten. Zoo vind ik daar verleden week in een tijdschrift bv. deze twee zinnen:

a. Hij werd wegens ziekte verhinderd uit te gaan.
b. Ik was een boek aan het inbinden.

Nu vraag ik u toch, Kruidnagel, of dat door den beugel kan. Ga eens vergelijken. Hij werd wegens diefstal veroordeeld. Door wien? Door den rechter. En de diefstal was de grond, waarop het oordeel berustte. Neem nu bovengenoemden zin. Hij werd wegens ziekte verhinderd. De ziekte was de grond. En door wien werd hij verhinderd? Door zijn moeder zeker. Maar dat was de bedoeling van den schrijver niet. De schrijver wilde vertellen, dat de ziekte hem verhinderde. Maar dan werd hij *door* ziekte verhinderd en niet *wegens* ziekte.

't Omgekeerde ziet ge nog veel meer. *Door* sterfgeval te koop een nette inboedel. Heet de verkooper Sterfgeval? Neen, maar de steller kende het onderscheid niet tusschen *door* en *wegens.* Hij bedoelde: *wegens* sterfgeval te koop.

En nu *b. Ik was een boek* aan het inbinden. Die schrijver vertelde, dat hij een boek was. Zet daar eens naast: Ik was een visch aan het eten, dan ziet ge het duidelijk; dan staat er, dat hij een etende visch was. In het Nederlandsch zegt men: Ik was bezig een boek in te binden, of: ik bond een boek in. In het Engelsch zegt men: ik was inbindende een boek; dat is veel mooier, maar bij ons is dat niet gebruikelijk. Wij zouden ook kunnen zeggen: Ik was aan het inbinden van een boek. Maar: ik was een boek aan het inbinden, gaat niet. In welken naamval zou boek daar wel staan? Na: ik was, volgt beslist de eerste naamval.

Als ge 't goedvindt, Kruidnagel, zend ik u wel eens meer een beetje mosterd.

MOSTERDPOT.

https://achterderug.nl

Nº. 35. 16e JAARGANG. 27 MEI 1911.

TIMOTHEÜS

GEÏLLUSTREERD WEEKBLAD

Opgericht door H. C. Voorhoeve Jzn. | *Vereerd door de inteekening van Hare Majesteit de Koningin.*

Onder Hoofdredactie van J. N. Voorhoeve — Den Haag. — Uitgevers: La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

Met vaste medewerking van de Heeren: H. J. EMOUS, Amsterdam; Dr. B. H. GEBHARDT, New-York; A. J. HOOGENBIRK, Amsterdam; A L. v. HULZEN, Utrecht; B. TEN KATE, Rotterdam; P. J. KLOPPERS, Groningen; L. KUPÉRUS, Amsterdam; A. LUKKIEN, Den Haag; L. PENNING, Arnhem; Dr. J. VOORHOEVE, Dillenburg; Dr. N. A. J. VOORHOEVE Den Haag, en van de Dames: H. S. S. KUIJPER en WILH. RIEM-VIS, Den Haag.

HIJ KOMT.

Woorden van A. J. HOOGENBIRK.
Muziek van Dr. B. H. GEBHARDT.

2.

Vrede zal dan de aard vervullen,
Waar de wolf met 't lam verkeert;
Als geen leeuw om roof zal brullen,
Als geen man het zwaard hanteert.
Want de Vredevorst gebiedt,
En wat Hij gebiedt, geschiedt.

3.

Dan roept Jezus Zijn verkoornen
Uit het talloos heir der doôn;
Droegen ze eens Zijn kroon van doornen,
Thans siert hen Zijn gloriekroon.
Met Hem heerschen ze in Zijn rijk,
Vorsten, priestren, Hem gelijk.

4.

Doe ons bij Uw toekomst leven
Jezus, die ons leven zijt;
Hoop en moed en kracht zal 't geven
Bij des levens kruis en strijd!
Zie Hij komt, de Bruidegom,
En de Bruid roept smachtend: Kom!

https://achterderug.nl

waarbij tante langzamerhand haar verontwaardiging begon te vergeten.

Voordat de dokter naar huis terugkeerde, ging hij nog even naar boven. Martha sliep of scheen te slapen. Het droomerige, bleeke morgenlicht, dat door de natte ruiten scheen, maakte haar trekken nog meer lijdend, naar het het hem leek. Het was hem, of hij het uitsnikken moest, toen hij lette op die bleeke wangen en die uitgeweende oogen met donkere randen er onder. Zonder iets te zeggen ging hij het vertrek uit.

(*Wordt vervolgd.*)

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Eindrijmen. — Brevier. — Te Deum.

D. W. — *Bouts rimés* is het Fransche woord voor *eindrijmen*. Daarmee bedoelt men woorden, die alle of bij groepen op elkaar rijmen. Zulk een reeks wordt dan iemand gegeven, die er iets als een vers uit moet samenstellen.

Neem ik b. v. de woorden *hond, malen, halen, mond*, dan kan ik die zóó gebruiken:

Ik zag deez' hond
Reeds menigmalen
Een mensch uit 't water halen;
Dus prijst hem ieders mond.

Het kan echter ook geestiger. De hoogleeraar Kinker, die vóór honderd jaar leefde, zat eens in zijn jonge jaren aan tafel naast een juffer, die hem bijzonder behaagde. Het trof, dat ook een rijmwoordenspel werd voorgesteld. Kinker kreeg deze woorden: *Gewis, is, spreken, geef, breken, bleef.*

Hij peinsde even en schreef toen:

Het stelsel der natuur leert zeker en gewis,
Dat elke stof tot in 't oneindig deelbaar is;
Dit is een wet, die 'k niet durf tegenspreken.
Maar zoo ge uw hart mij gaaft, gelijk ik 't mijn u geef,
Dan wenschte ik, dat natuur haar eigen wet mocht breken,
En dat uw hart ondeelbaar bleef.

Hij reikte zijn vers aan de juffer over. Of dit gevolgen heeft gehad en welke, is niet bekend.

Onze lezeres K. te M. vraagt:
Wat wordt verstaan door het woord „brevier"?

Antw. — Een brevier ('t woord beduidt *uittreksel*) is een Roomsch kerkboek met lofzangen, Schriftuurplaatsen, enz. Verder kan het ook beduiden een verzameling leefregels, zooals b.v. een „vrouwen-brevier." Nog wordt met „brevier" bedoeld een kleine lettersoort, op drukkerijen.

De heer B. te R. vraagt: Wat is een *Te Deum?*

Antw. — Het „Te Deum" is een oud Latijnsch kerklied, dat nu een zestien eeuwen heugt, en denkelijk door Ambrosius van Milaan is vervaardigd. Het begint met de woorden: *Te Deum laudamus;* U, God, loven wij. Het wordt in het oorspronkelijke, of vertaald, in bijna alle kerken gezongen. Gezang III is er een overzetting van. Ook Bilderdijk heeft het vertaald.

A. J. H.

VOOR ALGEMEENE ONDERWERPEN.

Wat beduidt het eigenlijk, als de Schrift zegt, dat een Opziener der gemeente moet zijn „ééner vrouwe man"? B.

Antw. — De nadruk valt op „één." (Niet meer.) Sommigen lezen er uit, dat een opziener niet mocht hertrouwen, doch de H. Schrift leert dat nergens. De bedoeling is m.i. eenvoudig, dat een opziener slechts *één* vrouw mocht hebben, en dus niet, zooals onder de Heidenen evenals in Israël het geval was, *meerdere* vrouwen. De veelwijverij is door het Christendom veroordeeld. Tot de oorspronkelijke instelling des huwelijks moesten de Christenen worden teruggebracht. En de opzieners moesten mannen zijn, die daarin een voorbeeld gaven.

Een vraag van U. te M. luidt: Wat is de eerste zonde van den mensch geweest?

Antw. — Bij aandachtige lezing van het scheppingsverhaal wordt duidelijk, dat de eerste zonde bestond in het streven van den mensch om meer te zijn dan waartoe God hem bestemd had, in de begeerte om Gode gelijk te wezen in den zin, dien de satan had aangegeven.

A. J. H.

A. v. d. B. te Z.-B. — Oude kerken, die Roomsche kerken geweest zijn, hebben den toren aan den Westkant staan. Dit staat in verband met de plaats van het altaar, dat in het Oosten geplaatst is. De kerkbezoekers hebben dus het gelaat naar het Oosten gericht, vermoedelijk omdat het licht uit het Oosten komt. De hoofdingang is derhalve in het Westen, en daarover verheft zich de toren.

Tegenwoordig worden ook de Roomsche kerken niet altijd meer zoo gebouwd, en bij de Protestantsche heeft men nooit op de richting gelet.

A. L.

STIJLBLOEMEN.

En dan wensch ik verder de vereeniging toe, dat nog lange jaren rozen van de schoonste kleur en den reinsten geur *op haar levensweg* mogen bloeien.

Men zendt ons het volgende knipsel uit een Prov. dagblad:

Verwarmde treinen.

In verband met de plotselinge verandering van weersgesteldheid worden door het gure weer de treinen bereids verwarmd.

Alzoo: 's Zomers verwarmt de zon, 's winters het gure weer!

A. J. H.

https://achterderug.nl

De Berg van Mozes.

Het schiereiland van Sinaï breidt zich uit tusschen de beide golven van de Roode Zee, de Elamietische in het Oosten en die van Suez in het Westen, in den vorm van een driehoek, die ten Zuiden eindigt in het voorgebergte Mohamed. In het midden van dit schiereiland bevindt zich het uit graniet, gedeeltelijk ook uit porfierrotsen bestaande, van oneffen dalen doorsneden Horeb-gebergte. Dit gebergte bestaat uit drie groote, van het Noord-Westen naar het Zuid-Oosten evenwijdig loopende bergketenen. De Oostelijke draagt den naam Dschebel ed Deër (kloostergebergte) en wordt ten Oosten door het dal Sebayeh begrensd. De middelste is de eigenlijke Horeb of Sinaï, van de eerste gescheiden door het dal Schoeïb. (Jethrodal.) De Westelijke, die zich veel verder dan de beide andere naar het Noorden en Zuiden uitstrekt, heet Dschebel el Homr, wordt door het Ledschadal van den Sinaï gescheiden, en loopt Zuidelijk in den hoogsten berg van de geheele groep, den Katharijnenberg, uit. Het diepe dal Schoeïb nu is het, waarheen Mozes de kudde van zijn schoonvader Jethro dreef, daar dit op de glooiingen der beide bergen en op den dalgrond zelf voortreffelijke weiden bood. Thans bevindt zich daar een klooster, het Katharijnenklooster, een toevluchtsoord voor alle bezoekers van den Sinaï, in het midden van schoone tuinen gelegen. Tot zijn talrijke gebouwen behoort ook een tamelijk groote kerk, die van de zestiende eeuw dagteekent. Aan het allerheiligste van dat klooster sluit zich een eenigszins lager gelegen kapel aan, op de plaats waar, naar men zegt, Mozes den brandenden braambosch zag. Een metalen plaat wijst in kunstig snijwerk de plaats aan, waar de braambosch zich bevond.

„Van geen plaats der aarde," zoo zegt Schubert, „heeft men zulk een ongewoon en eigenaardig uitzicht, als men van den top van den Sinaï heeft. Het is, als stond men midden op het reusachtig groot nest van een eenzamen adelaar, gebouwd op naakte rotsen en door twee zeeën begrensd. Wáárheen men het oog wendt, nergens ontdekt men een groene bergvlakte, nergens een bosch; geen ruischende beek of waterval, geen hut of eenig dorp; en wanneer de stem van den stormwind en den donder zwijgt, dan heerscht hier een stilte, zóó grootsch en verheven, als op geen andere plek der aarde!"

De middelste van de drie gebergten, de Horeb of Sinaï, verheft zich aan de Zuid-Oostelijke zijde der Rabah-vlakte tot een bijna loodrecht opstijgenden, vijftienhonderd voet boven de vlakte gelegen rotswand. De top, die den naam Ras es Sufsafeh draagt, is in drie deelen gespleten. Het middelste deel vormt een koepel, de overige toppen zijn kegelvormig. In het midden verheft zich, zeventienhonderd voet hooger dan de overige, de Dschebel Musa, of berg van Mozes, van ouds gehouden voor den berg der wetgeving. Daar beneden strekt zich de vallei uit, waar de kinderen Israëls zich legerden. Een der spelonken op de glooiing wordt u door de monniken getoond als de spelonk, waar Mozes de Wet der Tien Geboden op de steenen tafelen zou geschreven hebben. In een andere spelonk zag hij, naar men wil, de heerlijkheid des Heeren voorbijgaan.

„Ver weidt het oog hier over land en zee. Oostelijk verschijnt de golf van Akabah, achter deze het gebergte van Arabië, terwijl verder ontelbare heuvels en bergketenen den berg van Mozes omringen; in het Zuiden, als in een halven cirkel altijd hooger stijgend, in de verte door de wateren der zee als door een blauwen gordel omsloten. Statig verheffen zich de beide kegelvormige toppen daarneven als vestingen, den berg der wet beschermende; verder naar het Noorden over tallooze heuvels glinsteren bij Suez, aan den voet van Atakah de wateren der Roode Zee, die zich voor het volk van God verdeelden en over de hoofden der Egyptenaren samensloegen; ten Noorden volgt de woeste, trapsgewijze opstijgende woestijn Et Tih, en eindelijk de lange, allengs afhellende rug van den Sinaï, die zijn top, den berg van Mozes, van alle geruisch en alle onrust afsluit." *)

Aan den voet van dezen berg strekt zich de vlakte van Sebayeh uit, door lage bergen ingesloten. Hier heeft Israël zich bijna een jaar lang gelegerd, en de Wet der Tien Geboden, de tent der samenkomst en de geheele regeling van zijn eeredienst ontvangen. Hier naderde bevende 's Heeren volk van het Oude Verbond, en hun oog staarde op den berg, die daar als een hoogaltaar Gods boven hen stond. Ja, zóó stond hij daar: „Als een altaar Gods in het Allerheiligste, niet met handen gemaakt, rondom door rotstoppen omgeven, als door het koor van den majestueuzen dom, waarover de blauwe hemel zich als een dak welft." Een heiligdom Gods! Ieder spoor van menschelijke hand blijft verre. Geen vogel doet zich in de lucht hooren, geen gras bedekt den rotsbodem. Hemel, rots en zee staan daar als zwijgende getuigen van Hem, die daar onder bliksemschichten en donderslagen, als van Zijn troonzetel tot Zijn volk spreekt: „Gijlieden hebt gezien, hoe Ik u op vleugelen der arenden gedragen en u tot Mij gebracht heb! Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in de woorden Mijner wet, om ze te doen!" — „En Mozes leidde het volk uit het leger God tegemoet, en zij stonden aan het onderste des bergs!"

„Hoe zinkt bij het gezicht van de heerlijkheid en majesteit van den Koning van al de koningen en volkeren der aarde, de luister der kroningsplechtigheden van alle Roomsche en Fransche keizers der wereld in het niet!" zoo schrijft Hasebroek. „De vijftigste dag *) na Israëls uittocht is aangebroken. Het volk is geheiligd, de berg is rondom afgebakend. Wie dien aanroert zal sterven! De ramshoren gaat, het bazuingeschal klinkt. Welk een tooneel! Een oprijzend amphitheater, uit zwarte steenklompen, van vele honderden voeten omvang gebouwd, vervuld met een bijna ontelbare schare van twee of drie millioen zielen, allen het oog naar één punt gericht en sidderend het meest verheven drama verbeidend, waarvan de aarde getuige was. Aan de andere zijde de Sinaï, het door het onderaardsche vuur verzengde hoofd opheffende, den hemel tegemoet. Een troon van onbesneden graniet voor den Koning des hemels, welke zich voor den voetstap des Eeuwigen nederbuigt. Zie, de Koning des hemels komt! Een zwarte wolk is de wagen, waarop Hij nedervaart. Donderen en bliksemen, die daarvan uitgaan, verraden de tegenwoordigheid van Hem, die in de donkerheid woont. Rondom Hem klinkt het geluid eener zeer sterke bazuin, als de voorbode van 's Konings eigen stem. Terwijl God aldus op den berg in vuur nedervaart, rookt de berg als een oven en springt op als een huppelende ram.

Is het wonder, dat het volk sidderend tot Mozes smeekt: „Spreek gij met ons en dat God niet met ons spreke, opdat wij niet sterven!"?

En toch, gij, arme menschenziel, die sidderend vlucht van den berg van Mozes, van voor het aanschijn van Jehovah, — waar zult gij heengaan? Tot den middelaar des Ouden Verbonds, Mozes? Maar hoe kan hij uw middelaar zijn, hij, die nimmer méér zag van de heerlijkheid des Heeren dan den achtersten slip des mantels van den Ongeziene, terwijl een zware hand zijn oogen bedekte? Zeker, ook Sinaï heeft de bede van dezen middelaar opgevangen: „Nu dan, indien Gij hun zonden vergeven zult! Doch, zoo niet, *delg mij uit Uw boek,* hetwelk Gij geschreven hebt!" maar deze zijn bede werd door Jehovah afgewezen met een: „Dien zou ik uit Mijn boek delgen, die aan mij gezondigd heeft."

Zoo blijft dan Sinaï den vloek brengen. En geen Mozes kan helpen.

Doch van het beter Verbond is Christus de Middelaar geworden. En als het verslagen menschenhart, vluchtend van Sinaï, Hem vraagt, om den Vader te zien, dan ruischt het van Jezus' lippen: „Ben Ik zoo langen tijd met ulieden en hebt gij Mij niet gezien? Wie Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien en hoe zegt gij: toon ons den Vader?"

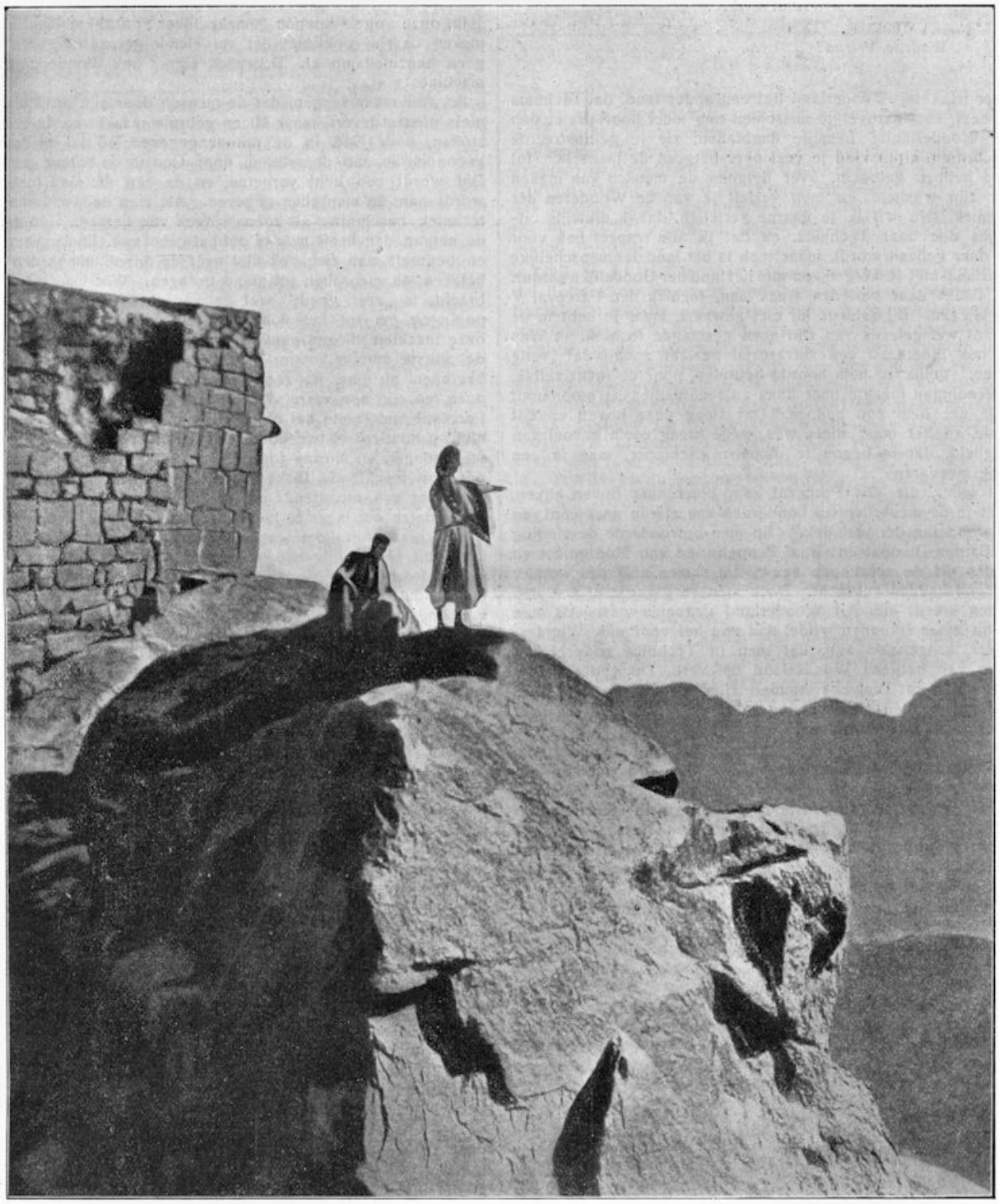
Tegenover Sinaï staat Golgotha, tegenover den grooten, reusachtigen berg van Mozes, de nederige heuvel der genade. En van uit de wolk der duisternis, die het hoogaltaar der wereld omgeeft, hoort ge den triomfkreet van den Middelaar des Nieuwen Verbonds: „Ik heb u verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor U! Het is volbracht!"

P. J. K.

*) Strausz.

*) Pinksteren is de vijftigste dag na Christus' sterven, waardoor de uittocht van 't volk des Heeren van het Nieuwe Verbond is bewerkt.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

Als ik eens zóóver kom, dat ik leven kan van dood brood, waarvan de menschen de scheikundige grondstoffen hebben geschapen en behandeld volgens door hen zelf ontworpen natuurwetten, dan zal ik niet meer danken voor mijn maaltijden. Zoover denken echter onze oppervlakkige lieden niet na, die je vertellen, dat het tafelgebed een verouderde, vrome gewoonte is. Juist omgekeerd, het tafelgebed is een uiting van diep wetenschappelijken zin, al is niet ieder zich van die wetenschappelijkheid helder bewust.

Zie, de kunst van den mensch kan veel, maar ze kan niet zorgen voor ons voedsel. En ze kan ook niets veranderen van hetgeen God gewild heeft. Met bezorgd te zijn, kan de mensch geen haar wit of zwart maken, maar met alle menschelijke wijsheid en bekwaamheid komt men er evenmin. God heeft getallen in de natuur geplaatst, en geen mensch kan die veranderen. Een wilde roos heeft vijf bloembladen, een tulp heeft een bloemdek van zes. Verander dat eens. Kweek eens rozen met zes blaadjes en tulpen met vijf, als je kunt. Zie, je kunt het aantal blaadjes wel vermenigvuldigen; door 'tet kweeken verander je meeldraadjes in bloembladen, maar tet grondgetal blijft hetzelfde, evenzeer als een mensch, die al zijn tanden bezit, er twee en dertig heeft. Geen mensch speelt het klaar, dat hij er drie en dertig krijgt.

Waarom is dat zoo? Omdat achter de schepping Gods wil staat. Men spreekt er dikwijls over, dat je in de schepping zoo heerlijk Gods wijsheid en Gods liefde kunt opmerken, en daarin heeft men volkomen gelijk. Maar ik geloof, dat we elkaar ook eens moeten wijzen op Gods wil in de schepping. Waarom hebben alle menschenhanden vijf vingers? Waarom hebben alle insekten zes pooten? Waarom hebben alle zoogdieren, van den olifant tot de kleine dwergmuis toe, zeven wervels in den hals? Blijkt uit die getallen de wijsheid Gods zóó, dat één meer of minder verkeerd en ondoelmatig zou zijn? Neen, dat blijkt niet. Maar dit blijkt, dat God het zoo heeft gewild. En Hij vraagt er niet naar, of wij betweterig zijn en Zijn doen bedillen; Hij heeft Zijn schepping gegeven, zooals Hij gewild heeft.

En het is heerlijk, dien wil te ontmoeten. In het Wonderland der natuur zie je dien wil overal. En de bekwame menschen, die in het Wonderland der Techniek hun prachtige scheppingen voortbrengen, hebben overal en altijd rekening te houden met dien wil, of ze willen of niet. Niet de mensch heeft de heerschappij; God alleen. De natuur geeft daarvan getuigenis, de techniek evenzeer. Zich daarin verblijden doet alleen de mensch, die God kent en liefheeft. Want hij weet, dat die wil Gods de drijfveer is van de hoogste wijsheid en de hoogste liefde. In Gods wil is het leven voor de ziel. Dat te beseffen is ook een der schoone vruchten, die het aanschouwen van de wetten der natuur draagt. Je daartoe op te wekken, was het doel van dit schrijven.

Vaarwel. Binnenkort wijs ik je wel weer op ander schoon uit Wonderland.

Als steeds Je vriend,

A. L.

VARIA.

Waarheid.

Veel zijn er, die bij wijzen, die in boeken,
Bij 't nieuw profetendom des tijds, de waarheid zoeken,
Toch vinden ze in het eind zichzelf slechts weer,
Niets minder en niets meer.

Vanwaar zoo vreemde, wondre loop der dingen!
Wijl noch de waarheid, noch haar weg zich laten dwingen.
Slechts wie haar nedrig zoekt en met gebeên,
Die vindt ze, en die alleen.

A. J. H.

DE VRIEND DER GEZONDHEID

DOOR

Dr. J. VOORHOEVE

VRAGENBUS.

S. te **R.** — *Schilferachtige uitslag*, zoogenaamd psoriasis, is een zeer hardnekkige, chronische huidziekte, gekenmerkt door witte, zilverachtig glinsterende schilfers, die op een rooden of bruinen achtergrond vastzitten. Bij het afkrabben der schilfers ontstaan kleine bloedingen. Uitwendig worden inwrijvingen met levertraan, teerolie, het gebruik der *nicotiania-zeep* aanbevolen, en inwendig kunnen *Arsenicum*, *Sulfur*, *Thuja*, in homoeopathische verdunning, beproefd worden.

L. S. te **A.** — Dat het meisje, waarover u schrijft, op de linkerzijde liggende niet kan slapen tengevolge van hartkloppingen, is niets buitengewoons, daar vele menschen bij 't slapen niet op de linkerzijde kunnen liggen. Bij de ligging op de linkerzijde van het lichaam drukt de lever, die bij den volwassene dikwijls een gewicht van vier pond bereikt, tengevolge van de zwaartekracht op de maag en indirect weer op het hart, tengevolge waarvan allicht hartkloppingen en een onaangenaam gevoel in maag- en hartstreek kunnen optreden. Dit is vooral het geval, als men met een volle maag naar bed gaat, hetgeen eigenlijk steeds vermeden moest worden. *De beste ligging bij 't slapen* is op de rechterzijde, dan volgt die op den rug, en de minst goede ligging is op de linkerzijde. Dit neemt niet weg, dat er menschen zijn, die er zich zóó aan gewend hebben op de linkerzijde te liggen, dat zij in een andere houding niet kunnen inslapen. Gewoonlijk draaien zij zich dan echter in den slaap *onbewust* om, zoodat zij 's morgens op den rug of de rechterzijde wakker worden.

C. J. de Vr. te **L. Z.** — Het door ons in den vorigen Jaargang opgegeven recept tegen het *uitvallen van het haar*: een eidooier vermengd met chloroform ter inwrijving op de hoofdhuid, kunt u gerust zelf klaar maken. U moet evenwel een recept van een dokter hebben om het chloroform in de apotheek te verkrijgen; als u dezen verklaart, waarvoor u het wilt gebruiken, zal hij er zeker geen bezwaar in zien voor u een recept te schrijven. Chloroform is alleen een vergif bij 't inademen of innemen; bij inwrijvingen kan het daarentegen geen kwaad doen. Natuurlijk moet u voorzichtig zijn bij 't licht, daar chloroform gemakkelijk in brand vliegt.

S. S. te **G.** — Voordat u bij een dergelijke vrouwenkwaal tot een steeds min of meer gevaarlijke operatie overgaat, raden wij u zeer aan, bij uw vrouw een geheele verandering van het diëet te doen plaats hebben; en wel, als zij gewend is veel vleesch te gebruiken, een streng vegetarisch diëet maanden lang te volgen; als zij grootendeels vegetarisch geleefd heeft, juist meer vleesch dan gewoonlijk te gebruiken. Daarnevens zijn baden van 28° R. van groot nut. Moet een operatie toch plaats hebben, dan is het zeer zeker beter, deze in een kliniek of een ziekenhuis te laten doen.

B. te **W.** — Hoe meer bij een dergelijke vergrooting der genoemde klier chirurgische maatregelen, (o. a. catheteriseeren,) reeds aangewend zijn, des te minder is meestal het uitzicht op genezing door inwendige middelen. 't Best bevinden zich de patiënten gewoonlijk, als zij zoo min mogelijk met instrumenten behandeld of onderzocht worden, geregeld haver-de-gort-water drinken en de gepaste geneesmiddelen innemen. Het vroeger reeds genoemde middel, *Sabal serrulata*, kunt u echter gerust probeeren.

https://achterderug.nl

EEN TERECHTSTELLING.

De zon, die deze aarde beschijnt, heeft veel gezien: veel ellende, vele verschrikkelijkheden, vele huiveringwekkende misdaden, maar zelden een ontzettender terechtstelling dan die deze plaat met aangrijpend realisme geeft te aanschouwen.

Het was de haat, de verzengende haat, die beslag legde op het graf; die de grafzerk op zijde trok, het graf omwoelde, en het lijk van den *Paus Formosus* naar de rechtzaal sleepte, om gevonnist en terechtgesteld te worden.

Het einde der negende eeuw, toen de terechtstelling plaats greep, is door den geschiedschrijver Giesebrecht met schrille kleuren geteekend.

De Kerk was in diepen nacht gedompeld; het zedelijk en maatschappelijk leven verkeerde in een allerdroevigsten toestand; alle banden van orde en gezag, van gehoorzaamheid aan de wet, van eerbied voor des naasten rechten, waren losgerafeld.

De schaamteloosheid regeerde; het zout was smakeloos geworden; en de meest zedelooze wereldschgezindheid verpestte den dampkring. De hoogere geestelijkheid leefde alleen voor de streeling harer zinnelijke lusten, en lachte om haar Christelijke plichten. De schandelijkste uitspattingen grepen plaats. Het lot van bisdommen en abdijen, van koninkrijken en vorstendommen hing af van een luim der hooggeplaatste lichtzinnige vrouwen; haar kuiperijen beslisten over het wel en wee van geheele volken. En terwijl de wetenschappen bloeiden, de klassieke werken der oude Romeinen opgeld deden, te Salermo een beroemde geneeskundige school verrees, en Pavia beroemd was wegens zijn uitstekende rechtsgeleerden, dompelde zich het Italiaansche volk in een stroom van onafgebroken afschuwelijk zingenot.

Waar was de glans gebleven, die eens was uitgestraald van de eerste Christengemeente te Rome? Wat was er van de nazaten geworden der heilige martelaren, die als levende flambouwen Nero's tuinen hadden verlicht?

De liederen Sions waren verstomd; de oude zang der dwaasheid en der bedwelming weerklonk: „Laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij!" en de Paus, de man, die zich de Stedehouder van Christus noemde, werd door zijn opvolger, die eveneens de Stedehouder van Christus werd genoemd, uit zijn graf gehaald, om gevonnist te worden!

Wanneer een volk in zedeloosheid verzonken is, wordt de volksconscientie met een brandijzer toegeschroeid; de grenzen van het betamelijke worden weggewischt; en er gebeuren wandaden, waarbij niet alleen de Christen maar ook de mensch, in zoover hij niet alle gevoel voor hetgeen wèl luidt, heeft uitgeschud, het gelaat van schaamte bedekt.

Met sobere, eenvoudige woorden verhaalt de kroniekschrijver de afgrijselijkheid der terechtstelling.

„Formosus, bisschop van Porto," zoo schrijft hij: „was in 891 de opvolger van Stefanus VI op den Pauselijken stoel, en hield in het volgende jaar een concilie te Vienne. Om een einde te maken aan de onlusten in Italië, noodigde hij Arnulph, koning van Duitschland, te Rome, en kroonde hem in 895 tot keizer. Formosus stierf den 4den April 896.

Stefanus VII, na het kortstondige Pausschap van Bonifacius VI zich op den Heiligen Stoel gedrongen hebbende, deed het lijk van Formosus opgraven, een bisschoppelijk gewaad aantrekken, en voor een tot dat doeleinde te Rome vergaderd concilie brengen, hetwelk den dooden Paus schuldig verklaarde aan de misdaden, hem door Stefanus ten laste gelegd. Formosus werd hierop van zijn priesterlijk gewaad beroofd; drie vingeren van zijn rechterhand werden hem afgesneden, en het lijk in de Tiber geworpen."

Geen trilling van verontwaardiging ging door de leidende kringen der menschheid, toen het Pauselijk lijk aan de golven werd prijsgegeven.

Paus Johannes IX riep in 898 een nieuw concilie bijeen, dat het vonnis vernietigde, en de nagedachtenis van Formosus in eere herstelde — de eereherstelling werd met dezelfde kille onaandoenlijkheid vernomen.

Want het was stikdonkere nacht, en eeuwen zouden nog moeten verloopen, voordat de zon der Reformatie zou opgaan.

L. P.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

„Drink, kerel," zei de ander, „dan vergeet je al je hartzeer. Ik zal je wel meehelpen, hoor."

En de schoenmaker dronk en de Zijdewever dronk. De Zeeroover vroeg niet om meer; hij was in slaap gevallen en ronkte.

Dan stond de Zijdewever op, stopte zijn pijp, en stak die aan boven de lamp, dat de tabakskruimels in het gebraden vet vielen.

Op dat oogenblik hief hij het hoofd op en luisterde, terwijl hij naar de keuken staarde. 't Was te hooren, dat daar iemand zijn weg tastende zocht. Een oogenblik later stond dokter Borg op den drempel.

Even werd het stil. Slechts het luide tikken van de klok werd gehoord en het geknetter van de lamp.

Doch dan begon de schoenmaker weer te klagen en te jammeren. „En als we ons dood gedronken hebben, dan vragen we om niets meer dan om drie el grond."

De Zijdewever richtte zich overeind op den elleboog. „Kom, Borg," zei hij met een zijdelingschen blik op den dokter, „je moet naar bed gaan; den Zeeroover rollen we er wel af."

Doch de schoenmaker bleef zitten en strekte een bevende hand naar den Zijdewever uit. „'t Kan niet schelen wat voor een kist we krijgen, als we maar onder den grond komen."

Erik stond als versteend het akelige tooneel aan te staren.

De Zijdewever, die nog het meest nuchter was, kwam overeind, wees met de hand naar het bed en den stoel, en zei: „Hier ziet u, wat het huis geeft, dokter."

Tegelijk kwam de oude Borg overeind, maar hij kon het evenwicht niet bewaren en rolde jammerend op den vloer.

„Zou 't haast geen tijd worden om op te houden?" vroeg thans dokter Borg. „Jelui hebt hem nooit in vrede laten leven, laat hem dan ten minste in vrede sterven. Dat is al wat hem rest."

Hij trad nader op den Zijdewever toe, die zoo ver mogelijk achteruit schoof.

„Hier kom je nu jaar uit jaar in, net als toen ik als een kleine jongen daar in het bed lag en naar je dronkenmanspraat luisterde. Je hebt hem vergiftigd zijn leven lang. Zoo vaak hij trachtte jelui te ontkomen, ben je met je brandewijnflesch gekomen, en hebt hem ontnomen, wat er nog menschelijks aan hem was. Weet je, ellendeling, dat dat mijn vader was, dien je aan een dier gelijk hebt gemaakt?" en hij sloeg met de hand op de tafel, dat de lamp en de flesch rinkelden, „en anders zul je 't nu weten, Mijn vader staat aan den rand van het graf, maar ik verzeker je, dat hij voortaan vrede hebben zal. Vrede zul je hem laten, en het zal je duur te staan komen, als je 't waagt hier terug te komen. Pak je weg, ellendeling, en neem je bondgenoot mee. Voortaan ben ik hier baas, zeg ik je."

De Zijdewever was bleek geworden, en hij bukte zich, alsof hij een slag ontwijken moest, toen hij den dokter voorbijging. Dan strekte hij de leden en zag verlegen naar het bed, waar zijn kameraad lag. Hij begreep echter, dat hij de wijste partij deed met heen te gaan. Hij trok den Zeeroover van het bed, laadde hem op zijn schouder en trad naar de deur. Daar keerde hij zich nog even om en keek met een hoonenden blik naar Erik.

„Ja, ziet u, dokter, wij zijn uw vader komen troosten in den tijd, dat een ander zich niet aan hem stoorde."

Erik antwoordde niet en een oogenblik later hoorde hij de deur dichtvallen. Hij was alleen met zijn vader.

(Wordt vervolgd.)

VARIA.

't Best.

Wie op de menschen bouwt, doet zot.
Wie bouwt op broeders, magen, vrinden,
Zal mooglijk steun en bate vinden.
Toch blijft het best: vertrouw op God!

A. J. H.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Loodje. — Gedaantewisseling. — Sjeb Limini. — Condoleeren. — Kietebal, Kiereboe, Clavecymbaal. — Lucifer. — Ampel. — Griet. — Arreslede.

Meermalen hoorde ik in scherts zeggen: „Hij is uit met een lootje," wat dan beteekende, eens recht genoegelijk en ongestoord uit te wezen. Ook zegt men: „Hij moet het lootje leggen." Wordt hiermee gedoeld op de loterij?

J. B.

Antw. — Het *loodje* (niet lootje) heeft met de loterij niets uit te staan, maar is gevormd van het woord lood, gelijk blikje van blik en ijzertje van ijzer. Als kinderen uit gestichten in vroeger dagen zonder opzicht voor eenigszins langeren tijd uitmochten, kregen zij een looden penning mee, dien zij bij hun terugkomst weer moesten afgeven. Dit loodje was het bewijs, dat zij vergunning hadden om uit te gaan, en dit verklaart de uitdrukking!

Het gebeurde ook wel, dat eenige jongeren uit mochten onder geleide van een oudere, die dan alleen een loodje kreeg, maar ook voor allen verantwoordelijk was. Hij moest bij het tehuiskomen het loodje weer bij den portier neerleggen. Kwam men te laat thuis, dan werd *hij* gestraft. Zoo kreeg de uitdrukking: „het loodje leggen" de beteekenis van: de schuld krijgen, boeten ook voor anderen.

B. O. te H. vraagt: In „Gerrit Witse" uit Hildebrands „Camera," 't hoofdstuk: Dokters lief en leed, komt voor: „.... maar 't gevilde menschebeeld, den doctoren zoo aangenaam, hing ook hier, als wedergade van die zekere tabel, waarop men in zachte overgangen den Apollo van Belvédère in een kikvorsch veranderen ziet."

Zou u me daaromtrent ook kunnen inlichten?

Antw. — Het eerste doelt op een voorstelling van het menschelijk lichaam, om de vormen, spieren enz. aan te toonen. Het tweede is een voorstelling, die moet aanwijzen, hoe zich uit de lagere vormen de hoogere hebben ontwikkeld. (Denk b.v. aan het Darwinisme.) De kikvorsch zelf ondergaat ook gedaantewisselingen, eer hij volwassen is. En hoeveel ligt er niet tusschen hem en den Apollo van Belvédère. Zoo heet namelijk een der schoonste beeldhouwwerken — beeld van den god Apollo — dat men kent.

Wat beduidt, vraagt K. te M. het volgende:

Maak' berg op bergen opgestast!
Den Zoon van Babel dan vermetel!
Sjeb Limini, die berg staat vast,
En vast staat Sions Koningszetel.
En vast o Christen, ook uw kroon,
En vast gansch Israëls herleving!
Alleen, blijf staren op den Zoon,
Met juichende overgave en beving.

Antw. — Sjeb Limini is Hebreeuwsch en beduidt: Zit aan Mijn rechterhand. Nu zegt Da Costa: al stapelt Babel, de vijand van Gods volk, berg op berg, al verheft hij zich ook altijd weer, „Sjeb Limini" is de vaste berg Gods, Sion wankelt niet, zoomin als de hoop der geloovigen, en vast staat ook dat Israël weder zal keeren tot God, enz.

J. S. te R. schrijft: Wat is letterlijk de beteekenis van het woord Condoleeren? Is dit woord zuiver Nederlandsch, en zoo niet, is dit woord dan niet door een ander Nederlandsch woord te vervangen, dat dezelfde gedachte uitdrukt?

Antw. — Het woord „condoleeren" is wel een der zotste door ons volk saamgeflanst, zoo 't heet uit het Fransch, dat echter geen woord „condoler" kent. Naar den Latijnschen stam van condoléance zou het beteekenen, medeklagen, meetreuren. 't Best is het woord niet te gebruiken, maar „deelneming te betuigen."

https://achterderug.nl

Wat kan het volgende versje beduiden onder een oude prent, die spelende kinderen voorstelt? Ik bedoel het onderstreepte.

Piet slaat den *kietebal* zoo wis als snel,
Jan rijdt zijn *kiereboe* met vreugd,
Maar Betje kiest het *clavecymbelspel*,
Dies zich vermaakt de jonge jeugd. B.

Antw. — Een *kietebal* is een bal, dien men over en weer elkaar toewerpt. „Kiete" is een verbastering van het Fransche *quitte* = gelijk, elkaar niets schuldig. Wie den bal werpt, krijgt hem weer terug. We zijn *quitte* = we hebben nu niets meer van elkaar te eischen. 't Woord zit ook in quittantie of kwitantie, kwijten, enz.

Wat *kiereboe* betreft, dit duidt aan een bokkenwagen. Hoe men echter aan den zonderlingen naam komt, weet ik niet, en een hooggeleerde heer, dien ik raadpleegde, zei: oorsprong onbekend. Wel kan *boe* komen van het Fransche *bouc* = bok. Doch het eerste lid is daarmee niet verklaard.

Het *clavecymbaal* eindelijk is de piano, gelijk onze voorouders die hadden. In Van Alphens Kindergedichtjes, die nu bijna anderhalve eeuw heugen, is er ook een „Klaartje bij het clavecymbaal."

Hoe komt het, dat het woord *Lucifer* bij dichters soms den satan aanduidt, en in het gewone leven heel wat anders. W. W. te R.

Antw. — *Lucifer* beduidt *lichtdrager*, lichtspreidende; het is ook de naam van de Morgenster. Nu heet Satan soms in de Schrift de uit den hemel gevallen blinkende *Morgenster*, en dat verklaart, dat Satan soms Lucifer heet. 't Is nu zeker ook wel duidelijk, waarom wij de vlamhoutjes zoo noemen. 't Is eigenlijk een zotte naam. Veel beter is het Duitsche *Streichhölzer* (strijkhoutjes), het Engelsche *match* (lont), het Fransche *allumettes*, (aanstekers,) het Zweedsche *tändstickor* (aansteekhoutjes.)

Hoe moet men toch schrijven: *ampel* of *amper*? En wat beduidt het eigenlijk, want soms schijnt het te beduiden veel en soms weinig. G. K.

Antw. — Men kan evengoed vragen, of het zijn moet *baker* of *baken*. Het zijn twee woorden, die niets met elkaar te maken hebben. *Ampel* is uit het Fransch en beduidt *overvloedig*. *Amper* is Maleisch en beduidt *te nauwernood*. „Na ampele bespreking"; „ik heb amper genoeg." 't Best is beide woorden niet te gebruiken.

Is, vraagt dezelfde, een *Griet* een vogel of een visch?

Antw. — Het woord *Griet* beduidt velerlei: Een vrouw, een visch, een vogel, een zeil en zand.

Een derde vraag is of het heet *arreslede* of *narreslede*.

Antw. — De oorspronkelijke naam is *narreslede*, wijl paarden, slee en rijders zoo kwistig getooid waren. Het wegvallen van de *n* komt meer voor, in verband met den uitgang van het lidwoord. (ijver, nijver.)

A. J. H.

VARIA.

Troost.

Wat troost bij 's werelds leed en kruis?
De blijde hoop op 't hemelsch huis.
Wie dat niet als het zijne kent,
Diens vreugd zelfs is vergulde ellend.

A. J. H.

HET VERLORENE.

We gaven onlangs een „Vermakelijke Vragenbus." Dat echter die bus ook wel eens iets onvermakelijks levert, bleek bijna te gelijk. Op een vraag van een lezeres was het antwoord naar behooren gegeven, 't was reeds gezet en toch raakte het onnaspeurlijk zoek. Ja, uit de „Vermakelijke vragenbus" zelf verdwenen eenige regels.

Hoe dit nu kan behoort tot de „geheime sekreten," zooals de vaderen zeiden. Wij gaan dus nog eens aan het werk.

Een der thans in gebruik zijnde wandspreuken luidt:

Met een Dalles
Komt men door alles.

Wat beduidt dit? vraagt onze lezeres.

Antw. — *Dalles* is in de zeer platte volkstaal een woord voor *list*, streek, bedrog. M.i. is het een verbastering van het Latijnsche *dolus*, dat hetzelfde beduidt. De overgang van *o* in *a* vindt men ook in *kantoor* en *captorie*.

Dat Latijnsche woorden de wandeling uit den hoogsten stand naar den laagste maken is niet vreemd. Dat bewijzen *fiezelemie* (physionomie) *facie*, *disperaat* (désespéré.) e. a.

De uitgevallen regels betreffen het woord *kool*. Dit staat in verband met *kullen*, d. i. beetnemen, misleiden. „Flauwe kul" is een in zekere kringen bekende uitdrukking voor kletspraat. Nog pas hoorde ik iemand zeggen: „Mijn oogen beginnen mij te kullen," d.i. te misleiden.

A. J. H.

PENNEKRASSEN.

VI. (TWEEDE SERIE.)

Liefdadigheidsloterijen.

Er zou een „Tehuis voor kinderen" worden gesticht, niet hier, maar ergens in het buitenland. Een goede zaak, maar hoe aan het geld te komen? Er was in den laatsten tijd zooveel gevraagd; en er was geweigerd ook. „Als men 't eens probeerde met een loterij." Aldus werd besloten. Circulaires werden verspreid en het doel werd uiteengezet. Hoeveel loten van een franc zouden worden verkocht, las men niet, maar wel dat andere: „Vele en hooge prijzen!" Prijzen tot een getal van 12617 met een totaalbedrag van 250.000 francs. Hoofdprijzen van 70.000 en 50.000 francs. Een echte loterij dus, toegestaan door de Regeering *met 't oog op 't goede doel*.

Zoo zal het geld wel inkomen! Ieder, zelfs de mensch, die het wat nauwgezet neemt, kan meedoen. Immers de uitnoodigingsbrief zegt het: „Hier is een schoone gelegenheid om wèl te doen; wie van deze kinderhuisloten koopt, ondersteunt een goede en edele zaak, een werk van humaniteit en naastenliefde, want de winst komt ten goede aan arme en verlaten weeskinderen." En dan daarbij: „Ieder deelnemer loopt de kans een vermogen te winnen." Hier kan nu *iedereen meedoen*; wat men anders niet zou doen, overtuigd dat het zonde is, het zal *nu* niet hinderen. Men wordt vriendelijk geholpen om het geweten in slaap te sussen. Men zal straks een bevredigend gevoel hebben, want, — men heeft immers een goede zaak weer een stapje vooruitgeholpen. Hoe aangenaam toch! Aan het spelen in de loterij doen we „anders" niet. Het is verderfelijk en 't moest eigenlijk niet worden toegestaan.

https://achterderug.nl

TOT DEN KONING GELEID.

(Naar Psalm XLV.)

Heft aan met lof en dank
Akkoorden blij van klank!
Galmt, galmt het uit,
Trompetten, hel en klaar!
Ruischt, blijder harpen snaar:
Heil u, o Bruid!

Zingt nu het schoonste lied,
Dat u de dichtkunst biedt!
Juicht, rein en luid!
Spant nu de snaar der stem!
Lofzingt met kracht en klem:
Heil u, o Bruid!

Benijdbaar is 't lot, dat haar wacht:
Waar was ooit een Bruigom als Hij?
Is wonderbaar Hij niet in macht?
Niet de eerste in der heerlijken rij?

Wat is al de schoonheid der aard
Bij 't schoon, waar Zijn aanschijn van straalt?
Wat is al de macht van het zwaard
Bij 't zwaard, door Zijn sterkte gestaald?

Zijn troon is een eeuwige troon,
Zijn rijk een onwrikbaar gebouw;
Hem dekt de onverganklijke kroon
Van recht en van waarheid en trouw.

En eedler dan 's aangezichts schoon
En sterker dan 't grimmigste zwaard
En meer dan de heerlijkste kroon
Is 't hart van den Koning der aard.

Het recht had Hij lief tot den dood,
Het onrecht heeft steeds Hij gehaat;
Dies maakte Zijn God Hem zoo groot,
Verhief Hem tot d' edelsten staat.

Hem jubelt de schepping haar lof,
Erkent Hem vol vreugd als haar Heer;
Hem kust zelfs de vijand het stof
En buigt zich beschaamd voor Hem neer.

Waar was ooit een Koning als Hij!
Waar was ooit een macht als Zijn macht?
O Bruid, hoe gelukkig zijt gij!
Hoe heerlijk is 't lot, dat u wacht!

Laat de vreugd zich uiten!
Trommelen en fluiten,
Harp en rinkelbom,
Doet de tonen bruisen,
Laat de snaren ruischen,
Klinke 't lied alom!

Luiten en cimbalen,
Klinkende koralen,
Roept uw blijdschap uit!
Laat één toon weergalmen
In uw blijde psalmen:
Heil zij u, o Bruid!

Ja, heil zij u! O wonder van genade,
Dat gij het hart des Konings boeien mocht!
O, welk een eer! de Koning sloeg u gade,
In groote liefde heeft Hij u gezocht.

Is 't wonder, dat gij schroomt, en niet durft nadren,
Als ge aan u zelf, aan al uw zwakheid denkt?
Is 't wonder, dat het bloed u ruischt door de adren,
Als gij beseft, wie u Zijn liefde schenkt?

Neen, niet om wat ge uit eigen staat kondt wezen,
Had Hij u lief; gij weet het, en gij beeft.
Zaagt ge op u zelf, gij zoudt den Koning vreezen;
Dit is uw schoon, dat ge uit Zijn volheid leeft.

Zijn hart doet heel uw hart van liefde jagen;
Hij maakt u rijk; Hij plaatst u op Zijn troon;
Hij doet een nieuwen naam, Zijn naam u dragen,
En tooit uw hoofd met de overwinningskroon.

Zijn schoonheidsglans doet ook uw aanzicht schijnen
Van schoonheid, waar de schepping zich voor buigt;
Uw kleed, getooid met paarlen en robijnen,
Is Zijn geschenk, dat van Zijn liefde tuigt.

Denk aan uw vroegren staat dan voorts niet weder,
Vergeet al wat voorheen uw hart bewoog;
Hij is uw Heer, zoo buig u voor Hem neder,
Dan zijt gij schoon en lieflijk in Zijn oog.

Die schoonheid roemen wij met blijde tonen,
En jubelen in 't heillot, dat u wenkt;
Uw liefde zal des Konings trouw beloonen,
En streelen Hem, die u Zijn liefde schenkt.

A. L.

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

PRIJSRAADSEL.

't In flarden geschoten Vaandel.

De vakjes zijn zóó met letters te vullen, — in elk vakje één letter, — dat de linker kolom en de acht dwarse kolommen elk den naam geven van een *krijgsman*, die in den Bijbel genoemd wordt. Met teksten op te geven, waar de namen voorkomen.

Oplossingen in te zenden voor 1 Juli onder motto „Prijsraadsel" aan de Redactie van „Timotheüs, Dunne Bierkade 17, Den Haag. *Dus niet naar Zwolle.*

Als prijs wordt uitgeloofd een schilderij in eiken lijst: *De Ziekenverpleegster.* (Grootte ± 80 bij 70 cM.)

DE ZAANSCHE MARTELAREN

Niemand zal mij, geloof ik, tegenspreken, wanneer ik beweer, dat geen tijdvak in onze geschiedenis meer bekend is of althans meer onze belangstelling wekt, dan dat, waarin onze vaderen den krijg tegen Spanje hebben gevoerd; maar met bijna even groote zekerheid kunnen wij er aan toevoegen, dat wellicht geen enkele eeuw aanleiding heeft gegeven tot meer verkeerde voorstellingen dan deze.

Geschiedenis schrijven, zóó dat latere geslachten zich een juist beeld kunnen vormen van de feiten, die hebben plaats gevonden, en van hun oorzakelijk verband, is, hoe eenvoudig het ook moge schijnen, lang niet ieders werk; bijna zou ik willen beweren, dat niemand daartoe in staat is. Laat het ons maar eerlijk bekennen, ieder onzer heeft zijn eigen sympathieën, zijn vooroordeelen, en bij het beschouwen en beoordeelen van feiten, welke dan ook, kunnen wij ons nooit van die vooroordeelen losmaken. Wij beoordeelen niet alleen, maar wij veroordeelen ook, en hoe onpartijdig wij ook wenschen te blijven, onze tegenstanders zullen, eveneens te goeder trouw, aan dezelfde verschijnselen altijd weder andere uitleggingen geven dan wij.

Zijn we nu maar eerlijk genoeg dit te erkennen, en zeggen we dus: zóó zie ik de zaken in, zóó hebben de feiten zich aan mijn oog voorgedaan, dan kan dit geen gevaar opleveren. Onderzoekers uit latere geslachten, die dezelfde gebeurtenissen met een geheel ander, met een veel onpartijdiger oog kunnen beschouwen, dan zij, die er zelf in hebben medegespeeld, kunnen dan uit vergelijking der verschillende beoordeelingen zich een vrij juist beeld vormen van den waren omvang der feiten.

In den regel echter is de taak van den geschiedvorscher minder gemakkelijk, en moet hij uit allerlei tegenstrijdige en vaak hartstochtelijk overdreven voorstellingen met moeite de waarheid opdiepen, daarbij gevaar loopende in dezelfde fouten te vervallen als zij, die hem de stof voor zijn verhandeling moeten leveren.

Zoo is het bv. vrij zeker, dat het aantal martelaren, d. w. z. het aantal van hen, die om des geloofs wille gedurende de Spaansche overheersching ter dood zijn gebracht, sterk overdreven door de geschiedschrijvers dier dagen wordt opgegeven.

Dat er stroomen bloed zijn vergoten is zeker, doch meestal was dit een gevolg van den oorlogstoestand, waarin het land verkeerde, en in vele gevallen moesten de Katholieken evengoed de slagen verduren als de „ketters."

Oorlogvoeren en plunderen was in die dagen vrijwel hetzelfde, en de dikwijls slecht betaalde Waalsche en Spaansche benden van Don Requesens waren er de mannen niet naar om heel kieskeurig te zijn op het geloof, waar er wat te plunderen viel.

De Nederlandsche Katholiek, zegt C. H. Th. Bussemaker in zijn Afscheiding van de Waalsche gewesten van de Generale Unie, was geen onverdraagzaam ijveraar en van gewetensdwang afkeerig, maar tevens aan zijn kerk en aan zijn geloof gehecht. Het geweld, hieraan gepleegd, kwetste hem, terwijl bovendien de aanzienlijke standen en in 't bijzonder de geestelijkheid, behalve hun geestelijke, ook hun stoffelijke belangen op de ernstigste wijze door den Calvinist bedreigd zagen. Zoolang echter dit gevaar en deze ergernis niet in de onmiddellijke nabijheid bestonden, werd de afkeer, dien zij wekten, geheel overheerscht door den haat en de afschuw tegen de Spaansche dwinglandij, welke zij met de kettersche rebellen gemeen hadden.

Had het dus enkel afgehangen van de Katholieke bevolking zelve, er zou vermoedelijk door de verbreiding van de nieuwe leer slechts weinig beroering zijn ontstaan; althans het bloedvergieten zou veel minder zijn geweest.

Wij worden in deze overtuiging gesterkt, wanneer we door onderzoek van de nog bestaande gegevens eens trachten ons een juist beeld te vormen van den omvang, dien de vervolging der ketters in bepaalde plaatsen wel heeft gehad.

Nemen wij als voorbeeld de Zaanstreek.

Het mag als bekend worden verondersteld, dat althans in de provincie Noord-Holland de eerste Protestanten bijna allen behoorden tot de Doopsgezinden; eerst in later jaren, omstreeks 1566, drong de leer van Luther, Zwingli en Calvijn ook in deze streken door.

Van de Doopsgezinden, wier leer iedere daad van geweld veroordeelde, was niet te verwachten, dat zij zich aan buitensporigheden zouden overgeven, en voorzoover bekend is, hebben zij zich daaraan dan ook niet schuldig gemaakt.

Een der geestelijken van de kapel te Oost-Zaandam, die voor de nieuwe leer was gewonnen, zette zijn ambtelijke bediening nog bijna een jaar lang voort, nu eens volgens de regelen van den Katholieken eeredienst, dan weder op de wijze der kettersche predikers.

https://achterderug.nl

Eerst toen hij de overtuiging bezat, dat zijn parochianen het verschil tusschen de oude en de nieuwe leer goed konden hebben begrepen, verliet hij de Katholieke kerk, om zich verder aan de verbreiding van het Protestantsche geloof te wijden.

Al dien tijd was hij ongemoeid gelaten; wel een bewijs, dat de vervolgingszucht niet in de eerste plaats te zoeken was bij de bewoners.

Het spreekt echter vanzelf, dat, zoodra de overheid de ketterjacht ter hand nam, en de Inquisitie met de taak belastte, het land van de afvalligen te zuiveren, er allicht lieden te vinden waren, die handlangers-diensten wilden bewijzen, al was het dan alleen maar om hun persoonlijke wraak te kunnen koelen.

De eerste Doopsgezinde gemeente in Noord-Holland moet vermoedelijk gezocht worden in den omtrek van het tegenwoordige Krommenie en . . . . ook uit die plaats zijn de eerste martelaren gekomen. In 1527 werden uit Krommeniedijk drie afvalligen van de Roomsche kerk gevankelijk naar Haarlem gevoerd, en nadat zij aldaar eenigen tijd in hechtenis hadden gezeten, naar 's-Gravenhage overgebracht.

Hier werden zij scherp ondervraagd, en daar zij hun geloof niet wilden prijsgeven, gepijnigd. Toen ook dit niet baatte, werden zij tot den vuurdood verwezen.

De geschiedenis heeft slechts den naam van een dezer geloofshelden bewaard, n.l. dien van Jan Walen. Wie de anderen zijn geweest, is ons niet bekend.

Gedurende een paar jaren schijnt toen de vervolging minder fel te zijn geweest, om in 1534 weder het hoofd op te steken. In dat jaar brandde te Jisp de kerk af, en de Roomschgezinden waren er onmiddellijk bij om hiervan de ketters te beschuldigen. Of dit aanleiding heeft gegeven tot nieuwe inhechtenisnemingen, is mij niet bekend.

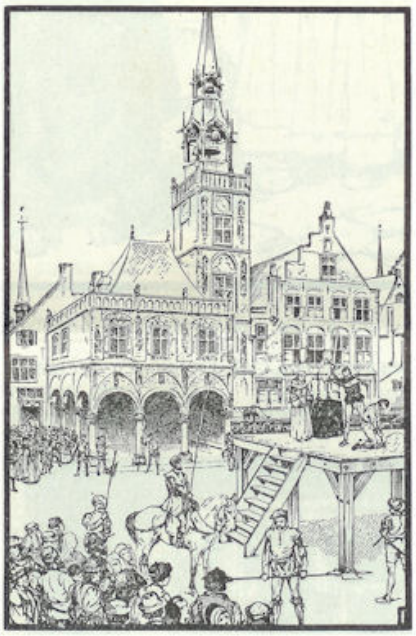
In 1535 gaf Zaandam zijn eersten martelaar, n.l. Pieter Koster. Deze was koster geweest van de kapel te Oost-Zaandam, en daar hij eenige meerdere ontwikkeling bezat dan zijn geloofsgenooten, trad hij op als voorganger in de Doopsgezinde gemeente. Ten einde aan zijn vervolgers te ontkomen, nam hij de wijk naar Amsterdam, doch werd aldaar gevat. Hoewel hij zich van de tegen hem ingediende aanklacht, als zou hij de hand gehad hebben in de „booze opruiingen en conspiratiën der wederdoopers," kon zuiveren, werd hij toch ter dood veroordeeld, omdat hij zich op zijn geloof had laten doopen en het leeraarsambt had bediend.

Hij werd op den Dam te Amsterdam, of zooals men toen zeide, te Moorddam, onthoofd.

Mij dunkt, uit het vorenstaande blijkt wel, dat de vervolging der ketters, in vergelijking van de voorstellingen, die er wel eens van zijn gegeven, althans in deze streken, niet zoo heel streng is geweest.

Van geen der afvallige parochianen van Oost-Zaandam lezen wij, dat hij het lot van Koster deelde, terwijl deze zelf geruimen tijd als leeraar kon optreden, en toen nog gelegenheid vond, naar Amsterdam uit te wijken.

Uit de kerkelijke archieven blijkt voorts, dat van 1535 tot 1555, dus in 20 jaar tijds, uit Zaandam, Krommenie, Wormer, Jisp en Landsmeer, nog ongeveer twintig Doopsgezinden door beulshanden om het leven zijn gebracht.

Hij werd op den Dam te Amsterdam onthoofd.

Zeer zeker is dit aantal in onze oogen veel te groot, en veroordeelen wij iedere gewelddaad om des geloofs wille bedreven, maar toch geloof ik, dat menigeen zich van de beruchte ketterjacht in ons vaderland wel eens een andere voorstelling heeft gemaakt.

Al neemt men aan, dat in de kerkelijke archieven niet alle gevallen zijn vermeld, en verdubbelt men het aantal, dan nog verkrijgt men voor een tijdvak van twintig jaar voor een vrij uitgebreide streek niet meer dan veertig terechtstellingen; dus ongeveer twee per jaar.

En vergeet hierbij niet, dat de tijden en zeden van toen niet zijn te vergelijken met die van nu. In 1774, dus ruim twee eeuwen later, kon men er zich te Amsterdam nog op beroemen, in de laatste 80 jaren niet minder dan 341 menschen ter dood te hebben veroordeeld, en dat vaak om misdrijven, waarvoor tegenwoordig eenige maanden gevangenisstraf wordt gegeven.

Geenszins is het mijn doel, hiermede de beteekenis van den tachtigjarigen oorlog te willen verkleinen, of de ellende, die deze krijg over ons volk bracht, als minder af te schilderen, dan zij in waarheid is geweest; — uit de bestaande gegevens is aan te toonen, dat in diezelfde plaatsen, waarvan hier sprake is, het zwaard van den vijand op gruwelijke wijze heeft huisgehouden; maar met de eigenlijke vervolging der geloovigen stond dit slechts in zijdelingsch verband.

De troepen, waarover de Spaansche bevelhebbers het commando voerden, waren in vele gevallen huurtroepen, die alleen vochten om de soldij, en zoo zij die niet op tijd kregen, om den buit. Aan wiens zijde zij streden, was hun geheel onverschillig.

Toen het beleg voor Leiden moest worden opgebroken, en Requesens in de onmogelijkheid verkeerde, zijn soldaten te betalen, namen dezen eenvoudig hun bevelhebber Valdez gevangen, en rukten op Haarlem aan. Hier de poorten gesloten vindend, slaan zij den weg naar Amsterdam in, doch zien dien bij Spaarndam versperd door den tijdelijken stadhouder van Holland, Hierges.

Om doortocht te verkrijgen, dreigen zij zich bij de Geuzen, die dikwijls geen haar beter waren, en evengoed van vriend en vijand bemachtigden, wat ze maar krijgen konden, aan te sluiten. Hierges gaat uit den weg, en nu verspreidt zich de heele troep over het land van Utrecht en Gelderland als een bende uitgehongerde roofdieren. Was het wonder, dat sommige bewoners zelf hun huis en have in brand staken, om het maar niet in handen der plunderaars te doen vallen? Maar ik vraag u: had dit iets met geloofsvervolging te maken?

Van hen, die uit de Zaansche dorpen hun leven voor hun geloof hebben gegeven, die dus in waarheid den martelaarsdood zijn gestorven, zijn slechts enkele namen aan de vergetelheid ontrukt, meestal omdat zich voor of bij hun veroordeeling door de rechters der Inquisitie eenige bijzonderheden hebben voorgedaan. Zoo is b. v. tot ons gekomen de naam van Geertruida Simons uit Wormer, wier man Thomas in 1539 met nog eenige Doopsgezinden uit dezelfde plaats als verdacht van het houden van geheime bijeenkomsten was gevat en naar Amsterdam vervoerd.

Ten einde haar man te redden heeft de moedige

https://achterderug.nl

vrouw geheel alleen en te voet den weg van Wormer naar Amsterdam afgelegd en heeft zij voor de inquisiteurs om behoud voor het leven van haar man gebeden.

Hare smeekingen mochten echter niet baten.

Als eenige gunst verkreeg zij het recht, zich bij haar man in den kerker te mogen voegen en hem op te passen.

Gedurende verscheiden dagen heeft zij dezen plicht vervuld, en is zij ten zegen geweest voor alle gevangenen, die hetzelfde lot van haar man deelden.

Toen het vonnis, waarbij deze tot den vuurdood werd verwezen, werd uitgesproken, beleed Geertruida ten aanhoore van allen, dat ook zij het nieuwe geloof had omhelsd, en dat zij, even schuldig of onschuldig als haar man, met hem hetzelfde lot wenschte te deelen.

Haar wensch werd vervuld. Hand aan hand beklommen de beide echtgenooten den brandstapel, gevolgd door hen, die den kerker met hen hadden gedeeld.

. . . . dat ook zij het nieuwe geloof had omhelsd . . . .

Een ander, wiens naam in de geschiedenis der Zaanstreek is opgeteekend, is Claes Noorne.

Noorne woonde te Zaandam op het Kalf. Hij was wever van beroep, en kon, wat in die dagen een groote zeldzaamheid was, goed lezen.

Gevolg hiervan was, dat Noorne onder zijn geloofsgenooten in hoog aanzien stond en geregeld in hun bijeenkomsten als voorganger optrad, ten einde het Woord voor hen te lezen.

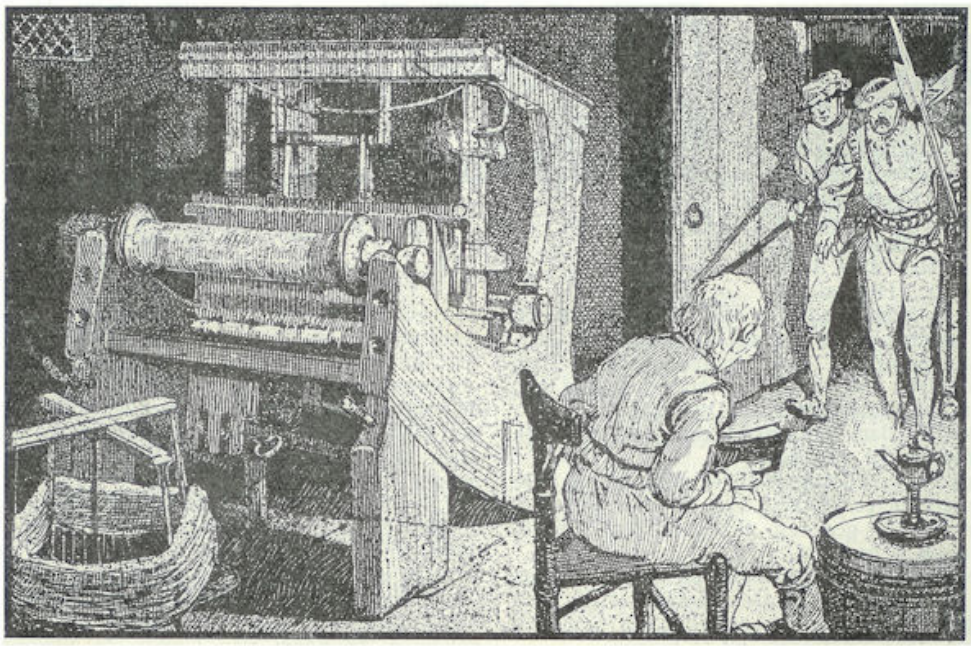
Vooral op dergelijke personen had de Inquisitie het natuurlijk begrepen. De groote menigte, die geen A van een B kon onderscheiden, leverde veel minder gevaar op, en zou, zoo dacht men, als de predikers maar waren verdwenen, wel weder in het rechte spoor zijn te brengen.

Noorne moest dus onschadelijk worden gemaakt. Op zekeren avond zat hij rustig thuis in den Bijbel te lezen, toen plotseling de geloofsonderzoekers zijn woning binnentraden, en hem dus op heeterdaad betrapten. Te ontkennen viel er niet, en de moeilijke tocht naar Haarlem nam dan ook direct een aanvang.

Te Westzaan zou even worden halt gehouden, om wat te rusten en zich een weinig te versterken. Van deze gelegenheid maakte Noorne gebruik, om aan zijn bewakers, die zich voortdurend te buiten gingen aan het gebruik van sterken drank, te ontvluchten.

De tocht naar Westzaan, in den nacht en onvoldoende gekleed, had den reeds bejaarden man echter zóódanig aangepakt, dat hij ziek werd en spoedig door zijn vrienden ten grave moest worden gebracht.

Op den eersten Zondag na zijn dood, zoo luidt de historie, kwamen zijn geloofsgenooten in diepen rouw bij elkander, God biddende, dat Hij hun een nieuwen leeraar mocht schenken, daar geen hunner in staat was, ook maar één regel te lezen. Toen stond uit hun midden op de eenige zoon van den overledene, een kind nog van ongeveer dertien of veertien jaar, en deelde hun mede, dat zijn vader hem, verwachtende, welk lot hem zelf vroeg of laat zou treffen, geleerd had zich in het lezen te oefenen, en dat hij, hoewel nog onbekwaam daarin, wilde beproeven, het werk van zijn vader te vervolgen, en hij hield woord ook, want vele jaren nog is de zoon van Claes Noorne de voorganger der Zaansche Doopsgezinden geweest.

. . . . toen plotseling de geloofsonderzoekers binnentraden . . . .

N. K.

Stoomdruk — La Rivière & Voorhoeve — Zwolle.

https://achterderug.nl

DE JAPANSCHE VROUW.

Met ze eens naast elkaar: Een Haagsche freule en een Urkerin. En tracht dan eens naar aanleiding van deze twee typen een beschrijving te geven van „De Hollandsche Vrouw" — ge legt al heel gauw de pen neer!

Wanneer we dan ook eenige bijzonderheden mededeelen over de „Japansche Vrouw," dan is 't noodzakelijk, dat we het onderwerp eerst nauwkeuriger begrenzen.

We bedoelen niet de „moderne vrouw" in Japan.

In minder dan een halve eeuw tijds is Japan van een Aziatisch achterland een der groote wereldmachten geworden. De beschaving en ontwikkeling, waartoe de Europeesche samenleving na eeuwen van vallen-en-opstaan, van zoeken, missen en vinden, gekomen is, heeft Japan kant-en-klaar overgenomen met een aanpassingsvermogen, waarvan de wereldgeschiedenis geen tweede voorbeeld kent.

Wel is er meer schijn dan wezen.

Er is meer nabootsing dan verandering.

Deze ommekeer tastte ook het leven der vrouw aan. En met name in de centra van handel, wetenschap en beschaving heeft zich een vrouwen-type ontwikkeld, dat nog wel in 't algemeen het nationaal karakter vertoont, maar van verre niet meer lijkt op wat de moeders en grootmoeders waren.

Ook dáár is de vrouw uit den stillen, huiselijken kring gegaan in het bedrijvige leven.

Staat en gemeente hebben op haar arbeid beslag gelegd.

Eer dan bij ons, werden ginds reeds de vrouwen gebruikt bij Post en Telegraaf en Spoor. In de groote Japansche warenhuizen krioelt het van winkeljuffrouwen. Voor de Japansche dagbladen, zoo bij redactie als administratie, zijn tal van meisjes werkzaam. Het moderne arbeidsleven legt in Japan, zoogoed als in Europa, steeds meer beslag, ook op de arbeidskracht der *vrouw*.

In verband daarmee wijzigen zich de opleiding en opvoeding der vrouw. En in de groote steden ziet men de meisjes dan ook de scholen bezoeken, talen leeren, zich in allerlei nijverheidkunst oefenen, al net gelijk bij ons.

Dit alles raakt echter meest den buitenzoom van 't Japansche leven.

Wel leert de ervaring, dat de cultuur der groote steden steeds meer en sterker ook het eigenlijke volksleven beheerschen gaat, maar hier staat tegenover, dat de „nationale idee," die in de kleinere plaatsen en op het platteland de geschiedenis van eeuwen tot haar steun heeft, gedrükt kan worden, maar zich niet uitwisschen laat.

Als we dan ook iets mededeelen uit het leven der Japansche vrouw, dan hebben we niet het oog op het in nationalen zin verbasterde type der groote steden, maar op de vrouw, zooals ze de nationale tradities hoog houdt, er de voordeelen van geniet . . . doch ook de nadeelen vaak van proeft in al hun bitterheid!

Een poppenfiguur heeft de Japansche.

't Is alles klein, rank, popperig.

Toch heeft o.a. de Russisch-Japansche oorlog getoond, dat we bij de vergelijking der volkeren evenmin de „hoogte der statuur" in aanmerking mogen nemen, als Samuël, toen hij stond tegenover de zonen van Jesse!

De „kleine gelen" toonden zich in moed en tucht, in dapperheid en bekwaamheid, de *meerderen* van de forsche Russen, die hen met de handen het lijf omspannen konden.

En zoo toonde de Japansche, als vrouw en moeder, zich groot, toen ze in dienzelfden oorlog met blijdschap de haren uittrekken zag onder de vlag van het land der „Rijzende zon."

Als men zoo de Japansche vrouw in haar huiselijke bezigheden ziet, kan men zich moeilijk voorstellen, dat ze in woord of daad *ruw* zou kunnen zijn. Alles aan en om haar is lenig, soepel, zacht. Ze stapt niet met harden mannentred — zacht, onhoorbaar schuift ze voort. Al haar bewegingen zijn regelmatig en rustig. Haar kleeding is wijd en luchtig, omhult het lichaam, zonder het te omsluiten. 't Is niet zonder reden, dat de Japanner de gewoonte heeft zijn vrouw bloemen-namen te geven en haar bij 'n roos, 'n lelie, 'n chrysant, 'n lotus e.a. te vergelijken. De teere, geurige bloem, zacht wiegend op den adem des winds, daaraan doet zij denken.

Trouwens de Japansche samenleving schuwt alle ruwheid, al kan ze in haar wézen nameloos hard zijn. In den vorm moet steeds zachtheid en beleefdheid worden getoond, en de beul, die den veroordeelde aangrijpt, om het vonnis aan hem te voltrekken, zal dit niet doen, dan met een beleefde verontschuldiging over de moeite, die hij hem veroorzaakt. Dat is geen ironie of „galgenhumor," dat is 't volkskarakter zoo. En 't staat in elk geval hooger dan onze bewuste leugen van „aangenaam," die we uitbrengen, ook al komen we met den meest antipathieken persoon in aanraking.

Zoo ook zal de man tegenover zijn vrouw nooit anders dan in de meest beleefde vormen spreken en optreden. Een Europeesche scène tusschen de echtelingen, waarbij de vrouw het op haar zenuwen krijgt en de man met rood hoofd de deur achter zich dichtslaat, is dáár vrijwel ondenkbaar. Wat echter niet wegneemt, dat lot en leven der Japansche vrouw — nogeens zij 't herinnerd: afgezien van den invloed der Europeesche cultuur in de centra der bevolking — alles behalve aangenaam zijn in menig opzicht.

Vrouw wordt ze zelden door eigen wilskeus.

Het zijn in den regel de wederzijdsche ouders, die een huwelijk bedisselen. En wijl bij de Japanners, zoogoed als bij de Chineezen, de ouderlijke macht zeer groot is en 't besef van kinderlijke gehoorzaamheid in de wortelvezelen van hun nationaal leven vastligt, wordt telkens weer, tenminste van de zijde der vrouw, zin en neiging opgeofferd, om den wil des vaders te volgen.

Op onverantwoordelijke wijze worden de kinderen op zeer jeugdigen leeftijd, bij de geboorte, vóór de geboorte soms al, voor elkander bestemd, en de voorbeelden zijn er, dat een huwelijk gesloten werd, enkel omdat het de wil was geweest van een vader, die tien of twintig jaar lang dood is, zoodat zelfs zijn lichaam al tot stof verging.

De gehuwde Japansche vrouw kent haar man als haar „heer." Zij is zijn huishoudster en de moeder zijner kinderen; *niet* de „hulpe tegenover hem."

Sinds eeuwen is haar van geslacht tot geslacht de plicht der gehoorzaamheid ingeprent. Eerst jegens den vader; straks tegenover den man. De gehoorzaamheid, die redeneert noch pleit, maar het hoofd buigt en dóét. De gehoorzaamheid, die tot willoosheid wordt.

Er bestaat een beroemd boek, waar eeuwen lang de opeenvolgende geslachten hun wijsheid uithaalden, dat een eigenaardig kijkje geeft op het leven der Japansche.

De „Onna Dagaiku" heet het. Letterlijk vertaald: „De algeheele Plicht der Vrouwen."

Die „Plicht" begint met een slaafsche vreeze voor en gehoorzaamheid aan den vader.

Elke vertrouwelijkheid is verboden. Teederheid mag zelfs niet worden getoond. De eigenlijke Japansche taal moet niet eens een woord hebben voor onzen „kus" en zich met een geleend Chineesch woord behelpen. Geen Japansch meisje zal 't ooit wagen haar vader vertrouwelijk aan den arm te hangen, als zij samenzijn, hem om den hals te vatten, met hem schertsend te koozen of andere bewijzen te geven van vertrouwelijkheid, zooals onze bakvischjes het wel tot lastig wordens toe kunnen doen!

De verschijning van den vader is voor het meisje het teeken tot een diepe nijging, en 't verbergen van het gelaat achter de teere poppehandjes.

Ongetwijfeld houden tal van Japansche vaders even goed en even veel van hun dochters als de Europeanen, maar ze mogen het niet tóónen. Teederheid is zwakheid, onmannelijkheid, in flagranten strijd met de „goede manieren," en de Japansche vader doet bepaald aan zijn waardigheid te kort, als, zijn dochter gestorven zijnde, hij bij haar begrafenis tegenwoordig is.

Zooals we zeiden geldt de plicht der gehoorzaamheid met name bij het huwelijk. En ontelbaar zijn de gevallen, waarin het Japansche meisje den man, met wien zij 't leven moet doorgaan, bij de bruiloft pas voor 't eerst van haar leven ziet.

Het „driemaal gehoorzamen" is de levenswet voor de Japansche vrouw: Eerst de gehoorzaamheid aan haar ouders, dàn aan haar echtgenoot en zijn ouders; en, wordt zij weduwe, aan haar oudsten zoon, of, zoo zij geen zoon heeft, aan dengene, die het hoofd is van de familie van haar echtgenoot.

De Japansche vrouw zelf, voor zoover ze niet in aanraking kwam met de Europeesche beschaving, die, hoezeer ook verbasterd, toch in den grond de vrucht is van het Christendom, — zijzelf vindt die drievoudige, levenslange gehoorzaamheid niet zoo erg drukkend. Waarom zou ze niet gehoorzamen? Zoolang er Japansche vrouwen bestaan, hebben ze 't immers gedaan.

Stonden er nu tegenover de „plichten" der *vrouw* maar gelijksoortige, die den *man* betreffen, dàn zou de toestand nog zoo droevig niet zijn. Maar dit is 't geval niet!

Onze „vrije vrouwen" klagen steen en been over onze zeden en wetten. Ze hebben niet in *alles* ongelijk. Maar om van haar eenzijdigheid verlost te worden, zou voor haar de

04-07-2025

De Lotus is de naam van een waterplant, die in het leven, de geschiedenis en den godsdienst der Egyptenaren een voorname plaats innam. Ze was een zinnebeeld van vruchtbaarheid en overvloed. — Na verwant aan de Egyptische Lotus is de Indische, die in verschillende tropische streken van Azië voorkomt. De bijna ronde bladeren zijn één tot twee voet breed, en steken op hun lange stengels gedeeltelijk boven de oppervlakte van het water uit. Deze wonderschoone bloemen verspreiden een aangenamen geur. Ook in dit land zijn ze gemaakt tot voorwerp van godsdienstige vereering. In de leer van Boeddha spelen zij een voorname rol. — Hoe jammer, dat de mensch in zijn ongeloof de natuur tot godin maakt, en in zijn bijgeloof voortbrengselen der schepping verafgoodt. God geve, dat wij een oog hebben voor de heerlijke scheonheid der natuur, maar in haar den God der schepping prijzen en verheerlijken!

Rens Strijbos

https://achterderug.nl

https://achterderug.nl

mogelijkheid moeten bestaan, om eens 'n maand of wat het leven eener Japansche vrouw en moeder te leiden. Hoe zou „Hilda van Suijlenburg' een penḍant krijgen, die een lierzang in proza zijn zou op de voorrechten der Hollandsche vrouw bòven de vreemde!

Niet slechts heeft de man het recht, onvoorwaardelijke gehoorzaamheid te eischen, maar ook kan hij haar, om allerlei redenen, tot haar ouders terugzenden — wat in Japan als de grootste schande beschouwd wordt, die een vrouw overkomen kan!

Een vrouw — zoo leert b.v. het zedekundig leesboek, dat we straks noemden — zal van haar man gescheiden worden, als zij, door te veel en op oneerbiedigen toon te praten, de goede verhouding tusschen familiebetrekkingen verstoort en oneenigheid veroorzaakt in een huisgezin.

Ongetwijfeld een leelijke eigenschap! Maar als dit in ons land van toepassing was, men zou wat paartjes van elkander zien gaan!

Een zeer geldige reden tot echtscheiding is volgens de Japansche mannen ook, als de vrouw de rijst niet behoorlijk koken kan!

En, wàt haar man ook doet — zij heeft een goed humeur en vriendelijk gelaat te toonen.

Wil hij *zijn* goed, *haar* goed en 't goed der kinderen verkwisten — zij heeft alevel te glimlachen, als hij zich verwaardigt het oog op haar te slaan!

Toch kan men in 't algemeen niet zeggen, dat het lot der Japansche vrouw zoo verschrikkelijk is. Het feit, dat zij rechteloos en weerloos staat tegenover den man, hij zij haar vader, echtgenoot of wie dan ook, brengt nog volstrekt niet mee, dat haar natuurlijke rechten als vrouw en moeder nu ook worden gekrenkt, en van haar weerloosheid misbruik gemaakt.

Betrekkelijk geschiedt dit zelden.

De Japanner is over 't algemeen een goed, zorgdragend echtgenoot en huisvader.

Dús heeft de vrouw geen klagen.

Voor zoover dan 't gezin niet tot den arbeidenden stand behoort, heeft ze een gemakkelijk leven.

De man — dat is een der grondstellingen in de Japansche maatschappij — heeft voor en boven alles te zorgen, dat het zijn vrouw en kinderen aan niets ontbreekt. Daartegenover staat, dat de vrouw verplicht is, hem het leven zoo aangenaam mogelijk te maken.

Vooral drie zaken moet zij kennen.

Thee zetten, rijst koken en koto-spelen.

De *koto* is een snaar-instrument, dat veel weg heeft van een harp. Het goed te leeren bespelen vereischt veel oefening en muzikalen aanleg, maar de klank is verrukkelijk welluidend en veel schooner dan 't geluid der Japansche gitaar, waarop de geisha's in de theetuinen en de huizen der aanzienlijken hun zang en dans begeleiden.

Met recht mag de „koto" een nationaal instrument heeten, want zelfs de moderne Japansche vrouw, die in menig opzicht met de voorvaderlijke zeden en gewoonten radikaal brak, blijft dit instrument getrouw en oefent er zich gaarne op.

Rijst koken is een voorname bezigheid in een land, waar rijst en visch de voornaamste voedselsoorten zijn, en ze wordt bereid op allerlei wijze, met een zorgvuldigheid en veelvormigheid, waar wij ons in Europa geen denkbeeld van kunnen maken.

Thee is de nationale drank. Een Japansche vrouw, die niet naar den eisch van 't land thee zetten kan, is niet in tel. De Japanner zou groote oogen opzetten, als hij het bruine goedje zag, dat wij vaak voor thee willen laten doorgaan en ijverig presenteeren. De thee zelf, het bewaren en bereiden er van, het toebereiden van den theedrank, de kopjes, potten en vazen, die daarbij gebruikt worden, en waaronder vaak kunstwerken van Japansch porselein zich bevinden, het arrangeeren van de theetafel, de bloemversiering, die in Japan een kunst apart is.... dat alles houdt de Japansche vrouw een goed deel van den dag in beslag, en 't is een harer beste aanbevelingen, wanneer ze in deze dingen boven anderen harer sekse uitmunt.

De Japansche vrouw verdient in vele opzichten onze bewondering!

Zij aanvaardt al den dwang en al de bezwaren harer positie met een takt, een geduld en een onverstoorbare blijmoedigheid, die ongelooflijk schijnen. Men bedenke echter, dat ze eeuwen lang niet anders geweten heeft, dan dat het zoo hoort, als 't is. Hoe meer de Europeesche beschaving dan ook doordringt, hoe meer ook *zij* zich vervormt.

Vele meisjes en vrouwen zijn ook in Japan reeds onderwijzeressen aan normaal- of burgerscholen; anderen zijn belast met het toezicht op kindertuinen en -bewaarplaatsen; nog anderen zijn gouvernantes, ziekenverpleegsters, enz. In de hoogere standen hebben niet weinige vrouwen reeds geheel met de oude zeden gebroken. Zij leven, ontvangen en gaan uit, geheel zooals dit in Europa gewoonte is; dragen Europeesche kleederen; ze kappen 't haar naar Europeesch model; ze spelen viool en piano; ze fietsen en tennissen; ze bewegen zich in 't openbaar, ook onder haar mannelijke kennissen, met een vrijmoedigheid, waar de Japansche matrone van gruwt, en toonen niet zelden een dwaze emancipatie-zucht, die haar nog veel maller afgaat, dan haar zusteren, die eeuwen van Europeesche beschaving achter zich hebben.

Doch — gelijk we reeds opmerkten — dat zijn nog steeds de uitzonderingen.

Uitzonderingen zijn ook de gevallen in Japan, waar de vrouw „de broek aan heeft!" Bijvoorbeeld in de provincie Ghima, aan de zeekust. De bevolking leeft daar van de vangst van een soort zee-egels, die een gezochte lekkernij zijn. Deze dieren zijn echter niet gemakkelijk te bemachtigen. Wie dat doen wil, moet vele uren aaneen in 't water kunnen blijven, 25 à 30 voet diep kunnen duiken en een eerste zwemmer zijn. De mannen kunnen dat zoo niet. De vrouwen juist wel. En zoo gaan er dan de vrouwen op uit, om den kost te verdienen, terwijl de mannen thuis den pot koken en op de kinderen passen! Maar zij zijn dan ook baas in huis!

En toen — zoo verhaalt een reiziger, die 't zag — een man op zekeren dag zich had bedronken, terwijl zijn vrouw in zee was, en daardoor 't eten niet klaar had, haalde zij er haar vriendinnen bij; samen sleepten zij den schuldige naar zee; gaven hem een aframmeling, en dompelden hem net zoolang kopje-onder, tot hij weer goed nuchter was . . . .

Veel goeds is er van 't Japansche leven te zeggen. Maar tot de hoogte van het „Christelijk huwelijk," de zwakke afschaduwing van de vereeniging tusschen Christus en Zijn Gemeente, hebben zij 't niet gebracht.

Mocht spoedig de tiid aanbreken, dat ook dit rijk begaafde volk zich buigt niet voor de zon der natuur, maar voor de Zonne der Gerechtigheid!

P. Br.

HERINNERINGEN.

Een veertigjarige.

Het jaar, dat we beleven, bracht velen met mij in zijn eerste maanden verschillende gedenkdagen. Dit was ook vóór 15 jaren het geval. Zelfs staan die verschillende jaren met elkaar in nauw verband. En het kan goed zijn, ook hier van het herdachte melding te maken, omdat het strekt tot lof des Heeren, en omdat het rijk in leering is. Trouwens, we weten, dat tal van lezers belangstellen in de dingen, waarover we hopen te spreken.

't Was in November 1910 juist veertig jaar geleden, dat te Amsterdam een inrichting tot stand kwam, die in vele opzichten een eigenaardig stempel draagt. 't Is de „Opleidingsklas" of *Opleidingsschool voor Zondagsschool-onderwijzers*. Feestelijk werd dat 40-jarig bestaan kort daarop terecht herdacht, van harte ook door mij, die de klasse in 1870 stichtte, en nu ruim 40 jaar het voorrecht had haar leider te zijn.

Zij heeft een geschiedenis, een leerrijke, zei ik.

Het Zondagsschool-onderwijs behoort ten onzent nu juist niet tot die dingen, waar de Nederlandsche Christenheid in roemen kan. Wel is de zaak op zichzelf voortreffelijk, wel geven velen er zich voor, doch het onderwijs — en daarom is het toch te doen — laat ontzaglijk veel te wenschen. Zoo ook vaak orde, tucht en regel. Van onderlinge saamwerking is feitelijk slechts weinig sprake. In het algemeen gezegd, is de Nederlandsche Zondagsschool lang niet wat zij zijn moet en *kan*.

Daarvoor is meer dan één oorzaak. Maar vooral geldt deze: Degenen, die onderwijzen, bezitten veelal niet of niet genoegzaam, wat daartoe noodig is. Ze hebben ijver, goeden wil, maar kennis van opvoeding en onderwijs, van